Sicut sequentibus [illegible] nihil [illegible] pertinens.

Ad Usum

Fratris Dominici Guarrasi

Carmelitę

~~XVIII~~ a 30

ore 3½

PHILOSOPHIA NATVRALIS PER QVÆSTIONES, ET ARTICVLOS DIVISA IVXTA MENTEM D. THOM.

AVTHORE.

R. A. P. Mag. Fr. Froylano Diaz Legionensi, filio Conventus Sancti Pauli Vallisoletani, quondam in Insigni D. Gregorij Regente, & modò Vespertinam Cathedram D. Th. Moderante in Vniversitate Complutensi, & in Collegio Sancti Thomæ eiusdem urbis Regente.

Anno 1692.

Cum Licentia. Compluti: Typis Francisci Garcia Fernandez, Typographi Vniversitatis.

AD R. A. P. M. Fr. ANTONIVM DE SAN IVRIO CELEBERRIMI Conventus S. Pauli Vallis-Oletani Præclarissimum filium, & Insignis D. Gregorij felicissimum alumnum, post plurimas Theologiæ Cathedras sua eruditione munitas, & sapientia decoratas totius Provintiæ Hispaniæ Provincialem Dignissimum, & supradicti Conventus modo Priorem.

PRÆFVLGET in terra Vallisoleti nomine dicta, Domus Celeberrima Sancti Pauli, amabilis Cęlo, toti clarissima mundo, scientiarum ditata Regnis, quæ cunctis dominatur in oris, inclita porticibus, varijs elata columnijs, figuris decorata pluribus, foribusque superbis, ad cuius præsentiam, muta fiunt culmina Tharsis, silent myracula Memphis: Præfulget quidem, & nullo decore caret, sed semper illa per orbem, nota per Æthiopes, nigros audita per Indos, cuius in Cœlum satis tolluntur Athenæ, tot Sophiæ fęcunda bonis, tot lucida claris scriptorum ingenijs, quæ tamquam sydera lumen vbiquè spargunt, candoremque novum, & sol, & luna mirantur; Præfulget vtique dum eius incolæ lucent,

cent, orationi instantes, præcesque diffundunt, Musica nona, ordine miro, cantuque sonoro, & cum tot sint, tantique diversi, laudes diuinas intonant vno terminabiles puncto, vnico numerabiles echo. O veneranda Domus cunctis hilaranda diebus, quæ resides veri victima sacra Dei! O quantum stirpis tuæ gaudeo me, & germinis esse! O veneranda Domus! Viue, foue, faue, & honora mundum, teque Deus noster longum conseruet in Æuum.

In hac igitur domo nostra, prætiosum habemus thesaurum doctrinæ, & abyssum scientiæ, exemplar virtutis, normam veritatis, claritate sydereum, & vsque ad sydera clarum, Insignem cęlesti munere virum, Mercurij filium, Palladisque florentem, cui gloriam dedit Apollo, dedit ore rotundo Minerva loqui, quem omnes vno ore fatentur luminare magnum Guzmanæ gentis, Æmulatorem Iouis, quemquè ingenio singulariter eleuatum, per cunctorum vsque hodie ora volitantem considerare licet, & admiratione portentum, sapientia, & eruditione prodigium, & gratiarum omnium cumulum ordinatum, pelagumque profundum, quem quidem Regio Dominicana gaudens peperit, læta protulit; fęlicem dico, & magnum illum de quo sæpè audistis Antonium, seu R. A. P. Mag. Fratrem Antonium de San Iurjo, supradicti Conventus Præclarissimum Alumnum, astrea luce micantem, aurora donante solem, totius Provintiæ Hispaniæ quondam Provincialem, in consilijs altum, in iustitia rectum, in præmiando iustum, in corrigendo pium, in puniendo seuerum, in diligendo charum, & fama testificante, Sede Apostolica dignum: De præsenti autem eiusdem Conventus Priorem, & Patrem, Doctorem, & Iudicem, Ducem, & Pastorem; Priorem exercitio, Ducem exemplo, Pastorem regimine, Iudicem lege, Patrem custodia, Iudicem vigilantia, Iudicem qui pacem trahit, & reos ad aras, & Ducem qui mollit animos, & temperat iras, Priorem & Patrem, qui generosum pectus præceptis format amicis, instruit exemplis, præit disciplinis, ducit ad portum, inopem solatur, & ægrum: Priorem tandem, Patrem, Ducem, & Pastorem, qui fortunam superat, nullo terrore mouetur, qui non miratur opes, nullos sectatur honores, cui nectit odoratas, & Smyrna, & Manthua lauros

sos, nec adhuc potest scientiæ, & virtutis tantos describere triumphos. Te ergo fulgentissimum Iubar, observantiæ polum, Religionis Phœbum, & Theologiæ murum, propter tales gratias, & dotes egregias, te solum inter omnes, author minimus maximum optat, & tibi soli librum consecrat, librum dicat, animum toto pectore iactat,

Fr. Froylanus Diaz.

Licencia de N. M. R. P. Provincial.

EL Maestro Fray Domingo Perez, Cathedratico de Prima de la Vniversidad de Salamanca, y Prior Provincial de la Provincia de España Orden de Predicadores, aviendo remitido à personas doctas, y graves de esta nuestra Provincia vn libro, que se intitula *Philosophia naturalis per quæstiones, & articulos divisa*, compuesto por el R. P. M. Fray Froylan Diaz, Cathedratico de Visperas de la Vniversidad de Alcalà, y Regente de nuestro Colegio de Santo Thomas: Damos licencia al dicho R. P. Maestro para que le pueda imprimir, guardando los requisitos, que por estatutos Pontificios, y Regios se deben guardar en la impresion de los libros. En fè de lo qual lo firmè, y mandè sellar con el sello menor de nuestro oficio, y refrendar de nuestro Secretario, y compañero. En nuestro Convento de San Estevan de Salamanca en 1. de Diziembre de 1691.

Fr. Domingo Perez.
Prior Provincial.

Por mandado de su P. M. R.
Fr. Francisco Garcia de Olivares.
Compañero, y Secretario.

APRO-

APROBATIO R. A. P. M. Fr. FRANCISCI DE LARA Prioris Regalis Conventus Sancti Petri Martiris Toletani, & R. A. P. Mag. Fr. Bernardi Cano Catholicæ Maiestatis Concionatoris eximij.

LIbenter obtemperantes mandato R. A. P. N. Mag. Fratris Dominici Perez, Primariæ Cathedræ in Vniversitate Salmantina Dignissimi Moderatoris, ac Provinciæ Hispaniæ Ordinis Prædicatorum Provincialis: Magna mentis attentione lustrauimus, alacrique animo perlegimus commentarios in octo libros Physicorum Aristotelis, ingeniosissime elaboratos à R. A. ac Sapientissimo Patre Magistro Fratre Froylano Diaz, Sacræ Theologiæ in Vniversitate Complutensi Vespertino Professore, ac Insignis Collegij Sancti Thomæ Regentis. Opus sane prælo & laude dignissimum: In quo nihil a Catholica veritate devium, nec bonis moribus adversum reperimus; sed omnia menti nostri Angelici Præceptoris consona, vtpote ex ipsius doctrina, magna profunditate, ac subtilitate deprompta. Et satis demirari non valemus maturum Authoris ingenium in se ligendis sententijs, præclarum iuditium in reijciendis inutilibus, modestiam in redarguendo, & impugnando, miram claritatem in explicando tot, tam ingentesque difficultates, quæ in hoc vastissimo totius naturæ pelago circa ens mobile se offerunt; quæ omnia disputat, & resoluit mirabili arte, ita immitante naturam, vt nihil in hoc opere prolixum, aut superfluum reperiatur, quod fastidiet, nec aliquid necessarium, quod deficiat, desideretur. Quapropter dignissimum iudicamus; vt statim evulgetur, & in lucem prodeat, in nostræ Religionis splendorem, sanæ, & Angelicæ doctrinę præsidium, Authoris famam, & in communem vtilitatem. Sic censemus in Conventu Sancti Petri Martiris Regalis Toletani. Die 1. Ianuarij, Anno Domini 1692.

Fr. Franciscus de Lara,
Mag. & Prior.

Fr. Bernardus Cano:
Sacræ Theologiæ Mag.

Licencia del Ordinario.

NOS el Doctor Don Iuan Caldera, Prothonotario Apostolico, Vicario General en la Audiencia, y Corte Arçobispal de esta Ciudad de Alcalà de Henares, y en todo el Arçobispado de Toledo, &c Por la presente, y por lo que à Nos toca, damos licencia, para que se pueda imprimir, è imprima vn libro, escripto por el Reverendissimo P.M.Fr. Froylan Diaz, Cathedratico de Visperas de la Vniversidad de Alcalà, y Regente en su Colegio de Santo Thomas, que se intitula *Philosophia naturalis per quaestiones, & articulos divisa*: Atento, que por nuestro mandado ha sido visto, y examinado; y consta, no aver en èl cosa alguna, que se oponga à nuestra Santa Fè Catholica, y buenas costumbres. Dada en Alcalà à 5. de Enero de 1692.

Dr. Caldera.

Por su mandado
Custodio Valentin,
Notario.

CEN-

CENSVRA R.mi P.M.Fr. FRANCISCI A SANCTO Thoma, in Collegio Complutensi Carmelitarum Excalceatorum, semel iterumque Rectoris.

GRatissimum mihi accepi videndum, ex commissione, & mandato D. Doctoris Domini Ioannis Caldera, Archiepiscopatus Toletani in Ciuitate Complutensi Generalis Vicarij, librum amplectentem omnia ad octo primos physicorum pertinentia, iuxta mentem Angelici Preceptoris, à R.mo P.Mag. Fr. Froylano Diaz, quondam in Insigni Collegio D. Gregorij Vallisoletani Regente, & modò in Vniversitate Complutensi Vespertinæ Cathedræ Moderatore per celebri, & Collegij Sancti Thomæ Regente, elaboratum; accuratèque legi, & vidi nō solum, nulla ex parte Catholicæ fidei, aut morum grauitati dissonum, sed Scholasticis omnibus vtilissimum fore; siquidem rationum pondere instruit, acumine ingenij elevat, eruditione pascit, principiorum stabilitate delectat, roboratque intellectum, vt auidius phylosophicis veritatibus iam ditatus, ad altiores capiendas scientias dirigatur. Materia etenim communis, sed tanta modi nouitate ab Authore discussa, vt operi tanto inter aptari queat illud Ouidij:

Est quoque cunctarum noVitas gratissima rerum. 3. Pont.

Gratias igitur authori refero; vt qui humilitate sua, ac modestia, diù tantum opus abscondit, & sub silentij modio phylosophicam lucem inclusit, (verè Prædicator, & Prædicatorum Familiæ filius, qui præclaram sapientiam præclara vniret virtuti) iam sub modio extingui non est passus, sed super candelabrum ponit, vt luceat omnibus, qui in scientiarum domo sunt, aut esse totis nisibus satagunt. Laborat fructuosissimè Iuventuti, dum præclarissima hæc in octo physicorum libros commentaria iuxta miram Angelici Præceptoris doctrinam, mandare prælo parat, quibus instruatur; imò & omnibus etiam doctissimis, quibus delectentur;

tur;

tur. Quapropter licentiam, quam scholastico zelo petit, iudico pro meritis concedendam. In hoc nostro Carmelitarum Excalceatorum Complutensi Collegio.

Fr. Franciscus à Sancto Thoma.
Rector.

Licencia del Rey N. Señor.

YO Don Manuel Negrete y Angulo, Secretario de Camara del Rey nuestro Señor de los que residen en su Consejo: Certifico, que por los Señores del dicho Real Consejo, se ha dado licencia al R.mo Padre Maestro Fray Froylan Diaz, Cathedratico de Visperas de la Vniversidad de Alcalà, y Regente en el Colegio de Santo Thomas, del Orden de Santo Domingo, para que por vna vez se pueda imprimir, y vender el libro que ha compuesto, intitulado, *Philosophia naturalis per quæstiones, & articulos divisa*, con que antes, y primero que se venda, se trayga ante los dichos Señores, con fee del Corrector de estar conforme al original, y guardando en la impression lo dispuesto por las Leyes, y Pragmaticas de estos Reynos, que tratan de la impression de los Libros; y para que conste doy el presente en Madrid à 4. de Enero de 1692.

Don Manuel Negrete y Angulo.

Apro-

Approbatio R.mi P. Mag. Fr. Petri de Moura, quondam Rectoris Regalis Collegij Magni Augustini Complutensis, & Conventus Burgensis eiusdem Ordinis Prioris, Diffinitoris Provintiæ Castellæ, & Regalis Sancti Philippi Matritensis semel iterumque Prioris.

VEstræ iussu celsitudinis volumen *Philosophiæ naturalis*, inscriptum à Sapientissimo, & Reverendissimo P. M. Fr. Froylano Diaz, præclari Ordinis SS. P. N. Dominici, & in Complutensi Academia Vespertino Sacræ Theologiæ Moderatore concinnatum cernuè, iucundeque legi. Gratulor, herclè, vestræ celsitudini, quod mihi ante communem lucem, tam eximium patefecerit opus. Ni ad lydij censuram lapidis, ni ad censoriam trutinam subeundam, ex vestra altissima remitteretur providentia, ad illud encomijs extollendum mihi nullum indicarem. Vtrique me ineptum muneri fateor ingenuè. Si tamque censor extitero, nil censura lima ve dignum reperio, immo approbatione dignissimum opus omne pronuncio, & vt typis quam totius ad publicam mandetur vtilitatem supplex oro, cum de ipso, quod in canticis de lylio est elocutus P. N. Ambrosius digne asseveretur: *Flos sublimis, immaculatus, innoxius, in quo non spinarum offendit asperitas, sed gratia circumfusa clarescit.* Si me laudatorem gessero, vbi mihi balbucienti illa Ciceronis affluentia? Illa Demosthenis elegantia? Illa Plinij Panegyrica eloquentia? Et ò quam libenter hic ego Sapientissimi huius viri Dominicanæ Familiæ splendoris, Complutensis Lycei deliciæ, nostræ Europæ decoris, Angelici Præceptoris Asseclæ, clarissimi Philosophi expositoris in laudes excurrerem, si ingesta in ipsum commendatio verecundum ruborem ad genas

In Cantic. Cant. cap. 5. & lib. 7. in Lucam.

nas

nas non evocaret; patiatur tamen religiosam ipsius modestiam, vel paucioribus vulnerari: nil ignorat, qui Augustinum non ignorat, Augustinum qui sapit, omnes sapit. Vnde meritò sanè tanti viri mirabor operis fulgorem, qui

> Sustulit Interpres noctem, veterique nigrore
> detrito, fecit luce nitere nova.

Qui cum ad divina consurgit, hominem excedit; cum ad humana descendit, diuinis informat; si scribit naturæ arcana, reddit publica; si retundit mendatia, aperit veritatem; si evoluit errores, confundit labyrintos: dissertissimus cum taceat, eloquentissimus cum agat. Fulgentissimi Ecclesiæ solis, & divinitatis interpretis, Augustini amantissimus filius, à quo vt Oceanus exhaurit flumina, & emittit; vt speculum accipit lumen, & refundit: quem vnum si sapientissimorum virorum Dominicana Familia mundo proferret, prodigiosa sapientiæ fæcunditate vniversum Orbem repleret. Si videtur miraculum objicit oculis, si auditur, oracula infundit auribus: cum semetipsum consumit, alios roborat, & illustrat, laboribus suis quietem pariens studiosorum ingenijs. Si ergo novam lucem, non Moyses, sed Deus, *quod esse bona asseruit*, nam solus illius conditor eam approbare debebat; ad codicem Authoris novum, qui totus est lux, censura mea, obedientiæ, atque admirationis gressibus debet pervenire. Sic accedit se melior subijciens censuræ. Ita sentio, & subscribo in hoc regali S. Philippi Matritensis Ordinis S. P. Augustini Cœnobio, die vero 18. Ianuarij, Anno 1692.

Mag. Fr. Petrus de Moura.

Tal-

Errata sic corrige.

PAg. 5. col. 1. speies, lege species. Pagin. 10. col. 2. obiectum magis proportionatum, lege obiectum magis confusum est magis proportionatum. Pagin. 23. col. 1. Alij, lege Alia. Pagin. 49. col. 1. demuliet, lege demulcet. Pagin. 50. col. 1. demonstratur, lege demonstrantur. Pagin. 132. col. 2. limitato, lege limitatio. Pagin. 213. col. 2. ipsi, lege ipsa. Pagin. 306. col. 1. inadæquate, lege inadæquata. Pagin. 312. col. 1. subiectivas, lege subiectivas. Pagin. 357. col. 1. Soticæ, lege Scotistæ. Pag. 364. col. 1. & lege est. Et ibidem, col. 2. instrumentali, lege instrumentale. Pag. 368. col. 1. sine, lege sine. Pagin. 421. col. 2. mobili, lege mobilis. Pagin. 422. col. 1. virtutem, lege vnitatem. Pagin. 472. col. 1. corpora, lege corpore. Pagin. 565. col. 1. insinita, lege infinita. Ibidem, col. 2. gauimus, lege negavimus.

¶ Vidi hunc librum de ordine Supremi Consilij in quo, his demptis mendis, cætera exemplari correspondent. Datum Matriti 26. Ianuarij. Anno 1692.

Lic. D. Simon Ioseph de Olivares, y Balcazar.

Tas-

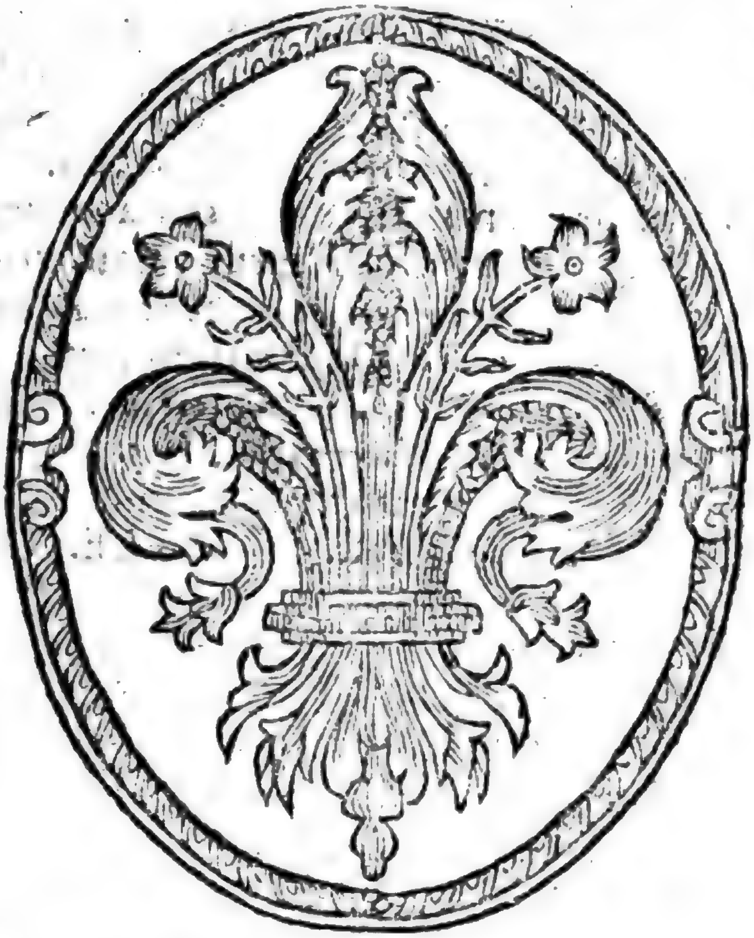
Tassa.

YO Don Manuel Negrete y Angulo, Secretario de Camara del Rey N. Señor, de los que en su Consejo residen. Certifico, que aviendose visto por los Señores del Real Consejo vn libro intitulado, *Philosophia naturalis per quæstiones, & articulos divisa*, compuesto por el R.mo P.M.Fr.Froylan Diaz, Cathedratico de Visperas de la Vniversidad de Alcalà, y Regente del Colegio de Santo Tomas, que con licencia de dichos Señores ha sido impresso, tassaron cada pliego à seis maravedis, y el dicho libro parece tiene setenta y cinco pliegos sin principios, y tablas; y al dicho precio, y no mas, mandaron se venda el dicho libro; y que esta certificacion se ponga al principio de cada vno. Y para que conste, doy el presente en Madrid à 26. de Enero de 1692.

Don Manuel Negrete y Angulo.

AD

AD LECTOREM.

IN Collegio Insignissimo Gregoriano, athenarum firmamento, & litterarum Olympo, in quo Dominicanæ Familiæ proceres aluntur & iuvenes totius æui, & gloria sæculi nostri, quorum sapientiam, dum ceres inclita canit, sydera laude ferit, quorumque nomina marmore præmit ardor, pignore, tenet ebur. In illo ergo Palladis campo, lector benevole, vtriusque logicæ, & phylosophiæ doctrinam palàm dictaui fortuna dante felix; exinde namque ortus est clamor, incepit crescere rumor, oporportere quidem, quæ voce dixeram typis mandari, præloque diffundi; quo tamen tempore, si verum fatear, invitabat amor, de-

detinebat timor, inclinabat charitas, suspendebat infirmitas, & quantum poterat communis exhortatio iubare, iuventutis etiam sufficiebat consideratio confundere; verum vsque modo vrgent consilia, plurimorum augentur placita, crescunt voces, perseverant praeces, multitudo instat, pars bona cuncta rogat: quibus intentus cædit animus, qui fuerat invictus; in libris tamen, quos parare prævenimus, non propria vtilitas, sed doctrinæ veritas sola quæritur, sola diligitur, nam vt optime Plato de leg. dial. 5. *Qui se ipsum magis, quam veritatem amat, quid pulcrum, quid iustum sit, male iudicat*. Quid autem, vt loquitur Aug. in procemio confess. *Quid de illis alij sentiant, ipsi viderint: multis tamen eos multum placuisse, & placere scio*. His ergo mens auxiliata opus iam exercere connatur, & pagina iuditium docti subitura movetur. Ouid. lib. 1. fast. VALE.

Procē-

PROOEMIVM.

NOMEN Græcum Philosophię, significatione attenta, idem valere, quod amor scientiæ, & veritatis affectus, communis conceptio docet, Latinus quoque sermo declarat. Consuetudo verò Philosophiam pro ipsa scientia, vsurpandi, invasit iam peritos, & Sapientes obtinet omnes. Singulariter tamen, in Moralem, Rationalem, & Naturalem partiri, vtilitas diuidentium insinuat, & veritas ipsa probat. Moralis, quæ Cœlestibus digna est, consurgere sedibus hospes, humanos considerat actus, mentem fouet, & virtutum agmina cingit. Rationalis autem, horrendas capit ambages, tenebrisque remugit, & obscuris vera involuens, iuventutem præmit, Palladi minatur, & ipsam inuentione loricatam, fortasse timet Apollo. Philosophia naturalis, rationi dulcis, & sensuum amica est, homi-

ni delectabilis valde, quæ omnia mutabilia ad arcem vocat, & per elementa, & mixta nunquam defessa, satis eleuata discurrit, lucidum intuetur solem, fulgentem nitido monstrat in Æthere circum, & omne mouet mobile, sublime vel altum: totam denique naturam ambit, pontumque, polumque, quidquid terra creat, gignit mare, parturit aer, quæ freta diffundunt, solidum dat corpus in aruis: hanc ergo prius, ordine mutato, tacita necessitate compulsi, veluti speciosam vollumus ascendere Cedrum, ad quam manibus rapidis opus est, & arte magistra: inter omnes tamen ramos virentes illius, priorem illum, qui cæteros sua extensione circundat, mente contingere licet, in quo ratio naturalis, per principia tàm intrinseca, quàm extrinseca entis mobilis in cõmuni, inuicto procedit animo, & per omnes motus, & mutationes sensibiles ingeminat voces, hilari resonabilis eco. Ille autem, à quo bona cuncta procedunt, labori nostro, Dominus præsto erit, quid autem opus valeat, melior sapientia notabit.

Modo sit.

QVÆSTIO PRIMA.

De Ordine cognitionis humanæ.

TAnta est humanæ mentis debilitas, vt quæ res minima naturalis, sua valet materialitate concludere, vnica non possit cognitione, vtiliter aperire, & ea, quæ vnum indiuiduum in rebus implicat, per plures actus intellectus exponat; proptereaque necessarium est, quod prędicatum magis proportionatum, primo percipiat, quicumque ad perfectam obiecti intelligentiam anhelat: Scire autem, quodnam prædicatum tale sit, in quæstione ista præambula, desideramus, in qua modum, & ordinem humanæ cognitionis inquirimus. Auxiliante Sanctissimo Præceptore, cuius mirabilem sanctitatem, & sapientiam, cœli prædicant, Ecclesia resonat, & mundi machina clamat: De cuius munere sit.

ARTICVLVS I.

Vtrum primum cognitum ab intellectu nostro pro statu vitæ præsentis, sit species specialissima?

§. I.

Quibusdam suppositis statuitur negatiua conclusio.

AD articuli intelligentiam, aliqua supponere oportet: quorum primum est, cognitionem duplicem esse, vnam intellectiuam, & alteram sensitiuam. Sensitiua ea est, quę fit à potentia sensitiua, interiori, vel exteriori, qualis est operatio, quæ à potentia imaginatiua procedit, & visio, quæ procedit ab oculo corporali, cognitio verò intellectiua, est operatio, quæ ab intellectu producitur, & intellectio appellatur; ex quibus cognitionibus prior est sensitiua cognitio: nam iuxta Philosophicum proberuium: *Omnis nostra cognitio ortum habet à sensu.* Et quamuis ea, quæ de cognitione intellectiua diximus, possint similiter applicari sensitiuæ,

in præsenti tamen solum de cognitione intellectiua disputamus.

Secundo notandum est, etiam totum esse duplex, vnum actuale, quod habet suas partes in actu, sicut homo actualiter constat corpore, & anima, & metaphysicè actu componitur ex conceptu animalis, & differentia rationalis. Aliud autem esse totum potentiale, quod suas partes tantum continet in potentia, sicut genus continet differentias, & species indiuidua. Quorum vtrumque est cognoscibile cognitione confusâ, & cognitione distincta. Cognitio confusa attingit totum, partes tamen illius solum percipit in confusŏ, prout continentur in toto: Sicut quando quis cognoscit hominem, & corpus, & animam non cognoscit clarè, & distinctè. Cognitio autem distincta, opposito modo se habet, nam totum attingit, & partes illius clarè etiam, & distinctè cognoscit: & inter has cognitiones, confusa imperfectior est, & naturaliter prior cognitione distincta.

3. supponendum est, aliquod obiectum posse esse notius secundum se, & aliud posse esse magis notum quoad nos; illud dicitur notius secundum se, quod maiorem perfectionem, & immaterialitatem habet, supra quam fundatur cognoscibilitas passiua obiecti; in qua consideratione, obiecta spiritualia sunt magis nota, quia magis actualia. *De quo D. Th. 1. p. q. 14. art. 1. plura.* Illud autem obiectum, notius est quoad nos, quod cum intellectu nostro maiorem proportionem habet; & cum intellectus noster intelligat per species abstractas à phantasmatibus, & à rebus materialibus, inde est obiecta materiàlia esse magis proportionata cum intellectu, pro statu vitæ præsentis, & magis nota quoad nos.

4. supponendum est, singulare non esse illud, quod primo intellectus cognoscit. Quia singulare non cognoscitur directè, sed tantum reflexè, vt modò supponimus ex illis, quæ *in 3. de Anima late dicuntur à nostris*; sed cognitio reflexa, prima non est, siquidem supponit cognitionem directam: ergo.

Secundo probatur, suppositio nostra, quia non datur in intellectu species, per

per se primò repræsentatiua rei singularis; ergo singulare nequit esse primum cognitum. Probatur antecedens species in intellectu recepta, est abstracta à conditionibus indiuidualibus, & à singularitate; sed species abstracta à singularitate, per se primò repræsentat naturam à singularitate abstractam, & separatam, non autem ipsam singularitatem. Ergo non datur species per se primò repræsentatiua rei singularis.

Tandem supponendum est, Difficultatem præsentem non procedere, de primo cognito vt quo, hoc enim debet esse ratio entis: quia ens est obiectum specificatiuum intellectus, obiectum autem specificatiuum intellectus, debet saltim, vt quo, & tamquam ratio formalis attingi per omnem actum illius: quapropter solum de primo cognito, vt quod loquimur in præsenti, & illud esse speciem specialissimam defendit Doctor Subtilis in 1. Distinct. 3. quem discipuli sequuntur: negat tamen D. Th. cum quo sit. Nostra conclusio,

§. II.

Species specialissima non est primum cognitum ab intellectu nostro pro præsenti statu.

SEntentia ista probatur, primò ratione D. Th. 1. p. q. 85. art. 3. quia prima cognitio intellectus pro statu vitæ presentis, est imperfectissima cognitio; sed cognitio speciei specialissimæ, imperfectissima non est. Ergo speciei specialissima non est primum cognitum: minor patet: quia cognitio entis materialis, & cuiuscumque prædicati superioris ad speciem specialissimam, imperfectior est, siquidem est magis confussa, quam cognitio speciei infimæ; & consequenter cognitio speciei specialissimæ, vel infimæ imperfectissima non est. Maior vero in qua difficultas est probatur, quia omne agens procedens de potentia ad actum, prius peruenit ad actum imperfectum, quam perfectum; sed intellectus est agens procedens de potentia ad actum: Ergo prima cognitio intellectus pro statu vitæ præsentis imperfectissima est. Minor

cum consequentia tenet, & probatur maior primo, agẽs procedens de potentia ad actum, prius pervenit ad actum magis sibi proportionatum; sed actus imperfectus magis proportionatus est: Ergo prius pervenit ad actum imperfectum. Probatur minor, actus imperfectus est medius inter potentiam, & actum perfectum: ergo magis proportionatus est: quia cum agente procedente de potentia ad actum, maiorem proportionem habet actus medius, quam vltimus actus; eo quod vltimus actus, magis distat ab agente.

Secundo probatur maior ad hominem contra Scotum: nam in doctrina ipsius, prius pervenit intellectus ad cognitionem confussam, quam ad cognitionem claram; sed hoc ideò est, quia agens procedens de potentia ad actum, prius pervenit ad actum imperfectum, quam ad perfectum. Ergo ita contingere debet, quod agens procedens de potentia ad actum, prius debet ad actum imperfectum pervenire. Cui consonat axioma commune, à facilioribus, & imperfectioribus est incipiendum.

Exemplis declaratur maior. Homo generans hominem, prius producit embrionem, quam introducat animam rationalem, & similiter quæcumque forma, prius communicat materiæ gradum corporis, quam alios gradus inferiores: quia gradus corporis imperfectior est. Quod etiam contingit in arte, nam Artifex imperfectus in principio minus perfecta opera sua facit, vt generaliter constat in omnibus incipientibus artem. Ergo agens procedens de potentia ad actum, prius debet ad imperfectũ peruenire.

Secundo probatur conclusio nostra, ratione: quia connaturale nobis est, à notioribus, & magis proportionatis incipere, vt experientia testatur, & Aristoteles asserit in præsenti: sed species specialissima, notior nobis non est: ergo non est primum cognitum. Probatur minor: illud prædicatum est magis notum, quod inter obiecta proportionata est magis vniuersale; sed species specialissima, talis non est: quia supra illa inveniuntur prædicata magis vniuersalia, videlicet ratio corporis, substantiæ, & animalis, &c. ergo species specialissima notior non est.

Pro-

Probatur maior: illud prædicatum est magis notum, quod inter obiecta proportionata, est magis confussum, prædicatum namque magis confussum, est minus perfectum: & consequenter in principio, est magis notum; sed prædicatum magis vniuersale, est magis confussum, quia plura continet, & involuit, & ea non explicat: ergo prædicatum magis vniuersale, est magis notum.

Addimus, quod totum integrale, priusquam partes cognoscimus, quia magis confussum est, & prius cognoscimus diffinitum, cognitione confussa, quam partes diffinitionis, & prius hominem, quam hominem singularem, v. g. Patrem, vel fratrem. Vnde passim experimur parvulos à principio omnes homines, vocare patres, & omnes mulieres, matres, & hoc idem à paritate convincimus: nam in cognitione complexa, prius cognoscit intellectus, principia magis vniuersalia, v.g. *quodlibet est, vel non est. Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se, &c.* ergo in cognitione simplici, & in complexa, prius intellectus cognoscit vniuersaliora prædicata, quæ magis confussa sunt patet consequentia, quia intellectus in vtraque cognitione, procedit de potentia ad actum, & imperfecto ad perfectum.

§. III.

Duobus argumentis contra rationes occurritur.

ARguitur primo contra rationem primam: quia principium in quo nititur, plures patitur instantias: ergo ratio bona nō est. Probatur antecedens, actus circa principia perfectior est, quam actus circa conclusiones; & tamen intellectus prius habet actum circa principia, quam circa conclusionem; nam intellectus ex assensu præmissarum procedit, & mouetur ad assensum conclusionis.

Secundo, quia essentia perfectior est proprietatibus, & tamen generans prius producit essentiam, quam illius proprietates. & similiter Sol, dum primo incipit illuminare, perfectissimam illuminationem elicit. Et actus perfectior est, quam habitus scientificus, nam habitus specificatur ab actu, & tamen, quando

do incipimus adquirere ſcientiam, prius habemus actum, quam habitum, quē per actum potius adquirimus: ergo principium, in quo nititur ratio D. Th. plures patitur inſtantias.

Confirmatur, ſi ratio D. Th. procedit de agente naturali non impedito, vera non eſt: ſed intellectus reſpectu primæ cognitionis, eſt agens naturale non impeditum. Ergo vera non eſt ratio D. Th. quia ratio prædicta de intellectu in prima cognitione procedit. Maior probatur: Agens naturale non impeditum, & debitè applicatum, prius elicit actum perfectiſsimum quē poteſt. Ergo ſi ratio D. Th. de tali agente procedit, vera non eſt. Probatur ant. agens naturale non impeditum operatur ſecundum vltimum ſuæ potentiæ. Ergo prius elicit actum perfectiſſimum, quem poteſt, aliàs non operaretur ſecundum vltimum ſuæ virtutis, neque ageret in quantum poſſet.

Ad hoc argumentum reſpondetur, Rationem D. Th. intelligendam eſſe, quādo actus imperfectus non dependet à perfecto, in quo ſenſu, nullam patitur inſtantiam: quia aſſenſus concluſionis eſſentialiter dependet ab aſſenſu præmiſſarum. Et proprietates, ſaltim connaturaliter ab eſſentia dependent: & ita mirum non eſt, quod prius non producantur; ſicut prius elicit voluntas intentionem, quam electionem, quæ minus perfecta eſt; & generans prius producit cor, quam alias partes viventis. & materia prius recipit formam, quam exiſtentiam: quia electio ab intentione, & aliæ partes à corde, & exiſtentia à forma dependet; cognitio vero confuſſa non dependet à cognitione diſtincta, neque cognitio prædicati ſuperioris à cognitione inferioris: & ita cum aliunde cognitio confuſſa, & prædicati ſuperioris imperfectiſsima ſit, intellectus procedens de potentia ad actum, prius debet cognitionem confuſſam magis habere.

Ad alteram inſtantiam adductam in ſole, reſpondetur, rationem factam procedere de agente acquirente ſucceſsivè perfectionem, & habente vtrumque actum, perfectum, & imperfectum: quod quidem non reperitur in ſole, qui non habet ſucceſſivè actum perfectum, & imperfectū, ſed vnico, & perfectiſsimo actu illuminat à principio.

Po-

Poterat etiam dici, Rationem esse intelligendam de actu procedente ab agente per veram elicientiam; non autem de actu procedente per mæram emanationem, qualiter plures asserunt, illuminationem à sole procedere, & ratio est, quia quando actus per dimanationem procedit, statim cum omni sua perfectione, ab agente dimanat.

Ad aliàm instantiam de actu, & habitu, respondent aliqui, actum productum ab habitu, esse habitu perfectiorem; non tamen actum productiuum habitus, & ita mirum non est, quod actus, per quem habitus producitur, sit prior in intellectu.

Hæc tamen solutio vera esse non potest, quia ideo actus productus ab habitu, perfectior est illo, quia est magis immaterialis, & maiorem actualitatem importat; sed hoc idem habet actus productiuus habitus, siquidem etiam est exercitium, & actus secundus, & consequenter magis actualis est, quam habitus, & actus primus: ergo etiam talis actus erit habitu perfectior.

Secundo impugnatur data solutio, quia in Moralibus, actus productiuus habitus vitiosi maiorem malitiam habet, quam habitus ipse: ergo in physicis actus productiuus habitus, maiorem perfectionem importat. In cuius confirmationem, plura adducere poteramus, quæ modò omittimus, quia ea alibi adducemus. Vnde tali solutione relicta.

Aliter iuxta dicta respondetur, habitum connaturalem dependentiam habere ab actu, per quem producitur; & ideo agens, quāuis procedat de potentia ad actum, prius debet actum habere.

Ad confirmationem argumenti principalis respondetur, negando maiorem, ad probationem distinguo antecedens, perfectissimum quem potest pro tunc concedo antecedens, quem absolutè potest nego antecedens: & ad probationem similiter distinguo antecedens, secundum vltimum potentiæ, pro illo tunc concedo antecedens, secundū vltimum potentiæ absolutè nego antecedens, & consequentiam. Cognitio namque perfectissima, quam intellectus potest elicere pro illo tunc, non est cognitio speciei infimæ, sed cognitio en-

entis naturalis, vel entis in communi, quæ est magis confusa, & magis proportionata: & ideo intellectus in principio debet prius talem cognitionem elicere. Instantia est in contrariorum doctrina, iuxta quam, prius elicit intellectus cognitionem confusam, quam distinctam, quæ est magis perfecta: non ergo debet intellectus perfectiorem cognitionem elicere in principio, quamuis impeditus nō sit.

Secundo ad eandem confirmationem respondetur, distinguendo minorem, non impeditum ab extrinseco, concedo minorem, ab intrinseco neg. minorem, & consequentiam. Licet namque intellectus in prima cognitione, non sit impeditus ab extrinseco, est tamen ab intrinseco impeditus, quia sicut forma prius actuat materiam secundum gradum communem, & postea secundum gradus particulares; ita species repræsentatiua, prius vnitur intellectui, quatenus repræsentat gradum communem, & postea, secundum quod repræsentat gradum particularem, & ideo intellectus per speciem sibi intrinsecam impeditur ad cognoscendum obiectum perfectius, & ad cognitionem perfectiorem habendam.

Secundo arguitur contra secundam rationem. Vniuersaliora non sunt notiora: ergo ratio secunda nititur principio falso. Probatur antecedens. Vniuersaliora in genere scibili, vel in Ordine ad cognitionem scientificam, non sunt notiora, quia obiectum Metaphysicæ, videlicet ens, non est notius, aliàs Metaphysica esset prima acquisitione: & tamen obiectum Metaphysicæ est vniuersalius: ergo etiam in ordine ad simplicem cognitionem, vniuersaliora non debent esse notiora. Consequentia à paritate nota est.

Respondetur negando vltimam consequentiam, quia respectu scientificæ cognitionis, obiectum vniversalius, videlicet ens, non est magis proportionatum, eo quod perfectissimum est inter obiecta scientiæ naturalis, & perfectissima gaudet abstractione, & ita non est prius cognoscibile in genere scibili, sed prius scibile est obiectum minus perfectum, quale est obiectum logicæ; respectu vero cognitionis confusæ, obiectum ma-

magis proportionatum, & prius debet attingi; & argumentum contra aduersarios procedit, loquendo formaliter, quia si obiectum metaphysicæ non est prius scibile, quia est magis perfectum, etiam obiectum magis perfectum, non debet prius cognosci per cognitionem confussam, sed potius obiectum minus perfectū, debet prius per talem cognitionem attingi.

Sed instabis, inter cognitiones scientificas, & distinctas, non est incipiendum à magis distincta, & perfecta, qualis est cognitio metaphysicæ. Ergo inter cognitiones confussas, non est incipiendum à magis confussa, consequenterque prima cognitio, non debet obiectum magis vniuersale, & magis confusum attingere.

Respondetur negando consequentiam: quia inter cognitiones distinctas, illa quæ est magis distincta, est etiam magis perfecta, & consequenter cum intellectu incipiente scire, est minus proportionata, & ideo non debet esse prima; inter autem confussas, magis cōfussa, est minus perfecta, & magis proportionata, & sic & sic debet esse prima.

Sed Replicabis, Cognitio magis confussa, non est magis proportionata. Ergo nulla est data solutio. Probatur antecedens, Cognitio confussa versatur circa prædicatum magis vniversale; sed tale prædicatum non est magis notum. Ergo nec ipsa cognitio est magis proportionata. Probatur minor, Prædicatum magis vniversale, est magis confussum: ergo non est magis notum, quia esse notum, & esse clarum, idem sunt, claritas vero opponitur confusioni, & ideo prædicatum magis confussum, nequit esse magis notum.

Respondetur, ad replicam distinguendo vltimum consequens, non est magis notum obiectiue, & in se concedo consequentiam, comparatiue ad intellectum nego consequentiam. Prædicatum namque magis vniversale in se ipso est magis confussum, & minus notum, quia plura sub se inferiora continet, & inuoluit: comparatiue tamen ad intellectum, est magis notum, quia primò ofertur intellectui, & ipsum primò repræsentat species: neque claritas quam habet, comparatiue ad intellectum, opponitur cum confussione obiectiua eo quod

non

non ſe habet reſpectu eiuſdem, & in ordine ad idem.

Sed inſtabis, Prædicatum magis confuſſum ex parte obiecti, eſt minus in actu, minus perfectum, & magis potentiale. Ergo non eſt magis notum comparatiue ad intellectum, quia vnumquodque eſt cognoſcibile, ab intellectu, in quantum eſt ens, & ſecundum quod eſt in actu, conſequenterque quod eſt minus in actu, non erit magis cognoſcibile, & notum in ordine ad intellectum.

Reſpondetur diſtinguendo conſequens, magis notum ſecundum ſe, concedo conſequentiam, quoad nos nego conſequentiam. Cognoſcibilitas namque conueniens obiecto ſecundum ſe, fundatur ſuper actualitatem, & ita quod eſt minus actuale, eſt etiam minus cognoſcibile ſecundum ſe: Eſſe vero magis notum, & cognoſcibile quoad nos, prouenit à maiori proportione cum intellectu incipiente cognoſcere, quæ proportio ſupra vniuerſalitatem, & potentialitatem fundatur, quatenus vniuerſalitas iſta, ſpecialem modum immaterialitatis, & cognoſcibilitatis importat: Vnde prædicatum magis vniuerſale, & confuſſum debet eſſe prius cognitum, ſiquidem cum intellectu in principio, eſt magis proportionatum.

Sed inſtabis, Prædicatum magis confuſſum, & magis vniuerſale, eſt etiam minus notum quoad nos. Ergo nulla eſt data ſolutio. Probatur antecedens, Prædicatum magis vniuerſale eſt magis perfectum, quia minus accedit ad materiam, & indiuiduationem, & quod magis diſtat à materia, maiorem perfectionem importat. Ergo tale prædicatum eſt minus notum quoad nos: nam intellectus noſter non à perfectioribus, ſed ab imperfectioribus incipit.

Reſpondetur negando anteeedens, & ad probationem, dicimus, quod prædicatum magis vniuerſale, non eſt magis perfectum, quia licet minus accedat ad materiam; non tamen hoc habet propter ſui perfectionem, & actualitatem, ſed potius propter potentialitatem ſuam, & conditionem accidentalem præciſsionis intellectus, imperfectè intelligentis: Vel quia intellectus ipſe, non attingit cõpræhenſiuè prædicatum cũ conditionibus, & differentijs, quibus inuenitur in re, ſed

sed præscindit ab illis, & tantum prædicatum contrahibile cognoscit.

§. IIII.

Cæteris argumentis occurritur.

Tertio arguitur contra nostram conclusionem. Prius cognoscitur cognitione confusa totum, quam illius partes; sed quilibet gradus superior ad speciem specialissimā est pars illius. Ergo prius debet cognosci species specialissima, quam gradus superiores ad ipsam, ex quibus tanquam ex partibus componitur.

Facilè tamen respondetur, quod si partes considerentur vt partes, non possunt prius, quam totum cognosci, sed prius totum cognoscitur cognitione confussa. Sicut à longe stantes, prius cognoscimus Domū, quam partes ipsam componentes: & prius cognoscimus corpus, quod videmus moueri, esse corpus, quam esse sensibile rationale: si tamen partes absolutè considerentur, possunt prius cognosci: & hoc modò asserimus, primum cognitum nō esse speciem specialissimam, sed aliquam partem metaphysicam illius, & superiorem ad ipsam analogicè, vel vniuocè; non quidem vt partem, sed secundum se, & absolutè, qua ratione est magis proportionata. Doctrina est D. Th. *1. p. q. 85. art. 3. ad 3.*

Quarto arguitur. Illud prius cognoscitur, cuius species facilius abstrahitur à singularibus: nam intellectus intelligit per species abstractas à singularibus, & cōsequenter illud obiectum prius intelligit, cuius speciem facilius abstrahit: sed species repræsentatiua speciei specialissimæ, facilius abstrahitur: ergo species ista prius cognoscitur. Probatur minor, abstractio specierum, facilius fit ab illis, quæ maiorem similitudinem habent: sed singularia speciei specialissimę maiorem similitudinem habent; siquidem solo numero differunt: ergo species repræsentatiua speciei specialissimæ facilius abstrahitur.

Respondetur distinguendo minorem, facilius abstractione positiua concedo minorem, abstractione negatiua nego minorem, & consequentiam. Ratio namque communis abstrahitur abstractione positiua, quando

do intellectus ex vi conve-nientiæ plurium inferiorum in aliqua ratione communi, abstrahit ab illis talem rationem communem, in qua inferiora conueniunt: talis enim abstractio comparatiua est inferiorum inter se, & ab illis, vt sic conuenientibus, abstrahit naturam communem; & ita abstractio hæc facilius fit ab illis, quæ maiorem similitudinem habent, & consequẽter abstractione ista, facilius abstrahitur species, quæ speciem infimam repræsentat: alia autem est abstractio, quæ dicitur negatiua, quando videlicet cognoscitur natura, non cognitis singularibus, quæ in natura conueniunt; & abstractio ista æqualiter fit à quibuscumque singularibus, siue entis, siue corporis, siue hominis, vel alterius speciei; imò facilius fit prædicati superioris, quod primò offertur intellectui, & per speciem, prius etiam repræsentatur: & hæc abstractio sola requiritur ad cognitionem confusam.

Vltimo arguitur. Illud prius cognoscitur, cuius singulare fortius mouet sensum: nam omnis nostra cognitio ortum habet à sensu; sed singulare speciei specialissimæ, fortius movet sensum. Ergo species specialissima prius cognoscitur. Probatur minor. Singulare in quantum singulare movet sensum; sed singulare speciei specialissimæ, est magis singulare. Ergo fortius movet sensum. Patet consequentia, quia sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita se habet magis ad magis: vnde quia album in quantum tale disgregat vissum, magis album, disgregat magis; consequenterque, si singulare in quantum tale movet sensum, & singulare speciei specialissimæ est magis singulare, fortius, & magis movebit.

Ad hoc argumentum poterat responderi, singulare in quantum tale movere sensum, ita vt singularitas sit ratio formalis movendi, ex quo solum habetur, magis singulare, secundum se fortius posse movere sensum: non tamen defacto fortius, & magis movere sensum, primò incipientem sentire, quia sensus in principio debilis, & imperfectus est, minusque proportionatus cum singulari perfectiori, & ideo facilius a singulari minus perfecto mouetur: sicut potentia vissiua debilis, & imperfecta sustinere

non

non potest lucem perfectiorem, vt contingit in Vespertilione, & Noctua, sed facilius talis potentia a luce imperfecta mouetur.

Secundo tamen probabilius Respondemus, singularitatem non esse rationem formalem mouendi sensum, sed solum esse conditionem mouendi: quia sensus est potentia materialis, quæ attingere nõ potest, nisi obiectum contractum, & singulare. Vnde maior secũdi silogismi distinguenda est, & si ly in quantum dicat conditionem movendi, est concedenda. Si autem ly in quantum reduplicet rationem formalem neganda est. Ex quo non sequitur, magis singulare fortius movere sensum. Vnde experientia cognoscimus, quod singulare entis materialis fortius movet, quam singulare hominis: nam singulare entis materialis, magis distans percipitur à sensu: prius namque percipimus de obiecto, quod videmus à longe, esse aliquod singulare materiale, quam esse Petrum, vel Paulum, & tamen singulare entis materialis minus perfectum est, & non ita singulare.

Sed instabis, quamvis singularitas sit solum conditio, magis singulare debet movere fortius. Ergo singulare speciei specialissimæ fortius mouebit sensum. Probatur antecedens: Magis vniuersale, magis mouet intellectum, vt concedimus; & tamen vniuersalitas solum est conditio in ordine ad intellectum: quia si esset ratio formalis, non posset intellectus, etiam per reflexionem attingere singularia; eo quod nulla potentia potest excedere limites suæ rationis formalis: ergo quamvis singularitas sit tantum conditio mouendi, comparatiue ad sensum, quod est magis singulare, fortius mouere debet.

Resp. tamen negando consequentiam, & ratio disparitatis ea est, quia quamvis vniuersalitas sit solum conditio in ordine ad intellectum, prædicatum tamen magis vniuersale est magis confusum, & minus perfectum: & ita magis est proportionatum cum intellectu incipiente, & propterea prius debet ab illo cognosci. Singulare verò quod est magis singulare, est magis perfectum, & ita minus est proportionatum cum potentia sensitiua in principio; consequenterque non debet prius illam moue-

uere, nec ab illa sic incipiente cognosci.

§. *Vltimus.*

Corollaria ex dictis.

EX dictis ergo in articuli discursu, colligitur primò, quod quando dixit Aristoteles, *quod nobis notiora sunt, quæ sunt propinquiora sensui*, intelligendus est de notitia sensitiua, quia cum singularia sint sensibus propinquiora, sunt etiam magis nota, respectu sensitiuæ potentiæ, propter quod alibi Aristoteles affirmauit, *quod vniuersale notius est ratione, singulare vero, sensu.*

Secundo infertur ex dictis, quod dum ipse Aristoteles affirmat, *quod simpliciter notiora sunt, quæ sunt magis remota sensibus, & hæc esse vniuersaliora*, intelligendus est, de vniuersalioribus in causando, & cognoscendo, videlicet de substantijs separatis, quæ à sensibus remotissimæ sunt, propter suam perfectionem propter quam sunt etiam notiores simpliciter, & secundum se: non tamen intelligendus est, de vniuersalioribus in essendo, & prædicando, quæ licet magis separentur à sensibus, non tamen sunt simpliciter, & secundum se notiora, quam ipsa singularia; sed dumtaxat quoad nos.

Tertio colligitur, intellectum procedentem de potentia ad actum, postquā cognouit prædicatum entis, vel entis materialis, non posse immediatè transire, ad cognoscendam speciem infimam, sed prius debere prædicata inter media cognoscere; quia agens procedens de potentia ad actum, prius debet elicere cognitionem magis sibi proportionatam; cumque cognitio prædicati inter medij, minus perfecta sit, & consequenter magis proportionata, prius debet intellectus talem cognitionem elicere.

Vltimo infertur, quod quamvis species à phantasmatibus abstracta, repræsentet omnia prædicata, quæ in obiecto reperiuntur, intellectus tamē propter sui imperfectionem, non omnia simul, clarè, & distinctè cognoscit, sed potius ad illa distinctè cognoscenda, successionem temporis requirit. Et hæc de articulo isto, ad Philosophum applicanda in 1. physicorum textu 3. ad illa verba sunt au-

autem primum, nobis manifesta, &c.

ARTICVLVS II.

Vtrum primum cognitum sit ens materiale formaliter?

§. I.

Status difficultatis aperitur, & sententiæ referuntur.

IN Præsenti difficultate vnum supponimus, & aliud inquirimus: supponimus quidem ens vniversalissime acceptum, esse obiectum specificativum intellectus; & inquirimus, vtrum illud ipsum, sit obiectum magis proportionatum cum intellectu nostro, pro vitæ præsentis statu, & primum cognitum ab ipso; vel hoc solum competat enti materiali, vel alteri prædicato, ab ente distincto. Inqua parte.

Aliqui asserunt, Primum cognitum ab intellectu nostro, pro statu vitæ præsentis esse ens abstrahens à materiali, & spiritua li Ita Mag. Soto, quem plurimi Thomistæ sequuntur. Alij autem affirmant, Primum cognitum esse ens connotans materialitatem, vt exercitam à parte rei, & in phantasmatibus, à quibus species abstrahitur, illam defendit in manuscriptis Illust. Godoy, & Mag. Ioannes à Sancto Thoma, & alij eadem via incedentes. Alij tandem asserunt, primum cognitum ab intellectu nostro esse ens materiale, materialitate ingrediente, tamquam ratio, quæ cognita, explicite, & formaliter ex parte obiecti. Huius princeps Caiet. in proœmio de ente, & essentia, q.1. & in 1.p. q.85. super art.3. cui etiam adherent plures Thomistæ. Quid autem verum sit, triplici conclusione declaramus.

§. II.

PRIMA CONCLVSIO;

Primum Cognitum à nostro intellectu non est ens in communi.

COnclusionem istam efficaciter suademus, ratione desumpta ex doctrina Sanctissimi Præceptoris in 1.p. à quæst.84. vsque ad 87. vbi sæpe repetit illam, quia ens in communi, non potest esse obiec-

tum proportionatum intellectus, pro statu vitæ præsentis. Ergo non potest esse primum cognitum ab intellectu. Prob.ant.nam obiectum specificativum essentialiter debet esse distinctum ab obiecto proportionato intellectus, pro statu vitæ præsentis;sed ens vt sic, est obiectum specificativum intellectus. Ergo non potest esse obiectum proportionatum.Minor cum consequẽtia tenet; & maior probatur à paritate,& ratione. A paritate quidem,quia in Angelis, & Anima separata obiectum specificativum, essẽtialiter diuersũ est ab obiecto proportionato: siquidem obiectum specificatiuum tàm Angeli,quàm Animæ separatæ,est ens vt sic; obiectum verò proportionatum vtriusque, est propria substantia;& ita Angelus, & Anima separata, ante omnia alia obiecta, suam substantiam cognoscunt. Ergo obiectum specificativũ, essentialiter debet esse distinctum ab obiecto proportionato, intellectus etiam nostri,pro statu vitæ præsentis, consequentia hæc à paritate nota est. Ans verò,esse expressum D.Th.ipsi aduersarij fatentur.

A ratione autem probatur maior,obiectum proportionatum intellectus secundum se,essentialiter debet esse distinctum,ab obiecto proportionato intellectus pro vitæ præsentis statu: sed obiectum specificatiuum intellectus, est obiectum proportionatum intellectus secundum se, & quatenus ab hoc statu, & à statu separationis præscindit. Ergo obiectum specificatiuum intellectus, essentialiter debet esse diuersum ab obiecto proportionato illius, pro statu vitæ præsentis. Mai. prob. vbi est diuersus modus cognoscendi, debet esse diuersum obiectum proportionatum: nam D.Thom. ex diuerso modò cognoscendi intellectus nostri, pro hoc statu, & Animæ separatæ, probat q.85.art.1. obiectum proportionatum vtriusque,esse diuersum; sed intellectus in hoc statu,habet specialem modum cognoscendi, non conuenientem intellectui secundum se, & vt prescindentem ab hoc,& altero statu. ergo obiectum proportionatum intellectus secundum se,essentialiter debet esse distinctum ab obiecto proportionato intellectus pro hoc statu.

Respondent contrarij, obiec-

obiectum proportionatum adæquatum intellectus, pro statu vitæ præsentis, debere esse distinctum ab obiecto proportionato intellectus secundum se: quia obiectũ proportionatum intellectus in hoc statu, includit etiam entia materialia, quæ non sunt obiecta proportionata intellectus secundum se; non tamen est necessarium, quod obiectum proportionatum intellectus in hoc statu, inadæquatè sumptum, videlicet pro ente in communi, sit essentialiter diuersum, ab obiecto proportionato intellectus secundum se.

Sed contra est. Obiectum proportionatum intellectus pro hoc statu, inadæquatè acceptum, pro obiecto videlicet primò cognito, debet esse essentialiter distinctum ab obiecto proportionato intellectus secundum se; sed obiectum specificativum intellectus est etiam obiectum proportionatum illius secundũ se: ergo non potest esse obiectum proportionatum in prima cognitione, pro statu vitæ præsentis. Prob. mai. vbi est diuersus modus cognoscendi, debet esse diuersum obiectum proportionatum; sed modus cognoscendi, quem intellectus habet in prima cognitione huius status, non competit intellectui secundum se: ergo obiectum proportionatum intellectus, pro hoc statu, inadæquatè acceptum pro obiecto per primam operationem attacto, essentialiter debet esse distinctum ab obiecto proportionato intellectus secundum se.

Secundo probatur conclusio nostra, ratione. Obiectum proportionatum, non potest esse commune, obiecto proportionato, & obiecto improportionato: nam esse obiectum proportionatum essentialiter debet repugnare obiecto improportionato; sed ens vt sic est commune obiecto proportionato, & improportionato, enti videlicet materiali, & enti spirituali, quod cum intellectu, pro hoc statu, proportionem non habet: ergo ens vt sic, non potest esse obiectum proportionatum, & consequenter nequit esse primum cognitum.

Respondebis. Obiectum proportionatum, in esse obiecti, non posse esse commune obiecto proportionato, & improportionato, posse tamen esse commune, in esse rei; & quamvis

ens vt sic, sit commune in esse rei, non tamen in esse obiecti: & ideo potest esse obiectum proportionatum.

Sed contra est, ens vt sic, est commune in esse obiecti, obiecto proportionato, & improportionato: ergo non potest esse obiectũ proportionatum. Prob. ant. Ens vt sic constituitur in esse obiecti, per rationem cõmunem entis, negatiuè abstractam ab inferioribus suis; sed talis ratio, communis est omni obiecto proportionato, & improportionato, & de omnibus prædicatur: ergo ens vt sic, est commune in esse obiecti.

Respondebis: Ens vt sic, non constitui in esse obiecti, per ipsam rationem entis, abstractam ab inferioribus, specificative sumptam, qua ratione communis est; sed constitui per illam, reduplicativè vt abstractam, & vt non explicantem inferiora, secundum quam rationem, communis non est: quia in inferioribus non inuenitur formaliter vt abstracta.

Sed contra est. Quia si vera est data solutio, differentia constitutiva entis, in ratione obiecti proportionati, non erit communis ad omnia obiecta proportionata. Ergo non erit constitutiva entis in ratione obiecti proportionati. Consequentia bona est, quia differẽtia constitutiva obiecti proportionati, debet esse communis ad omnia proportionata. Ant. vero prob. Ratio entis reduplicativè vt abstracta, & non explicans inferiora, non inuenitur in omnibus obiectis proportionatis intellectus, & alijs inferiorib⁹ suis sed poti⁹ in illis cõtracta, & determinata inuenitur. Ergo si vera est data solutio differentia cõstitutiua entis, in ratione obiecti proportionati, non erit communis ad alia proportionata.

Explicatur impugnatio. Necessario assignanda est, aliqua differentia constitutiva obiecti proportionati, in qua omnia obiecta proportionata conveniant; sed in ratione entis reduplicativè vt abstracta non conveniunt omnia obiecta proportionata, omnia videlicet entia materialia, quæ pro statu vitæ præsentis obiecta proportionata sunt; Ergo ratio entis reduplicativè vt abstracta, non potest esse differentia constitutiva obiecti proportionati, sed alia differentia assignanda est, in qua omnia proportio-

tio-

tion ita conveniant, quæ quidem erit ratio formalis omnia proportionandi, & per primam actum attacta.

Tandem impugnatur data solutio. Obiectum proportionatum, & obiectum specificatiuum intellectus nostri, debent esse distincta, distintione gradus ad gradum; sed ens vt sic, quod est obiectum specificatiuum intellectus, & ipsum ens reduplicatiue, vt abstractum, non differunt distintione gradus ad gradum, sed potius sunt formaliter idem gradus, super addita tantum reduplicatione abstractionis. Ergo ens reduplicative vt abstractum, non potest esse obiectum proportionatum. min. cum cōseq. tenet. & prob. mai. Obiectum specificativum Angeli, & Animæ separatæ differunt distinctione gradus ad gradum, quia ens vt sic, quod est obiectum specificativum illorum, gradus diuersus est à propria illorum substantia, quæ est obiectum proportionatum: ergo inter obiectum specificativum, & obiectum proportionatum intellectus pro hoc statu, eadem differentia constituenda est.

§. III.

Secunda Conclusio.

Ens connotans materiam nequit esse primum cognitum.

PRobatur conclusio ista. Primum cognitum non est ens commune ad ens materiale, & ens spirituale; sed ens connotans materiam, est ad vtrumque commune. ergo non est primū cognitum. Prob. min. Ens analogum ad materiale, & spirituale, est ad vtrumque commune; sed ens connotans materiam, est analogum ad materiale, & spirituale: quia illam implicite continet, & nulllum illorum explicat: ergo ad vtrūque commune est.

Respondent contrarij, Ens connotans materiam, non continere implicite entia spiritualia: quia ratio entis connotantis materiam, solum est abstracta ab ente materiali, non tamen ab ente spirituali, & ideo hoc secundum, neque continet implicite, neque ad ipsum analoga est.

Contra tamen est; quia ratio analoga, ab aliquo

quo in inferiori, semel abstracta, continet implicite omnia inferiora, & ad illa manet analoga, vt communiter logici dicunt. Ergo si ratio entis connotantis, abstracta est ab ente materiali, continebit implicite ens spirituale, & erit ad vtrumque communis.

Secundo impugnatur ista solutio. Ratio analoga ab vno inferiori semel abstracta, manet indifferēs pro explicito ad omnia inferiora: ergo implicite continet illa, & manet ad omnia cōmunis. Probatur. Ratio analoga ab vno inferiori abstracta, manet indifferēs: siquidem sic abstracta, separata manet à singularitate determinante; sed indifferens, in quantum tale, æqualiter se habet ad omnia inferiora: ergo ratio analoga, semel abstracta ab vno inferiori, manet indifferens pro explicito ad omnia inferiora.

Tertio impugnatur soluto. Ratio vniuoca, ab vno inferiori semel abstracta, ad omnia manet indifferens: vnde ratio animalis, abstracta ab homine, manet indifferens ad hominem, & equum, & ad omnia animalia communis: & in opinione probabili Thomistarum, quam nos etiam in Logica habemus, natura Angelica semel abstracta ab vnico individuo, quod habet, manet ex conceptu naturæ, indifferens ad plura indiuidua: ergo idem de ratione analoga dicendum.

Secundo respondent alij. Rationem entis abstractam ab ente materiali, esse quidem communem ad ipsum, & ad ens spirituale; non tamen ex parte rei, sed solum ex parte modi, quatenus non explicat ens materiale, neque ens spirituale: sicut logici dicunt, istam propositionem, substantia est ens, non esse superioris de inferiori, ex parte rei conceptæ, sed solum ex parte modi: quia ens solum quantum ad explicitū, a substantia præscindit.

Sed contra est. Quia nullum analogum præscindit ab analogatis, nisi quantum ad explicitum, vel saltim plura analoga, aliam præcisionem non habent; & tamen ratio analoga, semel abstracta, verè, & propriè communis est: ergo licet ratio entis, solum quātum ad explicitum præscindat ab ente materiali, & spirituali, semel tamen abstracta, verè, & propriè erit ad vtrumque communis.

Alij

Alij autem circa conclusionem istam dabimus infra.

§. IV.

Tertia Conclusio responsiua quæsito.

Primum cognitum ab intellectu nostro est ens formaliter materiale.

Conclusio ista est sententia D. Th. 1. p. à q. 84. vsque ad 88. vbi passim affirmat, ens materiale esse solum obiectum proportionatum, & primò cognitum ab intellectu nostro, pro statu vitæ præsentis. Et in vltima q. citata art. 3 adducit verba sequentia: *Primum cognitum, quod intelligitur à nobis, secundum statum præsentis vitæ, est quidditas rei materialis, quæ est nostri intellectus obiectum.* In quibus procedit Angelicus Doctor de obiecto proportionato: siquidem articuli interrogatio, fit de primò cognito, quod idem est, ac interrogare de obiecto proportionato.

Respondent contrarij. D. Th. ibi loqui, de quidditate rei materialis, inadæquatè sumpta, secundum aliquod prædicatum quidditatiuum ipsius, videlicet secundum rationem entis, quæ est de quidditate cuiuscumque rei materialis: & ideo ex litera D. Th. non infertur, ens materiale, secundum differentiam materialis, esse obiectum magis proportionatum intellectus, & prius ab intellectu conceptum. Quam explicationem veram esse, persuadere conantur alijs locis D. Th. de quibus in argumentorũ solutione dicemus. Modo autẽ.

Explicatio prædicta reijcitur. D. Th. absolutè asserit, quidditatem rei materialis, esse primum cognitum ab intellectu nostro, pro statu vitæ præsentis; sed in doctrina D. Th. quidditas inadæquatè sumpta, vel pars quidditatis, non potest absolute quidditas nominari. Ergo non loquitur D. Th. de quidditate inadæquatè sumpta, & secundum aliquam partem, sed de illa adæquatè considerata. Maior cum consequentia tenet, & prob. min. D. Th. q. 75. art. 4. probat hanc propositionem, Anima est homo, esse falsam, quia anima non est tota quidditas hominis, sed pars quidditatis, & ibidem etiam in corpore affirmat, quod quidditas significat id, quod diffinitio, diffinitio autẽ totã quid-

ditatẽ significat, & non partem quidditatis. Ergo in doctrina D. Th. pars quidditatis, non potest absolute, quidditas nominari. Sicut sola materia non dicitur absolutè quidditas hominis, nec sola forma; consequenterque, dum D. Th. affirmat, quidditatem rei materialis, esse primum cognitum, & obiectum proportionatum, de quidditate rei materialis, adæquatè sumpta, etiam secundum propriam differentiam, intelligendus est; nec amplius immorari opportet in doctrina D. Th. quæ pro nostra, & opposita sententia non difficilè explicatur.

Ratione autem conclusionem nostram probant aliqui Thomistæ. Illud quod in omni actu intellectus nostri pro vitæ præsentis statu, ingreditur in obliquo, debet in recto attingi per primum actum, tamquam ratio quæ signatè, & expresse cognita; sed materialitas in omni actu intellectus nostri attingitur in obliquo: nam quidquid intellectus cognoscit ipsum attingit ad modum rei materialis. Ergo ens materiale debet esse primum cognitum, & attactum per primum actum in recto. Minor cum consequentia tenet, & mai. prob. nam quia Deus, in dilectione charitatis, qua diligimus creaturas, semper attingitur in obliquo, per primum actum charitatis, attingitur semper in recto, & idem de primo actu fidei, & spei, qui Deum attingunt in recto, quia in omni alio actu fidei, & spei, debet Deus, saltim in obliquo attingi. Sicut etiam intellectus, cognitione absoluta, prius attingit ens reale, quam ens rationis: quia omnis cognitio absoluta entis rationis, ad ens reale in obliquo terminatur. Ergo etiam, quod in omni actu intellectus nostri, attingitur in obliquo, per primum actum in recto debet attingi.

Hæc tamen ratio, manifestè instatur; quia malum ingreditur in obliquo, in quocumque actu doni timoris; & tamen per primum actum non attingitur in recto; eo quod nullus actus doni vel virtutis, potest attingere malum in recto: aliàs bonus, & virtuosus non esset. Ergo quamvis materialitas in omni actu nostri intellectus ingrediatur in obliquo, non inde infertur, quod per primum actum attingatur in recto.

Insuper etiam, ad rationem prædictam facile

rei-

respondebunt contrarij, illud esse intelligendum, quãdo obiectum attactum per alios actus in obliquo, habet proportionem cum primo actu, sicut illam habet Deus, cum primo actu fidei charitatis, & spei: & ens reale cum primò actu intellectus; & talem proportionem, non habere ens materiale in ordine ad primum actum. Et ideo alia ter.

Probatur conclusio nostra, ex doctrina D. Th. contenta in locis antecedenter relatis. Nam illud primo, pro præsenti statu, ab intellectu cognoscitur, quod per se primò repræsentatur per speciem à phãtasmatibus abstractam: quia per talem speciem cognoscit intellectus obiectum, & ita illud primo debet cognoscere, quod primò repræsentat species; sed species à phantasmatibus abstracta, per se primò, & explicite, repræsentat ens materiale: ergo ens materiale, pro præsenti statu, primò ab intellectu cognoscitur. Prob. min. in qua difficultas est. Illud primò, & per se repræsentat species abstracta, cuius singulare primò, & per se, repræsentatur in phantasmate: eo quod iuxta doctrina D. Thom. q. 85. art. 3. in corpor. Idem ordo cognitionis, in sensu, & in intellectu seruari debet: sed in phantasmate non repræsentatur, nisi singulare entis materialis formaliter: ergo quod per se primò repræsentat species abstracta à phantasmate, debet esse ens materiale formaliter. Minor prob. Phantasma in esse repræsentatiuo, est intrinsicè, & formaliter materiale, vt omnes fatentur: ergo in phantasmate non repræsentatur, nisi singulare entis materialis formaliter. Consequentia bona est: & ans etiam constat: quia species in esse repræsentatiuo, non potest propriam potentiam, & illius immaterialitatem excedere; sed phantasia est potentia essentialiter, & intrinsicè, materialis: ergo phantasma, quod est species phantasiæ, debet in esse repræsentatiuo, esse materiale formaliter. Quod etiam eo constat, quod phantasia solum cognoscit ens explicite materiale in indiuiduo, hoc autem signum est, in phantasmate solum repræsentari ens materiale formaliter, si namque aliud repræsentaret, illud etiam phantasia cognosceret.

Ad rationem istam res-

respondent contrarij. Speciem à phantasmatibus abstractam, repræsentare omnes gradus, & prædicata omnia, quæ in obiecto reperiuntur; cumque inter omnia prædicata, ratio entis, sit magis confussa, & magis vniuersalis, consequens fit, speciem per se primò, debere repræsentare rationem entis, & intellectum illam cognoscere.

Hæc tamen solutio nititur principio falso. Quia species à phantasmate abstracta solum repræsentat explicite omnes gradus materiales: sed inter omnes istos, ratio communis entis materialis, magis confussa, & vniuersalis est: ergo illam primò repræsentat species. Prob. mai. Species illa, secundum repræsentationem adæquatam est intrinsice materialis: ergo solum repræsentat explicite omnes gradus materiales, Prob. ant. Nihil repræsentat species illa, nisi quod prius in singulari repræsentatur per phantasma: sed phantasma est intrinsicè materiale, secundũ repræsentationem adæquatam: ergo species illa, secundum adæquatam repræsentationem, intrinsicè materialis est. Min. cum consequent. tenet. & mai. similiter constat: quia species intellectus, & phantasma, tantum distinguuntur in eo, quod species repræsentat in communi, quod phantasma in singulari repræsentat: & consequenter nihil repræsentat species, quod prius in singulari phantasma non repræsentet.

Respondent contrarij, quod singulare entis, implicite repræsentatur in phantasmate; & consequenter species à phantasmatibus abstracta, repræsentare debet rationem communem entis; cumque aliàs ratio entis sit magis confussa, magis etiam debet esse proportionata, & primo etiam ab intellectu cognita.

Contra tamen est. Quamvis singulare entis, implicite repræsentetur in phantasmate, hæc tamen repræsentatio purè materialis est. Ergo non sufficit vt à phantasmatibus, possit abstrahi species repræsentativa entis. prob. ant. Phantasma nec implicite, nec explicite potest represęntare formaliter, nisi illud quod est formaliter materiale: Sed singulare entis, non est formaliter materiale: aliàs esset singulare, non quidem entis, sed entis materialis. Ergo repræsentatio illius implicita

ta in phantaſmate, purè materialis eſt. Prob. mai. nihil poteſt formaliter repræſentare phantaſma, niſi ſub ratione ſui obiecti; ſed obiectum phantaſmatis, eſt formaliter, & intrinſicè materiale; ſicut, & obiectum phantaſiæ; eo quod ſpecies extendi non poteſt vltra obiectum ſuæ potentiæ: ergo phantaſma, nec implicitè, nec explicitè, poteſt repræſentare formaliter, niſi, quod formaliter materiale eſt.

Secundo impugnatur ſolutio data. Eo modo, per ſpeciem intellectus, poteſt repræſentari ens in communi, quo ſingulare entis per phantaſma repræſentatur; ſed ſingulare entis, tantum implicitè materialiter, per phantaſma repræſentatur: ergo ſpecies abſtracta à phātaſmate, ſolum implicitè materialiter, poteſt repræſentare rationem entis.

Explicatur impugnatio. Ita proportionabiliter, repræſentat ſpecies intellectus rationem communem, ſicut phantaſma repræſentat ſingulare; ſed phantaſma non repræſentat ſingulare entis, vt hoc ens, ſed vt hoc ens formaliter materiale: ergo ſpecies intellectus, non repræſentat ens, formaliter vt ens, ſed potius vt ens formaliter materiale. Min. prob. quia ſingulare entis tantum repræſentatur in phantaſmate, propter identitatem, quam habet cum ſingulari entis materiali: ergo non repræſentatur vt hoc ens, ſed vt hoc ens materiale. Sicut ſpecies potentiæ viſiuæ, non repræſentat formaliter ens: quia in obiecto potentiæ viſiuæ, ſolum reperitur ens materialiter, & per identitatem cum colore formaliter terminante viſionem.

Secundo probatur ratione concluſio noſtra. Abſoluta cognitio entis, debet neceſſario præſupponere cognitionem entis materialis: ergo ens materiale debet eſſe primum cognitum. Prob. ant. Omnis cognitio entis abſoluta, debet eſſe connotatiua, & admodum rei materialis: ergo debet neceſſario præſupponere cognitionem entis materialis. Quia propterea Deum, & Angelos, non primo cognoſcimus, quia ſemper Deū, & Angelos connotatiuè attingimus, ad modum rei materialis. Ant. vero ſolum contra manifeſtam experientiam, poterit negari: Omnes namque experimur, nihil nos cognoſcere, ni-

r isi ad modum rei materialis, & ipsum prædicatum entis, non aliter apprehendimus, nisi ad modum alicuius materialis: & si semel prædicatum entis possemus cognoscere, & non ad modum rei materialis, etiam Deum, & Angelos, eodem modo possemus attingere: ergo omnis cognitio entis absoluta, debet esse connotatiua, & ad modum rei materialis.

Confirmatur, & vrgetur ratio prædicta. Materialitas est ratio formalis constituendi obiectum proportionatum: ergo solum ens materiale, potest esse obiectum proportionatum, & primum ab intellectu cognitum. Prob. antec. 1. ea est ratio formalis proportionandi, vel constituendi obiectum proportionatum, quæ se ipsa proportionata est; sicut patet in luce, quæ est ratio formalis videndi alia, & se ipsa visibilis est: & vniuersaliter ratio formalis respectu aliorum, est etiam ratio formalis ad se ipsam; sed materialitas, per se ipsā proportionata est: siquidem illam attingimus per speciem propriam, quidditatiuè, & non ad modum alterius ergo materialitas, est ratio formalis proportionā di, vel constituendi obiectum proportionatum.

Secundo prob. antec. Non intellecta materialitate, solum remanet obiectū specificativum intellectus, ipsa namque non intellecta, solum remanet ens ad materiale, & spirituale cōmune; sicut non intellecta rationalitate in homine, tātum remanet animal, commune ad hominem, & ad equum: ergo materialitas est ratio formalis constituendi obiectum proportionatum.

Tertio prob. ant. Immaterialitas est differentia constitutiua cōstituendi obiectum proportionatum intellectus Angelici: ergo materialitas est ratio formalis proportionandi obiectū intellectus humani, pro statu vitæ præsentis.

Respondebis: Seclusa materialitate, vel illa non intellecta, remanere ens cōnotans materialitem, & prædictam connotationem materiæ esse rationem formalem constituendi obiectum proportionatum.

Sed contra est. Ea est ratio formalis constituendi obiectum proportionatum, quæ per se ipsam proportionata est; sed materialitas, per se ipsam proportionata est,

est, vt probauimus: ergo materialitas ipsa, non autem connotatio materiæ, erit ratio formalis constituendi obiectum proportionatum.

Secundo impugnatur data solutio. Immaterialitas, non autem connotatio immaterialitatis est ratio formalis proportionandi obiectum intellectus Angeli: ergo ab opposito, materialitas erit ratio formalis proportionandi obiectum intellectus humani. Et quidem, ens materiale, nõ redditur obiectum proportionatum, per connotationem materiæ, sed per ipsam materiam, quam formaliter importat: ergo connotatio materiæ non est ratio formalis proportionandi, vel constituendi obiectum proportionatum. Et certè mirum est, quod connotatio materiæ constituat obiectum proportionatum, & quod ipsa materia per se ipsam proportionata non sit, neque constituere posit obiectum proportionatum.

§. V.

Argumentis primæ sententiæ respondetur.

IN fauorem primæ sententiæ. Arguitur primo, authoritate Sanctissimi Præceptoris, in proœmio de ente, & essentia. Et 1.2.q.94. art.2. in corpor. In quibus locis expresse asserit, ipsum ens esse, quod primo concipit intellectus, & quod primo cadit in intellectus apprehensione: ergo ens est primum cognitum ab intellectu, pro statu præsentis vitæ.

Respondent aliqui, D. Thom. in locis relatis, loqui de obiecto proportionato, intellectus secũdum se, quod quidem est ens in communi: Non tamen loqui, de obiecto proportionato, pro statu vitæ præsentis.

Hæc tamen solutio expressa est contra mentem D. Thom. Ipse namque loquitur de obiecto, quod intellectus cognoscit in actu secundo; siquidem loquitur de obiecto, quod primò cadit in apprehensione intellectus, & solum apprehenditur, quod cognoscitur: sed intellectus secundum se, nõ intelligitur in actu secundo: quia intellectus secundum se, non operatur, sed solum importat prædicata essentialia, & habitudinem ad obiectum specificatiuũ; quod comparatu[illegible] intellectum prout sic proportionatum

loquitur D. Th. de obiecto proportionato intellectus secundum se: & ideo hac solutione relicta.

Respondetur, D.Th. loqui de ente, non tamen secundum expræssionem entis, sed solum secundum expressionem entis materialis. Cuius ea est ratio, nam quando Angelicus Præceptor de eadem re, in pluribus locis sermonem facit, verba, quæ adducit in locis extraneis, intelligenda sunt, iuxta ea, quæ habet in proprio loco, in quo rem ex professo disputat: sed in proprio loco, videlicet in 1. p. à q. 84. vsque ad 88. semper assignat pro obiecto proportionato quidditatem rei materialis. Ergo verba quæ alibi habet in hoc sensu intelligenda sunt, & maximè quia in quæst. 87. art. 3. Explicans, quodnam sit obiectum proportionatum, & quid sit quidditas rei materialis, asserit, quod est *natura materialis*. Quibus verbis, & non alijs clarioribus, possumus nos, mentem nostram declarare. Rursus etiam ad primum in eodem articulo respondet: *Quod obiectum intellectus, est commune quoddam ens, & verum, sub quo comprehenditur etiam ipse actus intelligendi. Vnde itellectus potest, suum actum intelligere, sed non primo, quia neque primum obiectum nostri intellectus, secundum præsentē statū, est quodlibet ens, & verū, sed ens, & verū cōsideratū in rebus materialibus.* Iuxta quā doctrinam, alia loca D. Thom. intelligenda sunt.

Secundo arg. à ratione. Prima cognitio intellectus nostri, pro statu vitæ præsentis, est cognitio imperfectissima omnium; sed cognitio entis materialis imperfectissima non est; si quidem imperfectior est cognitio entis in communi. Ergo ens materiale primum cognitum non est. Minor cum conseq. tenet. & prob. maior quia agens procedens de potentia ad actum, prius elicit actum imperfectissimum; sed intellectus est agens procedens de potentia ad actum. Ergo prima cognitio illius, imperfectissima est.

Respondetur, disting. min. non est imperfectissima absolutè, concedo min. Imperfectissima circa obiectum proportionatum, nego min. & conseq. Intellectus namque procedens de potentia ad actum, non debet prius elicere cognitionem, imperfectissimam absolutè; sed illam quæ imper-

perfectissima est, circa obiectum proportionatum; & cum talis sit cognitio entis materialis, vt iam vidimus, illa debet esse prima.

Sed instabis. Cognitio entis, vt sic, est etiam circa obiectum proportionatum; sed hæc imperfectior est cognitione entis materialis. Ergo cognitio entis materialis imperfectissima non est, circa obiectum proportionatum, prob. mai. Ens, vt sic, quidditativè cognoscitur à nobis pro statu vitæ præsentis. Ergo est obiectum proportionatum: alias non posset quidditatiuè cognosci, sed solum connotativè, & ad modum obiecti proportionati; consequenterque cognitio entis vt sic, circa obiectum proportionatum versatur. prob. ant. Ens materiale cognoscitur à nobis quidditatiuè, pro statu vitæ præsentis; sed non potest quidditatiuè cognosci, quin ens vt sic, quidditatiuè attingatur: ergo ens vt sic, quidditatiuè cognoscitur.

Min. sylogismi, in qua difficultas est. Prob. 1. Ens materiale, constat ex ratione entis, & ratione materialis: ergo non potest quidditatiuè cognosci, nisi ratio entis quidditatiuè attingatur. Prob. consequentia. Non potest res aliqua quidditatiuè cognosci, nisi prædicata quidditatiua, & essentialia ipsius quidditatiuè attingatur: Cognitio namque quidditatiua, est cognitio clara, & distincta, & non potest esse distincta, nisi prædicata constitutiua rei, quidditatiuè cognoscat. Ergo si ens materiale, constat essentialiter ex ratione entis, & ratione materialis, non poterit quidditatiuè cognosci, nisi ratio entis quidditatiuè attingatur.

Secundo prob. min. Quia animal est prædicatum essentiale hominis, non potest homo quidditatiue cognosci, quin etiam animal, quidditatiue attingatur: ergo non potest res aliqua cognosci quidditatiue, quin etiam prædicata constitutiua illius, quidditatiuè attingantur.

Respondetur, neg. mai. ad probationem nego antec. & ad probationem, distinguo min. quidditatiuè attingatur, exercite, & in concreto, concedo min. in sua communitate, neg. min. & sub eadem distinctione negat. conseq. Vt enim aliqua res quidditatiue cognoscatur, necessarium non est, quod prædicata essentialia,

lia, & constitutiua ipsius, quidditatiue cognoscantur in sua communitate, & amplitudine; sed satis est, quod in concreto, vel vt contracta, cognoscantur quidditatiue, quomodo, quando ens materiale quidditatiue cognoscitur; etiam ratio entis, cognoscitur quidditatiuè, vt contracta videlicet, & determinata per materiam contrahentem. Per quod patet ad secundam probationem minoris principalis. Cuius etiam plures habemus instantias.

Prima instantia reperitur in Angelo, qui propriam substantiam cognoscit quidditatiue, per primàm operationem; & tamen rationem entis in cōmuni, non cognoscit quidditatiue, in sua communitate: nam omnis cognitio Angeli circa naturalia inferiora, vel æqualia, compræhensiua est, & ad rem in singulari terminatur. Et etiam anima separata, per primam operationem, se ipsam attingit quidditatiuè, & non attingit ens in sua communitate: alias cognitio sui ipsius, non esset prima cognitio.

Secunda instantia inuenitur, in communi Dialecticorum doctrina asserēte, primam cognitionem quidditatiuam Dialectici, esse circa terminum; & tamen non supponitur quidditatiue cognita antecedenter secunda intentio in cōmuni, quæ pertinet ad Metaphysicam. Et in sententia cōtrariorum, ipsum ens in communi, quidditatiue cognoscitur; & tamen ens spirituale, quod est de essentia entis pro implicito, non attingitur quidditatiuè.

Sed instabis 1. Implicat, aliquid scientifice cognosci, nisi etiam quidditatiue attingatur; sed ens in sua communitate, scientifice cognoscimus: Siquidem passiones illius, verè in metaphysica demonstramus: ergo ens vt sic, quidditatiuè cognoscimus. Prob. mai. ante assensum scientificum, debet de obiecto scibili præcognosci, *an sit, & quid sit*: nam quod quid est subiecti, est vnum ex præcognitis ad ipsam demōstrationem, vt Aristoteles docet; sed cognoscere de obiecto, quid sit, est ipsum quidditatiuè cognoscere: ergo implicat, aliquid scientifice cognosci, nisi etiam quidditatiue attingatur. Quibus addimus, demonstrationem fieri, per diffinitionem subiecti: Diffinitio autem, & quid-

quidditas idem sunt; & consequenter non poterit aliquid, scientificè cognosci, nisi etiam quidditatiuè cognoscatur.

2. instabis. Conceptus formalis repræsentans ens in communi, vt imperfectè præcissum ab inferioribus suis, repræsentat ipsum quidditatiuè, & non admodum alterius: ergo ens in communi quidditatiuè cognoscitur.

3. Instabis. Ita nominamus, sicut concipimus, vt asserit D. Sanctus 1. p. q. 13. art. 9. sed nominamus ens, per nomen absolutum, & quidditativum ipsius. Ergo ipsum quidditative cognoscimus.

Quarto instabis. Ens est repræsentabile per speciem propriam. Ergo potest quidditativè cognosci. Probatur ant. species, qua ens per cognitionem metaphysicæ attingitur, est propria entis. Ergo ens, est repræsentabile per speciem propriam, probatur ant. Species qua Metaphysica vtitur, repræsentat ens, secundum expressum entis, & nullo modo materiam. Ergo species illa est propria entis. probatur ant. Eo modo species repræsentat ens, quo Metaphysica ipsum attingit; sed Metaphysica attingit ens, secundum expressum entis, non vero attingit materiam: quia Metaphysica abstrahit ab omni materia. Ergo species, qua Metaphysica vtitur, repræsentat ens, secundum expressum entis, & nullo modo materiam.

Respondetur tamen ad primam instantiam. Negando maiorem, & ad eius probationem, distinguo mai. *an sit, & quid sit*, per propriam vel alienam speciem, concedo mai. per propriam semper, neg. mai. & distinguo min. *quid sit*, per propriam speciem, concedo min. per alienam, neg. min. & conseq. Licet namque vt obiectum scientificè cognoscatur, debeat cognosci de illo quid sit, vel quidditas, & ipsius diffinitio; non tamen requiritur, quidditatem per propriam speciem cognosci, vel aliam rei superioris, quod est necessarium, vt obiectum quidditativè attingatur; sed satis est, quidditatem cognosci per speciem alienam, quia hoc sufficit, vt intellectus de tali obiecto proprietates demonstret. Doctrina est D. Th. 1. p. q. 88. art. 2. & instantia clara invenitur in Deo, & Angelis, & in anima separata: quorum in hac

via veram scientiam habemus; & tamen nullum illorum, per propriam speciem, & quidditativè cognoscimus.

Ad secundam Rep. Respondemus. Conceptum formalem entis, non repræsentare ens quidditativè, sed solum connotativè, & ad modum rei materialis.

Dices, quod ens in communi, est diffinibile, & de facto diffinitur. Ergo quidditativè cognoscitur.

Respondetur distinguendo conseq. quidditativè ex parte rei cognitæ, concedo conseq. ex parte modi, neg. conseq. vt enim res diffiniri possit, necessum non est, cognoscere illam quidditativè, & per propriam speciem, sed satis est, quidditatem illius, quamvis per alienam speciem attingere, sicut constat in Angelis, & Anima separata.

Ad 3. Instantiam, neg. min. Ad quid enim tale nomen. Si non possumus ipsum ens cognoscere quidditativè: Vnde nomen e s, solum significat quidditatem entis ex parte rei, non tamen ex parte modi significandi. Sicut namque ipsum connotativè concipimus, ita ipsum connotativè nominamus; & ita vniversaliter verum est, quod sicut concipimus, ita nominamus: & entis, Dei, & Angelorum, sicut nec species, ita nomina quidditativa nō habemus.

Ad quartam Respondetur, negando duo antecedentia prima, & ad probationem, dist. ant. Secundum expressum entis ex parte rei repræsentatæ, concedo ant. Ex parte modi repræsentandi, nego ant. & conseq. species namque, qua Metaphysica vtitur, est abstracta à phantasmatibus, & ideo non repræsentat ens, nisi ad modum rei materialis; quamvis ex parte rei, repræsentet expressum entis. Et quando dicitur, Metaphysicam abstrahere ab omni materia, de rebus ex parte rei cognitæ intelligendum est, non tamen ex parte modi attingendi, propter speciem ipsam, qua vtitur; quæ quidem, solum est propria rerum terminatiue, non tamen motiuè, sed potius ab ente materiali producitur, & ab eodem Metaphysica mouetur. Sicut etiam per Theologiam, non attingimus Deum, nisi modo materiali, motiuè; & tamen Theologia abstrahit ab omni materia. Et idem de Logica dicendum.

Quod

Quod alijs terminis poterat dici, Metaphysicam videlicet, attingere ens, secundum expressum entis in recto, non tamen in obliquo: quia licet ens attingat, secundum conceptum entis, ipsum tamen attingit ad modum rei materialis; eo quod species entis ab ente materiali producitur; & ita repræsentat cum connotatione ad ipsum, quidquid ipsa repræsentat.

Tertio arguitur. Obiectum specificativum intellectus, necessario debet attingi, per primum actum illius; sed ens vt sic, est obiectum specificativum intellectus: ergo debet primò attingi.

Respondent aliqui. Obiectum specificativum intellectus, pro hoc statu, non esse ens vt sic, sed solum ens materiale, & ideo solum hoc debet esse primũ cognitum.

Hæc tamen solutio falsissima est. Nam si obiectum specificativum intellectus, pro hoc statu, non esset ens vt sic, sed solum ens materiale, intellectus, pro hoc statu, esset potentia essentialiter distincta ab intellectu secundum se, cuius specificativum, est ens vt sic; eo quod per specificatiua formaliter distincta, potentiæ etiam distinguuntur formaliter; sed talis diuersitas essentialis in intellectu, non est admittenda: ergo solutio admittenda non est. Et ideo aliter.

Respondetur: Dist. mai. debet attingi, vt quo, concedo mai. vt quod, nego mai. & concessa min. nego consq. quia obiectum specificatiuum potentiæ, debet attingi, vt quo, & vt ratio formalis attingendi, per actum primum illius, non tamen est necessarium, quod attingatur, vt quod. Instantia est, in potentia visiua, cuius obiectum, est coloratum in communi, vel communiter, quod in omni colorato reperitur; & tamen coloratum, prout sic, non attingitur per primum actũ potentiæ prædictæ.

Sed instabis. Obiectum specificativum intellectus, est proportionatum cum intellectu, proportione accidentali: ergo per primum actum, debet attingi, vt quod. Probatur antec. est magis confusum inter omnia prædicata: quia est vniuersalius: ergo est proportionatum, proportione accidentali, & magis proportionatum inter omnia. Probatur conseq. Cum intelle-

ctu procedente de potentia ad actum prædicatum magis confussum, est proportionatum, proportione accidentali, & maiori proportione, quam alia prædicata: ergo si obiectum specificatiuum intellectus, est magis confussum, erit proportionatum, proportione accidentali, & magis proportionatum inter omnia. Probatur ant. Cum materia procedente de potentia ad actum, gradus magis confussus, est etiam proportionatus, proportione accidentali, & magis proportionatus. Et ideo materia prius recipit gradum corporis, quam viuentis: ergo idem de prædicato magis confusso, in ordine ad intellectum, dicendum est.

Respondetur negando vltimam consequentiam. Et ratio discriminis est, quia materia ratione sui recipit gradus prouenientes à forma, & cum ratione sui, & in se ipsa, sit pura potentia, maiorem proportionem habet cum gradu, qui est magis potentialis, qualis est gradus magis confusisius; & ideo ante alios, istum recipere debet; intellectus vero proportionatur cum obiecto, media specie; & ideo, quod per speciem non repræsentatur primò, non esse proportionatum cum intellectu in prima cognitione, proportione accidentali, nec magis proportionatum, & tale est prędicatum confusissimum entis: nam species à phantasmate abstracta solum potest per se primò repræsentare entia materialia, non tamen ens, secundum rationem entis. Instantia est in sententia plurium contrariorum assentium, obiectum magis proportionatum, & primũ cognitum esse solum ens commune ad omnia entia realia, non verò ens commune ad ens reale, & rationis, quamvis vniuersalissimum sit; eo quod tale ens, non specificat intellectum: ergo proportio accidentalis, & maior proportio, ex maiori vniuersalitate desumenda non est.

Quarto Arguitur. Ex immersione intellectus in materia, non infertur, primum cognitum, non esse ens ad materiale, & spirituale commune. Ergo tale ens potest esse primum cognitum. Probatur ant. voluntas nostra est immersa in materia; & tamen primum volitum voluntatis, est bonum vt sic, ad materiale, & spirituale commune. Ergo e-

im x

Immersione intellectus in materia, non infertur, primum cognitum, non esse ens ad materiale, & spirituale commune.

Respondetur, neg. ant. & ad probationem dist. mai. immersa in materia in esse entis, concedo mai. In ratione principij volitionis, neg. mai. & concessa min. nego cōseq. Intellectus nāque est immersus in materia formaliter, in ratione principij intellectivi; eo quòd in ratione talis constituitur per speciem abstractam à phantasmatibus, quæ quidem in esse repræsentatiuo, adæquatè materialis est. Voluntas verò, licet cognitionem, & speciem abstractam à phantasmatibus præsupponat, non tamen per talem speciem, constituitur in ratione principij, quia voluntas non est potentia apprehensiua, quæ trahit res ad se, & ita in ratione principij, præsupponit species, per illas tamen non constituitur.

Et aliter, & aliter esse immersum intellectum in materia, & potentiam voluntatis, debent adversarij concedere; siquidem intellectus, Deum, & alia spiritualia cognoscit per fidem, admodum rei materialis, & cum connotatione ad phantasmata; voluntas verò per charitatem amat prædicta obiecta, sine tali connotatione, & tendit in Deum, prout in se ipso est.

Sed instabis. Si ex immersione prouenit, primum cognitum intellectus, non esse ens ad materiale, & spirituale commune, etiam primum volitum voluntatis, non erit bonum commune ad materiale, & spirituale; sed hoc negamus. Ergo ex immersione intellectus, nō poterit prouenire, obiectū primò cognitum ab illo, nō esse ens ad materiale, & spirituale commune. Minor cum consequentia tenet. Et mai. similiter constat: quia voluntas, nihil potest amare, nisi quod intellectus proponit, & cognouit, iuxta commune prouerbium, nihil volitum, quin præcognitum: ergo si ex immersione intellectus, infertur bene, primum cognitum ab intellectu, non esse ens in communi, inferetur etiam, primum voluntatis, non esse bonum, ad materiale, & spirituale commune.

Respondetur facile; Voluntatem amare non posse, nisi quod fuerit ab intellectu cognitum, cæterum prima operatio volun-

tatis, non ſequitur ad primam operationem intellectus, ſed ad ſecundam, vel tertiam. Nam operatio voluntatis ſequitur ad operationem practicam intellectus, quæ quidem operatio, non eſt prima in intellectu. Quapropter ex quo voluntas, per primam operationem attingat bonum in cōmuni; non infertur, quod ipſum primò cognouerit intellectus ſed quod cognouerit ipſum, quod in re ita eſt, nam licet intellectus primò cognoſcat ens materiale, poſtea tamen admodum rei materialis, intelligit ens & bonum in communi, & ipſum voluntati proponit.

Quinto poterat argui. Primum cognitum in cognitione complexa, eſt principium vniuerſaliſsimum, videlicet quodlibet eſt, vel nō eſt: ergo primum cognitum per ſimplicem cognitionem, erit gradus communiſsimus entis: quia cognitio complexa, ſequitur ordinem ſimplicis cognitionis, & ſecunda operatio, quæ eſt compoſitiua immitatur ordinem primæ operationis, quæ eſt apprehenſiua ſimplicium.

Reſpondetur diſt. ant. Vniuerſaliſsimum inter proportionata, concedo antec. vniuerſaliſsimum abſolute, neg. antec. & conſeq. Prima namque cognitio complexa non attingit principium illud, quodlibet eſt, vel non eſt, in ſumma vniuerſalitate, quatenus componitur ex ente, & illius negatione; ſed ſolum attingit illud principium, ſecundum expreſſionem entis materialis, & ſecundum quod componitur ex ente materiali, & illius negatione; eo quod ſolum ens materiale repræſentatur per ſe primò per ſpeciem intellectus. Inſtantia eſt, in eodē principio, quodlibet eſt vel non eſt, quod vniuerſaliſsimum eſt, quatenus componitur ex ente abſtrahente à reali, & rationis, & tamen prout ſic, non eſt primum cognitum, in cognitione complexa, in ſententia aliquorum ex contrarijs.

Sexto poterat argui. Intellectus ad attingēdum obiectum accidentaliter non proportionatum, indiget eleuatione, & ideo Deus clarè viſus, non poteſt attingi ab intellectu non eleuato; quia Deus clare viſus, non eſt obiectum proportionatum; ſed intellectus ad attingendum ens vt ſic, eleuatione non indiget, nec

vllus

vllus talem eleuationem, necessariam esse concedit: ergo ens vt sic, obiectum proportionatum est respectu intellectus.

Respondetur etiam facile. Intellectum, ad attingendum ens vt sic, non indigere formaliter eleuatione subiectiua conferente virtutem; quia ens vt sic, formaliter supernaturale non est, sed solum dicit cōceptum entis, ad naturale, & supernaturale communem; indigere tamen intellectum eleuatione obiectiua ad cognoscendum ens vt sic, quod quidem non est improportionatum, defectu virtutis intellectiuæ, sed solum defectu speciei repræsentatiuæ illius, qua indiget, vt ab intellectu cognoscatur; eo quod species, quod defacto reperitur, est abstracta à phantasmatibus, & consequenter, solum entia materialia formaliter repræsentat, & alia solum ad modum rei materialis. Instantia est, in anima rationali, quæ proportionata nō est cum intellectu nostro, proportione accidentali; & tamen licet intellectus ad illam cognoscendam, indigeat specie superaddita defectu cuius proportionata non est, non tamen indiget supperaddita virtute, & ita in statu separationis, vbi intellectus vtitur speciebus non abstractis à phantasmatibus, sine virtute superaddita, animam rationalem quidditatiuè cognoscit.

§. VI.

Argumentis secundæ sententiæ occurritur.

IN fauorem secundæ sententiæ arguitur fundamento, quo illius Patroni. Ens connotans materialitatem, est magis proportionatum. Ergo primum cognitum est. Probatur ant. Ens connotans materiam, conuenit cum intellectu nostro in modo essendi, & aliunde est magis confusum, quam ens materiale. Ergo est magis proportionatum. Probatur mai. intellectus noster non est intrinsicè materialis, sed solum connotat materiam, tamquam subiectum immediatè receptivum animæ, & mediatè intellectus, & tamquam terminum, à quo abstrahuntur species intelligibiles. Ergo ens connotans materiam, conuenit cum intellectu nostro in modo essendi.

Hoc argumentum, si con-

conuinceret, probaret, primum cognitum, esse ens spirituale entitatiuè connotando materiam, quia intellectus noster, entitatiuè spiritualis est, probaret etiā, accidens spirituale vt, sic esse primū cognitū: quia magis cōuenit cū intellectu in modo essendi, nam intellectus etiam est accidens. Et probaret ens explicite materiale, nō esse obiectū proportionatū: quia intellectus entitatiuè non est materialis formaliter.

Respondetur tamen, quod licet intellectus noster non sit intrinsicè materialis, in esse entis; est tamen intrinsicè materialis, in ratione principij operativi, & provt sic etiam maiorem proportionem habet cum ente materiali.

Dices, quod operari sequitur ad esse. Ergo si intellectus est immaterialis in esse entis, erit etiam immaterialis, in esse principij operativi.

Respondetur tamen. Quod operari, sequitur ad esse formæ, & non ad partem materialiter sumptam; cumque intellectus constituatur, tanquam per formam, per speciem abstractam à phantasmatibus, quæ in esse repræsentativo materialis est; inde fit, quod intellectus in esse operativo, est formaliter materialis, & cum ente materiali proportionem maiorem habet.

Sed instabis. Species, qua intellectus constituitur, non est materialis in esse repræsentativo. Ergo intellectus in esse operativo, materialis non est. Probatur ant. Repræsentatio speciei, debet proportionari cum intellectu, in quo recipitur; quia vnumquodque recipitur ad modum recipientis; sed intellectus, quamvis in re, sit coniunctus cum materia intrinsicè tamen materialis non est. Ergo species in esse repræsentatiuo, materialis non erit.

Respondetur tamen negando ant. ad probationem, dist. mai. proportionari cum intellectu tantum, neg. mai. cum intellectu, & phantasmatibus simul, concedo mai. & dist. min. intellectus solus, concedo min. simul cum phantasmatibus, neg. min. & consequentia nam quæ species recipitur in intellectu, producitur tamen secūdum determinationem phantasmatum, & cum ipsis proportionari debet; cūque phantasmata materialia sint; etiam species in esse repræsentatiuo, debet esse materialis.

Angelicus D. q. 10. de ve-

veritat. art. 6. ita ad simile argumētum respondet, per hæc verba: *In receptione, qua intellectus possibilis, species rerum accipit à phantasmatibus, phantasmata se habent, vt agens instrumentale: intellectus vero vt agens principale, & primum, & ideo actionis effectus, relinquitur in intellectu possibili, secundum conditionem vtriusque, & non conditionem alterius tantum. Vnde intellectus possibilis recipit formas, vt intelligibiles actu, virtute intellectus agentis; sed vt similitudines determinatarum rerum, ex cognitione phantasmatum*. In quibus clarissimè docet D. Thom. speciem in esse repræsentatiuo, debere proportionari cum phantasmatibus, & repræsentare naturam materialem in communi, quam phantasma in singulari repræsentat.

Sed instabis: Species, non debet proportionari cum phantasmatibus, ergo solutio nulla est. Prob. ant. Species in esse repræsentatiuo, potest esse spiritualis; quamvis phantasmata, in esse repræsentatiuo, materialia sint: ergo non debet proportionari cum illis. Probatur antec. 1. Species, in esse entis, spiritualis est, & phantasmata, materialia sunt; ergo poterit esse spiritualis, in esse repræsentatiuo, quamvis phantasmata in repræsentando, materialia sint.

Secundo probatur ant. Phantasmata, in repræsentando singularia sunt; & tamen species in repræsentando, est vniuersalis: ergo poterit esse spiritualis in repræsentando, quamvis phantasmata in repræsentando, materialia sint.

Respondetur: Negando duo antecedentia prima. Et ad primam probationem, negatur consequent. quia entitas speciei, prouenit ab intellectu agente, vt à causa principali; & cum intellectus agens, sit spiritualis, in esse entis, etiam species in esse entis, debet esse spiritualis: repræsentatio verò, non prouenit ab intellectu solum, sed ab illo ex determinatione phantasmatum; cumque phantasmata in repræsentando materialia sint etiam species, hoc debet habere.

Respondetur secundò, præbendo aliam disparitatem, consistentem, in eo quod, phantasma est causa principalis repræsentationis speciei, cuius signum est, quod species in repræsentando, assimilatur phantasmati: vnde si phantasmata in repræsentando, materia-

rialia sunt, talis etiam erit species: Cæterum phantasma nō est causa principalis entitatis speciei, sed solus intellectus, in quo etiam recipitur: & ita in esse entis, debet esse spiritualis, & assimilari cum intellectu, à quo producitur, & in quo etiam recipitur, & debet habere esse, iuxta modum recipientis.

Addimus, paritatem de genere entis ad genus repræsentatiuum, rectam non esse. Quia species in esse entis, est accidens, & ens reale, & in esse repræsentatiuo, potest esse substantia, & ens rationis. Species insuper, in esse repræsentatiuo, non est spiritualis intrinsice; siquidem rem spiritualem, per se primò non repræsentat; & tamen in esse entis, intrinsicè spiritualis est, habet ergo species, in esse repræsentatiuo, maiorem conveniētiam cum phantasmate, quam in esse entis.

Ad secundam probationem antecedentis principalis, neg. conseq. & ratio disparitatis est, quia species debet proportionari cum phantasmate, modo possibili; impossibile autem est, proportionari cum illo, in repræsentando primò, & per se singulare, eo quod singulare non est intelligibile in actu, sed potius intellectus abstrahit naturam à singularitate, & aliis conditionibus indiuiduantibus, vt intelligat: non tamen abstrahit à materia communi: quia species abstracta à phātasmatibus, repræsentat naturam materialem, quam phantasma in singulari repræsentat; & ita quantum ad hoc possunt proportionem habere.

§. VII.

Difficile argumentum soluitur.

TAndem arguitur, in fauorem eiusdem sententiæ. Quidquid species à phantasmatibus abstracta repræsentat, est obiectum cum intellectu proportionatum; sed species repræsentat gradum entis, vt connotantis materiam. Ergo ens connotans materialitatem, est obiectum proportionatum. Probat. min. illum gradum repræsentat species, cuius singulare phātasma repræsentat; sed phantasma repræsētat singulare entis. Ergo species abstracta, gradum entis repræsentat. Probatur min. Phantasma, non solum repræsentat hoc

hoc ens materiale, sed etiam repræsentat hoc ens: quia hoc ens includitur in hoc ente materiali, & de illo prædicatur. Ergo phantasma etiam singulare entis repræsentat.

Respondetur negando primam, & secundam min. & ad probationem, dist. ant. hoc ens identice, & materialiter, concedo ant. formaliter, nego ant. & conseq. quia phantasma est adęquatè materiale, & ita repræsentare non potest, nisi obiectum, vt materiale formaliter: cumque singulare entis, non sit formaliter materiale; aliàs non esset singulare entis, sed esset singulare entis materialis formaliter; inde est, non posse singulare entis repræsentari formaliter in phantasmatè, sed solum materialiter, & identicè, quatenus singulare entis, in obiecto phantasmatis, in esse rei, & identice continetur.

Sed instabis. Vt possit à phantasmatibus abstrahi species repræsentativa entis, necessarium non est, quod ens in phantasmatè repræsentetur formaliter. Ergo quamvis singulare entis, formaliter, & explicitè, in phantasmatè non sit; poterit abstrahi species repræsentativa entis. Probatur ant. 1. Singulare substantiæ, non repræsentatur formaliter in phantasmatè: quia phantasma est adæquatè materiale, & sensibile, & ita solum potest repræsentare formaliter singulare sensibile accidentis, non tamen singulare substantiæ; eo quod substantia ratione sui, non est sensibilis; & tamen à phantasmatibus abstrahitur species repræsentativa substantiæ. Ergo poterit etiam abstrahi species repræsentativa entis, quamvis singulare entis, non repræsentetur in phantasmatè formaliter.

Secundo prob. ant. Per speciem sensus Ovis, non repræsentatur inimicitia lupi; & tamen per speciem æstimativæ, quæ potentia superior est, repræsentatur inimicitia prædicta. Ergo vt possit à phantasmatibus abstrahi species repræsentatiua entis, necessarium non est, quod singulare entis repræsentetur in phantasmatè formaliter.

Illustrissimus Herrera in manuscripto brevi ad articulum istum respondet; singulare substantię, explicitè in phantasmate repræsentari, & formaliter a phantasia cognosci: quia licet phantasia ratione sui, non pos-

posit formaliter, & explicitè, cognoscere singulare substantiæ, potest tamen phantasia, vt subordinata intellectui, ad talem cognitionem pertingere.

Hæc tamen solutio argumentum insolutum relinquit: quia si phantasia, vt subordinata intellectui, potest cognoscere formaliter singulare substantiæ, cum eadem subordinatione, poterit formaliter cognoscere singulare entis, consequenterque assignata disparitas nulla erit.

Insuper etiam solutio vera non est: quia phantasia etiam vt subordinata intellectui, non potest formaliter attingere, quod non cõtinetur intra eius obiectum specificativum, vt late probamus in secundo logicæ libro; sed obiectum specificativum phantasiæ; est materiale sensibile. ergo phantasia, etiam vt subordinata intellectui, non potest cognoscere formaliter, nisi sensibile singulare, quod non habet singulare substantiæ formaliter. & ideo aliter.

Respondetur, dist. ant. Ens, vel virtus illius, neg. ant. Ens præcise, concedo antec. & ad primam probationem, dist. mai. Singulare substantiæ in se, concedo mai. in sui virtute, nego mai & concessa min. negatur consequent. licet namque singulare substantiæ, explicite, & formaliter, non repræsentetur in phantasmate, repræsentatur tamen, formaliter in phantasmate accidens sensibile, quod quidem est virtus substantiæ, & entis materialis, non vero entis: quia accidentia sensibilia non sunt virtutes entis, secundum quod est; aliàs essent virtutes cuiuscumque entis, sed tantum sunt virtutes substantiæ, & entis materialis; & ideo sicut accidens in virtute subs tãtiæ potest producere subs tantiam, ita accidens sensibile, quod est virtus substantiæ, & entis materialis, speciem repræsentatiuam vtriusque producere potest

Ad secundam probationem antecedentis, nego mai. quamvis namque sensus ouis, propter sui materialitatem, non percipiat inimicitiam lupi; reuera tamen inimicitia illa repræsentatur per speciem sensus exterioris, saltim virtualiter in accidentibus sensibilibus lupi, in quibus talis inimicitia continetur: & ideo æstimatiua, quæ perfectior est, talem inimicitiam cognoscit.

Addi-

Addimus tamen, æſtimatiuam poſſe formare tertiam ſpeciem, repræſentantem inimicitiam lupi: quia non cognoſcit inimicitiam illam ſtatim, & in prima cognitione, ſed in ſecunda, vel tertia: Ex quo ſolum ſequitur, quod ens poſsit cognoſci in ſecunda, vel in tertia cognitione, media ſpecie ab intellectu formata, repræſentante ens, ad modum rei materialis.

Sed inſtabis. Accidens, in eſſe repræſentatiuo, non eſt virtus ſubſtantiæ: ergo à ſingulari accidentis non poterit abſtrahi ſpecies repræſentatiua ſubſtantiæ, vel poterit etiam abſtrahi ſpecies repræſentatiua entis. Probatur antec. Accidens non repræſentatur vt virtus ſubſtantiæ: ergo non eſt virtus ſubſtantiæ in eſſe repræſentatiuo: probatur ant. Nō repræſentatur vt ſimile ſubſtantiæ: ergo nec vt virtus illius. Conſequentia videtur bona. Et ant. probatur. Potentia, cui repræſentatur vnum, vt alteri ſimile, poteſt vtrumque cognoſcere, cum ſimilitudo ſit quædam comparatio, & connexio, quæ non poteſt cognoſci, quin vtrumque extremum ttingatur; ſed phantaſia non poteſt ſubſtantiam cognoſcere: ergo in ſpecie illius, non poteſt accidens, vt ſimile ſubſtantiæ repræſentari.

Secundo vrgebis. Quia in ſolutione data, videtur admitti, phantaſmata inſtrumentaliter concurrere ad ſpeciem intellectus, ſecundum eſſe repræſentatiuum; ſed hoc ipſo poſſunt producere ſpeciem, quæ in eſſe repræſentatiuo, intrinſice materialis non ſit; ergo poterunt producere ſpeciē repræſentantem gradum entis, vt connotantis materiam. Probatur min. quia phantaſmata inſtrumentaliter concurrunt ad ſpeciem, in eſſe entis, poſſunt producere ſpeciem, quæ in eſſe entis materialis non ſit: ergo propter ſimilem concurſum, ad ſpeciem ſecundum eſſe repræſentatiuum, poterunt producere ſpeciem, quæ in repræſentando, intrinſice materialis non ſit.

Tertio replicabis. In phantaſmatè reperiuntur accidentia materialia, quæ ſunt virtutes rei ſpiritualis. Ergo poterit ab illis abſtrahi ſpecies repræſentatiua entis, quod formaliter materiale non ſit, ſed ſolum materiam connotet. Probatur ant. In phantaſmatè repræſentantur ſeſ ſuæ externæ, &

potentiæ materiales, quæ sunt virtutes animæ rationalis, medijs quibus ipsa operatur. Ergo verum est antecedens.

Respondetur tamen, negando ant. ad probationem, dist. ant. vt virtus substantiæ signatè, concedo ant. exercitè, nego ant. ad probationem, dist. ant. vt simile signatè, concedo ant. exercitè, nego ant. Et ad probationem, sub eadem distinctione negatur mai. Potentia namque, cui repræsentatur vnum, vt simile alteri exercitè, necessarium non est, quod vtrumque formaliter attingat, sed satis est, quod attingat exercitè extremum similitudinis, qualiter phantasia attingit substantiam; eo quod attingit ipsum accidens in concreto, & in substantia. & ideo exercitè attingit formaliter ipsam rationem virtutis in accidenti: quamvis non attingat signatè accidens, secundum rationem virtutis, sed solum secundum rationem sensibilis. Sicut notitia attingens obiectum vt præsens, quamvis non attingat signatè præsentiam, vt plures affirmant, semper tamen illam attingit exercitè.

Ad secundam replicam, admissa maiori, tamquam conformi doctrinæ D. Th. nego min. & ad probationē nego causalem: quia non ideo præcisè illud contingit, sed insuper, quia phātasma ad speciem, in esse entis, concurrit iuxta dispositionem, & capacitatem intellectus, in quo species accipitur; Cumque vnumquodque recipiatur ad modum recipientis, & intellectus spiritualis sit; inde fit, quod species producta spiritualis debet esse. Ad speciem vero, in esse repræsentativo, concurrit phantasma secundum repræsentationem propriam, determinando intellectum; & cum repræsentatio phantasmatis, materialis sit: etiam species producta, debet esse, in repræsentando, materialis.

Secundo Respondetur, negando mai. quia nos non admisimus, phantasma instrumentaliter concurrere ad speciem, in esse repræsentativo; sed potius satis probabiliter dicimus, cō currere tamquam causam principalem. Sicut namque species, in esse entis, minus perfecta quam obiectum, potest ipsum adæquare, in esse repræsentativo, sicut patet in specie substantiam

tiam repræsentante: ita similiter accidens, quod est virtus instrumentaria substantiæ in esse entis, potest in esse repræsentatiuo, esse virtus principalis, & speciẽ substantiæ principaliter producere.

Ad tertiam replicam, neg. ant. quia sensus, & omnes potentiæ materiales, nõ dimanant ab Anima, vt spiritualis est; sed secundum gradum corporis, formis corporeis communem, & ideo non sunt virtutes entis spiritualis formaliter.

Sed instabis. In phantasmate reperitur virtus entis spiritualis formaliter vt talis: ergo poterit ab illo abstrahi species repræsentatiua entis spiritualis, vel non materialis formaliter, et connotantis materiam. Prob. antec. Sententia probabilis est, intellectum agentem illuminare phantasmata, communicando illis virtutem spiritualem intrinsecam, qua redduntur illustrata, vt possint producere speciem: ergo in phantasmate reperitur virtus entis spiritualis, formaliter vt ta[lis].

Respondetur, dist. ant. [re]peritur subiectiuè, conced. ant. obiectiuẽ, nego ant. [&] consequent. quamuis nãque in phantasmate repereriatur subiectiuè, virtus spiritualis ab intellectu agente producta, non tamen ibi est, per modum obiecti repræsentati; sicut accidens sensibile, quod est virtus substantiæ repræsentatur in phantasmate, & hoc erat necessarium, vt à tali virtute, posset abstrahi species repræsentatiua entis, non materialis formaliter: quia phantasma ad abstractionem specierum, intellectum determinat, secundum repræsentationem, quam in se ipso habet. Et replica ista, si probaret, convinceret etiam posse abstrahi à virtute prædicta speciem propriam repræsentatiuam Angeli, & alterius rei spiritualis; licet connotando materiam.

§. *Vltimus.*

Corollaria ex dictis.

EX dictis in actuali discursu, infertur primo, quod licet intellectus noster sẽper intelligat per speciem abstractam à phantasmatibus, quæ primò, & per se repræsentat ens materiale; hoc tamen non obstante, in cognitionibus quæ sequuntur ad primam, potest attin-

g-

gere, & res spirituales, admodum rei materialis, per cognitionem, quæ non absoluta, sed connotatiua est.

Secundo infertur, quod ens connotans materiam, quamvis conveniat cum intellectu nostro, in eodem gradu generico immaterialitatis, non potest ab illo quidditatiuè cognosci; quia ad cognitionem quidditatiuam, requiritur vltra, convenientia in modo essendi.

Sed instabis. Ideo Angelus inferior potest Angelum superiorem quidditatiuè cognoscere, imò, & attingere comprehensiuè, in probabili sententia, quia convenit cum illo in gradu generico immaterialitatis. Ergo idem in nostro casu dicendum.

Respondetur, negando causalem antecedentis, vt adæquatam, sed vltra causam asignatam, requiritur convenientia in modo essendi, quam habent omnes Angeli, vnivocè convenientes in abstractione à materia physica, & quorum intellectus, per speciem spiritualem formaliter, constituitur in ratione principij ad propriam intellectionem.

Tertio colligitur ex dictis, materiam communem, non esse rationem formalem proportionandi obiectum, nisi secundum modum aliquem immaterialitatis, quem importat; quatenus videlicet abstrahit à materia singulari.

Dices, ex hoc sequi, prędicatum magis vniversale, magis etiam esse proportionatum: quia magis abstrahit à materia singulari.

Sed facile Respondetur, Rationem formalem proportionandi, esse abstractionem à materia singulari, secundum propriam rationem, in qua omnia sic abstrahentia conveniunt; maiorem autem, vel minorem abstractionem, de materiali tantum se habere, sicut ratio formalis proportionandi Angelos superiores cum intellectu inferioris, ad cognitionem quidditativam, est abstractio ab omni materia physica, intra quam maior, vel minor elongatio à materia de materiali se habet, & hæc de articulo isto, ad Philosophum, vbi articulus præcedens applicanda.

QVÆSTIO SECVNDA.

De obiecto, & vnitate philosophiæ.

NATVRALIS Philosophia, diffusione variegatā, & varietate diffusa, mira pulchritudine lata, latitudine mirabili pulchra, sinum vastissimum, periculosa intrat, quando rerum exercitum, quem natura format, intrepida calcat; quæ tamen, dum totum orbem per ambulare cernitur, quasi lux emissa procul diffunditur: Cum omni generabili, & corruptibili, cum Cœlo, mundo, cum plantis, & animalibus, officiosa laborat, & omnia candida lustrat; quorum Doctrina, sensum demulcet, Animam pascit: quia tamen tam diuersis obiectis, delectata conspicitur, meritò quæritur; quodnam ex illis primarium sit, & an scientia, quæ fertur ad tanta, perseueret vna? Ad quod dirigitur quæstio ista. Adiuuet ergo nos Angelicus D. totius vniuersi Magister, quem laudare nequit quisque, quamvis illi linguæ centum sint, oraque centum: quia Cœlo affinis, & famam terminat astris. De cuius luce sit.

ARTICVLVS I.

Vtrum ens mobile substantiale, sit obiectum primarium quod, adæquatum Philosophiæ?

§. I.

Quibusdam suppositis, statuitur nostra conclusio.

AD intelligentiam istius difficultatis, quæ leuis non est, quædam supponēda sunt. Quorum primum est, nos in præsenti non disputare de ratione formali, sub qua, vel de obiecto formali quo; nam de hoc articulo sequenti dicemus; sed solum de obiecto formali quod, inquirimus in præsenti.

Secundo notandum est, quod propriè, & in rigore loquendo, non est idem, obiectum scientiæ, atque subiectum illius: quia scientia, vt distinguitur ab habitu principiorum, habet pro obiecto veritates mediatas habitus autem primorum prin-

cipiorum, pro obiecto respicit immediatas veritates; subiectum verò scientiæ, illud est, quod radicat passiones, & proprietates, quæ in scientia demonstratur, & hoc subiectum, cuius proprietates scientia demonstrat, cuiusque perfectam cognitionem intendit, communiter Philosophi, obiectum appellant, & quodnam tale obiectum sit, articulus noster inquirit.

Tertio supponendum est, obiectum Philosophiæ esse, ens mobile motu sensibili; quapropter Deus, & Angeli non per se pertinent ad Philosophiam, sed tantum per accidens, & secundariò, quatenus Deus est prima causa omnium motuum sensibilium; & Angeli mouent Cœlum, cuius motus etiam sensibilis est.

Quarto supponendum est, scientiam Philosophiæ, esse scientiam naturalem, & consequenter obiectum illius, esse etiam ens mobile motu naturali: vnde motus violentus, & preternaturalis, & alij motus sensibiles, tantũ secundariò attinguntur à Philosophia, eo quod conducunt, vt ipsa melius propriũ obiectum intelligat.

Tandem supponendum est, duplex dari ens mobile naturale; vnum quidem substantiale, & accidentale aliud. Substantiale, illud est, quod componitur ex partibus substantialibus; sicut homo componitur ex materia, & forma, quarum quælibet est substantia. Accidentale verò, est illud, cuius aliqua pars accidentalis est: sicut album, cuius forma est accidens, licet habeat pro materia substantiam; & vtrumque horum diuiditur in ens mobile subiectivum, quod est proximè, vel remotè receptivum motus; & ens mobile terminativum, ad quod motus terminatur.

His igitur præsuppositis, difficultas est, an solum mobile substantiale, vel substantiale, & accidentale simul, sit obiectum primarium, quod adæquatum Philosophiæ. Prima namque sententia asserit, vtrumque mobile, primariò ad Philosophiam pertinere. Huius Princeps Caietanus, in opusculo de obiecto Physicè. Quem etiam sequuntur Ferrara, 1. physicorum q. 2. Iauellus, Prado, RR. Mag. Sancto Thoma, & noster SS. Lince: & plures in manuscriptis. Secunda sententia afirmat, solum ens mobile substantiale ad obiectum primarium pertinere. Ita Magister Soto, vene-

nerandi Patres Carmelitæ Complutenses, Hortiz, Parra, Lerma, & nostrum, semper insigne Collegium Complutense, quod pro millibus poterat computari. Cum quibus sit.

§. II.

Nostra Conclusio.

Solum ens mobile substantiale, est obiectum primarium Philosophiæ.

SEntentiam istam docet expresse D. Th. libro de Cœlo ad cap. 1. textu 1. & 6. Metaphysicæ, textu 1. vbi quædam verba Philosophi exponit, per ea quæ sequuntur: Dicit ergo, quod scientia naturalis, non est circa ens simpliciter, sed circa quoddam genus entis, scilicet circa substantiam naturalem, quæ habet in se principium motus, & quietis. Quæ verba ponderatione non indigent.

Ratione verò probatur conclusio nostra. Quia obiectum Philosophiæ, est ens mobile naturale; sed solum ens mobile substantiale, est ens naturale: ergo solum hoc est obiectum Philosophiæ. Mai. cum conseq. tenet. Et probatur min. Ens naturale illud est, quod ex principijs naturalibus constat; sed solum ens mobile substantiale, ex principijs naturalibus constat: ergo solum mobile substantiale, est ens naturale. Probatur min. Principia naturalia sunt, primum, & radicale principium motus, & quietis; sed solum principia entis mobilis substantialis, sunt prima, & radicalia principia: ergo solum ens mobile substantiale, ex principijs naturalibus constat: probatur min. Principia entis mobilis accidentalis, non sunt prima, & radicalia: ergo solum principia entis mobilis substantialis, sunt prima, & radicalia principia. probatur ant. Principia entis mobilis accidentalis, supponunt alia priora; siquidem supponunt principia entis mobilis substantialis: ergo non sunt prima, & radicalia principia. Quia principium supponens aliud prius, nequit esse primum, iuxta regulam namque Dialecticorum, hæc propositio, *Hoc est primum principium*, sic exponenda est; *hoc est principium, & non est aliud ante ipsum*; Sicut Adam est primus homo, exponitur per istam: Adam est homo, & non est alius ante ipsum. Et hæc, Deus est prima causa determinans, idem est ac di-

cere; Deus determinat, & nullus determinat ante Deũ.

Respondent contrarij. Principia entis mobilis accidentalis, supponere alia priora, in esse entis: non tamen formaliter, & in ratione principij: quia materia entis mobilis accidentalis, videlicet totum substantiale, in ratione totius compositi ex partibus substantialibus, ipsas quidem præsupponit; in ratione tamen subiecti receptiui formæ accidentalis, primum principiũ est: eo quod non supponit aliud prius, in quo forma accidentalis recipi posit. Et idem de forma accidentali discurrunt, quæ absolute formam substantialem supponit, in ratione tamen constituentis compositum accidentale, nõ supponit alteram formã, & ideo in hac linea, primum principium est.

Hæc solutio, turris Davidica est, ex qua contrariorum Clypei pendent, non tamen ita firma, vt existimant adversarij; quin potius supra arenam facile mobilem, fabricata consistit, vnde reijcitur primo, quia principia mobilis accidentalis, etiam in ratione principij motus naturalis, supponunt principia substantialia. Ergo solutio nulla est, probatur ant. Vnitas vel violentia motus, non sumitur per ordinem, & conformitatem ad accidens, sed solum ad principia substantialia. Ergo principia mobilis accidentalis, etiam in ratione principij motus naturalis, supponunt substantialia principia. ant. probatur primò. Ideo motus deorsum in lapide, naturalis est, quia conformis est substantiæ lapidis, quæ in centro exigit conservari: & ideo motus sursum violentus est, quia est contra substantiam lapidis, oppositum exigentem. Ergo ant. verum est.

Secundo probatur ant. Ideo intensio caloris in igne, naturalis est, non vero in aqua; quia est conformis substantiæ ignis, non vero aquæ, quæ paulatim per calorem, ad propriam corruptionem disponitur. Et similiter, si Cœlum moueretur motu augmentationis, vel alterationis, talis motus non esset violentus: quia oppositus quãtitati, vel qualitati cœli, sed quia substantiæ oponeretur: quia quantitas ex se, augmentabilis est vsque in infinitum; & quæcumque qualitas, ex propria ratione, semper intensibilis est. Ergo idem quod prius.

Secundo reijcitur data so-

solutio: Nam intellectus est primum principium in linea accidentali, respectu intellectionis, & voluntas respectu volitionis; & tamen quia supponunt aliud prius in linea substantiali, non dicitur intellectus primum, & radicale principium intellectionis, nec voluntas volitionis. Ergo si principia mobilis accidentalis, supponunt alia priora quamvis in linea accidentali, prima sint; non dicentur absolutè prima, & radicalia principia.

3. impugnatur. Quamvis accidens sit separatum à substantia, sicut contingit in Sacramēto Eucharistiæ, semper tamen est principium motus naturalis, dependenter à substantia. Ergo in ratione principij, semper supponit substantiam. Probatur ant. Motus deorsum in accidentibus Eucharistiæ, est naturalis, quia conformis substantiæ panis, vel vini. Ergo accidens etiam separatum, est principium motus naturalis, dependenter à substantia.

4. impugnatur: quia in diffinitione naturæ, absolute, & sine addito dicitur, quod sit primum principium motus, & quietis: & consequenter ly primum, de primo absolutè intelligendum est; sed principia mobilis accidentalis, non sunt absolute prima; siquidem supponunt principia substantialia, linea autem substantialis, absolutè dicitur prima. Ergo principia mobilis accidentalis, principia naturalia non sunt.

5. impugnatur, vt principia mobilis accidentalis, non sint prima, & radicalia, satis est, quod in eodem genere causæ, supponat alia priora, sed ita de facto contingit. Ergo prima, & radicalia non sunt. Patet minor, compositum substantiale in genere causæ materialis, & receptiuæ, supponit materiam primam, quæ est primum subiectum; & forma accidentalis, in genere causæ formalis, supponit formam substantialem, quæ est prima causa formalis: ergo principia accidentalia supponunt alia in eodem genere causæ.

Respondebis fortasse. Talia principia supponere alia in eodem genere causæ subalterno, diuisibili per varios modos causandi; non tamen supponere alia in eodem genere causæ infimo; & hoc erat necessarium, vt prima, & radicalia non essent.

Sed contra est. Quia intel-

lectus, tantum supponit aliud principium intellectionis, in eodem genere causae subalterno; eo quod supponit animam, quae est principium radicale, non verò proximum, sicut intellectus est; & tamen intellectus, non dicitur primum, & radicale principium intelligendi: ergo idem in praesenti dicendum.

Secundo respondent alij, quod vt aliquid habeat rationem naturae, sufficit esse primum principium passivum motus; forma autem accidentalis, licet non sit primum principium actiuum, est tamen primum passiuum; quatenus est ratio formalis, vt compositum substantiale recipiat motum intensionis, & remissionis; & ideo forma accidentalis, est naturale principium.

Contra tamen est. Quia quamvis vt aliquid sit natura, sufficiat esse, primum principium passivum; non tamen forma accidentalis, potest hoc habere: ergo solutio nititur principio falso. Probatur antec. ideo iuxta solutionem istam, forma accidentalis, non potest esse primum principium actiuum, quia supponit formam substantialem, quae in linea actiua, est primum principium; sed etiam supponit materiam primam, quae in linea passiua, est primum principium: ergo forma accidentalis, nequit esse primum principiũ passiuum.

Secundo impugnatur. Licet forma accidentalis sit ratio proxima recipiendi motum intensionis; ratio tamen prima, & radicalis, est sola materia: ergo forma accidentalis, in linea passiua, prima non est: probatur ant. Ratio prima, & radicalis recipiendi, est prima potentia à qua oritur omnis mutabilitas; sed sola materia, est prima potentia: ergo ratio prima, & radicalis recipiendi, est sola materia.

Addimus, quod si accidens esset primum principiũ passivum, Physica demonstraret motum naturalem de ipso accidenti, secluso respectu ad substantiam, & independenter ab illa, & consequenter non differret à Metaphysica, quae accidentia omnia, & illorum propria demonstrat, independenter à substantia formaliter.

Vltimo respondent alij: quod naturalitas motus, non solum à subiecto, sed etiam à termino desumenda est, & accidens, ratione sui, & independenter à substantia, habet terminare motum, quan-

quantitas namque ratione sui terminat augmentationem, & qualitas alterationem; & ita ad obiectum primarium Physicæ pertinere debent.

Contra tamen est: quia D.Th. q.6. de potent. art.8. incorp. ait; quod actio propriè speciem habet à termino, à principio autem propriè habet, quod sit naturalis: motus namque naturalis dicitur à principio intrinseco. Ergo naturalitas motus non sumitur à termino.

2. impugnatur. Si naturalitas motus à termino sumeretur, augmentatio hominis vsque ad Cœlum, esset naturalis; siquidem esset conformis termino, videlicet quantitati, quæ ex propria ratione, vsque in infinitum sincathegorematicè augmentabilis est. Et intensio caloris in aqua, esset naturalis, sicut est in igne: quia terminus, scilicet calor, idem terminat vtrumque motum. Ergo naturalitas motus, à termino desumenda non est.

§. III.

Argumentis contrariorum respondetur.

Contra conclusionem nostram, arguitur primo ex *Mag. Froylan.* D. Thom. 1. & 3. Metaphysicæ, lect.6. & lib.4. lect.5. & in 6. lect.1. asserente; quod si non esset aliqua alia substantia, prçtereas, quæ consistunt secundum naturam, de quibus est Physica, Physica esset prima scientia; & si non essent substantiæ spirituales, scientia naturalis esset Phylosophia prima; sed si obiectum Phylosophiæ esset ens mobile substantiale; quamvis non daretur substantiæ spirituales, adhuc tamen Physica naturalis, non esset Philosophia prima. Ergo obiectum Philosophiæ, non est tantum ens mobile substantiale. Probatur min. si obiectum Philosophiæ esset, solum ens mobile substantiale quamvis non essent substantiæ spirituales, daretur alia scientia, quæ per se primo ageret de ente mobili abstrahente à mobili substantiali, & accidentali. Ergo adhuc Physica naturalis, prima non esset.

Hoc tamen argumentum, à contrarijs soluendum est. Quia si aliquid probaret, convinceret etiam, Philosophiam non fore primam scientiam, quamvis obiectum illius, esset ens mobile prout abstrahit à substantiali, & accidentali; eo quod adhuc posset dari altera scien-

 tia

tia prior, quæ ageret de mobili abstrahente à mobili motu naturali, & mobili motu præternaturali, & violento: quod ergo ipsi adhoc respondere debent, nos etiam ad eorum argumentum respondemus, & aliquid sequi contra nostram sententiam, ex authoritate D. Thom. negamus, & pro omnibus.

Respondetur, negando min. quia licet substantiæ spirituales deficerent, non esset necessaria scientia, quæ primario ageret de ente mobili, abstrahente à substantiali, & accidentali: eo quod Philosophia per se primò agit de ente mobili substantiali; secundario verò, & ex consequenti agit de mobili accidentali, & de mobili abstrahente, tamquam de ratione communi, & quaddam parte Metaphysica, ex qua componitur ens mobile substantiale, quod per se primò considerat Philosophia.

Sed instabis: Ex quo mobile accidentale, secundario consideretur à Physica, non infertur, quod non possit ab alia scientia, primario considerari; sed illa scientia esset prior Philosophia: ergo Philosophia naturalis, in illo casu, prima scientia, non esset. Probatur mai. primo: Ens rationis secundario à Metaphysica attingitur; & tamen primario consideratur a Logica: ergo quamvis ens mobile accidentale secundario consideretur à Physica, non infertur, quod non possit ab alia scientia, primario considerari.

Secundo probatur mai. Theologia secundario attingit creaturas nam obiectum primarium Theologiæ, est solus Deus sub ratione Deitatis; & tamen creaturæ primario per Metaphysicam attinguntur: ergo idem quod prius.

Respondetur tamen ad primam probationem mai. negando conseq. & ratio discriminis est. Quia enti rationis correspondet specialis abstractio, sub qua à Logica attingitur, formaliter distincta ab ea, per quam attingitur à Metaphysica; & ideo licet secundario à Metaphysica consideretur, potest tamen à Logica primariò considerari. Cæterum ens mobile prout abstrahit, non potest specialem abstractionem habere, sub qua ab aliqua scientia attingeretur primario; si namque aliquam habere posset, maximè abstractionem à materia singulari, quæ est propria entis naturalis: quæ tamen abstractio essentialiter illi repugnat; si-

qui-

quidem ens mobile accidentale convenire non potest cum mobili substantiali, in radicando motum naturalem. (Vt probabimus:) & consequenter non potest cū illo in ratione entis naturalis, formaliter convenire.

Ad secundam probationem mai. similiter respondetur. Creaturas, per Theologiam attingi lumine diuinæ reuelationis, & per principia fidei: per Metaphysicam verò attinguntur sub alia ratione formali, abstractione videlicet ab omni materia, cuius creaturæ sunt capaces. Et ideo dispar est ratio. Solutio est D. Thom. 1. p. q. 1. art. 1. ad 2. & 3. & art. 3. ad 2. vbi simile argumentū proponit.

Secundo arguitur. Accidens est primum, & radicale principium motus naturalis: ergo ens mobile accidentale intrat obiectum primarium Philosophiæ. Probatur antec. motus intensionis, radicatur in qualitate: ergo accidēs est principium radicale motus naturalis: probatur antec. In illo principio radicatur motus naturalis, quod denominatur intensibile, & remissibile, sed qualitas, & non substantia, intensibilis, & remissibilis est: ergo motus naturalis radicatur in qualitate. Probatur min. forma intensibilis, & remissibilis debet habere latitudinem gradualem, & suscipere magis, & minus; sed sola qualitas habet latitudinem gradualem, non verò substantia, quæ non suscipit magis, & minus. Ergo sola qualitas intensibilis, & remissibilis est.

Respondetur negando duo antecedentia prima, & ad probationem, dist. mai. quod est intensibile, & remissibile radicaliter, concedo mai. proximè, neg. mai. & dist. min. intensibilis, & remissibilis proximè, concedo min. radicaliter, neg. min. & consequent. licet namque qualitas sit intensibilis, & remissibilis proximè, non tamen radicaliter: sed hoc solum competit substantiæ, in qua motus radicatur: nec adhoc necessaria est latitudo gradualis, sed tantum requiritur in ea forma, quæ proximè intensibilis est principium verò radicale, solum radicaliter importat latitudinem gradualem, & eodem modo suscipit magis, & minus.

Sed instabis primo. Si substantia radicaret intensionem, & remissionem, diceretur absolutè intensibilis, & re-

remissibilis; sed substantia non dicitur absolutè intensibilis, & remisibilis. Ergo non radicat intensionem. Probatur mai. quia anima rationalis radicat intellectionem, dicitur absolutè intellectiva. Ergo si substantia radicaret intensionem, diceretur absolutè, intensibilis, & remissibilis.

Secundo instabis. Intendi, & remitti, est proprium quarto modo qualitatis, sicut constat ex his, quæ dicuntur in prædicamento ipsius; sed proprietas radicatur in essentia cuius est. Ergo intensio radicatur in qualitate.

Respondetur ad primã instantiam, negando mai. & ad probationem negatur consEq. Ratioque discriminis est. Quia sicut intelligibile, & amabile, non significant principium intelligendi, & amandi, sed potius terminum intellectionis, & amoris: Ita intensibile, & remissibile, non denotant principium intensionis, & remissionis, sed illius terminum; cumque terminus intensionis, & remissionis, non sit substantia, sed qualitas; inde fit solam qualitatem intensibilem, & remisibilem, absolutè denominari. Intellectivum vero significat principium intelligendi: & cum anima sit principium primum, & radicale intelligendi, debet denominari absolutè intellectiva.

Alia est etiam ratio discriminis. Quia forma quæ in se habet denominationem oppositam, non debet denominari ab eo quod radicat: sicut Anima rationalis, quæ est intrinsicè spiritualis, non denominatur corporea, quãvis corporeitatem radicet, nec appellatur quanta, & extensa, licet sit radix extensionis, & quantitatis; habet autem Anima denominationem oppositam cum denominatione intensibilis: eo quod Anima indivisilis est, & ita non potest absolutè, intensibilis denominari; cum denominatione vero intellectivæ, nihil oppositum habet, & ideo potest dici absolutè intellectiva.

Adest etiam alia disparitas. Quia non oportet causam equivocam denominari ab eo quod causat: sicut sol non denominatur formaliter calidus, quamvis sit causa equivoca caloris. Substantia vero causa equivoca est respectu intensionis, & remissionis, & ita necessarium non est, intensibilem absolutè denominari.

Ad secundam instantiam res-

respondetur, dist. conseq. motus intensionis, quatenus physicè naturalis est, nego conseq. absolutè, & metaphysicè sumptus, concedo conseq. licet namque motus intensionis absolutè, & metaphysicè consideratus, sit proprietas qualitatis; Philosophicè tamen, & vt naturalis est, non radicatur in illa, sed in ipsa substantia, per ordinem ad quam motus dicitur naturalis.

Sed instabis primo. Ratio motus, & ratio naturalis realiter identificantur in motu naturali intensionis: ergo si quatenus motus est, radicatur in qualitate: etiam radicabitur in illa, quatenus naturalis est. Probatur conseq. quando duo prædicata identificantur realiter, vtrumque reducitur in idem principiū, & in eandem causam. Vnde quia in visione beata, ratio vitalitatis, & supernaturalitatis realiter identificantur, vtraque reducitur in idem lumen gloriæ: & quia intellectus non potest supernaturalitatem producere, nequit etiam propria virtute producere vitalitatem. Ergo si ratio motus, & formalitas naturalis, identificantur in motu intensionis, si intensio, quatenus motus est, radicatur in qualitate; etiam quatenus naturalis radicabitur in illa.

Secundo instabis. Quando duo identificantur realiter, ex independentia vnius ab aliquo principio, bene infertur alterius independentia; & ita, quia in anima rationali gradus vegetatiuus, & sensitiuus identificantur cum gradu rationali, & anima, quatenus rationalis, non dependet à materia, etiam quatenus vegetatiua, & sensitiua, à materia non dependet; sed ratio motus, & formalitas naturalis identificantur realiter in motu intensionis: ergo si intensio, quatenus motus est, non dependet formaliter à substantia, nec radicatur in illa, etiam quatenus naturalis est; non radicabitur in substantia, nec ab illa formaliter dependebit.

Ad vtramque impugnationem, eadem doctrina respondemus: quod ea quæ realiter identificantur, licet non possint in esse entis, reduci in principia radicalia diuersa, quia radicatio rei in esse entis, tendit ad illius entitatem, quæ non potest in diuersis principijs radicaliter contineri; possunt tamen prædicata realiter identificata, reduci in esse scibilis, ad principia radicalia diuersa.

Si-

Sicut hæc conclusio, *terra est rotunda*, radicatur in principijs diuersarum scientiarum, a quibus attingitur propositio prædicta. Et veritas accidentis, & illius bonitas, in esse scibilis à Metaphysica, radicatur in accidenti, quamuis in esse rei, radicetur in substantia. Quod, & vniuersaliter contingit: & ideo motus intensionis, in esse scibilis, potest secundum diuersas considerationes in qualitate, & in substantia radicari.

Secundo respondent alij. Quod in visione beata, vitalitas trahitur ad esse supernaturalitatis, & similiter omnes gradus in anima, trahuntur ad esse gradus rationalis: & ita in quocumque principio continetur vnus gradus, debet alter contineri. Secus autem contingit in ratione motus, quæ non trahitur formaliter ad esse naturalis, in motu intensionis.

Sed contra est. Ideo in visione beata trahitur vitalitas ad esse supernaturalis, & omnes gradus in anima, ad esse gradus rationalis, quia identificantur realiter; sed etiam in motu intensionis, prædicata supradicta, & motus, & naturalis, identificantur realiter. Ergo idem in vtroque casu dicendum; & consequenter disparitas nulla erit.

Respondemus tamen, solutionem traditam ad mentem nostram explicando: quia Doctrina illius deseruit ad plurima; & intelligentia doctrinæ consistit in eo, quod prædicata aliqua possunt identificari quantum ad substantiam, & modum, quando videlicet vnum prędicatum subinduit modum alterius, & quæ sic identificantur ad idem principium reducuntur: sic autem identificantur prædicata, quæ in instantijs adducuntur: quia vitalitas fit formaliter supernaturalis, & omnes gradus animæ subinduunt etiam modum gradus rationalis, omnes namque fiunt per se subsistentes.

Aliquando vero prædicata solum identificantur, quantum ad substantiam, vel in esse rei; non vero quantū ad modum, & tunc possunt bene ad diuersa principia reduci: sicut entitas peccati identificata cum malitia reducitur in Deum, in quem malitia non reducitur. quia entitas non subinduit modum deformitatis. & Pater Diuinus producit realiter filiationem, non tamen naturam diuinam; quia natura non subinduit modum relati-

tivum filiationis: & qui a gradus corporis in homine, non sit formaliter viuens, vel non subinduit modum viuentis, potest Cœlum producere rationem corporis, quin rationem viuentis formaliter producat. Talem igitur identitatem habent ratio motus in intensione, & formalitas naturalis: quia ratio motus non sit formaliter naturalis, adhuc identificata cum motu; & ideo mirum non est, quod ad principia diuersa, videlicet ad substantiam, & accidens, possint reduci, & in diuersis radicari.

Cæterum, quãvis hæc omnia satis probabilia sint, placet tamen aliter respondere; negando, rationem motus identificari realiter cum ratione naturalis, qua solutione adhibita, vim non habent replicæ factæ. Ratio vero solutionis ea est, quia divisio motus in naturalem, & violentum, est divisio subiecti in accidentia, non tamen est essentialis divisio; eo quod divisio essentialis fit per intranea, & essentialia diuisi: cumque motus habeat à termino speciem, & essentiam, fit inde quòd essentialis divisio motus, solũ potest fieri, penes ordines diuersos, & ad terminos distinctos. Naturalitas autẽ, & violentia motus, non à termino, sed à subiecto sumuntur; & consequenter divisio motus in naturalem, & violentum, accidentalis est, & ratio motus realiter à naturalitate distincta. Sicut subiectum realiter à suo accidenti distinguitur.

Sed instabis. Divisio motus in naturalem, & violentum fit per ordinem ad terminum. Ergo divisio essentialis est. Probatur ant. naturalitas motus, vt motus est, sumitur à termino. Ergo divisio motus in naturalem, & violentum sit per ordinem ad terminum. Probatur ant. naturalitas motus, vt actio est, sumitur à principio. Ergo naturalitas illius, vt motus est, sumitur à termino. Probatur conseq. ideo primum contingit, quia actio, vt actio, specificatur à principio; sed vt motus, specificatur à termino. Ergo habet ab illo naturalitatem, sicut actio à principio.

Respondetur distinguendo maiorem, à principio intrinseco, concedo maiorem, à principio, tanquam ab aliquo extrinseco, nego maiorem, & dist. minor. à termino extrinseco, concedo min. tamquam ab aliquo intrinseco, neg. min. & conseq. Motus namque licet habeat spe-

speciem essentialem à termino, non tamen habet naturalitatem, hanc enim non debet habere à termino extrinseco, à quo habet speciem, sed à principio intrinseco, in ipsum motum inclinante. Motus autem vt actio, respicit principium, tamquam quid intrinsecum, à quo intrinsice procedit: & ita mirum non est, quod à principio habeat naturalitatem. Et quidem si motus haberet natulitatem à termino nullus motus esset violentus; siquidem omnis motus est via ad terminum extrinsecum, cui nō potest, non esse conformis, quando quidem essentialiter, ordinatur ad ipsum.

Sed instabis. Generatio substantialis, non solum est naturalis ratione materiæ, sed etiam ratione formæ substantialis; & motus lapidis ad centrum, ideo naturalis est, quia in centro reperiuntur aliquæ qualitates conseruatiuæ ipsius lapidis. Ergo naturalitas motus, etiam à termino sumitur.

Respondetur dist. ant. Ratione termini considerati absolutè, nego ant. Ratione termini vt conformis est inclinationi subiecti, concedo ant. & negatur conseq. licet namque motus sit naturalis, ratione termini generationis, non tamen est naturalis, ratione illius absolutè, sed solum ratione illius, quatenus conformis est subiecto generationis, scilicet materiæ inclinatæ ad novam formam. Et similiter motus lapidis naturalis est, ratione qualitatum sensibilium, quatenus tales qualitates sunt conformes substantiæ lapidis, & eius inclinationi: & ideo naturalitas motus per se, & radicaliter desumitur à subiecto.

Tertio arguitur. Accidens in esse scibilis à Philosophia, non dependet à substantia. ergo intrat obiectum primarium Philosophiæ: probatur antec. Accidens in esse scibilis à Metaphysica, non dependet à substantia: ergo in esse scibilis à Philosophia, à substantia non dependet.

Respondetur, negando consequent. quia Metaphysica est vniuersalissima scientia, & agit de rebus, secundū vniuersalissimam rationē entis, vt radicantem vnitatem, bonitatem, & veritatem; in ratione autem entis radicantis passiones prædictas, accidens non dependet a substantia: quia si per impossibile, substantia ipsa redderetur impossibilis, adhuc accidens passiones assignatas radicaret;

ret, & ideo accidens, in esse scibilis a Metaphysica, non dependet a substantia. In radicando verò motum naturalem, a substantia dependet, vt vidimus. Et propterea, in esse scibilis per Philosophiam dependet a substantia.

Sed instabis primo. Accidens idependet a substantia, in esse entis, quæ est obiectum Metaphysicæ; & tamẽ in esse scibilis a Metaphysica, non pendet a substantia: ergo quamvis accidens, in ratione radicis motus naturalis, quæ specificat Philosophiam, dependeat a substantia, poterit in esse scibilis, a substantia non dependere.

Secundo instabis. Etiam accidens, in radicando motum Philosophicum, non dependet a substantia: ergo disparitas nulla est. Probatur antec. Motus sensibilis, absolute consideratus, radicatur in quantitate, sicut antecedenter concessimus; sed motus iste pertinet ad Philosophiam: ergo accidens in radicando motum philosophicum, non dependet substantia: probatur min. Philosophia demonstrat augmentationem de quantitate, & probat illi conuenire, quia quantitas est accidens materiale, habẽs partes diuisibiles, quod totum concernit materiam sensibilem; & consequenter continetur sub abstractione Philosophiæ: ergo motus iste pertinet ad Philosophiam.

Tertio instabis. Motus naturalis Cœli, reducitur vltimo in priuationem accidẽtalem, *vbi*, vel *loci*: ergo accidens habet radicare motum naturalem, independenter a substantia. Probatur antec. Motus localis Cœli non reducitur in priuationem substantialem, quæ in Cœlo non potest reperiri, cum Cœli materia numquam fuerit sine forma: ergo solum vltimo reducitur in accidentalem priuationem.

Respondetur dist. mai. in esse entis pro implicito, concedo mai. in esse entis pro expresso, & secundum rationem radicis proprietatum, neg. mai. & concessa minor. nego conseq. licet namque accidens, in ratione entis pro implicito considerata, dependeat a substantia, sicut ens in alio ab ente per se; in ratione tamen explicita entis, non explicatur dependentia ista, sed solum exprimitur conceptus essendi, & radicis veritatis, & bonitatis; in quo accidens à substantia non dependet, sed implicita dependentia, purè de materiali se habet: Secus autem

tem dependentia accidentis a substantia, in ratione scibilis per Philosophiam: quia dependentia accidentis a substantia exprimitur in ipsa ratione radicis motus naturalis formaliter. Instantia est independentia, quam creatura habet a Deo in ratione entis, quæ tamen, quia non exprimitur in ratione entis, non tollit creaturam simul cum Deo, pertinere ad obiectum Metaphysicæ primarium.

Ad secundam instantiam respondetur, motum augmẽtationis, absolute consideratum, pertinere ad Metaphysicam, quæ licet primario nõ possit agere de rebus concernentibus materiam sensibilem; secundario tamen, propter vniuersalitatem suam potest agere de illis, per ordinem ad suum obiectum primarium, quod abstrahit ab omni materia positiuè. Sicut secundario agit de ente rationis, quod non potest abstrahere ab omni materia positiuè, quia Metaphysica ipsum considerat per ordinem ad ens reale, quod positiuè abstrahit ab omni materia.

Et si dicas. Quod concernit materiam sensibilem, & non abstrahit ab omni materia, non continetur sub abstractione Metaphysicæ. Ergo non potest ab illa, etiam secundario attingi: quia nulla scientia, etiam secundariò, potest excedere suam rationem formalem.

Respondetur, dist. ant. non continetur subiectivè, concedo ant. terminatiuè, neg. ant. & conseq. Licet namque obiectum quod non abstrahit ab omni materia positivè, non contineatur subiectivè, sub abstractione Metaphysicæ, potest tamen ordinem dicere ad ipsam; & hoc satis est, vt per Metaphysicam attingatur. Sicut attingitur ens rationis à Metaphysica per ordinem ad ens reale, quamuis ens rationis, non possit abstrahere positiuè ab omni materia.

Secundo respondetur ad secundam replicam principalem. Motum augmentationis, secundum rationem communem motus sensibilis, in quantitate radicarĩ per se primò, & independenter à substantia formaliter subiectivè, & simul etiam pertinere ad philosophiam, non tamen per se primò, sed solum ex consequenti, & secundario, quatenus illius cognitio conducit ad perfectam intelligentiam obiecti primarij, entis videlicet substantialis, & illius proprietatis,

tis, scilicet motus naturalis, qui formaliter vt naturalis, solum in substantia radicatur. Nec doctrina nova est: scientia namque quæ agit de ratione particulari, potest agere de ratione communi conducente ad perfectam intelligentiam rationis particularis, quam per se primò respicit scientia. Sicut Logica primariò *respicit* modum sciendi, & secundariò etiam attingit rationem communem entis rationis, cuius cognitio conducit ad modum sciendi intelligendum perfectè: ita physica primario agit de motu sensibili, vt naturali, & secundario attingit rationem communem motus sensibilis, cuius notitia, ad *perfectam* cognitionem motus naturalis requiritur.

Ad tertiam instantiam respondetur. Motum non dici naturalem, vel violentum per ordinem ad privationem, quæ extrinsicè tantum comparatur ad motum; sed solum dici motum naturalem, vel violentum per ordinem ad principia intrinseca in motum positiuè influentia; & ideo, ex quo in Cœlo solum detur priuatio accidentalis, non infertur naturalitatem motus, in principium accidentale reduci; si quidem in priuationem non reducitur naturalitas motus.

Poterat etiam dici, ad veram priuationem, non requiri prioritatem temporis, sed sufficere præcedentiam naturæ: quæ præcedentia fuit defacto in materia Cœli, respectu formæ substantialis; & ita fuit priuatio substantialis, in quam reducitur motus.

Quarto arguitur. Motus localis vltimo reducitur in quantitatem: ergo accidens est principium radicale motus, & consequenter pertinet ad obiectum primarium. Probatur antec. Ideo corpus potest moueri localiter, quia est diuisibile, & extensum in ordine ad locum; sed diuisibilitas, & extensio in ordine ad locum, reducitur vltimo ad quantitatem: ergo etiam motus localis, vltimo in quantitatem reducitur. Minor cum conseq. constat, & probatur mai. Ideo corpus potest moueri localiter, quia potest mutare locum; & ideo locum mutare potest, quia potest etiam esse partim in termino à quo, & partim in termino ad quem; & ideo hoc vltimum potest habere, quia est diuisibile, & extensum in ordine ad locum: ergo ideo po-

potest moueri localiter, quia est diuisibile, & extensum.

Respondetur sicut ad alia argumenta: Motum localem vt diuisibilem, & sensibilem, in quantitatem reduci, non tamen vt naturalem.

Sed contra. Motus localis deorsum in hostia consecrata, naturalis est; sed talis motus vt naturalis, non reducitur in substātiam, quæ in hostia consecrata non est, sed potius conuersa est in substantiam corporis Christi. Ergo ille motus vt naturalis, vltimo in quantitatem reducitur.

Secundo instabis. Si Deus auferret grauitatem à lapide, ipsamque poneret in igne, motus deorsum in igne esset naturalis; sed illa naturalitas non reduceretur in substantiam ignis; siquidem ille motus, esset oppositus cū ignis substantia: ergo idem quod prius.

Tertio instabis. Calefactio in aqua est naturalis; sed naturalitas ista, non reducitur in substantiam aquæ, sed potius tendit calefactio ista ad destructionem aquæ. ergo idem.

Ad primam respondetur. Motum naturalem deorsum in hostia consecrata, vltimo reduci in substantiam panis, quæ licet ibi non sit formaliter, est tamen virtualiter ibi; quatenus ibi remanent accidentia, quæ sunt virtutes substantiæ; sicut quādo semine deciso, moritur generans, proles sequuta attribuitur generanti, quod quamvis formaliter iam non sit, in semine tamen deciso, virtualiter perseuerat.

Ad secundam replicam respondetur. Ignem in illo casu, non fore mouendum motu naturali deorsum, quia motus iste esset verè contra naturam ignis.

Posset etiam dici probabiliter, motum illud forè naturalem, non per ordinem ad substantiam ignis, sed per ordinem ad substantiam lapidis, virtualiter existentem in ipsa grauitate, quæ in illo casu esset igni communicata. Melior tamen est prima solutio.

Ad tertiam respondetur, quod si calefactio non producit calorem vt octo, est quidem violenta aquæ, quia tendit ad illius destructionem, cui aqua per suam formam resistit: si vero calefactio calorem vt octo producit, erit naturalis aquæ, propter conformitatem ad materiam, quæ vltimo per illam calefactionem disponitur ad habendam formam no-

nouam, quam materia naturaliter appetit.

Sed instastis. Si conformitas cum materia sufficit ad naturalitatem motus, quilibet motus disponens ad introductionem nouæ formæ, erit motus naturalis; siquidem est conformis materiæ, quæ semper appetit nouam formam; sed hoc est contra experientiam, manifestantem, aquam pati violentiam, quando incipit calefieri: ergo conformitas cum materia non sufficit; vt motus sit naturalis.

Hæc replica solvenda est à contrarijs. Ipsi namque asserunt, motum augmentationis esse naturalem per ordinem ad quantitatem; sed omnis augmentatio est conformis quantitati. Ergo omnis est naturalis, quam consequentiam concedere non possunt; & consequenter tenentur ad replicam respondere in simili forma.

Pro omnibus tamen dicimus. Motum alterationis disponentem ad novam formam, in principio esse violentum, quia prædominatur inclinatio formæ, quæ est pars principalis in composito, & naturaliter appetit propriam conservationem, & in materia perseverare. Quando verò alteratio plures dispositiones introducit, vel saltim vltimam dispositionem, est calefactio naturalis; quia licet sit contra inclinationem formæ, est tamen iuxta inclinationem materiæ, quæ iam prædominatur, eo quod forma in via corruptionis existit.

§. IIII.

Vltimum argumentum soluitur.

Tandem arguitur. Ens mobile accidentale, est ens naturale. Ergo pertinet ad obiectum primarium Philosophiæ. Probatur ant. ens naturale illud est, quod ex principijs naturalibus constat, videlicet, materia, forma, & privatione; sed mobile accidentale habet hæc tria. Ergo est ens naturale.

Respondetur, quod principia naturalia sunt, materia, forma, & privatio, non reducibilia in alia priora; & talia sunt materia, forma, & privatio de linea substantiæ; non autem illa ex quibus mobile accidentale componitur.

Contra est, primo. Forma constitutiva mobilis accidentalis, v.g. albedo, qua constituitur album: & frigi-

ditas, qua constituitur frigidum, in ratione radicis alicuius proprietatis philosophiæ, non supponit aliam priorem: & idem de materia talis compositi dicendum. Ergo vere constituit ens mobile accidentale, in ratione entis naturalis. Prob. ant. Proxima intensibilitas naturalis frigiditatis, non est proprietas substantiæ, & consequenter non radicatur in illa, sed in sola frigiditate. Ergo forma ista constitutiua mobilis accidentalis, in ratione radicis proprietatis Physophicæ, nō supponit aliam priorem. Probatur ant. Proprietas prædicatur de subiecto, & de essentia cuius est; sed proxima intensibilitas naturalis, sumpta complexiuè, non prædicatur de substātia: Quia hæc propositio est falsa, *Substantia est proximè intensibilis naturaliter*. Ergo proxima intensibilitas naturalis, sumpta complexivè formaliter, non est proprietas substantiæ.

Secundo instabis. Vt principia aliqua, naturalia sint, sufficit esse prima in sua linea: sed principia mobilis accidentalis hoc habent. Ergo naturalia sunt. min. patet, quia compositum substantiale, in ratione subiecti proximè receptivi accidentium, non supponit aliud; siquidem ante ipsum non datur aliud proximè receptivum accidentium; & forma accidentalis, in linea accidentali, est prima forma. Maior vero probatur, sicut natura diffinitur, per esse primum principium motus, ita causa efficiens diffinitur, *esse id, à quo primò incipit motus*; sed ly primo in diffinitione causæ efficientis intelligitur de primo in sua linea; siquidem principium proximum, quod non est primum absolutè, est vera causa efficiens. Ergo eodem modo intelligendum est, ly primum in diffinitione naturæ; & consequenter, vt aliqua principia sint verè naturalia, sufficit esse prima in sua linea.

Respondetur ad primam replicam, negando duo antecedentia prima, & ad probationem distinguo mai. proprietas, quæ non reduplicat pro substracto, quod est proprium principij proximi, vel alterius ab essentia diuersi, concedo mai. Si talem reduplicationem involuat, neg. mai. & concessa min. negatur conseq. Proxima namque intensibilitas naturalis reduplicat pro substracto naturalitatis, rationem proximæ; & ideo quamvis in substantia radicetur,

non

non potest prædicari de illa. Sicut risibilitas est proprietas naturæ humanæ; & tamen risibilitas proxima non potest prædicari de natura: quia reduplicat pro substracto aliquid, quod est proprium principij proximi ridendi.

Ad secundam instantiam, negatur mai. & ad probationem, negatur conseq. Ratioque discriminis est: quia diffinitionum intelligentia, ex Antiquorum explicatione, desumenda est: & omnes ly primum indiffinitione naturæ, intelligunt de primo, quod est radicale: hoc autem quod est radicare, solum habet, quod est absolute primum, nec vllus principium proximum vt tale, radicale principium appellauit. Econtra verò ly primum indiffinitione causæ efficientis, omnes intelligunt de principio, quod est primum comparatiuè ad alias causas, à causa efficienti distinctas; hoc autem conuenit, tàm proximo, quam radicali principio, efficienter influenti.

Sed instabis primò. Quamvis principium accidētale supponat aliud prius, potest esse primum, & radicale principium.: ergo solutio nulla est. Probatur antec, primo. Principia scientiæ subalternatæ, supponūt principia scientiæ subalternantis; & tamen sunt prima, & radicalia principia respectu conclusionum, qua scientia subalternata demonstrat: ergo pariter, quamvis principium accidentale, supponat aliud prius, potest esse primum, & radicale principium.

Secundo probatur ant. Veritas prima in dicendo supponit naturam diuinam, & in illa radicatur: & tamē est prima, & radicalis ratio credendi, in quam vltimò resoluitur assensus fidei: ergo idem quod prius.

Tertio probatur antec. forma totalis, v. g. humanitas, habet rationem naturæ, in probabili sententia; & tamen supponit alia principia priora, videlicet materiam, & formam, ex quibus componitur; ergo idem quod antè,

Secundo instabis. Vt compositum accidentale sit ens naturale, sufficit habere vnam partem, quæ sit radicale principium motus; siquidem, Cœlum est ens naturale; & tamen motus Cœli solum in materia radicatur, vt videbimus infra; sed compositum accidentale habet vnam partem radican-

tem motum, videlicet compositum substantiale, in quo omnis motus radicaliter cõtinetur: ergo mobile accidẽtale est ens naturale.

Respondetur ad primam replicam, negando antec. & ad primam probationem, dist. mai. supponunt materialiter, & in esse rei, concedo mai. formaliter, in ratione radicis, vel principij conclusionum scientiæ subalternatæ, nego mai. & concessa min. nego conseq. Principia namque scientiæ subalternatæ, in esse rei, supponũt principia scientię subalternantis: formaliter tamen vt stant sub abstractione scientiæ subalternatæ, sunt prima, & radicalia; & sub hac ratione non supponunt alia formaliter: eo quod principia subalternantis non continentur sub abstractione scientiæ subalternatæ, sed sub alia formalissimè diuersa; sicut, & ipsæ scientiæ formaliter diuersæ sunt.

Ad secundam similiter respondetur. Veracitatem in esse rei ad naturam divinam reduci, non tamen in ratione moventis ad assẽnsum infallibilem fidei; ad quem sufficit cognoscere Deum esse summè veracem, & primam veritatem in dicendo, vndecumque hoc illi competat.

Ad tertiam respondetur. Humanitatem, vel formam totalem verè, & propriè fieri ex alijs, nempe ex materia, & forma; & ita falsum est, quod habeat rationem naturæ. Admissa tamen probabilitate sententię, respondemus, formam totalem supponere alia materialiter, non tamen formaliter, & in ratione principij: quia humanitas v.g. radicat aliquas proprietates, & operationes non potentes convenire materiæ, vel formæ: sicut ridere, & flere, & alias huiusmodi. Accidens vero in ratione principij motus naturalis, supponit substantiam, & ab illa dependet formaliter, vt probatum relinquimus: & ita dispar est ratio.

Ad secundam replicam respondetur: Mobile accidentale non habere aliquam partem vere, & propriè radicantem; quia compositum substantiale, quatenus componit accidentale, non radicat ratione sui, & vt pars compositi accidentalis; sed tantum radicat ratione materiæ, vel formæ substantialis, ex quibus ipsum componitur. Materia vero Cœli, ratione sui, exigit motum, vt in proprio loco dicemus; & ideo mirum nõ est,

est, quod Cœlum ex tali materia compositum, sit ens naturale.

§. Vltimus.

Corollaria ex dictis.

EX his quæ in articuli discursu dicũtur, colligitur primo, quod mobile substantiale idem est in re, quod corpus mobile, substantia mobilis, & ens naturale: quia mobile substantiale illud est, quod habet in se prin cipium radicale motus; & hoc idem est corpus mobile, substantia mobilis, & ens naturale, vt per se manifestum est; vnde licet omnia ista differant in modo significandi, in re tamen significata conveniunt, & supponunt pro eodem.

Secundo infertur. Obiectum Philosophiæ melius explicari, per hoc complexum, *ens mobile*, quam per quodlibet aliud: quia illud nomen convenientius explicat obiectum Philosophiæ, de quo omnes vnanimiter asserunt, esse Philosophiæ obiectum; sed omnes vnanimiter affirmant, ens mobile esse obiectum Philosophiæ, aliqui tamen negant, solam substantiam mobilem esse obiectum, asserentes, obiectum Philosophiæ abstrahere ab ente substantiali, & accidentali; & alij etiam dicũt, obiectum Philosophiæ non esse determinatè corpus mobile, sed etiam substantias incorporeas, & spirituales, esse obiectum primarium Philosophiæ: ergo obiectum Philosophiæ melius explicatur per hoc complexum, ens mobile, quam per quodcumque aliud.

Probatur insuper. Quia nulla scientia probat ex proprijs dari suum obiectum; nam subiectum, vel obiectum scientiæ est præcognitum ad demonstrationem scientiæ necessarium, vt habemus in posterioribus Logicæ; sed Philosophia probat ex proprijs, omne mobile esse corpus, non tamen omne mobile esse ens; nam in 6. physicorum probatur, omne mobile debere esse partim in termino à quo, & partim in termino ad quem; & consequenter esse diuisibile, & corpus: ergo obiectum Philosophiæ melius explicatur per nomen assignatum, quam per aliud quodcumque.

Deinde probatur. Illud explicat melius, subiectum, vel obiectum Philosophiæ, quod ponitur indiffini-

niti one primæ passionis, quā Philosophia demonstrat; sed in diffinitione primæ passionis, quam Philosophia demonstrat, ponitur ens, non vero corpus, substantia, vel aliud: ergo obiectum Philosophiæ melius explicatur per ens mobile: probatur minor. Prima passio, quam physica demonstrat, est mobilitas, vel motus; sed motus diffinitur: *Actus entis in potentia, secundum quod in potentia*, non verò diffinitur actus corporis, vel alterius: ergo in diffinitione primæ proprietatis, quam Philosophia demonstrat, ponitur ens, non verò corpus, substantia, vel aliud. Addimus, Angelicum Præceptorem, quoties loquitur de obiecto Philosophiæ, illud significare per assignatum nomen, quod signum est, per tale nomen congruētius explicari.

Dices. Illud est obiectum Philosophiæ, quod est radix omnium passionum, quæ in ea demonstrantur; sed ens mobile, non est radix omnium passionum, quæ demonstrantur in Physica: nam quiescibile in Physica demonstratur, & ens mobile non dicit radicem quietis; sed motus. Ens vero naturale, importat vtrumque. Ergo melius explicatur obiectum Philosophiæ per ens naturale, quam per ens mobile, vel quodcumque aliud.

Respondetur negando minorem. Quia motus tendit ad quietem, & ita ens mobile, quod importat radicem motus, sufficienter etiam explicat radicem quietis; & consequenter ex impugnatione non probatur, melius, per ens naturale significari obiectum Philosophiæ.

Dices secundo, illud nomen melius explicare obiectum Philosophiæ, quod exprimit subiectum, cui per se primo competit motus philosophicus; sed subiectum cui per se primò competit motus philosophicus, est corpus, non vero ens: quia ens mouetur motu physico, non quia ens, sed quia corpus: ergo melius explicatur obiectum per corpus mobile, quam per aliud.

Respondetur dist. mai. si illi per se primo conuenire, apud omnes supponatur, & in scientia non probetur, concedo mai. si talis conuenientia in scientia probatur, nego mai. & dist. min. conuenientia supposita, nego min. conuenientia probata, concedo min. & nego consequent. obiectum namque scientiæ non debet in scientia

tia ex proprijs probari; sed ad scientiam presupponi: Motum vero corpori conuenire, probat, vt vidimus, Philosophia; & ideo licet motus philosophicus, per se primo competat corpori, obiectum Philosophiæ melius explicatur per ens mobile, cui motum philosophicum convenire, non probatur in Philosophia, sed supponitur ad ipsam. Et hæc de articulo isto, ad Philosophum applicāda 1. physic. capit. 1. ad illa verba: *Manifestum quidem est, quod quæ sunt circa principia scientiæ, quæ de natura est, prius determinare tentandum.*

ARTICVLVS II.

Vtrum Philosophia sit vna secundum speciem athomam?

§. I.

Referuntur sententiæ, & aliqua supponunt.

ANte conclusionem nostram breviter notandum est cōtra Heraclitum, & Cratillum, Philosophiam esse verè, & propriè scientiam: quia scientia est habitus certus, & euidens, per demonstrationem acquisitus; in Physica autem plures fiunt demonstrationes, sicut mixtū esse corruptibile, quia componitur ex qualitatibus contrarijs: Viuentia à se moueri, quia habent animam, & constant partibus ætereogenijs, quarum vna potest esse principium mouendi aliam: & omnia naturalia moueri, quia in se habent naturam, quæ est primum principium motus. Per quas demonstrationes aliquis habitus generari debet, qui alius esse non potest, nisi habitus Philosophiæ. Contra quam doctrinam, quæ poterant opponi, ex his, quæ in Logica dicuntur, solutionem facilem habent.

Secundo notandum est, Philosophiam esse verè speculatiuam, quia non ordinatur ad res naturales efficiendas, sed ad illas contemplandas, & ordinari non ad opus, sed ad contemplationē veritatis, solum potest competere scientiæ, quæ verè speculatiua est. Si tamen aliquando rerum naturalium cognitio excitat ad opus aliquod bonum, vel ad amorem Dei, hoc non habet talis cognitio per se; siquidem Philosophia non tradit regulas, & præcepta ad agendum, quod erat necessarium, vt per se ordinaretur ad opus,

pus: ſed illa motio, & excitatio ad amorem, vel aliud opus prouenit à cognitione philoſophica occaſsionaliter, & per accidens; quatenus ex illa originatur cognitio practica, quæ proponit Deum vt amandum, vel aliquod opus faciendum.

His breviter prælibatis, duplex in puncto difficultatis, ſententia reperitur. Prima quidem aſſerit, Philoſophiam, quatenus extenditur ad omnes libros, & ad omnes partès, eſſe tantum genericè vnam; quam defendit Caietanus in 1. phyſicorum q.2. quamvis etiam aſſerat, oppoſitum eſſe probabile, eandem ſequuntur Capreolus, & Ferrara, quorum authoritas ſententiæ probabilitatem oſtendit.

Secunda ſententia affirmat, Philoſophiam eſſe vnã in ſpecie athoma, quam defendunt Mag. Soto RR. Sancto Thoma venerandi PP. Carmelitę, & Thomiſtæ recentiores communiter; cum quibus ſit.

§. II.

Noſtra concluſio.

Philoſophia eſt vnica ſcientia ſpecie.

Concluſionem iſtam breviter ratione probamus. Quia vnitas ſcientiæ ſumitur ab vnitate obiecti, non quidem in eſſe entis, ſed formaliter in eſſe obiecti; ſed obiectum Philoſophiæ, quatenus extenditur ad omnia obiecta, quæ per Philoſophiam attinguntur, eſt idem formaliter in eſſe obiecti: ergo etiam Philoſophia, vt ad omnes partes extenditur, eſt vna in ſpecie athoma: probatur min. Ratio formalis ſub qua conſtitutiua obiecti Philoſophiæ in eſſe talis, videlicet abſtractio à materia ſingulari; cum concernentia materiæ ſenſibilis, eſt eadem formaliſsimè: ergo ipſum obiectum eſt idẽ formaliter in eſſe obiecti: patet conſeq. Qua vnitas obiecti formaliter in eſſe talis, ſumitur à differentia illius conſtitutiua; conſequenterque, ſi talis differentia eademjeſt, etiam obiectum erit idem formaliter. Ant. verò probatur. Illa abſtractio eſt eadem formaliter, quæ determinatur per eadem principia formaliter; ſed abſtractio ab omni materia ſingulari cum concernentia ſenſibilis determinatur per eadem principia formaliter, videlicet per principia entis mobilis naturalis, quæ ſunt formaliter eadem in omni obiecto Philoſophiæ: ergo differen-

rentia constitutiua obiecti Philosophiæ, quæ est abstractio a materia singulari cum concernentia sensibilis, est eadem formalissimè.

Respondebis. Principia entis mobilis naturalis in omni obiecto Philosophiæ, non esse formaliter eadem: quia inter obiecta Philosophiæ non invenitur eadem immaterialitas, sed maior, vel minor, secundum obiectorum diuersitatem.

Sed contra est. Ea principia sunt eadem formaliter, quorum vnum deriuatur ex alio, vel vtrumque ex vno tertio: sicut docet Angelicus Præceptor 1. post cap. 13. lect. 41. & ratio etiam suadet: quia si vnum deriuatur ex alio, vel vtrumque ex vno tertio, habent ordinem ad invicem, & vnitatem in esse scibilis; & consequenter, non possunt esse diuersa formaliter: sed principia naturalia deriuantur ex vno tertio, videlicet ex conceptu communi naturæ, qui omnibus communis est, siquidem omnia hæc principia attinguntur per Philosophiam, quatenus conveniunt in ratione communi naturæ, & in ratione radicis motus, & mobilitatis naturalis; quas proprietates Philosophia demonstrat. ergo principia entis mobilis naturalis, & totius Philosophiæ, sunt formalissimè eadem; ita vt maior, vel minor abstractio, & maior, vel minor concernentia materiæ sensibilis, de materiali se habeat. Certè namque si maior, vel minor concernentia materiæ sensibilis, de formali se haberet, plures darentur habitus Philosophiæ specificè distincti, quam contrarij recognoscunt; nam in quocumque particulari tractatu, maior, vel minor concernentia materiæ sensibilis reperitur v. c. in octo libris Physicorum partes compositi substantialis concernunt aliquā materiam sensibilem, à qua abstrahit motus localis Cœli. Et in tractatu de Anima magis concernit de materia sensibili, Anima vegetatiua, quam anima sensitiua, & hęc etiam magis, quam anima rationalis.

Respondebis. Conceptum communem naturæ, vel radicis, non esse vnivocum, sed tātum analogicè communem ad principium activum, & principium passivum, scilicet ad materiam, & formam: quia si esset vnivocus, esset quidem per modum generis, vel per modum speciei; consequenterque materia esset verè compo-

poſita ex genere, & differentia, haberetque verum actum metaphyſicum; quod negat ſententia inter Thomiſtas communior; & ideo principia naturalia non habent convenientiam vnivocam in aliquo tertio communi, neque illi ſubordinantur formaliter; & conſequenter principia entis mobilis naturalis, non ſunt eadem principia formaliter.

Sed contra eſt. Admiſſo, rationem naturæ, & radicis eſſe prædicatum analogum, quod infra negabimus; in conceptu tamen expreſſo radicis, & naturæ, nulla explicatur diverſitas: ſed Philoſophia motum, & mobilitatem naturalem demonſtrat per principia naturalia, ſecundum conceptum explicitum radicis, & naturæ. Ergo talia principia, comparativè ad habitum Philoſophiæ, diverſitatem non explicant. Conſequenterque licet, ratio communis naturæ, in eſſe rei ſit analoga, in ſpecificando tamen Philoſophiam, vnivoca eſt. Sicut ratio entis, in eſſe rei eſt analoga ad inferiora, & in ſpecificando Metaphyſicam, vnivoca eſt: quia in conceptu explicito entis radicantis veritatem, & bonitatem, quem reſpicit Metaphyſica, nulla explicatur diverſitas.

Confirmatur, concluſionis noſtræ doctrina. Eadem ſpecificè ſcientia, quæ agit de ratione communi, agit etiam de ratione inferiori, & ſpeciebus, ſub illa contentis, quando vtrumque continetur ſub eadem abſtractione, & attingitur per eadem principia. Sicut eadem ſpecificè logica, quæ agit de modo ſciendi in communi, agit etiam de diffinitione, diuiſione, & argumentatione, quæ ſunt ſpecies illius; ſed ens mobile naturale, & omnes ſpecies eius, continentur ſub eadem abſtractione à materia ſingulari, & attinguntur per eadem principia naturalia. Ergo eadem ſpecificè Philoſophia agit de omnibus illis.

Explicatur confirmatio prædicta, quando aliqua ſcientia attingit rationem communem, ſecundum cõceptum radicis alicuius proprietatis, attingit omnia illa, in quibus invenitur eandem proprietatem radicare. Sicut eadem Logica, quæ attingit rationem communem modi ſciendi, vt oſtenſivam veritatis, attingit etiam diffinitionem, Diviſionem, & Argumentationem, quæ modo peculiari ve-

veritatem ostendunt. Et eadem Metaphysica, quæ attingit rationem entis, vt radicem veritatis, attingit etiam omnia entia particularia, vt conveniunt in radicando veritatem; sed Philosophia attingit ens mobile naturale, secundum quod in se habet radicem motus naturalis. Ergo eadem specificè Philosophia attingere debet omnia entia naturalia, vt conveniunt in habendo radicem motus, & mobilitatis naturalis: & consequenter Philosophia, vt extenditur ad omnia entia naturalia, erit specifice vna, & formaliter in distincta.

§. III.

Argumentis contrariorum occurritur.

Contra conclusionē nostram arguunt aduersarij, primò, authoritate Sanctissimi Præceptoris, in 1. post. lect. 41. vbi loquendo de corpore naturali, & mathematico ait: *Aliud genus scibilium est, corpus naturale, & corpus mathematicum; & vtrūque horum generum, diuiditur in diuersas species scibilium:* Sed corpus naturale est obiectum Philosophiæ naturalis: ergo obiectum Philosophiæ diuiditur in diuersas species scibilium; & consequenter Philosophia non est vna sciētia specie.

Scio aliquos respondere: Corpus naturale non diuidi in diuersas species scibilium formaliter, sed solum materialiter distinctas: & hoc solum intendere D. Th. sed hanc solutionem non approbo: quia tàm de corpore naturali, quàm de corpore mathematico, affirmat D. Thom. diuidi in species diuersas scibilium, sed diuisio corporis mathematici fit in species scibilium distinctas formaliter: ergo hoc idem sentit D. Th. de corpore naturali. Et ideo aliter.

Respondetur ad argumentum D. Thom. loqui de corpore naturali in esse rei, & materialiter sumpto; non tamen loqui de corpore naturali formaliter accepto.

Contra tamen est. D. Thom. loquitur de corpore naturali formaliter sumpto. Ergo nulla est solutio: probatur antec. In eadem acceptione loquitur de corpore naturali, & de corpore mathematico; sed loquitur de corpore mathematico formaliter sumpto: ergo etiam loquitur de corpore naturali formaliter accepto.

Res-

Respondetur tamen, dist.antec. de corpore naturali formaliter, sub illis terminis, quibus ibi ponitur, concedo ant. De illo formaliter in ratione mobilis naturalis, nego antec. & conseq. Corpus namque naturale, sub his terminis, *Corpus naturale*, est indifferens ad corpus naturale sanabile per artem, quod est obiectum Medicinæ, & ad corpus mobile motu physico naturali, quod est obiectum philosophiæ: & sicut Philosophia, & Medicina differunt specie, ita corpus naturale formaliter sub his terminis, est diuisibile in diuersa scibilia formaliter, & de illo sub hac ratione, sumpto formaliter, loquitur D. Th. non tamen de illo formaliter accepto in ratione mobilis motu naturali; sub quibus terminis non ponitur ibi.

Poteramus etiam dicere, quod inter Philosophiam, & Mathematicas inueniuntur quædam scientiæ inter mediæ, participantes aliquid ab extremis, qualis est Musica, quæ participat à Philosophia aliquid sensibile, scilicet rationem sonori, & ab alia participat partem obiecti, videlicet numerum. Et perspectiua participat ab obiecto Philosophiæ aliquid sensibile, scilicet rationem visualis, & ab alia partem obiecti, scilicet lineam; & ideo corpus naturale, secundum quod commune est ad obiecta harum scientiarum, diuiditur in diuersa scibilia formaliter, & de illo prout sic, sine vllo inconuenienti, poterat explicari D.Th.

Secundo arguunt authoritate etiam D.Th. in eodem lib. lect. 25. asserentis: *Quod animal est species corporis naturalis, & ideo scientia de animalibus, est sub scientia naturali*; Sed hoc saluari non potest, nisi scientia de animalibus sit species scientiæ naturalis: sicut animal est species corporis naturalis: ergo Philosophia naturalis diuersas species habet.

Respondetur explicando causalem, ly *ideo* dicente continentiam, tractatus particularis sub tractatu communi, concedo causalem. Dicente continentiam speciei sub genere suo, nego causalem mai. minorem, & consequent. Ad eandem namque scientiam Philosophiæ, ad quam pertinet agere de ratione communi entis mobilis naturalis, pertinet etiã agere de particularibus sub illa contentis; & sicut mobilia particularia continentur sub mobili naturali in commu-

ratio... parten... um... ecundu... ad obi... um... bilia... ro... ...

...nuni, ita tractatus de mobi-
...i particulari, continetur sub
...ractatu de mobili in com-
...nuni, non quidem vt species
...liuersa, sed vt tractatus par-
...icularis, & de obiecto par-
...iculari intra eandem ratio-
...em formalem, qua tracta-
...us de ratione communi: &
...oc, & non aliud D.Th. in-
...endit.

Sed contra. Quia D.
...hom. ideo probat scientiam
...e animalibus contineri sub
...cientia naturali, quia ani-
...al est species corporis na-
...uralis; sed animal est vera
...pecies corporis naturalis;
...rgo scientia de animalibus,
...st vera species scientiæ na-
...uralis.

Respondetur negando
...onseq. Nam ex quo animal
...t species corporis natura-
...is, solum intendit D.Th. in-
...erre, in Philosophia debere
...ari tractatum particularem
...e animalibus, non tamen
...ractatum specifice distinc-
...um; eo quod ad eandem
...pecificè scientiam pertinet
...gere de ratione communi,
... de speciebus illius. Et qui-
...em si diuersitatem specifi-
...am tractatus intenderet D.
...h. consequentia ipsius bo-
...a non esset, quod non est
...erendum. Consequentiam
...tem non forè bonam pa-
...t, quia substantia contine-
tur sub ente, tanquam sub ra-
tione analoga: ergo tracta-
tus de substantia in Meta-
physica analogicè contine-
tur sub tractatu de ente in
communi. Non est bona
consequentia. Et etiam iux-
ta aduersarios; Anima vege-
tatiua continetur tanquam
vera species sub anima in
communi: ergo tractatus de
Anima vegetativa eodem
modo continetur sub trac-
tatu de Anima in commu-
ni. Bona consequentia non
est: siquidem ipsi negant, tra-
ctatum de anima esse tantū
genericè vnum.

Tertio arguitur. Phy-
sica agit de corpore corrup-
tibili, & etiam de cœlo,
quod in corruptibile est; sed
corruptibile, & incorrupti-
bile non habent vniuocam
conuenientiam, teste Aris-
totele 10. Metaph. in vltimo
textu: ergo obiecta Philo-
sophiæ non habent vniuocā
convenientiam; consequen-
terque physica specificè vna
non est.

Confirmatur. Mo-
tus Cœli terminatur ad v-
bi, alij vero motus termi-
nantur ad alias qualitates
sensibiles; sicut motus al-
tercationis; sed motus spe-
cificè distinguuntur per ter-
minos specie distinctos ergo
mobile motu locali, & mo-
bi

bile motu alterationis specificè differunt ; & consequenter physica, quæ de illis disputat vna non est.

Respondetur dist. min. vnivocam in esse physico, concedo min. in esse scibilis, neg. min. & consěq. Quæ namque in genere entis vnivocè non conveniunt, possunt in alio genere vnivocè convenire. Sicut substantia, & accidens, in esse scibilis à Metaphysica cōveniunt vnivocè, & in esse entis, tantum habent analogam convenientiam, & eodem modo, corruptibile, & incorruptibile conveniunt vnivocè in esse scibilis à Philosophia, licet in esse entis analogicè conveniant. Addimus tamen, quod secundum rationem corruptibilis, & incorruptibilis, conueniunt analogicè; in ratione tamen corporis, & substantiæ, & mobilis naturalis habent vnivocam convenientiam.

Ad confirm. respondetur, obiectum Philosophiæ esse ens mobile motu sensibili naturali, in quo conveniunt vnivocè mobile motu locali, & mobile motu alterationis; quod autem talis motus terminetur ad vbi, & alius ad qualitates sensibiles, de materiali se habet comparativè ad habitum Philosophiæ, quamvis tales motus inter se specificè distinguantur. Sicut diffinitio, divisio, & argumentatio distinguuntur specificè inter se; & tamen comparativè ad habitum Logicæ, habent convenientiam vnivocam.

Quarto arguitur. Obiecta Philosophiæ habent inæqualem abstractionem à materia. Ergo specie distinguuntur: quia diversa abstractio constituit obiecta specificè diversa, ant. probatur. Anima rationalis magis abstrahit à materia, quam obiecta sensibilia; siquidem Anima rationalis, spiritualis est. Ergo obiecta Philosophiæ habent inæqualem abstractionem.

Respondetur dist. secundum ant. Magis abstrahit excessu materialiter se habente, concedo ant. formaliter se habente nego antec. quia illa maior abstractio competit Animæ materialiter, & in esse entis; formaliter tamen prout à Philosophia consideratur, etiam concernit materiam sensibilem: Philosophia namque considerat Animam rationalem, quatenus informat corpus, & à sensibus in intelligendo dependet: & quamvis in consideratione ista, magis abstrahat, & minus

nus

ius concernat de materia ensibili; hæc tamen abstrac io determinatur per eadem principia formaliter, propria liorum obiectorum: & ita comparativè ad Philosophiā le materiali se habet.

Dices. Physica agit de Anima rationali, vt intellec iva est; eo quod agit de il- a, quatenus est forma, qua iuimus, sentimus, loco novemur, & intelligimus; ed Anima rationalis, vt in- ellectiva est, non concer- it materiam sensibilem, sed otius abstrahit ab omni ma eria, & supra omnia sensi- ilia elevatur. Ergo illius abs actio de formali se habet omparativè ad habitum hilosophiæ.

Respondetur distinguen mai. Vt intellectiva est pendenter à sensibus, con- do mai. Vt intellectiua solutè, nego mai. & dis- guo min. vt intellectiva solutè, concedo min. Vt ellectiva dependenter à sibus, nego min. & con- . quia Anima rationalis elligit dependenter à sen us, & ita concernit ma- am sensibilem formali- præsuppositivè; secun- n quam considerationem ngitur à Philosophia; nvis etiam attingatur à losophia formaliter, qua- tenus est radix aliorum mo- tuum naturalium vitalium, qui in homine reperiuntur. Et hæc replica soluenda est à contrarijs asserentibus, ani mam rationalem contineri sub abstractione generica Philosophiæ; & tamen in eo rum sententia, abstractio ge- nerica Philosophiæ est à ma- teria singulari cum concer- nentia materiæ sensibilis: er- go anima rationalis mate- riam sensibilem concernere debet.

Quinto arguitur. Ad diuersam scientiam perti- net, agere de quantitate in communi, & de illa in par- ticulari; siquidem quantitas in communi pertinet ad Me- phisicam, & quantitas in par ticulari pertinet ad Mathe- maticas: ergo etiam ens mo- bile in communi, & mobile particulare pertinent ad scientias specifice diuersas. Consequentia a paritate no- ta est.

Confirmatur primo. Ens in communi specificat ha- bitum Metaphysicæ, & en- tia particularia specificant alias scientias: ergo idem de mobili in communi, & in particulari dicendum.

Confirmatur secundò. Sensibile commune specifi- cat potentiam diuersam ab ea, quam specificat sensibile

particulare: nam ſenſibile commune ſpecificat ſenſum communem, alia verò ſenſibilia pertinent ad ſenſus particulares: ergo idem quod prius.

Reſpondetur ad argumentum, negando conſeq. Ratioque diſcriminis ea eſt: quod ratio communis, & particularis pertinent ad eandem ſcientiam, quando continentur ſub eadem abſtractione formali: ſicut ens mobile in communi, & ens mobile in particulari continentur ſub eadem abſtractione Philoſophiæ, ſub abſtractione videlicet à materia ſingulari cum concernentia ſenſibilis; & ideo pertinent ad eandem ſpecificè Philoſophiam. Quantitas verò particularis, & communis important abſtractiones diuerſas, vt §. ſequenti dicemus. Et etiam ens in communi, & entia particularia habent formaliter abſtractiones diſtinctas: & ita ad diuerſas pertinent ſcientias. Per quæ patet ad primam confirmationem.

Ad ſecundam confirmationem, nego conſeq. Et diſparitas eſt, quod ſenſibile commune, & ſenſibile particulare habent diuerſas rationes formales, & diſtinctam abſtractionem à materia; nam ſenſibile commune perfectius eſt, & modo perfectiori habet immutare potentiam ſenſitiuam; & ideo mirum non eſt, quod ſpecificet potentiam diſtinctam formaliter. Oppoſitum autem in ente mobili in communi, & in particulari reperiri, probauimus.

§. IIII.

Fundamentum principale contrariorum diluitur.

TAndem arguitur: Tractatus de Cœlo, & tractatus de Generatione ſpecifice diſtinguuntur: ergo phyſica, vt ad omnes partes extenditur, ſpecifice vna non eſt. Probatur ant. In obiectis horum tractatuum reperitur abſtractio diuerſa; ſiquidem tractatus de Generatione plures concernit qualitates ſenſibiles, à quibus abſtrahit tractatus de Cœlo: quia ens generabile reſpicit qualitates ſenſibiles alterantes, & corrumpentes, quas non habet Cœlum, quod eſt incorruptibile: ergo tractatus de Cœlo, & tractatus de Generatione ſpecificè, diſtinguuntur.

Reſpondetur, abſtractio-

ones istas Cœli, & entis
enerabilis, & aliorum obiec
orum ad Physicam perti-
entium, non esse distinc-
s formaliter, sed tantum
se materialiter diversas.

Contra tamen est. Ideo
lis abstractio non esset di-
rsa formaliter, quia con-
netur intra abstractionem
materia singulari, quæ est
tio sub qua Philosophiæ;
d hoc non tollit diversita-
m formalem. Ergo talis
stractio formaliter diver-
est. Probatur minor, in-
eandem abstractionem à
teria singulari, est dabilis
tractio distincta formali-
. Ergo continentia præ-
ta non tollit diversitatem
malem. Probatur ante-
l. intrâ eandem abstrac
nem à materia sensibili
ur abstractio formaliter
incta, videlicet abstrac-
Geometriæ, & Arisme-
æ, quarum vtraque abs-
nit à materia sensibili, &
usque abstractio est dis-
cta formaliter: sicut etiã
scientiæ formaliter dis-
uuntur. Ergo etiam erit
ilis abstractio formaliter
ersa intra eandem abstrac
nem à materia singulari.

Solutionem tamen hu-
argumenti, & discrimen
tatis assignauit Angeli-
Doctor 1. posteriorum
lect.41. vbi loquens de scien
tiarum diversitate, hæc ver
ba subiungit: *sicut autem for-
malis ratio visibilis sumitur ex
lumine, per quod color videtur,
ita ratio formalis scibilis accipi-
tur secundum principia ex qui-
bus aliquid scitur; & ideo quam
vis sint aliqua diversa scibilia
per suam naturam, dummodo
per eadem principia sciantur,
pertinent ad vnam scientiam,
quia non erunt iam diuersa, in
quantum sunt scibilia; sunt enim
per sua principia scibilia.* Et pau
lo infra addit: *si vero aliqua sint
eadem secundum naturam, & ta-
men per diuersa principia scian-
tur, manifestum est quod ad di-
versas pertinent scientias.* Ex
quibus constat, abstractio-
nes, & obiecta esse distincta
formaliter; quando determi-
nantur per diuersa princi-
pia; secus autem, quando per
eadem principia determi-
nantur: cumque abstractio-
nes Geometriæ, & Arisme-
ticæ determinantur per di-
uersa principia, non autem
abstractiones obiectorũ Phi-
losophiæ; consequens fit, illas
abstractiones, esse diuersas
formaliter, non tamen in phi
losophia.

Sed instabis. Abstractio
non potest determinari per
principia: ergo nulla est so-
lutio, probatur antec. Abstra-
ctio est ratio formalis speci-

ficatiua scientiæ, & constitutiua obiecti; sed vna ratio formalis non determinatur per aliam: ergo abstractio non determinatur per principia.

Secundo instabis: Etiam in Philosophia dantur principia distincta formaliter: ergo abstractiones in obiectis Philosophiæ, erunt distinctæ formaliter, si solutio data vera est: probatur antecedens primò. Diffinitiones sunt media, & principia demonstrandi proprietates; sed in Philosophia dantur diffinitiones formaliter distinctæ: nam diffinitio materiæ, sicut & ipsa materia essentialiter distinguitur à forma, & eius diffinitione: & idem in pluribus alijs obiectis: ergo dantur in Philosophia principia distincta formaliter.

Secundo probatur anteced. Intra eandem abstractionem à materia sensibili, dantur principia distincta formaliter: ergo etiam in Philosophia intra eandem abstractionem à materia, singulari, poterunt dari principia formaliter diuersa.

Respondetur ad primam replicam distinguendo ant. determinari formaliter, & quantum ad rem, sicut per formam diversam, concedo ant. quantum ad explicari, nego ant. & conseq. Abstractio namque specificativa scientiæ, est ipsa immaterialitas principiorum, & non est forma diversa; salias vt bene probat argumentum, non posset per principia determinari, quia vna ratio formalis per aliam determinari nō potest: de hac tamen abstractione, vel immaterialitate principiorum, asserimus per principia determinari quantum ad explicari, & quoad nos: nam talem immaterialitatem esse vnā, cognoscimus ex eo quod principia eadem sint. Quando autem principia eadem sint, statim infra dicemus.

Ad secundam replicam respondetur, diffinitiones obiectorum Philosophiæ esse tantum materialiter diversas, non tamen formaliter in ratione principij inferendi conclusiones: quia omnia ista principia non inferunt, nisi quatenus derivantur ex vno tertio, videlicet principio communi naturæ, cui subordinantur, & in quo conveniunt ad inferendas conclusiones Philosophiæ.

Dices. Non esse dabile tertium, ex quo proprietates materiæ, & formæ simul inferantur: quia non est dabile tertium, in quo omnes proprietates istæ radicentur; alias

lias proprietates formæ possent in materia radicari, & proprietates temporis possent radicari in essentia loci: ergo non est dabile tertium, ex quo principia demonstrandi proprietates, deriuentur, & in quo conveniant formaliter. Præterquam quod difinitiones sunt veritates immediatæ: ergo non subordinantur alicui tertio communi, aliàs veritas immediata posset probari per aliud, & consequenter immediata no esset.

Resp. tamen facilè, distinguendo ant. ex quo inferantur vt quod, concedo antec. vt quo, nego ant. & conseq. licet namque non sit dabile aliquod tertium, quod sit tertium continentiæ, & dicet, vt quod proprietates cuiuscumque obiecti Philosophiæ, nec difinitiones peculiares subordinentur tali tertio, aliàs non essent veritates immediatæ: est tamen dabile tertium convenientiæ, & quod inferat vt quo, vel sit ratio formalis, in qua difinitiones inferentes conuenientiam habent: quia difinitiones peculiares non inferunt peculiares proprietates, nisi quatenus conueniūt in ratione communi naturæ, & radicis, quæ formalitas per se primò inspicitur à Philosophia, & tollit diuersitatem formalem obiectorum comparatiue ad habitum, licet inter se formaliter diuersa sint. Et quidem si replica convinceret, in quocumque tractatu particulari darentur plura principia distincta formaliter, & habitus etiam diuersi; siquidem in quocumque tractatu dantur plura obiecta, & plures difinitiones, quæ non subordinantur alicui tertio, ex quo proprietates diuersorum obiectorū inferantur.

Ad secundam probationem antecedentis, replicæ principalis, negatur conseq. Nam principia sunt formaliter diuersa, quando vnum non deriuatur ex alio, nec vtrumque ex vno tertio, & hoc contingit intra abstractionem à materia sensibili, respectu Arismethicæ, & Geometriæ, non tamen intra abstractionem a materia singulari, quæ est propria Philosophiæ: & ideò intra primam abstractionem dantur principia distincta formaliter, non tamen intra secundam.

Sed instabis. Principia Arismethicæ, & Geometriæ deriuantur ex vno tertio, & in ipso conveniunt; & tamē sunt distincta formaliter: ergo quamvis principia conten-

tenta intra abstractionem a materia singulari propria philosophiæ, deriuentur ex vno tertio, poterunt distingui formaliter. Maior probatur primò. Nam quantitas continua, & discreta, quæ sunt obiecta Arismethicæ, & Geometrię subordinãtur quãtitati in communi, & ex illa deriuantur: ergo principia Arismethicæ, & Geometriæ deriuantur ex vno tertio.

Secundo probatur maior. Hoc principium, *si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent sunt æqualia.* Est principium commune Arismethicæ, & Geometriæ. Ergo principia vtrusque scientiæ derivantur ex vno tertio, & in ipso conveniunt.

Respondetur negando mai. & ad primam probationem distinguo anteced. quantitati in communi materialiter, & in esse entis, concedo anteced. formaliter, nego ant. & conseq. quia quantitas continua, & discreta non considerantur ab Arismethica, & Geometria materialiter, secundum rationem extensionis, secundum quam considerationem subordinantur quantitati in communi, & ipsa est communis ad vtramque; sed potius considerantur ab Arismethica, & Geometria secundum rationem mensuræ continuæ, & discretæ, in qua ratione formaliter distinguuntur, & reducuntur ad prima principia diversa; eo quod primum principium mensurandi discretæ, est vnitas, quæ est principium numeri: primum vero principium mensurandi continuè, est punctum, quod est primum principium in quantitate continua: quæ principia secundum rationem istam mensurandi continuè, & discretè, prima sunt. Secus autem principia Philosophiæ, quæ considerantur ab illa secundum rationem naturæ, in qua omnia principia naturalia habent convenientiam formalem.

Ad secundam probationem maioris, respondetur distinguendo antec. commune remotum, concedo antec. commune proximum, & in quod fit resolutio intra genus particulare scibilis, nego ant. & conseq. licet namque prædictum principium sit commune Arismethicæ, & Geometriæ, est tamen valde remotum; prima verò principia intra genus particulare scibilis per scientias prædictas, sunt vnitas, & pũctum, & alia ex his deriuantur. Vnde principia Arismethicæ, & Geometriæ non de-

riuantur ex aliquo princi- o proximo, respectu vtriuſ ie ſcientiæ, ſed tantum ex quo principio remoto, à io vnitas, vel diuerſitas ientiæ non ſumitur: aliàs mnes ſcientiæ eſſent eiuſ- m ſpeciei, ſiquidem ad mnem ſcientiam dantur principia communia remo- ta, *vt quæ ſunt eadem vni tertio, &c. & quolibet eſt, vel non eſt.* Et hæc de articulo iſto, & de Procemialibus Philo- ſophiæ, vbi articulus præ- cedens ad Philoſo- phum applican- da.

LIBER PRIMVS.

PHYSICORVM.

ANtiquiores Philoſophi, quibus propter excellentiã ingenij, orbis reuelauit occulta, apperta ſunt ſecre tiora, quibuſque vniuerſi conditor, dedit myſ- teriorum intellectum, & non negauit ipſa natu- ributum, plura dixerunt circa principia naturæ ſine ne doctrinæ. Ariſtoteles vero illorum Princeps, pri- omnium, modum procedendi ordinauit, & ordi- ab omnibus obſeruandum aſſumpſit: nam in hoc pri- libro per nouem capita, de principijs entis natu- in communi, & poſtmodum in particulari, de ma- videlicet, forma, & ipſius priuatione latiſsimè diſ- uit, & Philoſophiæ naturali innitium fœliciſsimum : quem modum ſcribendi obſeruare intendimus, nos ad ingreſſum Philoſophiæ præparamus: quia no- n rerum in communi præmittendam eſſe cognoſci- , antequam de particularibus diſſeramus; horum que intelligentiam neceſſariam eſſe ad cognitionem n, & diſtinctam entis mobilis ſufficienter ſcimus:

per partes enim obſcuritas in lucem tranſit, & lux obſcuritatem excludit: Itaque vmbrarum terminum supergreſsi, dictabimus claritate præcincti. Si tamen non deſsit Thomas, cuius lux alma Eccleſiam cingit, tenebraſque reſoluit: ad cuius præſentiam Hæreticorum in gemiſcunt ſiluæ, tremunt toto puluere campi, qui ſemper inter ſapientes canit victorias, & fert ad ſydera palmas. De cuius fortitudine ſit.

QVÆSTIO VNICA.

De principijs in communi.

ARTICVLVS I.

Vtrum principia entis naturalis ſint plura quam tria?

§. I.

Aliquibus ſuppoſitis ſtatuitur negatiua concluſio.

IN articulo præſenti, ante omnia premittenda eſt differentia inter principium, & cauſam, & elementum: nam principium eſt illud, a quo aliquid procedit. Sicut Pater in diuinis eſt principium reſpectu filij procedentis ab ipſo; de quo D. Thom. 1. p. q. 33. Cauſa vero, ſupra rationem principij, addit veram dependentiam; & ideo Pater in diuinis cauſa non eſt reſpectu filij: quia filius non verè dependet à Patre. Elementum autem ſupra vtrumque ſuperaddit eſſe aliquid intrinſecum. Vnde elementum eſt intrinſecum principium, & intrinſeca cauſa. Ex his conſtat latius patere principium, quam cauſam, & cauſam, quam elementum: quia plus ad cauſam, quam ad principium, & plus ad elementum, quam ad vtrumque requiritur. Priuatio nāque eſt principium entis naturalis, non tamen cauſa. Et finis, & cauſa efficiens ſunt verè cauſæ, non tamen ſunt elementa; eo quod non intrinſicè, ſed extrinſicè tantum comparantur ad effectum. Modo autem ſolum loquimur de principio, in quadam determinata acceptione, & quatenus ex illo fit ens naturale: & in hoc ſenſu principia Ariſtoteles diffiniuit, eſſe illa: *Quæ non fiunt ex alijs neque ex alterutris, ſed omnia fiunt ex ipſis.*

Secundo notandum eſt: Diffinitionem prædictam eſſe bonam: quod ſuadet authoritas Ariſtotelis 1. phyſicor.

cor. textu 42. talem diffinitionem assignantis.

Probatur tamen particulas explicando. Per primā namque particulam, *quæ non fiunt ex alijs*, denotatur talia principia esse prima: quia si fierent ex alijs, prima non essent. Sicut omnia composita non sunt prima principia, quia semper ex alijs fiūt. Per alteram particulam, *Neque ex alterutris*, significatur, vnum principium ex alio fieri non posse, ad distinctionem aliorum, quæ ex alijs componuntur. Per vltimam denique particulam, *Sed omnia fiunt ex ipsis*, indicatur omnia entia naturalia fieri ex prædictis principijs. Ex qua quidem explicatione, constat esse bonam diffinitionem traditam principiorum.

Dices primò. Diffinitionem istam competere Deo, qui tamen non est principium entis naturalis: ergo competit alijs à definito; & consequenter bona non est: probatur antec. Deus ex nullo fit, & omnia fiunt ex Deo: ergo convenit illi diffinitio.

Respondetur tamen facilè. Omnia fieri ex Deo, tanquam a quo: quoniam ex ipso sunt omnia; non tamen ex ipso tamquam ex quo, vel ex parte componente, aut termino à quo fieri, aut mutationis ipsorum. In quo sensu intelligitur illa particula ex indiffinitione posita: & ita Deo non competit assignata diffinitio.

Dices secundo. Forma materialis est principium entis naturalis; & tamen fit ex materia, quia ex illa educitur, & in ipsa recipitur. Ergo illa particula *neque ex alterutris* non competit omni definito; ac proinde diffinitio bona non erit.

Rursus etiam, forma fit ex privatione; nam vnum quodque fit ex non tali, sicut ignis ex non igne, vel ex privatione ignis; sed privatio etiam est principium. Ergo vnum principium ex altero fit; & consequenter non bene ponitur prædicta particula.

Respondetur tamen, formam fieri ex materia, tanquam ex subiecto in quo recipitur, & ex quo educitur: non tamen fit ex materia, tanquam ex parte intrinseca componente; in quo sensu intelligitur assignata particula. Similiter etiam forma fit ex privatione, tanquam ex termino à quo, non tamen tamquam ex parte intrinseca componente. Et ita numquam fit ex alio, eo modo quo fieri ex alijs, per

eut

diffinitionem principiorum excluditur.

Secundo respondetur ad vtramque, quod forma propriè loquendo non fit: nam fieri ordinatur ad esse, & ideo sicut forma propriè non habet esse, ita propriè loquendo non fit; sed solum constituit compositum factum. Et propterea fieri ex alijs propriè, quomodo intelligitur in diffinitione principiorum, non competit formæ in ordine ad priuationē, vel in ordine ad materiam. His ergo præsuppositis.

§. II.

Statuitur nostra Conclusio.

Principia entis naturalis in fieri non sunt plura quam tria.

Conclusionem istam probamus. Quia ad generationem entis naturalis, sufficit terminus à quo, & terminus ad quem, & subiectum vtriusque: ergo ad fieri entis naturalis non concurrunt plura principia, quā hæc tria, priuatio videlicet, quæ est terminus a quo, & forma, quæ est terminus ad quem, & materia, quæ est vtriusque subiectum. Antec. probatur. Ad quamcumque mutationem sufficiunt terminus à quo, & terminus ad quem, & subiectum vtriusque: nam hæc tria sufficiunt, vt subiectum mutabile verè transeat de non esse, vel de priuatione formæ ad formam habendam; ergo etiam ad generationem entis naturalis sufficiunt terminus à quo, & terminus ad quem, & subiectum vtriusque, quod verè per generationem mutatur.

Respondebis. Generationem non esse per se mutationem, quia plures asserunt, eductionem formæ elementorum, quæ potuit contingere in prima eorum productione, futuram esse generationem, non tamen futuram esse veram mutationem; eo quod ibi non intercederet vera priuatio; & consequenter, ex quo ad omnem mutationem sufficiant tria principia asignata, non infertur eadem sufficere ad generationem, quæ solum per accidēs mutatio est.

Contra tamen est: quia licet iuxta sententiam admissam, generatio ex conceptu communi sit per accidens mutatio; generatio tamen, quæ fit virtute naturalis agentis, est mutatio per se: ergo tria principia, quæ suf-

sufficiunt ad mutationem, etiam sufficient ad generationem, quæ fit virtute agētis naturalis, de qua tantum loquimur in præsenti. Probatur antec. Generatio, quæ fit virtute naturalis agentis, per se connectitur cum alteratione; sed per alterationem disponitur materia ad receptionem vnius formæ præ alia; & consequenter in ipsa materia pro priori ad generationem sub sequutā, invenitur vera priuatio; ac proinde vera reperitur mutatio in ipsa materia, dum per generationem transit de tali priuatione ad formam habendam: ergo generatio, quæ fit virtute naturalis agentis, per se, & essentialiter est mutatio-

§. III.

Argumentis contra conclusionem istam occurritur.

ARguitur primo. Alia principia præter assignata requirūtur ad fieri entis naturalis. Ergo principia entis naturalis in fieri, sunt plura quam tria. Probatur ant. primò. Ad fieri entis naturalis, requiritur ex parte termini ad quem, privatio formæ corruptæ: & etiam vt fiat ens naturale, requiritur generatio; sed hæc non assignantur inter principia. Ergo alia præter assignata requiruntur.

Secundo probatur ant. Partes ex quibus materia componitur, in probabili sententia, requiruntur ad fieri entis naturalis, & in ipso iam facto permanent, & rursus, modus vnionis, qui requiritur in sententia probabili, vt vniantur forma, & materia, per se etiam ingreditur ad fieri entis naturalis. Deinde in sententia etiam probabili, forma totalis habet rationem naturæ; & consequenter est verè principium: ergo ālia principia vltra assignata requiruntur.

Respondetur ad argumentum, negando antec. & ad primam probationem dicimus: quod sicut est per accidens, quod in materia præcesserit forma; ita priuatio formæ corruptæ se habet per accidens ex parte termini ad quem. Et ideo per se nec ad mutationem, nec ad generationem requiritur. De generatione autem concedimus necessariam esse, sed solum se habet vt motus, & via, & vt medium necessarium vt vniantur, & causent materia, & forma; illud autem

tem quod tantum se habet vt motus, & via; non est verè principium entis naturalis.

Ad secundam probationem antecedentis respondetur, partes materiæ esse eiusdem speciei, constituentes vnam, & eandem materiam per modum vnius recipientiam formæ, & materiam per ipsas non constitui in ratione mobilis: & ita tales partes rationem principij non habent. De modo etiam vnionis, asserimus esse medium, & nexum, vt vniantur partes, & principia; non tamen esse partem, & ideò non esse principium.

In tertio exemplo maior est difficultas: quia forma totalis verè fit ex alijs, quod est contra rationem principij; & insuper est quid distinctum realiter tàm à materia, quam à forma diuisiuè; consequenterque si pro principio assignatur, videntur plura quam tria: Quia tamē sententia saltim extrinsicè probabilis est.

Respondetur, formam totalem non ponere in numero cum principijs assignatis: quia tantum importat materiam, & formam vnitas, & ab illis simul sumptis realiter distincta non est. Si autem comparetur ad illas diuisiuè, realiter ab illis distinguitur, sed à forma distinguitur ratione materiæ, & à materia ratione formæ: quia propter ab vno principio solum differt ratione alterius; & propterea non ponit in numero cum principijs assignatis.

Secundo, & facilius poterat responderi, nos in præsenti non determinare omnia principia, quæ habent rationem naturæ, inter quæ admissa sententia numerat formam totalem; sed solum determinare principia illa, quæ per se requiruntur ad fieri, & ex quib⁹ resultat ens naturale, tamquam ex partibus intrinsicè componentibus, & vt ex termino à quo mutationis, & fieri: Cumque forma totalis, nec sit pars respectu sui ipsius, nec terminus à quo mutationis; inde fit, principia entis naturalis, de quibus loquimur, non esse plura quam tria.

Secundo arguitur. Ad fieri entis naturalis, per se requiruntur dispositiones ad formam introducendam: per se etiam requiritur ex parte termini à quo forma corrupta; eo quod generatio vnius, est corruptio alterius. Ergo alia principia præter assignata requiruntur.

Respondent aliqui: Dispo-

positiones non ponere in numero cum materia: quia ex parte materiæ se habent, illam præparantes ad novam formam habendam; & ita licet dispositiones habeant rationem principij, non inde infertur, quod dentur plura quam tria.

Hæc tamen solutio, quamuis sufficienter argumento satisfaciat, vera tamen non est: quia principia entis naturalis, tantum sunt forma, & priuatio, & subiectum vtriusque; sed dispositiones non sunt forma, vel priuatio, nec subiectum vtriusque: nam in dispositionibus, nec forma, nec priuatio recipitur. Ergo dispositiones rationem principij non habent.

Secundo doctrinæ falsitas suadetur: quia dispositiones præparantes ad formam ignis v.g. sunt verè, & propriè accidentia; sed forma accidentalis non potest esse principium: quia non habet rationem naturæ. Ergo idem quod prius. Vnde tali solutione relicta.

Respondetur: Dispositiones necessario requiri ad fieri entis naturalis; solum tamen requiruntur tamquã conditiones ad fieri, & vt materia determinetur potius ad hanc formam, quam ad alteram habendam: non tamen ex illis fit ens naturale, tamquam ex partibus, vel termino à quo: & ita non debent inter principia numerari. Sicut ex parte causæ efficientis requiritur applicatio ad agendum; non tamen verè, & propriè numeratur inter causas efficientes effectus.

Ad aliam autem probationem imbibitam in principali argumento, Respondetur, corruptionem non esse per se intentam à natura, & quod ignis generetur ex ligno, vel palea esse per accidens: nam ignis per se solum petit fieri ex non igne; & ideo forma corrupta per accidens se habet ad mutationem; & consequenter inter principia numeranda non est. Si enim per impossibile daretur generatio absque corruptione, adhuc esset vera mutatio, & principia veræ mutationis haberet.

Sed instabis. Datur generatio, quæ per se, & formaliter supponat corruptionem alterius formæ: ergo forma corrupta per se ad fieri entis naturalis requiritur: probatur antec. Generatio cadaueris, per se supponit corruptionem viuentis; & generatio aceti, per se supponit corruptionem vini: ergo

go antecedens verum est.

Respondetur tamen facile, negando vtrumque anteced. quia forma cadaueris, per se solum fit ex non cadauere; & acetum per se solum fit ex non aceto: Aristotele dicente, quod vnumquodque fit ex non tali. Quapropter generatio aceti, & cadaueris solum ex conceptu indiuiduali, & materiali supponit formam vini, vel viuentis, & non ex conceptu indiuiduali per se (vt occurramus replicæ, quæ poterat fieri,) sed ex conceptu indiuiduali, præsuppositiuè, & vt quid antecedenter requisitum. Hic autem solum assignamus principia, quæ per se, & formaliter requiruntur: & ideò formam corruptam inter principia non ponimus.

ARTICVLVS II.

Vtrum principia entis naturalis, in fieri sint tria?

§. I.

Statuitur affirmatiua conclusio.

Principia entis naturalis in fieri esse tria materiam videlicet, & formam, & ipsius priuationem, docuit Aristoteles in præsenti capit. 6. & Angelicus Præceptor ibidem lect. 13. & hoc idem nos.

Ratione sequenti probamus. Ea sunt principia entis naturalis in fieri, quæ per se, & formaliter requiruntur ad quamcumque veram mutationem; sed ad veram mutationem, tria principia assignata requiruntur: ergo tria sunt principia entis naturalis in fieri: probatur minor. Vera mutatio, est verus transitus de non esse formæ ad formam; sed in tali transitu, verè importatur non esse formæ, vel priuatio illius, & subiectum, quod mutatur; quod quidem est materia, & etiam ipsa forma, quæ antecedenter in materia non erat: ergo ad veram mutationem, tria principia assignata requiruntur.

Confirmatur. Ad fieri entis naturalis, secundum doctrinam Philosophi, requiruntur principia contraria, qualia sunt forma, & illius priuatio, quæ simul esse non possunt; sed contraria hæc debent habere aliquod subiectum commune, à quo se expellere possint: ergo ad fieri entis naturalis requiruntur tria principia, forma videlicet, & priuatio formæ, & subiectum, vel materia, in

qua

qua forma, & priuatio recipiuntur.

Respondebis. Principia entis naturalis esse in linea substantiæ; & consequenter non posse esse contraria: quia substantiæ nihil est contrarium, sicut dicitur in eius prædicamento.

Respondebis secundo. Aliqua non fieri ex suo contrario, sed potius ex suo simili, sicut quando ex homine pallido generatur cadauer pallidum, & ex alimento nigro, corpus nigrum excrementi generatur, & huiusmodi alia; sed tali principio probat Aristoteles, principia esse contraria, quia videlicet vnumquodque fit ex non tali, vel ex suo contrario: ergo principia entis naturalis contraria non sunt.

Vtraque tamen solutio inefficax est: quia contrarietas in præsenti, non accipitur strictè, in quo sensu substantiæ nihil est contrarium, sed accipitur latè, pro incompatibilitate rerum; sed principia substantialia in hoc sensu, sunt contraria: quia forma, & eius priuatio incompatibiles sunt: ergo principia entis naturalis in sensu, quem intendimus, sunt contraria.

Secunda etiam solutio reijcitur, quia illud principium, *vnumquodque fit ex non tali, vel ex suo contrario*, intelligendum est, de eo quod primario fit; non autem de illo quod solum fit secundario: sed forma substantialis, quæ primario fit, semper producitur ex priuatione contraria: ergo ex illo principio, bene infertur principia esse contraria.

Addimus, quod accidentia licet secundariò producantur ad productionem substantiæ; etiam per se fiunt ex non tali, quia sicut forma substantialis per se fit ex priuatione, & solum materialiter, & præsuppositiuè supponit formam corruptam; ita accidentia quandoque supponunt accidentia sibi similia: per se tamen, & formaliter solum priuationem propriam requirunt; & ideo sicut forma cadaueris solum materialiter supponit formam corruptam, ita pallidum solum materialiter fit ex pallido, & rubrum de rubro, idemque in omnibus alijs.

§. II.

Solvuntur Argumenta contra conclusionem istam.

ARguitur primo. Aristoteles numerat priuationem ...

inter principia per accidens. Ergo privatio non est principium per se requisitum ad fieri entis naturalis. Rursus etiam in fieri cœlorum, & elementorum fuit simul creata materia cum forma: quia vtraque fuit per eandem actionem producta. Ergo ibi non fuit vera privatio, ad quam requiritur, materiam præcedere formam; consequenterque privatio non requiritur ad fieri omnis entis naturalis.

Respondetur, privationem vocari ab Aristotele principium per accidens comparativè ad ens naturale in facto esse, ad quod privatio non intrat; non tamen esse principium per accidens comparativè ad ipsum in fieri, vel ad eius mutationem, quæ per se, & formaliter est transitus de non esse, vel de privatione formæ ad formam habendam.

Ad alteram probationem ibi inductam respondetur, nos in præsenti solum asignare principia, quæ per se requiruntur ad fieri entis naturalis, quod per generationem producitur; non autem entis naturalis quod per creationem fit, qualia fuerunt Cœlum, & elementa in prima sui productione, & ratio est, quia creatio est productio entis ex nihilo, & ideo non fit ex præsupposito subiecto, in quo privatio reperiri possit.

Sed instabis. Dabile est ens, quod per creationem non fiat; & tamen in sui fieri privationem non habeat. Ergo ad fieri entis, etiam per creationem non facti, non requiritur per se privatio. Probatur anteced. Si ex materia non disposita educeretur virtute divina forma, compositum resultans non esset per creationem productum, quia non esset de nihilo factum; & ideo Adamus creatus non fuit, quia de limo terræ fuit formatus; & tamen in materia illius entis ita producti, non daretur vera privatio; eo quod materia non præcesisset cum carentia privativa formæ: siquidem antecedenter, quo tempore poterat esse privatio, non erat materia disposita ad talem formam habendam. Ergo dabile est ens, etiam per creationem non factum, ad cuius fieri privatio requisita non sit.

Respondetur tamen facile, nos in præsenti solum loqui de ente producto, non virtute divina, sed virtute naturalis agentis; illud autem ens de quo replica pro-

cedit, non esset factum virtute agentis naturalis: nam agens naturale solum de materia antecedenter disposita, potest educere formam.

Secundo arguitur. Forma substantialis non est principium entis naturalis in fieri: ergo non requiruntur tria principia assignata: probatur anteced. forma substantialis est terminus ad quem generationis: ergo non est principium entis naturalis in fieri: nam ideo compositum principium non est, quia est terminus ad quem generationis; & consequenter si hoc idem habet forma, non erit principium.

Respondetur: Compositum esse terminum ad quē, non quidem simplicem sicut forma, sed compositum ex illis tanquam ex partibus, quod forma non habet: & ideo excluditur à ratione principij, non vero forma.

Tertio arguitur. Priuatio est aliquid rationis; sed ens rationis non potest esse principium entis realis, qualis est generatio substantialis, vel compositum in fieri: ergo priuatio principium generationis non est.

Respondetur distinguendo mai. priuatio sumpta formaliter, concedo mai. fundamentaliter sumpta, nego mai. & concessa min. negatur consequentia sub distinctione maioris. Licet namque priuatio formaliter sumpta sit ens rationis, & ideo prout sic non possit esse principium; fundamentaliter tamen sumpta priuatio, est carentia realis formæ, in subiecto apto ad illam habendam: & secundum istam rationem est principium entis naturalis in fieri.

Sed instabis: Priuatio fundamentaliter sumpta nō ponit in numero cum materia: ergo si prout sic est principium, non erunt tria principia. Probatur ant. materia est principium generationis, vt excludit omnem formā, quia prout sic est proximè capax nouæ formæ; sed materia, vt excludit omnem formam, non ponit in numero cum priuatione formæ fundamentaliter sumpta, neque è contra. Ergo privatio fundamentaliter sumpta non ponit in numero cum materia.

Respondetur negando anteced. ad probationem, distinguo mai. Exclusione connotata necessario, concedo mai. Exclusione constituente materiam in ratione principij, nego mai. & sub eadem distintione min. negatur

tru conseq. Licet namque materia non sit principium generationis, nisi quatenus excludit omnem formam, exclusio tamen formæ solum de connotato requiritur, vt materia sit principium: quatenus vnum principium essentialiter connotat aliud: ipsa vero materia per suam solam entitatem, tamquam per rationem formalem constituitur in ratione principij. Instantia est in ipsa forma, quæ non est principium, nisi quatenus connotat priuationem ex qua fit; & tamen est principium a priuatione diuersum.

Quarto arguitur. Priuatio oponitur cum generatione. Ergo non est principium ipsius generationis: quia principium nequit opponi cum eo, cuius est principium. Sicut punctum indiuisibile, quod est principium lineæ non opponitur cum ipsa. Probatur ant. Priuatio destruit generationem. Ergo opponitur cum illa. Prob. ant. Priuatio destruit formam constituentem inadæquatè generationem in ratione mutationis: Nam mutatio essentialiter constituitur per formam, tamquam terminum ad quem. Ergo destruit generationem: quia destruens constitutiuum, destruit etiam constitutum.

Confirmatur. Motu[s] non dicitur naturalis per o[r]dinem ad privationem. Ergo privatio non est principium entis naturalis: alia[s] motus diceretur naturali[s] per ordinem ad ipsam; e[t] quod motus in tantum d[icitur] naturalis, in quantum co[n]formis est suo naturali prin[ci]cipio.

Confirmatur secundo, & præcedens doctrina exp[li]catur. quia principium [de]bet esse in eodem insta[nti] cum principiato; sed pri[va]tio in instanti generatio[nis] non est. Ergo non potest [es]se principium illius. Prob[a]tur min. In instanti in q[uo] est generatio, est etiam fo[r]ma substantialis; sed priv[a]tio, & forma non possunt e[sse] simul. Ergo privatio in in[s]tanti generationis non est.

Respondetur, distinguendo ant. Cum generatio[ne] quantum ad simultatem essendi, concedo ant. quantum ad essendi necessitatem, nego ant. & conseq. Privatio namque cum sit terminus à quo per generationem derelictus, & exclusus, non potest esse simul cum ipsa generatione, sed opponitur cum illa, quantum ad simultatem essendi, necessario tamen requiritur priva

tio

tio, vt ipsa generatio exiſtat: & ideo quantum ad neceſitatem eſſendi non opponitur cum illa.

Ad probationem vero, eodem modo reſpondemus; Privationem deſtruere generationem, & formam quantum ad ſimultatem eſſendi: quia ſimul eſſe non poſſunt; non tamen illas deſtruere, quantum ad neceſitatem eſſendi, ſed potius vt exiſtat generatio, & producatur forma per veram mutationem, privatio neceſſaria eſt.

Dices. Si ſemel privatio deſtruit generationem, quantum ad ſimultatem eſſendi, principium deſtruit verè principiatum; ſed principium verè deſtruere principiatum, eſt principium non eſſe principium, & initium; ſed deſtructionen, & finem. Ergo privatio non erit principium ipſius generationis.

Reſpondetur Pirincipiatum pro inſtanti in quo principij, concedo mai. pro duratione ſequenti, nego mai. & diſtinguo min. non eſſe principium rei exiturae pro eodem inſtanti, concedo min. pro duratione ſequenti, neg. min. & conſeq. Licet cumque principium intrinſecum non poſsit deſtruere principiatum: aliàs ſe ipſum deſtrueret. Principium tamen extrinſecum, quod quidem principiat per modum termini neceſſariò derelicti, deſtruit principiatum, ipſumque tollit pro tempore vel inſtanti principij; non tamen pro duratione ſequenti; ſed potius principium ipſum requiritur, vt pro duratione ſequenti exiſtat principiatum. Cumque privatio ſit principium extrinſecum, per modum termini derelicti, conſequens fit modo praedicto poſſe deſtruere generationem, & ſimul ipſam principiare.

Ad primam confirmationem facilè reſpondetur: Motum ſolum dici naturalem per ordinem ad principia intrinſeca, non vero per ordinem ad extrinſeca, & ideò mirum non eſt, quod non dicatur naturalis per ordinem ad privationem, quam non aſſerimus eſſe principium intrinſecum, ſed ſolum eſſe extrinſecum principium.

Ad ſecundam confirmationem reſpondetur negando maiorem vniverſaliter intellectam: quia principium, quod eſt tale per modum termini à quo derelicti, non debet eſſe ſimul, pro aliquo inſtanti cum ipſo principiato; ſed ſatis eſt, quod im-

mediatè anteà præcesserit; & huius generis est privatio, quæ se habet tamquam terminus à quo derelictus per ipsam generationem: & ideò non debet esse simul cum ipsa, neque cum forma producta in instanti generationis, sed vtramque præcedit, & ad vtramque requiritur.

Secundò respondetur: Principium per modum termini à quo derelicti per ipsam generationem, non posse esse simul cum ipsa, & cum forma producta, per modum afficientis subiectum. Alias privatio, & forma essent simul afficientes subiectum, & præstantes illi proprium effectum formalẽ vtriusque, quod implicat: sicut implicat subiectum, vel corpus aliquod, esse simul lucidum, & tenebrosum; potest tamen priuatio in expelli esse simul cum ipsa generatione, & forma producta: quia forma non præstat effectum formalem expellendi priuationem, nisi dum est; & consequenter in instanti in quo est forma, expellit priuationem: si autem forma expellit, ipsa etiam priuatio expellitur. Qua propter priuatio, quæ entitatiuè, & in genere causę materialis iam non est, expellitur modo formaliter, quia antecedenter adhuc forma non præstauerat effectum formalem expellendi. Sicut forma de nouo introducta expellit etiam formam præcedentem, quę licet iam entitatiuè non sit, modo tamen terminat expulsionem formalem nouæ formæ, & ita modo est in expelli. Et eodem modo peccatum, vt sæpe asserit D. Th. expellit gratiam, quę fuit, non gratiam, quæ est: Quod intelligendum est de gratia sumpta entitatiuè; nam de gratia sumpta quantum ad expelli formaliter, afirmare modo non esse, nihil aliud est, quam asserere, modo de præsenti non expelli, quod expellitur de præsenti. Quam solutionem eandem cum pręcedenti, licet non ita claram, iudicamus. Ex quo constat, quam sine fundamento solutio ista a pluribus impugnatur.

§. III.

Argumentum difficile soluitur.

Tandem arguitur: Quia quando vermis generatur ex speciebus sacramentalibus, non interuenit aliqua priuatio. Ergo datur ens per generationem productum, ad cuius fieri non concurat

currat priuatio. Probatur ant. In tali generatione non datur aliquod instans, in quo materia vermis non fuerit sub eius forma. Ergo in illa generatione priuatio non est. Probatur antecedens. quando forma vermis producitur; vel in illo eodem instanti creatur materia, vel quantitas in materiam conuertitur. Ergo non datur aliquod instans, in quo materia vermis non fuerit sub eius forma: Quia si materia creatur, in eodem instanti, quo creatur, recipit formam, & si quantitas in materiam conuertitur, in eodem etiam instanti conuersionis, recipit formam; & consequenter non datur instans, in quo materia vermis non fuerit sub eius forma.

Respondent aliqui Thomistæ, quod quando vermis generatur ex speciebus sacramentalibus, creatur de nouo materia substantialis, quæ pro aliquo priori præcedit formam, pro quo priori intelligitur formæ carentia, quæ tamen est aliqua privatio; licet non ita stricta, sicut ea quæ tempore præcedit formam: & ita numquam verificatur, dari generationem naturaliter factam, non involventem aliquam privationem.

Mag. Froylan.

Quid autem sentiamus circa veritatem privationis assignatæ, infra dicemus, de formis Cœlorum, & elementorum disputantes. Modò verò solum intendimus persuadere solutionem istã esse expressam contra doctrinam D. Thom. quia 3. p. q. 77. art. 5. in corp. propè finem, refert Angelicus Doctor opinionem aliquorum asserentium: Quod quando vermis generatur, creatur de nouo materia; & talem opinionem sequentibus verbis impugnat: *Verum quia non rationabiliter videtur dici, quod miraculosè aliquid acciaat in hoc sacramento, nisi ex ipsa consecratione, ex qua non est, quod materia recreetur, vel redeat, melius videtur dicendum, quod in ipsa consecratione miraculosè datur quantitati dimensivæ panis, & vini, quod sit primum subiectum subsequentium formarum, hoc autem est proprium materiæ, & ideo ex consequenti datur prædictæ quantitati dimensiuæ, omne illud quod ad materiam pertinet, & ideo quidquid posset generari ex materia panis vel vini, si adesset, totum potest generari ex prædicta quantitate dimensiva panis vel vini, non quidem novo miraculo, sed ex vi miraculi prius facti.* Quibus verbis, & materiam non creari, & simul quantitatem

recipere formam vermis geniti de novo, appertissimè docet D.Th.

Respondebunt adversarij, D.Th. solum intendere, non creari eandem materiã, quæ prius erat materia panis, & vini; non tamen negare, quod alia materia creetur.

Sed contra est. Quod ratio, qua D.Th. suadet, materiam panis vel vini non recreari, excludit etiam creationem cuiuscumque materiæ, vt verba, & articulum consideranti constabit. Ne tamen hæc via maneat adversarijs fugiendi, audiant modò Angelicum Præceptorem.

Ipse namque quodlibeto 9. art. 5. ad 3. prædictam solutionem attingens, & illam esse probabilem dicens, hæc verba subiungit: *Vnde si debet ista opinio sustineri, intelligenda est per substantiam panis, materia panis, non quod redeat, quæ prius erat: sed quod destructis speciebus, aliqua materia à Deo ibi prouideatur, vel per creationem, vel quocumque alio modo, ex qua possint huiusmodi corpora generari. Alia vero opinio est planior, vt dicatur, quod illis accidentibus, sicut datum est per se subsistere diuina virtute, similiter datum est vt agant, & ex eis fiat quidquid fieret ex substantia panis, vel quidquid ageret si maneret; & hac virtute nutriunt, & vermes, vel cineres exinde generantur.* In quibus manifestè explicat, se ipsum sentire, nullam materiam, nec panis, vel vini, nec alteram de nouo creari.

Secundo respondent alij, materiam de nouo non creari, vt docet D. Thom. sed ipsam quantitatem panis vel vini, in materiam conuerti, & ita conuersam, recipere formam vermis.

Sed hæc solutio eadem via impugnatur. Quia D.Th. asserit: rationabiliter non dici, quod aliquid accidat miraculosè in hoc Sacramento, præter id, quod est ex ipsa consecratione, ex qua non est, quod materia creetur; sed etiam ex ipsa consecratione non est, quod quantitas in materiam conuertatur. Ergo quantitas non conuertitur in materiam.

Insuper etiam Angelicus præceptor in authoritate secunda citatata, impugnat sententiam asserentem, materiã ibi prouideri, vel per creationem, vel quocumque alio modò; sed prouideri materiam ibi, per conuersionem quantitatis in materiam, est materiam de nouo prouideri aliquo modo. Ergo D. Th. impug-

pugnat conuersionem quantitatis in materiam; & consequenter hanc secundam solutionem impugnat.

Ex quibus, quia clarissima sunt constat, quod quando D. Th. afirmat quantitatem in materiam conuerti, intelligendus est, & conuersione quantum ad effectum, & modum, quatenus quantitas ex vi præcedentis miraculi, recipit formam substantialem de nouo aduenientem, & facit quidquid materia faceret, si adesset.

Et similiter ex his manifesta est nostra solutio, videlicet in generatione vermis ex speciebus Sacramentalibus, neque materiam creari, neque quantitatem in materiam conuerti, sed ipsam quātitatem gerere vices substantiæ, & esse substantiam in munere, & recipere formam substantialem, sicut illam materia panis reciperet, & in ipsa quantitate, tempore antecedenti generationem, esse etiam priuationem formæ substantialis introducendæ, sicut esset in quacumque materia, si ibi materia inueniretur. Perquæ argumentum factum nullam difficultatem conseruat. Et quamuis doctrina imaginationem non transcendentibus, difficillima sit, est tamen sustinenda, quia traditur expresse ab Angelico Magistro, cuius intelligentia, in omnibus, & maximè in similibus difficultatibus, imbecillitati nostræ præferenda est.

§. 4.

Soluuntur plura quæ contra solutionem nostram opponuntur.

Contra doctrinam istam tam D. Th. quam nostram, argunt aduersarij primo. Quia nullum agens naturale potest educere formam substantialem de potentia quantitatis. Ergo quando vermis naturaliter generatur ex speciebus Sacramentalibus, forma vermis non in quantitate recipitur probatur ant. Agens naturale non potest educere formam de potentia subiecti, nisi talis potētia sit naturalis; eo quod sola potentia naturalis subijcitur virtuti naturalis agentis; sed potentia quantitatis ad formam substantialem, naturalis non est, sed tantum obedientialis, & soli subdita Deo. Ergo nullum agens naturale potest educere formā substantialem de potentia quantitatis.

Respondetur ad argumen

mentum negando ant. ad probationem, distinguo minor. naturalis non est in quantitate secundum se, concedo min. In quantitate per se subsistente, & ex suppositione miraculi, nego min. & conseq. licet namque potentia ad formam substantialem, non sit naturalis in quantitate secundum se; est tamen naturalis quantitati, supposita consecratione, ex qua habet quantitas, quod gerat vices materiæ, & faciat quidquid materia faceret, si ibi esset, & ideo agens naturale, supposito miraculo præcedenti, potest educere formam substantialem de potentia quantitatis.

Dices. Etiam supposito miraculo præcedenti, quantitatem esse verum accidens. Ergo nequit recipere formam substantialem: quia forma substantialis non potest in accidenti recipi, neque ex illo educi.

Respondetur tamen, quantitatem supposito miraculo præcedenti, esse de linea accidentis, materialiter, & entitativè; formaliter tamen, & in munere esse materiam substantialem: & ideo potest formam substantialem recipere.

Sed instabis. Quantitas non potest esse in munere primum subiectum receptivum formæ, substantialis. Ergo non potest esse in munere materia. Probatur ant. Esse primum subiectum receptivum formæ substantialis, est de essentia materiæ. Ergo quantitas non potest esse in munere primum subiectum receptivum formæ substantialis: quia quod est de essentia materiæ, nullo modo potest quantitati convenire.

Respondetur negando ant. & ad probationem, distinguo ant. Primum subiectum connaturaliter, & ex natura rei receptivum formæ concedo ant. primum subiectum tam ex natura rei, quam in munere, vel alio modo, nego ant. & conseq. quia de essentia materiæ est esse primum subiectum connaturaliter, & ex natura rei receptivum formæ substantialis, & ad talem finem ordinatum à natura; & ideo esse subiectum tali modo, nullatenus potest quantitati convenire, non tamen est de essentia materiæ esse subiectum primum, substitutivè, & in munere, & ex vi alicuius miraculi præsuppositi: & ita esse subiectum hoc modo potest competere quantitati.

Sed instabis. Esse subiectum

tum primum ex natura rei, & connaturaliter receptivum, est ed essentia materiæ. Ergo quantitas, nec in munere potest esse primum subiectum. Probatur consequentia quia esse primum actum ex natura sua, est de essentia formæ substantialis, non potest aliqua forma accidentalis, etiam in munere esse primus actus. Ergo si esse primum subiectum con naturaliter receptivum, est de essentia materiæ, non poterit quantitas esse primum subiectum, etiam in munere.

Respondetur negando ant. & ad probationem negando causalem vt adæquatam: quia non ideò præcisè forma accidentalis non potest esse in munere primus actus, quia esse primum actum ex natura sua, sit de essentia formæ substantialis; sed in super quia primus actus dat esse simpliciter substantiale, & speciem essentialem composito substantiali; quod tamen formæ accidentali convenire non potest.

Dices. Formæ accidentali convenire non potest, dare primum esse simpliciter. Ergo quantitati accidentali convenire non poterit, recipere primum esse simpliciter substantiale: quia in vtroque eadem repugnantia videtur.

Respondetur negando conseq. Et ratio discriminis est: quia esse subiectum receptivum formæ substantialis, est prædicatum imperfectum in linea substantiæ; eo quod est prædicatum magis potentiale inter omnia substantialia: & ideo potest competere quantitati, quæ in linea accidentis, est perfectissimum prædicatum, & supremum infimi, potest attingere infimum supræmi. Esse vero primum actum, est perfectissimum in linea substantiæ, & ideo non potest competere alicui accidenti: quia supremum supremi nullum prædicatum ex inferioribus potest attingere.

Secundo arguitur. Si forma substantialis in quantitate reciperetur, illud cōpositum non esset vnum numero: quia in rebus materialibus sola materia est principium indiuiduationis, & consequenter si ibi non esset materia, sed sola quantitas, cōpositum illud non posset habere numericam vnitatem; sed hoc admittendum non est: ergo forma vermis non recipitur in quantitate.

Confirmatur. Si forma vermis reciperetur in

quantitate, non posset à tali forma dimanare aliqua quantitas: quia in præsentia primæ recipientis formam, secunda superflua est; sed hoc etiam non est dicendum, quia accidentia sequuntur ad formam, & inter ea primario sequitur quantitas & propterea in viuentibus quãtitas semper est determinata, quia sequitur ad formam determinatam: ergo forma vermis in quantitate recipi non potest.

Respondetur tamen negando mai. quia in rebus materialibus, principium indiuiduationis, quod est tale ex natura sua, est sola materia; ex suppositione tamen alicuius miraculi præcedentis, sicut quantitas gerit vices materiæ ad recipiendas dispositiones præparantes ad nouam formam, & per eas sigillatur; ita etiam determinata, & sigillata per illas, est principium indiuiduationis. Et ideo illud cõpositum erit vnum numericè, quamvis forma in quantitate recipiatur.

Ad confirmationem etiam negatur mai. quia illa quantitas, secundum rationem propriam quantitatis, purè de materiali se habet, & solum habet de formali, gerere vices materiæ; & ideo non communicat composito extensionem quam habet sed vltra illam propria quantitas à forma dimanat, per quam tota substantia vermis extenditur, non tamen totaliter; quia quantitas receptiva formæ per se ipsam extensa est: & consequenter alia extensione non indiget, sed tantum indiget illa totum, & alia, ad quæ quantitas formaliter non comparatur vt extensa, sed solum vt materia comparatur.

Dices. Si vera est data doctrina, erunt duæ quantitates in eodem composito, & consequenter erunt in eodem composito, duo accidentia solo numero distincta, quod Thomistæ nunquam admitimus. Ergo solutio admitenda non est.

Respondetur tamen, illa accidentia materialiter, & in esse entis, solo numero distingui, formaliter tamen specificè distinguuntur: Quia quantitas receptiua formæ, in munere, & formaliter, est substãtia, vel materia; & ideo formaliter diuersa est à quantitate consequuta ad formã substantialem, quæ formaliter considerata, intra lineam accidentis existit.

Tertio arguitur. Vermis genitus ex speciebus sacramentalibus est totum substan-

tantiale formaliter, sed partes compositi substantialis debent esse de linea substantiæ. Ergo subiectum receptiuum formæ substantialis non potest esse quantitas, quæ est de linea accidentis. Probatur minor. primò. Compositum substantiale est totum per se; sed ex accidenti, & substantia non potest resultare vnum ens per se: Quia substantia, & accidens pertinent ad diuersa prædicamenta, & ex rebus pertinentibus ad diuersa prædicamenta, vnum ens per se resultare non potest: ergo ambæ partes compositi substantialis debent esse de linea substantiæ.

Secundo probatur min. Totum, cuius vna pars non est substantia, nequit esse substantiale: ergo ambæ partes compositi substantialis debent esse de linea substantiæ: probatur antec. Esse substantiale est de genere boni; sed bonum debet esse ex integra causa: ergo totum cuius vna pars non est substantia, nequit esse substantiale.

Respondetur negando min. quia secundum doctrinam Aristotelis, & D. Th. *Ab optimo in quocumque venit denominatio*; Cumque forma in composito substantiali pars perfectissima sit, vt ipsum compositum sit substantiale, sufficit formam esse de linea substantiæ. Sicut propositio cuius copula formalis est, dicitur propositio formalis: quia copula est pars principalis in ipsa propositione.

Ad primam vero probationem dicimus, quantitatem formaliter, & in munere, non pertinere ad prædicamentum accidentis, sed esse de linea substantiæ; & ideo ex illa, & forma potest resultare vnum per se substantiale.

Ad secundam probationem minoris eodem modo respondemus, quantitatem formaliter, & in munere, esse de genere boni, & de linea substantiæ; & ideo ex forma substantiali, & ex tali quantitate potest totum de genere boni, vel totum substantiale resultare.

Ex doctrina tamen antecedenter explicata, & tradita ad vtramque probationem manifestum fit, quantitatem futuram esse subiectum subsequentium formarum vsque ad finem mundi; & quod si homo longo tempore, solis speciebus Sacramentalibus nutriretur, decursu temporis, tota materia, vel maxima pars illius esset ipsa quantitas, in qua Anima

ma rationalis, ſicut in propria materia inuenietur, & cum qua etiam ſuperaddita materiæ propriæ, in qua homo fuit genitus ab initio, reſurget in die Iudicij. Quod quidem incredibile non eſt, & maximè nobis, qui cum D. Th. credimus, & quem alloquentes vſurpamus illud Tertulliani affatum: *Domine ſi error eſt, quod credimus, a te decepti ſumus.*

Sed contra doctrinam datam vlterius inſtabis. Actus, & potentia, per ſe ad actum ordinata, debent eſſe entitativè in eodem genere: qua ratione probant Thomiſtæ, ſubſtantiam etiam ex ſuppoſitione miraculi, & de potentia abſoluta non poſſe eſſe immediate opperatiuã, ſed primum ſubiectum receptiuum formæ ſubſtantialis, eſt potentia per ſe ad formam ſubſtantialem ordinata, & ſpecificatur ab ea. Ergo non ſolum in munere, ſed etiam entitatiuè debet eſſe in genere ſubſtantiæ, in quo eſt ipſa forma ſubſtantialis; & conſequenter quantitas, manendo entitatiuè in linea accidentis, non poterit eſſe in munere materia, & ad formam ſubſtantialem recipiendam ordinari.

Reſpondetur diſtinguendo maiorem, in eodem vel in genere inferiori, concedo mai. in eodem determinatè, nego mai. & conceſſa min. nego conſeq. Potentia namque per ſe ad actum ordinata, debet eſſe in eodem genere cum actu, vel in genere inferiori: nam ſi in genere inferiori reperitur, abſque vllo inconuenienti poteſt ſpecificari ab actu, & ad ipſum ordinari. Et ſic intelligenda eſt ratio, & doctrina Thomiſtarum, & efficaciter probat intentum; quia ſi ſubſtantia eſſet immediatè opperatiua, eſſet in eodem genere accidentis cum operatione, vel in genere inferiori, & ita iam in genere ſubſtantiæ non eſſet; cumque quantitas, licet non ſit entitatiuè ſubſtantia, ſit tamen in genere inferiori, videlicet accidentis; conſequens ſit, quantitatem poſſe in munere eſſe ſubſtantiam, vel materiam, & ad formam ſubſtantialem recipiendam ordinari.

§. Vltimus.

Corollaria ex dictis.

EX his, quæ diximus in articuli diſcurſu, colligitur primò, principia entis naturalis in fieri,

ri, esse tantum tria, cuius propositionis, vtramque exponentem iam probatam relinquimus, videlicet esse tria, & non esse plura quam tria.

Secundo infertur ex dictis. Principia entis naturalis in fieri, esse prima contraria, contrarietate late accepta, pro ipsorum incompatibilitate: quia talia principia non supponunt alia priora, & incompatibilitas ipsorum est prima in genere substantiæ. Ergo contrarietas illorum prima est: nam omnis alia, vel non est prima in genere substantiæ, vel est in genere accidentis, quod genus substantiale supponit.

Dices. Antecedenter ad assignata principia dantur alia priora contraria, scilicet forma communis abstrahens à substantiali, & accidentali, & priuatio opposita cum forma prædicta. Ergo principia assignata prima cõtraria non sunt.

Respondetur, formam communem ad substantialem, & accidentalem, esse priorem in prædicando: quia de forma tam substãtiali quam accidentali prædicatur; non tamen esse priorem in causando, & in essendo: Nam in rerum natura, prior est forma substantialis, & prius causat, quam accidet talis forma. Nos autem in præsenti solum loquimur de principijs in essendo, & secundum ordinem, quem in rerum natura habent; in qua consideratione, principia substantialia sunt priora, & prima contraria sunt.

Tertio colligitur ex dictis. Principia entis naturalis in facto esse, esse solum duo: quia illa sunt principia entis naturalis in facto esse, quæ in ipso iam facto perseuerant, per modum partis; sed in ipso iam facto, perseuerant materia, & forma, tamquam partes componentes, non vero aliud. Ergo principia illius in facto esse, tantum sunt duo.

Respondebis. In composito etiam perseuerare elementa, & ex illis ens naturale componi; & consequenter esse plura principia.

Contra tamen est. Quia Elementa sunt composita ex alijs. Ergo non possunt esse principia, quamuis in composito maneant: Quia principia debent esse simplicia, & non ex alijs composita.

Secundo impugnatur data solutio. Quia elementa remanent in mixto, præcisè ratione suarum qualitatum,

tatum, ex quibus resultat temperamentum; sed qualitas non est principium, nec pars compositi substantialis, sed illud constitutum suppo nit; sicut subsistentia, & existentia, quæ propterea rationem principij non habent. Ergo ex modo quo elementa manent in mixto, non infertur in ipso manere plura quam duo principia.

Sed instantis. Modus vnionis, in sententia illum admittente, permanet in cōposito; sed etiam illud constituit per modum partis. Ergo manent plura quam duo principia. Probatur min. Copula vnionis inter prædicatum, & subiectum constituit propositionem per modum partis. Ergo modus, qui vnit materiam, & formam, ipsum compositum constituere debet.

99 Respondetur negando conseq. Quia copula est terminus à subiecto, & prædicato distinctus, & ita habet significationem partialem diuersam, ratione cuius componit per modum partis signum totale, vel ipsam propositionē. Insuper etiā dat speciem propositioni, & illam constituit in ratione enūtiatiuæ; & ideo debet esse pars, & principalior inter partes. Modus vero vnionis non dat esse composito, sed est purè applicatio partis materialis, & formalis, & purè nexus inter vtramque, & ita dispar est ratio. Et hæc de articulo isto, à capite primò vsque ad nonum, vbi pluries materiam istam repetit, ad Philosophum applicanda.

QVÆSTIO SECVNDA

De Materia Prima.

ARTICVLVS I.

Vtrùm detur à parte rei materia prima, realiter à forma distincta?

§. PRIMVS

Sensus difficultatis aperitur, & assignatur Conclusio.

Per materiam primam intelligimus in præsenti quandam entitatem substantialem, purè potentialem, ex qua simul cum forma compositum substantiale resultat, de qua quidem entitate inquirimus, an in rerum natura detur.

Talem igitur entitatem Aristoles textu 82. per hæc verba diffiniuit: *Materia est primum subiectum, ex quo*

quo aliquid fit, cum insit, non secundum accidens. Quæ diffinitio per particulas explicatur. *Subiectum* namque ponitur loco generis, in quo conveniunt materia prima, & compositum substantiale, quod dicitur materia secunda, receptiua accidentium. Particula *primum* distinguit materiam à subiecto accidentium, quod quidem primum non est. *Ex quo aliquid fit.* Excludit causam efficientem, à qua fit effectus, non tamen ex illa; & similiter causam finalem, propter quam effectus fit, & formalem, qua constituitur effectus. *Cum insit* excludit priuationem, quæ non manet in composito sicut materia. Et propter eandem rationem excludit formam corruptam, & etiam ipsa elementa, quæ non manet in mixto formaliter, sed solum virtualiter, & ratione qualitatum. *Non secundum accidens* denotat, compositum, in quo materia perseuerat, esse vnum per se, ex forma, & materia constitutum. In qua diffinitione aliquæ particulæ ponuntur solum ad maiorem explicationem; vt entitas ita imperfecta, qualis est materia clarius nobis innotescat.

Sed instabis. Quia diffinitio ista non conuenit materiæ hominis. Ergo non conuenit omni diffinito, & consequenter bona non est. Prob. ant. Ex materia hominis nihil fit. Ergo illi non conuenit diffinitio. Prob. ant. Ex materia hominis non fit anima rationalis, quæ non educitur ex potentia materiæ; deinde non fit compositum nihil aliud est, quam materia, & forma simul vnitæ, & consequenter si forma non fit, non potest fieri compositum. Ergo ex materia hominis nihil fit.

Respondetur, quod licet anima rationalis, non fiat ex materia tamquam ex subiecto eductionis, quia nō educitur de potentia materiæ; fit tamen ex materia, tamquam ex subiecto receptionis; eo quod verè in materia recipitur.

Secundo respondetur, quod licet concederemus. Animam rationalem non fieri ex materia, semper tamen compositum ex materia fit: quia licet compositum, nihil aliud fit, quam materia, & forma simul vnitæ, ipsa tamen materia est vera pars compositi; & ita compositum ex illa vere fit tamquam ex parte.

Sed instabis. Si compositum fieret ex materia, es-

ret incorruptibile, sed hoc non est concedendum. Ergo ex materia non fit. Probatur mai. Compositum cuius vna pars est incorruptibilis, est etiam incorruptibile. Sicut compositum cuius vna pars est materialis, dicitur absolutè materiale, vt patet in homine, qui materialis est, propter materiam ipsam, quamuis forma spiritualis sit; sed materia est incorruptibilis. Ergo si compositum ex illa fieret tamquam ex parte, esset etiam incorruptibile.

Respondetur facile, quod corruptibile, & materiale sunt de genere mali, malum autem ex quocumque defectu; & ita sufficit vna pars, vt compositum sit absolutè corruptibile, & materiale. Denominatio vero incorruptibilis est de genere boni, bonum autem debet esse ex integra causa, & ideo vt compositum incorruptibile, sit, requiritur omnes partes esse incorruptibiles, & incorruptibiliter, vel inamissibiliter vniri. Statuta igitur, & explicata diffinitione materiæ, de existentia illius, & distinctione à forma, manet difficultas discutienda. Pro qua sit.

(?§?)

§. II.

Nostra conclusio:

Datur à parte rei materia, realiter à forma distincta.

DVplicem partem inuolvit conclusio ista, videlicet dari in rerum natura materiam; & ipsam realiter à forma distingui, & primam partem probamus: quia à parte rei datur generatio substantialis: nam homo producens hominem, nō producit ipsum per creationem, nec per conversionem alterius in ipsum; eo quod creatio est actio propria Dei; & similiter conversio vnius in aliud, est actio miraculosa, & virtutem infinitam requirit, & consequenter homo, qui alium hominem producit, solum per generationem potest producere ipsum. Nam vltra actiones enumeratas, alia actio, præter generationem, in homine assignabilis non est; sed generatio sine materia dari non potest. Ergo datur in rerum natura materia. Probatur minor primò. Per generationem transit subiectum de non esse sub forma, da

ad essendum sub illa; sed subiectum, quod ita transit, est verè materia: nam subiectum, quod ita transit, est subiectum in quo forma substantialis recipitur, quod quidem, & non aliud per materiam intelligimus. Ergo generatio sine materia dari non potest.

Secundo probatur minor. Si generatio fieret sine materia, non esset generatio, sed creatio. Ergo generatio sine materia dari non potest. Probatur ant. creatio est productio entis ex nihilo; sed si generatio fieret sine materia, esset productio entis ex nihilo; nam esset productio ex nullo præsupposito subiecto, siquidem ante formam non potest alterum subiectum præsupponi, quam materia. Ergo si generatio fieret sine materia, non esset generatio, sed creatio.

Secundam partem conclusionis efficaciter etiam probamus. Quia quæ realiter separantur, realiter distinguuntur; vt per se manifestum est: quia vnum, & idem non potest à se ipso separari, aliàs esset idem, & non esset idem, sed à se ipso diversum, siquidem esset à se ipso separatum; sed materia realiter separatur à forma. Ergo realiter à forma distinguitur. Probatur min. quando moritur canis, desinit esse forma illius, quia forma Canis est corruptibilis, & ideo composito pereunte, non manet; sed in illo eventu, materia non desinit esse. Ergo materia realiter separatur a forma. Probatur min. Si desineret esse materia, corruptio canis, esset à nihilatio: quia desinerent simul esse materia, & forma; & consequenter nihilo canis maneret, ac proinde corruptio, canis esset à nihilatio: nam desitio totius entis in nihilum, vera à nihilatio est; sed hoc non est admitendum. Ergo quando moritur canis, non desinit esse materiæ.

Confirmatur. Quando moritur homo, Anima rationalis transit in purgatorium, in Cœlum, vel in infernum; sed materia, quæ erat sub illa, transit ad formam cadaveris. Ergo Anima rationalis realiter à materia seperatur, & realiter ab ea distinguitur. Cumque de materia, & forma rationali, & de quacumque alia materia eadem ratio sit, idem etiam est de quacumque materia, & forma dicendum.

Vrgetur ista doct. ...

Nam in resurrectione, forma vnietur interum cum materia, vt fides docet; sed quæ realiter non sunt separata, reuniri non possunt: nam reunio est reconiunctio duorum. Ego idem quod antea. Et eandem doctrinam in alijs rebus experientia suadet, qua cognoscimus, ex aere generari ignem, & ex alimento nutriri hominem, & vermes ex terra putrefacta generari quod quidem esse non potest, nisi forma ignis introducatur in materia aeris, & in materia alimenti, forma hominis, & consequẽter materia est subiectum commune, quod de vna forma transit in aliam, quod esse non valet, nisi realiter sit ab omni forma distinctum.

§. III.

Argumentis contra primam, & secundam partem occuritur.

ARguitur primò contra primam partẽ conclusionis. In Equo, Leone, & alijs nulla invenitur materia: ergo nulla datur materia in rerum natura. Prob. ant. Si in Equo, & alijs reperiretur materia, pars nobilior in illis non esset forma, sed potius eorum materia: quia forma eorum corruptibilis est, materia vero, si datur, est incorruptibilis, & res incorruptibilis rem corruptibilem excedit; sed hoc non est asserendum. Ergo in Equo, & alijs nulla materia reperitur.

Respondetur facilè quod incorruptibile, ex conceptu communi, perfectius est corruptibili; ex conceptu tamen specifico, potest ab illo superari. Nam homo Cælum excedit in perfectione specifica, & ex eandem forma etiam Equi superat materiam, & ita nobilior pars sen per est forma.

Secundò poterat argui Quia materia est ingenerabilis, & in super non potest per creationem produci; eo quod creatio per se terminatur ad totum, & materia totum non est. Ergo non potest per generationem, vel creationem produci; consequenterque in rerum natura non erit.

Respondetur tamen facilè. Quod creatio per sè primò determinatur ad totum; ex consequenti verò, & ratione totius terminatur ad partes; & ita materia ex consequenti per creationem producitur; & propterea magis dicitur concreata, quam creata. Sicut 1.p.q. 7.art.2. asse

asserit Angelicus Doctor.

Ex his intelliges, quod quando in Sacra Scriptura, homo apellatur Spiritus, & anima, per ea verba non excluditur materia; sed intelliguntur verba per figuram synedochem, secundum quā pars accipitur pro toto: sicut etiam eodem modo intelliguntur alia verba Scripturæ, quibus aliquando homo, caro nominatur.

Contra secundam partem arguitur. Homo componitur ex corpore, & anima, tamquam ex materia, & forma; sed hæc duo sunt idē entitatiuè. Ergo materia non est realiter à forma distincta. Prob. min. Ratio corporeitatis est effectus formalis, & intrinsecus animæ, à qua proueniunt omnes gradus, à ratione corporis, vsque ad vltimam differentiam; sed effectus formalis, & intrinsecus formæ, non est à forma entitatiuè diuersus, sed est ipsa forma subiecto communicata. Ergo illa duo sunt idem entitatiuè.

Confirmatur. Si materia, & forma realiter essent distinctæ, totum resultat, & ex ipsis simul sumptis, & vnitis; sed compositum ex partibus vnitis, non est vnum simpliciter, sed plura, licet vnita. Ergo compositum substantiale non esset vnum simpliciter, si daretur materia realiter à forma distincta, quod cum non sit admitendum, non erit etiam admitenda materia realiter distincta à forma.

Respondetur. Quod homo non componitur physicè ex anima, & ex corpore, quod est gradus: Nam gradus corporis non est realiter à forma distinctus; sed componitur homo physicè ex corpore, quod non est gradus, sed quædam substantia purè potentialis realiter receptiua formæ; quę quidem substantia nihil est aliud, quam materia realiter à forma distincta.

Ad confirmationem verò respondetur. Negando min. Quia partes substantiales, vt vnitæ, & ordinatæ ad totum componendum, licet non faciant vnum simpliciter, vnitate simplicitatis, faciunt tamen vnum simpliciter, vnitate compositionis. sicut natura humana, & personalitas diuina constituunt in Cristo vnum simpliciter, vnitate personæ. Et hæc sufficiant in materia leui. In hoc textu 82. ad Phylosophum applicanda.

ARTICVLVS II.

Vtrùm materia prima habeat actum metaphysicum?

§. Primus.

Quibusdam suppositis statuitur affirmatiua conclusio.

AD intelligentiam difficultatis primò supponendum est; materiam primam essentialiter importare ordinem transcendentalem ad formam, tamquam ad actum proprium, ad quem per se, & ex natura sua ordinatur, & à quo habet speciem: & ideo intelligi non posse, nisi ex parte termini, forma etiam intelligatur. Et propterea non inquirimus in præsenti, an materia habeat verum actum metaphysicum independenter ab ordine ad formam; sed solum quærimus, an pro priori ad formā, antequam illam recipiat, habeat aliquem actum verum. In quo puncto satis Thomistæ diuiduntur, pluribus asserentibus talem actum non habere, & paucioribus affirmantibus, habere talem actum.

Secundo notandum est, Materiam primam, antequam recipiat formam, nullum habere actum physicū; quod convincit ratio communis: quia materia est primum subiectum receptivum actus primi, qui est forma substantialis, vt constat ex eius diffinitione; sed ante primum actum physicum, non supponitur alius actus in genere physico: quia hæc propositio, forma substantialis, vel altera est primus actus, exponitur sic: forma est actus, & non est alius actus ante formam. Sicut dicitur de alio Adam est primus homo. Ergo materia ante formam, nullum habet physicum actum.

Eadem doctrina explicatur. Pura potentia in genere physico, nō potest habere phisicū actū: quia potētia pura in aliquo genere nō habet admixtionem in eodem genere alicuius actus; aliàs non esset pura potentia. Sicut ab opposito, Deus non esset actus purus, si haberet admixtionem potentiæ; sed materia in genere physico, est pura potentia: siquidem est potentia receptiua primi actus, & potentia receptiua primi actus immediate proportionata cum illo, debet esse pura; alias non esset immediatè proportionata, sed mediante alio; videlicet mediante

diante proprio actu, si semel illum importat: ergo materia ante formam nullum habet physicum actum.

Contra suppositionem istam plura poterant opponi, quæ probant, materiam habere propriam, & partialem existentiam; sed de his infra dicemus, de partiali existentia disputantes. Modo tamen arguitur: Quia secundum D. Th. q. 3. de veritate art. 5. ad 1. Materia prima assimilatur Deo; sed Deo assimilari non potest, nisi ratione alicuius actus. Ergo habet aliquem actum physicum. Probatur minor Deo assimilari non potest, nisi habeat aliquam convenientiam cum ipso; sed non potest cum Deo convenire, nisi ratione alicuius actus: Siquidem in Deo nulla invenitur potentia, qua cum materia conveniat, quidquid reperitur est actus. Ergo materia prima non potest Deo assimilari, nisi ratione alicuius actus.

Explicatur argumenti doctrina. Vt duo homines habeant convenientiam in aliquo prædicato, debet tale prædicatum in vtroque reperiri; & idem de omnibus extremis in aliquo convenientibus dicendum est. Ergo vt materia cum Deo habeat aliquam convenientiam, necessarium est, aliquod prædicatum, quod in Deo simul, & materia reperiatur; quod prædicatum, cum non possit esse aliqua potentia, quæ in Deo non est, debet esse aliquis actus; & consequenter materia aliquem actum habebit.

Eandem doctrinam cõfirmare poteramus, ex eo quod materia prima est actu bona; & consequenter est actu ens: quia bonitas est passio entis, & aliunde bonitas est actualitas, & perfectio; ac proinde si materia est actu bona, habebit aliquem actum.

Respondetur primò. Materiam primam assimilari Deo ratione actus metaphysici: quia Deus physicè, & metaphysicè est purus actus.

Secundo respondetur. Materiam primam Deo assimilari, propter rationem entis, in quo actus purus, & pura potentia analogicè conveniunt. Quæ quidem ratio entis in Deo, licet implicite sit actus purus, pro expræsso tamen solum dicit esse, in quo Deus, & creatura conveniunt.

Tertiò respondetur: Quod sicut materia prima non est cognoscibilis per

propriam ideam, sed per ideam totius; ita ratione totius assimilatur Deo.

Ex his constat, materiam primam ratione sui esse bonam, bonitate transcendentali, quæ consistit, in integritate prædicatorum essentialium, & non consequitur solum ad entitatem actualem, sed etiam consequitur ad entitatem potentialem materiæ, quæ etiam habet propriam essentiam distinctam ab essentia formæ, quamvis etiam posset dici, materiam primam esse bonam, solum ratione totius.

Dices. Si semel materia, ratione totius est similis Deo, erit materia prima pars totius verè, & propriè; sed pars totius debet habere aliquem actum. Ergo materia habebit aliquem actum. Probatur min. Pars totius componit ipsum totum actuale; sed totum actuale, ex partibus actualibus constat. Ergo pars totius aliquem actum habebit.

Facile respondetur. Totum actuale habere partes actuales, actualitate compositionis, id est, actualiter componentes; non tamen necessarium est quod totum actuale habeat partes actuales, secundum suas entitates: Imò totum per se substantiale necessario requirit, unam partem esse potentiam; eo quod totum per se substantiale ex actu, & potentia resultare debet. Quibus suppositis ad actum metaphysicum deveniendo.

§. II.

Statuitur nostra conclusio.

Materia ante formam verè, & proprie habet metaphysicum actum.

(?§?)

Conclusionem istam probāt aliqui Thomistæ: quia in materia prima reperitur ratio substantiæ, in qua convenit cum forma, & ratio potentiæ, vel substantiæ potentialis, per quam à forma distinguitur; sed illa differentia puræ potentiæ per quam à forma distinguitur, est verè actus metaphysicus. Ergo materia prima actum metaphysicum habet. Probatur min. illa differentia distinctiva materiæ à forma determinat rationem communem; sed omne quod metaphysicè determinat rationem communem, est actus metaphysicus: quia determinare, est proprium actus; & consequenter quod meta-

phy-

physicè determinat, erit actus metaphysicus. Ergo illa differentia puræ potentiæ, per quam materia distinguitur à forma, actus metaphysicus est.

Sed rationem istam non possumus approbare, & Authores illa vtentes maxima equivocatione laborant: quia per actum metaphysicum intelligere videntur, omnem differentiam essentialiter distinctivam; in quo sensu nullus negare potest, materiam habere actum metaphysicum, nisi negando ipsam habere prædicata essentialia, & essentialem differentiam, per quam ab omnibus alijs rebus, & ab ipsa forma distinguitur, & in hoc equivocationem patiuntur: nam actus metaphysicus verè talis est illa differentia solum, quæ contrahit veram potentiam metaphysicam, & cum ea facit compositionem metaphysicam veram, ex pluribus distinctis, penes includens, & exclusum; quod cum solum habeat differentia contractiva prædicati superioris vnivoci, sola hæc erit actus metaphysicus verus. Si tamen aliquis actum metaphysicum prolibito suo appellare vellit, omnem differentiam essentialiter distinctivam, de sola vocis differentia disputabit.

Rursus rationem istam non esse veram, exempla vrgentissima probant: quia in Deo invenitur ratio substantiæ, in qua convenit cum creatura, & ratio substantię divinæ, per quam à creatura distinguitur; & tamen in Deo non invenitur vera potentia metaphysica, neque verus actus metaphysicus: alias Deus haberet compositionem metaphysicam verè talem. Ergo licet in materia detur ratio substantiæ, in qua convenit cum forma, & ratio puræ potentiæ, vel talis substantiæ, per quam à forma distinguitur non, inde infertur, materiam verum actum metaphysicum habere.

Deinde. In supræmo genere substantiæ invenitur ratio entis, in quo convenit cum alijs, & ratio entis substantialis, per quam essentialiter ab alijs distinguitur; & in supremo genere quantitatis, ratio communis accidentis, & differentialis talis accidentis, sicut, & in genere supremo relationis, ratio accidentis, & differentia accidentis relativi; & tamen hæc omnia genera simplicissima sunt, & compositionem metaphysicam non habent, nec actum

metaphyſicum verum. Ergo idem quod prius. Quapropter ſola differentia eſſentialis, quæ obiectivè præſcindit à ratione communi, vel quæ verè contrahit rationē vnivocam, verus actus metaphyſicus eſt, & talem actum, vel differentiam habere materiam defendimus, & in hoc ſenſu.

Concluſionem noſtram efficaciter probamus. Quotieſcumque in aliquo reperitur differentia contractiva, & eſſentialiter diviſiva prædicati ſuperioris vniuoci, reperitur etiam in eo verus actus metaphyſicus: nam talis differentia verè determinat rationem communem potentialem metaphyſicè, & obiectiuè à differentia præſcindentem, & ita ex illa, & differentia reſultat compoſitio metaphyſica vera; & conſequenter differentia contrahens, verus actus metaphyſicus eſt; ſed, in materia reperitur differentia contractiua, & eſſentialiter diuiſiua prædicati ſuperioris vniuoci: ergo materia verum actum metaphyſicum habet. Minor in qua difficultas eſt, probatur primo. Ratio partis potentialis eſt differentia eſſentialis, per quam materia eſſentialiter à forma diſtinguitur; ſed ratio partis potentialis contrahit rationem vniuocè communem ad materiam, & ad formam: ergo in materia reperitur differentia contractiua prædicati ſuperioris vniuoci: probatur min. Ratio partis potentialis contrahit rationem partis communem; ſed ratio partis vniuoca eſt ad materiam, & ad formam: ergo ratio partis potentialis contrahit rationem vniuocè communem ad materiam, & ad formam: probatur min. Ratio partis ſimpliciter, & equaliter participatur à materia, & forma: quia materia eſt pars ſimpliciter compoſitis ſubſtantialis: ergo ratio partis vniuoca eſt ad materiam, & formam.

Reſpondebunt fortaſſe adverſarij, materiam non eſſe partem ſimpliciter, ſed ſolum ſecundum quid compoſiti ſubſtantialis: & ideo rationem partis non vniuocè participari, & equaliter à materia cum forma.

Hæc tamen ſolutio ad monſtrum in metaphyſica confugit: quia nullus ſine metaphyſica temeritate affirmare poterit, materiam non eſſe partem ſimpliciter compoſiti ſubſtantialis.

Deinde ſolutio data impugnatur. Compoſitum

resultans ex materia, & forma, est tale simpliciter; sed totum simpliciter debet resultare ex partibus, quæ sint simpliciter partes. Ergo materia erit pars simpliciter compositi substantialis. Probatur minor. Totum esse tale simpliciter est de genere boni; sed bonum est ex integra causa. Ergo totum simpliciter debet resultare ex partibus, quæ sint simpliciter partes, & si aliqua fuerit pars secundum quid, totum non erit tale simpliciter. Sicut si aliqua pars compositi est materialis, totum non est spirituale simpliciter, vt in homine constat.

Secundo impugnatur solutio. Nam ita se habet materia in genere physico, sicut terminus, in genere logico vel Dialectico: quia materia est primum principium, in quod fit vltima resolutio in genere physico, sicut terminus est primum principium, in quod omnia resolnuntur in Dialectica; sed terminus est pars simpliciter totius Dialectici: ergo materia est simpliciter pars totius physici.

Tertio. In composito accidentali, v.g. in albo, materia est pars simpliciter, & etiam ipsa albedo, quæ est forma accidētalis, est simpliciter pars: ergo etiā in cōposito sub stātiali, vtraque pars, materia videlicet, & forma erunt simpliciter tales. Non enim videtur neganda materiæ ratio partis simpliciter, quæ formæ accidentali, & materiæ compositi accidentalis conceditur.

Aliter etiam respondere poterunt aduersarij. Rationem partis non esse vnivocam ad materiam, & formam; non quia inæqualiter ab illis participetur, sed quia transcendit vsque ad vltimas differentias: nam differentia constitutiua materiæ est verè pars.

Sed contra est. Quia si ratio partis transcenderet vsque ad vltimas differentias, ratio puræ potentiæ, quæ determinat rationem partis vt sic, esset etiam pars vt quod. Sicut quia ratio entis transcendit vsque ad vltimas differentias rerum, quæcumque differentia est ens vt quod; sed differentia cōstitutiua materiæ non est pars vt quod: ergo ratio partis vt sic, non transcendit vltimam differentiam materiæ: probatur min. Vltima differentia materiæ non cōponit vt quod compositum, sed solum habet constituere materiam, & ipsa materia constituta cōponit vt quod: &

& idem de formæ differentia dicendum: aliàs materia componeret vt quod, & etiam differentia materiæ, & ita darentur quatuor componentia, vt quod compositum substantiale: ergo differentia constitutiua materiæ non est pars vt quod.

Secundò probatur conclusio. Quia materia verè componitur ex genere, & differentia. Ergo actum metaphysicum habet. Probatur ant. Ratio principij naturalis per modum generis prædicatur de materia, & forma. Ergo materia verè componitur ex genere, & differentia. Probatur ant. Ratio principij naturalis prædicatur de materia, & forma, tamquam de pluribus differentibus specie: nam materia est principium passivum, & forma essentialiter est principium activum, & principium activum, & passivum specificè distinguuntur; sed aliunde prædicatur vnivocè. Ergo per modum generis prædicatur. Probatur min. Ratio principij naturalis, simpliciter, & equaliter participatur à materia, & forma. Ergo de illius vnivocè prædicatur. Antecedens constat. [illegible] principium passivum [illegible] simpliciter principium [illegible] naturalis: & ideo motus alterationis, quo producitur calor vt octò; est motus naturalis simpliciter, quamvis sit solum conformis materiæ, cuius inclinatio tunc prædominatur. Propterea que dum Aristoteles assignavit principia entis naturalis, materiam, & formam equaliter enumeravit. Ergo ratio principij, simpliciter, & equaliter participatur à materia cum forma. Et certè contra veram metaphysicam videtur asserere, rationem naturæ non esse vnivocam ad materiam, & formam.

Tertio probatur conclusio. Materia Cœlestis, & materia sublunaris, specificè distinguuntur secundum differentias particulares; & per ordinem ad formas essentialiter diuersas; & aliundè cōveniunt vniuocè in ratione communi materiæ: ergo quæcumque ex illis componitur ex genere, & differentia; & consequenter actum metaphisicum habet.

Ex prædictis rationibus solum vltimam attingit nostrum Collegium. Cōplutense, & respondet ad illam. Quod materia cœlestis, & sublunaris non conveniunt vniuocè, sed analogicè in ratione communi materiæ; habent quippè convenien-

nientiam proportionalem consistentem in eo quod, si cut materia sublunaris recipit formas amissibiliter, ita cœlestis, formas innamissibi liter recipit.

Sed contra est. Quia ratio communis materiæ simpliciter, & equaliter participatur à materia sublunari, & à materia cœlesti: nã materia sublunaris, est materia simpliciter, & primum subiectum simpliciter, sicut materia cœlestis: ergo materia sublunaris, & cœlestis, in ratione communi materiæ, habent vniuocam conuenientiam.

Fortassè poterat responderi, rationem communem materię simpliciter participari; esse tamen rationem transcendentem, & im bibi in vltimis differentijs tam materiæ cœlestis, quam materiæ sublunaris, & propterea esse analogam ad vtramque.

Contra tamen est. Quia si ratio materiæ communis, & ratio primi subiecti transcenderet vltimam differentiam materiæ, iam vltima differentia materiæ esset materia vt quod, & consequenter ipsa vltima differentia non solum constitueret primum subiectum, vt quod receptivum formæ; sed etiam ipsa vltima differentia esset subiectum receptivum, vt quod. Sicut vltima differentia cuiuscumque entis est ens vt quod, quia ens transcendit vsque ad vltimas differentias; quod tamen admittendum non est.

Secundò impugnatur eadem solutio. Quia differentia constitutiva formæ substantialis sublunaris in specie determinata, non est actus primus vt quod, neque imbibit rationem communem formæ: aliàs etiam forma substantialis non prædicaretur vnivocè de quacumque forma, quod est falsum. Ergo etiam differentia constitutiva primi subiecti sublunaris in specie determinata, non est primum subiectum vt quod, nec imbibit rationem communem subiecti, sed potius ab illa præscindit: quia quantum ad hoc de differentia materiæ, & de differentia formæ eadem ratio videtur.

§. III.

Argumentis contrariorum occurritur.

Contra conclusionem istam arguitur primò ex doc tri-

trina D. Thom. 1. parte q. 105. art.1. ad 2. asserentis, materiam primam, esse puram potentiam, sicut Deus est actus purus; sed Deus ita est actus purus, vt nullam habeat potentiam metaphysicam. Ergo materia ita est pura potentia, vt actum metaphysicum non habeat.

Confirmatur, doctrina D.August.q. 54. in libro 83. quæst.asserentis etiam: Quod materia ex qua fiunt corpora dicitur nihil, quia omni specie caret; sed quod caret omni specie non habet actum metaphysicum, vel differentia constituit speciem. Ergo materia non habet actum metaphysicum. Cui doctrinæ aliam etiam similem tradit 12. conf. cap. 7. vbi dicit: *Duo fecisti Domine, vnum propè te*; scilicet, naturas Angelicas. *Aliud prope nihil*, scilicet materiam, quæ ideo vocatur *nihil*, quia nihil est in actu, sed solum est in potentia: propter quam causam antiqui Poetæ, materiam primam chaos, & tenebras vocant: quia perfectionem, & actualitatem non habet.

Respondetur distinguendo, vel explicando mai. Ly ita parificante in genere physico, conc. mai in genere metaphisico, nego mai. & concessa min. nego conseq. Sicut enim Deus in genere physico est actus purus, ita etiam materia in genere physico est pura potentia, & non est in actu, neque perfectionem, & actualitatem habet, vt asserit Augustinus, in genere vero metaphysico, licet Deus non habeat potentiam metaphysicam; materia tamen habet metaphysicum actum, propter dicta antecedenter. Et ideo D. Thom. in tali genere non parificat materiam cū Deo.

Ad confirmationem ex D. August. sumptam, respondetur: Materiam ex se carere specie extrinseca, quam non habet nisi per formam; habere tamen intrinsecam speciem, per propriam & intrinsecam differentiam, qua constituitur in specie partis potentialis, & principij passiui, & determinatæ naturæ. Vnde primam speciem, & non secundam Augustinus in verbis suis exclusit.

Dices. Quando materia recipit formam, trahitur ad speciem formæ: ergo ex se nullam habet speciem, etiam intrinsecam: alias esset in duplici specie, in vna intrinseca, & propria, & alia extrinseca, quam

quam habet a forma.

Respondetur; materiam in se ipsa habere speciem intrinsecã, quæ species tamẽ est incompleta: quia est species entis potentialis physicè, & per modum partis ordinati ad totum substantiale componendum. Habet insuper materia aliam speciem extrinsecam à forma, quam recipit. Et ideo materia in composito habet duplicem speciem, vnam quidem intrinsecam propriam, per quã à forma essentialiter distinguitur; & aliam extrinsecam à forma desumptam, à qua etiam accipit extrinsecam vnitatem. Quapropter quando D. Thom. 1. p. q. 16. art. 7. ad 2. asserit, materiam esse vnam negatiuè, loquitur de vnitate extrinseca, quam materia ex se, negatiuè habet, quatenus illam non excludit, & solum positiuè eam habet per formam.

Secundo arguitur. Materia prima essentialiter est pura potentia, sicut constat ex eius diffinitione; sed pura potentia essentialiter excludit omnem actum: ergo materia actum metaphysicum non habet.

Confirmatur. In materia prima non est dabile prædicatum magis potentiale, quàm ratio puræ potentiæ; sed actus metaphysicus non est prædicatum magis potentiale, quam potentia metaphysica, quæ contrahitur per illum: ergo ratio puræ potentiæ non se habet vt actus metaphysicus, comparatiuè ad aliquam rationem communem in materia repertam: aliàs prædicatum magis potentiale non esset.

Respondetur ad argumentum. Materiam primam essentialiter esse puram potentiam in genere physico, in quo genere nullum actum includit; non tamen est pura potentia in genere metaphysico; sed potius ex vera potentia metaphysica, & actu metaphysico componitur, vt probabimus.

Per hæc patet ad confirmationẽ argumenti: quia physicè loquendo, non est dabile prædicatum magis potentiale, quam ratio puræ potentiæ, & primi principij passiui. Metaphysicè tamen magis potentialis est, ratio communis partis abstrahentis à materia, & forma, & ratio principij communis ad actiuum, & passiuum, & per vtrumque metaphysicè contracta.

Sed instabis. Si semel materia est pura potentia in genere physico, in tali genere

re composita non est: ergo non potest esse composita in genere metaphysico: patet conseq. quia compositio metaphysica physicam compositionem supponit, & supra illam fundatur. Et propterea Deus in doctrina D. Th. 1. p. q. 3. art. 5. non est compositus in genere metaphysico, quia in genere physico, nullam habet compositionem.

Respondetur distinguendo antec. Composita vt quod, concedo antec. vt quo nego ant. & conseq. Materia namque in genere physico est pura potentia, & ita non est composita vt quod: est tamen composita vt quo, quia est pars physica compositi substantialis, & ad ipsum componendum ordinatur; & ideo actum metaphysicũ habere potest; eo quod ad compositionem metaphysicam satis est materiam esse physicè compositam vt quo. Deus autem in genere physico, nec vt quod, nec vt quo compositionem habet; non enim ordinatur per se ad aliquod totum physicè componendum, & ita mirum nõ est, quod compositionem metaphysicam non habeat.

Instantia argumenti est in anima rationali, quæ non est composita vt quod in genere physico; & tamen metaphysicè composita est: quia est pars physicè compositionis. Et in forma Angeli, quæ non est composita vt quod in genere physico, sed solum vt quo, quatenus recipit subsistentiam, & cũ illa physicè componit; & tamen metaphysicè composita est.

Tertio arguitur. Materia sine forma non est in aliqua specie determinata, vt asserit D. Thom. q. 4. de potentia art. 1. vbi probat, quod si materia existeret sine forma, esset sub determinato aliquo genere, & non esset sub specie determinata, quod implicat. Et rursus materia specificatur à forma, & consequenter materia sine forma, non est in aliqua specie: ergo actum metaphysicũ non habet: quia actus metaphysicus constituit speciem.

Respondetur tamen Materiam sine forma non esse in aliqua specie physica, & completa, & extrinseca, quam habet solum per formam. Esse tamen in specie metaphysica, & intrinseca, quam habet antecedenter ad formam. Vnde si materia existeret sine forma, esset sub determinato genere, & non esset sub aliqua specie phy-

physica, & completa, quod implicat: quia repugnat, aliquid existere physicè sub genere determinato, & non esse in aliqua specie physica, & in aliquo indiuiduo constituto per physicam formã. In quo sensu D. Th. intelligendus est.

Sed instabis. Materia ex se, & antecedenter ad formam, nullam habet speciem, etiam intrinsecam: ergo actum metaphysicum non habet. probatur antec. Nulla species potest in materia reperiri, nisi per ordinem ad formam, a qua materia specificatur: ergo ex se, & antecedenter ad formam, nullam habet speciem, etiam intrinsecam.

Respondetur: distinguendo antec. Nullam habet speciem, independenter à forma, tamquam à specificatiuo extrinseco, concedo antec. Tamquam ab intrinseco specificatiuo, nego ant. Sicut namque potentia specificatur ab actu, ita materia specificatur à forma: & ideo materia non habet speciem intrinsecam, nisi per ordinẽ ad formam, vt terminantem habitudinem, & relationem transcendentalem materiæ: est tamen illa species in ipsa materia antequam recipiat formam, & eo quod forma non est intrinsecum specificatiuum, sed solum extrinsecum respectu materię: & ideo vt materia habeat speciem, sufficit formam respicere, non tamen requiritur, formam actualiter habere. In quo quidem apparet equiuocatio aliquorum existimantium, nos ponere actũ metaphysicum, & speciem intrinsecam metaphysicam in materia, non solum antè formam, sed etiam independenter ab illa, tamquam a termino extrinseco; nos autem solum primum concedimus, secundum verò negamus.

§. Vltimus.

Corollaria ex dictis.

Ex dictis in articuli discursu, colligitur primò. Materiam habere vnitatem specificam, licet incompletam, antecedenter ad formam: siquidem habet actum metaphysicum, & actus metaphysicus constituit speciem.

Secundo infertur. Materiam ex proprijs solum habere vnitatem numericam, negativè, quatenus materia ex proprijs plures non est, & illi non repugnat, fieri vnam mu-

numero positivè per ipsam formam; non tamen habet materia ante formam numericam vnitatem positivè: quia principium individuationis est materia signata per quantitatem, radicaliter antecedenter præhabitam, & materia ante formam, solum inchoativè, non vero formaliter, & completè radicat quantitatem determinatam; consequenterque ante formam non est vna numero positivè: & propterea dicitur, etiam gradum individualem provenire à forma, tamquam à causa formali, & non esse ab alijs gradibus metaphysicis realiter entitativè distinctum.

Tertio colligitur ex dictis, contra aliquos, & Durandum in 2. distinct. 12. Materiam cœlestem, & sublunarem specificè distingui; ratio autem ea est, quia materia specificatur a forma secundum eam rationem, qua respicit ipsam tamquam actum adæquatum, & per eam sic inspectã debet à materia distingui; sed forma cælestis, quæ est actus adæquatus materiæ cælestis, & forma sublunaris, quæ actus est adæquatus materiæ sublunaris specificè distinguuntur. Ergo materia sublunaris, & cælestis etiam specificè differunt.

Dices. Quod etiam formæ sublunares distinguuntur specie. Ergo etiam materiæ sublunares, specificè distinguuntur, si ratio facta aliquid probat.

Respondetur. Formas sublunares specificè differre secundum rationes particulares, & inter se; non tamen comparativè ad materiam, quæ respicit omnem formam sublunarem, secundum conceptum communem formæ amissibiliter informantis; & ita omnem formam sublunarem respicit tamquam actum adæquatum, quia omnem potest habere; & ideo alia diversitas de materiali se habet. Materia vero cælestis satiatur per formam quam habet, secundum rationem particularem: & ita respicit illam solam tamquam actum adæquatum, & per eam à materia sublunari distinguitur.

Ex hac eadem doctrina colligitur, materias cælestes esse etiam inter se specificè distinctas: nam materia Cœli lunæ, v.g. respicit suam formam tamquam actum adæquatum, quem solum potest habere, quia per illum satiatur; & ideo specificè distinguitur à materia Cœli solaris, quæ etiam respicit propriam formam, tamquam

quam actum adæquatum, secundum rationem particularem: non vero respicit ipsam, secundum rationem cõmunem ad omnem formam cœlestem; aliàs posset materia solis recipere formam lunæ, & alias formas cœlestes. Consequenterque Cœlum incorruptibile non esset, & hæc de articulo isto, ad Phylosophum cum articulo præcedenti applicanda.

QVÆSTIO TERTIA.

De existentia Materiæ primæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum existentia creatæ realiter distinguatur ab essentia?

§. I.

Aliquibus suppositis sententiæ referuntur.

GRavissima est in præsenti, & inter omnes Phylosophos controversa difficultas, de distinctione existentiæ ab essentia creata. Ad cuius intelligentiam, & aliarum, quæ sequuntur, primò supponendum est. Quod sicut in quacumque linea, ita etiam in linea entis datur aliquis vltimus actus; qui tamen alius esse non potest, quam existentia, eo quod existentia est actus secundus in linea entis; sed actus secundus cuiuscumque lineę in eadem linea vltimus est. Sicut operatio est vltimus actus in linea operativa, in qua est actus secundus: & hoc idem in quacumque linea cernere licet. Ergo existentia in linea entis vltimus actus est.

Secundo notandum est, Effectum formalem existentiæ esse, constituere rem extra omnes suas causas: nam existere, secundum nominis ethimologiam, idem est, quod extra causas sistere. Vnde existentia sic accepta diffiniri potest, *Actus vltimus entis, quo res complete ponitur extra causas*. In qua diffinitione, particula *actus*, ponitur loco generis, quia in ratione actus convenit existentia cum subsistentia, & cum substantiali forma, quæ habent rationem actus. Per particulam vero *vltimus* distinguitur existentia a forma substantiali, quæ est actus primus. Per particulam autem *entis* distinguitur à subsistentia, quæ quamvis sit vltimus actus, non tamen vltimus est in linea entis, sed

solum in linea substantiæ, sicut in fine articuli dicemus.

Tertiò supponendum est: Quod essentia, cuius existentia est vltimus actus, est illud, quod primò intelligitur in quacumque re, & per eius diffinitionem quidditatiuam physicam, vel metaphysicam explicatur. Quæ quidem essentia in duplici statu considerari potest. Primo in statu possibilitatis, in quo statu essentia est in potentia ad habendam existentiam, & non est aliquid actu actualialitate existentiæ, licet sit aliquid actu actualitate essentiæ. Secundo potest essentia considerari in statu existentiæ, quatenus videlicet existit exercitè extra omnes suas causas.

Quartò supponendum. Quod existentia à parte rei exercita distinguitur ab essentia intra statum possibilitatis considerata, tamquam ens participialiter ab ente nominaliter sumpto. An vero ab essentia extra causas constituta distinguatur realiter existentia, in præsenti dubitatur. In qua parte, prima sententia negat, quam communiter defendunt Authores extra scholam D. Thom. Alia quidem sententia affirmat, quam tenent omnes Thomistæ cum Angelico Doctore. Cum quibus sit.

§. II.

Nostra Conclusio.

Existentia realiter ab essentia distinguitur.

Conclusionem istam esse mentem expressam Sanctissimi Preceptoris, nullum ille potest dubitare, qui potest in meridie cœcutire; & ideo authoritatibus omissis. Efficaci ratione conclusio nostra probatur.

Inter recipiens namque realiter, & realiter receptum necessario concedenda est distinctio realis: quia idem realiter, non potest realiter recipere semetipsum; aliàs esset idem realiter, & non esset, sicut adversarij fatentur; sed existentia est actus realiter in essentia receptus: ergo realiter ab essentia distinguitur: probatur minor, quæ negatur à contrarijs. Si existentia non esset actus realiter in essentia receptus, esset actus simpliciter infinitus; sed implicat aliquid creatum esse simpliciter infinitum: ergo existentia est actus realiter in es-

essentia receptus; probatur mai. Si existentia non esset actus realiter in essentia receptus, esset simpliciter actus purus: ergo esset actus simpliciter infinitus: probatur antec. Careret existentia potentialitate: ergo esset simpliciter actus purus: nam solus actus purus omnem potentialitatem excludit: probatur antec. Omnis potentialitas prouenit ex eo quod forma receptiua est alicuius, vel in altero recepta: aliud namque principium potentialitatis excogitabile non est; sed existentia non potest esse alicuius receptiua: ergo si non esset etiam in altero receptibilis, vel recepta, omni potentialitate careret. Probatur min. Vltima actualitas rei non potest esse alicuius receptiua: alias non esset vltima actualitas, sed vlterius actuabilis per aliã, quam reciperet; sed existentia vltima actualitas est: ergo non potest esse alicuius receptiua. De quo iterum articulo sequenti dicemus. Et hac ratione probat D. Thom. 1. p. q. 3. art. 6. Deum non posse recipere aliqua accidentia, quia Deus [illegible] esse, & ipsum esse nihil adiunctum habere potest.

Hæc est ratio, qua Thomistarum acies armata, & invincibiliter ordinata procedit; cui tamen contrarij plures solutiones adhibere connantur. Primò namque respondent aliqui, quod quãuis existentia non sit alicuius receptiua, nec in altero recepta, adhuc tamen potest esse limitata, per ordinem ad causam efficientem, à qua producitur: nam omne quod habet causam efficientem, finitum, & limitatum est.

Hæc tamen solutio inefficacissima est, quia si existentia non recipitur in essentia, nec est potentia alicuius receptiva, non poterit vllo modo per causam efficientem produci. Ergo solutio nulla est. Probatur ant. Implicat essentialiter, actum purum per causam efficientem produci; sed si existentia non recipitur in essentia, nec est potentia alicuius receptiva, est formaliter actus purus, & caret omni potentialitate; eo quod omnis potentialitas provenit in re, ex quo receptibilis est, vel alterius receptiva. Ergo si existentia non recipitur in essentia, nec est potentia alicuius receptiva, non poterit vllo modo per causam efficientem produci.

Secundo impugnatur data solutio. Nam ideo effi-

fectus à causa efficiente producitur, quia ex se, & ab intrinseco limitatus est. Ergo existentia ante causam efficientem intelligitur limitata; & consequenter nō ideo, saltim à priori, limitata est, quia causam efficientem habet. Probatur ant. primò à paritate. Nam homo v.g. ideo producitur per causam efficientē, compositus ex materia, & forma, quia ex natura sua homo talem exigit cōpositionem. Et ideo Angelus simplex producitur per causam efficientem, quia ex natura sua simplicitatem requirit. Ergo ideo effectus per causam efficientem producitur, quia ex se, & ab intrinseco limitatus est.

Secundo probatur antecedens à ratione. Ideo effectus producibilis est per causam efficientem, quia eius esse est dependens à causa efficienti; sed ideo est dependens, quia est limitatum. Ergo ideo effectus est producibilis per causam efficientem, quia est ab intrinseco limitatus. Probatur minor. Dependentia à causa efficiente fundatur supra esse limitatum, potentiale, & diminutum. Ergo ideo esse à causa efficienti dependet, quia limitatum est. Probatur ant. quia independentia à causa efficienti, fundatur supra esse illimitatum, & purum: & ita Deus, qui est actus purus, & essentialiter immutabilis, non potest ab aliquo dependere tamquam à causa efficiente. Ergo ab opposito dependentia à causa efficiente fundatur supra esse limitatum, potentiale, & diminutum.

Tertio impugnatur solutio. Esse limitatum, & finitum, est prædicatum transcendens, & imbibitum in quacumque re creata. Sicut ratio entis in finiti, est prædicatum transcendens ad omnia prædicata divina; sed prædicata transcendentia intelliguntur in creatura ante causam efficientem; sicut ratio entis, ratio veri, & boni transcendentalis intelliguntur ante causam efficiētem, quia sunt prædicata transcendentia. Ergo esse finitum, & limitatum intelligitur in quacunque creatura ante causam efficientem.

Explicatur eadem doctrina. Limitatio est prædicatum intrinsecum cuiuscumque creaturæ, vt per se manifestum est; sed causa efficiens, cum [illegible] ea sit, non potest intrinsecam limitationem præbere: ergo ante causam efficientem intelligitur in creaturis intrinseca limita-

tatio; & consequenter existentia creata est limitata formaliter ante causam efficientem.

Respondebunt contrarij. Existentiam ante causam efficientem intelligi limitatam, & finitam ab intrinseco; non tamen hoc habere, quia recipitur in essentia, sed quia componitur ex genere, & differentia.

Hæc tamen solutio impugnatur primo ad hominem contra Vazquez, qui concedit Deo compositionem ex genere, & differentia, ob idque asserit, Deum in prædicamento substantiæ collocari; & tamen ratione huius compositionis, Deus limitatus non est: ergo ex vi solius compositionis generis, & differentiæ, existentia creata non poterit ab intrinseco limitari.

Secundo impugnatur solutio ad hominem contra Suarez. Quia si esset identitas inter intellectum, & intellectionem Angeli, repugnaret illi compositio ex genere, & differentia, in sententia huius authoris: ergo data identitate inter essentiam, & existentiam, repugnabit existentiæ compositio ex genere, & differentia.

Tertio impugnatur solutio. Quia vbi non est compositio esse, & essentia, compositio ex genere, & differentia non habebit fundamentum in re; & consequenter erit chimera. Et propterea in via D. Thom. 1. p. q. 3. art. 5. quia in Deo non datur compositio ex essentia, & existentia, sed Deus est suum esse, non potest in Deo dari compositio ex genere, & differentia: ergo si semel existentia non distinguitur realiter ab essentia, non poterit ex genere, & differentia componi.

Secundo respondent alij ad rationem principalem; Quod licet existentia non recipiatur in essentia, est tamen ipsa receptiua subsistentiæ, & ideo limitata, & finita est.

Hæc tamen solutio etiam inefficax est. Quia repugnat essentialiter, vltimũ actum per alterum actuari, sicut articulo sequenti dicemus; sed existentia est vltimus actus, vt ibidem probabimus: ergo existentia non potest recipere subsistentiam, & ex tali capite limitari.

Secundo impugnatur data solutio. Nam prædicatum, quod est posterius nequit recipere quod est prius, sed è contra contingere debet; sed existentia suppo[n]it sub-

subsistentiam: nam per subsistentiam redditur natura vltimò capax recipiendi existentiam, & existere non est, nisi rei subsistentis: ergo existentia nequit recipere subsistentiam.

Ex eadem ferè doctrina impugnata manet solutio aliorum asserentium, quod licet essentia identificet existentiam, recipit tamen subsistentiam; & ex hoc capite limitatur. Manet inquam impugnata: quia implicat essentiam identificare vltimã actualitatem, absque identitate cum actualitate intermedia, quæ minus ab essentia distat, & minus debet distingui; sed existentia est vltimus actus, subsistentia vero est actualitas intermedia: ergo implicat essentiam identificare existentiam, & simul subsistentiam recipere.

Tertio respondent alij ad rationem nostram. Existentiam formæ v. g. limitari: quia recipitur in materia, & existentiam materiæ limitari, quia recipit formam, sicut, & ipsa materia. Et existentiam compositi limitari, quia dependet à partibus. Et existentiam accidentis, quia recipitur in eodem subiecto accidentis receptiuo.

Hæc tamen solutio ad impossibilia recurrit, & implicationem involvit; omnia videlicet supra dicta, esse suum esse, & identificare existentiam, & aliunde limitari. Nam ideò Deus non potest aliquid recipere, nec in alio recipi, nec à partibus dependere: quia in Deo idem est esse, & essentia. Ergo si supra dicta identificant existentiam, nec materia poterit recipere, nec forma recipi; & idem de accidenti dicendum, nec poterit compositum à partibus dependere.

Secundo impugnatur data solutio. Primum limitativum existentiæ, est ipsa essentia: quia existentia est actus proprius essentiæ, & hæc se habet tamquam prima potentia in ordine ad existentiam; prima vero potentia est primum limitativum in ordine ad proprium actum. Ergo si semel conceditur, omnia supra dicta identificare existentiam, non poterunt ex alio capite limitari: quia deficiente primo limitativo, omnis alia limitatio deficere debet.

Secundò probatur conclusio. Quæ realiter separantur, realiter distinguuntur; sed existentia creata realiter ab essentia separatur. Ergo realiter ab essentia distinguitur

tur. Probatur min. Nam in via D.Th. 3.p. q.17. art.2. Humanitas Christi Domini caret existentia creata, & per existentiam increatam verbi tantum existit. Ergo minor vera est.

Confirmatur. Si essentia identificaret existētiam, esset simpliciter infinita. Ergo essentia creata existentiam identificare non potest. Probatur ant. quia intellectio est vltima actualitas in linea intellectiva, & perfectio simpliciter simplex, si semel intellectus identificaret intellectionem, esset simpliciter infinitus; sed existentia est vltimus actus in linea entis, & perfectio simpliciter simplex, siquidem formaliter reperitur in Deo. Ergo si essentia identificaret existentiam, esset simpliciter infinita.

Addimus, quod si essentia identificaret existentiam, identificaret etiam omnem actum de linea entis; quia existentia est vltimus actus de linea entis, & quod identificat vltimum actum in aliqua linea, omnem alium actum identificare debet: & consequenter essentia esset infinita in linea entis, siquidem intra talem lineam tota esset actus; quod autem in linea entis est infinitum, simpliciter infinitum est.

Tertio probatur conclusio ratione D.Th. quodlibeto 2. art. 3. & 4. quia quidquid de aliquo in singulari, accidentaliter prædicatur, realiter ab eo distinguitur: ex quo enim albedo accidentaliter prædicatur de homine in singulari, bene infertur, quod realiter distinguatur ab illo. Et idem contingit in omnibus prædicatis, quæ dicuntur accidentaliter de subiecto; sed existentia accidentaliter prædicatur de essentia in singulari: ergo realiter ab ea distinguitur. Probatur min. hæc propositio Petrus existit, est accidentalis, & quinti prædicabilis, vt logici communiter dicunt. Rursus existentia+ in diffinitione physica, nec metaphysica Petri; & consequenter accidentaliter advenit illi; & tandem solus Deus est suum esse, iuxta illud, ego sum qui sum. Creaturis autem contingenter advenit existentia: ergo existentia de essentia in singulari, accidentaliter prædicatur.

§§§

§

+non ponitur

§ III.

Solvitur argumentum contra vltimam rationem.

Contra vltimam rationem probatiuam conclusionis arguitur. Stat aliquid accidentaliter prædicari de aliquo, à quo realiter non distinguitur. Ergo ratio vltima nititur principio falso. Probatur antecedens primò. Vnio materiæ, & formæ accidentaliter prædicatur de illis: quia materia, & forma contingenter vniuntur; & tamen vnio non distinguitur realiter ab illis, in sententia probabili negante modum vnionis realiter à materia, & forma distinctum. Ergo antecedens verum est.

Secundò probatur. Repræsentatio intuitiva accidentaliter prædicatur de specie Angeli, quæ modò intuitivè repræsentat obiectum præsens, quod antea intuitivè non repræsentabat, quando obiectum erat futurum; & tamen intuitiva repræsentatio non distinguitur ab specie realiter. Ergo idem quod prius.

Tertio probatur antec. Esse actuale exercitum essentiæ, accidentaliter prædicatur de essentia: nam tale esse competit essentiæ, per hoc quod terminat actionem agentis, quæ terminatio est accidentalis essentiæ; & tamen illud esse non distinguitur realiter ab essentia. Ergo.

Quartò. Hæc propositio, Anullus est aureus, est accidentalis; & tamen inter prædicatum, & subiectum non est distinctio realis. Ergo.

Quinto. Hæc propositio. Actio est passio, est accidentalis; & tamen actio, & passio non distinguuntur realiter. Ergo.

Sexto. Hæc propositio. Animal est rationale, est accidentalis; & tamen non distinguntur realiter: ergo idem.

Respondetur ad argumentum negando antec. & ad primam probationem, aliqui respondent, vnionem sumptam exercitè esse accidentalem respectu materiæ, & formæ; non tamen vnionem consideratam signatè: sic enim essentialis est tàm materiæ, quàm formæ, & de vtraque non accidentaliter, sed essentialiter prædicatur.

Hæc tamen solutio prin-

principium quærit, nisi melius explicetur, & ideo pro intelligentia ipsius, & aliarum huiusmodi notandum est. Quod prædicata contingentia possunt esse induplici differentia: aliqua enim sunt, quæ in suo conceptu formali non connotant aliquid extrinsecum. Sicut quãtitas, & albedo, & huiusmodi alia semel cum existentia creata, quæ licet ex ratione generali formæ creatæ, connotet actionem creantis, talem tamen connotationem in conceptu formali non explicat. Alia prædicata sunt quæ in formali conceptu connotant aliquid extrinsecum: sicut vnio, quæ intelligi non valet absque extremis, & agente per cuius actionem vniuntur. Inter hæc autem prædicata talis differentia est, quod prædicata primi generis, si semel accidentaliter prædicantur, signum est, quod à subiecto realiter distinguuntur: quia talia prædicata ratione sui cõueniunt contingenter, & nõ ratione alicuius connotati; & ita accidit in existentia creata. Vnde necessium est, quod ab essentia realiter distinguatur. Prædicata verò secundi generis possunt ratione connotati accidentaliter conuenire, & ideo vt accidentaliter prędicentur sufficit, quod connotatum distinguatur realiter à subiecto, & necessarium non est, quod ipsa prædicata in se ipsis, & ratione sui à subiecto distinguantur.

Iuxtà hanc ergo doctrinam, ad argumentum nego antec. & ad primam probationem concessa maiori, & minori. Distinguo consequent. Si tale prædicatum in conceptu formali connotatiuum sit, concedo conseq. Si sit absolutum, nego conseq. per quæ patet ad primã probationẽ clarissime: quia vnio est prædicatum connotatiuum in conceptu formali. Patet etiam ad secundam, & tertiam probationem: quia repræsentatio intuitiua, secundum conceptum formalem connotat extrinsecum, scilicet præsentiam obiecti. Et similiter esse actuale, & exercitum essentiæ connotat actionem agentis, per quam essentia extrahitur à statu possibilitatis, & tendit ad existentiam.

Ad quartam probationem respondetur, quod esse aureum, accidentaliter prædicatur de annulo, ratione figuræ; eo quod annulus est artefactum constans ex subiecto, & forma artificiali, cumque forma artificialis

realiter distinguatur à substantia annulli, fit inde quod prædicatum etiam realiter à subiecto distinguitur, ratione figuræ.

Ad quintam respondent aliqui, quod actio, & passio, quamvis accidentaliter prædicentur inter se, essentialiter tamen prædicantur de aliquo tertio, scilicet de motu, cum quo vtraque identificatur realiter; & ideo mirum non est, quod inter se non distinguantur realiter. Existentia vero accidentaliter prædicatur de essentia, nec tamen vtraque essentialiter prædicatur de aliquo tertio; & ita realiter distinguuntur. Quæ solutio satis probabilis est.

Melius tamen respondetur, quod hæc propositio; actio est passio, est propositio essentialis, propter realem identitatem vtriusque. Sicut hæc propositio, iustitia est misericordia, est essentialis in Deo, propter realem identitatem misericordiæ, & iustitiæ.

Ad sextam probationem respondetur: Rationale accidentaliter prædicari de animali sumpto logicè, & in communi; non tamen de animali physicè, & in singulari: nam animal in singulari necessario determinatũ est, & constitutum per aliquam differentiam. Nostra autem ratio, de illis quæ accidentaliter prædicantur de aliquo in singulari, intelligenda est.

Poterat etiam respondere, quod animal, & rationale essentialiter prædicantur de aliquo tertio, videlicet de homine; & ita necessum non est, quod realiter distinguatur.

Aliter etiam poterat dici: Rationalem esse prædicatum inadæquatum respectu animalis, sicut individuum respectu speciei; & ideo sicut hæc propositio, homo est Petrus, est accidentalis, ita etiam altera, animal est rationale. Existentia vero est prædicatum adæquatum essentiæ; & ita dispar est ratio.

§. IIII.

Cæteris argumentis occurritur.

SEcundò arguitur contra nostram conclusionem fundamento principali, in quo sententia contraria maxime fidit. Quia Existentia non recipitur realiter in essentia. Ergo realiter ab essentia distincta non est. Proba-

batur ant. Essentia nec vt est intra causas, nec vt extra causas est, potest recipere existentiam. Ergo existentia non recipitur realiter in essentia, antecedens quantum ad primam partem constat: quia essentia intra statum possibilitatis nequit facere compositionem cum existentia: Existentia namque statum possibilitatis essentialiter excludit. Ergo essentia intra statum puræ possibilitatis nequit existentiam recipere. Quantum ad secundam vero partem probatur ant. Essentia quando est extra causas intelligitur cum existentia. Ergo vt est extra causas nequit existentiam recipere. Probatur ant. Quando essentia est extra causas, intelligitur cum effectu existentiæ; quia effectus existentiæ est cõstituere rem extra causas. Ergo essentia quando est extra causas, cum existentia intelligitur.

Respondetur ad argumentum negando duo antecedentia prima. Et ad probationem distinguo antecedens quo ad secundam partem, quando est extra causas complete, & in facto esse, concedo ant. Incomplete, vialiter, & in fieri, nego ant. & conseq. Essentia namque potest considerari extra omnes suas causas complete, & in facto esse: & provt sic nequit existentiam recipere, sed potius iam intelligitur cum illa; siquidem intelligitur iam cum effectu existentiæ, qui est constituere rem complete, & in facto esse extra omnes suas causas. Potest insuper essentia considerari extra causas incomplete, vialiter, & in fieri: quamdo videlicet essentia incipit passive moveri per actionem causæ efficientis, & illius influxum incipit terminare; in quo statu, solum est in via ad habendam existentiam, & nondum intelligitur cum illa; consequenterque in hoc statu medio, existentiam recipere potest.

Instantia argumenti inuenitur in subsistentia creata, quæ in sententia contrariorum non recipitur in substantia, prout est intra statum possibilitatis, nec prout est extra causas complete, & in facto esse: & tamen in substantia recipitur, quando substantia incipit passive moveri, & ponitur extra causas incomplete, vialiter, & in fieri.

Sed instabis. Essentia in illo statu medio, & pro illo priori, quo ponitur in via ad

ad habendam existentiam, intelligitur iam cum aliqua existentia: ergo prout sic nō potest existentiam recipere. Probatur antecedens primò. Essentia dum est in via ad essendum extra causas existit saltim incompletè, vialiter, & in fieri: ergo intelligitur cum aliqua existentia: probatur conseq. bene valet, essentia pro illo priori existit vialiter: ergo existit; sed existere est effectus existentiæ: ergo si pro illo priori, saltim vialiter existit, pro eodem priori intelligitur cum existentia.

Secundo probatur ant. Essentia pro illo priori, intelligitur cum aliquo esse actuali exercitè: ergo cum aliqua existentia intelligitur: probatur conseq. quia essentiam esse constitutam in actu exercito, est effectus existentiæ: ergo si pro illo priori intelligitur essentia cum aliquo esse actuali exercitè, etiam cum existentia intelligitur.

Respondetur negando antec. & ad primam probationem, nego conseq. quia existere vialiter, nihil aliud est, quam esse in via ad habendam existentiam; & ideo quod existit vialiter, nondum existit. Vnde consequentia in argumento illata, bona non est: nam vt ait D. Thom. opusc. 39. de fallacijs syllogism. cap. 10. in illa consequentia arguitur, à secundum quid ad simpliciter; eo quod arguitur ab existere vialiter, ad existere absolutè, & simpliciter. Vnde procedit ab antecedenti cū addito, ad consequens absolutè, & simpliciter, qui modus arguendi, bona consequentia non est.

Dices. Hæc est bona consequentia, homo velociter currit: ergo homo currit; & tamen arguitur ab antecedenti cum addito; ergo etiam altera consequentia bona erit.

Respondetur distinguendo min. Cum addito nō diminuente, concedo min. Cum addito diminuente, nego min. & conseq. Quandoque namque additum non diminuit de ratione illius cui additur, sicut in consequentia facta; eo quod velocitas non diminuit de ratione cursus, & tunc consequentia bona est. Quandoque vero additum diminuit de ratione eius cui additur, sicut in his, cessar est in memoria hominum: ergo cesar est. Petrus est bonus latro: ergo est bonus. Essentia pro priori ad existentiam existit vialiter: ergo existit. In

quibus omnibus bona conse-quentia non fit.

Ad secundam probationem antecedentis respondetur distinguendo ant. Cum aliquo esse actuali, actualitate exercita essentiæ, concedo anteced. actualitate existentiæ, neg. ant. & consequent. quando namque essentia incipit terminare actionem agentis habet aliquam actualitatem exercitam essentiæ: quia hoc, quod est terminare actu actionem causæ efficientis, aliqua actualitas est, quam quidem essentia non habebat intra statum possibilitatis, in quo statu non terminabat essentia actionem causæ efficientis; hæc tamen actualitas non est existentia, sed est ipsa essentia, vt terminat actionem agentis; & ideo pro illo priori nondum habet existentiã; cuius effectus est, tribuere esse actuale completum, & vltimatum.

Sed instabis: Illud est esse existentiæ, per quod essentia distinguitur à suis causis; sed per illud esse, quod habet essentia, dum incipit terminare actionem agentis, differt essentia à suis causis: ergo illud esse, est esse existentiæ.

Respondetur distinguendo mai. Distinguitur completè, & in facto esse, concedo mai. vialiter, & incompletè nego mai. & secundum eandem distinctionem minoris, nego consequent. Eo namque modo, quo essentia est extra causas, à suis etiam causis distinguitur; cumque per illud esse assignatum, solum essentia sit extra causas vialiter, & incompletè, solum etiam incomplete à suis causis distinguitur. Instantia est in doctrina Suarez distinguentis virtualiter essentiam ab existentia, in qua doctrina essentia pro priori virtuali ab existentiam, differt à suis causis; & tamen non differt ab illis per esse existentiæ, & completè: ergo idem in nostro casu dicendum.

Poterat secundò alijs terminis responderi. Essentiam videlicet intra statum possibilitatis esse in potentia ad duplex esse actuale exercitum, vnum quidem essentię, & alterum existentiæ, per quorum primum tollitur eius potentialitas, solum quãtum ad vnam partem; & ita tantum inadæquatè, & quantum ad illam partem, per illud esse à suis causis distinguitur: vt tamen adæquatè distinguatur à causis, vtrumque esse, tàm essentiæ, quàm existentiæ debet habere.

Sed

Sed instabis. Essentia per illud esse assignatum fit ens participialiter sumptū; sed esse ens participialiter sumptum, est effectus existentiæ. Ergo illud esse, est esse existentiæ.

Respondetur distinguendo mai. Ens participialiter incompletè, & vialiter, concedo mai. completè, & in facto esse, nego mai. & sub eadem distinctione min. nego conseq. sicut namque essentia, pro illo priori est in via ad habendam existentiam, ita etiam est ens participialiter vialiter, & incompletè; non tamen est ens participialiter completè, & in facto esse; hoc enim solum ab existentia præstatur.

Tertio arguitur. Essentia creata per se ipsam terminat actionem agentis. Ergo per se ipsam existit: quia actio causæ efficientis terminatur ad existētiam; & ideo si essentia creata per se ipsam terminat actionem agentis, per se ipsam debet existere.

Respondetur distinguendo ant. Terminat incompletè, & inadæquatè, concedo ant. completè, & adæquatè nego ant. & conseq. quia essentia creata per se ipsam, solum inadæquatè terminat actionem agentis; eo quod actio causæ efficientis non solum tendit ad essentiam, sed etiam ad existentiam communicandam: & ita vsque quò existentiam producat, actio completa non est.

Sed instabis. Essentia vt terminat actionem agentis, per se ipsam habet quidquid requiritur, vt sit à parte rei. Ergo per se ipsam completè, & adæquatè terminat actionem agentis. Probatur anteced. Essentia vt terminat actionem agentis, per se ipsam habet esse temporale, quod est novum, & non erat ab ęterno. Ergo per se ipsam habet quidquid requiritur vt sit à parte rei.

Respondebis. Essentiam prout sic, habere esse temporale incompletè, & vialiter, non tamen in facto esse, & completè.

Contra tamen est. Essentia creata vt per se ipsam terminat actionem agentis, est completè, & in facto esse extra suas causas. Ergo habet esse temporale completè, & in facto esse. Probatur ant. Essentia cum indivisibilis sit, vel totaliter est intra causas, vel totaliter est extra illas: nam indivisibile, sicut totum attingitur, vel nihil illius attingitur, ita totum est intra causas, vel tota-

taliter est extra illas; sed essentia vt terminat actionem agentis, non est totaliter intra causas: ergo totaliter est extra suas causas.

Respondetur negando antec. ad probationem distinguo mai. quantum ad esse essentiæ, & ex parte rei, concedo mai. quantum ad vltimum esse existentiæ, nego mai. & concessa min. nego consequentiam sub distinctione maioris. Essentia namque indiuisibilis est secundum prędicata essentialia, & quantum ad esse essentiæ; & ideo pro illo priori, quo terminat actionem agentis est totaliter extra causas quantum ad esse essentiæ, & ex parte sui; non tamen est totaliter extra causas, quantũ ad esse vltimum existentiæ, eo quod nondum habet in facto esse existentiam, quamvis sit in via ad existentiam habendam.

Arguitur quarto. Ex identitate existentiæ cum essentia nulla sequitur infinitas: ergo quamvis existentia cum essentia identificetur, infinita non erit. Probatur antecedens primò. Existentia, & essentia creata sunt aliquid limitatum, & finitum; sed finitum additum finito non facit infinitum. Ergo ex identitate existentiæ cum essentia creata, nulla sequitur infinitas. Probatur minor, indiuisibile additum alteri indiuisibili, non facit diuisibile, & extensum: ergo finitum additum finito, non facit infinitu. Consequentia à paritate bona est.

Secundo probatur antec. Existentia creata realiter eadem est cum sua essentia: nam ipsa existentia creata habet etiam sua prædicata essentialia realiter ab ipsa indistincta; & tamen existentia creata infinita non est: ergo idem quod prius.

Tertio probatur ant. Ex identitate esentiæ cum vltima actualitate de linea entis nulla sequitur infinitas: ergo ex identate illius cum existentia propria, infinitas non sequitur: probatur antec. ex identate causæ finalis cum sua causalitate, quæ est vltima actualitas in linea finis, nulla sequitur infinitas; siquidem in probabili Thomistarum sententia, causalitas finis consistit in allicientia, & attractione propriæ bonitatis ad se trahentis, & allicientis appetitum voluntatis, quæ tamen allicientia realiter distincta non est, sed potius identificata cum

cum ipsa bonitate finis, absque vlla infinitate ergo pariter ex identitate essentiæ cum vltima actualitate de linea entis, infinitas inferenda non est.

Respondetur ad argumentum negando antec. & primam minorem. & ad probationem nego consequent. Ratioque discriminis est: qui in diuisibile ex conceptu formali est indiuisibile, & illi secundum formalem conceptum repugnat divisibilitas, & extensio, ideoque licet cum alio in diuisibili cõiungatur, adhuc tamen indiuisibile manet; & consequenter nequit præstare extensionem. Finitum vero, quod ex conceptu formali limitatum non est, si semel identificatur cum alio, à quo limitari debebat, totaliter infinitum, & illimitatum euadit: quia nullum relinquitur principium limitationis; & propterea cum existentia creata ex conceptu formali limitata non sit, sed per essentiam limitari debeat; si cum essentia identificata cõcceditur, erit simpliciter infinita.

Instantia argumenti inuenitur in Anima, & gratia iustificante, quarum qualibet finita est; & tamen si anima identificaret gratiam iustificantem, esset infinita simpliciter. Hoc idem etiam haberet intellectus, si intellectionem creatam identificaret. Et substantia creata, si identificaret supernaturalitatem creatam, quamvis omnia ista defacto limitata, & finita sint.

Sed instabis. Data identitate existentiæ cũ essentia, posset adhuc existentia per causam efficientem limitari: ergo maneret adhuc principium limitationis; & consequenter infinita non esset: probatur antec. Potest aliquid ex se non limitatum, per causam efficientem limitari, sicut constat in specie expressa creata quidditatiua Dei, quæ in probabili sententia Thomistarum, possibilis est, quæ quidem ex se non est limitata, per causam tamen efficientem limitaretur, quia ab intellectu creato esset producta. Ergo data identitate existentiæ cum essentia, posset ad huc existentia per causam efficientem limitari.

Secundò instabis. Existentia creata prius intelligitur creata, & ab alio producta, quam intelligatur receptibilis in essentia. Ergo quamvis receptibilis non esset, sed eadem realiter cum es-

essentia, adhuc esset limitata. Probatur ant. Esse creatum, & ab alio productum est prædicatum analogicè commune ad omnem formam creatam, sive receptibilem, sivè receptam &c. esse verò receptibilem est prædicatum proprium, & particulare formæ receptibilis, sed prædicata communia priora sunt, quam prædicata particularia. Ergo prius existentia intelligitur creata, & ab alio producta, quam intelligatur receptibilis in essentia.

Respondetur ad primam replicam negando ant. & ad probationem dicimus: quod species illa pro priori ad causam efficientem intelligitur receptibilis in intellectu creato; & ideò ante causam efficientem intelligitur ex se limitata per ordinem ad intellectum creatum, in quo receptibilis est.

Ad secundam replicam respondetur. Prædicata superiora esse priora in essendo, & prædicando absolute; non tamen in constituendo, sed potius differētia propria cuiuscumque rei in constituendo speciem prima est: nec species ipsa intelligitur vsque quo differentia intelligatur; & ideò existentia creata intra speciem propriā prius intelligitur receptibilis, quam ab alio producta; & si differentiam receptibilis non haberet, non esset in tali specie, nec tali modo rationem communem contraheret, quia si differentia esset differentia formæ in receptibilis, species non esset ab alio.

Ad probationem secundam antecedentis principalis, negatur conseq. quia existentia est actus verè, & propriè essentiæ completæ, illamque respicit vt potentiam, & proprium limitativum. Vnde si cum illa identificaretur, careret limitativo, & evaderet infinita. Non tamen existentia respicit eodem modo suam essentiam incompletam, nec tamquam verus actus comparatur ad se ipsam vt potentiam; & ideo quamvis propriam essentiam identificet, limitata manet per ordinem ad essentiam completam, in qua receptibilis est. Sicut intellectio creata absque vlla infinitate identificat suam essentiam; non tamen identificare potest essentiam, & substantiam agentis, quia ad istam comparatur tamquam verus actus secundus, ideo limitatus, quia immediatè in intellectu, & mediatè in substantia ope-

rantis receptibilis est.

Ad tertiam probationem antedentis, respondetur. Sententiam oppositam probabiliorem esse: illa tamen admissa, in qua argumentum procedit, dicimus; existentiam ex conceptu formali importare positivè perfectionem, & ideo absque infinitate cum essentia identificari non potest: causalitas verò finis, ex conceptu formali non dicit imperfectionem, quia reperitur in Deo formaliter, non tamen dicit positivè perfectionem, sed solum permissivè, quia contrahibilis est per causalitatem divinam, summè perfectam, & etiam per causalitatem creatam, quæ imperfectionem importat, eo quod causa finalis creata causat, vt in apprehensione existens, & solum intentionaliter monet: & ita ex identitate causæ finalis cum sua causalitate infinitas inferenda non est.

Tandem arguitur: Quæ realiter distinguuntur, possunt saltim per absolutam Dei potentiam realiter separari; sed essentia, & existentia creata realiter separari non possunt, etiam de potentia absoluta: quia si existentia tollitur, essentia vltra non existit, nec est in rerum natura: ergo existentia creata realiter ab essentia distincta non est.

Confirmatur: Non est assignabilis effectus formalis, quem existentia superaddita possit essentiæ præstare: ergo existentia creata nō potest esse aliquid superadditum essentiæ, & realiter ab ea distinctum. Probatur ant. Existentia superaddita non potest præstare essentiæ, quod sit terminus actionis, quia essentia ratione sui terminat actionem vt quod, & immediate producitur, vt quo verò constituitur in ratione termini per ipsam actionem causæ. Rursus existentia non potest essentiæ tribuere esse per se, eo quod esse per se, est proprius effectus subsistentiæ. Tandem existentia nequit præstare esse in alio receptiuè, vel inhæsiuè; hoc enim à receptione, vel eductione præstatur; sed præter hos effectus, alius assignabilis non est: ergo nō est assignabilis effectus formalis, quem existentia superaddita posit essentiæ præstare.

Confirmatur, & vrgetur secundò. Dum Petrus existit in rerum natura cum existentia, quam superaddimus, deficit à Petro carentia essentiæ, & carentia ista forma-

liter, & immediatè excluditur per essentiam Petri, vt ab existentia distinctam; eo quod cum sola essentia opponitur contradictorie immediatè; sed defectus formalis, & exclusio immediata vnius contradictorij, est formalis existentia alterius: ergo dum Petrus existit in rerum natura, essentia Petri, vt distincta ab existentia superaddita, per se ipsam existit. Sicut etiam immediatè per se ipsam; non essentiam, vel carentiam essentiæ sibi contradictoriam excludit.

Hæc tamen omnia plus quam facilia sunt, & adea respondetur. Ad argumentũ quidem negãdo mai. quia totum, in plurium contrariorum sententia, realiter distinguitur à suis partibus; à quibus tamen, etiam de potentia absoluta, separari non potest. Et in sententia Thomistarum, & aliorum, totum realiter distinguitur à materia, à quo tamen non potest separari. Et relatio prędicamentalis realiter differt à termino, & ab illo separari non potest.

Ad primam confirmationem respondetur, plura falsa continere, videlicet, essentiam constitui in ratione termini quo, per ipsam actionem productiuam; nam terminus quo, vel producitur, vel communicatur per actionẽ, & in re producta manet: actio vero nec se ipsam communicat, vel producit, nec in termino manet, vt per se manifestum est. Rursus etiam falsum est, esse in alio præstari formaliter ab eductione, à qua solum prouenit efficienter. Et tandem præter enumerata, est assignabilis effectus proprius, quem existentia superaddita possit essentiæ præstare, videlicet constituere ipsam extra omnes suas causas completè, & in facto esse, & vltimò in linea entis completam, & actuatam, quem effectum formalem non potest essentia per se ipsam habere, vt relinquimus probatum.

Ad secundam confirmationem respondetur. Exclusionem formalem, & immediatam vnius contradictorij, ex terminis, & absolutè nõ esse existentiam alterius: nam essentia hominis in statu possibilitatis excludit carentiam essentiæ, quia eo modo, quo ibi invenitur essentia, non datur carentia illius: & idem de quacumque essentia in illo statu dicendum; & tamen essentia in statu possibilitatis non existit per se ipsam. Loquendo

do verò de rebus, quæ in rerum natura existunt, dicendum est, exclusionem formalem, & immediatam vnius contradictorij, esse alterius existentiam, tamquam conditionem necessario requisitam, non tamen tamquam formam formaliter expellentem. Albedo namque per se ipsam, vt connotantem existentiam exercitam excludit in rerum natura carentiam sui ipsius. Et relatio relationis carentiam. Et essentia Petri per se ipsam excludit formaliter non essentiam, non quidem per se ipsam absolutè, sed per se ipsam vt exercitè existentem, vel vt connotantem exercitam existentiam.

Instantia manifesta invenitur in sententia contrariorum; ipsi namque asserunt, existentiam virtualiter ab essentia distingui, in qua sententia, essentia vt virtualiter ab existētia distincta per se ipsam excludit non essentiam, vel, carentiam essentiæ; & tamen essentia vt sic virtualiter ab existentia distincta, non existit per se ipsam: aliàs vt virtualiter ab existentia distincta haberet etiam aliam existentiam virtualiter distinctam, de qua idem fiet argumentum, & dabitur processus in infinitum. Intellectus etiam Divinus, vt virtualiter à voluntate distinctus excludit carentiam sui: & idem de voluntate dicendum; & tamen intellectus divinus, vt sic à voluntate distinctus non existit per se ipsum, aliàs haberet existentiam virtualiter distinctam ab existentia aliorum attributorum, & quod cumque attributum haberet existentiam ab existentia alterius attributi virtualiter adæquatè distinctam.

§. Vltimus.

Corollaria ex dictis.

EX dictis infertur primo. Quod quandò D.Th.q.21.de ver. art.5. asserit: *dato quod creatura esset suum esse, adhuc tamen creatura non haberet rationem boni, nisi præsupposito ordine ad creatorem*, loquitur dato impossibili, quod videlicet creatura esset suum esse, & simul maneret in ratione creaturæ: si namque in illa hypotesi creatura maneret, necessario diceret ordinem ad creatorem.

Secundò infertur. Ea quæ in inferioribus sunt dispersa, posse in superioribus adunari, quando non adest specialis repugnantia. Sicut

prae-

practicum, & speculativum adunantur in habitu Theologiæ, & in habitu fidei; qui tamen habitus ex conceptu formali imperfectionem important receptibilis formæ; ex quo tamen essentia, & existentia in aliqua creatura, quamvis superiori adunentur, sequitur specialis repugnantia, & infinitas, quam supra probavimus.

Infertur tertiò. Etiam subsistentiam esse realiter à *substantia* distinctam. Pro cuius intelligentia notamus: quod sicut in quacumque linea datur aliquis actus vltimus, ita etiam in linea substantiæ datur aliquis vltimus actus, qui dicitur subsistētia, quæ eadem non est cum singularitate, sed ab ea realiter distincta. Sicut constat in mysterio incarnationis, in quo quidem humanitas singularis sine propria subsistentia fuit assumpta ad subsistentiam divinam.

Nota secundò: effectum formalem subsistentiæ esse, reddere substantiam, vel naturam independentem ab alio tamquam à sustentante, & incommunicabilem alteri supposito; quæ quidē subsistentia naturam irrationalem constituit suppositū: naturam vero rationalem denominat personam; & ita persona diffinitur: *rationalis naturæ individua substantia.*

Modò autèm doctrina illata probatur. Nam quod identificat vltimam actualitatem dicentem perfectionem simpliciter simplicem, est infinitum simpliciter; sed subsistentia est vltima actualitas in linea substantiæ, & perfectio simpliciter simplex, sicut ipsa existentia, & propter similem rationem. Ergo si substantia identificaret subsistentiam, esset simpliciter infinita; & consequenter illam identificare non potest. Contra quam doctrinam non obstat, D. Th. 1.p.q.3. art.3. affirmare, quod *in his, quæ non sunt composita ex materia, & forma, non differunt suppositum, & natura.* In quibus verbis appertè significare videtur, in Angelis subsistentiam cōstituentem suppositum, non esse realiter distinctam à natura.

Non inquam obstant verba ista D.Th. quia suppositum potest accipi radicaliter, pro ipsa natura individua, ad quam consequitur subsistentia; & potest accipi formaliter, pro ipsa natura vt incommunicabili alteri vt supposito sustentanti, secundum quam consideratio nem, natura involvit forma-

liter subsistentiam. Angelicus autem Præceptor loquitur de supposito, solum in prima acceptione; non tamen in acceptione secunda: nam 3.p. q.4. art.1. ad 3. expresse fatetur: naturam Angelicam potuisse assumi ad subsistentiam divinam, quia potuit ita præveniri, vt propria personalitate, & subsistentia careret, & hæc de articulo isto, in hoc libro textu 17. ad Philosophum applicanda.

ARTICVLVS II.

Vtrum Materia habeat propriā existentiam?

§. I.

Sensus difficultatis apperitur, & statuitur nostra conclusio.

IN præsenti difficultate vnum iam probatum supponimus, & inquirimus aliud. Supponimus quidem existentiam materiæ realiter ab illa distingui: & inquirimus, an ipsa materia, & forma vnica, & indivisibili existentia totius existant, an verò tam materia, quam forma habeant proprias, & distinctas existentias? Quod sub alijs terminis à pluribus disputatur: Vtrum videlicet in composito dentur existentiæ partiales? In qua parte duplex versatur sententia: prima concedit materiæ propriam, & partialem existentiam. Illam tuentur PP. Societatis, quibus extra scholam D. Thom. plures adhæsere sequaces. Secunda sententia multitudinem existentiarum, tamquam innanem excludit, solumque concedit vnam existentiam dimanantem à forma, qua compositum, & eius partes existunt; consequenterque materiam propriam existentiam non habere. Ita vniuersi Thomistæ cum Angelico Doctore. Cum quibus sit.

§. II.

Nostra Conclusio.
Materia non habet propriam, & partialem existentiam.

COnclusionem esse mentem D. Th. nullus debet dubitare; ipse namque 1 2.q.4. art. 5. ad 2. asserit: *Quod idem est esse formæ, & materiæ, & hoc idem est esse compositi.* Quæ verba pro conclusione nostra expressissima sunt; probatur tamen ex doctrina D. Thom., quia quidquid

quid habet exiſtentiam, eſt ens in actu; eo quod effectus exiſtentiæ eſt, rem in actu conſtituere: ſed materia prima antecedenter ad formam non eſt ens in actu: ergo propriam exiſtentiam non habet: probatur minor ex D. Thom. 1. p. q. 7. art. 2. ad 3. dicente: *Quod materia prima non exiſtit in rerum natura per ſe ipſam, cum non ſit ens actu, ſed potentia tantum*: Ergo minor vera eſt.

Reſpondebis. D. Thom. non negare, materiam eſſe ens in actu, ſed ſolum eſſe in actu completo.

Contra tamen eſt. Quia D. Thom. illud affirmat tam quam proprium, & ſpeciale materiæ; ſed non exiſtere in actu completo, non eſt proprium materiæ, ſed etiam convenit formæ, quæ ante quam vniatur materiæ, & ſit in ipſo compoſito, non eſt in actu completo: ergo ſolutio ad mentem D. Thom. nō eſt.

Secundò impugnatur ſolutio ex D. Thom. opuſc. 31. approbante, quod aſſerit Averrois 2. de Anima, quod videlicet; *Materia nullum eſſe habet, vnde ſimpliciter loquendo, forma dat eſſe materiæ*. Sed quod nullum habet eſſe, non habet etiam eſſe incompletum, & partiale; ergo materia ante formam non eſt in actu, etiam incompleto.

Ex his etiam impugnata manet ſolutio aliorum aſſerentium, D. Thom. non negare, materiam eſſe ens in actu ante formam: ſed tantum negare, eſſe ens in actu per ſe ipſam, vel per exiſtentiam ſecum identificatam.

Manet inquam impugnata doctrina iſta; quia D. Thom. 4. contra gentes cap. 81. art. 3. aſſerit, *Quod materia non habet eſſe in actu, niſi per formam*: Ergo ante formam non eſt ens in actu, ſicut corpus non poteſt eſſe coloratum ante colorem, quia non niſi per colorem habet eſſe coloratum.

Secundò impugnatur. Quia D. Thom. vt vidimus, aſſerit; quod idem eſt eſſe formæ, & materiæ; ſed eſſe formæ non eſt ante formā: ergo materia ante formam non habet eſſe; & conſequenter ens in actu non eſt.

Ratione autem concluſio noſtra probatur. Quia de conceptu formaliſſimo exiſtentiæ, eſt eſſe vltimum actum, quo res ponitur extra cauſas; ſed exiſtentiæ materiæ hoc totum repugnat: ergo materia non poteſt propriam exiſtentiam habere. Maior patet ex D. Thom. q.

vnica de Anima. art. 6. ad 2. asserente, & diffiniente, existentiam esse vltimum actū, qui est participabilis ab omnibus, & ipsum non participare, id est, omnia ad existentiam ordinari, & per ipsam actuari, illam tamen ad alterum non ordinari, nec per alterum actuari posse: ergo existentia est vltimus actus, quo res ponitur extra causas. Minor autem principalis probatur. Existentia materiæ esset potentialis, & actuabilis per existentiam formæ: ergo non esset vltimus actus; quia vltimo in aliqua linea, essentialiter repugnat ad alterum ordinari; post vltimum namque in aliqua linea non datur aliud. Sicut non datur aliud ante primum. Antecedens probatur. Existentia totius, quæ in sententia Iesuitarum, ex partialibus existentijs resultat, est vna per se: ergo existentia materiæ erit potentialis, & actualis per existentiam formæ: quia totum per se debet habere partes, quarum vna ad alteram ordinetur.

Ad rationem istam adversarij ausi sunt negare maiorem: asserunt namque de conceptu formali existentię in communi non esse, quod sit vltimus actus, sed hoc duntaxat existentiæ completæ convenire. Vnde pro inconvenienti non habent quod existentia materiæ, quę in eorum sententia, partialis & incompleta est, per existentiam formæ, actuabilis, & determinabilis sit.

Hoc est principium inexpugnabile contrariorum, in quo omnes vnanimiter conveniunt, in negando videlicet diffinitionem existētiæ; quod quidem impugnatur.

Primò ex D. Thom. qui q. 7. de potent. art. 2. ad 9. asserit: quod esse nihil addi potest, quod sit eo formalius, ipsumque determinet, sicut actus potentiam; sed si aliqua existentia non esset vltimus actus, sed potius esset ad alteram ordinabilis, & actuabilis per aliam, iam vna existentia esset altera formalior, ipsamque terminaret, sicut actus determinat potentiam: ergo repugnat aliquam existentiam non esse vltimum actum.

Secundò reijcitur. Existentia in communi, ex conceptu formali est actus vltimus ad aliū non ordinabilis: ergo repugnat existentia aliqua, quæ nō sit vltim⁹ actus: probatur antec. Existentia in communi, ex conceptu formali est actus secundus in linea entis; sed actus secun-

cundus cuiuſcumque lineæ, in eadem linea vltimus actus eſt, vt per omnes diſcurrenti conſtabit: ergo exiſtentia in communi, ex conceptu formali eſt vltimus actus.

Tertio efficaciſsime impugnatur data ſolutio. Quia exiſtentia in communi contrahibilis non eſt per exiſtentiam partialem, & potentialem: ergo non eſt dabilis exiſtentia potentialis, & partialis ad alteram ordinata: probatur antec. exiſtentia in communi contrahibilis non eſt per illud, quod ſecundum vltimam differentiam eſt extra lineam actus ſecundi; ſiquidem exiſtentia eſſentialiter eſt in linea actus ſecundi; & conſequenter non poterit contrahi per illud, quod ſecundum vltimã differentiam eſt extra lineam actus ſecundi; ſed exiſtentia partialis, & potentialis ſecundum vltimam differentiam, eſt extra lineam actus ſecundi: ergo exiſtentia in communi per exiſtentiam partialem, & potentialem contrahibilis non eſt: probatur min. Exiſtentia potentialis ſecundum vltimam differentiam, eſt extra lineã actus: ergo etiam eſt extra lineam actus ſecundi. Conſequentia euidens eſt. Et antecedens probatur. Exiſtentia potentialis ſecundum vltimam differentiam, eſt in linea potentiæ; ſiquidem ſecundum vltimam differentiam potentialis eſt, & ad alteram ordinata: ergo ſecundum vltimam differentiam extra lineam actus eſt.

Quarto impugnatur. Si ſemel vna exiſtentia per alteram actuatur, debet per aliam exiſtere: nam ſi vna actuat alteram, communicabit illi proprium effectum formalem, & conſequenter illam reddet exiſtentem; ſed vna exiſtentia nequit per aliam exiſtere. Ergo non poteſt vna ad alteram ordinari. Probatur min. quod exiſtentia habet à ſe in genere cauſæ formalis, non poteſt habere ab alio in eodem genere cauſæ. Sicut patet in forma ſubſtantiali, quæ non poteſt habere ſpeciem ab alia forma, quia illam habet a ſe in genere cauſæ formalis: & propter eandem rationem, non poteſt quantitas extenſionem ab alia forma deſumere; ſed exiſtentia habet a ſe in genere cauſæ formalis exiſtere. Ergo exiſtere non poterit per alteram exiſtentiam.

Reſpondebis fortaſſè. Quod exiſtentia potentialis ha-

habet a se existere incomplete: & ita poterit completè existere habere per alteram existentiam.

Contra tamen est. Quia forma substatialis habet a se in genere causæ formalis esse actum primum, & quantitas extensionem, non possunt ab alijs formis similes effectus nec completè, nec incompletè participare; sed existentia habet a se ingenere causæ formalis existere. Ergo nec completè nec incompletè poterit existere per alteram existentiam.

Secundò impugnatur. Vnius rationis formalis non datur alia; sed existentia est ratiò formalis existendi. Ergo nec completè, nec incompletè potest per aliam existere.

Tertiò impugnatur. Existentia ex conceptu formali est completa in genere existendi, vel faciendi formaliter existere. Ergo vna existentia nec completè poterit existere per alteram existentiam. Probatur ant. Primum in quocumque genere debet esse ex conceptu formali in eodem genere completum: nam primum in quocumque genere est illud a quo cętera sunt talia; & consequenter omnia participant ab illo, ipsum verò non participat ab alijs, ac proinde completum est: alias ab alijs participaret cōpletionem; sed existentia ex conceptu formali est primum principium in genere existendi, sicut forma substantialis est primum prīcipium in genere dandi speciem, & quantitas in linea extendendi, & relatio in genere referendi. Ergo existentia ingenere existendi completissima est.

Secundo probatur conclusio. Effectus formalis existentiæ est constituere rem extra omnes suas causas; sed materia ex se, & antecedenter ad formam extra omnes causas non est; siquidem ante formam non est extra causalitatem ipsius formæ. Ergo ante formam nequit habere existentiam. Probatur mai. Effectus formalis existentiæ est, constituere rem completè extra statum posibilitatis; sed quando res non est extra omnes suas causas, non est completè extra statum posibilitatis, sed adhuc manet in potentia suæ causæ. Ergo effectus formalis existentiæ est, constituere rem extra omnes suas causas.

Tertio probatur conclusio. Partes totius fiunt extensæ per quantitatem, & exis-

existentiam, qua totum extensum est, & per eandem albedinem, omnes partes redduntur albæ. Ergo per existentiam totius poterunt existere omnes partes; consequenterque vt materia existat, non erit necessaria existentia diversa ab existentia totius.

Confirmatur. Si materia propriam existentiam haberet, esset composita ex potentia, & actu; & consequenter non esset primum subiectum, nec esset pura potentia. Et forma similiter non esset primus actus; siquidem alium actum supponeret. Ergo materia non potest propriam existentiam habere.

Secundò confirmatur, & vrgetur. Eadem actione, qua producitur totum, producuntur eius partes. Ergo per eandem existentiam existunt: quia productio ponit terminum sub existentia. Ex quo etiam habetur, quod si materia pro priori ad formam existeret, pro priori etiam ad formam esset vltimò completa; eo quod esset in vltimo termino productionis: nam vltimus terminus productionis est ipsa existentia, ad quam actio productiva vltimatè terminatur.

Quartò probatur conclusio. Quia ex duobus entibus in actu nō potest vnum ens per se resultare; sed si materia propriam existentiam haberet, & similiter forma, essent duo entia in actu: nam effectus existentiæ est, rem in actu constituere. Ergo ex materia, & forma non posset fieri vnum ens per se, quale est compositum substantiale. Maior probatur primo. Propterea namque in doctrina Aristotelis 8. Metaphysicæ. textu 13. ex subiecto, & accidenti non potest vnum per se resultare, quia accidens advenit subiecto iam in actu cōstituto, per formam videlicet substantialem: ergo ex duobus entibus in actu non potest vnum per se resultare. Et propterea D. Thom. opusc. 15. cap. 7. approbat consequentiam veterum Philosophorum, qui ex quo materia est ens in actu, inferebant per se solam esse rerum omnium substantiam, & formas illi advenientes, esse omnino accidentales, non constituentes vnum per se cum materia.

Secundo probatur maior. Ens per se solum fit ex actu, & potentia; sed duo entia in actu non se habent vt actus, & potentia, sed tantum

tu se haben ut v num in actu, & alterum in actu: ergo ex illis non potest vnum per se resultare. Et ideò ex humanitate, & verbo resultat vna persona per se: quia humanitas comparatur ad subsistentiam diuinam, tamquam potentia actuabilis, & complebilis per ipsam; non tamen ex natura diuina, & humana resultat vna natura totalis, propter rationem oppositam. Nec ex intellectu diuino, & humano resultat vnus intellectus totalis: quia intellectus humanus non se habet vt potentia actuabilis per intellectum diuinum.

§. III.

Argumentis contrariorum occurritur.

Contra conclusionem istam arguitur primo. Materia ante formam, verè, & propriè existit: ergo habet propriam, & partialem existentiam: probatur ant. Omnis causa pro priori quo causat, debet existere; sed materia pro priori ad formā causat formam ipsam in genere causæ materialis, in quo genere formam præcedit: ergo materia ante formam verè, & propriè existit.

Respondent aliqui Thomistæ, materiam ante formam iam intelligi existentem, non per illud, per quod est prius natura tàm forma, quàm existentia, sed per ipsam existentiam, à qua non potest pro illo priori præscindere; nam quod solum prioritate à quo alterum præcedit, semper cum alio intelligitur. Sicut Pater semper intelligitur cum Filio, quem antecedit prioritate à quo. Et actus liber semper intelligitur cū termino producto, quem tamen prioritate à quo antecedere debet. Et substantia, quæ est subiectum quantitatis, semper cum quantitate, & extensione intelligitur.

Hæc tamen solutio doctrinam Thomistarum firmiorem, & magis principijs Metaphysicæ conformem, & simul causarum prioritatem evertit. Causarum etiamque prioritatem tollit, quia si materia ante formam intelligitur existens formaliter, & completè, non potest formam præcedere prioritate naturæ. Ergo tollitur causarum prioritas. Probatur ant. si ante formam intelligitur existens completè, & formaliter, ante formam etiam intelligitur cū vltimo actu, qui est existentia,

tia; sed si ante formam intelligitur cum vltimo actu, etiam intelligitur cum actu primo, qui est ipsa forma. Ergo ante formam intelligitur cum forma; & consequenter non præcedit ipsam prioritate naturæ, nisi simul verificetur, præcedere, & non præcedere formam. Præcedere quidem, vt supponimus. Et non præcedere, quia ante formam intelligitur cum forma.

Explicatur, & vrgetur impugnatio. Implicat materiam pro priori ad formam, intelligi cum effectu formæ. Ergo implicat intelligi existentem ante formam. Patet conseq. quia non potest intelligi existens, vel cum effectu existentiæ, quin intelligatur cum effectu formæ, qui essentialiter prior est. Antecedens vero prob. Effectus formalis formæ est ipsa forma communicata formaliter; sed implicat, materiam ante formam intelligi cum forma pro illo priori alias intelligeretur prior, & non prior forma, Ergo implicat intelligi cum effectu formali formæ.

Tertio impugnatur solutio. Pro illo priori, quo materia præcedit formam, præcedit etiam existentiam prioritate naturæ, vt per se manifestum est; sed pro illo priori, quo materia præcedit etiam effectum existentiæ: ergo implicat materia, pro illo priori existentem intelligi: alias intelligeretur existens ante effectum existentiæ:

Quarto impugnatur: Implicat subiectum ante formam intelligi cum effectu formali formæ. Sicut implicat *subiectum* intelligi album antequam intelligatur albedo. Et intellectum intelligentem in actu secundò completè, & formaliter, antequam intelligatur intellectio. Et substantiam quantificatam, & extensam, antequam quantitas intelligatur; sed materia, pro illo priori quo præcedit tàm formam, quàm existentiam, intelligatur ante existentiam, & formam ergo implicat intelligi existentem pro illo priori.

Quinto solutio prædicta in equivoco laborat. Nam aliud est, materiam pro illo priori intelligi sine existentia, aliud verò non intelligi cum illa: primum quidem falsum est, quia materia nequit intelligi sine illo, quod habet pro instanti reali temporis, qualiter materia habet existentiam, dum recipit illam. Secundum autem

tem est verum, quia materia pro illo priori, nondum intelligitur complete, & formaliter cum forma, quam antecedit prioritate naturæ; & consequenter nondum intelligitur cum existentia cōplete, sed solum incomplete, & vialiter, quatenus pro illo priori causat, & recipit formam; ac proinde est in fieri, & in via ad habendam existentiam.

Exempla vero quibus vtitur prædicta solutio ad propositum non veniunt; nam illud quod prioritate naturæ alterum antecedit, non intelligitur cum alio, vt existente formaliter pro eodem priori: alias non intelligeretur vt antecedens ipsum; quamvis verum sit, non posse intelligi quin intelligatur aliud, vt pro alio posteriori consequutum. Sicut actus liber, & scientia practica Dei non possunt intelligi, quin intelligatur effectus vt consequutus pro posteriori naturæ; non tamen intelligitur effectus vt præcedens in eadem prioritate suæ causæ. Neque filius in diuinis intelligitur vt præcedens in eadem prioritate originis, in qua intelligitur Pater, quamvis non possit Pater intelligi, quin intelligatur filius, vt pro alio posteriori originis extiturus. Circa eandem solutionem, & doctrinam plura facillimè occurrunt, quæ tamen examinare non licet, ne tempus inaniter consumatur: Relicta igitur solutione ista, aliter.

Ad argumentum respondetur negando antec. & ad probationem distinguo mai. existere vialiter, & in fieri, vel in facto esse, concedo mai. Existere in facto esse nego mai. & concessa minori, nego consequent. Licet namque causa efficiens pro illo priori quo causat, debeat existere completè; eo quod causa efficiens agit in quantum est in actu, & tendit ad communicandam existentiam, & ita debet existentiam habere. Causa tamen materialis prima non causat, quia est, sed vt sit, nō dat esse, sed potius accipit illud à forma; & quando causat, tendit ad esse acquirendum, & existentiam recipiendam: Et ideo pro priori quo causat solum existit vialiter, & in fieri, quatenus est in tendentia, & via ad existentiam habendam.

Solutionem istam nostram, & communem Thomistarum, difficultatē magnam involuere, & difficiliter intelligi, afirmat quidam

ex

ex nostris: & illam impugnat primò. Quia si materia pro illo priori verè tendit ad acquirendam existentiã, hoc quod est materiam tendere ad existentiam, verè existit in rerum natura: quia sicut Petrum currere, est cursum Petri existere, ita materiam tendere, est tendentiam materiæ verè existere: ergo etiam ipsa materia pro illo priori verè existit. Nam implicat materiam pro illo priori exerceri exercitio existenti, & eam non existere simul.

Secundò. Si materia per solam subiectionem ad causam efficientem transit de statu possibilitatis, ad statum accidentalem vialiter existendi, per eandem subiectionem poterit ad formalem existentiam transire; hoc admittendum non est. Ergo materia pro illo priori verè existit, & non solum est in via ad existentiam per subiectionem ad causam efficientem incipientem producere.

Tertiò. Materia in illo statu viali habet aliquid, per quod distinguatur à nihilo. Ergo habet existentiam, vel existentia necessaria non est, vt res aliqua à nihilo distinguatur.

Quartò. Si doctrina vera est, materia pro illo priori habet actu rationem puræ potentiæ, & subiecti receptivi. Ergo pro illo priori distinguitur à se ipsa intra statum possibilitatis. Ergo est ens simpliciter pro illo priori, & verè existens: nam secundum D. Th. 1. p. q. 5. art. 1. ad 1. *Secundum hoc aliquid simpliciter dicitur ens, secundum quod primò discernitur ab eo, quod est in potentia tantum.*

Quinto. In illo statu viali, materia est iam extra causam efficientem. Ergo est etiam extra omnes alias causas; & consequenter existit: nam causa efficiens non aliter agit, & producit effectum, quam extrahendo illum extra suas causas; eo quod causa efficiens effectui extrinseca est, & non dat illi esse per se ipsam, sed media causa formali. Sicut album non producitur effectivè, nisi quatenus efficitur albedo, quæ est causa formalis albi.

Sextò. Implicat formam, quæ educitur de potentia materiæ, intelligi pro aliquo priori vt à causa efficiente, & non intelligi eductam: ergo implicat materiam intelligi pro aliquo priori vt à causa efficiente, & non intelligi vt habentem

rem esse à forma; & consequenter extra causam formalem: patet consequent. Quia non minus materia pendet à forma, quam forma pendeat à materia.

Septimò. Materia, vel accipit illud esse viale à forma, vel habet aliundè: si aliũdè habet: ergo causa formalis illius non est forma; & consequenter effectus ille non dependet à forma, sed potius ante illam erit complete productus extra omnes suas causas: Si verò illud esse venit a forma, non potest esse ante formam; quia effectus formalis formæ ante formam non est; ac proin de materia non habebit esse viale antecedenter ad formam.

Hæc tamen faciliora sunt, quam à viro docto sperarem. Et ad primam respondetur distinguendo antecęd. verè existit secundum quid, & in via, concedo antec. Absolutè, & simpliciter, nego ant. & conseq. Illud namque esse viale non est distinctum ab ipsa materia, sed potius est materia ipsa vt primo incipit terminare actionem causæ efficiẽtis: cumque materia vt primò incipit terminare actionem causæ efficientis, solum existat vialiter; inde est quod illud esse viale solum vialiter existit, sicut, & ipsa materia. Ad eum modum, quo materia pro priori ad formam causat formam, & refertur ad illam relatione transcendentali, & materiam ita causare, & referri, existit in rerum natura; & tamen illa relatio, & causalitas materiæ non existit complete, sed solum vialiter, sicut materia ipsa.

Dices. Illud esse viale, adveniente forma non erit. Ergo modò complete existit, vel numquam existit complete.

Respondetur: quod illud esse viale, quantum ad denominationem non erit adveniente forma: quia quantum ad denominationem, dependet à præcisione, & ab hoc statu incompleto, qui incapax est, vt aliquando sit completus. Illud tamen esse viale, adveniente forma erit quoad entitatem, sicut etiam ipsa materia, à qua illud esse, quantum ad entitatem diversum non est.

Ad secundam respondetur. Statum vialem nihil aliud esse, quam ipsam materiam vt incipientem moveri, et terminare actionem causæ efficientis; & ideò mirum non est, materiam

riam per subiectionem ad causam efficientem ad hunc statum pervenire. Existentia vero formalis prouenit ab existentia tamquam à causa formali, & propterea non pos est materia per solam subiectionem ad causam efficientem, & sine existentia formali transire ad existendum formaliter.

Ad tertiam respondetur: Materiam in illo statu viali incipere iam moueri, & connotare actionem causæ efficientis, per quod distinguitur à nihilo, non quidem consumatiuè, & cōplete, sed incompletè, & viater; ad quam distinctionem existentia in recto necessaria non est, sed solum de connoto, quatenus materia tendit ad ipsam.

Ad quartam respondetur: Materiam pro illo priori habere actu rationem pu potentiæ actualitate viasiius essentiæ, vt connotantis actionem causæ efficientis, & vialiter à se ipsa a statum posibilitatis distingui; & ita non esse ens simpliciter, quia esse simpliciter, est illud per quod res completè, & infacto esimò discernitur ab eo, est in potentia tantū; l quidem esse solum atur ab existentia formali. Et in hoc sensu intelligendus est D. Th.

Ad quintam respondetur: Materiam in illo statu viali esse etiam extra causam efficientem, & extra omnes alias causas vialiter, & incompletè: quia incipit moueri per causam efficientē, & est in via, vt ponatur extra formam, & existentiam completè, & in facto esse; non tamen esse materiam pro illo priori extra causam efficientem completè, eo quod nondum est completè extra formam, & existentiā, quibus completur actio causæ efficientis, quæ non dat esse completum, vsque quo effectus sit completè extra omnes suas causas.

Ad sextam respondetur: Materiam pro priori, quo intelligitur cum prima dependentia exercita à causa efficienti, nondum intelligi eductam completè, & in facto esse, sed solum vialiter & in fieri: quia actio eductiva completa non est vsque ad ipsam existentiam, & eodem modo intelligi materiam, vt habentem esse à forma vialiter, & in fieri.

Ad septimam respondetur: Materiam habere illud esse viale à se ipsa vt connotante actionem exercitam causæ efficientis, & incipien

piente, moueri; & tendere ad formam, & existentiam; & consequenter ipsam materiam esse causam formalem talis esse quantum ad denominationem, quam præstat, non tamen illius quantum ad entitatem, quæ distincta non est ab entitate materiæ: Et ideo illud esse quantum ad entitatem non esse completè ante formam extra omnes suas causas; de quo ante dictum est.

Sed instabis. Materiæ pro priori ad formam debetur concursus ad formam recipiendam: quia causæ proximè dispositæ debetur concursus, & materia pro illo priori proximè disposita est ad formam recipiendam; sed concursus non debetur causæ possibili, sed causæ existenti; ergo materia pro illo priori existit.

Secundo instabis. Eodem proportionali modo se habet materia respectu formæ, quo se habet essentia completa respectu existentiæ, sed essentia completa, est causa efficiens respectu existentiæ, quia est principium dimanationis illius, & principium dimanationis reducitur ad genus causæ efficientis: ergo etiam materia est causa efficiens respectu formæ, & consequenter pro priori ad formam existit.

Tertio instabis. Intellectus est causa materialis intellectionis; & tamen pro priori ad illam intelligitur existens: ergo idem de materia comparatiuè ad formam.

Respondetur ad primam replicam: quod vt concursus debeatur materiæ pro priori ad formam, sufficit materiam esse proximè dispositam, & adhoc satis est quod pro illo priori sit proximè capax habendi formam, & vialiter existendi. Vnde materia nullam haberet dispositionem ad hanc formam potius quam ad aliam, non deberetur illi concursus, nisi tantum ad aliquam formam vagè; eo quod materia non potest existere sine vlla forma.

Ad secundam instantiam respondetur: Esse duplicem dimanationem, vnam quidem strictam, & propter quam passiones ab essentia dimanant, & consequuntur principijs specificis, vel communibus; quæ dimanatio reducitur ad genus causæ efficientis: Aliam autem dimanationem latam, omnia quæ fiunt per eandem actionem, dicuntur ab essentia dimanare: qualia omnia prædicata logice

tingentia pertinentia ad quintum prædicabile, inter quæ existentia numeratur; & hæc dimanatio non reducitur ad genus causæ efficiētis, & ita paritas adducta nulla est.

Ad tertiam respondetur: Intellectum respectu intellectionis non solum esse causam materialem, sed etiam esse causam efficientem, & ita mirum non est, quod pro illo priori existat.

Sed instabis. Intellectus respectu speciei intelligibilis solum est causa materialis, & tamen præuiè ad illam intelligitur existens: ergo de ratione causæ purè materialis est existentia pro illo priori quo causat.

Respondetur, intellectum in ordine ad speciem intelligibilem esse causam materialem secundum quid tantem, quatenus ab illa solum habet esse tale secundum quid; & ita pro priori ad ipsam intelligitur cum existentia simpliciter. Sicut compositum substantiale intelligitur cum existentia simpliciter pro priori ad accidentia, à quibus tantum accipit esse secundum quid tale. Materia verò est causa simpliciter respectu formæ, & ideò dispar est ratio.

Dices. Causa materialis simpliciter talis fundat relationem prædicamentalem ad formam, vt modò supponimus ex doctrina D. Th. sed relatio prædicamentalis existentiam extremorum requirit: ergo etiam causa materialis simpliciter talis debet habere existentiam pro eo priori quo causat.

Respondetur facilè. Relationem prædicamentalem requirere extrema existentia pro eodem instanti reali temporis, & in quo, non tamen pro omni priori à quo. Sicut 1. p. quæst. 14. dicitur de notitia intuitiva, quæ nō requirit præsentiam obiecti, nisi pro eodem instanti reali temporis, & in quo: nam notitia intuitiva quam Deus habet de rebus, prioritate à quo rerum existentiam præcedit, siquidem illam efficienter producit.

Secundò arguitur. Materia est ingenerabilis, & incorruptibilis. Ergo non potest existere per existentiam formæ: alias adueniente forma acquireret existentiam, & forma deficiente existentiam amitteret, quod esset verè generari, & corrumpi.

Confirmatur primò. Si materia existeret per existentiam formæ, causaret se qua-

do causat formam: quia saltem mediate causaret existentiam sui provenientem à forma; hoc non est dicendum. Ergo materia non potest existere per existentiam formæ, sed propriam, & partialem existentiam debet habere.

Confirmatur secundò. Materia est causa efficiens suarum proprietatum antecedenter ad formam; sed causa efficiens supponitur existens. Ergo materia pro priori ad formam existit.

Respondebis materiam habere proprietates metaphysicas, sicut esse ingenerabilem, & incorruptibilē, & appetitum formarum, & huiusmodi alias, quæ efficienter à materia non procedunt; non tamen habere aliquas proprietates physicas, physice à materia dimanantes, & physicè efficienter à materia productas.

Sed contra est. Quia quantitas est proprietas physica materiæ, cui competit soli, & semper, & alias est proprietas realiter à materia distincta, quæ propter distinctionem realem potest à materia efficienter produci: ergo materia habet proprietatem physicam efficienter producibilem ab ipsa.

Respondetur ad argumentum: Corruptionem esse transitum de esse ad non esse; cumque materia quando formam amittit, non transeat de esse ad non esse, sed de esse quod habebat, ad novum esse formæ advenientis; inde fit materiam non corrumpi, & propter similem rationem non generari, quia numquam transit de non esse ad esse, nisi quandò creatur, sed transit de esse sub vna forma ad essendum sub alia.

Ad primam confirmationem respondetur, quod sicut materia causando formam, non causat mediatè se ipsam: quia causat formā in genere causæ materialis, à qua tamen non causatur in hoc genere, sed in genere causæ formalis; ita causando formam causat etiam in genere causæ materialis existentiam sui mediatè, sicut illam mediatè recipit, non tamen causat mediatè se ipsam; eo quod materia ab existentia quam recipit, non causatur vt à causa materiali, sed vt à causa formali.

Ad secundam confirmationem bona est solutio inter arguendum data, & ad replicam respondetur, nullam esse proprietatem physicam à materia verè in composito immediatè dimanan-

tem

tem: sed omnem proprietatem, etiam ipsam quantitatem à forma secundum gradum particularem vel communem immediatè dimanantem. Et si quantitas invenitur vbicumque materia, & non in alijs materia carentibus, hoc ideo est, quia solum in rebus materialibus invenitur forma secundum gradum corporeitatis, à quo quantitas dimanat.

Arguitur tertio. Existentia est actus essentiæ; sed materia habet propriam essentiam diversam ab essentia formæ. Ergo propriam existentiam habebit.

Respondetur: existentiam esse actum immediatum, non quidem essentiæ incompletę, qualis est essentia materiæ, sed solum essentiæ completæ, quæ sola capax est vt immediatè per existentiam extra causas ponatur.

Sed instabis. Ergo datur essentia incompleta: ergo etiam datur existentia incompleta: nam existentia cum essentia proportionari debet.

Respondetur, existentiam quantum ad hoc debere proportionari cum essentia solum, quam immediatè actuat, quamque immediatè constituit extra causas, quæ solum est essentia completa.

Dices. Existentia debet proportionari cum essentia completa, vt concedimus; sed essentia completa componitur ex duplici essentia partiali: ergo etiam existentia componitur ex partialibus existentijs.

Respondetur distinguendo mai. proportione possibili, & debita, concedo mai. proportione repugnanti vltimo termino; nego maior. & concessa min. nego consequent. Quia existentia est vltimus terminus, & ita proportionari non debet cū essentia, quantum ad compositionem ex pluribus: nam de ratione vltimi termini est simplicitas, & vnus terminus vltimus sufficit ad actuandas omnes partes subiecti recipientis. Sicut vna figura sufficit ad figurandas omnes partes quantitatis, cuius est vltimus terminus: quapropter proportio existentiæ cum essentia debet esse solum quantum ad alia, quatenus videlicet existentia, & essentia sunt eiusdem ordinis, & comparantur per modum potentiæ, & actus.

Quartò arguitur. Non implicat vltimum actum alicuius lineæ ad alterum ordinari; ergo non implicat existen-

tia partialis propria materię, & ad aliã ordinata: probatur antecedens primò. Nam in sententia probabili, materia habet actum metaphysicũ, qui in hac linea est vltimus actus; & tamen actus iste actuatur per vltimam differentiam formæ, & ad ipsam ordinatur: ergo non implicat vltimum actum alicuius lineæ ad alterum ordinari.

Secundo probatur antec. Intellectio est vltimus actus in linea intellectiva; & tamen ordinatur ad vltimũ actum de linea intelligibili passiua, scilicet ad verbum: ergo idem quod prius.

Tertio probatur. Sicut post vltimum non est dabile aliud vltimum, ita ante primum non est dabile aliud primum; & tamen potest vnus primus actus alterum supponere, & vnus ad alterum ordinari. Sicut forma embrionis ordinatur ad formam hominis: ergo idem.

Respondetur. Actum metaphysicum materiæ non ordinari ad actum metaphysicum formæ: quia differentiæ diuisiuæ generis sunt oppositæ inter se, & ideo non potest vna ad alteram ordinari, nec actuari per aliam.

Sed contra. Quia actus metaphysicus materiæ est ratio puræ potentiæ; sed ratio puræ potentiæ per formam actuabilis est, & ordinatur ad illam: ergo actus metaphysicus materiæ debet actuari per actum metaphysicum formæ, & ad ipsũ ordinari.

Respondetur distinguendo mai. Ratio puræ potentiæ metaphysicè considerata, concedo mai. Physicè sumpta, nego maior. & distinguo min. Ratio puræ potentiæ physicè sumpta, concedo min. Metaphysicè considerata, nego min. & consequent. Ratio namque puræ potentiæ physicè considerata ordinatur ad formam, sicut, & ipsa materia; considerata tamen metaphysicè solum habet esse differentiam contractivam rationis communis ad materiam, & formam; differentia autem contractiua rationis communis, vt talis est, non ordinatur ad alteram differentiam, sed potius cum illa essentialem oppositionem importat.

Ad secundam probationẽ principalis antecedẽtis respõdetur: vltimũ vnius generis bene posse ad vltimum alterius generis ordinari. Sicut intellectio, quæ est vltima actualitas in linea intelligibili actiua, ordinatur ad verbum, quod est in linea passi-

ma. In eadem verò linea implicat esse plures vltimos actus; & ita in materia dari non potest existentia, quæ est vltimus actus in linea entis, ordinata ad existentiam formæ, quæ etiam in linea entis vltimus actus est.

Ad tertiam probationem respondetur. Vnum primum actum posse ad alterum ordinari ordinatione communiter accepta, qua omne imperfectum ab ipsa natura ordinatur ad perfectum; in quo sensu forma embrionis ordinatur ad formam hominis, vel per modum dispositionis, vel per modum viæ, vel per modum essentialis requisiti; non tamen posse vnum primum actum ordinari ad alterum, vt actuabilem per ipsum. Vnde nec forma embrionis potest per formam hominis actuari, & ideò ex argumento non infertur esse possibilem existentiam partialem in materia actuabilem per existentiam partialem formæ.

Sed instabis: Potest vnus primus actus ad alterum ordinari, in sensu explicato, & non actuari per illum. Ergo poterit existentia materiæ ordinari ad existentiam formæ, quin per illam actuetur.

Respondetur negando suppositum consequentis. Quia sicut implicat dari materiam, quæ per formam actuari non possit, ita implicat dari partialem existentiam in materia, quæ per existentiam partialem formæ actuabilis non sit.

Sed instabis. Potest forma actuare materiam, quin existentia formæ actuet existentiam materiæ. Ergo potest dari existentia in materia, quæ per existentiam formæ actuabilis non sit. Probatur ant. si Pater divinus assumeret humanitatē, quam modò habet filius, actuaret illam; & tamen non actuaret subsistentiam filij; eo quod vna subsistentia divina per aliam actuari non potest. Ergo poterit etiam forma actuare materiam, quin existentia formæ actuet existentiam materiæ.

Respondetur negando consequentiā, quia subsistentia verbi divini non est ab intrinseco ipsius humanitatis; & ita potest subsistentia Patris actuare humanitatē, non actuando subsistentiam verbi. Existentia verò materiæ esset ab intrinseco ipsius; & ita sicut materia per formā actuatur, ita existentia materiæ esset actuabilis per existentiam formæ.

Quinto arguitur. Non implicat existentia partialis: ergo est possibilis in materia prima: probatur antec. Existentia qua existit anima separata est existentia partialis; siquidem est existentia vnius partis, videlicet formæ, quæ per se ordinatur ad totum substantiale componendum: ergo non implicat existentia partialis.

Respondetur distinguendo conseq. Partialis ex parte rei existentis, concedo conseq. ex parte existentiæ, nego conseq. Existentia namque animæ separatæ, solum impropriè, est partialis, nimirum ex parte rei existentis, quæ est quædam pars; propriè tamen, & ex parte existentiæ totalis est: quia potest etiam reddere materiam exiitentem, si forma vniatur cum illa.

Dices. Existentia illa non potest facere materiam existentem. Ergo nulla est solutio. Probatur ant. Existentia illa est spiritualis, & consequenter est improportionata materiæ. Ergo materiam nequit reddere existentem.

Respondetur. Quod sicut anima rationalis vt quod & formaliter spiritualis est, vt quo tamen, & virtualiter est materialis, ita existentia formæ vt quo materialis est, & ideò est proportionata materiæ, ipsamque actuare potest.

Sexto arguitur. Non repugnat vltimum actum de linea intellectiva ordinari ad alium vltimum intra eandem lineam, sicut assensus præmissarum ordinatur ad assensum conclusionis, cum quo simul reperitur, & cognitio vespertina in Angelis refertur ad matutinam, vt 1. p. quæst. 58. art. 6. & 7. docet Angelicus Doct. & idem de cognitione sui ipsius, quam simul habet Angelus cum visione beatifica, sicut 1. p. quæst. 62. art. 6. docet ipse D. Th. Ergo non repugnat vltimum actum de linea entis, qualis est existentia ad alterum ordinari.

Resp. negando consequentiam, & ratio discriminis est, quia actualitas de linea intellectiva, respicit aliquid extrinsecum, videlicet obiectum, à quo accipit speciem; cumque sæpè contingat obiecta esse inter se subordinata, inde fit etiam vnam intellectionem posse ad alteram ordinari sicut in exemplis argumenti contingit. Vna tamen actualitas de genere entis non respicit aliquid extrinsecum, ratione cuius ad alteram ordinetur;

tur; sed solum respicit essentiam, quam intrinsice actuat, & ita vltimus actus de linea entis, ad alterum ordinari non potest.

Addimus, quod vltimus actus de linea entis habet pro effectu formali constituere rem extra causas, possita vero quacumque re extra suas causas non potest vlterius extra causas poni, & ideo vltimus actus de linea entis non potest ad alterum ordinari; intellectio autem actuat intellectum in ordine ad obiectum determinatum, & ita relinquit locum, vt intellectus actuatus per vnam intellectionē actuetur etiam in ordine ad aliud obiectum, per intellectionem alteram. Instantia est in ipsa intellectione, quæ est actualitas totalis in linea intellectiva, & ad alteram ordinatur, & tamen actualitas totalis de genere entis ad alteram ordinari non potest: ergo inter vtramque actualitatem dispar est ratio.

Sed instabis; ideo vna intellectio potest ad alteram ordinari, quia obiectum vnius intellectionis ordinatur ad obiectum alterius; sed etiam materia ordinatur ad formam. Ergo existentia, & actualitas materiæ poterit etiam ordinari ad existentiam, & actualitatem formæ.

Respōdetur distinguendo min. ad formam tanquam ad comparantem, vt ex vtraque vnum per se componatur concedo min. aliter nego min. & consequentiam. Materia namque ordinatur ad formam, vt ex vtraque resultet vnum per se, quod fieri non posset, si materia, & forma proprias existentias haberent, eo quod ex duobus entibus in actu non potest vnum per se resultare.

Sed instabis; maior vnitas resultat ex intellectu, & obiecto, quam ex materia, & forma; & tamen intellectus, & obiectum sunt duo entia in actu, & proprias habent existentias: ergo quamvis materia propriam existentiam haberet posset ex illa, & forma vnum per se resultare. Probatur maior. Vnitas intellectus, & obiecti in esse intelligibili est vnitas per identitatem; vnitas vero compositi ex materia, & forma est vnitas per compositionem, quæ minor est: ergo maior vnitas resultat ex intellectu, & obiecto, quam ex materia, & forma.

Respondetur negando primam cōsequentiam, quia vnitas, quæ resultat ex materia, & forma est vnitas com-

compositionis potens vnam partem per alteram actuari, quod fieri non posset si vtraque pars propriam existentiam haberet. Vnitas vero obiecti; & intellectus est vnitas intentionalis, vel in esse intelligibili, quae non requirit vnam partem per alteram actuari, & ideò ex duobus entibus in actu, talis vnitas resultare potest.

Alijs terminis respondetur, materiam, & formam ordinari ad componendum totum, tamquam partes incompletae per modum potentiae, & actus, & ideo vna ad alteram ordinatur, & per aliam actuabilis est. Vnitas vero intentionalis solum requirit vnam partem, videlicet intellectum ad alteram ordinari tamquam ad obiectum à quo habet speciem, & propterea talis vnitas ex pluribus completis resultare potest.

Septimo arguitur. Materia terminat diuersam actionem, ab actione productiva formae, & ipsius compositi: ergo habet existentiam diuersam ab existentia totius, & ipsius formae. Probatur antec. primò, quia materia, quae in principio fuit simul creata cum forma, modo per eandem creationem conseruatur; sed forma, quae de nouo introducitur in materia, non per creationem; sed per generationem fit: ergo materia terminat diuersam actionem, ab actione productiva totius, & formae.

Secundo probatur anteced. Quando vermis ex speciebus Sacramentalibus generatur, nova materia per creationem producitur, in probabili sententia; sed forma, & ipsum compositum vermis per generationem fiunt: ergo materia terminat distinctam actionem.

De hoc argumento infra dicemus, de formis celorum, & elementorum disputantes; modo tamen breviter respondemus, materiam quandoque terminare diuersam actionem ab actione productiva totius, & formae, illam tamen actionem non communicare materiae aliquam existentiam; & ideo ex argumento non infertur materiam propriam existentiã habere.

Sed instabis. Actio constituit, & ponit terminum proprium sub aliqua existentia: ergo si materia diversã terminat actionem, diuersam etiam existentiam habebit.

Respondetur distinguendo antec. actio completa

ta concedo ant. incompleta nego antec. & consequentiam. Illa namque actio solum ad materiam terminata incompleta est, & ideo ex vi illius materia non habet aliquam existentiam, sed existentia communicatur materiæ, quando advenit altera actio, per quam actio productiva materiæ vltimo cōpletur, & completè ponitur extra causas; vnde per hanc vltimam actionem, materiæ communicatur existentia.

Sed instabis materia potest, se sola, actionem cōpletā terminare: ergo poterit propriam existentiam habere. Probatur antec. primo, quia non videtur assignabilis ratio, quare materia non possit actionem completam terminare: ergo potest.

Secundo probatur antec. quando ex speciebus Sacramētalibus generatur vermis, in opinione probabili creatur materia; sed illa actio, vt terminatur ad materiam, completa est, siquidem est actio diuina, quæ non potest esse incompleta: ergo materia potest actionem cōpletam terminare.

Secundo instabis; etiam actio incompleta communicat existentiam: ergo si materia terminat actionem incompletam, ex vi illius aliquam existentiam habebit. Antec. probatur: tum quia actio ex conceptu formali habet communicare existentiam: ergo etiam actio incompleta; tum: actio completa communicat existentiam: ergo etiam incompleta.

Respondetur ad primam instantiam, negando duo antecedentia prima, ratio autem efficax sæpe assignatur à D. Thom. quia esse, & fieri primo, & per se convenit toti composito, partibus autem ex consequenti, & ratione totius, vnde actio primo, & per se terminatur ad totum, & secundario ad materiam, & formam; consequenterque materia non potest actionem completam per se primo terminare.

Ad secundam probationem antecedentis negatur min. licet namque actio divina subiectivè, & entitativè considerata cōpleta sit, terminatiuè tamē incōpleta est, quatenus ex voluntate divina terminatur ad materiam, consequenterque terminative complebilis est per actionem, quæ terminatur ad totum.

Ad secundam instantiam negatur ant. & ad probationem dicimus, quod actio

tio completa ex conceptu formali habet ponere terminum sub existentia; actio vero incompleta, vel abstrahens à completa, & in completa non habet ex conceptu formali existentiam communicare, quia actio incompleta non terminatur per se primò ad ipsum totum, sed ad aliquam partem illius, cumque pars non possit primo, & per se fieri, & produci, inde est actionem incompletam non communicare existentiam. Ex quo constat ad vtramque probationem.

Adest etiam altera ratiò; quia illa solum actio habet communicare existentiam, quæ rem efficienter ponit extra omnes suas causas, nam per existentiam constituitur res extra omnes suas causas; cumque sola actio completa habeat constituere rem efficienter extra omnes suas causas, sola etiam actio completa habet communicare existentiam.

§. Vltimus.

Corollaria ex dictis

EX dictis in articuli discursu infertur primò, in composito substantiali, plures etiam subsistentias non dari, quia subsistentia est vltimus actus in linea substantiæ, & impossibile est vnum vltimum actum de linea substantię ad alterum intra eandem lineam ordinari, sicut de existentia probavimus.

Dices: in Deo subsistentiam absolutam ordinari ad subsistentias relativas. Ergo non implicat vnam subsistentiam ad alteram ordinari.

Respondetur: subsistentiam absolutam esse in linea distincta à subsistentia relativa, & ita mirum non est, quod ordinetur ad illam; vna vero subsistentia absoluta ad alteram absolutam ordinari nō potest, quia in eadem linea inveniuntur, & ita in composito substantiali non possunt dari plures subsistētiæ; quælibet namque ex illis esset in linea absoluta.

Secundo infertur ex dictis quod propter eandem rationem, qua non possunt dari plures existentiæ partiales in composito substantiali, non possunt etiam dari in composito integrali, plures partiales existentiæ.

Dices: quando aqua dividitur in duas partes, quælibet pars ponitur in rerum natura, ab altera divisa, & habet propriam existentiam; er-

ergo in toto quæcumque pars propriam existentiam habebat, & consequenter in toto erant existentiæ partiales.

Respondetur negando conseq. quia in partibus, quando diuiduntur resultant nouæ existentiæ ex vi illius actionis, quæ aquam primo produxit, eo quod talis actio produxit aquam iuxta suam naturam, & consequenter cum aptitudine, vt in quacumque parte, ab altera separata, propria existentia resultaret, sicut si humanitas separaretur a Verbo Divino, dimanaret ab humanitate propria existentia, quam tamen in composito non habebat.

Dices: ergo quando vna pars ab altera separatur, mutatur realiter, siquidem novam recipit existentiam, quod inconveniens non admittendum videtur.

Respondetur, concedendo consequent. quod tamen inconveniens non est, sed iuxta naturas rerum, & illarum exigentiam.

Dices: ergo saltim aqua individualiter mutatur, quãdo perdit aliquas partes lenes, vel guttas, quæ realiter separantur ab aqua.

Respondetur aquam non indiuiduari per partes materialiter sumptas; sed per illas, vt tali ordini, vel dispositioni subduntur, & cum separata vna parte, vel duplici gutta, eadem dispositio maneat inter cęteras partes, etiam aqua eadem indiuidualiter manet. Et hæc de artic. isto textu 82. ad Philosophum applicanda.

ARTICVLVS III.

Vtrum materia possit existere sine forma?

§. I.

Difficultas apperitur, & statuitur conclusio.

In præsenti difficultate supponimus: materiã de lege ordinaria, & naturaliter loquendo non posse existere sine forma, quod etiam recentiores concedentes materiæ incompletam existentiam nobiscum fatentur, quia naturaliter loquendo generatio vnius est corruptio alterius. Vnde vna forma corrupta, altera etiam introducitur in materia, consequenterque materia naturaliter nunquam invenitur sine forma.

Rursus etiam agens natu-

tu-

turale non intendit per se corruptionem, & ita numquam expellit vnam formã, quin alteram introducat.

Præterea etiam, quidquid existit in rerum natura debet esse in dividuum, & consequenter in determinata aliqua specie; species autem venit à forma: ergo naturaliter saltim non potest materia existere sine forma.

Dices D. Augustinum nobis opponi lib. 12. confess. cap. 12. & lib 2. de Genesi ad literam cap. 11. cum explicans illa verba Genes. 1. *Terra autem erat innanis, & vacua*, interpretatur ea de materia prima, quæ propter carentiam formarum vacua erat, & informis.

Adhoc tamen facile respondetur: terram appellari innanem, & vacuam propter carentiam formæ accidẽtalis, videlicet propter carentiam decoris, & ornatus, quo terra pro illo priori carebat.

Secundo respondetur D. Augustinum loqui de informitate materiæ per carentiam formæ substantialis, non quidem per carentiam tempore præcedentem, sed solum prioritate naturæ præcedentem ipsam formam.

Difficultas autem art. in eo sita est, an videlicet etiam de potentia absoluta, non possit materia existere sine forma; in quo puncto vniuersi Patris Societatis affirmant, qui hac de causa, existimant se defensores omnipotentiæ Divinæ; revera tamen eadem de causa divinam omnipotentiam impugnant, siquidem asserunt non posse Deum de sua potentia absoluta producere entitatẽ ita imperfectam, & quæ ita sit pura potentia, vt sine forma non possit existere. Eandem sententiam omnes Scoticæ tuentur. Negant autem vniversi Thomistæ cum Angelico Preceptore 1. p. quæst. 66. art. 1. & quæst. 4. de potentia art. 1. & quodlibeto 3. art. 1. asserente: *Dicere, quod materia sit in actu sine forma est dicere contradictoria esse simul, vnde à Deo fieri non potest.* Et hæc est.

§. II.

Nostra Conclusio.

Ratione vero Div. Thom. probatur conclusio nostra, nam quod involuit contradictionem, non potest à Deo fieri, etiam de potentia absoluta; sed materiam existere sine forma contra-

tradictionem involvit: ergo à Deo fieri non potest, etiam de potentia absoluta: probatur min. si materia existeret sine forma, esset in actu, & non esset in actu: ergo materiam existere sine forma implicationē involuit, quia esse in actu, & non esse in actu prædicata contradictoria sunt. Antec. quantum ad primam partem constat ex eo, quod si materia existeret sine forma haberet existentiam, & consequenter esset in actu, eo quod effectus existentiæ est rem in actu constituere.

Quantum ad secundam vero partem probatur primo. Materia tunc casus esset sine forma: ergo non esset in actu, quia forma est primus actus, vt dicitur in eius difinitione, & consequenter si materia esset sine forma esset sine actu, nam ante primum actum nullus datur actus, alias primus actus non esset primus.

Secundo probatur ant. In illo eventu materia non haberet existentiam: ergo nō esset in actu: probatur ant. in illo eventu non haberet formam, quæ essentialiter est primus actus: ergo non haberet existentiam, quæ est actus vltimus in linea entis, quia implicat actum vltimū alicui communicari, quin prius communicetur actus primus, sicut implicat quantitatem habere extensionem in ordine ad locum, & non habere extensionem in ordine ad se, quæ essentialiter prior est, & implicat intellectionem alicui communicari, in quo non sit intellectus, eo quod intellectus se habet, vt potentia, & actus primus in ordine ad intellectionem.

Confirmatur, & vrgetur: implicat habere vltimū complementum in aliqua linea, & non habere prius esse simpliciter in eadem linea; sed existentia est vltimum cō plementum in linea entis, forma vero dat esse simpliciter: ergo implicat materiam esse in aliquo actu existendi, & non habere formam, consequenterque materia etiam de potentia absoluta nequit existere sine forma.

§. III.

Argumentis contra conclusionem occurritur.

Contra conclusionem nostram arguitur primo. Quia potest existentia vniri materiæ immediatè, & absque aliqua forma: ergo potest

test materia de potentia abso luta existere sine forma. Probatur antec. primo quia secundum D. Thom. quæst. 2. de Spiritualibus creaturis art. 3. ad 5. existentia Verbi Diuini in triduo mortis remansit immediate vnita carni; sed esse immediate vnitam carni est esse immediate vnitam materiæ: ergo existentia potest vniri materiæ immediate, & absque aliqua forma.

Secundo probatur ant. materia non habet essentialem dependentiam à forma vt existat. Ergo potest existentia immediatè materiæ communicari. Probatur ant. Secundum D. Th. loco citato, in incarnatione Verbi Diuini anima rationalis fuit medium inter materiam, & Verbum Divinum non quidem necessitatis, sed congruentiæ, sed si materia dependeret in existendo essentialiter à forma, esset ipsa forma medium necessitatis, & non solum congruentiæ. Siquidem vt vniretur materia cũ verbo, forma esset essencialiter requisita: Ergo materia vt existat non dependet essentialiter à forma.

Respondetur negando ant. ad probationem distinguo maiorem, immediatione excludente formam spiritualem concedo maiorem: excludente omnem formam nego mai. & min. & similiter conseq. Nam D. Th. solum intendit Verbum Divinum non fuisse materiæ vnitum mediate forma spirituali, qualis est anima rationalis; non tamen excludit formam corporalem, sed potius Verbum Divinum in triduo mortis, erat vnitum cum materia mediante forma cadaveris.

Instabis iuxta commune Theologorum axioma, Verbum Divinum nunquam dimisit, quod semel assumpsit; sed in resurrectione dimisit formam cadaveris. Ergo nunquam illam assumpsit; consequenterque existentia Verbi Divini in triduo mortis non erat vnita carni mediante forma cadaveris.

Respondetur: Verbum Divinum nunquam dimisisse, quod assumpsit permanenter; in quo sensu axioma intelligendum est; sed formam cadaveris solum transeunter, & pro illo brevi tempore assumpsit.

Ad secundam probationem principalis antecedentis respondetur: Verbum Divinum non potuisse assumere materiam absque aliqua forma; potuisse tamen materiam assumere absque ani-

anima rationali, quamvis fuerit magis congruum materiam assumere cum anima rationali, propter ea quibus probat D.Th fuisse congruẽtius assumere naturam humanam, quam aliam naturam, & ob istam rationem asserit D.Th. animam rationalem fuisse medium congruentiæ.

Secundo arguitur: potest materia intelligi existens absque forma: Ergo in existendo non dependet essentialiter à forma. Probatur ant. pro illo priori quo, in morte Christi, materia eius transivit de anima rationali ad formam cadaveris, intelligebatur materia existens per existentiam Verbi Divini, cui semper vnita mansit; sed pro illo priori non intelligebatur cum aliqua forma, sed in via ad formam cadaveris: ergo potest intelligi existens absque forma.

Confirmatur: materia potest existere per existentiam non provenientem à forma: Ergo. potest existere sine forma. Probatur ant. humanitas Christi existit per existentiam Verbi Divini, quæ non provenit à forma. Ergo verum est ant.

Respondetur: negando ant. ad probationem distinguo mai. existens vialiter concedo mai. complete, & in facto esse nego mai. & cõcessa mai. negatur conseq. sicut namque in illo transitu, non intelligebatur materia cum forma, sed in via ad illam, ita non intelligebatur cum existentia, sed in via ad existentiam, & ideo pro illo priori tantum intelligebatur existens in complete, vialiter, & in fieri.

Ad confirm. facile respondetur: materiam non dependere essentialiter à forma, vt ab ipsa forma existentia dimanet, dependere tamen essentialiter à forma, vt per illam reddatur capax existendi, eo quod materia est pura potentia, & ideo sine forma non potest vltimum complementum, & existentiam habere.

Tertio arguitur: ex quo materia existeret sine forma solum sequeretur, quod esset in actu, & non esset in actu; sed hæc contradictoria non sunt; ergo non sequerẽtur cõtradictoria, ex quo materia existeret sine forma. Probatur min. propositio affirmativa, quod materia esset in actu verificaretur de actu existentiæ, negativa vero, quod materia non esset in actu verificaretur de actu formæ, quam materia non haberet: ergo non

non sunt contradictoria, siquidem non sunt de eodem secundum idem, sed secundum diuersa.

Respondetur. Propositionem negativam verificari de actu formæ immediate, & mediate de actu existentiæ, quia forma, cum sit primus actus dans esse simpliciter, est prior existentia, & in negatione prioris clauditur negatio posterioris. Et ita sicut in negatione rationalitatis clauditur negatio risibilitatis, ita in negatione formæ clauditur existentiæ negatio, propterea que propropositiones prædictæ sunt contradictoriæ, quia sunt secundum idem virtualiter, & mediate, sicut propter eandem rationem istæ sunt contradictoriæ Petrus est risibilis: Petrus non est rationalis, eo quod qui negat rationalitatem; risibilitatem etiã negat.

Sed instabis: secundum doctrinam istam, propositiones prædictæ solum opponuntur contradictorie mediatè, sed prædicata sic opposita possunt simul de eodem verificari, & in eodem reperiri: ergo prædictæ propositiones possunt esse simul veræ. Probatur min. contraria in gradibus remissis opponuntur contradictorie mediate, quia album essentialiter est non nigrum, & ita in albo clauditur essentialiter negatio nigri, & negatio nigri, & nigrum opponuntur contradictoriè immediatè, & tamen contraria in gradibus remissis inveniuntur, simul in eodem subiecto: ergo prædicata opposita contradictorie mediate possunt simul de eodem verificari.

Respondetur: quod contraria physicè, opponuntur contradictorie mediatè, nunquam tamen sunt in eodem subiecto formaliter, sed in illo sunt secundum diuersas virtualitates; ex quo non probatur, quod eadem materia formaliter possit esse in actu, & non esse in actu; sed ab opposito retorquetur argumentum, nam quia albũ, & nigrum saltim mediate contradictorie opponuntur, non possunt esse in eodem subiecto secundum eandem virtualitatem: ergo si alia prædicata opponuntur contradictoriè mediatè, de eadẽ materia verificari non poterunt.

Quarto arguitur: materia vt existat non dependet essentialiter à forma: ergo sine illa existere potest. Probatur antec. primo, vt materia recipiat formam, non dependet essentialiter à dispositioni

nibus, quia Deus de potentia absoluta, potest introducere formam in materia non disposita. ergo vt materia recipiat existentiam, non dependet essentialiter à forma, nam forma solum se habet vt dispositio ad existentiam habendam.

Secundo probatur ant. quod perpetuum est, & incorruptibile, non dependet essentialiter ab alio, vt exat; sed materia perpetua, & incorruptibilis est: ergo non dependet in existendo essentialiter à forma.

3. probatur ant. ita dependet principium proximum, vt operetur, à principio radicali, sicut materia à forma vt existat; sed principium proximum, vt operetur, non dependet essentialiliter à principio radicali, sicut constat in peccatore fideli, in quo non est gratia, quæ est principium radicale in ordine supernaturali; & tamen in illo sunt fides, & spes, quæ proximè eliciunt actus supernaturales: ergo idem quod prius.

4. probatur antec. maior distantia est inter esse, & non esse, quam inter puram potentiam, & vltimum actum, nam hæc secunda distantia est inter ens, & ens, quæ non ita distant, sicut ens, & non ens; & tamen potest res transire de non esse ad esse, vt patet in cœlis, & elementis, quæ de nihilo fuerunt per creationem producta: ergo etiam poterit pura potentia transire ad vltimum actum existentiæ absque transitu per formam.

5. probatur antec. in linea intellectiua, intellectus est actus primus, & intellectio est vltimus actus; & tamen potest intellectio poni in subiecto in quo non est intellectus v.g. in lapide: ergo poterit etiam materia transire ad vltimum actum sine transitu per formam, quæ se habet vt primus actus.

Respondetur ad argumentum negando antec. & ad primam probationem dicimus, aliquas esse dispositiones veras, & rigurosas, quæ auferunt indifferentiam subiecti, & ipsum præparant ad formam habilitantes ad ipsam, quas Deus supplere potest, qui de potentia absoluta, potest introducere formam hominis, vel ignis absque vlla dispositione præcedente; alias vero esse dispositiones, quæ communicant subiecto prædicatum essentialiter requisitum ad formam; sicut libertas essentialiter requiritur, vt actus sit in genere moris, & quantitas,

tas, vt corpus sit in loco, & diaphanum, vt corpus sit lucidum, & intellectus ad voluntatem; quæ quidem dispositiones latè solum dispositiones appellantur, & revera sunt prædicata essentialiter requisita, & huius generis est forma, quæ requiritur essentialiter ad existentiam habendam.

Ad secundam probationem respondetur, quod licet sit incorruptibilis, est tamen pura potentia, & ita transire non potest ad existentiam, sine forma, quæ dat esse simpliciter.

Ad tertiam probationem respondetur distinguendo mai. principium proximum, quod est passio radicalis concedo mai. quod passio non est, nego mai. & sub eadem distinctione min. negatur conseq. quia fides, & spes non sunt passiones gratiæ, nec habent cum illa indispensabilem connexionem, sed possunt ab illa realiter separari, & defacto separantur in homine peccatore, & ita mirum non est, quod sine illa operentur.

Addimus etiam quod accidentia Eucharistiæ realiter à subiecto separata, operantur, & mouentur: maior ergo est dependentia materiæ à forma vt existat, quam principij proximi à principio radicali.

Ad quartam probationem respondetur distinguendo mai. maior materialiter, & in esse entis, concedo maior. Formaliter in ratione termini producibilis nego mai. & concessa minori, negatur conseq. quia illa maior distantia inter esse, & nō esse est materialis tantum, eo quod creatura à prima vsque ad vltimam differentiam continetur in Deo tanquam in causa, & ideo potest a Deo produci de nihilo, nā Deus quidquid continet in sua virtute, producere valet; coniunctio vero materiæ cum existentia, absque vnione cum forma, essentialiter repugnat, propter ea, quæ dicta sunt, & ita distantia inter materiam; & existentiā formaliter est maior, & inpertransibilis est, absque trāsitu per formam.

Ad 5. probationem respondetur intellectionē materialiter, & in esse qualitatis posse poni in lapide, in quo non est intellectus, vt asserit illa sententia; formaliter tamen vt intellectio, & vltimus actus in linea intellectiua, in lapide poni non potest, & ideo argumentum nihil probat.

Dices; ergo poterit

exis-

existentia saltim materialiter poni in materia absque aliqua forma.

Negatur consequent. quia si existentia, etiam materialiter poneretur in materia, aliquod esse substantiale, vel accidentale communicaret illi, quod implicat, quia ante primum actum, qualis est forma non potest dari aliud esse substantiale, & similiter ante formam dantem esse simpliciter, non potest dari esse accidentale, quod est tale secundum quid.

Sed instabis: potest intellectus recipere intellectionem formaliter, & non mediante specie, quę se habet, vt actus primus in ordine ad intellectionem ipsam: ergo potest materia recipere existiam formaliter, & non mediante forma. Conseq. a paritate nota est, & antec. constat. Nam intellectus efficit intellectionem mediante specie intelligibili, & consequẽter non recipit illam, mediante specie, alias secundũ idem esset agens, & patiens: ergo poterit recipere intellectionem formaliter, nõ mediante specie.

Respondetur ad argumentum, quod species intelligibilis, ad efficiendam intellectionem, se habet vt actus primus, & ita intellectus intelligere non potest sine specie; ad recipiendam vero intellectionem non se habet species, vt actus primus, sed solum concõmitanter se habet, & ideo necessarium non est, quod intellectio recipiatur mediante specie formaliter, quin potius debet recipi intellectio, in intellectu nude sumpto, qui solus constituitur per intellectionem intelligens in actu secundo. Præter quam quod loquendo de motu intentionali, qui rigorosus, & strictus motus non est, nullum etiam est inconveniens, quod idem secundum idem realiter sit agens, & patiens, vt in proprio loco dicimus.

Quinto arguitur. Quidquid Deus facere potest, mediante causa secunda, potest facere, se solo; sed media forma potest Deus facere, quod materia existat: ergo etiam se solo facere potest materiam existere sine forma.

Confirmatur. Potest Deus supplere effectum speciei intelligibilis sicut patet in beatis, quorum intellectui vnitur essentia Divina per modum speciei: ergo potest supplere Deus effectum formæ substantialis, & face-

compositionis potens vnam partem per alteram actuari, quod fieri non posset si vtraque pars propriam existentiam haberet. Vnitas vero obiecti; & intellectus est vnitas intentionalis, vel in esse intelligibili, quæ non requirit vnam partem per alteram actuari, & ideò ex duobus entibus in actu, talis vnitas resultare potest.

Alijs terminis respondetur, materiam, & formam ordinari ad componendum totum, tamquam partes incompletæ per modum potentię, & actus, & ideo vna ad alteram ordinatur, & per aliam actuabilis est. Vnitas vero intentionalis solum requirit vnam partem, videlicet intellectum ad alteram ordinari tamquam ad obiectum à quo habet speciem, & propterea talis vnitas ex pluribus completis resultare potest.

Septimo arguitur. Materia terminat diuersam actionem, ab actione productiva formæ, & ipsius compositi: ergo habet existentiam diuersam ab existentia totius, & ipsius formæ.. Probatur antec. primò, quia materia, quæ in principio fuit simul creata cum forma, modo per eandem creationem conseruatur; sed forma, quæ de nouo introducitur in materia, non per creationem; sed per generationem fit: ergo materia terminat diuersam actionem, ab actione productiva totius, & formæ.

Secundo probatur anteced. Quando vermis ex speciebus Sacramentalibus generatur, nova materia per creationem producitur, in probabili sententia; sed forma, & ipsum compositum vermis per generationem fiunt: ergo materia terminat distinctam actionem.

De hoc argumento infra dicemus, de formis cęlorum, & elementorum disputantes; modo tamen breviter respondemus, materiam quandoque terminare diuersam actionem ab actione productiva totius, & formæ, illam tamen actionem non communicare materiæ aliquam existentiam; & ideo ex argumento non infertur materiam propriam existentiā habere.

Sed instabis. Actio constituit, & ponit terminum proprium sub aliqua existentia: ergo si materia diuersā terminat actionem, diuersam etiam existentiam habebit.

Respondetur distinguendo antec. actio comple-

ta concedo ant. incompleta nego antec. & consequentiam. Illa namque actio solum ad materiam terminata incompleta est, & ideo ex vi illius materia non habet aliquam existentiam, sed existentia communicatur materiæ, quando advenit altera actio, per quam actio productiva materiæ vltimo cõpletur, & completè ponitur extra causas; vnde per hanc vltimam actionem, materiæ communicatur existentia.

Sed instabis materia potest, se sola, actionem cõpletã terminare: ergo poterit propriam existentiam habere. Probatur antec. primo, quia non videtur assignabilis ratio, quare materia non possit actionem completam terminare: ergo potest.

Secundo probatur antec. quando ex speciebus Sacramẽtalibus generatur vermis, in opinione probabili creatur materia: sed illa actio, vt terminatur ad materiam, completa est, siquidem est actio diuina, quæ non potest esse incompleta: ergo materia potest actionem cõpletam terminare.

Secundo instabis; etiam actio incompleta communicat existentiam: ergo si materia terminat actionem incompletam, ex vi illius aliquam existentiam habebit. Antec. probatur: tum quia actio ex conceptu formali habet communicare existentiam: ergo etiam actio incompleta; tum: actio completa communicat existentiam: ergo etiam incompleta.

Respondetur ad primam instantiam, negando duo antecedentia prima, ratio autem efficax sæpe assignatur à D. Thom. quia esse, & fieri primo, & per se convenit toti composito, partibus autem ex consequenti, & ratione totius, vnde actio primo, & per se terminatur ad totum, & secundario ad materiam, & formam; consequenterque materia non potest actionem completam per se primo terminare.

Ad secundam probationem antecedentis negatur min. licet namque actio divina subiectivè, & entitativè considerata cõpleta sit, terminatiuè tamẽ incõpleta est, quatenus ex voluntate divina terminatur ad materiam, consequenterque terminative complebilis est per actionem, quæ terminatur ad totum.

Ad secundam instantiam negatur ant. & ad probationem dicimus, quod actio

tio completa ex conceptu formali habet ponere terminum sub existentia; actio vero incompleta, vel abstrahens à completa, & in completa non habet ex conceptu formali existentiam communicare, quia actio incompleta non terminatur per se primò ad ipsum totum, sed ad aliquam partem illius, cumque pars non possit primo, & per se fieri, & produci, inde est actionem incompletam non communicare existentiam. Ex quo constat ad vtramque probationem.

Adest etiam altera ratiò; quia illa solum actio habet communicare existentiam, quæ rem efficienter ponit extra omnes suas causas, nam per existentiam constituitur res extra omnes suas causas; cumque sola actio completa habeat constituere rem efficienter extra omnes suas causas, sola etiam actio completa habet communicare existentiam.

§. Vltimus.

Corollaria ex dictis

EX dictis in articuli discursu infertur primò, in composito substantiali, plures etiam subsistentias non dari, quia subsistentia est vltimus actus in linea substantiæ, & impossibile est vnum vltimum actum de linea substantiæ ad alterum intra eandem lineam ordinari, sicut de existentia probavimus.

Dices: in Deo subsistentiam absolutam ordinari ad subsistentias relativas. Ergo non implicat vnam subsistentiam ad alteram ordinari.

Respondetur: subsistentiam absolutam esse in linea distincta à subsistentia relativa, & ita mirum non est, quod ordinetur ad illam; vna vero subsistentia absoluta ad alteram absolutam ordinari nō potest, quia in eadem linea inveniuntur, & ita in composito substantiali non possunt dari plures subsistētiæ; quælibet namque ex illis esset in linea absoluta.

Secundo infertur ex dictis quod propter eandem rationem, qua non possunt dari plures existentiæ partiales in composito substantiali, non possunt etiam dari in composito integrali, plures partiales existentiæ.

Dices: quando aqua dividitur in duas partes, quælibet pars ponitur in rerum natura, ab altera divisa, & habet propriam existentiam: er-

ergo in toto quæcumque pars propriam existentiam habebat, & consequenter in toto erant existentiæ partiales.

Respondetur negando consеq. quia in partibus, quando diuiduntur resultant nouæ existentiæ ex vi illius actionis, quæ aquam primo produxit, eo quod talis actio produxit aquam iuxta suam naturam, & consequenter cum aptitudine, vt in quacumque parte, ab altera separata, propria existentia resultaret, sicut si humanitas separaretur a Verbo Divino, dimanaret ab humanitate propria existentia, quam tamen in composito non habebat.

Dices: ergo quando vna pars ab altera separatur, mutatur realiter, siquidem novam recipit existentiam, quod inconveniens non admittendum videtur.

Respondetur, concedendo consequent. quod tamen inconveniens non est, sed iuxta naturas rerum, & illarum exigentiam.

Dices: ergo saltim aqua individualiter mutatur, quãdo perdit aliquas partes lenes, vel guttas, quæ realiter separantur ab aqua.

Respondetur aquam non indiuiduari per partes materialiter sumptas; sed per illas, vt tali ordini, vel dispositioni subduntur, & cum separata vna parte, vel dupli-ci gutta, eadem dispositio maneat inter cęteras partes, etiam aqua eadem indiuidualiter manet. Et hæc de artic isto textu 82. ad Philosophum applicanda.

ARTICVLVS III.

Vtrum materia possit existere sine forma?

§. I.

Difficultas apperitur, & statuitur conclusio.

IN præsenti difficultate supponimus: materiã de lege ordinaria, & naturaliter loquendo non posse existere sine forma, quod etiam recentiores concedentes materiæ incompletam existentiam nobiscum fatentur, quia naturaliter loquendo generatio vnius est corruptio alterius. Vnde vna forma corrupta, altera etiam introducitur in materia, consequenterque materia naturaliter nunquam invenitur sine forma.

Rursus etiam agens natu-

turale non intendit per se corruptionem, & ita numquam expellit vnam formā, quin alteram introducat.

Præterea etiam, quidquid existit in rerum natura debet esse in dividuum, & consequenter in determinata aliqua specie; species autem venit à forma: ergo naturaliter saltim non potest materia existere sine forma.

Dices D. Augustinum nobis opponi lib. 12. confess. cap. 12. & lib 2. de Genesi ad literam cap. 11. qum explicans illa verba Genes. 1. *Terra autem erat innanis, & vacua*, interpretatur ea de materia prima, quæ propter carentiam formarum vacua erat, & in formis.

Adhoc tamen facile respondetur: terram appellari innanem, & vacuam propter carentiam formæ accidētalis, videlicet propter carentiam decoris, & ornatus, quo terra pro illo priori carebat.

Secundo respondetur D. Augustinum loqui de informitate materiæ per carentiam formæ substantialis, non quidem per carentiam tempore præcedentem, sed solum prioritate naturæ præcedentem ipsam formam.

Difficultas autem art. in eo sita est, an videlicet etiam de potentia absoluta, non possit materia existere sine forma; in quo puncto vniuersi Patris Societatis affirmant, qui hac de causa, existimant se defensores omnipotentiæ Divinæ; revera tamen eadem de causa divinam omnipotentiam impugnant, siquidem asserunt non posse Deum de sua potentia absoluta producere entitatē ita imperfectam; & quæ ita sit pura potentia, vt sine forma non possit existere. Eandem sententiam omnes Scoticæ tuentur. Negant autem vniversi Thomistæ cum Angelico Preceptore 1. p. quęst. 66. art. 1. & quæst. 4. de potentia art. 1. & quodlibeto 3. art. 1. asserente: *Dicere, quod materia sit in actu sine forma est dicere contradictoria esse simul, vnde à Deo fieri non potest*. Et hæc est.

§. II.

Nostra Conclusio.

RAtione vero Div. Thom. probatur conclusio nostra, nam quod involuit contradictionem, non potest à Deo fieri, etiam de potentia absoluta; sed materiam existere sine forma contra-

traditionem involvit: ergo à Deo fieri non potest, etiam de potentia absoluta: probatur min. si materia existeret sine forma, esset in actu, & non esset in actu: ergo materiam existere sine forma implicationē involuit, quia esse in actu, & non esse in actu prædicata contradictoria sunt. Antec. quantum ad primam partem constat ex eo, quod si materia existeret sine forma haberet existentiam, & consequenter esset in actu, eo quod effectus existentiæ est rem in actu constituere.

Quantum ad secundam vero partem probatur primo. Materia tunc casus esset sine forma: ergo non esset in actu, quia forma est primus actus, vt dicitur in eius diffinitione, & consequenter si materia esset sine forma esset sine actu, nam ante primum actum nullus datur āctus, alias primus actus non esset primus.

Secundo probatur ant. In illo eventu materia non haberet existentiam: ergo nō esset in actu: probatur ant. in illo eventu non haberet formam, quæ essentialiter est primus actus: ergo non haberet existentiam, quæ est actus vltimus in linea entis, quia implicat actum vltimū alicui communicari, quin prius communicetur actus primus, sicut implicat quantitatem habere extensionem in ordine ad locum, & non habere extensionem in ordine ad se, quæ essentialiter prior est, & implicat intellectionem alicui communicari, in quo non sit intellectus, eo quod intellectus se habet, vt potentia, & actus primus in ordine ad intellectionem.

Confirmatur, & vrgetur: implicat habere vltimū complementum in aliqua linea, & non habere prius esse simpliciter in eadem linea; sed existentia est vltimum cō plementum in linea entis, forma vero dat esse simpliciter: ergo implicat materiam esse in aliquo actu existendi, & non habere formam, consequenterque materia etiam de potentia absoluta nequit existere sine forma.

§. III.

Argumentis contra conclusionem occurritur.

Contra conclusionem nostram arguitur primo. Quia potest existere tivniri materiæ immediatè, & absque aliqua forma: ergo potest

test materia de potentia absoluta existere sine forma. Probatur antec. primo quia secundum D. Thom. quæst. 2. de Spiritualibus creaturis art. 3. ad 5. existentia Verbi Diuini in triduo mortis remansit immediate vnita carni; sed esse immediate vnitam carni est esse immediate vnitam materiæ: ergo existentia potest vniri materiæ immediate, & absque aliqua forma.

Secundo probatur ant. materia non habet essentialem dependentiam à forma vt existat. Ergo potest existentia immediatè materiæ communicari. Probatur ant. Secundum D. Th. loco citato, in incarnatione Verbi Diuini anima rationalis fuit medium inter materiam, & Verbum Divinum non quidem necessitatis, sed congruentiæ, sed si materia dependeret in existendo essentialiter à forma, esset ipsa forma medium necessitatis, & non solum congruentiæ. Siquidem vt vniretur materia cũ verbo, forma esset essentialiter requisita: Ergo materia vt existit non dependet essentialiter à forma.

Respondetur negando ant. ad probationem distinguo maiorem, immediatione excludente formam spiritualem concedo maiorem: excludente omnem formam nego mai. & min. & similiter conseq. Nam D. Th. solum intendit Verbum Divinum non fuisse materiæ vnitum mediate forma spirituali, qualis est anima rationalis; non tamen excludit formam corporalem, sed potius Verbum Divinum in triduo mortis, erat vnitum cum materia mediante forma cadaveris.

Instabis iuxta commune Theologorum axioma. Verbum Divinum nunquam dimisit, quod semel assumpsit; sed in resurrectione sua dimisit formam cadaveris. Ergo nunquam illam assumpsit; consequenterque existentia Verbi Divini in triduo mortis non erat vnita carni mediante forma cadaveris.

Respondetur: Verbum Divinum nunquam dimisisse, quod assumpsit permanenter; in quo sensu axioma intelligendum est; sed formam cadaveris solum transeunter, & pro illo brevi tempore assumpsit.

Ad secundam probationem principalis antecedentis respondetur: Verbum Divinum non potuisse assumere materiam absque aliqua forma; potuisse tamen materiam assumere absque ali-

anima rationali, quamvis fuerit magis congruum materiam assumere cum anima rationali, propter ea quibus probat D.Th fuisse congruẽtius assumere naturam humanam, quam aliam naturam, & ob istam rationem asserit D.Th. animam rationalem fuisse medium congruentiæ.

Secundo arguitur: potest materia intelligi existens absque forma: Ergo in existendo non dependet essentialiter à forma. Probatur ant. pro illo priori quo, in morte Christi, materia eius transivit de anima rationali ad formam cadaveris, intelligebatur materia existens per existentiam Verbi Divini, cui semper vnita mansit; sed pro illo priori non intelligebatur cum aliqua forma, sed in via ad formam cadaveris: ergo potest intelligi existens absque forma.

Confirmatur: materia potest existere per existentiam non provenientem à forma: Ergo potest existere sine forma. Probatur ant. humanitas Christi existit per existentiam Verbi Divini, quæ non provenit à forma. Ergo verum est ant.

Respondetur: negando ant. ad probationem distinguo mai. existens vialiter concedo mai. complete, & in facto esse nego mai. & cõcessa mai. negatur conseq. sicut namque in illo transitu, non intelligebatur materia cum forma, sed in via ad illam, ita non intelligebatur cum existentia, sed in via ad existentiam, & ideo pro illo priori tantum intelligebatur existens in complete, vialiter, & in fieri.

Ad confirm. facile respondetur: materiam non dependere essentialiter à forma, vt ab ipsa forma existentia dimanet, dependere tamen essentialiter à forma, vt per illam reddatur capax existendi, eo quod materia est pura potentia, & ideo sine forma non potest vltimum complementum, & existentiam habere.

Tertio arguitur: ex quo materia existeret sine forma solum sequeretur, quod esset in actu, & non esset in actu; sed hæc contradictoria non sunt; ergo non sequerẽtur cõtradictoria, ex quo materia existeret sine forma. Probatur min. propositio affirmativa, quod materia esset in actu verificaretur de actu existentiæ, negativa vero, quod materia non esset in actu verificaretur de actu formæ, quam materia non haberet: ergo non

non sunt contradictoria, siquidem non sunt de eodem secundum idem, sed secundum diuersa.

Respondetur. Propositionem negativam verificari de actu formæ immediate, & mediate de actu existentiæ, quia forma, cum sit primus actus dans esse simpliciter, est prior existentia, & in negatione prioris clauditur negatio posterioris. Et ita sicut in negatione rationalitatis clauditur negatio risibilitatis, ita in negatione formæ clauditur existentiæ negatio, proptereaque propropositiones prædictæ sunt contradictoriæ, quia sunt secundum idem virtualiter, & mediate, sicut propter eandem rationem istæ sunt contradictoriæ Petrus est risibilis: Petrus non est rationalis, eo quod qui negat rationalitatem; risibilitatem etiã negat.

Sed instabis: secundum doctrinam istam, propositiones prædictæ solum opponuntur contradictorie mediatè, sed prædicata sic opposita possunt simul de eodem verificari, & in eodem reperiri: ergo prædictæ propositiones possunt esse simul veræ. Probatur min. contraria in gradibus remissis opponuntur contradictorie mediate, quia album essentialiter est non nigrum, & ita in albo clauditur essentialiter negatio nigri, & negatio nigri, & nigrum opponuntur contradictoriè immediatè; & tamen contraria in gradibus remissis inveniuntur, simul in eodem subiecto: ergo prædicata opposita contradictorie mediate possunt simul de eodem verificari.

Respondetur: quod contraria physicè, opponuntur contradictorie mediatè, nunquam tamen sunt in eodem subiecto formaliter, sed in illo sunt secundum diuersas virtualitates, ex quo non probatur, quod eadem materia formaliter possit esse in actu, & non esse in actu; sed ab opposito retorquetur argumentum, nam quia albũ, & nigrum saltim mediate contradictorie opponuntur, non possunt esse in eodem subiecto secundum eandem virtualitatem: ergo si alia prædicata opponuntur contradictoriè mediatè, de eadẽ materia verificari non poterunt.

Quarto arguitur: materia vt existat non dependet essentialiter à forma: ergo sine illa existere potest. Probatur antec. primo, vt materia recipiat formam, non dependet essentialiter à dispositioni,

nibus, quia Deus de potentia absoluta, potest introducere formam in materia non disposita: ergo vt materia recipiat existentiam, non dependet essentialiter à forma, nam forma solum se habet vt dispositio ad existentiam habendam.

Secundo probatur ant. quod perpetuum est, & incorruptibile, non dependet essentialiter ab alio, vt exat; sed materia perpetua, & incorruptibilis est: ergo non dependet in existendo essentialiter à forma.

3. probatur ant. ita dependet principium proximum, vt operetur, à principio radicali, sicut materia à forma vt existat; sed principium proximum, vt operetur, non dependet essentialiter à principio radicali, sicut constat in peccatore fideli, in quo non est gratia, quæ est principium radicale in ordine supernaturali; & tamen in illo sunt fides, & spes, quæ proximè eliciunt actus supernaturales: ergo idem quod prius.

4. probatur antec. maior distantia est inter esse, & non esse, quam inter puram potentiam, & vltimum actum, nam hæc secunda distantia est inter ens, & ens, quæ non ita distant, sicut ens, & non ens; & tamen potest res transire de non esse ad esse, vt patet in cœlis, & elementis, quæ de nihilo fuerunt per creationem producta: ergo etiam poterit pura potentia transire ad vltimum actum existentiæ absque transitu per formam.

5. probatur antec. in linea intellectiua, intellectus est actus primus, & intellectio est vltimus actus; & tamen potest intellectio poni in subiecto in quo non est intellectus v.g. in lapide: ergo poterit etiam materia transire ad vltimum actum sine transitu per formam, quæ se habet vt primus actus.

Respondetur ad argumentum negando antec. & ad primam probationem dicimus, aliquas esse dispositiones veras, & rigurosas, quæ auferunt indifferentiam subiecti, & ipsum præparant ad formam habilitantes ad ipsam, quas Deus supplere potest, qui de potentia absoluta, potest introducere formam hominis, vel ignis absque vlla dispositione præcedente; alias vero esse dispositiones, quæ communicant subiecto prædicatum essentialiter requisitum ad formam; sicut libertas essentialiter requiritur, vt actus sit in genere moris, & quanti-

tas,vt corpus sit in loco, & diaphanum,vt corpus sit lucidum,& intellectus ad voluntatem; quæ quidem dispositiones latè solum dispositiones appellantur,& reveta sunt prædicata essentialiter requisita, & huius generis est forma, quæ requiritur essentialiter ad existentiam habendam.

Ad secundam probationem respondetur, quod licet sit incorruptibilis,est tamen pura potentia, & ita transire non potest ad existentiam,sine forma,quæ dat esse simpliciter.

Ad tertiam probationem respondetur distinguendo mai. principium proximum,quod est passio radicalis concedo mai.quod passio non est,nego mai. & sub eadem distinctione min.negatur conseq. quia fides,& spes non sunt passiones gratiæ, nec habent cum illa indispensabilem connexionem, sed possunt ab illa realiter separari,& defacto separantur in homine peccatore, & ita mirum non est,quod sine illa operentur.

Addimus etiam quod accidentia Eucharistiæ realiter à subiecto separata, operantur,& mouentur: maior ergo est dependentia materiæ à forma vt existat, quam principij proximi à principio radicali.

Ad quartam probationem respondetur distinguendo mai.maior materialiter, & in esse entis, concedo maior. Formaliter in ratione termini producibilis nego mai.& concessa minori, negatur conseq. quia illa maior distantia inter esse, & nõ esse est materialis tantum, eo quod creatura à prima vsque ad vltimam differentiam continetur inDeo tanquam in causa,& ideo potest a Deo produci de nihilo, nã Deus quidquid continet in sua virtute, producere valet;coniunctio vero materię cum existentia, absque vnione cum forma, essentialiter repugnat,propter ea,quæ dicta sunt, & ita distantia inter materiam; & existentiã formaliter est maior, & inper transibilis est,absque trãsitu per formam.

Ad 5.probationem respondetur intellectionẽ materialiter, & in esse qualitatis posse poni in lapide, in quo non est intellectus, vt asserit illa sententia; formaliter tamen vt intellectio, & vltimus actus in linea intellectiua, in lapide poni non potest,& ideo argumentum nihil probat.

Dices; ergo poterit exis-

existentia saltim materialiter poni in materia absque aliqua forma.

Negatur consequent. quia si existentia, etiam materialiter poneretur in materia, aliquod esse substantiale, vel accidentale communicaret illi, quod implicat, quia ante primum actum, qualis est forma non potest dari aliud esse substantiale, & similiter ante formam dantem esse simpliciter, non potest dari esse accidentale, quod est tale secundum quid.

Sed instabis: potest intellectus recipere intellectionem formaliter, & non mediante specie, quę se habet, vt actus primus in ordine ad intellectionem ipsam: ergo potest materia recipere existiam formaliter, & non mediante forma. Conseq. a paritate nota est, & antec. constat. Nam intellectus efficit intellectionem mediante specie intelligibili, & consequēter non recipit illam, mediante specie, alias secundū idem esset agens, & patiens: ergo poterit recipere intellectionem formaliter, nō mediante specie.

Respondetur ad argumentum, quod species intelligibilis, ad efficiendam intellectionem, se habet vt actus primus, & ita intellectus intelligere non potest sine specie; ad recipiendam vero intellectionem non se habet species, vt actus primus, sed solum concōmitanter se habet, & ideo necessarium non est, quod intellectio recipiatur mediante specie formaliter, quin potius debet recipi intellectio, in intellectu nude sumpto, qui solus constituitur per intellectionem intelligens in actu secundo. Præter quam quod loquendo de motu intentionali, qui rigorosus, & strictus motus non est, nullum etiam est inconveniens, quod idem secundum idem realiter sit agens, & patiens, vt in proprio loco dicimus.

Quinto arguitur. Quidquid Deus facere potest, mediante causa secunda, potest facere, se solo; sed media forma potest Deus facere, quod materia existat: ergo etiam se solo facere potest materiam existere sine forma.

Confirmatur. Potest Deus supplere effectum speciei intelligibilis sicut patet in beatis, quorum intellectui vnitur essentia Divina per modum speciei: ergo potest supplere Deus effectum formæ substantialis, & face-

re materiam existere sine forma.

Respondetur, Deum posse facere, se solo, quod facit mediante causa secunda pure efficienti, non tamen quod facit mediante causa secunda formali, quia supplere effectum causæ formalis imperfectionem involuit, vnde cum forma det esse materiæ in genere causæ formalis, non poterit Deus talem causalitatem supplere, & facere, materiam existere sine forma.

Instabis: forma substantialis non est causa formalis intrinseca: ergo nulla est data solutio. Probatur ant. primo existentia non est effectus formalis formę, nam effectus formalis formæ est forma communicata, & existentia communicata non est ipsa forma: ergo forma substantialis non est causa formalis intrinseca, vt existat materia.

Secundo probatur ant. materia non est effectus formalis formæ: ergo forma non est causa intrinseca formalis; probatur ant. effectus formalis formæ est ille, qui resultat ex vnione formę cum materia: sed effectus, qui resultat ex vnione prædicta est ipsum compositum, non vero materia: ergo materia non est effectus formalis formæ.

Respondetur ad replicam, negando ant. & ad primam probationem, distinguo consequens, causa formalis immediata, concedo conseq. mediata, nego conseq. forma namque non est causa formalis immediata, vt materia existat, eo quod forma, se ipsa non reddit materiam existentem, sed solum est causa formalis mediata, quatenus immediate proportionat materiam cum existentia, & reddit ipsam actuatam actu primo, & proxime capacem existendi, & ita ad effectum formæ consequitur effectus existentiæ, & propterea dicitur causa formalis mediata, quatenus effectus illius debet mediare ad effectum existentiæ.

Ad secundam probationem ant. respondetur, compositum resultans ex vnione materiæ cum forma, esse effectum mediatum ipsius formæ, effectum vero immediatum esse ipsam materiam, vt constitutam in actu primo, vel secundum rationem entis in actu.

Ad confirm. autem principalis argumenti respondetur negando conseq. quia species intelligibilis ex conceptu formali solum exigit vni-

vniri per modum formæ repræsentantis obiectum ad quod sufficit vnio per modum obiecti, vel termini, quę vnio nullam imperfectionē involvit, & ita à Deo supplebilis est; sicut Deus supplere potest vnionem subsistentię, & existentiæ creatæ, quæ solum requirunt vnionem per modum termini reddentis substantiam independentem, & incommunicabilem, & extra causas constitutam; forma vero substantialis communicat materiæ esse simpliciter, quod absque informatione fieri non valet, & ideò à Deo suppleri non potest.

Sed instabis, quia potest Deus supplere effectum causæ formalis intrinsece informantis absque vlla imperfectione: ergo poterit effectum formæ substantialis supplere. Probatur ant. Potest Deus supplere effectū causæ materialis, sicut patet in Sacramento Eucharistiæ in quo Deus conservat accidentia sine subiecto, à quo tamen ipsa dependent in genere causæ materialis: Ergo poterit supplere effectū causæ formalis intrinsece informantis absque vlla imperfectione, quia causa formalis, & materialis in causando, eandem vel æqualem imperfectionem importat.

Respondetur, subiectum habere duplicem causalitatem, respectu accidentium: aliam causæ materialis, quatenus recipit accidentia, & hanc Deus supplere non potest: habere insuper subiectum causalitatem causæ efficientis in ordine ad accidentia, quatenus illa conservat, & substentat, dando illis esse, quam causalitatem solam, supplet Deus in Sacramento Eucharistiæ, in genere causæ efficientis accidentia substentando.

Dices: etiam materia dependet à forma in genere causæ efficientis nam ipsa forma conservat etiam materiam: ergo poterit Deus talem causalitatem in forma supplere, & facere materiam existere sine forma.

Respondetur tamen facile, quod substentare, & cōservare proprie in genere causæ efficientis, solum est proprium illius, quod habet esse completum, & per se primo existit, & subsistit, & ita solum est proprium compositi, non vero partis materialis, vel formalis, quæ ratione sui nec per se primo fieri, nec existere potest, nec vero alterum substentare, & ideo forma in ordine ad materiam non exercet effi-

cientis causalitatem.

Sexto arguitur: maior est dependentia accidentis à substantia, quam materiæ primæ a forma; sed accidens potest existere sine substantia: ergo materia sine forma; probatur mai. primo, totum esse accidentis est in ordine ad substantiam, totum vero esse materiæ, cum substantiale sit, non est in ordine ad formam: ergo maior est dependentia accidentis a substantia, quam materiæ a forma.

Secundo probatur mai. dependentia posterioris a priori, maior est quam dependentia prioris a posteriori; sed materia est prior forma, accidens vero est posterius ad substantiam: ergo idem quod prius.

Respondetur ad argumentum negando mai. & ad primam probationem dicimus, totum esse materiæ esse etiam in ordine ad formam, quia licet materia substantia sit, est tamen pura potentia per se ad formam ordinata a qua etiam magis dependere debet in existendo, quam accidens a substantia, eo quod accidens est actus, & ita immediate capax est existendi.

Ad secundam probationem negatur min. quoad primam partem, quia licet materia prima, absolute, & in genere causæ materialis prior sit, quam ipsa forma, in ordine tamen ad existentiã prior est forma, cui existentia prius communicatur, & illa mediante materiæ. Aliter etiam responderi poterat negando mai. intellectam absolutè, quia si prædicatum prius, est pura potentia magis dependet à posteriori, quam posterius à priori, si posterius obtinet rationem actus, cui potest immediatè communicari existentia.

Sed instabis: maiorem proportionem habet materia cum existentia, quã accidens habet: ergo si accidens, vt existat non dependet essentialiter à substantia, nec materia dependebit à forma. Probatur mai. prædicatum magis perfectum in aliqua linea maiorem proportionem habet cum actu vltimo talis lineę; sed in linea entis perfectior est materia, quæ est substantia quã accidens: ergo cum existentia maiorem proportionem habebit.

Secundo instabis: existentia immediate recipitur in materia: ergo poterit materia existere sine forma; probatur ant. datur variatio formarum sine variatione existen-

ten-

tentiæ, ſicut patet in materia humanitatis Chriſti, quæ in morte tranſivit de forma rationali ad formam cadaveris, & tamen non mutavit exiſtentiam, & ſubſiſtentiam: ergo exiſtentia immediate recipitur in materia; probatur conſeq. quia in doctrina Thomiſtarum bene valet, datur variatio formarum, ſine variatione accidentis: ergo accidens immediate recipitur in materia; qua ratione ab inconvenienti probant non manere in genito eadem numero accidentia, quæ erant incorrupto: ergo ſi datur variatio formarum ſine variatione exiſtentiæ, ſignum eſt quod exiſtentia immediate recipitur in materia.

Reſpondetur ad primam replicam, quod quamvis materia abſolute ſit perfectior accidenti, comparativè tamen ad exiſtentiam, perfectius eſt accidens, quia eſt actus, & ita poteſt immediatè exiſtere, quamvis hoc non poſsit habere materia.

Secundò reſpondetur, quod intellectus eſt perfectior alijs accidentibus, & tamen alia accidentia habent maiorem proportionem cũ exiſtentia, ſiquidem alia accidentia de potentia abſoluta poſſunt exiſtere ſine ſubſtantia, non tamen intellectus, conſequenterque ex quo aliquod prædicatum ſit magis perfectum, non infertur inde maiorem proportionem habere cum exiſtentia, quæ ſolutio cum prima coincidit, & ſolum terminis diverſa eſt.

Ad ſecundam inſtantiam reſpondetur: in corrupto non manere aliud prædicatum potens ſubſtentare accidentia, præter materiam primam, & ideo ſi formæ variantur bona conſeq. eſt: ergo accidentia in materia immediate recipiũtur. In Chriſto vero, quamvis formæ varientur manet ſuppoſitum cum alia natura, ſubſiſtentia, & exiſtẽtia, quæ perſeverat in illo, & propterea licet formæ varientur, non infertur exiſtentiam immediate recipi in materia, ſed in illa vel in alio manere, quod verum eſt, ſiquidem exiſtentia perſeverat in ſuppoſito divino.

Ex dictis in articuli diſcurſu infertur primò, quod quamvis forma materialis poſsit exiſtere ſine materia, non inde infertur materiam ipſam poſſe exiſtere ſine forma, quia forma materialis eſt actus, materia vero pura potentia eſt.

Se-

Secundo infertur ex dictis, quod admisso, naturam completam posse existere sine subsistentia, non inde infertur materiam posse existere sine forma, quia natura completa est actus, & ideo vt existat non dependet essentialiter à subsistentia, materia vero pura potentia est, & ita essentialiter pendet à forma, & hæc de artic. isto in hoc libr. textu 42. ad Philosophum applicanda.

QVÆSTIO QVARTA.

De potentia materiæ.

ARTIC. VNICVS.

Vtrum materia æqualiter appetat omnes formas, & etiam formam amissam?

§. I.

Quibusdam suppositis statuitur nostra conclusio.

AD articuli intelligentiam primo supponendum est, quod appetitus naturalis nihil aliud est, quam propensio quædam, & inclinatio naturæ substantialis, vel accidentalis in perfectionem propriam convenientem appetenti, qui tamen est duplex; alius quidem innatus, qui sequitur ad formā naturalem constitutiuam cuiuscumque rei, & cognitionem antecedit, sicut appetitus lapidis in centrum, vel ad locum deorsum, & ignis ad locum sursum: alius vero est appetitus elicitus, qui dicitur etiam appetitus animalis, & cognitionem sensitivam, vel intellectiuam consequitur, qualis est appetitus, quem habet homo ad perfectionem cognitam, & animal ad herbam, quam videt sibi paratam.

Secundo notandum est appetitum innatum duplicem esse; vnum activum cōsistentem in propensione naturæ, vel potentiæ actiuæ ad perfectionem suam, vt appetitus, quem intellectus habet ad intellectionem, & ad volitionem voluntas; alterum vero passivum consistentem in pondere, vel inclinatione potentiæ receptiuæ ad perfectionem convenientem sibi. De quo quærimus vtrum detur in materia? Et an æqualis sit ad omnes formas, quas materia potest habere, & an etiam terminetur ad formam amissam, quam materia naturaliter habere non potest?

Tertio supponendum est (vt procedamus cum ma-

io-

iori claritate) materiam naturaliter appetere formas, quas non dum habet, & naturaliter habere potest. Quia quæcumque res naturaliter appetit suam perfectionem; sed omnis forma est perfectio materiæ: ergo materia formam nondum habitam naturaliter appetit: probatur min. Quælibet forma substantialis actuat materiā, illique communicat esse simpliciter substantiale: ergo quælibet forma est perfectio materiæ.

Confirm. quæcumque potentia naturaliter appetit proprium actum, sicut intellectus naturaliter appetit intellectionem; sed quælibet forma substantialis est actus primus materiæ: ergo materia prima naturaliter appetit formam; quod confirmat Arist. primo physicorum textu 81. dicens: *Sed hoc est materia perinde appetens illud, atque si fœmina marem, & turpe appetat pulcrum.*

Dices D. Thom. 1. p. quæst.8q. affirmare, quod appetitus naturalis est inclinatio consequens formam naturalem; sed materia non est forma: ergo in materia nullus datur appetitus naturalis.

Respondetur, propositionem D. Th. non esse exclusivam, quia licet ad omnem formam consequatur appetitus, non inde infertur, quod etiam appetitus non sequatur ad materiam; sicut ex quo omnis homo sit animal, non infertur equum animal non esse, quia prima propositio exclusiva non est.

Secundo respondetur D.Th. loqui de appetitu activo, qui semper ad formam consequitur, non vero de appetitu, & inclinatione passiva, hæc namque consequitur ad materiam.

Secundo instabis, quia materia non potest recipere omnem formam, eo quod omnes formæ sunt infinitæ syncathegorematicè: ergo non appetit omnem forma, patet conseq. quia appetitus materiæ, terminari non potest ad actum impossibilem ipsi, consequenterque si materia non potest recipere omnem formam, non poterit omnem appetere.

Respondetur, materiam non appetere omnem formam, vt habendam collective, sed vt habendam divisive, & omnem formam divissive recipere posse, eo quod inter omnes formas, nulla est, quæ ratione sui non possit in materia reperi

ri; ſicut, vt intellectus noſter poſsit appetere omnes veritates naturales ſpeculatiuas divisive ſumptas ſufficit quod omnem veritatem naturalem divisive cognoſcere poſsit.

Sed inſtabis: materia, dum eſt ſub vna forma, non appetit alias: ergo non appetit omnes formas divisive, probatur ant. primo; quia materia non poteſt appetere deſtructionem compositi; ſed ſi dum eſt ſub vna forma, appeteret aliam, appeteret deſtructionem totius, ſiquidem forma nova nequit in materia introduci, niſi forma prior, & compoſitum deſtruantur: ergo materia dum eſt ſub vna forma non appetit alias.

Secundo probatur ant. materia magis appetit bonum totius, quam bonum proprium, quia bonum totius eſt bonum commune; ſed introductio novæ formę bonum totius non eſt, ſed potius illius deſtructio: ergo materia non appetit novæ formæ introductionem.

3. probatur ant. Materia dum eſt ſub anima rationali non appetit aliam: ergo dum eſt ſub vna forma, alias non appetit: probatur ant. omnes formæ continentur in anima rationali, nam hæc ſola præſtat gradum vegetandi, ſentiendi, & intelligendi: Ergo dum materia eſt ſub anima rationali non poteſt appetere alias, quia ideo humanitas Chriſti, dum habet ſubſiſtentiam divinam, non appetit propriā ſubſiſtentiam, quia ſubſiſtentia propria continetur in divina ſubſiſtentia.

Reſpondetur ad replicam, negando antec. & ad probationem diſtinguo mai. deſtructionem cōpoſiti per ſe, & tanquam terminum primo intentum, concedo maiorem; per accidens, & vt terminum conſequutum, nego maiorem; & diſtinguo minor. deſtructionem totius peraccidens concedo min. per ſe nego min. & conſeq. Materia namque per ſe ſolum appetit introductionē nouæ formæ, & talem terminum per ſe intendit appetitus, & intentio materiæ, quia tamen generatio vnius eſt corruptio alterius, & ideo duæ formæ ſubſtantiales non poſſunt eſſe in eadē materia, propterea materia. quæ per ſe appetit introductionem nouæ formæ, deſtructionem etiam compoſiti peraccidens appetere poteſt.

Sed inſtabis: Materia nec peraccidens poteſt appe-

petere proprium malum; sed destructio compositi est malum materiæ; siquidem ex vi talis destructionis, amittit materia esse simpliciter, quod habebat à forma: ergo materia nec peraccidens destructionem compositi appetere potest.

Respondetur, negando min: quia destructio compositi non est malum materiæ, sed potius illius bonum, eo quod forma quantumvis perfecta sit amissibiliter informat, & ita potest materiam non informare, consequenterque si materia non appeteret aliam formam, posset materia relinqui sine aliqua forma, & propter hæc, vt tantum malum ipsi non eueniat, melius illi est aliam, & aliam formam appetere, & per formas diuersas successiue determinari.

Ad secundam probationem principalis ant. distinguo min. totius secundũ se, & absolute concedo minor. totius, vt est pars vniversi nego min. & conseq. destructio namque compositi est bonum vniversi, cuius bonitas, & perfectio consistit in varietate generationis, & corruptionis, & ita etiam est bonum totius, vt totum est pars vniversi: nam parti quatenus tali bonum est, quod respectu totius est bonum, consequenterque materia destructionem totius, modo explicato, appetere potest.

Ad tertiã probationem respondetur, subsistentiam divinam continere creatam secundum vltimam differentiam ipsius, & secundum quod communicat tale esse particulare, & aliunde perfectissima est, & ideo humanitas Christi dum habet subsistentiam divinam non potest appetere creatam, sed potius per divinam appetitus illius perfectè satiatus est; anima vero rationalis non continet aliàs formas secundum vltimas differentias illarum, nec secundum quod communicant esse proprium, & peculiare. Vnde dum materia est sub anima rationali; alias formas appetere potest. Quibus prælibatis sit.

§. II.

Prima conclusio:

Materia æqualiter appetit omnes formas.

Conclusio ista ratione sequenti probatur. Materia prima appetit omnes

nes formas, sub ratione communi formæ amissibiliter informantis; appetit namque materia formas, vt per ipsas conservetur in esse, & cum ipsæ possint realiter à materia separari, ne materia relinquatur sine aliqua forma, & consequenter destruatur, propterea non appetit vnam determinatè sed appetit omnes vt inadæquatè satiantes, & potentes materiam informare successive, quod est appetere illas sub ratione communi formę amissibiliter informantis; sed ratio formæ amissibiliter informantis æqualiter reperitur in omni forma sublunari, quarum quælibet amissibiliter informat, & propterea omne compositum sublunare corruptibile est: ergo materia ęqualiter appetit omnes formas.

Confirm. & explicatur: nam in tantum materia prima appetit formas, in quantum illarum introductio cōducit ad finem intentum ab authore naturæ; sed ad talem finem ęqualiter conducunt omnes formæ: ergo ęqualiter appetit omnes. Probatur min. finis intentus ab authore naturæ, est pulcritudo vniversi, quæ in varietate generationis, & corruptionis consistit; sed ad istum finem æqualiter conducunt omnes formæ: ergo min. vera est.

Respondebis: quod licet omnes formæ, ęqualiter conveniant in ratione, formæ amissibilis; vna tamen secundum differentiā particularem, perfectior est alia, quod sufficit vt materia magis appetat illam, quia appetitus elicitus conformatur appetitui innato, & si materia cognosceret formas magis apperet appetitu elicito eam formam, quæ secundum rationem particularem perfectior est.

Contra tamen est. Quia appetitus elicitus non terminatur ad illud, quod absolute melius, & perfectius est, sed ad illud tantum, quod in ratione medij, melius est, magisque ad finem conducit: meliora namque sunt viventia, quam non viventia, & tamen avarus appetitu elicito magis appetit pecunias, quam amenitatem in prato verentem, ac proinde appetitus innatus non debet appetere magis, quod absolute est perfectius, sed quod magis perfectum est in ratione medij, magisque ad finem conducit; sed omnes formæ sublunares conducunt ęqualiter ad conservandam materiam, & spe-

cies

cies rerum, & vniversi pulcritudinem: ergo materia æqualiter appetit omnes formas.

§. 3.

Argumentis contra conclusionem occurritur.

Contra conclusionem istam arguitur primo. Materia magis appetit formã corpoream, quam spiritualem: ergo æqualiter non appetit omnes; probatur antec. Forma corporea est magis proportionata cum materia, cũ qua magis convenit in modo essendi materiali; sed materia magis appetit formam magis proportionatam: ergo magis appetit formam corpoream.

Respondetur negando antec. & ad probationem dicimus, quod forma corporea est magis proportionata materialiter, & in esse entis, quia magis convenit cum materia in modo essendi; formaliter tamen magis proportionata non est; nam in ea de formali solum se habet ratio formæ communicantis amissibiliter esse, in quo omnes formæ materiales, & spirituales conveniunt æqualiter, & ideo materia æqualiter appetit omnes.

Secundo arguitur. Materia prima magis appetit animam rationalem, quam alias formas: ergo æqualiter non appetit omnes: probatur antec. Materia magis appetit perfectiorem formam; sed anima rationalis perfectior est: ergo magis appetit animam rationalem.

Respondebis: Animam rationalem esse perfectiorẽ secundum se, & absolutè; nõ tamen comparatiuè ad materiam; quia materia appetit formas vt communicantes esse simpliciter substantiale modo amissibili; & in hoc omnes formæ conveniunt æqualiter, & vna alteram nõ excedit.

Sed instabis. Forma quæ secundum se perfectior est, perfectiorem terminat appetitum materiæ; sed anima rationalis secundum se perfectior est: ergo perfectiorem terminat appetitum. Probatur mai. Scientia quæ secundum se perfectior est, perfectiorem terminat appetitum intellectus, vt per se experientia comperimus: ergo forma quæ secundum se perfectior est, perfectiorem etiam appetitum terminabit.

Respondetur negando conseq. Quia materia non appetit formas secundum ratio-

tiones particulares, in quibus invenitur inæqualitas, & excessus; sed appetit illas secundum rationem communem formæ amissibiliter informantis, in qua omnes cõveniunt formaliter. Intellectus vero appetit scientias secundum rationes particulares; & ita quæ secundum se perfectior est, perfectiorem terminat appetitum intellectus.

Dices. Intellectus appetit scientias secundum rationes particulares: ergo etiam materia appetit formas secundum particulares rationes.

Respondetur negando consequent. nam appetitus intellectus terminatur ad scientias vt intellectum perficientes; cumque scientiæ secundum rationes particulares intellectum perficiant, consequens fit appetitum intellectus terminari ad sciẽtias secundum proprias, & peculiares rationes. Appetitus verò materiæ primæ inditus est ab authore naturæ, vt per diuersas generationes, & corruptiones saluetur, & conservetur vniuersi pulchritudo; consequenterque non tendit ad formas secundum rationes particulares: alias materia dum habet formam perfectiorem non appeteret alias, ne maiorem perfectionem amitteret; itaque deficeret vniversi pulchritudo.

Sed instabis. Forma secundum rationem particularem, etiam est perfectio materiæ: ergo materia debet appetere formam secundum rationem particularem: propterea namque intellectus appetit scientias secundum rationem particularem, quia ipsæ secundum rationẽ particularem, intellectum perficiunt.

Respondetur. Intellectum non appetere scientias secundum rationes particulares, quia ipsæ secundum rationes particulares perficiunt intellectum, sed etiam quia purè appetit illas, vt ipsum perficiant. Materia verò non appetit formas, solum vt perficiant ipsam, sed potius, vt perficiant, modo conducenti ad pulchritudinem vniuersi conservandã; & ita debet appetere formas, vt convenientes in ratione cõmuni formæ amissibiliter informantis, & non satiantis capacitatem materiæ, sed relinquentis ipsam cum aptitudine ad novam formam habendam, vt ita per diuersas mutationes perseueret vniuersi pulchritudo. Modò autem sit.

§. IIII.

Secunda conclusio.

In materia non datur appetitus innatus ad formam amissam.

CONclusio ista probatur ratione D.Th. libro 2. contra gent. capit. 60. quia in quocumque genere, tantum se extendit potentia passiva, quantum activa potentia; eo quod non est aliqua potentia passiva in natura, cui non correspondeat potentia naturalis activa: nam potentia passiva connotat essentialiter agens, à quo possit immutari; sed non est dabile agens aliquod naturale potens reunire cum materia formam amissam. Ergo non potest dari in materia, in ordine ad formam amissam appetitus naturalis.

Confirmatur, & explicatur ratio prædicta. Nam appetitus naturalis solum terminari potest ad formam naturaliter acquisibilem; sed forma semel amissa, naturaliter acquisibilis non est. Ergo non est dabilis in materia appetitus naturalis ad formam amissam. Minor constat, quia de privatione ad habitum non est regressus per naturam. Vnde reunio formæ ad materiam, in quo resurrectio consistit, est opus miraculosum, quod solum à Deo fit supra totum ordinem, & exigentiam naturæ; consequenterque forma amissa, naturaliter acquisibilis non est.

Maior verò confirmationis probatur ex doctrina communi Thomistarum 1.p. q.12. art.1. quia appetitus innatus est naturalis exigentia termini, sicut appetitus elicitus est elicita exigentia termini vel obiecti, ad quod tendit; sed naturalis exigentia solum est ad terminum naturaliter acquisibilem: ergo etiam appetitus naturalis, & innatus. Probatur minor. Naturalis exigentia solum est ad formam debitam naturaliter: quia talis exigentia vel fundatur supra priuationem, vel illam essentialiter involuit, priuatio autem est carentia formæ debitæ; sed forma naturaliter impossibilis, naturaliter debita non est: ergo naturalis exigentia solum est ad terminum acquisibilem naturaliter. Probatur min. forma naturaliter impossibilis tantum potest esse possibilis supernaturaliter; sed forma quæ solum supernaturaliter

est possibilis, non est debita naturaliter, sed potius est supra debitum, & exigentiã naturæ: ergo forma naturaliter impossibilis, naturaliter debita non est.

§. V.

Solvuntur argumenta.

ARguitur primo contra istam conclusionem. Quia forma amissa est proportionata materiæ: ergo materia naturaliter appetit illã: nam materia naturaliter appetit formam sibi proportionatam. Antecedens probat. forma amissa essentialiter est actus primus, & materia primum subiectum; sed actus primus, & subiectum primũ essentialiter proportionantur: ergo forma amissa est proportionata materiæ.

Respondetur formam amissam secundum se esse proportionatam negatiuè cum materia: quia secundũ conceptum communẽ formæ, supernaturalis non est quantum ad substantiam, vel modum: ipsa tamen vt amissa supernaturalis est quantũ admodum, & ita etiam est improportionata positiue cum materia; consequenterque non terminat appetitũ naturalem illius.

Sed instabis. Forma amissa vt talis, naturaliter acquisibilis est: ergo non est supernaturalis quantum ad modum, & improportionata positiue cum materia. Probatur antec. quia lapis eductus extra centrum naturaliter acquirere potest centrũ amissum, & per virtutem naturalis agentis potest ibi iterum collocari, vt experientia quotidiana demonstrat: ergo forma semel amissa etiam naturaliter acquisibilis est.

Respondetur negando consequent. Quia formam reuniri materiæ, est re producere eundem numero effectum, quod virtutem infinitam requirit; exigit namque virtutem contentivam eiusdem numero actionis, quæ primò talem effectum produxit: & ideò forma amissa naturaliter impossibilis est. Terminus vero per motum localem derelictus, siue centrum, siue aliud, vt iterum recuperetur, non requirit eundem numero effectum reproduci, sed solum exigit actionem limitatam, & finitam agentis naturalis, cui terminus ille subijcitur; & propterea naturaliter acquisibilis est.

Secundò arguitur. Ex impossibilitate naturali formæ

mæ amissæ, non infertur impossibilitas appetitus ad ipsam: ergo materia appetere potest formam amissam. Probatur antecedens primo. Nā secundum doctrinā D. Th. 1.2.q.85.art.2.ad 3. In damnatis reperitur appetitus naturalis ad virtutem, & in homine cęco ad vissum; & tamen virtus est naturaliter impossibilis damnatis, & vissus homini cęco: ergo ex impossibilitate naturali formæ amissæ, non bene infertur impossibilitas appetus.

Secundo probatur ãntec. In rebus naturalibus datur naturalis appetitus ad perpetuam conservationem. Et in anima separata datur etiam naturalis inclinatio ad vnionem cum materia, & tamen hæc vnio naturaliter impossibilis est. Et similiter perpetua conservatio in rebus est naturaliter impossibilis, quia ipsæ sunt corruptibiles naturaliter, vel attenta propria natura: ergo idem quod prius.

Respondetur negando antec. & ad primam probationem distingno mai. Appetitus naturalis radicalis, concedo mai. Proximus, & expeditus, nego mai. & concessa min. nego consequent. Cum enim damnati facti sint ad imaginem Dei, & secundum suam naturam sint capaces virtutis, & homo cæcus, secundum suam natu rum sit aptus ad videndum; fit inde, in damnatis reperiri appetitum radicalem, & remotum ad virtutem, & in homine cęco ad vissum. Quē etiam appetitum concedimus in materia, quæ remotam capacitatem habet etiā ad formam amissam. Appetitus verò proximus, quem negamus, in his omnibus impossibilis est.

Ad secundam probationem respondetur. Appetitum rerum naturalium non esse ad perpetuam conservationem, sed ad ipsam prolongandam; quod quidem naturaliter possibile est.

Ad aliud de anima separata respondetur. Solum habere inclinationem, & appetitum radicalem ad vnionem cum materia, quatenus materia ipsi animæ secundū se non repugnat; non tamen habere proximum, & expeditum appetitum, propter dicta. Et ideo dicendum est absolutè, appetitum non habere, quia appetitus absolutè, pro appetitu proximo, & expedito supponit.

Dices. Materia habet saltem appetitum radicalem ad formam amissam, & radicaliter capax est illam ha-

bendi: ergo habet privationē illius; & consequenter appetitum proximum, & expeditum habebit: quia privatio est causa appetitus.

Respondetur. Materiam habere privationem radicalem, & remotam, propter remotam capacitatem, quā habet ad formam amissam; & consequenter solum habere appetitum radicalem: nam privatio eo modo quo ipsa est, causat appetitum.

§. Vltimus.

Corolarium ex dictis.

EX dictis in articuli discursu colligitur. Appetitum materiæ non esse realiter à materia distinctum: quia materia appetit formam, quatenus est primum subiectum, & pura potentia receptiva formæ. Ratio verò puræ potentiæ realiter à materia distincta non est; & consequenter appetitus non erit realiter à materia diversus: de connotato tamen importat formam, & actionem agentis potentis introducere illam.

Dices: quod privatio quatenus importat subiectum, vt privatum forma, est causa appetitus; sed causa realiter ab effectu distinguitur. Ergo materia vt privata forma realiter distinguitur ab appetitu.

Respondetur subiectum, vt privatum forma, non esse causam appetitus, sed rationem formalem, ad quam appetitus consequitur absque vlla distinctione reali, sicut ratio boni consequitur in ente ad rationē veri; carentia vero, se sola, tantum est conditio, vt appetitus resultet.

Instabis secundo: inclinatio hominis ad bonum alterius suppositi, realiter distinguitur ab homine, & illius voluntate, & inclinatio lapidis ad centrum realiter distinguitur à substantia lapidis: ergo inclinatio materiæ ad formas realiter á materia distinguitur.

Sed negatur conseq. quia appetitus materiæ est ad aliquid intrinsecum, immediate proportionatum cū ipsa, qualis est forma substantialis, & ideo talis appetitus non distinguitur realiter à materia; appetitus vero lapidis ad centrum non est ad terminum immediate proportionatum; centrum namque proportionatur cū substantia lapidis, mediante grauitate proxima realiter à substantia distincta, & bonū alie-

alieni suppositi proportionatur cum voluntate appetentis, mediante bono proprio, & ita vterque appetitus realiter à subiecto diuersus est. Et hæc de art. isto in hoc libro textu 81. ad illa verba *sicut femina marem*, &c. ad Philosophum applicanda.

QVÆSTIO QVINTA.

De eductione formarum.

ARTICVLVS I.

Vtrum anima rationalis sit educibilis de potentia materiæ?

§. I.

Natura formæ, & eductionis declaratur.

DAri formam substantialem in hoc libro, & libro 2. cap. 1. & 7. metaphysicę Aristot. affirmavit, quod etiam manifeste constat, siquidem ens naturale est totum substantiale completum; sola autem materia prima non est totum substantiale completum, & consequenter debet dari aliqua forma substantialis, quæ simul cum materia totū substantiale componat.

Hæc igitur forma substantialis in communi diffinitur; *Actus primus materiæ ex quo fit vnum per se.* In qua definitione *actus* ponitur loco generis in quo convenit forma cum accidentibus, & Angelorum natura. *Primus* ponitur loco differentiæ, per quod ab accidentibus distinguitur, & a subsistentia, & existentia, quæ formam substantialem supponunt; per aliam vero particulam *ex quo fit vnum per se* denotatur cōpositum substantiale, factum ex materia, & forma, esse ens per se, & vnum simpliciter ad distinctionem compositi accidentalis, quod est vnum secundum quid.

Sed instabis contra definitionem prædictam, quia actus primus materiæ est aliquid simplex, sed forma substantialis componitur ex actu, & potentia, aliàs esset actus carens potentia, & cōsequenter actus purus: ergo forma substantialis non est actus primus materiæ.

Secundo instabis: actus primus materiæ est in illa tanquam in subiecto; sed esse in alio vt in subiecto, repugnat substantiæ, cum sit proprium accidentis: ergo forma substantialis actus materiæ non est.

Tertio in rebus corporeis forma corporea non est

est actus materiæ: ergo idem quod prius; probatur antec. forma corporea non potest simul existere cum materia, quia forma corporea habet quantitatem sicut ipsa materia, & vnum habens quantitatem, nequit simul esse cũ alio in eodem loco: ergo in rebus corporeis forma corporea non est actus materiæ.

Quarto: si forma esset actus materiæ, ipsa materia esset magis substantia, quam forma; nam materia pluribus substat, quam forma, quia substat omnibus alijs, & substat etiam ipsi formæ; substantia vero dicitur à substando; hoc admittendum non est: ergo forma non est actus materiæ.

Respondetur: formam esse simplicem realiter entitatiue, qualiter requiritur ad actum primum materiæ, cõponitur tamen per rationem ex actu, & potentia, quia eadem entitas formæ, quæ materiam actuat, est etiam in potentia ad subsistentiam, & existentiam; compositio autem per rationem, non tollit simplicitatem realem.

Dices: ergo forma realiter est actus purus, siquidem realiter composita non est, & quod realiter non est compositum, est actus purus realiter.

Respondetur facile: formam non esse realiter compositam vt *quod* ex partibus distinctis realiter; esse tamen realiter compositam, vt *quo*, quatenus est pars realis cõpositionis, & hoc sufficit, vt realiter non sit actus purus.

Ad secundam instantiam respondetur, accidens esse in subiecto inhæsive; formam vero substantialem nõ inhærere materiæ, sed solum in illa recipi, quod substantiæ non repugnat.

Ad tertiã respondetur: formam corpoream non habere quantitatem distinctam à quantitate materiæ, sed materiam, & formam per eandem quantitatem extendi, & ita bene cohærent in eodem loco.

Ad quartam respondetur, substantiam esse magis, vel minus perfectam à maiori, vel minori actualitate: non autem ab eo quod plura, vel pauciora recipiat, & cum forma sit magis actualis est etiam magis perfecta in ratione substantiæ quam materia.

Secundo notandum est, secundum doctrinam D. Th. 1. p. quæst. 90. art. 2. ad 2. formam educi de potẽtia materiæ, nihil aliud esse, quam ipsam formam fieri

ri actu, quæ prius erat in potentia. Sic enim asserit ibi: *Actum extrahi ex potentia materiæ nihil aliud est, quam aliquid fieri actu, quod prius erat in potentia.*

Quia tamen forma, quę erat in potentia materiæ, potest in actu fieri per creationem, propterea advertendum est, quod vt forma educatur, debet fieri dependenter à materia, ita quod ipsa productio formæ à materia dependeat, quod solum contingit, quando per talem actionem, non fit materia, sed potius præsupponitur materia ad actionem illam, producentem, & ponentem in actu formam, non quidem extra materiam, sed in ipsa vt in subiecto, in quo forma recipitur. Nam sic verificatur eductionem esse ex præsupposito subiecto, sicut creatio fit ex nullo subiecto præsupposito.

Ex doctrina ista constat, aliquas formas posse esse ex natura sua educibiles, quæ tamen de facto non educantur, quia non producuntur dependenter à materia, sed per eandem actionem productivam materiæ, producuntur etiam formæ, sicut constat in formis cœlorum, & elementorum, quæ de facto non fuerunt eductæ; quamvis natura sua sint educibiles.

Tertio notandum est: formas aliquas substantiales de facto esse eductas de potentia materiæ, quod probatur ex doctrina D. Th. quæst. 3. de potentia art. 8. quia ex vi actionis agentis naturalis incipit esse forma substantialis, in his, quæ fieri videmus; sed non incipit per creationem, eo quod solius Dei est creare: ergo incipit per eductionem.

Dices: agens naturale v. g. ignem solum ponere vltimam dispositionem ad novam formam producendam; non tamen ipsam formam producere, sed illam à Deo creari.

Contra tamen est, quia quando effectus virtutem causæ non excedit, si incipit ad positionem operationis causæ, sine vlla ratione negatur causæ influxus in entitatem effectus; sed posita operatione ignis v. g. incipit etiam forma ignis geniti, quæ non excedit perfectionem, & virtutem generantis: ergo ignis generans vere talē formam producit.

Confirm. Quando animalia producuntur materia in qua recipitur eorum forma, tempore præsupponitur ad formam ipsam; sed

creatio nullum subiectum præsupponit tempore præcedenti, sed de nihilo formam producit: ergo forma non creatur, sed vere educitur de potentia præsuppositi subiecti per actionem naturalis agentis.

Instabis: implicat vnum fieri ex alio tanquam ex causa, nisi illi simile sit, nam effectus debet esse similis suæ causæ; sed materia similitudinem non habet cũ forma, eo quod forma est actus, & materia pura potentia: ergo forma non potest fieri per eductionem de potentia materiæ, & dependenter ad illa tanquam à causa.

Confirmatur non potest forma educi de potentia materiæ, si semel in potentia materiæ non continetur; sed reuera forma non continetur in potentia materiæ, eo quod forma est actus; materia vero pura potentia, & pura potentia excludit omnem actum: ergo forma non potest educi de potentia materiæ.

Respondetur ad replicam, similitudinem tantum requiri inter causam efficiẽtem, & effectum, eo quod causa efficiens communicat esse per suam actionem, & intendit se ipsam communicare in quantum potest, & ita intendit producere sibi simile; causa vero materialis solum est potentia, & capacitas passiua ad formam recipiendam, non quia similem, sed quia dat esse, & materiam perficit.

Addimus: in causá materiali sufficere similitudinem, & convenientiam analogam, quam habet materia cum forma in omnium sententia.

Ad confirm. vero respondetur: formam contineri in potentia materiæ non quidem continentia formali, & quia formaliter in materia sit secundum esse actuale; sed contineri in potentia materiæ, continentia virtuali, & prout sic contentam non esse in actu distinctam ab ipsa materia, sed solum in virtute, & in potentia, in quo sensu materia nõ excludit omnem actum, sicut effectus causæ efficientis reduplicatiuè vt contentus in causa, non est distinctus ab ipsa, nec entitas causæ excludit entitatem effectus, sed potius entitas causæ, & effectus, vt contenti virtualiter in ipsa, eadem realiter est.

Dices: ergo antequam forma fiat non est actu in materia, sed solum in potentia

tia, & consequenter, quando producitur, fiet de nihilo sui, & ita non per eductionem, sed per creationem fiet.

Respondetur, quod vt forma non fiat per creationem, non requiritur, quod secundum aliquod esse actuale præcedat in materia, sed satis est, quod præcedat in potentia materiæ, & ex illa fiat per actionem agentis.

Dices: creatio est productio entis ex nihilo: ergo si forma fit ex nihilo sui, per creationem producitur.

Respondetur explicando ant. ex nihilo absolutè, concedo ant. ex nihilo formæ productæ, nego ant. & conseq. creatio namque debet esse absolutè de nihilo, illud vero quod fit ex præsupposito subiecto, quamvis fiat de nihilo formæ productæ, non tamen fit de nihilo absolutè; siquidem præsupponit subiectum ex quo fit, & consequenter non per creationem, sed per eductionem producitur. His ergo suppositis, quorum etiam intelligentia ex infra dicendis constabit, circa principalem difficultatem sit.

§.§.

§. II.

Nostra conclusio

Anima rationalis non potest educi de potentia materiæ.

ANimam rationalem defacto non educi, ex Sacra Scriptura colligitur, in qua habetur, Animam rationalem esse immortalem, & per se subsistentem. Et Genes. 1. dicitur, Animam rationalem à Deo creari. Vnde, opposita sententia, vt erronea ab aliquibus habetur, ab alijs verò tamquam hæretica reputatur, & esse saltim erroneam constat, ex eo quod communiter docetur à Theologis: quia videlicet propositio erronea, ea est, quæ opponitur consequentiæ deductæ ex duplici præmissa de fide, vel ex vna de fide, & altera evidenter nota lumine naturali. Talis autem est nostra sententia, vt videri potest in Mag. Bañez 1. p. q. 90. art. 2. Vbi solita eloquentia præsentem difficultatem examinat, & extendit: ergo opposita sententia saltim vt erronea reputanda est. Eandem doctrinam habet Angelicus Doctor 1. p. q.

q.75.art.2.& 3.& 79. art. 4. & 90. art. 2. & præcipuè 118.art.2.quæst.vnica de Anima, art. 14. & 2. contra gentes. cap. 55. vbi asserit, *Quod anima rationalis non potest educi de potentia materiæ, quia habet esse eleuatum supra omnem illam.* Quæ authoritas etiam videtur probare, animam rationalem de potentia absoluta educi non posse de potentia materiæ.

Id ipsum ratione probatur. Ea sola forma de potentia materiæ educibilis est, quæ continetur in potentia materiæ, si namque in materia non continetur, non potest extrahi de potentia materiæ; sed anima rationalis in potentia materiæ non continetur : ergo de potentia materiæ educibilis non est. Probatur min. Forma contenta in potentia materiæ non est eleuata supra potentiam materiæ, & illius esse, sed potius talis forma dependet in esse à materia; sed anima rationalis non dependet in esse a materia: ergo in potentia materiæ contenta non est. Probatur min. primo. Anima rationalis est per se subsistens, & existens: ergo non dependet in esse à materia, alias per se, & sine materia, subsistere, & existere non posset. Antec. probatur : anima rationalis à materia separata intelligit, & amat, sicut fides docet; sed operatio est rei subsistentis, & existentis: ergo anima rationalis est per se subsistens.

Secundo probatur minor. Anima rationalis non dependet in operari à materia, siquidem anima rationalis à materia separata, operatur intelligendo, & amando : ergo non dependet in esse. Patet conseq. quia operari sequitur ad esse, & cum illo proportionatur, consequenterque forma, quæ non dependet in operari, non dependebit in esse.

Eadem doctrina explicatur: quia intelligere, & velle sunt operationes animæ rationalis, & in his non dependet à materia : ergo nec in esse dependet ; quia operationes eleuatæ, & independentes debent provenire ab aliquo esse independenti, & elevato. Antec. probatur: operationes illæ non sunt affixæ organo corporali; sicut 1.p.quæst. 14. art.1. Latissime probatur à nostris : ergo anima rationalis in his operationibus non dependet a materia.

Rursus etiam : anima rationalis potest intelligere obiectum in vniuersali : ergo in intelligendo non depen-

det

det a materia, quia namque phantasia, & alij sensus a materia in operari dependent, non possunt obiectum in vniuersali percipere.

Ex his etiam confirmatur ratio nostra; quia anima rationalis non dependet in esse a materia, siquidem immortalis, & incorruptibilis est, & perseverat in esse, à materia separata, vt catholicè fatemur: ergo non dependet in fieri, consequenter que educi non potest. Patet conseq. quia eo modo quo convenit fieri, convenit esse, & fieri ad esse ordinatur: ergo si anima rationalis non dependet in esse, non depēdebit in fieri. Quæ doctrina ampiius ex argumentorum solutione constabit.

§. III.

Argumentis contra conclusionem satis fit.

Contra conclusionem nostram arguitur primo. Eductio est productio formę ex præsupposito subiecto, sed ad productionem animæ rationalis, præsupponitur subiectum, siquidem supponitur materia: ergo anima rationalis educitur.

Respondetur: ad productionem animæ rationalis, supponi quidem materiam, non vt subiectum ex quo anima producatur, sed vt subiectum in quo recipitur, & cui vnitur anima per creationem producta.

Dices: datur potentia actiua naturalis productiua animæ rationalis; sed potentia naturalis activa solum potest formam producere ex subiecto præsupposito: ergo ad productionem animæ rationalis, præsupponitur materia, vt subiectum, ex quo forma ipsa producitur. Probatur mai. in materia datur potentia passiva naturalis in ordine ad animam rationalem: ergo datur potentia naturalis activa productiva talis formæ, quia cuilibet potentiæ passivæ aliqua potentia activa correspondere debet.

Respondetur tamen facile: quod ex quo detur in materia potentia naturalis passiva ad recipiendam animam rationalem, solum infertur, debere dari potentiam naturalem activam, ad vniendam animam rationalem cum materia, non tamen ad illam producendam.

Secundo arguitur: anima rationalis dependet in fieri a materia: ergo de potentia materiæ educibilis est.

est. Probatur ant. primo: anima rationalis connaturaliter fieri non potest absque materia, eo quod est pars per se ordinata ad totum simul cum materia componendum: ergo dependet in fieri à materia. Patet conseq. nam licet accidens de potentia absoluta possit existere, & fieri sine subiecto, quia tamen connaturaliter sine subiecto fieri non valet, absolute dependet in fieri: ergo si anima connaturaliter fieri non potest sine materia, ab illa dependebit in fieri.

Secundo probatur ant. Materia exercet suam causalitatem in animam rationalem, siquidem recipit illam: ergo anima rationalis à materia dependet in fieri.

Tertio probatur antec. anima rationalis in existendo dependet à materia: ergo etiam in fieri: probatur ant. anima rationalis in composito subsistit, & existit, vt quo per existentiã, & subsistentiã totius; sed totum absque materia non est; imo ab illa essentialiter dependet: ergo anima rationalis in existendo, à materia dependet.

Quarto probatur. Animai rationalis continetur in potentia materiæ: ergo ab illa pendet in fieri; probatur ant. nulla res naturaliter appetere potest perfectionem, quam in sua potentia non continet; sed materia naturaliter appetit animam rationalem: ergo hæc continetur in potentia materiæ.

Quinto probatur ab opposito. Species intelligibilis dependet in fieri à phantasmatibus; & tamen non continetur in potentia illorum, quia ipsa materialia sunt, species vero spiritualis est: ergo quamvis anima rationalis non contineatur in potentia materiæ, ab illa dependebit in fieri.

Respondetur ad argumentum negando ant. ad probationem, negatur consequent. & ad eius probationem distinguo ant. ly quia dicente principium essentialiter requisitum, concedo antecced. dicente principium, & causam sufficientem, nego ant. & consequent. licet namque non posse connaturaliter fieri sine subiecto, sit principium necessarium, vt accidens a subiecto dependeat in fieri, non tamen est principium sufficiens, sed causa sufficiens est, quia cum accidentis esse sit in esse subiecto, non potest accidens, attenta propria natura, sine subiecto naturaliter existere, sed solum miraculose, &

des

dependentia absoluta. Anima vero rationalis, quamvis absque materia connaturaliter fieri nō possit, eo quod est pars per se ordinata ad totum, cum materia componendum; potest tamen absolute naturaliter existere sine materia, & consequenter in fieri à materia non dependet.

Ad secundam probationem respondetur distinguendo antec. in formam quantum ad in esse, concedo ant. quantum ad esse, nego ant. & conseq. Materia namque exercet causalitatem in formam, quantum ad vnionē, & in esse formæ, quia recipit illam, non tamen exercet causalitatem in formam, quantum ad esse, quia non continet esse formæ, & hæc secunda causalitas necessaria erat, vt forma à materia dependeret in fieri.

Ad 3. probationem respondetur, quod vt anima rationalis existat vt quo, & in composito per existentiam totius, à materia dependet, non tamen vt existat absolute, sed potius à materia separata, existere potest, & secundum erat necessarium, vt a materia dependeret in fieri.

Ad 4. respondet quidam Sapientissimus Magist. quod sicut materia appetit animam rationalem secundum rationem communem formæ, ita illam continet secundum rationem communem; quod tamen non sufficit, vt anima rationalis educatur, quia eductio, non ad rationem communem, sed ad totam entitatem terminatur.

Si autem obijcias illi, quod aliæ formæ educuntur de potentia materiæ; & tamen solum continentur in materia secundum rationem communem.

Respondet, quod anima rationalis continetur in potentia materiæ secundum rationem communem formæ abstrahentis à corporea, & incorporea, à dependenti, & non dependenti à materia; aliæ vero formæ continentur in materia secundum rationem communem formæ corporeæ, dependentis in esse, & fieri a materia, & ideo aliæ formæ educuntur de potentia materiæ; anima vero rationalis educibilis non est.

Hæc tamen solutio veritatem non continet, quia si materia contineret formas corporeas, secundum rationem communem formæ corporeæ, illas etiam appetere, vt corporeas, &

vt

vt a forma spirituali distinctas, consequenterque materia appeteret formas corporeas, secundum illam rationem, in qua à forma spirituali exceduntur, & ita non æqualiter appeteret omnes formas. Quapropter hac solutione relicta.

Respondetur ad argumentum, negando ant. & ad probationem dicimus, quod vt materia appetat animam rationalem, sufficit, animam rationalem posse naturaliter recipi in materia, & cum illa naturaliter vniri; contineri autem in potentia materiæ, minime necessarium esse.

Dices: ideo in homine non datur appetitus naturalis ad visionem beatam, quia talis visio non continetur in potentia, & virtute naturali: ergo si anima rationalis non continetur in potentia materiæ, non erit in materia appetitus ad animam rationalem.

Respondetur: negando causalem, vt adæquatam, sed causa adæquata est, quia visio beata non continetur in potentia naturali, nec cum tali potentia naturaliter vnibilis est, cuius oppositum contingit in anima rationali.

Ad quintam probationem, negatur min. quia licet phantasma materiale sit, recipit tamen ab intellectu agente spiritualem virtutem, ratione cuius potest speciem Intelligibilem continere, vt ex ipso educatur. Vel quod verius est recipit ab intellectu virtutem spiritualem, ratione cuius potest efficienter producere speciem intelligibilem de potentia intellectus possibilis. Nam species intelligibilis recipitur in intellectu possibili, & ita de potentia intellectus possibilis debet educi, per virtutē causæ efficientis.

Addimus. Species intelligibiles esse aliquid spirituale, accidentale, diminutum, & imperfectum, & ita mirum non est, quod contineantur in potentia phantasmatis materialis; anima vero rationalis spiritualis perfecte est, & per se subsistens, & ideo in potentia materiæ contineri non potest.

Tertio arguitur. Anima rationalis dependet in operari à materia: ergo dependet in esse, & fieri, & consequenter educitur. Probatur ant. vegetare, & sentire sunt operationes prouenientes ab anima rationali; sed in his à materia dependet: ergo in operari dependet à materia.

Res-

Respondetur negando ant. & ad probationem distinguo mai. operationes principales, differentiales, & propriæ, nego mai. operationes minus principales, concedo mai. & concessa min. negatur conseq. Secundum distinctionem maioris, quia dependentia formæ à materia non colligitur ex dependentia cuiuscumque operationis, sed solum ex dependentia operationis principalis, differentialis, & propriæ, eo quod in operatione principali explicatur esse proprium, & differentiale formæ, & ideo forma, quæ dependet in tali operatione, etiam in esse dependet; vegetare autem, & sentire sunt operationes minus principales animæ rationalis, & illi cum alijs formis communes, quatenus per sentire convenit cum brutis, & per vegetare, cum plantis, consequenterque ex dependentia prædictarum operationum, non infertur animæ dependentia. Instantia est in Angelo, qui habet dependenter à materia aliquas operationes, videlicet loquutiones, signa exteriora, & alia, quæ exercet in corporibus assumptis; & tamen in suo esse à materia non dependet.

Sed instabis: si anima rationalis in intelligendo dependeret a materia, educeretur de potentia materiæ formaliter vt intellectiua est: ergo si in vegetare, & sentire a materia dependet, erit etiam educibilis, vt vegetativa, & vt sensitiua est.

Respondetur, negando consequent. quia in operatione principali explicatur esse proprium, & differentiale formæ, & ideo dependentia operationis principalis connectitur cum dependentia in essendo, & arguit necessario dependentiam in esse; cumque intellectio sit operatio principalis animæ, si in ista dependeret à materia, etiam dependeret in esse: in alijs vero operationibus, nō explicatur esse proprium, & differentiale formæ, & consequenter ex illarum dependentia, non colligitur, quo forma dependeat in esse.

Sed vrgebis ex dependentia in operatione principali formæ, bene infertur dependentia in esse ipsius formæ, quæ est operationis principium; sed sentire est operatio principalis animæ rationalis, vt sensitiua est: ergo ex dependentia in hac operatione infertur etiam dependentia animæ, quatenus sensitiua est.

Respondetur: dependentiam

tiam formæ non inferri ex dependētia operationis principalis animæ, vt sensitiva est, sed solum ex dependentia operationis principalis absolute, qualis est operatio intellectiva, alia autem operatio videlicet sensitiua solum est principalis animæ reduplicata formalitate secundaria animæ vt sensitivę.

Sed instabis: operatio dependens sequitur ad esse dependens: ergo si anima rationalis in sentiendo dependet à materia, etiam in esse sensitiuo dependebit ab illa.

Respondebis: quod operatio dependens, si est primaria, sequitur ad esse dependens, non tamen si operatio secundaria sit.

Dices: ergo saltim in esse reduplicatiue vt tali anima rationalis dependebit à materia.

Sed negatur consequent. quia entitas animæ vt rationalis, & vt sensitiuæ, eadem realiter, & indiuisibilis est, consequenterque si in esse rationali non depēdet a materia, etiam vt sensitiua non dependebit ab illa; dependētia namque a materia in essendo, non penes formalitates diuersas, sed penes entitatem attenditur.

Sed instabis primo: Eadem indiuisibilis entitas animæ, in vna operatione depēdet, & non in alia: ergo eadem entitas poterit dependere, vt sensitiva, quin vt rationalis dependeat.

Secundo instabis: quamvis anima indivisibilis sit, illi tamen, vt intellectiuæ convenit aliqua operatio, videlicet intellectio, quæ illi, vt sensitiuæ repugnat: ergo pariter poterit illi convenire dependentia, sub aliqua formalitate essendi, quin sub alia formalitate conveniat.

Respondetur ad primam instantiam, negando consequent. quia operari cōvenit principio etiam secundum formalitatem, sicut patet in intellectu, qui vt intellectus intelligit, & vt ratio discurrit, & voluntas vt natura elicit actum necessarium, & vt libera actum liberum producit. Sicut ergo potest principium secundū vnam formalitatem, & non secundum alteram operari, ita potest secundum vnam, & non secundum alteram dependere a materia; dependentia vero formæ in esse, & educi de potentia materiæ convenit formæ secundum entitatem suam, & cum entitas animæ, vt rationalis, & vt sensitivæ sit eadem realiter, & tam gradus rationalis,

lis, quam gradus sensitivus, & vegetativus sint per se subsistentes, inde fit, animam rationalem non posse in esse sensitiuo a materia depende re, si semel vt rationalis a ma teria non dependet. Per quę constat ad secundam replicam supra factam.

Addimus: operationes animæ realiter esse distinctas, & ideo potest in vna dependere, quin in altera dependeat; esse vero rationale, sensitivum, & vegetativum sunt idem realiter, & consequenter dispar est ratio. Et argumentum in contrarios retorquetur, quia si operatio intellectiua, & sensitiua essent realiter idem, vtraque, vel nulla dependeret a mate ria: ergo idem de esse sensiti uo, & intellectiuo dicendum.

Quarto arguitur. Anima rationalis in operatione principali dependet à materia: ergo etiam in esse à materia dependet. Probatur ant. Intellectio est operatio principalis animæ rationalis; sed in hac dependet à materia: ergo in operatione prin cipali dependet à materia. Probatur min. Anima pro isto statu intelligit dependenter à sensibus materialibus: ergo in intelligere dependet à materia.

Secundo probatur ant. Anima in quocumque statu, etiam in statu separationis exigit materiam, vt intelligat, vt docet. Angelicus Præ ceptor 1.p.q.39.art.1. Ergo in intelligere dependet a ma teria. Probatur conseq. Accidens absolute potest existe re, & operari sine substantia; & tamen quia semper exigit substantiam vt operetur, in operari dependet à substantia: ergo si anima rationalis exigit materiam vt intelligat in quocumque statu, signum est, quod in intelligere à materia dependet.

Respondetur negando ant. & ad probationem nego min. & ad illius probationem distinguo ant. Dependenter à sensibus materialibus, dependentia præsupposita, concedo ant. Dependentia formali, & tamquam ab organo, nego ant. & conseq. Cum enim anima rationalis sit omninò spiritualis, & adhuc à materia separata potens intelligere; inde est, quod in intelligendo non de pendet à sensibus dependentia formali, & tamquam ab organo: quia anima rationa lis formaliter vt talis non vtitur organo corporali, neque est ad extra operativa, sed solum à corpore præsup-

positivè dependet, quatenus in isto statu semper intelligit per species à phantasmatibus abstractas.

Sed instabis. Intellectus agens spiritualis est; & tamen in principali operatione à materia dependet: ergo etiam anima poterit à materia dependere in principali operatione, quamquam spiritualis sit. Probatur minor. Operatio principalis intellectus agentis est abstrahere species à phantasmatibus; ergo in operatione principali dependet à materia.

Respondetur distinguendo vltimum conseq. A materia tamquam ab obiecto, concedo conseq. tamquam ab organo, nego conseq. Dependentia enim intellectus agentis à phantasmatibus, solum est ab illis tamquam ab obiecto ex quo educit species; non tamen tamquam ab organo. Hæc autem dependentia à materia tamquam ab obiecto, etiam intellectui possibili, imò Angelico intellectui convenit: vnde ex hac dependentia nullatenus infertur, intellectum educi de potentia materiæ; consequenterque ex hac dependentia non potest a paritate probari eductio animæ rationalis.

Ad secundam probationem antecedentis principalis nego conseq. ad probationem concessa mai. distinguo min. quia exigit præcisè, nego min. Quia exigit substantiam, & principium radicale in virtute cuius operatur, concedo min. & nego consequent. Licet namque anima rationalis sit pars per se ordinata ad totum simul cũ materia componendum, & ideo sit illi connaturale operari, vt coniuncta cum altera comparte, scilicet materia, ob hocque exigat illam; non tamen inde sequitur, quod in operari, à materia dependeat: quia cum anima rationalis sit semi suppositum, separata à materia, propria virtute existit, & operatur. Cuius oppositum in accidenti invenitur; quod quidem sepatatum a substantia, semper operatur in virtute substantiæ; quapropter exigit illam vt principium radicale, in virtute cuius operatur: & ita semper dependet a substantia in operari.

Quinto arguitur. Eadem realiter forma potest secundum vnum gradum esse dependens a materia, & secundum alterum independens: ergo quamvis gradus sensitivus, & rationalis identificentur in anima, poterit secundum gradum sensitiuæ

à

à materia dependere, & ex illa educi; quamvis non pendeat ab illa secundum quod rationalis. Probatur antec. Eadem forma realiter entitatiue, potest secundum vnum gradum produci ab aliqua causa, à qua secundum alterum gradum producibilis non est: ergo eadem realiter forma poterit secundum vnum gradum, & non secundum alterum à materia dependere. Conseq. à paritate nota est; ant. vero pluribus exemplis constat; quia entitas peccati identificatur cum malitia positiua, & tamen entitas producitur à Deo, non vero malitia, & relatio filiationis producitur a Patre Æterno; non autem diuina natura; & in Sacramento Eucharistiæ, ponitur ex vi verborum ratio corporis, non vero ratio intellectiui; & Cœlum producit in homine rationem corporis; non vero rationem intellectiui.

Secundo probatur ant. principale: eadem realiter gratia secundum conceptum iustificantis dependet a dispositionibus, a quibus gratia secundum conceptum auxiliantis non dependet. Et eadem anima rationalis, vt vegetativa communicatur capillis, & vnguibus; non tamen, vt rationalis: ergo eadem etiam, vt vegetativa poterit à materia dependere, quin vt rationalis dependeat,

Respondetur ad argumentum, negando antec. & ad probationem distinguo ant. quando gradus identificantur solum quantum ad substantiam concedo antec. Si identificantur quantum ad substantiam, & modum nego ant. & conseq. Si namque gradus solum identificantur quantum ad substantiam, potest vnus ab aliqua causa produci a quo non producitur alius. Et ita entitas peccati producitur a Deo, quin inde inferatur produci malitiam; & Pater Æternus producit filiationem, non producendo naturam, quia natura non subinduit modum relativum filiationis; & entitas peccati non subinduit modum deformitatis, & malitiæ, sed pertinet ad genus physicum formaliter; vnde non identificantur quoad substantiam, & modum; cuius oppositum contingit in gradibus animæ, qui identificantur quoad substantiam, & modum, eo quod omnes gradus trahuntur ad esse gradus rationalis, & omnes fiunt per se subsistentes; sicut calor solis nō

potest ab igne produci, quia subinduit modum incorruptibilem solis. De quo plura quæst. 2. proœmiali art. 1. §. 3. diximus.

Ad aliud exemplum diximus; quod licet ex vi verborum solum causetur formaliter ratio corporis, quatenus hæc sola formaliter significatur; realiter tamen per concommitantiam, & propter identitatem, ponitur ibi ratio intellectiui, & alia prędicata identificata realiter; quod quidem intelligendũ est, quando per concommitantiam ponitur anima rationalis; si tamen non ponatur anima rationalis, vt in triduo mortis Christi, non ponitur etiam gradus corporis identificatus realiter cũ anima rationali.

Ad aliud exemplum dicimus: Cœlum ex parte rationis sub qua solum producere hominem sub ratione corporis; ex parte tamen rationis quæ, etiam producere formaliter ipsam rationem viventis.

Secundo poterat etiam dici: Cælum non producere formaliter ipsam rationem corporis; Sicut nec rationem viventis, sed solum producere rationem corporis per quãdam appropriationem, quatenus producit dispositiones ad gradum corporis requisitas.

Ad secundam probationem antedentis negatur conseq. quia dependentia, quam habet gratia iustificans à dispositionibus, non est dependentia stricta in genere causæ materialis, sed solum est dependentia, vt gratia connaturaliter recipiatur, subiectoque communicet proprium effectum formalem, quam dependentiam à dispositionibus, & vt sit connaturaliter in materia, habet etiam anima rationalis.

Ad aliud exemplum de anima vnita capillis, dicimus, formam vniri subiecto secundum capacitatem illius, cumque in subiecto possit esse capacitas ad vnum, & non ad alterum gradum, etiam forma potest illi vnum, & non alterum communicare. Dependentia vero à materia penes entitatem attenditur, & omnes gradus in anima sunt eiusdẽ entitatis.

Sexto arguitur. Forma, quæ in proprio effectu formali dependet à materia educitur de potentia materiæ; sed anima rationalis in suo effectu formali à materia dependet; nam effectus formalis animæ rationalis est esse humanum vel homo, quod

quod quidem non datur sine materia: ergo anima rationalis educitur de potentia materiæ: Probatur mai. magis intimus, & intraneus est formæ effectus formalis, quam principalis formæ operatio, siquidem formalis effectus est ipsa forma subiecto communicata; operatio vero est accidens realiter a forma, & a potentia proxime operatiua distinctum; sed forma, quæ in principali operatione dependet a materia, educitur de potentia materiæ: ergo etiam illa forma, quæ dependet a materia in proprio effectu formali.

Confirmatur: Anima rationalis producitur per generationem: ergo educitur de potentia materiæ: probatur antec. per generationem hominis aliquid producitur, non materia, nec modus vnionis in sententia negante illum: ergo anima rationalis producitur.

Respondetur ad argumentum distinguendo min. in suo effectu formali sumpto adæquatè, concedo min. inadæquate sumpto, nego min. & conseq. Effectus nāque formalis animæ rationalis potest considerari inadæquate, quantum ad intrinseca talis effectus, in quo sensu non dependet a materia, sed sine materia saluatur in ipsa anima rationali separata, in qua invenitur esse intellectiuam, & operatiuam formaliter. Potest etiam effectus animæ adæquate considerari, quantum ad intrinseca, & extrinseca, videlicet, quantum ad materiam, cui forma communicatur, & totū, quod ex materia, & forma resultat; in quo sensu effectus formæ a materia dependet. Cæterum in consideratione ista non est intimior formæ, quam principalis operatio; nam operatio principalis conuenit formæ in quocumque statu sit, & procedit a primario conceptu formæ, a qua tamen non prouenit materia, nec totum, quod ex materia, & forma resultat.

Ad confirm. respondetur: quod vt homo per generationem alium hominem producat, non requiritur, quod formam, vel materiam producat, sed satis est, quod formam vniat cum materia; sicut, qui parietem facit album non producit lutum, albedininem, nec materiam lapidis, sed solum albedinem cum luto, & lapidibus vnit.

Instabis: homo per generationem ponit vltimam dis-

dispositionem ad animam rationalem: argo animam rationalem producit; ideo nãque ignis alterum ignem producit, quia ponit vltimam dispositionem ad ipsum.

Respondetur: hominẽ ponere vltimam dispositionem ad animam rationalem, non tamen quantum ad esse, sed solum quantum ad in esse, & vnionem cum subiecto, quia anima rationalis non requirit dispositiones, vt absolute sit, sed tantum vt vniatur cum materia; in igne vero alia ratio militat, quia forma ignis est materialis, & ideo in esse dependet a materia: consequẽterque, quĩ ponit vltimam dispositionem, vt talis forma sit in materia, ponit etiã vltimam dispositionem, ad esse formæ, & ad ipsam producendam; anima autem rationalis spiritualis est, & per se subsistens, & ita a solo Deo debet produci, & qui generat solum ponit dispositiones ad illam vniendam.

Dices: quia homo non potest producere diuinam essentiam, non potest etiam ponere vnionem essentię Diuinæ cum intellectu creato, nec vltimam dispositionem ad vnionẽ istam, quod est lumen gloriæ: ergo si homo animam rationalem producere non valet, nec etiam poterit producere vltimam dispositionem, ad animam rationalem vniendam.

Dices secundo: anima rationalis non producitur à Deo: ergo produci debet ab homine generante: probatur antec. Si Deus produceret animam rationalem, nõ produceret illam extra materiam, sed in ipsa materia, & cum materia defacto vnitã, sed hoc dicendum non est: alias homo animam rationalem non vniret cum materia ergo anima rationalis nõ producitur a Deo.

Respondetur ad primam instantiam; non ideo præcisse hominem non posse ponere vnionem essentiæ cum intellectu creato, & vltimam dispositionem ad illam, quia non possit producere essentiam, sed quia essentia, & illius vnio sunt in ordine diuerso, & altissimo, ad quem pertingere non potest intellectus creatus, & propterea non potest intellectus ponere vltimam dispositionem ad vnionem essentiæ cum intellectu creato; oppositum autem, vt constat, in anima rationali contingit.

Ad secundam instantiam respondetur Deum pro priori, quo creat animam ratio-

tionalem, illam producere in materia negatiuè, id est non extra materiam, non tamen producere illam in materia positiue, idest, vt vnitam, & coniunctam cum materia tamquam illius subiecto, sed hoc facit Deus pro alio posteriori, pro quo simul cum causa secunda vnit, & coniungit positiuè animam rationalem cum materia.

§. Vltimus

Vltimum argumentum soluitur.

VLtimo arguitur argumento difficili contra nostram cō clusionem: quia homo per generationem producere potest animam rationalem: ergo anima rationalis educibilis est de potentia materiæ; probatur ant. Anima rationalis non excedit hominem in ratione generantes: ergo homo per generationem potest producere animam rationalem; probatur ant. Forma hominis generantis, adæquat animam rationalem geniti, siquidem forma hominis generantis, est etiam alia anima rationalis: ergo anima rationalis non excedit hominem in ratione generantis. Mag. Froylan.

Respondetur, animam rationalem generantis entitativè adæquare animam geniti; non tamen in ratione causæ, & effectus, eo quod anima rationalis est forma per se subsistens, & ita in ratione effectus excedit virtutem cuiuscumque creaturæ. Instantia est in homine iusto, qui constituitur in ratione talis per gratiam habitualem, & tamen non potest principaliter aliam gratiam habitualem producere.

Sed instabis: Ideo forma generantis non adæquaret animam rationalem in ratione causæ, & effectus, quia agit mediante semine corporeo; sed hoc non tollit adæquationem: ergo illam adæquat in ratione causæ, & effectus; probatur min. virtus corporea vt subordinata animæ rationali generantis, potest producere aliam animam rationalem: ergo operari mediante semine corporeo, non tollit adæquationem prædictam; probatur ant. Accidens, vt subordinatum substantiæ, potest producere substantiam, quamvis accidens secundum se, non posit substantiam producere. Et phantasma materiale subordinatum intellectui agenti, speciem intelligibilem spiritualem pro

ducit; & ipsa phantasia subordinata intellectui circa singularia discurrit, & potest in probabili sententia facere entia rationis. Et virtus ipsa corporea seminis producit modum spiritualem, quem probabilis sententia admittit inter materiam, & formam: ergo virtus etiam corporea, vt subordinata animæ rationali generantis potest producere aliam animam rationalem.

Respondetur tamen, virtutem corpoream non posse subordinari animæ rationali formaliter, vt talis est, quia virtus corporea nō est formaliter virtus animę rationalis; eo quod anima rationalis, vt intellectiua, & spiritualis est, non est operatiua ad extra, sed solum ad intra per actiones immanentes, intelligendi, & amandi, & ita semen corporeum tātum subordinatur animæ, in quantum est eminenter formaliter sensitiua; non tamē quatenus rationalis est. Rursus etiam anima formaliter, vt spiritualis, non potest vti organo corporali, & ideo nō potest mediante semine corporali producere aliam animam rationalem.

Ex quo constat ad exēpla, quia accidens est virtus substantiæ formaliter vt talis, & ideo ipsi substantiæ vitali subordinatur, & consequenter in virtute substantiæ, cui subordinatur, potest producere aliam substantiam. Phantasma autem nō subordinatur intellectui agenti, tamquam potentia, vel virtus operatiua intellectus agentis, sed tamquam obiectum, vel subiectum illustratum, & perfectum per virtutem intellectus agentis, quæ subordinatio satis est, vt aliquid spirituale imperfectum, qualis est species intelligibilis producere possit; & cogitatiua non subordinatur etiam intellectui tāquam virtus, vel organum illius, sed solum sicut potentia imperfecta coniuncta superiori potentiæ, quæ etiam subordinatio sufficit, vt aliquid spirituale imperfectum producere posit. Virtus etiam seminis solum subordinatur animæ sensitiuæ; hęc tamen subordinatio satis est, vt modum spiritualem imperfectum inter materiam, & formam producere possit.

Sed instabis: quamvis phantasma, & potentia cogitatiua sint aliquid materiale, possunt tamen subordinari intellectui formaliter, vt spiritualis est: ergo etiam virtus corporea poterit

rit subordinari animæ vt rationali, & spirituali formaliter: Conseq. à paritate bona videtur.

Secundo instabis: Virtus corporea seminis ex parte termini attingit animam vt intellectivam formaliter: ergo etiam ex parte principij agit in virtute animæ vt intellectiuæ, & illi subordinatur; probatur antec. Virtus corporea semini producit hominem, vt homo est, sed homo constituitur in ratione talis per animam, vt intellectiuam formaliter: ergo virtus corporea seminis attingit ex parte termini animam, vt intellectiuam formaliter.

Respondetur ad primam replicam, negando cõsequent. ratioque discriminis est, quia virtus corporea subordinari non potest animæ, nisi per modum principij proximi, vel virtutis instrumentariæ, qua mediante anima operatur; virtus vero instrumentaria cum principio radicali proportionari debet; cumque virtus corporea proportionata non sit cum anima vt rationali, & quia non est ad extra operatiua, & quia rationalis, & intellectiua est, supra corpus in agendo formaliter eleuata, inde fit virtutem corpoream animæ, vt rationali, non posse subordinari. Phantasma vero subordinatur intellectui, sicut subiectum perfectibile per virtutem ab intellectu deriuatam, & sicut instrumentum causæ principali, & phantasia subordinatur intellectui, sicut potentia inferior ad potentiam superiorem; & ita similem proportionem non requirunt.

Ad secundam instantiam respondetur, virtutem corpoream attingere ex parte termini animam, vt rationalem, & intellectiuam specificatiuè, non tamen reduplicatiue vt talem, quia anima vt intellectiua formaliter non est terminus formalis; nec etiam est principium generationis, sed solum anima est terminus generationis, quatenus est actus corporis, & hoc modo est etiam generationis principium.

Dices: ergo non producitur homo, vt homo est, per generationem: nam homo vt homo, per animam vt rationalem constituitur.

Negatur conseq. quia homo vt homo non constituitur per animam rationalem secundum se, sed per ipsam, vt est actus corporis, & cum per generationem attingatur anima, vt actus cor-

poris est, inde fit, quod homo vt homo, per generationem producitur.

Sed instabis: homo genitus procedit per generationem formaliter, vt intellectivus, & vt rationalis est: ergo virtus corporea seminis attingit animam reduplicatiue vt talem.

Respondebis: hominem per generationem procedere formaliter vt rationalem, & intellectivum, ex parte rationis *quæ* non tamen ex parte rationis *sub qua*.

Contra tamen est: quia si homo ex parte rationis sub qua non procedit vt intellectivus formaliter, sed solum ex parte rationis, quæ non communicabitur illi natura, vt intellectiva formaliter: ergo non procedit vt filius secundum quod rationalis.

Respondetur, negando conseq. quia vt homo procedat vt filius, secundum quod rationalis, sufficit quod natura rationalis communicetur illi formaliter ex parte rationis *quæ*.

Sed instabis: quia Spiritui Sancto solum ex parte rationiis *quæ*, communicatur natura Diuina, propterea Spiritus Sanctus ex vi processionis non procedit vt Filius formaliter: ergo si homini genito solum ex parte rationis *quæ*, communicatur natura, vt rationalis, & intellectiua, homo genitus non procedit vt filius, secundum quod rationalis.

Respondetur, explicãdo causalem, natura identicè, & concõmittanter, concedo causalem: natura formaliter ex parte rationis *quæ*, nego causalem antecedentis, & consequentiam illlatam. Quia Spiritui Sancto solum identicè communicatur natura Diuina, propter idẽtitatem realem, quam habet cum impulsu, qui est terminus formalis processionis; homini vero genito formaliter ex parte rationis *quæ*, communicatur natura rationalis, eo quod homo generans ponit vltimam dispositionem ad vnionem animæ rationalis, quatenus rationalis est, & ideo ex parte rationis *quæ* vnitæ attingit formaliter animam vt rationalem; ac proinde homo genitus procedit vt filius secundum quod rationalis est.

Ex dictis in artic. discursu colligitur dispositiones materiales, positas ab agente naturali, esse proportionatas cum anima rationali, quia licet anima rationa-

malis sit spiritualis vt quod, vt quo tamen corporea est, eo quod est actus corporis, & per se ad totum materiale componendum ordinata.

Secundo colligitur, quod qui ponit vltimam dispositionem ad gratiam, non facit Sanctum, & gratum, quia effectiue non vnit gratiam ipsam cum anima, eo quod accidentis esse est in esse, & ita, qui vniret effectiue gratiam cum subiecto, produceret ipsam gratiam, quod implicat, nam gratia à solo Deo producibilis est. Qui vero ponit vltimam dispositionem ad vnionem animæ rationalis vnit ipsam effectiue cum materia; in anima nãque rationali aliud est esse, & aliud esse in materia, primũ fit à Deo secundũ ab homine generãte, & vltimam dispositionem ponẽte, qua materia vltimo ad vnionem præparatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum formæ Cœlorum potuerint educi.

§. I.

Statuitur prima conclusio.

Formæ Cœlorum, & elementorum de facto non fuerunt eductæ.

CONclusionem istam probat illud Genesis cap. 1. *In principio creauit Deus Cœlũ, & terrã*, quod conuincit formas cœlorum, & elementorum non esse factas per eductionem ex præsupposito subiecto, sed potius creatas, & de nihilo productas; quod confirmat Clement. vnica de summa Trinitate, in qua dicitur: Deum vtramque de nihilo condidisse creaturam spiritualem, & corporalem, Angelicam videlicet, & mundanam.

Eandem doctrinam tradit Angelicus Doct. 1. p. q. 65. art. 3. & 63. art. 4. & 2. Contra gentes cap. 43. & in Compendio Theologiæ cap. 95. per ea verba: *Manifestum est autem quod corpora cœlestia non possunt produci in esse nisi per creationem, non enim potest dici quod ex materia aliqua præiacente sint facta.*

Ratione autem conclusio nostra probatur. Totum compositum cœli v. g. (& idem de elementis dicendũ) fuit productum per creationem; sed eo ipso forma cœli, & elementi fuit per creationem producta: ergo formæ cœlorum, & elementorum fuerunt de facto creatæ. Probatur min. si actio productiva totius fuit creatio,

tio, materia, & forma simul sumptæ fuerunt creatæ, quia totum aliud non est præter materiam, & formam simul sumptas, & vnitas; sed si materia, & forma vt vnitæ, & simul sumptæ, fuerunt per creationem productæ, etiam entitas formæ fuit facta per creationem: ergo forma cœli, & elementi fuit per creationem producta. Probatur min. Si materia, & forma vt vnitæ, & simul sumptæ fuerunt per creationem productæ, actio productiva earum non præsupponebat aliam actionem præcedentem terminatam ad illarum entitates, alias actio quæ produceret materiam, & formam, vt vnitas, & coniunctas, non esset productio illarum ex nihilo, siquidem illarum entitates supponeret, vt aliam actionem terminantes, & consequenter non esset creatio: ergo si materia, & forma, vt vnitæ, & simul sumptæ, fuerunt factæ per creationem etiam entitas illarum fuit per creatiotionem producta.

Confirm. Quotiescunque aliquod totum per creationem producitur, per creationem etiam producuntur eius partes, eo quod si totum creatur partes non præsupponuntur antecedenter productæ, alias totum non posset per creationem produci, & quando partes non præsupponuntur factæ fiunt per actionem totius, nam totum sine partibus non est; sed totum cœli, & elementi fuit per creationem productum, sicut scriptura testatur, vt vidimus, & in 2. Machabeorum cap. 7. dicitur cœlum, & terram de nihilo fuisse producta: ergo forma cœli, & elementi non fuit educta de potentia materiæ, sed per creationem facta.

Confirm. 2. Eadem actione produxit Deus materiam & formam tam cœli, quam elementi, sed talis actio non fuit eductio, quando quidē erat creatio productiua materiæ de nihilo, & eadem actio nequit esse eductiua, & creatiua: ergo forma cœli nō fuit educta: Probatur mai. Deus se solo, producens cœlum, & elementum frustra multiplicaret actiones, si eadem actione posset producere omnes partes; sed Deus eadem actione potuit producere materiam, & formam, & in prima rerum productione nihil frustra egit; ergo eadem actione produxit materiam, & formam simul.

Respondebis ad confirmationem istam, Deū frustra non operasse, actiones mul-

multiplicando, creando per vnam actionem materiam, & per aliam educendo formam, quia operabatur iuxta rerum naturam, & illarum exigentiam, & forma cœli, & elementi ex propria natura exigebat per eductionem produci, eo quod forma materialis est, & à materia dependet in esse.

Sed contra est. Quia forma cœli, & elementi solum exigit per eductionem produci ab illo agente, qui vt formam producat, debet necessário supponere productam materiam, vt ita formam producat ex præsupposito subiecto; sed Deus quando se solo operatur, non habet necessitatem præsupponendi materiam, vt ex illa educat formam: ergo forma cœli, & elementi non exigit per eductionem, à Deo, primo operante, produci.

Eandem doctrinam facta suadent, quæ in scriptura continentur, quia in homine pueritia, & adolescentia antecedunt virilitatem, & in plantis, virgulta antecedunt arbores, & semina parva fructus, & tamen Deus in principio hominem in perfecta ætate produxit, & arbores cum fructibus fecit: ergo ex quo aliqua res exigat connaturaliter fieri speciali aliquo modo per actionem naturalis agentis, non infertur inde eodem modo etiam exigere produci per actionem Dei primo operantis. Quod etiam constat ex eo, quod forma petit fieri per actionem naturalis agentis ex materia antecedenter dispositia, & tamen Deus in contrariorum sententia formam cœli ex materia non dispositia produxit. Alia autem ex argumentorum solutione constabunt.

§. II.

Soluuntur argumenta.

Contra conclusionem istam arguitur primo authoritate D. Thom. opusc. 42. cap. 15. vbi loquens de prima productione corporis cœlestis, hæc verba subiungit. *Corpus cœleste consequutum est per eductionem suæ formæ de potentia propriæ materiæ, nullo motu locali, vel alteratione præcedente, essentialiter. Ergo natura corporis eductionem formæ corporalis de potentia materiæ*: Ergo forma cœli fuit educta de potentia materiæ.

Respondetur primo: opusc. illum non esse D. Th. vt

vt stilus eius demonstrat, & propterea iussu Pij V. fuisse minoribus characteribus impressum vt distinguatur à legitimis operibus D. Th.

Secundo respondetur cum R.mo a S. Thom. eductionem dupliciter summi vno modo strictè pro eductione formæ de potentia materiæ per actionem antecedentem productæ: alio quidem modo latè materialiter, & terminatiue pro productione videlicet formæ, quæ in suo esse à materia dependet, & modo prædicto summi eductionem formæ in opusc. D. Thom. Quod constat ex his, quæ ibi dixerat, videlicet: *Cælum non esse genitum, sed per simplicem emanationem à Deo tantum processisse*: Et post verba in argumento relata sequentia subiungit: *Nec hoc adhuc est, quia educitur; sed quia fit vnum ex materia, & forma educta*. Et hoc confirmat doctrina, quia in proprijs locis affirmat oppositum D. Thom. Constat ergo ibi tantum de eductione late sumpta fieri sermonem, & sensum.

Secundo arguitur: Formæ Cœlorum, & elementorum dependent in fieri à materia, & de facto sic dependebant: ergo fuerunt eductæ. Probatur antec. primo formæ cœlorum, & elementorum dependent in esse, & operari à materia: ergo ab illa dependent in fieri: quia fieri est via ad esse, & cum illo proportionatur, & conseq. si depēdent in esse dependebunt in fieri.

Secundo probatur antec. Formæ cœlorum, & elementorum dependent in cōservari a materia: ergo ab illa dependent in fieri, quia conservatio est continuata productio, ac proinde si dependent in conservari, etiā in fieri, & in produci dependent.

Tertio probatur antec. Ex dependentia in esse, & operari, bene infertur dependentia in produci, & fieri; sed formæ cœlorum dependent in esse, & operari: ergo dependent in fieri. Probatur mai. Ex independentia in esse, & operari, bene infertur independentia in fieri: ergo ex dependentia in esse, & operari bene infertur dependentia in fieri, quia sicut affirmatio est causa affirmationis; ita negatio est causa negationis, & ideo si ex independentia in esse infertur independentia in fieri, ab opposito ex dependentia in esse infertur dependentia in fieri. Antec. vero constat in anima rationali, quam, proba-

bauimus non dependere in fieri à materia, quia in esse, & operari non dependet ab illa.

Respondetur ad argumentum negando ant. & ad primam probationem, negatur consequent. quia eductio est actio, quæ terminatur ad formam educendam de potentia materiæ, & ita requirit, quod materia se habeat, aliquo modo, ex parte termini à quo, comparatiue ad formam, quod tamen fieri non valet nisi materia supponatur prius per aliam actionem, producta; cumque in prima rerum productione, materia, & forma connaturaliter debeant per eandem actionem produci, propter ea quibus conclusionem probavimus; inde fit, formã cœli in prima rerum productione non dependere in suo fieri à materia, nec quantum adhoc servandam esse proportionem inter esse, & fieri, sed solum quantum ad alia, quatenus videlicet vtrumque materiale est, & connaturaliter non datur sine materia.

Ad secundam probationem respondetur: distinguendo consequens in fieri ex parte formæ productæ concedo consequent. ex parte formæ, & actionis producentis, nego conseq. Ex quo enim formæ cœlorum, & elementorum sine materia conservari nõ possint, sed à materia in conservari dependeant, solum infertur, quod dependeant in fieri ex parte formæ productæ, quod ita contingit, quia forma non potest, nisi in materia naturaliter produci, non tamen infertur formam dependere in fieri ex parte formæ, & actionis producentis, eo quod actio productiva formæ non præsupponit actionem productivam materiæ, quod erat necessarium, ad veram dependentiam in fieri.

Dices: Conservatio est continuata productio: ergo si verum est, formam Cœli dependere in conservari, etiam dependebit in fieri.

Respondetur claritatis gratia, distinguendo consequens in conseruari ratione formæ, & actionis concedo consequent. ratione solius formæ, nego conseq. Forma namque cœli solum dependet in conservari ratione sui, quatenus est forma materialis, quæ sine materia naturaliter esse, non valet. Non tamen dependet ratione sui, & actionis conservantis; nam actio conservatiua non exercetur dependenter ab actione conservante materiam, sed

sed eadem actio formaliter produxit vtramque, & eadem vtramque conservat, & quando dicitur, conservationem esse continuatam productionem, fit sermo, de conservatione actiua, vel de actione conservante, quæ non potest formaliter dependere ab actione conservante materiam, nisi etiam actio productiva formæ dependeat ab actione materiam producente. Instantia inuenitur in intellectu, & voluntate Angeli, & in subsistentia, & existentia, quæ ratione sui dependent in conseruari à substantia Angeli, sine qua saltim naturaliter esse non possunt, & tamen non dependent in fieri, siquidem eadem actio creatiua Angeli, intellectum, & voluntatē, subsistentiam illius, & existentiam creauit.

Ad tertiam probationem antecedentis principalis negatur mai. & ad probationem negatur conseq. Quia forma, quæ non dependet in esse excedit capacitatem materię, & ita non continetur in potentia ipsius, consequenterque de potentia materiæ non potest educi; forma vero, quæ dependet in esse, potest produci per eandem actionem productivam materiæ, & ideo potest, in fieri, non dependere, sed ab ipso Deo produci per actionem à materia independentem.

Dices: Deus supplere non potest concursum materiæ continentis in potentia sua formam producendam; ergo non potest producere formam, per actionem à materia independentem.

Respondetur, distinguendo ant. concursum materiæ executive concedo ant. ęquivalenter nego ant. & consequent. Deus namque non potest supplere concursum materiæ exercendo munus causæ materialis; potest tamen supplere concursum materiæ ęquivalenter, idest, potest præstare concursum, in cuius præsentia concursus materiæ necessarius non est.

Ad probationem vero in tertia probatione antecedentis contentam respondetur, quod illud axioma intelligendum est, quando affirmatio, & negatio sunt causæ adæquatæ, non tamen quando affirmatio, vel negatio solum est causa sufficiēs, & non dependere in esse est causa sufficiens, vt forma non dependeat in fieri, non tamen causa adæquata, quia quamvis forma dependeat in esse, non dependebit in fie-

fieri, si materia, & forma per eandem actionem fiant. Vnde bene valet non dependent in esse: ergo non dependent in fieri, vt constat in anima rationali; non tamen valet dependent in esse: ergo dependent in fieri, sicut bene valet non est animal: ergo non est homo, non tamen valet: est animal: ergo homo, quia non esse animal est causa sufficiens vt aliquid non sit homo, non tamen causa adæquata, eo quod licet sit animal, si non est rationale, non erit homo.

Tertio arguitur. Formæ cœlorum, & elementorum ex natura sua petunt educi de potentia materiæ: ergo de facto fuerunt eductæ. Patet conseq. quia Deus, in operando, se conformat cum rerum natura, & illarum exigentia. Ant. probatur; formæ cœlorum, & elementorum sunt formæ, materiales: ergo ex natura sua petunt educi.

Respondetur, formam materialem ex natura sua esse educibilem, quando producitur ab agente naturali per actionem præsupponentem materiam, antecedenter productam; non tamen quando producitur à solo Deo, producente materiam, & formam, sine agente naturali; vt in prima rerum productione, in quo eventu exigentia formæ subordinatur modo proprio operandi Dei; & ita non petit educi, sed produci per eandem actionem, qua producitur materia; quia Deus, se solo, agens per eandem actionem potest materiam, & formam producere, & hoc modo vtramque producere debet, ne multiplicet actiones frustra, & absque vlla necessitate, sicut Deus, quando se solo operatur non disponit materiam per vnam actionem antecedentem, & per alteram producit formam, sed potius formam de materia non disposita producit, & oppositum frustra faceret.

Sed instabis: Deus, se solo, produxit volucres, & plantas, & tamen non fecit eas per creationem, sed per eductionem, sicut etiam Adamum non per creationem produxit: ergo quamvis Deus, se solo, producat materiam, & formam elementorum, non debet formam per creationem producere.

Secundo instabis Deus, se solo, produxit substantiam Angelorum, & illis gratiam iustificantem infudit;

& tamen gratia fuit per eductionem producta in cõmuniori sententia 1. p. quęst. 62. artic. 2. ergo idem quod prius.

Respondetur ad primam instantiam, quod ante volucres, & plantas præexistebat materia, ex qua poterat Deus prædictas educere, & ideo ne Deus frustra de nouo materiam produceret, debuit ex materia præexistenti eorum formas educere; quando vero cœlos, & elementa produxit, non præexistebat materia antecedenter producta, & ita Deus per eandem actionem debuit formam, & materiam producere, & consequenter vtramque creare.

Ad secundam instantiam respondetur, quod gratia, vtpote forma supernaturalis exigit supernaturalem actionem, & ita petit fieri per actionem distinctam ab actione producente substantiam naturalem, consequenterque petit substantiam naturalem productam supponere, & de potentia illius educi; formæ vero cœlorũ, & elementorum in prima productione, non exigebant, supponere materiam productam, sed potius per eandẽ actionem cum materia simul exigebant produci.

Quarto arguitur. In prima productione cœlorum, & elementorum per diuersam actionem produxit Deus materiam, & formam: ergo formam non eduxit; probatur antec. modo perseverat actio productiua materiæ, quia conservatio est continuata productio, & ita eadem actione, qua Deus produxit materiam, conservat materiam modo, consequenterque actio productiua materiæ modo perseuerat; & tamen actio productiva formæ non perseuerat modo: ergo per diuersam actionem vtramque produxit. Min. probatur: Formæ primę elementorum nõ perseverant modo, quia sunt formæ corruptibiles, & saltim quantum ad plures partes manent substantialiter transmutatæ: ergo non perseverat modo actio productiva formæ.

Respondetur negando ant. Et ad probationem distinguo min. non perseuerat, vt ad formam terminata, cõcedo min. vt terminata ad materiam, nego min. & consequent. Eadem namque actio, qua Deus à principio materiam, & formã produxit, perseverat modo, non quidem completa, & vt terminata ad vtramque, sed incom-

completa, vt ad materiam terminata, sicut si Deus ab initio creasset equum, modo perseveraret actio diuina, non quidem completa, & vt terminata ad totum, sed incompletè sumpta, & ad materiam terminata.

Sed instabis: destructa forma, perseuerare non potest actio illius productiua, etiam incompletè sumpta: ergo talis actio in prædicta consideratione non manet. Probatur antec. destructo termino primario actionis, non potest actio vllo modo perseverare, eo quod actio est in ordine ad terminum primarium, sed destructa forma, non manet terminus primarius actionis, nam terminus primarius erat totum compositum elementi, & totum compositum non manet forma destructa: ergo destructa forma perseverare non potest actio productiua illius.

Respondetur: actionem dependentem, & specificatam à termino primario perseverare non posse, termino primario destructo, secus vero actionem independentem, & non specificatam à termino, & talis est actio, qua Deus cœlos, & elementa produxit, quæ non specificatur a termino producto primario, & ita illo destructo perseverare potest.

§. III.

Statuitur secunda conclusio.

Formæ cœlorum, & elementorum de potentia absoluta potuerunt educi.

PRobatur conclusio ista. Quia Deus facere potest, quod non implicat contradictionem; sed formas Cœlorum, & elementorum educi de potentia materiæ, contradictionem non implicat: ergo formæ prædictæ potuerunt educi. Probatur min. Non implicat contradictionem, in eodem instanti reali, pro aliquo priori producere materiam, & pro alio posteriori educere formam: ergo min. vera est. Probatur ant. ratione, & exemplo, ratione quidem; quia materia pro illo priori intelligitur cum actualitate sufficienti, vt de illius potentia educatur forma: ergo potest Deus pro priori producere materiam, & pro alio posteriori educere formã. Prob. ant. vt materia exerceat causalitatẽ materialem, non requiritur, quod intelli-

ligatur existens, neque complete producta; sed satis est, quod intelligatur in via ad habendam existentiam, quod quidem constat ex differentia, quam assignant Phylosophi inter causam efficientem, & materialem, quia causa efficiens, vt causet, debet intelligi cum existentia; causa vero materialis, satis est quod intelligatur in via, ad habendam existentiam; sed materia pro illo priori sic intelligitur: ergo intelligitur pro illo priori cum actualitate sufficienti, vt de illius potentia educatur forma.

Exemplo autem probatur ant. Quia in eodem instanti reali, in quo Deus substantiam Angeli produxit, largitus est illi gratiam, educendo illam de potentia naturæ Angelicæ, vt communiter docent Thomistæ cum D. Augustino, & D. Th. 1. p. quæst. 62. art. 3. ergo poterit similiter Deus in eodem instanti reali, pro vno priori producere materiam, & pro alio posteriori educere formam.

Addimus: quod in frequentiori sententia, quando vermis generatur ex speciebus Sacramentalibus, in eodem instanti reali, vel creatur materia, vel quantitas in materiam convertitur, & pro alio posteriori, educitur forma; ergo idem poterit in præsenti contingere. Et re vera, si vt effectus fiat cum dependentia à causa efficiẽti, sufficit prçcedentia naturæ, sicut sol tantũ prioritate naturæ antecedit illuminationem, & intellectus Angeli suam operationem, eadem præcedentia naturæ sufficiens erit, vt forma fiat dependenter à materia, & de potentia ipsius vere, & realiter educatur.

§. IV.

Argumentis occurritur.

Contra conclusionem istam arguitur. Materia non potest terminare actionem diversam, ab actione productiva formæ; sed materia solum potest creari; ergo forma non potest educi. Probatur mai. Omnis actio tendit ad ponendum terminum sub existentia; sed materia, se sola, capax existentiæ non est: ergo non potest terminare actionem diversam ab actione productiva formæ.

Confirm. Cœlum est incorruptibile, & consequenter debet esse ingenerabile: er-

ergo formaa Cœli solum poterit per creationem produci.

Respondetur, distinguendo mai. diversam actionem completam, concedo mai. incompletam, nego mai. Et ad probationem distinguo mai. complete, vel incomplete, concedo mai. complete determinate, nego mai. Actio namque iuxta qualitatem sui ipsius tendit ad communicandam existentiam; actio quidem completa, ad communicandam existentiam complete, & in facto esse; actio autem incompleta tendit ad communicandam existentiam incõplete, vialiter, & in fieri, & mediante altera actione, per quam ipsa vltimo determinatur, & completur; cumque materia pro priori ad formam possit existere incomplete, & vialiter inde fit, quod possit etiam pro illo priori actionem incompletam terminare, diversam ab actione productiua formæ. Instantia est in quacumque generatione substantiali, in qua pro priori ad formam supponitur materia conservata per actionem distinctam, ab actione per quam de nouo forma producitur.

Ad confirm. distinguo ant. incorruptibilitate proveniente ex independentia formæ à materia, nego ant. Ex quo materia per formam satiatur, concedo antec. Et negatur conseq. Cœlum nãque est incorruptibile, quia forma Cœli totaliter, & adæquate satiat capacitatẽ materiæ; non tamen Cœlum est incorruptibile, quia forma eius non dependeat à materia, & hoc erat necessarium, vt forma non posset educi, & cœlum non esset generabile, quod videlicet forma Cœli à materia non dependeret.

Secundo arguitur fundamento contrariorũ, quia ad eductionem requiritur materiam præcedere formã in aliquo instánti reali temporis, sed materia cœlorum non potuit in aliquo instanti reali temporis præcedere formam, alias pro aliquo instanti reali præcessisset sine forma: Ergo Deus formas cœlorum non potuit educere de potentia materiæ: probatur mai. Ad eductionem requiritur transmutatio materiæ; sed transmutatio dari non potest, nisi materia præcedat formam pro aliquo instanti reali temporis: ergo talis præcedentia ad eductionem requiritur. Probatur min. Ad trãsmutationem

nem necessarium est, quod materia præcedat cum privatione formæ; sed vt materia præcedat cum privatione formæ, requiritur etiam quod præcedat pro aliquo instanti reali temporis, aliàs materia pro eodem instanti reali temporis haberet formam, & illius priuationem: ergo ad transmutationem requiritur præcedere formam, temporis præcedentia.

Respondetur ad argumentum, negando mai. ad eius probationem, negatur min. & ad probationem, distinguo mai. cum privatione mutationi proportionata, concedo mai. non proportionata mutationi, nego maior. & distinguo min. Cum privatione rigurosa concedo min. Cū privatione lata, nego min. & conf. Privatio namque cum mutatione proportionari debet; mutatio vero alia est rigurosa, quæ regulariter contingit, & quando per virtutem naturalis agentis, materia per alterationem disponitur, & ex illa iam dispositа per aliam actionem educitur forma, quæ mutatio veram, & rigurosam privationem requirit, & ita vt materia talem induat mutationem debet etiā prioritate tēporis formam præcedere, ne pro vno, & eodem instanti reali temporis sit materia cum forma, & cum vera privatione, quod essentialiter implicat: alia autem est mutatio lata, quando videlicet pro vno priori producitur, & pro alio posteriori in eodē instanti reali per aliam actionem producitur forma, & talis mutatio veram privationem non includit, sed solum privationem latam, quæ præcedentiam temporis in materia non requirit.

Sed instabis: ex prædicta solutione sequitur, aliquam privationem esse simul cum forma in eodem instanti reali, sed implicat aliquam privationem esse cum forma simul in eodem instanti reali, sicut implicat corpus esse simul lucidum, & tenebrosum, & hominem esse cęcum, & videntem: ergo solutio data nulla est.

Respondetur distinguo min. aliquam privationem strictam, concedo min. latam, nego min. & consеq. Privatio namque est duplex, alia videlicet stricta, quę facit subiectum esse in re sine forma, & hæc priuatio cum forma esse non potest: alia est privatio lata, quæ solum facit, quod subie-

ctum

ctum, pro aliquo priori, non intelligatur cum forma, quę privatio compatibilis est cū forma pro eodem instanti reali, & ad eductionem miraculosam sufficiens.

Sed instabis primo: Ad eductionem requiritur rigurosa privatio, nam ad omnem eductionem concurrere debent tria principia, materia, forma, & privatio; quæ de privatione rigurosa intelligi debet, & in oppositum non est asignabilis ratio; sed privatio rigurosa in materia cœli reperiri non potuit, vt concedimus : ergo forma non potuit educi.

Secundo instabis: illa privatio lata, quam damus, est non esse formæ; sed non esse formæ, & forma non possunt simul esse : ergo illa privatio non potuit esse, in eodem instanti reali, cum forma producta.

Respondetur ad primam instantiam; privationem rigurosam tantum requiri ad eductionem regulariter contingentem, non tamen ad eductionem miraculosam, qualis esset eductio formæ cœlorum de potentia absoluta, imò priuatio rigurosa necessaria non est ad eductionem connaturalem, dummodo miraculum præsupponat, vt constat in generatione, qua vermis ex speciebus Sacramentalibus generatur.

Ad secundam replicam negatur mai. quia priuatio non est, non esse forma in re, sed solum non intelligi subiectum cum forma, pro aliquo priori à quo, & quamvis impossibile sit, subiectum esse in re sine forma, & simul esse cum illa, aliàs darentur duæ contradictoriæ simul veræ; impossibile tamen non est, subiectum esse in re cum forma, & pro aliquo priori non intelligi cū illa, sicut implicat, notitiam intituitiuam esse in re cum termino, & obiecto præsenti, & non esse in re cum illo; non tamen implicat esse cum illo in re, & pro aliquo priori non intelligi cum illo; nam pro illo priori, quo Deus intuitiue cognoscit obiecta creata, non dum ipsa intelliguntur cum præsentia reali, & exercitè existentia.

§. Vltimus.

Corollaria ex dictis.

Ex dictis in articuli discursu colligitur primo: formas accidētales, quæ se habent vt proprietates, & passiones, respectu naturæ, vel formæ,

mæ, educi de potentia subiecti, si educatur forma, cuius sunt proprietates, si vero talis forma creetur, etiā iste proprietates creantur; sicut si aqua crearetur, crearetur etiam frigiditas, quæ est eius proprietas, & si ignis crearetur, etiam calor crearetur, qui est proprietas ignis: Quando vero regulariter forma ignis educitur, etiam coeducitur calor, & idem de omnibus proprietatibus, & passionibus; cuius ratio est, quia proprietates, & passiones, fiunt per eandem actionem, qua fit materia, & forma; tum quia, qui dat formam dat consequentia ad formam; tum quia sunt terminus secundarius actionis producentis naturam, ac per inde per eandem actionem fiunt, & consequenter, si natura, vel forma creatur, etiam istæ creabuntur.

Secundo colligitur: omnes alias formas accidentales artificiales scilicet, vel violētas, vel naturales, & supernaturales educi de potentia subiecti, cuius ea est ratio. Nam illę formæ educuntur de potentia subiecti, quę in esse, & fieri ab illo dependent; sed omnes prædictæ formæ a subiecto in esse, & fieri dependent, quia naturaliter loquendo, sine subiecto, nec existere, nec conservari possunt, & alias fiunt per diuersam actionem; ergo omnes formæ productæ educuntur de potentia materiæ.

Dices: quod gratia, & virtutes supernaturales creātur a Deo iuxta illud *cor mundum crea in me Deus*, & in Tridentin. Sessione 9. de iustific. cap. 7. diffinitur, gratiam, & virtutes supernaturales à solo Deo infundi: ergo non educuntur de potentia subiecti prædictæ formæ.

Dices secundo: nec formæ supernaturales, nec artificiales, nec violentiæ continetur in potentia subiecti. ergo de illius potentia educi non possunt. Conseq. est bona, & ant. probatur. Subiectum contentivum formæ dicit inclinationem naturalem ad illam; sed subiectum inclinationem non habet, ad virtutes, & formas supernaturales, & artificiales: ergo istæ formæ non continentur in potentia subiecti.

Respondetur ad primam: gratiam, & virtutes supernaturales dici infusas à Deo, non quia creentur, sed quia in creatis nullum est earum principium, sed solum virtute divina possunt produci.

Fe-

Etsi dicas subiectum eductionis formæ debet habere proportionem cum illa; sed subiectum naturale cum forma supernaturali proportionem non habet: ergo forma supernaturalis de illus potentia educi, non potest.

Respondetur: distinguendo mai. proportionem similem continentiæ, concedo mai. dissimilem, & non accōmodatam, nego mai. & distincta min. sub eadem distinctione, nego conseq. Proportio namque debet esse similis continentiæ, cumque subiectum naturale solum contineat supernatnralem formam in potentia obediantiali, quæ consistit in non repugnantia, & subiectione ad Deum, vt in eo, & ex eo faciat, quid voluerit: inde est quod solum proportionē non repugnantiæ requirit, quam proportionem subiectum naturale, cum supernaturali forma, de facto habet.

Ad secundam respondetur: negando ant. ad probationem distinguo mai. contentivum secundum potentiam naturalem, concedo mai. secundum obedientialem nego mai. & concessa min. nego conseq. licet namque subiectum, in cuius potentia naturali, aliquid continetur, dicat naturalem inclinationem ad illud, subiectum tamen, quod solum in potentia obedientiali continet formam, necessarium non est, quod dicat inclinationem ad illam; sed sufficit habere capacitatem, vel non repugnantiam, vt de illius potentia obedientiali educatur. Vnde ad formas supernaturales, artificiales, & violentas, non habet subiectum naturalem inclinationem, quia in eius potentia naturali non continentur; sed solum in potentia obedientiali, ex qua etiam educuntur. Et hæc de art. isto in hoc lib. textu 18. & 81. ad Philosophum applicanda.

QVÆSTIO SEXTA.

De compositio.

ARTICVLVS I.

Vtrum detur modus vnionis, inter materiam, & formam realiter ab vtraque distinctus?

§. I.

Sensus difficultatis apperitur, & statuitur negatiua conclusio.

Ma-

MAteriam, & formam realiter vniri, & ex illis sic vnitis compositum substantiale resultare, ratio convincit, & experientia demonstrat; an vero realiter vniantur per se ipsas immediate, & absque aliquo modo superaddito ad vtramque, quo formaliter copulentur, ita certum non est, sed plurimi negant extra scholam D. Thom. & ex Thomistis Illust. Godoy, Arauxo Herrera, & Patres venerandi Carmelitæ. Alij autem nullum modum necessarium esse cognoscunt, sicut Capreolus, Caietanus, & Ferrara, & magis communiter nostri; & hanc sententiam existimo D. Th. 1. p. quæst. 76. art. 7. & 8. & 1. 2. quæst. 110. art. 1. quæst. vnica de Anima art. 9. vbi asserit: *Formam secundum se ipsam, vniri materiæ primæ, & non per aliud aliquod ligamentum.* Quæ verba expressissima sunt; nec minorem expressionem habent alia, quæ adducit 2. contra gentes cap. 71. quod videlicet: *Forma vnitur materiæ absque omni medio: per se enim competit formæ, quod sit actus corporis, & non per aliquod aliud.* In quibus clarissimè continetur, formam per se ip[...]m vniri, & non per aliquem modum, & ideo hæc erit,

§. II.

Nostra conclusio.

COnclusionem istam efficaciter probamus, ratione desumpta ex doctrina D. Thom. quia modus vnionis inter materiam, & formam, necessarius non est; ergo non est admittendus, nam entitates absque necessitate multiplicandæ non sunt, eo quod frustra fit per plura, quod per pautiora fieri potest. Antec. vero probatur. Possita actione causæ efficientis, applicantis materiam ad formam, materia per se ipsam vnitur cum forma: ergo modus superadditus necessarius non est; probatur antec. Materia per se ipsam est proportionata cũ forma: ergo supposita applicatione causæ efficientis, per se ipsam debet vniri cũ forma: antec. probatur. Materia per se ipsam est pura potentia, & forma essentialiter est primus actus; sed pura potentia, & primus actus sibi invicem correspondent, & immediate proportionantur: ergo materia per se ipsam est proportionata cum forma.

Res-

Respondent contrarij: Materiam, & formam per suas entitates esse proportionatas in actu primo, non tamen in actu secundo; & ideo vt in actu secundo vniantur indigēt aliquo modo realiter ab vtraque distincto, quo mediante forma possit actuare materiam, & materia recipere formam.

Hæc tamen solutio in primis D. Thom. impugnat asserentem: *Formam secundum se ipsam vniri materiæ primæ.* Vniri autem non actum primum, sed exercitium, & actum secundum significat.

Secundo impugnatur data solutio: quia enim figura quantitatis, per se ipsam proportionata est in actu primo cum quantitate, per se ipsam etiam cum eadem quantitate, in actu secundo proportionatur, & vnitur: ergo si materia per se ipsam in actu primo cum forma proportionatur per se ipsam etiam, erit proportionata in actu secundo, & poterit vniri cum forma.

Tertio impugnatur: Materia in actu secundo est proportionata cum forma; sed talem proportionem nō habet a modo vnionis realiter superaddito: ergo per se ipsam habet materia proportionem istam. Probatur min. Proportio materiæ cum forma, prouenit, ex quo materia est primum subiectū, & forma primus actus; sed esse primum subiectum non habet ab aliquo superaddito: ergo proportionem in actu secundo non habet ab aliquo modo.

Quarto impugnatur: materia per se ipsam recipit, & forma per se ipsam informat; sed recipere, & informare, est in actu secundo vniri: ergo per se ipsas vniuntur, & exercite proportionantur. Probatur mai. Forma per se ipsam dat esse materiæ primæ, & materia per se ipsam recipit esse: ergo materia per se ipsam recipit, & forma per se ipsam informat, sicut etiam per se ipsam tanquam per rationem formalem viuificat corpus, & dat illi primum esse.

Dices: materiam per se ipsam recipere, & formam per se ipsam actuare tanquā per rationem formalem; vnionem vero realiter distinctam esse solam conditionem, sine qua forma non informabit materiam.

Sed contra est: forma per se ipsam est actus primus, & materia per se ipsam est primum subiectum; sed primum subiectum, & actus pri-

primus non requirunt conditionem inter mediam vt vniantur: ergo non requirunt vnionem, etiam tanquam conditionem. Probatur min. Primum subiectum respicit primum actum tanquam proprium, & magis inter omnia proportionatum, vt ex terminis patet; sed potentia, vt vniatur cum actu magis proportionato conditionem inter mediam non requirit: ergo primum subiectum, & actus primus non requirunt conditionem inter mediam, vt vniantur.

Confirm. Natura vt vniatur cum prima passione accidentali, realiter à natura distincta, non indiget aliqua conditione, vel dispositione inter media, sed potius immediate vnitur cum illa; sicut risibilitas, vel esse admirativum proximè, conveniunt immediate naturæ, & inter potentias vt voluntas vniatur cum anima non requiritur aliquod medium nisi solus intellectus, & vt intellectus vniatur, non indiget alio inter medio; sed hoc ideo est: quia prima proprietas, in linea proprietatis, est magis proportionata, & prima proprietas, & intellectus, in linea potentiæ, est prima potentia: ergo primum subiectum, vt vniatur cum primo actu, nullam requirit conditionem inter mediam.

Confirm. secundo: vt intellectus vniatur cum prima specie repræsentatiua primi obiecti, & magis proportionati, nullam conditionem inter mediam requirit: ergo idem de materia in ordine ad formam.

Respondebis: modum vnionis requiri tanquā causalitas materiæ, & tanquam causalitas formæ, quæ causalitates debent convenire materiæ, & formę, per aliquid realiter ab vtraque distinctum; eo quod causalitates istę non possunt non realiter à materia, & forma distingui.

Sed contra est: quia causalitas formæ, qua in actu secundo causat effectum formalem non potest realiter à forma distingui, & idem dicendum de causalitate materiæ: ergo solutio nulla est. Probatur ant. Magis distat effectus formalis à forma, quam causalitas ipsius formæ, vel saltim ęqualiter, eo quod causalitas formæ mediat inter effectum, & formam, & medium minus distat ab extremis, quā extrema ipsa inter se; sed effectus formalis formæ non distinguitur realiter ab ipsa for-

forma: ergo etiam causalitas formæ realiter distincta non est.

Secundo probatur conclusio destruendo fundamẽtum contrariorum: quia, sicut forma indifferens est, vt sit, vel non sit vnita, ita etiã indifferens est, vt det esse, vel non det esse materiæ; & tamen forma per se ipsam in actu secundo, tanquam per rationem formalem, dat esse materiæ: ergo per se ipsam, tanquam per rationem formalem, poterit in actu secũdo vniri.

Confirm. compositum substantiale definitur per materiam, & formam, tamquam per partes essentiales physicas, & nihil aliud ponitur in eius definitione: ergo non datur modus vnionis realiter à materia, & forma distinctus: patet conseq. Quia si talis modus daretur, esset que essentialiter ex actus, vt totum compositum resultaret, deberet poni in definitione physica, in qua poni debent omnia prædicata physicè constitutiua: sicut in definitione metaphysica, omnia prædicata metaphysice constituentia ponuntur.

Confirm. vlterius: Si modus vnionis esset essentialiter ex actus, inter materiam, & formam ipsa forma non esset prima differentia in genere physico; siquidem supponeret aliud prædicatum essentiale, & physicum, à materia essentialiter distinctum; sed hoc dicendum non est; quia forma dat primam speciem physicam, & consequenter est prima differentia: ergo modus vnionis realiter à materia, & forma distinctus, admittendus non est.

Addimus tamen: modum vnionis non posse esse duplicem, neque vnum; non quidem duplicem, quia modus se tenens ex parte materiæ, vere, & realiter vnit illam cum forma, alias non esset modus vnionis: ergo quilibet alius modus, ab isto diuersus, admittendus non est; consequenterque modus vnionis non debet esse duplex.

Modum vero illum nõ esse vnicum, probatur: quia modus vnionis recipitur realiter in extremis diuersis, videlicet in materia, & forma, & consequenter, nequit esse vnus, nam idem modus recipi non potest in extremis realiter entitatiue diuersis.

Rursus etiam: modus vnionis est causalitas materiæ, & formæ; sed materia, &

& forma habent causalitates diuersas, siquidem sunt causæ distinctæ, & distinctæ causæ distinctas etiam debent habere causalitates: ergo modus vnionis vnicus esse non potest.

Dices: modum se tenentem ex parte materiæ, esse inadæquatum sufficientem ad vniendam materiã; non tamen adæquatum, & sufficientem etiam, ad vniendam formam.

Contra tamen est: Implicat esse modum vnionis, & solum se tenere ex parte materiæ, & inadæquatum esse: ergo nulla est data solutio. Probatur antec. Vnio essentialiter connotat extrema, quæ vniuntur, & essentialiter est nexus inter vtrũque; sed nexus inter duo essentialiter connectit vtrumque, & ex parte vtriusque se tenet. Vnde eadem, & vnica copula propositionis connectit prædicatum cum subiecto, & ex parte vtriusque se tenet; quæ tamen magis distant, & minorem proportionem habent, quam materia, & forma: ergo implicat, esse modum vnionis, & inadæquatum esse, vel solum se tenere ex parte materiæ

§. III.

Argumentis occurritur.

Contra conclusionem istam arguitur primò. Generatio hominis aliquem terminum debet producere, eo quod est vera actio, & omnis vera actio aliquem terminum producere debet; sed generatio hominis non producit materiam, nec formam: ergo producit modum vnionis realiter ab vtraque distinctum.

Responderi poterat negando mai. Nam actiones sensuum externorum non producunt aliquem terminum, & visio beata nullum terminum producit. Et secunda demonstratio nec habitum, nec modum aliquem producit, sed solum habitum præexistẽtem ad nouam materiam applicat, & extendit; & tamen sunt verè actiones.

Dices. Actiones enumeratas esse actiones immanentes: nos autem solum de actione transeunti loquimur in præsenti.

Contra tamen est. Quia sicut actio transiens est vera actio ad extra, ita actio immanens est vera actio ad intra;

tra; sed actio immanens salvatur sine termino ad intra: ergo actio transiens salvari potest sine termino producto ad extra.

Quidquid tamen sit de probabilitate solutionis huius. Aliter respondetur secundò. Quod licet generatio hominis non producat materiam, vel formam, vel etiam modum vnionis; producit tamen totum compositum, & ad producendum totum necessarium non est, aliquam partem quantum ad suam entitatem produci: sed sufficit vnionem partium effectivè causare. Sicut constat in homine de albante parietem, qui albedinem, vel parietem non producit; & tamen quia albedinem cum pariete coniungit, verè facit album, & producit compositum accidentale.

Sed instabis. Illa actio productiva hominis est vera actio eductiva: ergo aliquid præter totum producit: nam illud quod formaliter educitur, non est ipsum totum. Antecedens verò prob. Illa actio non est conversio, nec est creatio: ergo est actio eductiva, quia præter illas duas actiones alia assignabilis non est.

Secundo instabis: Per generationem hominis non solum producitur terminus *qui*, sed etiam terminus *quo*: quia per nullam actionem producitur terminus qui vel totalis, nisi ratione termini *quo* formaliter producti; sed terminus *quo* productus per actionem illam, non est materia, nec forma: ergo erit modus vnionis realiter ab vtraque diuersus.

Respondetur ad primam instantiam. Præter actionem conversiuam, creativam, & eductivam dari etiam alteram actionem effectiuè vnitivam partium, & productivam totius, quæ facit efficienter, quod forma sit in materia, & materiam vniri formæ. Instantia est in actione de albantis pariete, quæ non est creatio, nec eductio, nec conversio; & tamen est vera actio, quia efficienter parieti albedinem vnit.

Ex eadem doctrina constat ad secundam replicam. Non enim omnis actio productiua termini *qui*, debet producere terminum *quo*: vt patet in actione parietem de albantis, quæ parietem, vel albedinem non producit; sed solum est de ratione actionis producentis terminum *qui*, producere terminum *quo*, si illum non supponat pro alio priori productum

ctum. Cumque generatio hominis supponat terminum *quo*, vel animam rationalem pro alio priori productam à Deo; inde fit, non debere illam producere, sed tantum illam vnire.

Poterat etiam dici: Quod sicut consecratio est vera actio, quia licet Christum non producat absolutè quoad suam entitatem, ipsum tamen prout ex pane producit: ita generatio hominis actio vera est, quia licet formam non producat quantum ad esse; illam tamen quantum ad in esse producit, faciendo quod forma sit in materia.

Secundo arguitur: quod essentialiter consistit in potentia ad aliquem actum, non potest ad ipsum actum transire, nisi per aliquid realiter superadditum: quia si nihil realiter superadditur, manebit in potentia sicut antea; sed essentia materiæ, & formæ non in actuali vnione, sed in potentia ad illam consistit: ergo materia, & forma non possunt ad vnionem actualem pervenire, nisi per aliquem modum realiter superadditum, & ab vtraque distinctum. Probatur min. Si essentia materiæ, & formæ consisteret in vnione actuali, semper materia, & forma essent actualiter vnitæ: nam quod est de essentia alicuius, ab illo separari non potest; sed materia, & forma semper vnitæ non sunt: ergo essentia materiæ, & formæ non consistit in vnione actuali, sed potius in potentia ad vnionem.

Confirmatur. Materia & forma non possunt actualiter vniri, absque modò realiter superaddito: ergo talis modus inter materiam, & formam admittendus est. Probatur antecedens primo. Ita comparatur materia ad formam, sicut intellectus ad obiectum; sed intellectus non potest in actu secundo vniri cum obiecto, nisi mediante verbo: ergo materia cum forma non potest vniri absque medio, vel modo realiter superaddito.

Secundo probatur ant. Accidens non potest vniri cum subiecto, nisi mediante modo inhærentiæ realiter ab accidenti distincto: ergo idē de materia, & forma dicendum est.

Tertio probatur antec. Partes continui per aliqua indivisibilia inter media copulantur: ergo materia, & forma per aliquem modum vniuntur.

Quarto probatur ant. Materia, & forma vniuntur po-

per proprias causalitates; sed istæ causalitates realiter differunt à materia, & forma: ergo vniuntur per aliquid realiter superadditum. Probatur min. Nulla causa creata potest identificare secum propriam causalitatem: alias evaderet infinita: ergo causalitas materię, & formę realiter distinguitur ab illis.

Respondetur ad argumentum distinguendo mai. In potentia ad aliquem actum, quantum ad rectum actus, concedo mai. Quantum ad connotatum, & obliquum, nego mai. & distinguo min. Ad illam quoad rectum, nego min. Quantum ad obliquum, concedo min. & nego conseq. Materia namque, & forma, cum se habeant sicut primum subiectum, & primus actus, habent proportionem immediatam vt vniantur: & ita propria entitas vtriusque est ratio formalis vniendi, quæ ad proprium exercitium vnionis, solum desiderat connotatum actionis causæ efficientis applicantis materiam ad formam. Quapropter entitas materiæ, & formæ per se ipsam est vnio, & ideò solum est in potentia ad vnionem quantum ad cōnotatum, & obliquum actionis vnitivæ; non tamen quantum rectum vnionis.

Dices. Entitas formæ v.g. non est ratio formalis vniendi: ergo solutio nulla est. Probatur ant. Si entitas formæ esset ratio formalis vniendi, ipsam formam esse vnitam, & compositum ex vnione resultans, tribuerentur principaliter Deo creanti, & minus principaliter homini generanti, & ipsum etiam compositum esset principaliter creatum; sed hoc dicendum non est: ergo entitas formæ non est ratio formalis vniendi. Minor cum conseq. tenet. Et probatur mai. Deus produceret rationem formalem vniendi, scilicet formam; homo verò solum applicationem, vel conditionem producit: ergo animam esse vnitam tribueretur Deo principaliter creãti rationem formalem vniendi, & compositum esset principaliter creatum.

Respondetur tamen facile. Deum producentem formam, producere rationem formalem vniendi materialiter, & in esse rei; non tamen formaliter: eo quod ratio formalis vniendi est ipsa forma, quatenus actuat corpus, & materiæ communicatur, secundum quam rationem forma non est à Deo, sed ab homine vniente il-

illam cum materia. Ideoque compositum principaliter est genitum, & formam esse vnitam fit principaliter ab homine generante.

Ad confirmationem argumenti principalis negatur consequentia primæ probationis: quia obiectum est extra intellectum, & illi extraneum, & non potest intra intellectum poni, nisi per aliquam similitudinem in actu secundo, quæ dicitur verbum; consequenterque licet intellectus per se ordinetur ad obiectum, indiget verbo vt vniatur cum obiecto. Materia verò per se ipsam cum forma proportionata est, & ita dispar est ratio.

Ex hoc ad secundam probationem antecedentis constat solutio: quia accidens non est immediatè proportionatum cũ substantia; eo quod non est actus simpliciter talis respectu substantiæ, nec substantia per se ordinatur ad accidens. Et ita mirum non est ad vnionem cum substantia indigere modo inhærentiæ realiter ab accidenti distincto.

Addimus probabilius esse, inhærentiam non esse realiter ab accidenti distinctam, & alios etiam asserere, inhærentiam non esse vnionem accidentis, sed modum peculiarem existendi dependenter à subiecto, accidentis completivum. Sicut subsistentia est completiva substantiæ.

Ad tertiam probationem, nego consequent. Quia partes continui non comparantur per modum actus, & potentiæ, sed tanquam actus, & actus; & ita vt vniantur, indivisibilibus indigent. Rursus, partes continui faciunt extensionem in toto, & vna ponitur extra aliam, ad quod indivisibilia necessaria sunt, vt vna pars sit extra aliam, & secundum se totam non tangat alteram partem.

Ad quartam probationem dicimus: nullam causam creatam posse identificare causalitatem dicentem perfectionẽ simpliciter simplicem; posse tamen absque vlla infinitate identificare causalitatem dicentem imperfectionem in suo conceptu formali. Et talis est causalitas materiæ, & formæ, receptio videlicet, & informatio: & ideo mirum non est, causalitates prædictas non esse realiter à materia, & forma diuersas.

Tertio arguitur: quod accidentaliter de aliquo prædicatur, realiter ab illo distinguitur; sed vnio prædicatur

tur accidentaliter de materia, & forma: ergo ab illis realiter distincta est.

Confirm. Quia subiectum est indifferens vt sit album, & non album, & vt sit agens, & non agens, albedo & actio sunt aliquid superadditum, & realiter à subiecto distinctum; sed materia, & forma sunt realiter indifferentes ad vniri, & non vniri: ergo vnio realiter distinguitur a materia, & forma.

Confirm. secundo: implicat rem aliquam transire de vno ad aliud contradictorium absque aliquo realiter superaddito; sed materiam esse vnitam, & non esse vnitam sunt prædicata contradictoria: ergo quando materia transit de non vnita ad vnitam, superadditur vnio realiter à materia diuersa.

Adhoc argumentum respondetur: quod si illud, quod prædicatur accidentaliter, sit prædicatum absolutum, necessarium est, realiter à subiecto distingui: secus vero si sit prædicatum connotativum ex conceptu formali, qualis est vnio, quæ ex conceptu formali connotatiua est. Nam vnio connotat essentialiter extrema, & actionem agentis, extrema vnibilia applicantis. Et insta*n*tia est in exercitio referendi, quo Pater, per relationem realem, ad secundum filium refertur, quod exercitium realiter separatur à relatione, quando moritur secundus filius; & tamen nō distinguitur realiter à relatione ipsa. Nam Pater eadē relatione ad omnes filios refertur. Similiter etiam albedinem fundare relationem similitudinis, potest realiter ab albedine separari, deficiente altera albedine, cui similis sit; & tamen hoc exercitium fundandi, non est distinctum realiter ab albedine fundante. Et actum liberum Dei terminari ad creaturas, non est quid distinctum realiter ab ipso actu; & tamen potest realiter separari, & Verbum Diuinum potuit, non terminare realiter humanitatem, absque aliqua mutatione reali; quia hæc omnia prædicata connotatiua sunt.

Ad primam confirm. respondetur: explicando causalem maioris; quia indifferens præcisse, nego causalē; quia indifferens ad talia extrema, concedo causalem maioris: & distinguo min. ad vniri quantum ad denominationem, concedo min. quantum entitatem, nego min. & consequent. Albedinem nam-

namque, & actionem esse aliquid, realiter à subiecto distinctam, non infertur præcisè ex indifferentia subiecti, sed etiam ex indifferentia subiecti, ad extrema determinata, ad albedinem videlicet, & actionem, quæ secundum suas entitates possunt ad esse, & ab esse absque subiecti corruptione, & ita subiectum est indifferens ad illas formas, etiam secundum entitates; consequenterque ipsæ debent esse aliquid realiter entitatiue à subiecto distinctum: materia vero, & forma non sunt indifferentes ad entitatem vnionis: sed solum, vt denominentur vnitæ, ad quam denominationem habendam solum desiderant actionem agentis, applicantis materiam ad formam; non tamē aliquod medium, realiter à materia, & forma distinctum.

Ad secundam confirmat. distinguo mai. ad aliud contradictorium entitatiuè, concedo mai. contradictorium denominatiue secundario, nego mai. Et distinguo min. Contradictoria denominatiue secundario, concedo min. entitatiue, nego minor. & conseq. Res namque non potest transire de vno contradictorio in aliud contradictorium quantum ad entitatem, absque aliquo realiter superaddito; potest tamen transire de vno contradictorio in aliud, quantum ad denominationem, absque aliquo intrinseco superaddito realiter: sicut quando nascitur secundus filius, Pater denominatur relatus ad ipsum absque aliquo intrinseco, realiter superaddito, quia per eandem relationem, qua antea referabatur ad primū filium, modo ad secundum refertur; & in materia esse vnitam solum est denominatio secundaria eiusdem entitatis materiæ. Vnde materia potest ad illam transire absque aliquo superaddito realiter. Addimus: quod quando materia denominatur vnita superadditur realiter forma, quæ est intrinseca materiæ informatiuè, sicut materia receptiuè est intrinseca formæ.

Sed instabis: quando materia transit de non vnita ad vnitam, resultat in materia relatio realis ad formam; sed hæc relatio resultare nō potest, absque aliquo, realiter producto de nouo: ergo aliquid de nouo producitur, realiter à materia distinctū. Probatur min. Relatio realis non potest resultare nisi ad productionem alicuius ter-

termini, primariò producti; eo quod ad relationem non datur per se motus: ergo relatio realis vnitæ in materia, resultare non potest absque aliquo realiter producto de nouo.

Respondetur ad relationem non dari per se motũ, sed ad aliquem terminum, ex quo relatio resultat, non tamen requiri, talem terminum esse de nouo productum, quantum ad entitatẽ, sed satis est, esse productum, quantum ad in esse, vel esse cum alio de nouo vnitum; cumque per actionem agentis, materia vniatur cum forma, & forma sit in materia, inde est, quod ad vtramque sic vnitam potest resultare relatio.

Quarto arguitur, fundamento principali contrariorum: quæ realiter separantur realiter distinguuntur; sed vnio inter materiã, & formam, realiter ab vtraque separatur: ergo realiter à materia, & forma distinguitur. Probatur minor. In morte hominis non desinit esse materia, nec desinit esse forma; & tamen desinit esse vnio: ergo realiter ab vtraque separatur.

Respondetur distinguendo minor. Separatur quantum ad denominationem secundariam, concedo min. quantum ad entitatem, nego min. & conseq. Quia materia, & forma se habent sicut pura potentia & primus actus, & ita habent immediatam proportionem, vt per se ipsas vniantur, supposita actione agentis applicantis vtramque, consequenterque, quando de facto vniuntur solum aduenit de nouo, denominatio secundaria, & hæc eadem deficit, quando ab invicem separantur; non tamen deficit aliqua entitas, realiter ab vtraque distincta, eo quod entitas vnionis ab vtraque distincta non est.

Sed instabis primo: In morte hominis deficit aliquid reale, siquidem deficit denominatio vniti, quæ est denominatio realis; sed non deficit materia, nec deficit forma: ergo deficit alia entitas, præter materiam, & formam; nam defectus alicuius realitatis, sine defectu alicuius entitatis impossibilis est.

Secundo instabis: in morte hominis deficit entitas vnionis constitutiua: ergo deficit entitas, realiter à materia, & forma distincta, quia entitas materię, & formæ non deficit. Antec. probatur. Si non deficeret entitas vnio-

nionis constitutiua, maneret vnio in suo esse constituta; sed non manet vnio constituta in suo esse, aliàs etiam extremo maneret vnita: ergo deficit entitas vnionis constitutiua.

Tertio instabis: vnio est aliquid quantum ad entitatem à materia, & forma distinctum: ergo quando deficit vnio, deficit aliqua entitas. Probatur antec. Actio agentis applicantis materiã ad formam, est conditio necessaria, vt vnio sit in rerum natura; sed non est conditio necessaria, vt detur materia, vel forma: ergo quia vnio est aliqua entitas à materia, & forma distincta.

Quarto instabis: modò dantur omnia identificata cum materia, & forma Diui Petri, & consequenter nihil illorum deficit, sed modo deficit vnio: ergo vnio non est identificata cum materia, & forma, sed realiter ab illis distincta.

Quinto instabis: in morte hominis deficit vnio quantum ad denominationem: ergo deficit etiam vnio quoad entitatem: probatur consequent. Tum quia forma, quæ in exercitio consistit, non potest deficere, quãtum ad denominationem, nisi deficiat etiam quantum ad entitatem. Tum etiam, quia relatio, deficiente termino, deficit quantum ad denominationem, deficit etiam quoad suam entitatẽ: ergo idem de vnione dicendum.

Respondetur distinguendo mai. aliquid reale denominativum, concedo mai. entitativum nego mai. & distinguo min. materia, & forma entitative, concedo min. denominative, nego min. & conseq. Licet namque materia, & forma intrinsece, & formaliter per suas entitates vniantur, vt tamen de facto sub induant denominationem vnitæ, connotant necessario actionem agentis, & ideo, quando deficit actio vnitiva, perseverantibus materia & forma, deficit denominatio realis vnitæ, sine defectu alicuius entitatis, eo quod denominatio vnitæ non deficit propter defectum alicuius entitatis in recto, sed tamen propter defectum extrinseci connotati: sicut deficiente secundo filio, deficit in Patre denominatio realis relati ad ipsum, non quidem propter defectum alicuius entitatis in recto, sed solum propter defectum extrinseci connotati.

Ad secundam instantiam:

tiam: distinguo ant. deficit quantum ad rectum entitatis, nego ant. quantum ad obliquum, concedo ant. quia in morte hominis entitas vnionis constitutiva, non deficit, sed potius manet vnio in suo esse entitativo constituta, non tamen manet vnio in ratione denominantis, quia entitas vnionis non denominat extrema vnita, nisi, vt connotat actionem agentis applicantis materiam ad formam, & cum hæc actio deficiat, deficit etiam vnio in ratione denominantis, absque defectu alicuius entitatis.

Ad tertiam instantiam: negatur antec. ad probationem: distinguo mai. vnio quoad entitatem nego mai. vnio denominativè concedo mai. & distinguo min. vt detur materia, vel forma entitativè concedo min. denominativè nego min. & conseq. quia licet actio agentis non sit conditio necessaria, vt detur vnio entitativè est tamen necessaria conditio, vt detur vnio, quoad denominationem, sicut etiam est conditio necessaria, vt forma sit in materia, & ambæ partes denominentur vnitæ.

Ad quartam instantiam respondetur eodem modo; quod videlicet modo deficit vnio non quantum ad entitatem idẽtificatam cum materia, & forma, sed solum quoad denominationem secundariam talis entitatis, propter defectum extrinseci conotati.

Ad quintam instantiam: negatur conseq. & ad probationem dicimus: formam consistentem in exercitio, quantum ad denominationem secundariam, posse deficere quoad talem denominationem, sine defectu entitatis, & talem esse vnionem, in qua denominatio vnionis exercite connectentis extrema, solum secundaria est, essentia vero, & differentia primaria talis vnionis est ratio puræ potentiæ, & primi actus à materia, & forma indistincta.

Inter denominationem vero relationis, & vnionis, lata disparitas est, quia denominatio relationis est primaria denominatio, eo quod ralatio secundum suam entitatem, & essentiam est ad aliud, & habet denominare relatum, & ita deficiente quantum ad denominationem, etiam deficere debet, quoad ipsam entitatem, cuius esse est primaria denominatio. In vnione vero primaria denominatio est denominatio puræ potentiæ, &

actus primi; denominatio vero exercitè vnientis, & exercitè vniti solum secundaria est, & ita ex defectu huius denominationis, non infertur defectus alicuius entitatis.

Sed instabis: entitas materiæ, & formæ, non potest præstare primario denominationem puræ potentiæ, & actus primi, & secundario denominationem vnientis exercite: ergo denominatio vnionis secundaria esse non potest: probatur antec. Eadem entitas albedinis non potest primario facere album, & secundario referre vnum ad alterum album: ergo entitas materiæ non potest primario præstare denominationem puræ potentiæ, & secundario denominationem vnientis.

Secundo instabis: deficiente vnione, quoad denominationem, deficit aliquid adæquatè distinctum à materia, & forma, & à connotato actionis applicantis vtramque: ergo deficit vnio quoad aliquam entitatem, alias nihil deficeret adæquate distinctum a materia, & forma, & ab ipso connotato: probatur ant. Defectus formalis, & immediatus vnionis est defectus formalis, & immediatus compositi; sed quando deficit compositũ formaliter, & immediate deficit aliquid adæquate distinctũ à materia, & forma, & ab ipso connotato: ergo hoc idem deficit, quando deficit vnio quoad denominationem; probatur min. Quando deficit compositum formaliter, & immediate, non deficit materia, vel forma, & aliunde defectus immediatus connotati non est defectus formalis, & immediatus compositi, sed tantum mediatus, & illativus: ergo quando deficit compositum formaliter, & immediate, deficit aliquid adæquate distinctum à materia, & forma, & ab ipso connotato.

Tertio instabis: Illud, quod solo deficiente, deficit compositum, est essentia, vel pars essentiæ compositi, quia si nullà pars essentiæ deficit, tota res, & essentia perseverabit; sed deficiente sola vnione quoad denominationem, deficit totum compositum: ergo deficit essentia, vel pars essentiæ compositi, & consequenter aliqua entitas deficit.

Quarto: Vnio quantum ad denominationem, non deficit præcisse ad defectum extrinseci connotati, sed necessario deficere debet ad defectum alterius; sed il-

illud aliud non est materia, vel forma, quæ non deficiunt: ergo est aliqua alia entitas, ab his omnibus realiter condistincta. Min. cum conseq. tenet, & probatur mai. Nulla res deficit, deficiente præcisse aliquo adæquate ab ipsa distincto; sed actio vnitiva adæquate distincta est ab vnione, quantum ad denominationem: ergo vnio quantum ad denominationem, non deficit præcisse ad defectum huius extrinseci connotati.

Hæc omnia adducit sapientissimus modernus extra scholam D. Th. quæ licet subtiliter apposita, specialem tamen difficultatem supradicta non addunt, & ad primam respondemus: negando ant. & ad probationem negatur consq. quia albedo secundum suam entitatem est aliquid absolutum, & non habet totum esse in ordine ad aliud, & ideo per suam entitatem, nec primario, nec secundario, potest vnum ad alterum referre; sed ad hoc indiget alia forma entitative distincta, & entitative pertinente ad prædicamentum relationis; materia vero per se ipsam est proportionata cum forma, & ita, supposita actione agentis potest materia per se ipsam secundario præstare denominationem vnitæ.

Ad secundam replicam respondetur: negando ant. ad probationem negatur min. ad probationem distinguo ant. materia, & forma entitative, concedo ant. denominative, nego ant. & conseq. Quando namque deficit compositum, licet non deficiant materia, & forma entitative, deficiunt tamen secundum denominationem vnitæ, & ipsum compositum deficere, nihil aliud est, quam materiam, & formam vnitas non permanere. Vnde vnum ex his per alterum deficit formaliter immediate, consequenterque, deficiente vnione, quoad denominationem, non deficit aliquid adæquate distinctum à materia, & forma vnitis, vel ab illis sumptis denominative.

Ad tertiam respondetur: distinguendo mai. pars essentiæ quoad entitatem, & denominationem concedo mai. pars essentiæ solum quoad entitatem nego mai. & secundum eandem distinctionem concessa min. negatur conseq. Compositum namque non solum essentialiter includit entitates materiæ, & formæ, sed essentialiter etiam importat vtramque partem vnitam, vel vtram

utramque secundum denominationem vnitæ: & ideo deficiente vnione quoad denominationem, deficit totum compositum non propter defectum entitatis alicuius ex partibus, sed propter defectum denominationis vnitæ, quæ composito essentialis est. Nam dum partes separantur, quamvis entitatiue perseuerent, non manet vltra totum, vel compositum ex illis.

Ad quartam respondetur distinguendo min. non est materia, vel forma entitatiue, & materialiter, concedo min. Formaliter in ratione connotantis, nego minor. & conseq. Vnio namque quantum ad denominationem, non deficit præcisse ad defectum extrinseci connotati, sed deficit formaliter immediate, ad defectum materiæ, & formæ in ratione connotantis, quia materia, & forma solum habent denominationem vnitæ, dū perseverant connotando actionem agentis applicantis vtramque, & ideo si talis actio vnitiua, virtualiter nō perseuerat, deficit vnio quoad denominationem, eo quod deficit etiam materia in ratione connotantis actionem applicantem, & vnientem, & formam, tamquam extremum vnitum.

Dices: vnio quoad denominationem deficit necessario ad defectum alicuius entitatis: ergo vnio est aliqua entitas, à materia, & forma distincta: probatur anteced. Quando deficit vnio, deficit compositum ex materia, & forma; sed compositum ex materia, & forma est entitas totalis realiter distincta ab ipsa materia, & forma: ergo vnio quoad denominationem deficit necessario ad defectum alicuius entitatis.

Respondetur: distinguendo vltimum consequens: alicuius entitatis materiæ, vel formæ, vel mediantis inter vtramque, neg. conseq. Entitatis ex vtraque resultantis, concedo conseq. Non enim negamus, deficiente vnione deficere etiam compositum, quod est realiter entitative a quacumque parte distinctum, & vera entitas composito ex entitatibus partium; quæ quidem non manet, si partes ab inuicem separantur, eo quod compositio est distinctorum vnio; sed tantum in præsenti negamus deficiente vnione, deficere aliquam entitatem, mediantem inter formam, & materiam, sicut adversarij persuadere connantur,

tur, & solum dicimus, deficiente vnione deficere materiam, & formam, in ratione connotantis, quod est deficere secundum formalitatem secundariam vnionis entitatiue, & essentialiter sumptæ.

Ex dictis in articuli discursu colligitur, quod licet admittatur modus vnionis inter humanitatem, & Verbum Divinum, quem aliqui Thomistæ concedunt, non propterea admittendus est inter materiam, & formam, eo quod, humanitas infinite distat à Diuina subsistentia; consequenterque proportionem immediatam cum ipsa non habet, & ideo ad vniendam vtramque, modus aliquis supernaturalis necessarius est. Oppositum autem vt vidimus in materia, & forma contingit. Et hæc de artic. isto in hoc lib. textu 17. ad Philosophum applicanda.

ARTICVLVS II.

Vtrum totum distinguatur realiter à partibus simul sumptis, & vnitis?

§. I.

Difficultas apperitur.

TOTVM, quod ex partibus resultat, aliud est accidentale, quod quidem ex substantia, & accidenti componitur: aliud est substantiale, in quo vna pars per se ad alteram ordinatur, sicut compositum ex materia, & forma substantiali; aliud vero est integrale, quod componitur ex partibus, quarum, quælibet ab alia diuisa, est totum; & hoc aliud est Etherogeneum, quod habet partes diversæ rationis, & denominationis; sicut homo compositus ex ossibus, & carne, ex quibus nulla pars subinduit denominationem totius; caro namque non denominatur homo. Homogeneum autem constat ex partibus eiusdem rationis, quarum quælibet subinduit denominationem totius, sicut ignis, cuius quælibet pars est ignis, & aqua, cuius quæcumque pars aqua etiam denominatur, & de his omnibus, an realiter distinguantur à partibus? Disputamus; non tamen à quacumque divisive, de quo dubium esse non potest, quia totum includit plures partes, & ratione vnius realiter ab alia distinguitur; sed de distinctione totius à partibus simul sumptis, & vnitis, in præsenti sermo est.

Afirmant aliqui Thomistæ totum esse realiter distin-

tinctum à partibus simul sumptis, & vnitis. Ita Capreolus Caiet. Ferrara, & alij. Plurimi vero negant, cum quibus sit.

§. II.

Nostra conclusio.

HÆc sententia videtur expressa D. Thom. 4. contra gentes cap. 81. vbi ait: *De humanitate vero non est intelligendum, quod sit quædam forma consurgens ex coniunctione formæ ad materiam, quasi realiter sit alia ab vtraque, quia cum per formam, materia fiat hoc aliquid actu; vt dicitur 3. de anima tex. 9. illa tertia forma consurgens non esset substantialis, sed accidentalis.* & 4. physicorum tex. 53. asserit: *Non enim præter partes est totum.* Quæ verba clara sunt, & ponderatione non indigent.

Ratione autem probatur conclusio nostra. Quia totum physicum nihil addit supra partes simul sumptas, & vnitas: ergo non distinguitur realiter à partibus simul sumptis, & vnitis. Conseq. patet, quidquid in contrarium clament aliqui Thomistæ. Nam iuxta regulam dialecticorum. Hæc propositio, *totum realiter distinguitur à partibus*: Exponitur sic: totum realiter est, & partes realiter sunt; & totum realiter non est suæ partes, consequenterque implicabit totum realiter à partibus distingui, si semel nullam addit entitatem, quæ non sit entitas partium.

Ant. vero probatur primo. Vnita materia cum forma resultat compositum, absque aliqua entitate realiter super addita: ergo totum physicum supra partes simul sumptas, nullam addit entitatem. Probatur ant. vnita materia cum forma, absque entitate super addita, intelligitur adæquata definitio physica compositi substantialis, nam totum substantiale solum definitur per materiam, & formam: ergo vnita materia cum forma, resultat compositum, absque aliqua entitate superaddita realiter.

Secundo probatur ant. Per hoc præcisse, quod partes componant totum, manet compositum in suo esse constitutum: ergo totum nullam addit entitatem, supra partes simul sumptas; probatur antec. Per hoc præcisse, quod partes componant totum, materia recipit formam, & forma informat ma-

materiam; sed per hoc præcisse, quod materia recipiat formam, & forma informat materiam, manet compositum adæquatè constitutum: ergo per hoc præcisse, quod partes componant absque aliquo superaddito dabitur totum constitutum adæquate.

Tertio probatur ant. Materia, & forma, simul sumptæ, & vnitæ, sunt aliquid per se vnum, non quidem vnitate simplicitatis, sed vnitate compositionis, vt per se notum videtur; sed vnum vnitate compositionis est totum: ergo totum nihil addit supra partes simul sumptas.

Quarto probatur ant. Illa entitas superaddita deberet esse entitas accidentalis, quia adveniret materiæ constitutæ iam in actu per formam, & quidquid advenit materiæ constitutæ iam in actu, est accidens, præter subsistentiam, & existentiā, quæ sunt modi substantialiter essendi; sed implicat, illam entitatem superadditā esse accidentalem, alias totum substantiale non esset, eo quod per illam entitatem accidentalem constitueretur; ergo totum nullam addit entitatem supra partes simul sumptas.

Addimus: illam entitatem superadditam debere vniri cum entitatibus partium, alias illa sola constitueret totum; non vero ipsa cū partibus; vniri autem illam entitatem cum entitatibus partium implicatorium est, aliunde, ex illa vnita cum partibus, alia entitas resultaret, & ex his alia, & sic in infinitum, quod tamen admittendum non est.

Hoc idem assumptum probari poterat ad hominē contra Scotum, quia in eius sententia, quæ realiter distinguuntur realiter separantur; sed totum non potest à partibus realiter separari, nam totum sine partibus implicat: ergo totum non potest realiter distingui à partibus simul sumptis, & vnitis.

§. III.

Solvuntur argumenta.

Contra conclusionem nostram arguitur primo. Realiter, & ex parte obiecti idem sunt materia vnita formæ, & materię forma, & vnio; sed totum non est realiter materia vnita formę: ergo totum non est realiter materia forma, & vnio, sed aliquid addit supra ista, ratio-

tione cuius realiter distinguatur ab illis.

Adhoc facile respondetur: quod licet ex parte obiecti idem realiter importetur, in vtroque obiecto, modus tamen significandi diversus est, quod sufficit, vt vna propositio sit vera, & altera falsa, sicut etiam ex parte obiecti, idem importatur in complexo isto pallium Petri, & in alio Petrus, & pallium, & tamen Petrus, & pallium sunt duæ res, & pallium Petri est vnica tantum.

Respondetur secundo; quod realiter pro recto, & obliquo idem est materia vnita formæ, & materia, & forma; non tamen, materia vnita formæ, est pro recto realiter materia, & forma, sed tantũ est pro recto materia, & forma de connotato, sicut materia, vt recipiens, & causans realiter formam, est forma pro obliquo, non tamen est materia, & forma, pro recto realiter.

Secundo arguitur: Quæ distinguuntur realiter inter se, non possunt identificari cum vno tertio; sed partes componentes realiter distinguuntur inter se: ergo non identificantur cum toto, sed hoc erit realiter distinctum ab illis.

Respondetur explicando mai. cum vno tertio vnitate simplicitatis, concedo mai. vnitate compositionis, nego mai. quia partes componentes solum faciunt vnum tertium vnitate compositionis, & quæ realiter distinguntur inter se possunt esse vnum, & idem cum tertio vnitate compositionis, quæ plura inuoluit realiter inter se diuersa.

Audimus: Partes simul sumptas, esse idem realiter cum toto, & in hoc eodem sensu non esse realiter distinctas inter se, quia partes simul sumptæ, & vnitæ non differunt realiter à se ipsis.

Dices: plura dicuntur de toto, quæ de partibus non dicuntur, quia de homine dicitur, quod operatur, quod generatur, & alia, quæ tamen de partibus non dicuntur: ergo totum realiter à partibus distinguitur.

Responderi poterat, quod ea, quæ realiter prædicantur de toto, prædicantur etiam de partibus simul sumptis, partes namque simul sumptæ, & vnitæ realiter operantur, & generantur realiter.

Dices, de partibus verificatur, componere totum, de

de toto autem non verificatur, quod se ipsum componat: ergo aliqua verificantur realiter de partibus, quæ nõ verificantur de toto.

Respondetur: quod partes simul sumptæ, & vnitæ solum componunt formaliter, quatenus sunt causa formalis totius, non tamen componunt materialiter; sed partes simul sumptæ, & vnitæ, & ipsum totum supponunt pro eodem, cum sola distinctione rationis inter vtrumque.

Melius tamen, hac solutione relicta, respondetur: quod vt aliqua dicantur de toto, quæ de partibus non dicuntur, sufficit distinctio rationis formaliter per intellectum, & fundamentalis a parte rei, quæ quidem vere reperitur inter totum, & partes simul sumptas, & vnitas: sicut definitio constituit definitum, de quo non dicitur, quod constituat se ipsum, & tamen definitum, & definitio solum differunt distinctione rationis, & non excludentis, & exclusi, sed penes implicitum, & explicitum. Et ratio omnium est, quia hæc prædicata, quæ de aliquo dicuntur, & non de alio secum identificato, sunt prædicata appellatiua; & ita appellant supra vnum, ratione ab alio distinctum, & fundamentaliter à parte rei. Vnde de rationali dicitur, quod facit difficere hominem ab equo; non tamen hoc dicitur de animali, quamvis animal, & rationale idem realiter sint.

Tertio arguitur. Inter causam, & effectum realem, datur realis distinctio, nam idem realiter non potest causare se ipsum; sed partes, simul sumptæ, & vnitæ, causant realiter totum: ergo totum realiter distinguitur à partibus simul sumptis. Probatur min. Quia partes realiter causant totum, non diuisæ, & separatæ: ergo simul sumptæ, & vnitæ.

Respondetur primo: distinguendo min. simultate concommittantiç, concedo min. simultate causalitatis, nego min. & conseq. quia partes non causant totum simul sumptæ, simultate causalitatis, eo quod partes simul sumptæ sunt realiter ipsum totum; causant tamen totum, simul sumptæ, simultate concommittantiæ, quatenus nõ vna sola causat, sed materia, vt realiter distincta à forma, recipiendo formã, causat totum, & forma actuando materiam totum similiter causat, & ideo causalitas vnius concommittatur cau-

causalitatem alterius, consequenterque causant simul simultate concõmittantiæ, totum tamen ab illis prout sic realiter distinctum est.

Dices: aliqua datur causa adæquata totius, sed non alia nisi partes, simul sumptę: ergo simul sumptæ causant totum simultate causalitatis: probatur min. Forma divisiue à materia, & materia diuisiuè a forma, nõ est causa adæquata totius: ergo causa adæquata alia nõ est, nisi partes simul sumptæ.

Respondetur: negando min. & ad probationem distinguo ant. divisive divisione vnionis, concedo antec. divisione causalitatis nego antec. & conseq. Licet namque materia, & forma diuisive divisione vnionis, idest, vt separatę, & divisæ, non sint causa adæquata totius, sunt tamen causa adæquata divisivè, divisione causalitatis, id est, materia vt exercet causalitatem in formam, & forma similiter, vt concommittanter exercet causalitatem in materiam, causant adæquate totum, quod est, ipsum causare simultate con committantiæ, non tamen simultate causalitatis, sed pro vno priori materia recipit, & forma recipitur, & pro alio posteriori, formã causat, informando, quæ causalitates ad invicem se præcedunt in diverso genere causæ, & ad invicem se cõmittantur, & ideo simul causant simultate concommittantiæ, in qua consideratione realiter distinguuntur à toto, quam solutionem satis probabilem iudicamus. Aliter tamen, & fortasse melius, & clarius.

Secundo ad argumentum respondetur. Partes nõ esse causam extrinsecam totius, quæ per emanationem extra se producit effectum, sed esse causam intrinsecam illius, quia causant totum per vnionem inter se, & cõmunicationem sui, & ita nõ debent realiter à toto distingui, eo quod causa intrinseca non debet esse realiter distincta ab effectu, quem intrinsece causat, & simul ipsum constituit. Exemplum est in definitione, quę causat intrinsece definitum, & in quacumque forma, quæ in genere causæ formalis, causat effectum intrinsecum; & tamen inter definitionem, & definitum, realis distinctio non est, nec inter formam, & intrinsecum effectum, siquidem effectus intrinsecus, nihil aliud est, quam forma ipsa subie-

biecto communicata.

Sed instabis: idem non potest causare realiter se ipsum: ergo si partes simul sumptæ causam realiter totum, tanquam causa intrinseca, & formalis ipsius, debent realiter ab illo distingui. Probatur antec. inter causam, & effectum realem, datur realis relatio, & dependentia realis; sed eiusdem ad se ipsum, non potest esse relatio, vel dependentia realis: ergo idem non potest, realiter causare.

Secundo probatur ant. forma est causa intrinseca respectu materiæ, & materia respectu formæ; & tamē realiter distinguuntur: ergo nunquam idem potest, realiter causare se ipsum.

Respondetur: distinguendo ant. tanquam causa extrinseca, vel inadæquata, concedo ant. tanquam causa intrinseca, & adæquata, nego ant. & ad probationem distinguo mai. inter causam extrinsecam, vel inadæquatam, concedo mai. intrinsecam adæquatam, nego mai. & concessa min. negatur conseq. licet namque inter causam extrinsecam, vel causam inadæquatam, & effectum, detur realis relatio, & dependentia realis, non tamen inter effectum, & causam intrinsecam adæquatam. Sicut constat in effectu intrinseco formæ, qui non dependet realiter à forma, nec dicit relationem realem ad ipsam, sed est realiter ipsa forma subiecto communicata; partes autem simul sumptæ, & vnitæ sunt causa formalis, & intrinseca totius.

Dices: totum essentialiter importat relationem realem ad partes, & ipsæ partes realiter ordinantur ad totum, & realiter ab ipso dependent, tanquam à causa finali, quia partes sunt propter totum, vt finem: ergo solutio nulla est.

Respondetur: totum dicere relationem realem ad partes, divisivè sumptas, & partes ad totum, & etiam divisivè sumptas ad ipsum ordinari, tanquam ad finem, & ab illo realiter dependere, inter ipsum tamen, & partes simul sumptas, & vnitas non dari relationem, vel dependentiam realem, nec illas prout sic à toto finalizari.

Ad secundam probationem antecedentis respondetur: formam non esse causam intrinsecam respectu materiæ: nec materiam respectu formæ; sed solum formam esse causam intrinsecam res-

pectu sui ipsius, vt communicatæ materiæ; cumque forma à se ipsa, vt communicata materiæ, realiter distincta non sit inde est, causam intrinsecam nunquam esse realiter à proprio effectu distinctam.

Ex dictis in art. discursu infertur primo; quod quando Arist. 5. metaphysicæ textu 19. asserit: *bis tria non esse sex*, intelligendus est de tribus formaliter, & vt constituunt speciem numeri ternarij, in quo sensu sunt duo numeri ternarij, non tamen sex, cæterum non negat Arist. bis tria materialiter esse sex, siquidem, bis tria materialiter sex vnitates importat.

Infertur secundo, quod quando 7. metaph. text. 60: affirmat Arist. Sylabam non esse elementa, tantum intendit sylabam non esse elementa, vel litteras sine ordine, sicut acerbus lapidum; non tamen negat sylabam esse elementa, vel literas ordinate se habentes, vt ipse in eodem explicat loco.

Tertio colligitur: quod si aliquis Patrum inveniatur affirmasse totum esse aliud præter partes, intelligendus est non de alietate reali, sed de alietate rationis. Vel esse aliud præter partes divisive sumptas, non tamen simul sumptas, & vnitas, & hoc intendit D. Tho. in 3. dist. 2. quæst. 1. art. 3. quæstiunc. 1. dum ait in Christo fuisse corpus, & animam, & vlterius formam totius, quod est dicere. Verbum assumpsisse corpus, & animam non scorsim, & divisive, sed corpus, & animam, vt inter se vniuntur, et faciunt humanitatem; & hæc de art. isto, & toto lib. 1. physicorum, locis in art. citatis, & etiam in sprecedētibus ad Phylosophum applicanda.

LI

LIBER SECVNDVS.

PHYSICORVM.

PRINCIPALIOREM de Natura, causa efficiente, & finali, Aristoteles in secundo libro, disputationem induxit; & in omni arte, casu, & fortuna, ingenij sui, sedes, & tecta locavit. Naturæ quidem ante omnia, virtutem prædicat, excellentiam indicat, cuius varia semper, & numerosa potestas, intrinseca rebus, cunctorum motibus vna, melior est omnibus, latis extensissima regnis; quæ vtique, tàm in viventibus, quam non viuentibus, laboriosa viget; nunquam otiosa latet: quamque cupiditas artis semper emula, imitari cupit, sed artis forma, si natura apparet, semper obscura silet. Fortunæ insuper, quæ ordinem mutat, mutationes ordinat, & invariabili doctrina describit, quam variabilem esse docet, quam pedibus prisci vates finxere carentem, inque pila stantem, pennigeramque Deam. Rursus etiam inter omnia prædicta, differentiam inveniri, demonstratione declarat, & claritate demonstrat; & dum eorum proprietates, mentis fulgore corrusco, abundantius explicat, explicatione corruscat. Et tandem ad causas, feliciter transeundo, discurrit, & discurrendo, felicissime transit: felix definit omnes, felix consequitur fines, felix peruenit ad metas, & felix, qui rerum potuit cognoscere causas. Talem ergo felicitatem præstet nobis Doctor veritatis, Angelicus Thomas Ecclesiæ lumen Aquinas, cui tot sunt dotes, quot grana segetes, metalla generat Alpes, quot gemmas continet indus niger, quot hervas germinat ager, quot fluvius aquas, quot mare tenet arenas. Cuius gratia sit, quæstio prima de natura.

ARTICVLVS I.

Quibus competat ratio naturæ.

§. I.

Definitio naturæ explicatur.

DIversas naturæ acceptiones, 1. p. q. 29. art. 1. explicavit D. Tho. quibus tamen omissis, ad illud, quod principalius est, devenientes, traddimus definitionem naturæ, de qua Philosophus in præsenti textu 3. est ergo natura: *Principium, & causa motus, & quietis, eius in quo est primum per se, & non secundum accidens.*

Bonitas definitionis istius probatur, particulas explicando. Illa namque particula principium, & causa, ponitur loco generis, quia in ratione principij convenit natura cum privatione, quæ est principium, licet non sit causa, & propterea rationem naturæ non habeat. In ratione vero causæ convenit natura cum causa extrinseca effectiva, vel finali. Aliæ autem particulæ *motus, & quietis* accipiuntur per distributionem accommodam, ita vt nulla sit natura, quæ non sit principium motus, vel quietis, & aliqua etiam natura sit, quæ est principium vtriusque, sicut lapidis natura, quæ est principium motus in centrum, & simul quietis in ipso.

Illa particula, *eius in quo est*, significat, naturam debere esse subiectum ipsius motus cuius est naturale principium, quia ignis v. g. non habet naturam, propterea, quod alia calefacit, & movet, sed potius, quia in se recipit motum sursum, & in se ipso habet principium illius.

Illa particula *primum* denotat naturam debere esse, non principium, & causam qualemcumque, sed principium radicale, & primum motus. Alia particula *per se, & non secundum accidens* excludit à ratione naturæ illud principium motus, quod solum per accidens, & non per se, est in eodem subiecto, in quo motus reperitur, sicut ars qua medicus se ipsum curat, per accidens est in ipso medico, & æque bene ars esset principium motus sanationis, & fortasse melius, si infirmus non haberet artem, & ab alio curaretur.

Sed instabis contra defi-

finitionem assignatam; quia nihil potest esse principium oppositorum; sed motus, & quies opponuntur: ergo natura non potest esse motus, & quietis principium.

Respondetur: distinguendo mai. oppositorum simul, & in eodem statu convenientium subiecto, concedo mai. divisiue convenientium, nego mai. & concessa min. negatur conseq. Quia natura non est principium motus, & quietis, vt habendæ simul cum motu, sed habendæ successiue, vel pro tempore diuerso, sicut natura lapidis est principium motus, antequam veniat ad centrum, & principium quietis cum in centro reperitur.

Sed instabis: natura non potest radicare opposita, etiam successiue convenientia, vel pro diverso statu: ergo nulla est solutio. Probatur ant. natura inclinationem habet ad ea, quæ radicat; sed non potest habere inclinationem ad opposita, alias daretur duplex opposita inclinatio in eadem natura: ergo non potest opposita radicare, etiam pro diverso tempore convenientia.

Secundo instabis: Natura non potest esse principium non entis, vel nihili; sed quies est carentia motus, & consequenter est nihil: ergo natura non potest esse principium quietis.

Respondetur negando antec. & ad probationem, negatur min. Quia inclinationes ad terminos oppositos successiue convenientes, vel pro tempore diverso, non sunt inclinationes oppositæ, quia non tendunt ad terminos ipsos, vt exercentes oppositionem, & simul habendos, & ita inclinatio, ad terminos, quorum vnum alterum excludit, potest esse simul in materia; sicut homo simul habet potentiam, ad sedendum, & ambulandum, licet non habeat potentiam, ad sedendum, & ad simul ambulandum; & eadem gratia iustificans est principium meriti, & motus pro statu viæ, & visionis beatæ, vel quietis, pro statu patriæ.

Ad secundam instantiam respondetur: naturam non esse principium quietis, & causam illius, quatenus quies est præcisse carentia motus, sic enim quies non habet causam per se; sed natura est principium quietis, secundum quod quies est possessio termini, permanentia, & conservatio in loco naturali, secundum quam ratio-

onem, quies est aliquid positivum, & primario terminat inclinationem naturæ.

Secundo arguitur. Calefactio ignis est illi naturalis; & tamen non recipitur in igne, sed potius in subiecto, quod calefacit, eo quod actio transiens non recipitur in agente, sed in passo: ergo datur motus naturalis nō receptus in subiecto, in quo est natura, qui talem motum radicat.

Respondent aliqui: Calefactionem ignis esse quidem naturalem propter inclinationem principij passivi scilicet materię, quæ reperitur in ligno in quo calefactio recipitur, & ita calefactio recipitur in subiecto, in quo est natura, quæ est principium ipsius, non activum, sed passivum.

Hæc tamen solutio cōtinet doctrinam falsam, quia calefactio, quæ producit calorem vt octo, vel saltim calorem vt septem, est naturalis in ligno in quo recipitur; calefactio vero, quæ minorem calorem producit, semper est ligno violenta, eo quod est contra inclinationem formæ ligni, quę prædominatur in ligno, vsque ad vltimam, vel penultimam dispositionem, ad formam oppositam, & motus contra inclinationem prædominantem semper est violentus, consequenterque calefactio solum dici potest naturalis, propter naturam calefacientis; & tamen non recipitur in ipso: ergo manet insolutum argumentum: & ideo aliter.

Respondetur: distinguendo mai. naturalis in lata acceptione, concedo mai. Strictè naturalis, nego mai. Et concessa min. negatur cōsequent. Illa namque calefactio non est naturalis in sensu proprio, qualiter accipitur in præsenti, pro motu videlicet, qui est à principio intrinseco subiecti, cuius est motus: sed solum est naturalis naturalitate sumpta pro inclinatione naturali ad terminum, vel pro termino talis inclinationis, sicut infrigidare dicitur naturale aquæ vel niui, & Angelo naturale est, se ipsum cognoscere, & homini circa plura discurrere.

Ex his, quæ diximus, supradictam definitionem explicantes, clarissime constat, tradditam diffinitionem esse quidditativam, quia datur per esse primum, & radicale principium motus, & quietis, esse vero primum, & radicale principium motus, & quie-

quietis, est de essentia naturæ, eo quod est primũ, quod intelligitur in natura, & essentia rei debet esse ea forma, quæ primo intelligitur in ipsa re. Tum etiam, quia nomen naturæ per se primo significat conceptum radicis, motus, vel operationis, & ita, nec de potentia absoluta potest dari natura, quæ non sit motus, vel quietis, quod quidem signũ est, esse primum, & radicale principium esse de essentia naturæ, & consequenter, diffinitionem datam esse quidditativam; sicut gratia sanctificans essentialiter diffinitur per esse principium radicale cognoscendi, & amandi Deum tanquam authorem, & finem connaturalem, & ipsam etiam divinam naturam, constituimus per illud prædicatum, quod est prima radix operandi.

Sed instabis: prius est naturam esse in se ipsa, quam operari, eo quod operari sequitur ad esse: ergo esse primum, & radicale principium, non est, quod primo intelligitur in natura, & consequenter essentia naturæ non est.

Respondetur: distinguendo antec. naturam secundum conceptum essentiæ concedo antec. Secundũ conceptum naturæ nego antec. & conseq. Natura namque secundum conceptum essentiæ dicit ordinem ad esse, & prior est, se ipsa, secundum conceptum naturæ, quamvis hi duo conceptus non distinguantur adæquate; natura vero, secundum rationem naturæ, non est prius, quam esse radicem operandi, sed potius in conceptu radicis consistit esse differentiale naturæ, & quando dicitur, prius est esse, quã operari intelligitur de operatione exercita, & potentia proxime operatiua, quæ supponunt esse subiecti; non tamen de operari radicaliter in actu primo, quod non cõsequitur ad esse, sed est ipsum esse naturæ, nam tale prædicatum, licet connotet motum, & operationem possibilem, non tamen dicit relationem ad ipsam, sed vere absolutum est.

Dices natura in diffinitione prędicta, definitur per motum, qui est illius effectus: ergo definitio descriptiua est.

Respondebis: non definiri per motum in recto, sed per esse principium radicale illius in quo essentia naturæ sita est.

Sed instabis: natura non potest essentialiter diffiniri per

per ordinem ad aliquod accidens, eo quod est substantia, & consequenter est aliquid absolutum, & ens ad se, & non per ordinem ad accidens, sed in definitione data diffinitur per ordinem ad motum, qui est accidens: ergo definitio essentialis nõ est.

Respondetur: distinguendo mai. per ordinem relativum, concedo mai. per ordinem connexionis, vel connotativum, nego mai. & secundum eandem distinctionem minoris, negatur consequent. Natura namque non diffinitur per veram relationem ad motum, sed solum per connexionem, & connotationem ad ipsum, eo quod principium, & causa diffiniri non possunt, sine connotatione ad effectum, quæ tamen connotatio non extrahit naturam à ratione entis absoluti, & entis ad se, siquidem connotatio ista vera relatio non est.

§. II.

Violenti definitio explicatur.

Statuta definitione naturæ, violentum definire debemus, quod sit illud, *Quod fit ab extrinseco, passo non conferentè vim.* Quę definitio coincidit cum alia à Philosopho tradita 3. Ethic. cap. 1. dicente: *Violentum est cuius principium est foris, in quod nihil confert is, qui agit, aut patitur.* Sicut quando lapis proijcitur sursum, talis motus est violentus, quia fit ab extrinseco, scilicet à proijciente lapidem, & ipse lapis non confert, vel iuvat ad motum, sed potius illi, ratione propriæ gravitatis, positive resistit, qualiter in præsenti intelligitur illa particula, passo non conferente vim, quia videlicet, ad violentum non sufficit, quod passum mere negatiue se habeat, sed requiritur, quod positiue resistat per contrariam inclinationem, nam lapis non confert vim ad formam artificialem, in lapide introducendam; & tamen quia positiue non resistit, forma ipsa artificialis lapidi violenta non est. Alia autem particula *fit ab extrinseco* excludit naturale, & voluntarium, quæ debent ab intrinseco provenire.

§§

§. III.

Ad violentum sufficit esse contra inclinationem principij passivi.

DOctrina hęc expressa est D. Tho. 1. 2. quæst. 6. art. 4. dicentis: *non semper quod passum movetur ab activo violentatur, sed solum quando est contra inclinationem principij passivi.* Sentit ergo D. Tho. quod motus, qui est contra inclinationem principij passivi est violentus, & consequenter ad violentum sufficere, quod procedat contra inclinationem principij passivi.

Ratione vero probatur. Ideo quod est contra principium activum, est violentum, quia principium ipsum activum, illi per suam inclinationem resistit, sed principium passivum etiam resistit per suam inclinationem, illi quod est contra ipsum: ergo ad rationem violenti sufficit esse contra principium passivum.

Hoc idem probatur ad hominem contra Vazquez 1. 2. disp. 25. cap. 3. dicentem: principium passivum habere rationem naturæ, sed si rationem naturæ habet, violentum erit, illud, quod est contra ipsum: ergo ad rationem violenti sufficit esse contra inclinationem principij passivi.

Dices: Arist. in 2. physic. text. 9. docet, quod violentum est contra intrinsecum impetum passi; sed impetus activitatem significat: ergo ad violentum requiritur, esse contra principium activum.

Dices secundo. D. Tho. quæst. 5. de potentia art. 5. docet: quietem cęlorum post diem iuditij non fore violentam, quia motus cœlorum non est naturalis ratione principij activi, quod post diem iuditij perseverabit in cœlo. Sentit ergo D. Tho. ad violentiam requiri, quod fiat contra principium activum.

Dices tertio: quod humanitas Christi habet inclinationem passivam ad propriam subsistentiam; & tamen illa carere, non est humanitati violentum. Et similiter aer habet inclinationem ad lucem, & materia ad formam; & tamen carentia lucis non est aeri violenta, nec materia violentiam patitur, quando amittit formam, quam antecedenter habebat.

Res-

Respondetur ad primam replicam, quod impetus non semper significat activitatem; sed aliquando solum significat pondus, & inclinationem ad aliquid, in quo sensu ibi sumitur ab Arist. & cum principium passivum habeat etiam pondus, & propriam inclinationem, inde fit, esse violentum, quod procedit contra principium passivum.

Addimus: propositionem Arist. non esse exclusivam, sed solum assertivam, & ideo ex quo illud, quod est contra impetum subiecti, violentum sit: non infertur, non esse violentum, quod est contra inclinationem principij passivi; sed Arist. in principio, activo, quod est magis notum, apposuit exemplum.

Ad secundam respondetur: ly quia adductum à D. Tho. non dicere causam absolute, sed solum causam ex suppositione, quia post diem iuditij non erit in cœlo principium passivum, inclinatum ad motum, eo quod non erit tunc influxus cœli in hæc corpora inferiora, & hoc supposito, bene infertur, quietem non fore violentam, quia motus naturalis non est ratione principij activi, & ideo si aliunde supponitur, post diem iudicij non manere principium passivum inclinatum ad motum, bene inferetur, quietem non fore violentam.

Ad tertiam: negatur mai. quia inclinatio, quam humanitas Christi habet ad propriam subsistentiam satiata est per subsistentiam divinam infinitam, & eminenter continentem subsistentiam creatam, & præstantem humanitati, quidquid propria subsistentia præstaret, & ideo humanitas actuata per subsistentiam divinam, non manet cum inclinatione proxima, & expedita ad subsistentiam creatam.

Ad illud de aere dicitur: quod aer non inclinat determinate ad lucē; sed ad lucem, vel tenebras, & similiter materia non inclinat ad hanc formam determinate, sed ad omnes vage, & sub ratione communi formæ, quapropter, aer maneret violentus si luce, & tenebris careret, non tamen cum sola carentia lucis; & materia si careret omni forma, non tamen propter carentiam istius determinate. Sicut oculus dispositus ad videndum maneret etiam violentus si privaretur omni specie, & corpus, ad motum præparatum, privaretur omni motu.

§.

§. IIII.

Naturalia ab artificialibus distinguntur.

ANgelicus Præceptor 1. 2. quæst. 57. art. 5. docuit, quod ars est *recta ratio operum faciendorum iuxta regulas artis.* Id est, habitus, quo mediante, facit potentia opera conformia regulis artis. Vnde ars solum est principium proximum, in quo distinguitur à natura, quæ est radicale principium.

Artem autem non posse efficere opera naturæ cõmuniter affirmant Phylosophi, & iure optimo, quia ars nullam formam naturalem potest efficere: ergo opera naturæ facere non potest. Probatur ant. Forma naturalis non continetur in virtute artis, sed solum continetur forma artificialis: ergo ars nullam formam naturalem potest efficere. Probatur ant. nullus habitus continet in vritute sua, nisi effectum eiusdem lineæ, sicut habitus philosophiæ solũ continet actus ad physicam pertinentes, & habitus cuiuscumque virtutis solum etiã continet actus pertinentes ad eandem speciem, ad quã pertinet virtus: ergo nulla forma naturalis continetur in virtute artis; sed tantummodo forma artificialis, in illius virtute continetur. Nã hæc sola pertinet ad lineam ipsius entis.

Confirm. Opera naturæ procedunt à primo, & radicali principio, & ab illius virtute instrumentaria; sed habitus artis, nec est principium radicale, nec virtus illius instrumentaria, siquidem non dimanat ab illo: ergo habitus artis non potest efficere opera naturæ.

Confirmatur, & vrgetur: quia ars operatur, media idea artificis; sed mediante idea, non potest efficere opera naturæ, siquidem idea in creatis, solum est respectu artificialium: ergo idem quod prius.

Rursus: quia ens artificiale procedit efficienter ab arte; sed ars est extra ipsum artificium, eo quod ars solum invenitur in ratione practica operantis: ergo ens artificiale est, cuius principium est extra, & consequẽter non est ens naturale, ac proinde ars, non faciet opera naturæ,

Dices: Sanitas infirmi naturalis est, & panis etiam est ens naturale, & tamen

sunt

fiunt per artem: ergo ars potest opera natura efficere.

Respondetur: Sanitatem non causari ab arte, sed à medicina, quæ per artem applicatur, & panem etiam non fieri ab arte, sed ab alijs, quæ per artem applicantur scilicet à fermento, farina, & aqua, & ita opera naturæ solum fiunt ab arte efficienter applicatiue, quatenus ars applicat activa passiuis, & sic opera naturæ facit.

Sed instabis: quod in libro exodi narratur magos Egyptiorum fecisse serpentes, & alias plagas, & virgas in serpentes convertisse; sed hoc per artem fecerunt. ergo.

Respondetur tamen ex D.Thom. quæst. 3. de potentia art. 1. ad 3. Serpentes illos non fuisse factos per artem, nisi tantum applicatiue, quia dœmones applicando aliqua naturalia, & illa coniungendo cum alijs fecerunt talia viuentia resultare, secundum diuersam dispositionem illorum entium naturalium, quæ dœmones applicabant.

Modo autem explicata natura artis facilis manet via ad probandum naturalia ab artificialibus esse distincta, quia naturalia habent in se principium sui motus, secus autem artificialia: ergo ad inuicem distinguuntur. Probatur antecedens naturale constituitur per formam naturalem, & ens artificiale, per formam artificialem; sed forma naturalis est principium motus naturalis; forma vero artificialis principium motus non est: ergo naturalia habent in se principium sui motus; secus autem artificialia.

Sed instabis: aliqua entia naturalia sunt aptiora ad vnam formam artificialem, quam ad alteram recipiendam; ergo entia artificialia, quæ fiunt ex ipsis habent in se principium passivum suæ formæ, & ipsius motus, quo forma artificialis introducitur, consequenterque non distinguuntur ab ente naturali.

Confirm. forma artificialis est principium alicuius motus: ergo ratio supra facta nititur principio falso. Probatur ant. Forma artificialis navis est principium passivum motus ipsius navis, & forma artificialis plaustri est principium passivum motus eiusdem: ergo ant. verum est. Probatur ant. sine forma artificiali non posset moveri navis, nec plaustrum moveretur ab equis: ergo forma artificialis vtriusque

est

est principium motus.

Ad instantiam respondetur: aliqua entia naturalia esse magis apta ad vnam formam artificialem, hæc tamen maior aptitudo non est per modum inclinationis, & exigentiæ, sed solum per modum non repugnantiæ, & primum requirebatur vt illud principium passivum rationem haberet naturæ.

Ad confirmationem vero respondent aliqui: formam artificialem esse principium motus, quantum ad modum, vel quantum ad maiorem velocitatem; non tamen quantum ad substantiam motus, & in quo distinguitur a forma naturali, quæ est principium intrinsecum motus, quantum ad substantiam ipsius.

Hæc tamen solutio vera non est; quia modus velocitatis est aliquid naturale, licet imperfectum, & consequenter non potest in forma artificiali radicari; si namque forma artificialis radicaret motum, quantum ad modum velocitatis iam haberet rationem naturæ, ac proinde esset forma naturalis, non autem artificialis.

Respondetur igitur aliter ad argumentum: quod licet sine forma artificiali non posit navis moveri, non inde infertur talem formam esse principium motus, sed solum esse conditionem ad talem motum requisitam. Principium vero in quo motus radicatur, solum est forma ligni, & aliorum, ex quibus conficitur navis.

Sed instabis: forma artificialis dat esse, & constituit ipsum ens artificiale: ergo erit principium motus, quia operari sequitur ad esse, & consequenter si talis forma dat esse, dabit etiam operari.

Respondetur facile: quod operari sequitur ad esse naturale, non tamen ad esse artificiale. Vnde in artefacto logicali, forma rationis dat esse, & ipsam demonstrationem constituit; & tamen forma rationis non est principium quo demonstratio producit habitum realem, sed sola conditio est; causa vero realiter productiua est ipsa virtus naturalis intrinseca præmissarum.

Sed instabis: quando corpus pyramidale, & corpus rotundum æquali impulsu proijciuntur, perfectius mouetur corpus rotundum, quam corpus pyramidale, sed illa maior velocitas, & perfectio provenit ab artificiali forma, tanquam ab ipsius principio: ergo forma

ma artificialis non solum est conditio, sed etiam principium motus. Probatur min. illa maior velocitas, & perfectio non prouenit ex maiore virtute moventis; siquidē vtrumque corpus æqualiter impellitur ab agente: ergo provenit solum ab artificiali forma.

Respondetur: negando min. Quia illa maior perfectio, & velocitas radicaliter provenit à forma naturali, quæ coniuncta cum tali forma artificiali sphęrica, vel rotunda velociorem motum radicat, efficienter autem illa velocitas provenit ab impellente, ex cuius actione, velotior motus resultat in corpore rotundo propter maiorem dispositionem ad motum. His ergo pro generali doctrina constitutis, ad principia naturalia devenienedo.

§. V.

Statuitur prima conclusio.

Materia, & forma habent rationem naturæ.

COnclusionem istam docuit Angelicus Doctor 2. physic. lect. 1. & 2. vbi asserit, quod in rebus naturalibus eodem modo est principium motus, quo eis convenit mouere, quibus ergo movere convenit est principiū motus activum, quibus autem convenit moueri, est principium passivum, quod est materia, quod principiū, in quantum habet potentiam naturalem ad talem formam, & motum, facit esse motum naturalem: ergo principium activum, & passivum, vel materia, & forma habent rationem naturæ.

Ratione vero quoad vtramque partem breviter probatur conclusio, quia forma substantialis est primum, & radicale principium activum motus; materia autem est primum passivum: ergo vtraque habet rationem naturæ. Patet conseq. quia ly primum, & radicale in definitione naturæ, extensiuè sumitur, quatenus primum radicale, tàm activum, quàm passivum comprehendit, & in oppositum non est assignabilis ratio. Antecedens similiter constat: quia motus alterationis, generationis, & corruptionis radicatur in materia, & non in forma; eo quod tendit ad non esse formæ, & destructionem illius. Et motus gravis in centrum radicatur in forma grauis, à qua gravitas ipsa dimanat: ergo forma est primum principi-

cipium activum, & materia primum, & radicale passivum.

Sed instabis: Quia D.Th. 3.p.q.33.docet: Conceptionem Christi Domini in visceribus B. Virginis non naturalem, sed miraculosam fuisse, & virtute Spiritus Sancti; & tamen principium passivum, scilicet virgo Beata, fuit principium naturale: ergo principium passivũ ad rationem naturæ non sufficit.

Respondetur distinguendo min. Naturale in esse entis, concedo min. In ratione mobilis, nego min. & conseq. Licet namque Beata virgo fuerit entitatiuè naturalis, fuit tamen supernaturaliter mota virtute Spiritus Sancti: ad motum vero naturalem requiritur principium passivum moueri cõsueto modo, & naturaliter ab activo.

Secundo instabis. Materia lapidis nullum motum radicat: ergo rationem naturę non habet. Probatur antec. Non enim radicat motum sursum, vel motum deorsum divisivè, & terminatè: quia non est maior ratio vnius quam alterius; sed vtrumque radicare non potest: ergo nullum motum radicat. Probatur minor. Motus illi sunt contrarij; sed principium naturale non potest motus contrarios radicare: ergo minor vera est.

Confirm. Nec motus sursum, nec deorsum recipitur in materia prima: quia in via D. Thom. accidentia in cõposito recipiuntur: ergo materia primum principium nõ est motus sursum, vel deorsum.

Respondetur ad argumentum communiter: Motus illos inter se esse contrarios, non tamen comparativè ad principium: quia respiciuntur per modum vnius termini adæquati, & vt acquirendi pro diverso statu, non tamen vt simul habendi. Sicut motus, & quies inspiciuntur à natura, non tamen vt simul habenda.

Dices: Natura est ad vnum determinata: ergo principium naturale non potest motus inter se oppositos radicare.

Respondetur distinguendo antec. Ad vnum ex parte modi, concedo antec. Ad vnum materialiter, & ex parte rei, nego ant. & conseq. Quia natura ex parte modi est ad vnum determinata; eo quod non tendit ad vnũ cum indifferentia ad oppositum, sicut agentia libera: ex parte verò rei potest respice-

cere plura. Sicut appetitus materiæ naturalis, & innatus terminatur ad omnes formas.

Ad confirmationem verò dicimus: quod accidentia immediate recipiũtur in cõposito, tamquam in subiecto quod; cæterum subiectum quo primum, & radicale, quod est prima ratio recipiendi, est ipsa materia, ratione cuius compositum recipit accidentia.

Hæc solutio sufficienter argumento satisfacit, vera tamen non est: quia materia radicare non potest motum non conformem illius inclinationi; sed motus deorsum in lapide, conformis nõ est inclinationi materiæ: ergo illum radicare non potest: probatur min. Motus deorsum non disponit ad novam formam, sed potius conducit ad lapidem conservandum: ergo non est conformis inclinationi materiæ, quæ appetit nouam formam, & motus præparantes ad illam; & ideo aliter.

Respondetur argumento. Materiam lapidis radicare motum sursum, qui tendit ad lapidis destructionem & disponit ad nouam formam. Et ideo conformis est inclinationi materiæ; non tamen talis motus in materia radicatus dicitur naturalis, eo quod est contra inclinationem formæ, quæ semper prædominatur, vsque dum materia habeat plures dispositiones ad oppositam formam. Ad confirmationem vero bona est data solutio.

Tertiò instabis. Si materia haberet rationem naturæ, calefactio aquæ esset illi naturalis: nam talis calefactio disponit ad novam formam, quam materia appetit; & consequenter est materiæ conformis, & ita erit naturalis, si semel materia habet rationnem naturæ; sed hoc non est dicendum: ergo materia natura non est.

Respondetur distinguendo mai. Calefactio productiva caloris vt octo, vel saltim vt septem, concedo mai. si minorem calorem producat, nego mai. min. & conseq. quia si calefactio producit minorem calorem, adhuc inclinatio formæ prædominatur in subiecto; & ita calefactio, quamvis in aqua radicetur, erit violenta: eo quod est contra inclinationem formæ prædominantem. Si vero calefactio producit calorem vt octo, vel vt septem, iam in subiecto prædominabitur inclinatio materiæ radicantis talem mo-

motum; & ideò calefactio erit à quæ naturalis.

Sed vrgebis. Motus ad formam artificialem non est naturalis; & tamen est materiæ conformis: ergo materia natura non est.

Secundò. Materia ex se non est principium motus sursum specificè sumpti, sed hoc solum habet à forma; eo quod materia indifferens est ex propria natura, tam ad motum sursum, quam ad motum deorsum: ergo materia lapidis nullum motum ratione sui radicat; & consequenter natura non est.

Tertiò. Ens naturale non distinguitur ab artificiali ratione materiæ, sed ratione formæ: quia aliquando materia vtriusque eadem est; sicut eadem est materia ligni, & materia cathedræ: ergo materia non est natura: aliàs ratione illius esset ens naturale ab artificiali distinctum.

Respondetur ad primam distinguendo min. Conformis negativè, concedo min. Positivè, nego min. & conseq. quia motus ad formam artificialem non est conformis positivè materiæ, quæ non dicit inclinationem positivam ad ipsum, sed solam non repugnantiam, & potentiam obedientialem: quę conformitas cum principio passivo satis non est, vt motus sit naturalis.

Ad secundam respondetur. Materiam lapidis à se ipsa, tamquam à ratione formali habere radicare motum sursum in lapide, & solum à forma tamquam à conditione dependere. Sicut forma ad radicandum motum deorsum, à materia tamquam à conditione dependet; non enim radicat, nisi materiæ coniuncta.

Ad tertiam respondetur: Nunquam materiam entis naturalis esse eandem cum materia entis artificialis: quia materia entis artificialis est totum substantiale. Materia verò entis naturalis semper est pura potentia, & ipsa materia prima.

Contra secundam partem conclusionis arguitur primò. Quia forma non viventium non est principium activum motus; eo quod non viventia non moventur à se, sed solum à generante: ergo talis forma natura non est.

Confirm. Natura semper est principium motus existentis in eodem subiecto, in quo est ipsa natura; sed principium activum non est principium motus eius in quo est, sed alterius subiecti: nam movere activè sem-

per est respectu alterius: ergo principium activum non habet rationem naturæ; & consequenter forma natura non est.

Respondetur ad argumentum. Quod licet motus non viuentium sit efficienter à generante, provenit tamen ab illorum forma radicaliter dimanativè, quatenus à forma dimanat, & hoc ad rationem naturæ sufficit.

Ad confirmationem verò facilè respondetur. Quod activè movere, non semper est respectu alterius, sed quandoquè respectu sui: nam forma ignis est principium motus sursum, per quem ignis ipse movetur, & forma viuentis est principium activum motus vitalis, per quem viuens se mouet in actu secundo.

Dices: Principium activum motus solum habet mouere, vel agere, non verò esse mobile pasiuè: ergo non est principium motus eius in quo est.

Respondetur: Principium activum motus solum habere movere subiectum, sed quandoquè mouet subiectum in quo est. Sicut ignis ratione formæ mouet se ipsum, & ratione materiæ mouetur.

Dices: obiectum Philosophiæ non est ens mobile actiue, sed solum mobile pasiuè: nam obiectum physicæ explicatur per hos terminos *ens mobile*, per quos tantum explicatur mobile pasiuè: ergo mobile ratione principij actiui non pertinet ad obiectum philosophiæ: ac proinde principium activum naturale non est.

Respondetur facile: quod per ly mobile, quod est obiectum philosophiæ, intelligitur vtrumque mobile, tam activum, quam pasivum: quia vtrumque per ens mobile nominamus.

Secundo arguitur: Naturale illud est quod fit à natura; sed anima rationalis nō fit à natura, sed à solo Deo producitur: ergo anima rationalis natura non est.

Respondetur: Quod vt aliquid habeat rationem naturæ, non requiritur fieri à natura. Sicut patet in Cœlo, quod quidem in prima productione tam secundum materiam, quam secundum formam, fuit à solo Deo productum. Addimus: Animam rationalem, licet à solo Deo producatur, vniri tamen ab homine cum materia; quod ad rationem naturæ sufficit: alias nec ipsa materia rationem naturæ haberet, quia ab ho-

homine non producitur, sed solum vnitur.

Arguitur tertio: Anima rationalis formaliter vt talis non est principium motus sensibilis, & physici: ergo non habet rationem naturæ; & consequenter aliqua forma natura non est: probatur antec. Anima rationalis formaliter vt talis solum radicat operationes intelligendi, & amandi; sed istæ nõ sunt formaliter sensibiles: ergo non est principium motus sensibilis, & physici.

Respondetur distinguendo min. sensibiles in se, & formaliter, concedo min. Præsupositivè, nego min. & conseq. Quia intellectus pro statu vitæ præsentis intelligit per species abstractas à sensibus, quæ semper connotant materiam sensibilem, & eandem connotat intellectio: & ita anima, vt radicat operationes intelligendi, & amandi, vt dependentes à sensibus, & materiam sensibilem connotantes, habet rationem naturæ.

Dices. Iuxta solutionem datam, operationes intelligendi, & amandi entitativè, & in se ipsis non sunt operationes sensibiles: ergo anima rationalis, secundum suam entitatem cõsiderata, non habebit rationem naturæ.

Respondetur distinguendo conseq. secũdum suam entitatem præcisivè, concedo conseq. Vt corpori vnitam, nego conseq. sicut namque operationes intelligendi, & amandi secundum substantiam suam, & vt præscindentes à connotatione materiæ sensibilis, non pertinent ad philosophiam; ita anima solum vt vnita corpori, & intelligens dependentes à sensibus, habet rationem naturæ: non tamen secundum suam entitatem præcisiue sumptam. Vnde anima rationalis in statu separationis rationem naturæ nõ habet.

§. VI.

Secunda Conclusio.

Natura vniuoce dicitur de materia, & forma.

Conclusionem istam latè probavimus de actu metaphysico materiæ disputantes. Et modo illam breuiter suademus. Quia ratio naturæ vniuoce dicitur de principio actiuo, & passiuo, sed ma-

materia est primum principium passivum, & forma primum principium activum: ergo ratio naturæ vniuocè de vtraque prædicatur. Min. cum conseq. tenet, & probatur mai. quia vtrique principio, tam activo, quam passivo convenit simpliciter diffinitio naturæ, esse videlicet primum, & radicale principium motus, eius in quo est. Vt diximus, naturæ diffinitionem explicantes, & quod dependentia materiæ à forma solum est in ratione particulari, quod solum sufficit ad causandam physicam analogiam: ergo ratio naturæ vniuocè dicitur de principio tam actiuo, quam passivo.

Dices primo: forma est magis natura, quam materia: ergo ratio naturæ inæqualiter ab vtraque participatur, & consequenter analoga est.

Secundo instabis: quia Aristot. 5. metaph. cap 4. asserit, quod omnis substantia metaphorice natura dicitur, præter formam: ergo nulla substantia præter formam est simpliciter natura.

Respondetur ad primam: formam esse magis perfectam, non quidem in ratione communi naturæ, sed secundum differentiam particularem, quod solum arguit physicam analogiam, sicut homo, secundum rationem particularem perfectior est omni animali; & tamen cum omni animali, habet in rationi communi animalis, vnivocam convenientiam.

Ad secundam respondetur: Formam tribuere speciem essentialem omnibus rebus, & ideo sumpta natura pro quidditate, & specie, sola forma est vere, & proprie natura, aliæ vero metaphorice, & ex participatione formæ.

Sed instabis: aliæ substantiæ diuersæ à forma habent suam quidditatem, & essentiam: ergo natura sumpta pro quidditate, & essentia non convenit soli formæ, sed etiam vere, & proprie competit alijs.

Respondetur: distinguendo consequens, alijs tanquam habentibus, concedo conseq. alijs vt communicantibus, nego consequent. Aristot. namque solum intendit, quod natura sumpta pro quidditate, solum vere competit formæ, vt communicanti quidditatem, saltim completam; alijs vero solum competit quidditatem communicare metaphorice, & im-

improprie, licet vere alijs competat, quidditatem habere, sicut, & habere formam.

§. VII.

Tertia Conclusio.

Cœlum vere, & proprie habet naturam.

Conclusio ista, quantum ad omnes Cœlos probatione indiget, & in primis de Cœlo Empyreo probatur. Quia cœlum empyreũ habet influxum in alios cœlos inferiores, & virtutem continendi illos, & aliquo modo causandi, sicut docet Angelicus Doctor 1.p.quęst. 66.artic. 3. ad 2. per ea verba: *Probabilius tamen videtur dicendum, quod sicut supremi Angeli, qui assistunt, habent influentiam super medios, & vltimos, qui mittuntur, quamvis ipsi non mittantur, secundum Dionysium; ita Cælum Empyreum habet influentiam super corpora, quæ moventur, licet ipsum non moveatur: & propter hoc potest dici, quod influit in primum Cœlum, quod movetur, non aliquid transiens, & adveniens per motum, sed aliquid fixum, & stabile; puta virtutem continendi, & causandi, vel aliquid huiusmodi ad dignitatem pertinens*: Sed influxus iste in Cœlo Empyreo naturalis, & sensibilis est, eo quod Cœlum Empyreum est materiale, & sensibile tantum, & ideo habere non potest nisi sensibilem, & materialem influxum: ergo Cœlum Empyreum vere, & proprie habet naturam, saltim ratione formæ, quæ talem influxum radicat.

Ratione insuper probatur; quia ad rationem naturæ sufficit, esse principium naturale motus, vel quietis; sed in Cœlo Empyreo est principium naturale passivum suæ perpetuæ quietis; nam Cœlum Empyreum, cum sit sedes Beatorum, & adhoc ab authore productum, habet inclinationem ad quietem perpetuam, conducentem, vt Sancti sedeãt, & requiescant in illo: ergo Cœlum Empyreum vere, & proprie habet naturam.

De cæteris autem Cœlis probatur conclusio nostra: Quia in omni cœlo (præter empyrium) datur motus naturalis: ergo in quocumque cœlo reperitur vera natura. Probatur ant. primo. Influxus in hæc inferiora cuicumque cœlo naturalis est, eo quod cœlum fuit productum à Deo, vt in-

influeret in hæc inferiora, vſque quo numerus electorum compleretur, & ideo cœlum naturaliter inclinatur ad prædictum influxum; ſed influxus ille per motum fit: ergo in omni cœlo datur motus naturalis.

Secundo probatur ant. Cui eſt naturale medium ad aliquem finem, etiam finis naturalis eſt; ſed figura circularis, & rotunda eſt medium aptiſsimum ad motum circularem, & eſt naturalis cœlo: ergo motus ipſe naturalis eſt.

Tertio probatur antec. Cœlum habet aliquam inclinationem naturalem; ſed non aliam quam ad influendum in hæc inferiora; alia namque aſsignabilis non eſt, vel ſaltim hæc præcipua erit, ſiquidem cœleſtes orbes ſunt cauſa vniverſalis horum inferiorum: ergo naturaliter inclinatur ad motum, quo mediante in inferiora influit, & conſequenter motus naturalis erit.

Dices: quod motus naturalis debet eſſe à ſtatu non naturali, ad ſtatum naturalem, ſicut conſtat in lapide, qui movetur à loco non naturali ad centrum, in quo naturaliter quieſcit; ſed motus cœli talis non eſt, eo quod cœlum numquam eſt extra ſtatum naturalem: ergo motus cœli non eſt naturalis.

Sed negatur mai. illa namque ſolum eſt vera in motibus corruptibilium, qui ordinantur ad quietem, non tamen in motu cœli, qui ad quietem non ordinatur.

Dices: motus naturalis ordinatur ad quietem, ſed motus cœli non ordinatur ad quietem, iuxta ſolutionem datam: ergo naturalis non eſt.

Reſpondetur: non omnẽ motum naturalem eſſe propter quietem, ſed ſolum, quando mobile cum motu imperfectum eſt, vſque dum quietem conſequatur; cæterum perfectio cœli in ipſo moveri conſiſtit. Inſtantia eſt in motu cordis, qui naturalis eſt, & non ordinatur ad quietem, quia illius perfectio in ipſo moveri conſiſtit.

§. VIII.

Argumentis contrariorum occurritur.

ARguitur primo contra concluſionem iſtam. Si motus cœli eſſet naturalis, duplex motus oppoſitus, & contrarius, conveniret naturaliter cœlo; ſed duo mo-

motus contrarij non possunt, eidem subiecto naturaliter convenire: ergo motus cœli naturalis non est. Probatur mai. Motus quo cœlum movetur ab oriente in occidens, & ab occidente in oriens, est duplex motus contrarius; siquidem vterque motus tendit ad oppositum terminum; sed isti competunt cœlo: ergo si motus cœli naturalis esset, duplex motus contrarius, cœlo conveniret.

Respondetur: tales motus non esse contrarios, nec esse duos motus, sed potius partes eiusdem motus circularis, & continui, nec terminos eorum aliquam oppositionem habere, sed vnum esse viam, ad alterum adquirendum.

Sed instabis: saltim motus proprius cœlorum, & motus, quo moventur ad motum primi mobilis sunt motus contrarij, & oppositi, quia motus proprius Cœlorum tardus est, & alter motus est velocissimus, & motus tardus, & velox oppositionem habent; sed isti competunt Coelo: ergo idem quod prius.

Respondetur: negando mai. Nam tales motus non opponuntur, nec terminos oppositos habent; motus quippe tardus, & velox non semper habent rigurosam oppositionē, eo quod motus lapidis in principio tardus, velox est in fine; iuxta proverbium, motus in fine velocior, & homo existens in navi per motum proprium paulatim deambulat, & ad motum navis velocissime mouetur, & quandoque motus proprius est versus Hispaniam, & motus navis ad Indias.

Sed dices: motus primi mobilis est ab Oriente in Occidens; motus vero proprius cœlorum habent terminos transversales, respectu Occidentis, & Orientis: ergo motus isti terminos oppositos habent, & consequenter motus contrarij sunt.

Respondetur: distinguendo consequens. Oppositos materialiter, concedo conseq. Formaliter, & exercite, nego consequent. Nam termini ex se contrarij, & oppositi, si inspiciantur à mobili secundum diuersum respectum ad virtutem moventis, formaliter non opponuntur, sicut etiam motus ipsi oppositionem non habent, vt constat in exemplo, quod sæpe adducit D. Th. in aqua maris, quæ motu proprio mouetur deorsum, &

ad motum lunæ movetur sursum, absque vlla oppositione, & in illo, qui motu nauis mouetur ad Oriens, & motu proprio mouetur ad Occidens, & eodem modo Cœlum motu proprio movetur ad vnum terminum, & ad motum primi mobilis, ad oppositum terminum mouetur.

Secundo arguitur: Si motus cœli esset naturalis, quies post diem iuditij esset illi violenta; sed quies post diem iuditij violenta non est, siquidem erit perpetua, & nihil violentum est perpetuum: ergo motus cœli est naturalis. Mai. probatur. Motus, & quies opponuntur: ergo si motus cœli esset naturalis, ipsa quies esset violenta; quia duplex oppositum non potest esse naturale, respectu eiusdem subiecti, sicut motus sursum, & deorsum, non possunt esse lapidi naturales.

Respondetur primo: motum, & quietem non opponi rigurose, sed solum se habere tamquam imperfectum, & perfectum, & ita posse eidem subiecto naturaliter convenire, sicut lapidi convenit moveri ad centrum, & etiam quiescere in illo: Motus autem sursum, & deorsum in lapide opponuntur inter se, quia per motum sursum, non tendit lapis ad quietem desideratam, & proportionatam cum natura ipsius: sicut quies post diem iuditij erit proportionata Cœlo.

Secundo respondetur: opposita, pro diverso statu posse naturaliter convenire, & ita post motum, posse quietem convenire naturaliter Cælo, quia motus Cœli ordinatur, ad influendum in hæc inferiora, & cum iste finis cesset in die iuditij post talem diem erit quies naturalis in Cœlo.

Dices: si motus est naturalis, quies illi opposita nō erit ab intrinseco Cœli, nam duplex oppositum non potest ab intrinseco provenire: ergo si motus esset naturalis Cœlo, quies post diem iuditij non esset ab intrinseco ipsius, consequenterque naturalis non esset.

Respondetur: duplex oppositum, pro statu, & tempore diverso posse ab intrinseco convenire: sicut lapis naturaliter movetur ad centrum, & post motum naturaliter, & ab intrinseco, quiescit in illo.

§§

§. Vltimus.

Corollaria ex dictis.

EX dictis in articuli discursu colligitur primo: rationem naturæ non posse Deo, & Angelis convenire: Deo quidem, quia propter summam perfectionem non potest motum sensibilem, & physicum radicare. Angelis vero, quia natura spiritualis illorum, non potest etiam radicare motum sensibilem, & materialem, naturæ complete spirituali repugnantem.

Dices: Deus habet naturam Divinam, & Angelus veram naturam Angelicam: ergo in Deo, & Angelis reperitur vera natura.

Respondetur: In Deo, & Angelis, reperiri veram naturam sumptam pro quidditate, & essentia, non tamen acceptam pro principio radicali motus sensibilis, qualiter de natura loquimur in præsenti.

Secundo infertur ex dictis: privationem non habere rationem naturæ, eo quod non est principium intrinsecum motus, nec est causa, quæ in motum vere influat, & hoc ad rationem naturæ requiritur. Quapropter quando Arist. in hoc lib. text. 15. asserit privationem esse speciem naturæ: loquitur de natura latissime, quatenus omne illud, quod concurrit ad fieri entis naturalis dicitur natura in lata acceptione; eo quod ad naturam requiritur, & ad illam producendam concurrit per modum termini derelicti, qualiter explicatum manet.

Tertio colligitur ex dictis: Formam totalem non esse vere naturam. Tum quia in hoc lib. text. 12. Philosophus asserit: *Quod compositum natura quidem non est, sed est, & constat natura.* Tum etiam, quia principia naturalia non fiunt ex alijs, nec ex alteratris; sed forma totalis fit ex alijs, quia ex materia, & forma componitur: ergo non est principium naturale, & consequenter natura non est.

Dices: Forma totalis est primum principium motus naturalis; ergo habet rationem naturæ. Probatur antec. Forma totalis est principium motus; sed non est principium proximum; eo quod substantia non est immediate operativa: ergo est primum, & radicale principium.

Respondebis; Formam

totalem esse radicale principium, non quidem simplex, & primum absolutè, sed radicale solum in linea determinata, & compositum ex alijs, quod destruit rationem naturæ, vel principij naturalis, nam principia naturalia non fiunt ex alijs.

Dices primo: ad rationem naturæ sufficit esse principium radicale, & primum in sua linea, non tamen requiritur esse primum absolutè, nec huius doctrinæ est assignabilis ratio; ergo si forma totalis, est primum principium in sua linea, erit etiã vere natura.

Dices secundo: motus flendi, & ridendi non radicantur in materia, nec in forma, sed tantum in forma totali: ergo forma totalis est primum, & radicale principium non in linea determinata, sed primum absolute, in ordine ad tales motus.

Respondetur ad primam: quod ly primum in definitione naturæ debet intelligi iuxta explicationem sapientum, qui definitiones invenerunt, & rectam earum intelligentiam, & antiquiores philosophi, & sapientes ly primum in definitione naturæ de primo absolute asserunt, intelligendum.

Ad secundam facile respondetur: Motus flendi, & ridendi per se primo radicari in anima rationali, quæ primo, & per se est in homine radix harum operationum; ad formam vero totalem solum reducuntur tanquam ad radicem completam, & compositam ex alijs.

Quarto colligitur ex dictis: motum procedentem contra inclinationem subiecti esse violentum, quamvis sit conformis inclinationi minus principali subiecti, & ideo motus progressivus animalis, qui causatur eleuando pedem post pedem est motus naturalis, quia licet sit contra inclinationem corporis, est tamen conformis inclinationi viuentis sensibilis, quæ principalior est.

Ex hac eadem doctrina colligitur; quod si lapis moueretur sursum ad replendum vacuum ille motus esset naturalis; eo quod quamvis sit contra inclinationem particularẽ lapidis, est tamen cõformis alteri inclinationi magis principali, qua lapis tanquam pars vniversi inclinatur ad replendum vacuum, vt ita vniuersum conservetur.

Ex eadem insuper doctrina colligitur, quod corrup-

ruptio equi, vel hominis, vel alterius corporis animati, licet cōtra inclinationem particularem, qua compositum inclinatur ad suum esse conservandum; est tamen conformis inclinationi compositi, quatenus compositum est pars vniversi, nam prout sic inclinatur ad bonum commune vniuersi, quod in diversitate generationis, & corruptionis principaliter consistit.

Quinto colligitur ex dictis: Cœlum habere rationem naturæ propter principium activum, & etiam propter principium passivum; propter principium quidem activum, quia forma Cœli radicaliter efficienter influit in hæc inferiora, & ad talem influxum, naturalem habet inclinationem.

Insuper etiam propter principium passivum, quo inclinatur ad motum recipiendum, ad motum vtique, quo efficienter ab Angelo movetur, vt ipsum Cœlum exercere possit influxum in inferiora. Et doctrina huius corolarij non satis explicatur ab alijs Thomistis asserentibus, Cœlum habere rationem naturæ solum propter principium passivum, quos tamen credimus intelligendos esse in ordine ad motum, ad quem Cœlum solum comparatur passivè, non tamen in ordine ad influxum, quem Cœlum efficienter exercet in hæc inferiora, & ad ipsum naturaliter inclinat.

Dices: motum Cœli dimanare à forma Cœli, sicut motus deorsum à forma lapidis: ergo Cœlum habet rationem naturæ propter principium demanationis activum.

Respondetur: motum Cœli non dimanare à forma cœlesti, tanquam passionem, vel proprietatem illius, sed solum ab Angelo efficienter provenire, conformiter ad naturam Cœli, quæ naturaliter exigit recipere talem motum, sicut dicitur de speciebus Angelo infusis, in primo conditionis instanti, quæ non dimanant à forma Angeli, sed vnice infunduntur à Deo, licet Angelus naturaliter exigat species illas recipere. Oppositum autem contingit in motu lapidis, qui naturaliter dimanat à forma, tanquam proprietas, vel passio ad naturā consequuta, propterea quæ alibi dicenda relinquimus. Et hæc de art. isto in hoc lib. text. 3. 11. & 12. & alijs sequentibus ad Philosophum applicanda.

QVÆS-

QVAESTIO SECVNDA.

De causis in communi.

ARTICVLVS VNICVS

Vtrum divisio in quatuor genera causae adaequata, & vniuoca sit.

§. I.

Diffinitio causae explicatur.

CAusam in communi, secundum doctrinam Arist. in hoc lib. lect. 10. D. Tho. diffinivit dicens *causam esse id, ex quo aliud sequitur*: quae diffinitio bona est, quia per illam particulam *sequitur* absolute sumptam, convenit causa physica cum causa purè logica, nam etiam ex causa logica sequitur aliud, sicut ex risibili bene infertur rationale, & ex decreto permissivo Dei, bene sequitur fore peccatum.

Per eandem autem particulam; intellectam de sequela physica per verum, & realem influxum, qualiter debet intelligi, excluduntur ab hac definitione causa logica, & privatio, & conditiones sine quibus non, quorum nullum vere, & propriè, influit in effectum. Et per andem particulam denotatur, quod causa per talem influxum facit effectum à se ipsa dependere.

Per ly *aliud* denotatur inter causam, & effectum debere esse diversitatem saltim materialem in natura inter effectum, & causam, & propterea Pater in divinis, quamvis producat filium, nō tamen est causa illius, quia filius non est alius à Patre in natura, sed potius eadem realiter natura reperitur in vtroque. Quo supposito.

§. II.

Statuitur prima conclusio.

Divisio praedicta adaequata est in quatuor genera causae.

COnclusionem istam brevi ratione probamus; quia genera causarum sunt quatuor, & non sunt plura quam quatuor: ergo diuisio adaequata est. Antec. quantum ad primam partem probatur. Quidquid fit ab aliquo efficienter fit, nam idem à se ipso effici non potest: ergo datur causa efficiens, sed causa efficiens non potest agere nisi mota ab aliquo fine

fine, eo quod omne agens operatur propter finem, siue cognitum à se, siue ab authore naturæ: ergo datur causa finalis. Rursus effectus iste non potest ex nihilo fieri à causa secunda, sed semper fit ex præsupposito subiecto, quod est materia: ergo datur causa materialis; sed causa prima materialis cum sit pura potentia non potest tribuere speciem: ergo requiritur forma, ad speciem communicandam, consequenterque dantur quatuor genera causarum, materialis, & formalis, efficiens, & finalis.

Secundam vero partem videlicet plures causas non esse: Probatur ex eo, quod omnis alia causa reducitur necessario ad aliquam ex assignatis, sicut constabit, argumentis respondendo: ergo genera causarum non sunt plura, quam assignata.

Contra primam partem instabis: quia causa materialis non est vera causa: ergo genera causarum non sunt quatuor. Probatur ant. causa debet esse perfectior effectu, sed causa materialis non est perfectior forma, quam poterat causare: ergo vera causa non est.

Respondetur: quod licet materia non sit perfectior ipsa forma entitatiue, & secundum se, est tamen perfectior forma pro vt recepta in materia, quia provt sic forma ab ipsa materia dependet.

Sed instabis: forma, vt recepta in materia communicat illi esse: ergo etiam prout sic excedit ipsam materiam. Conseq. bona est. Et probatur ant. forma dat esse materiæ; sed non dat esse nisi provt in materia recepta: ergo prout in materia recepta communicat illi esse.

Respondetur distinguendo ant. vt recepta concomitanter concedo ant. formaliter nego ant. & conseq. licet namque vt forma det esse materiæ requiratur, quod sit in materia concomitanter, & in eodem instanti, non tamen forma dat esse provt recepta formaliter, sic enim accipit esse à materia, ingenere causæ materialis, & ipsa forma dat esse, quatenus materiam actuat, & ipsam informat, secundum quam rationem, est causa formalis materiæ, & non illius effectus.

Dices: forma, vt actuat materiam, est perfectior materia ipsa; sed non actuat materiam, nisi prout in materia recepta: ergo pro-

prout sic recepta perfectior est.

Respondetur: distinguendo min. vt recepta concomitanter, concedo min. formaliter, nego min. & conseq. Quia quamvis vt forma actuet, & causet materiam, debeat esse concomitanter in materia recepta, non tamen actuat formaliter vt recepta, sed solum se habet, vt inf[illegible]rmans, & actuans, licet esse in materia receptam, essentialiter necessarium sit, vt forma præstet effectum per suam informationem.

Contra secundam partem conclusionis arguitur. Dispositiones, quibus materia, ad formam recipiendam, disponitur, habent rationem causæ; & tamen non continentur sub aliquo ex prædictis generibus: ergo plura sunt genera causarum. Probatur min. Dispositiones non pertinent ad genus causæ efficientis, finalis, vel formalis, vt per se notum est, nec causæ materialis, quia non recipiunt formam: ergo non continentur sub aliquo ex prædictis generibus.

Respondetur: dispositiones pertinere ad genus causæ materialis, quia licet non recipiant formam, disponunt tamen materiam, vt possit formam recipere; sicut assensus præmissarum, qui determinat intellectum ad assensum conclusionis; concurrit efficienter ad conclusionis assensum, sicut intellectus ipse.

Sed instabis primo: dispositiones non determinant materiam ad recipiendam formam, quia determinare est proprium formæ, non vero dispositionis: ergo dispositiones non conrrunt in genere causæ materialis, sicut, & ipsa materia.

Secundo instabis: dispositiones non se tenent ex parte materiæ: ergo non concurrunt in genere causæ materialis. Probatur antec. Quod se tenet ex parte alicuius causæ, dat illi virtutem in ordine ad effectum, sicut assensus præmissarum, quia se tenet ex parte intellectus, præstat illi virtutem ad assensum conclusionis; sed dispositiones non dant materiæ virtutem, ad recipiendam formam, nam materia à se ipsa est capax recipiendi: ergo dispositiones non se tenent ex parte materiæ.

Respondetur ad primam: determinare esse proprium formæ; ex quo non infertur repugnare dispositioni, quia dispositio est forma

ma

ma accidentalis dans esse secundum quid, & ita per modum formæ ad materiam comparatur; quia tamen materiam præparat, & disponit potius ad hanc formam, quam ad aliam, propterea se tenet ex parte materiæ, & in eodem genere causæ materialis in ordine ad formam concurrit.

Ad secundam instantiam: negatur ant. ad probationem distingo mai. ex parte causæ non habentis sufficientem virtutem, concedo mai. illam habentis, nego mai. & concessa min. negatur conseq. Illud namque, quod se tenet ex parte causæ non habentis sufficientem virtutem ad effectum, causę virtutem communicat, & ideo assensus præmissarum communicat intellectui virtutem ad assensum conclusionis, eo quod intellectus ex se indifferens est ad verum, vel falsum consequenterque, vt determinate verum attingat indiget super addita virtute præmissarum. Materia vero ex se habet sufficientem virtutem, ad formam recipiendam, & ita non indiget nova virtute dispositionibus super addita.

Addimus tamen; eo quod vt aliquid se teneat ex parte causæ, non requiritur, præstare virtutem, sed sufficit, quod causam determinet ad effectum, vt constat in applicatione ignis, quę non dat igni virtutem ad comburendum; & tamen se tenet ex parte ignis.

Dices: ergo dispositiones non communicant materiæ aliquam virtutem, ad recipiendam formam, consequenterque non concurrunt in genere causæ receptivæ, sicut ipsa materia, ac proinde non concurrunt in eodem genere causæ.

Respondebis: nō concurrere in eodem genere causæ infimo, quia non concurrunt recipiendo; concurrunt tamen, in eodem genere causæ subalterno; quatenus concurrunt disponendo, & coaptando materiam, vt recipiat formam. Nam genus causæ materialis est divisibile per diversos modos causandi, recipiendo videlicet, vel disponendo materiam ad recipiendum.

Dices: secundum doctrinam istam, intra genus causæ materialis, dantur diversi modi causandi specifice diversi: ergo causæ sunt plures, quam quatuor assignatæ, & consequenter divisio adæquata non erit.

Respondetur: distinguendo consequens; plures

plu

pluralitate specifica concedo conseq. pluralitate generica, nego conseq. quia divisio causæ in quatuor genera assignata, non est in species infimas, eo quod intra genus causæ materialis dantur diversi modi causandi, & intra genus causæ efficientis datur etiam causa efficiens instrumentalis, & efficiens principalis, causa radicalis, & proxima, causa superior, & inferior; & ita divisio prædicta solum est in genera causæ, sub quibus plures continentur species. Sicut corpus dividitur in animatum, & inanimatum, quæ divissio adæquata est, quamvis sub vtroque corpore dividente, plures contineantur species.

Secundo arguitur. Obiecta potentiarum, & habituum sunt veræ causæ; & tamen non continentur sub assignatis: ergo dantur aliæ præter assignatas.

Confirm. causa instrumentalis est verè causa; & tamen sub his non continetur: ergo idem quod prius. Dices contineri sub causa efficienti.

Contra tamen est; quia causa efficiens est illa à qua primo incipit motus; sed à causa instrumentali non primo incipit motus: ergo ea non continetur sub causa efficiente.

Rursus etiam. Idæa, quæ est in mēte artificis, est vera causa artefacti, & tamen non continetur sub his: ergo idem quod prius.

Respondetur tamen ad argumentum, quod obiecta potentiarum, & habituum specificant potentias, & habitus in genere causæ formalis extrinsicæ, & ita sub causa formali continentur. Licet etiam possit dici, contineri sub genere causæ finalis, quia potentiæ, & habitus ad obiecta, vt ad finem, ordinantur, & etiam ad genus causæ materialis reduci, eo quod sunt materia circa quam habitus, & potentiæ versantur.

Ad confirm. bene responsum est, & ad replicam distinguo mai. primo comparativè ad alias causas, concedo mai. primo absolute nego mai. & sub eadem distinctione minoris, negatur conseq. Quia licet ab instrumento non incipiat primo motus absolutè, incipit tamen primo comparative ad alias causas, eo quod prius incipit in executione motus ab instrumento, quam à causa materiali, formali, & quam à causa finali.

Ad aliud de idea respon-

de-

detur: Idæam pertinere ad genus causæ formalis, quia dat speciem saltim extrinsece idæato, eo quod arte factum producitur ad instar, & similitudinem idęę, quæ solutio colligitur ex Arist. 5. metaph. text. 2. & ex D. Th. ibi lect. 2.

Poterat etiam dici, idæam reduci ad genus causæ finalis, nam operans artificialiter, intendit assimilare effectum artificialem idæę vel exemplari.

Tertio respondetur, & bene: idęam reduci ad genus causæ efficientis, quia sicut forma naturalis se habet ad effectum naturalem, ita se habet idæa ad effectum artificialem, & consequenter sicut forma naturalis concurrit effectivè ad effectum naturalem; ita forma idæalis concurrit efficienter ad artificialē effectum; & rursus Idæa determinat agens artificiale ad effectum artificialem producendum. Vnde D. Tho. quæst. 3. de verit. articul. 1. sic definivit idæam; *est forma quam aliquis imitatur ex intentione agentis determinantis sibi finem*: quæ definitio coincidit cum alia communiter assignata, quod videlicet: *Idæa est id ad quod respiciens artifex operatur*. Determinat ergo idæa ipsum artificem, ad effectum artificialem producendum, & consequenter concurrit efficienter cum illo ad eundem effectum.

§. III.

Secunda conclusio

Divisio causæ in quatuor genera assignata vnivoca est.

ANtequam conclusionem istam probemus, prænotare opportet, causam analogicè dici de causa prima, & secunda, eo quod causa secunda comparativè ad primam, est causa secundum quid, & à prima in operando dependet; & Deo, & creaturæ nihil datur vnivocum.

Dices: quod licet Deo, & creaturis nihil detur vnivocum in esse entis, potest tamen dari aliquid vnivocum in ratione causæ, sicut licet enti reali, & rationis, substantiæ, & accidenti nihil detur vnivocum in esse entis, datur tamen aliquid vnivocum in esse scibilis; quia accidens, & ens rationis sunt scibilia simpliciter.

Respondetur tamen, quod ratio scibilis solum im

portat cõnexionem essentiæ cum proprietatibus suis, in qua connexione accidens, & substantia, ens reale, & ens rationis habent cõvenientiã vnivocam; ratio vero causæ non solum importat connexionem explicitam cum effectu, verum etiam virtutem contentivam effectus, & cum virtus causæ secundę sit talis secundum quid comparativè ad virtutem causæ primæ, & essentialiter ab illa dependeat; inde fit, rationem causæ non posse, esse vnivocam ad vtramque.

Secundo prænotandum est: causam analogice dici de substantia, & accidenti, quia virtus causæ accidentalis est talis secundum quid, & productiva effectus secundum quid talis: virtus vero substantialis est talis simpliciter, & productiva effectus, qui simpliciter talis est; consequenterque virtus contentiva effectus inæqualiter participatur à virtute substantiæ, & à virtute accidentis, ac proinde in ratione causæ, solum analogicè conveniunt.

Dices: quod accidens in operando non dependet à substantia: ergo divisio causæ ad substantialem, & accidentalem vnivoca est. Probatur ant. calor v. g. potest tanquam causa principalis producere alium calorem, nam calor producendus, nõ excedit virtutem caloris producentis: ergo aliquando accidens non dependet in operando à substantia; alias numquam accidens esset causa principalis comparative ad effectum.

Respondetur tamen: replicam istam probare, divisionem causæ non esse analogam ad substantiam, & accidens, analogia orta ex dependentia vnius ab alio, non tamen non esse analogam, analogia orta ex inæquali participatione, quatenus virtus substantiæ est talis simpliciter, virtus vero accidentis est talis secundum quid.

Præterquam quod, licet calor producendus in esse entis non excedat virtutem caloris producentis, in ratione tamen effectus talem virtutem excedit, quia calor producendus præparat, & disponit ad formam ignis, & ideo sicut calor non potest producere formam ignis, nisi dependenter à substantia, ita non potest producere calorem disponentem ad illam nisi cum dependentia a substantia. Quibus, suppositis.

Conclusio nostra probatur, Quia ratio causæ univ-

pliciter participatur ab omnibus assignatis: ergo ratio causæ vnivoca est. Probatur ant. Quælibet causa ex supra dictis est causa simpliciter: ergo ratio causæ simpliciter participatur ab omnibus assignatis. Probatur ant. Quælibet causa independēter ab alia habet suam rationem causæ: nam materia independenter à forma, à se ipsa habet recipere formam, & forma à se ipsa habet actuare materiam, & finis à se ipso habet mouere, & causa efficiens à se ipsa habet efficienter producere: ergo quælibet causa ex supra dictis est causa simpliciter.

Dices: divisio ista non est generis in species: ergo vnivoca non est, quia si esset vnivoca esset generis in species, vt vidimus. Ant. probatur. Materia, quæ est vnum membrum divisionis, non est vera species, eo quod est aliquid incompletum, & insuper non habet actum metaphysicū in probabili sententia: ergo divisio non est generis in species.

Secundo instabis: causa finalis solum metaphoricè movet: ergo non est simpliciter causa, & consequenter divisio vnivoca non est.

Tertio influxus causæ materialis, & formalis non distinguitur ab ipsis: ergo verus influxus nō erit, proinde que ipsæ non erunt veræ causæ, nec divisio erit vnivoca.

Aliqui authores actum metaphysicum negantes, affirmant, divisionem causæ esse vnivocam ad quatuor genera causæ, sed revera inconsequenter procedunt; nā asserere, materiam non habere actum metaphysicum, est dicere, materiam non habere differentiam veram generis constractivam, quod est dicere materiam non esse speciē, & cōsequēter nō esse compositam ex aliqua ratione communi vnivoca, & ex vera differentia. Quapropter negare actum metaphysicum, & concedere rationem causæ esse vnivocam ad materiam, inconsequentia maxima est, & contradictoria affirmare. Vnde in illa sententia probabili, divisio causæ solum est analoga.

Nos autem actum metaphysicum concedenter similiter affirmamus, materiam esse speciem, non quidem completam, sed incompletam, vt explicavimus ibi, & ideo ex hac parte non repugnat, rationem causæ vnivocam esse.

Ad secundam respondetur: verè, & propriè move-

re, solum convenire causæ habenti contactum physicum, & realem cum effectu, quem contactum non habet causa finalis, quæ solũ causat, vt est ens in apprehensione operantis, & propterea solum metaphoricè movet; verè tamen, & realiter influit, vt in proprio loco dicemus, & vere effectus ad illam consequitur, & ideo est causa simpliciter.

Ad tertiam respondetur: influxum in præsenti non accipi pro agere, vel efficere, quod propriè solum competit causæ efficienti; sed influxum in præsenti summi, quatenus importat physicam sequelam effectus, quod vere competit causæ materiali, & formali, & ita sunt veræ causæ.

§. *Vltimus*

Corolaria ex dictis.

EX dictis infertur primo: omnem causam realiter ab effectu distingui, nã causa realiter influit in effectum, & effectus realiter pendet a causa, & idem non potest in se ipsum realiter influere, nec a se ipso realiter dependere.

Dices: effectus formalis formæ est ipsa forma subiecto cõmunicata, sed forma subiecto cõmunicata nõ distinguitur realiter à se ipsa: ergo effectus causæ formalis non distinguitur ab illa realiter.

Respondetur: distinguendo mai. effectus intrinsecus, concedo mai. effectus extrinsecus, vel quasi extrinsecus, nego mai. Et concessa min. negatur conseq. secundum distinctionem maioris. Forma namque duplicem habet effectum, vnum intrinsecum, qui est ipsa forma communicata subiecto, de quo non loquimur in præsenti: alium vero extrinsecum, qui est ipsum subiectum, vt actuatum per formam, qui effectus realiter a forma distinguitur, & de tali effectu extrinseco solum in præsenti procedit locutio nostra.

Secunda ex dictis infertur: quod licet causa in esse entis possit esse imperfectior effectu; formaliter tamen in ratione causę semper est perfectior, quia effectus habet esse à causa, & ipsa dat esse effectui, & perfectius est dare quã accipere.

Tandem infertur ex dictis: quod licet causa, vt dicens relationem prædicamentalem ad effectum, sit simul natura cum illo: quia in-

inter relativa prædicamentalia nulla datur præcedentia naturæ, eo quod vnum non est vera causa alterius; quæcumque tamen causa, vt causat actualiter effectum, est prius natura, quam effectus: nam effectus dependet à causa, & id à quo aliquid dependet, est prius natura illo. Cum hac tamen differentia, quod si causa, vt realiter existens causat, sicut causa efficiens, debet existere prius prioritate naturę: & si causat vt existens in apprehensione, debet esse prius natura prout sic. Si verò vt tendens ad existentiam, sicut materia, debet præcedere prioritate naturæ, vt in via ad habendam existentiam.

Ex quo constat: Causam constitui in ratione prioris ad effectum; per suam entitatem, vt causativam, & etiam vt causantem effectum: nam causa non solum est prior natura, vt causativa est, sed etiam vt in actu secundo causat. Vndè omnia requisita ad causam constituendam in ratione causantis, & etiam proximè expeditam ad causandum, debent etiam effectum præcedere prioritate naturæ. In quo cum Thomistis convenit, & rationi conformatur quidam recentior Iesuita.

Non tamen rationi conformatur Oviedo controversia 7. punct. 3. §. 1. vbi asserit: Prioritatem naturæ consistere in eo, quod à priori ad posterius non valeat cōsequentia: bene tamen ab existentia posterioris. Quæ tamen doctrina falsa est: quia bene valet, existit sol: ergo existit illuminatio, quæ est posterior natura. Et bene valet, existit Angelus in primo instanti: ergo intelligit, quamvis intellectio supponat intellectum est Angelum præcedentem prioritate naturæ, tamquam veram causam intellectionis. Et in sententia Iesuitarum asserentium: Materiam de lege ordinaria non posse existere sine forma; bene valet, existit materia: ergo existit forma; & tamen materia prioritate naturæ præcedit formam, quod non negat P. Oviedo. Et hæc de articul. isto in hoc libr. text. 19. ad Philosophum applicanda.

§§§

QVÆSTIO TERTIA.

De causa efficiente.

ARTICVLVS I.

Vtrum forma substantialis est principium quo operandi?

§. I.

Explicatur diffinitio causæ efficientis.

CAusam efficientem in hoc lib. text. 3. Philosophus diffiniuit: *Quod sit principium, vnde primo incipit motus.* In qua diffinitione, principium ponitur loco generis, in hoc enim convenit causa efficiens cum alijs causis, & etiam cum priuatione; quia tamen ab alijs causis, non primo incipit motus; ideo altera particula loco differentiæ ponitur.

Instabis: esse id á quo primo incipit motus, nequit esse definitio causæ efficientis: ergo non bene sic diffinitur. Probatur antec. primo. Causa secunda est vere efficiens, & tamen ab illa nō primo incipit motus, sed prius incipit à causa prima: ergo illa non potest esse diffinitio causæ efficientis.

Secundo: Causa creans est vere causa efficiens, & tamen ab illa non primo incipit motus, quia creatio verus motus non est: ergo idē quod prius.

3. motus prius incipit à causa finali; ergo non prius à causa efficiente. 4. esse primum principium motus cōvenit naturæ, sicut dicitur in eius diffinitione: ergo non convenit causæ efficienti, quæ a natura essentialiter distinguitur.

Respondetur ad argumentum negando antec. & ad probationem distinguo min. non primo absolute, concedo min. comparatiue ad alias causas, nego min. & conseq. De ratione namque causæ efficientis, non est, quod prius incipiat motus ab illa absolutè, sed solum comparatiuè ad alias causas, materialem videlicet, & formalem, & finalem, quod quidem vere convenit causæ secundæ; sicut propter eandem rationem, causæ instrumentali vere convenit diffinitio prædicta.

Ad secundam probationem respondetur: in præsenti solum definiri causam efficientem operantem ex præsupposito subiecto, qualis non est causa creans, & ita mirum non est, quod illi

illi non cõpetat diffinitio.

Secundò respond. motum in præsenti summi generaliter, pro motu comprehendente verum motum, & metaphisicam mutationem, qualis creatio est.

Ad tertiam respondetur: quod causa finalis prius mouet in intentione operantis; cæterum motus in executione non prius incipit a causa finali, sed potius ab ipsa causa efficiente, quæ per suam operationem in executione applicat causam materialem, & formalem ad causandum, & ipsum finem consequitur.

Ad vltimam probationem respondetur: naturam esse primum principium motus radicale, & intrinsecum, motus quidem eius subiecti in quo est ipsa natura: causa vero efficiens est principium motus, quatenus principium abstrahit a radicali, & à proximo, ab intrinseco, & extrinsecó, siue motus sit in ipsa, siue in alio subiecto recipiatur.

Hęc autem causa efficiens, generaliter accepta, diuiditur in causam per se, & causam per accidens. Causa per se est illa, quæ per se, & vt talis producit effectum, sicut statuarius est causa per se statuæ, & Ædificator est causa per se ędificij, quia tales effectus necessario petunt a talibus causis produci.

Causa per accidens ea est, quæ per accidens ad effectum concurrit, sicut musicus est causa per accidens ędificandi, nam per accidēs est, quod qui ędificat musicus sit.

Causa etiam per se diuiditur in causam primam, qualis est Deus, & in causā secundam, qualis creatura est. Et etiam in vniuersalem, & particularem, vniuersalis vero est, quæ producit effectus diuersæ rationis, sicut sol producit effectus diuersos tam in terra, quam in mari. Particularis autem est determinata ad aliquam speciem in agendo, vt homo, qui solum hominem producere potest. Diuiditur insuper in vnivocam, & ęquivocam, vniuoca est, quæ assimilat sibi effectum, sicut homo hominem. Æquivoca est, quæ producit effectum diuersæ rationis, sicut sol, qui tam diuersos effectus in his inferioribus operatur.

Dices: assensum præmissarum esse causam ęquivocam ad assensum conclusionis; & tamen non potest producere effectus diuersæ rationis, sed necessario de-

terminat ad assensum verũ, & ad hunc numero assensum: ergo ad causam ęquivocam non requiritur, producere effectus diuersæ rationis.

Respond. tamen ad causam ęquivocam sufficere, quod producat effectum specifice diversum ab ipsa causa, qualiter assensus conclusionis specifice distinguitur ab assensu præmissarum.

Deinde causa efficiens dividitur in principalem, quæ propria virtute operatur, & instrumentalem, quæ virtute causæ principalis producit effectum. Et etiam in liberam, quæ medio iuditio indifferenti operatur, sicut agentia intellectualia, & in causam necessariam, quæ agit cum omnimoda determinatione ad vnum, vt agētia, quæ ratione carent. Etiam dividitur in physicā, quæ physicè attingit effectum, & moralem, quæ moraliter influit per consilium, præceptum, vel orationem.

Tandem dividitur causa in totalem, quæ, se sola, in proprio genere producit effectum. Et partialem, quæ non, se sola, producit, sed virtute alterius indiget sicut Bos, ad portandum currum, indiget altero boue, vel quando duo attemperāt concursum propriū ad eundem effectum, vt duo portantes lapidem. Ex quo colligitur effectum causæ vnivocæ non dependere ab illa in conservari; secus autē effectum ęquivocę. Quia causa vniueca communicat effectui formam eiusdem rationis, & consequenter effectus à causa, in conservari, non pendet. Et propter rationem oppositam, effectus à causa æquivoca dependet in conservari. Quo supposito inquirimus in præsenti, an forma substantialis sit principium quo, & radicale efficienter operandi? In qua parte affirmativa sententia communis est inter philosophos, & expressa Sanctissimi Præceptoris 1. p. q. 77. art. 1. ad 4. & in præsenti, & pluribus alijs in locis, & in 2. de anima traddit illam Arist. text. 24. animam diffiniendo; quod sit *forma, qua primo viuimus, sentimus, loco movemur, & intelligimus*: Quę satis indicant formam esse primum principium, & radicale operandi, & ideo hæc erit.

§§§

§. II.

Nostra conclusio.

Conclusionem istam efficaciter ratione probamus. Illud est primum, & radicale principium operandi, in quo agens intendit assimilare sibi effectum; nam agens intendit effectum assimilare in illo, quod est principale in ipso, quale est radicale principium; sed agens intendit effectum assimilare in forma substantiali: ergo hæc erit principium radicale operandi. Probatur min. Quia homo hominem genitum intendit assimilare in forma substantiali, (& idem de quocumque agente dicendum) ergo min. vera est. Probatur ant. Illud principaliter intendit homo, ad quod ponit, & ordinat omnes dispositiones, quas introducit, ad effectum consequendum; sed homo generans hominem, omnes dispositiones sibi possibiles ponit, & ordinat ad formam rationalem in materia introducendam: ergo homo generans effectum, quem producit, in forma substantiali intendit assimilare.

Confirm. Illud est radicale principium operandi, quo agens constituitur in suo esse, & in actu; sed per formam substantialem agens constituitur in actu, & in esse, eo quod forma substantialis est primus actus constitutivus agentis, & communicat speciem essentialem: ergo forma substantialis est principium radicale operandi. Mai. probatur. Nam operari sequitur ad esse: ergo illud est radicale principium operandi, quo agens constituitur in suo esse, & in actu.

Explicatur: quia materia est primum in genere potentiæ, est primum, & radicale principium recipiendi, sed forma substantialis est prima in genere actus: ergo erit principium radicale operandi, nam sicut recipere consequitur ad rationem potentiæ, ita operari sequitur ad actum.

Secundo probatur conclusio. Nam in agente naturali assignandum est aliquod radicale principium; sed accidens tale principium non est: ergo sola forma substantialis hoc potest habere. Probatur min. principium radicale operandi debet esse magis, vel saltim æquè perfectum cum effectu, quem producit; sed accidens non potest in perfectione adæ-

qua-

quare substantialem effectum : ergo non potest esse principium radicale operandi.

§. III.

Argumentis occurritur.

Contra conclusionem istam arguitur primo; quod accidēs potest, in ratione causę adæquare substantiā : ergo potest esse principiū radicale producendi substantialem effectum. Probatur ant. cum excessu accidentis à substantia in esse entis, stat in ratione causæ adæquare substantiam: ergo potest accidens in ratione causæ subs tantiam adæquare. Probatur ant. primo. Sol in esse entis est imperfectior viventibus imperfectis, quæ fiunt ex putrefactione terræ, & tamen in ratione causæ adæquat talia viventia, siquidem illa producit tanquam causa principalis : ergo pariter cum excessu accidentis à substantia in esse entis stabit adæquare illam in ratione causæ.

Secundo probatur ant. Materia in esse entis est imperfectior forma; & tamen in ratione causæ illam adæquat, quia omnis causa est perfectior effectu, vel saltem adæque perfecta, & materia est causa formæ : ergo idem, quod prius.

Tertio probatur ant. licet formica in esse entis sit imperfectior homine, in ratione tamen obiecti potentiæ visivæ est perfectior illo, quia perfectiorem visionem terminat formica, quam homo : ergo idem.

Respondetur ad argumentum negando duo antecedentia prima, & ad primam probationem respondet D. Tho. 1. p. quæst. 70. art. 3. ad 3. solem non esse causam principalem viventium imperfectorum, formaliter vt talia sunt, sed solum esse causam instrumentalem, quatenus virtute Angeli producat instrumentaliter viventia imperfecta, quæ fiunt ex putrefactione terrę; vnde sol in ratione causæ, viventia imperfecta formaliter non adæquat. Aliam solutionem dabimus infra consistentem in eo, quod excessus inter Cœlum, & viventia imperfecta parvus est in esse entis, quia licet ipsa sint viventia sunt tamen imperfectissima, & ipse sol est perfectissimum, & incorruptibile corpus, & propter istam perfectionem, viventium excessus facile resarcitur.

Ad

Ad secundam probatio nem respondetur: materiam esse perfectiorem forma in ratione causæ actualiter causantis, sub qua consideratione, omnis causa etiam instrumentalis est perfectior effectu, eo quod sub hac expressione explicat dare esse, non autem recipere, vel dependere ab effectu; non tamen materia, absolute sumpta, perfectior est forma, & in præsenti solum loquimur de causa considerata absolutè.

Sed instabis: stat vnum effectum imperfectionem alio in esse entis, esse perfectiorem in ratione effectus: ergo stabit causam minus perfectam in esse entis adæquare effectum in ratione causæ. Conseq. a paritate nota est. Antec. probatur. Materia prima in esse entis est imperfectior forma corruptibili; & tamen in ratione effectus, perfectior est materia, quam corruptibilis forma, siquidem materia solum potest per creationem produci, forma vero corruptibilis per eductionem producitur ab agente naturali: ergo ant. verum est.

Respondetur concesso primo antecedenti, negando consequent. Ratioque discriminis est, quia effectus prout talis dicit habitudinem ad actionem, qua producitur: cumque materia producatur per actionem perfectiorem, quam forma corruptibilis: inde fit, in ratione effectus materiam esse perfectiorem, quamvis non in esse entis; causa vero constituitur per virtutem contentivam effectus, & cum causa minus perfecta in esse entis, minus etiam perfectam virtutem habeat, causa minus perfecta in esse entis non poterit effectum perfectiorem principaliter continere.

Sed instabis effectus in ratione talis, potest excedere alium effectum, a quo exceditur in esse entis; sed hoc ipso ratio effectus potest excedere entitatem: ergo etiā ratio causæ poterit excedere causæ entitatem; consequenterque causa minus perfecta entitativè, poterit esse perfectior in ratione causæ.

Respondetur negando consequent. propter solutionem datam, quia videlicet effectus prout talis dicit habitudinem ad actionem, & ad causam productivam, & effectus minus perfectus in esse entis, potest perfectiorem causam, & actionem exigere; causa vero per virtutem contentivam constituitur, & virtus contentiua nō potest entitatem excedere.

Di-

Dices: homo in esse entis excedit Cœlum, & tamen Cœlum excedit hominem in ratione causæ, quia sol est causa vniversalis, quod non habet homo: ergo solutio nulla est.

Respondetur tamen facile: hominem quantum ad substantiam, & absolute, & simpliciter, etiam excedere Cœlum in ratione causæ, nam homo viuentia perfecta generare potest, quod cœlo repugnat. Ipsum autem Cœlum solum quantum ad modum, & secundum quid, hominem excedit in ratione causæ, eo quod sol causa vniversalior est, & plura producere potest.

Ad tertiam probationem principalis antecedentis negatur conseq. quia obiectum visibile connotat essentialiter potentiam visivā, & cum in potentia visiua perfectior virtus requiratur ad videndum formicam, quā ad hominem videndum, inde fit formicam in ratione obiecti potentiæ visiuæ esse homine perfectiorem. Causa vero principalis continet effectum producendum in sua intrinseca entitate, & ita ipsum principaliter continere non potest, nisi ipsum saltim adæquet in esse entis.

Secundo arguitur. Potest accidens principaliter producere effectum substantialem: ergo accidens potest esse principium radicale operandi. Probatur antec. primo. Calor vt octo potest principaliter producere formam substantialem ignis: ergo antec. verum est. Probatur antec. Calor vt octo potest producere alium calorem vt octo, qui est vltima dispositio ad formam ignis, nam vnus calor vt octo non excedit virtutem alterius caloris eiusdem intensionis: ergo etiam formam ignis producere potest, quia agens potens producere vltimam dispositionem ad formam, potest etiam formam producere.

Secundo probatur ant. Quia secundum doctrinam D. Thom. 3. p. quæst. 77. Species Sacramentales nutriunt hominem, consequenterque producunt substātiam, eo quod nutritio est motus ad substātiam terminatus; sed in speciebus Sacramentalibus substantia non est, sed solum sunt accidentia: ergo accidens potest principaliter effectum substantialem producere.

Tertio probatur ant. Si ferro candenti applicetur stupa ferrum candens produ

cis

cit ignem, sed illi ignis non producitur à forma substantiali ignis existentis in ferro candenti: ergo solum calor ferri candentis producit formam substantialem ignis; consequenterque accidēs potest substantiam producere. Min. patet, quia forma ignis non est in ferro candenti, alias si ferrum mergeretur in aqua resultaret forma carbonis, quod falsum esse, experientia convincit: ergo ille ignis non producitur à forma ignis, quæ sit in ferro candenti.

Respondetur ad argumentum, negando tria antecedentia, quæ continentur in illo, quia propter connexionem, quam habet calor vt octo cum forma ignis, eo quod est vltima dispositio ad talem formam, calor vt octo operantis, nec potest producere formā ignis, nec alium calorem vt octo, quem licet adæquet in ratione entis non adæquat in ratione causæ, propter assignatam rationem. Instantia est in homine, qui in esse entis adæquat, & excedit equum, & formicam, & nullum producere potest.

Alijs terminis poterat dici solutionem præcedentem explicando, calorem vt octo in esse qualitatis non excedere calorem agentis, in ratione tamen vltimæ dispositionis ad formam excedere illum, sicut ipsum superat forma, & ita calor agentis neque formam, neque calorem vt octo producere valet.

Ad secundam probationem antecedentis principalis respondetur: nutritionē solum principaliter à substantia provenire, ab accidentibus vero tanquam à virtute instrumentaria, & in virtute substantiæ, quæ licet ibi formaliter non sit, virtualiter tamen ibi est. Sicut quando vinum consecratum convertit in se guttam aquæ illa conversio provenit principaliter à substantia vini consecrati, quæ est ibi virtualiter, quamvis formaliter ibi non sit.

Ad tertiam probationem respondetur productionem ignis principaliter provenire solum à forma ignis, quæ, licet non sit in omnibus partibus ferri candentis, est tamen in aliquibus partibus, & quia in partibus minutissimis reperitur, resultat forma cineris, non tamen forma carbonis.

Dices: sicut ad formam corruptam viventis, sequitur forma cadaveris, ita corrupta forma ignis sequitur for-

forma carbonis: ergo si in ferro candenti non resultat forma carbonis, ideo est, quia antecedenter non erat ibi forma ignis.

Sed negatur ant. Quia ad formam ignis non semper sequitur forma carbonis, sed solum hoc contingit, quando forma ignis reperitur in materia sufficienti, vt carbones generentur; quando autem forma ignis in partibus minutissimis reperitur, illa corrupta, forma solum cineris resultat.

Ex dictis infertur, quod ille ignis, qui aliquando producitur à naui introeunti in mare, non producitur principaliter à calore navis, in qua non est forma ignis, sed calor ille principaliter fit à sole virtualiter eminenter continente formam ignis: & idem est dicendum de igne qui quandoq; in curribus resultat; non tamen de igne qui producitur à silice, quia forma silicis valde similis est formæ ignis, & ideo ipsam virtualiter continet, ipsamq; producere valet, quamvis sine vllo inconvenienti possit affirmari, ignem illum, mediate silicis dispositione principaliter à sole produci. Et hæc de articul. isto textu 29. ad Philosophum applicando.

ARTICVLVS II.

Vtrum forma substantialis possit esse immediate operativa?

§. I.

Relatis sententijs statuitur conclusio.

IN difficultate præsenti, quæ magis oppositione, quam rationum gravitate, difficilis reputatur ab omnibus, diversissima sunt placita philosophorum: Aliqui namque extra scholam D. Th. asserunt substantiam de potentia ordinaria non posse esse immediate operativam, quos sequitur quidam aversus Thomista quem honoris causa nolumus nominare.

Alij autem affirmant substantiam non solum de possibili, sed etiam de facto esse principium immediate operativum, non solum vt quod, & immediatione suppositi, sed etiam immediatione virtutis, & per modum principij quo, ita Scotus in 1. dist. 37. & in 2. dist. 17. & in 4. dist. 12. quæst. 3. Durandus in 1. dist. 2. quæst. 2. & omnes Scotistæ sequuntur. Et præter paucos antiquores, idem

idem sentiunt omnes Authores Societatis cum Patre Suarez disp. 18. metaph. sect. 2. à numero 21. & sect. 3. num. 3. Quorum plurimi expressam esse dicunt in August. in Isidoro, & Bernardo. Quamvis aliqui sine vlla obscuritate, & verbis expressis, dicant oppositam esse expressissimam D. Tho. & de illius mente non posse ab aliquo dubitari, & quia verum est, hic vltimus sufficit nobis, quem tamen falsum est ab August. recedere, vt contendunt adversarij.

Propterea ergo Thomistæ vniformiter defendũt substantiam, tam de lege ordinaria, quam de potentia absoluta non posse esse immediate operativam; quam sententiam semper amplexus est D. Tho. 1. p. quæst. 9. art. 2. quæst. 14. artic. 3. & quæst. 54. art. 3. & 59. art. 2. & 77. art. 1. & pluribus alijs in locis. De cuius doctrina sit.

§. II.

Prima Conclusio.

Substantia de facto immediate operativa non est.

RElictis authoritatibus Sanctissimi Præceptoris, quę appertissimè sententiam istam declarant, ratione efficaci probatur conclusio nostra: potentiæ respicientes actus distinctæ lineæ, & adæquatè diversos, realiter distinguuntur: quia namque facere albam, est effectus pertinens ad lineam absolutam, & referre ad alterum albũ, pertinet ad lineam relativam, ideo proveniunt à principijs realiter entitatiue diuersis. Et propter similem rationem, visus, & auditus realiter distinguuntur, quia respiciunt, tanquam proprios actus, videre, & audire, qui sunt actus diversæ lineæ, & adæquate diuersi; sed substantia, & potentia proximè operatiua respiciunt actus distinctæ lineæ, & adæquate diuersos: ergo substantia creata non potest esse potentia immediate operatiua, sed potius à tali potentia realiter entitatiuè distinguitur.

Min. probatur: substantia respicit existentiam, & esse, tamquam actum proprium, & potentia proximè operativa respicit operationem; sed existentia, & operatio sunt actus distinctæ lineæ, & adæquatè diuersi. ergo substantia, & potentia proximè operativa respiciut actus distincta lineæ, & adæquatè diuersos. Probatur min.

in.n. Existentia, & esse substantiale pertineret ad lineam entis substantialis, operatio vero ad lineam accidentis: ergo existentia, & operatio sunt actus distinctę lineæ, & adæquate diversi. Qua ratione 1.p.quæst.34.artic.3. probat Angelius Doct. potentiam intellectivam Angeli, esse ab Angelis substantia realiter entitatiuè distinctam.

Ad rationem istam respondent contrarij: Existentiam, & operationem comparatiuè ad substantiam se habere per modum actus primarij, & secundarij, & cum principium non specificetur ab actu secundario, nec per illum distinguatur, inde est, substantiam, quæ primario respicit esse posse secundario respicere operationem, & ad illam ordinari.

Hæc tamen solutio inefficax est, quia substantia nō potest primario respicere esse, & secundario respicere operationem: ergo solutio nulla est Probatur antec. primo. Quia potentia, quæ respicit duos actus, vnum, vt primarium, & alium, vt secundarium in eodem genere causæ respicit vtrumque; sed substantia non respicit existentiam ad operationem in eodem genere causæ, siquidem respicit existentiam in genere causæ formalis, operationem vero in genere causæ efficientis: ergo substantia non potest primario respicere esse, & secundario operationem.

Secundo probatur antecd. Potentia, quæ recipit vnum actum, vt primarium, & alium, vt secundarium, sub eadem ratione formali respicit vtrumque, vt per se patet in omnibus, quæ per modum exercitij primarij, & secundarij comparantur; sed substantia operationem, & esse non respicit sub eadem ratione formali: ergo non potest substantia respicere primario esse, & operationem secundario. Probatur min. Substantia respicit existentiam, tanquam vltimum actum in linea entis, operationem vero tanquam actum vltimum in linea operatiua; sed ratio vltimi actus de linea entis, & actus vltimi de linea operatiua, sunt rationes, & lineæ formalissime diuersæ: ergo substantia non respicit operationem, & esse sub eadem ratione formali.

Dices: operari sequitur ad esse: ergo eadem substantia, quæ primario respicit esse, præstat secundario operari, ac proinde substantia ip-

ipsa est immediate operativa.

Respondetur explicando antec. sequitur sequela ordinis, & causalitatis mediatè, & remotè, concedo ant. Causalitatis proximè, & immediate, nego antec. & consequent. Operatio namque sequitur ad esse sequela ordinis, sicut voluntas sequitur intellectionem, quia nihil volitum, quin præ cognitum, vtraque tamen provenit à distincto principio formaliter, & appetitus elicitus sensitivus, supponit cognitionem cogitatiuæ, vel phantasiæ; vterque tamen prouenit à principio distincto, vel à potentia distincta formaliter in sententia contrariorum, & scibilitas sequitur ad entitatem, & tamen summitur à distincto principio formaliter, & moralitas actus humani, & illius libertas pertinent ad lineam formaliter diuersam, & tamen moralitas ad libertatem consequitur.

§. III.

Solvitur vnicum argumentum, contra rationem istam.

Contra rationem arguitur. Quia eadem potentia realiter potest respicere actus distinctæ lineæ, & adæquate diversos: ergo ratio facta nititur principio falso. Probatur ant. primo. Existentia accidentis, & illius operatio sunt actus distinctæ lineæ, & adæquate diversi, siquidem existentia accidentis pertinet ad lineam entis; operatio vero ad lineam operativam, & tamen ab eadem potentia accidentali inspiciuntur, nàm potentia proximè operativa respicit existentiam suam, & etiam operationem: ergo eadem potentia realiter potest respicere actus distinctæ lineæ, & adæquatè diversos.

Secundo probatur ant. Actus liber, & necessarius pertinent ad lineam diversam; & tamen eliciuntur ab eadem voluntate.

Tertio probatur antec. Actus practicus, & speculativus sunt actus distinctæ lineæ; & tamen eliciuntur ab eodem intellectu, & quandoque ab eodem habitu, quia habitus Theologiæ practicus simul, & speculativus est, & idem de habitu fidei, & lumine gloriæ: ergo idem quod prius.

Respondetur ad argumentum; negando ant. Et ad probationem, negatur mai. Quia accidens non datur vt sit, sed potius vt ope-

retur, & substantiæ deserviat, & ideo accidens ordinatur ad operationem vt finem, consequenterque existentia accidentis, & illius operatio non sunt distinctæ lineę, sed in eadem linea accidentis; quod quidem non respicit existentiam, & substantiam, ibi sistendo, sed in ordine ad operandum, sicut dicitur de virtute quod prius respicit subiectum, nō tamen ibi sistendo, sed cum ordinę ad actum, ita vt ordo ad actum sit vltima differentia in adæquata virtutis, & propterea mirum non est, quod existentia, & operatio ab eadem potentia accidentali inspiciuntur. Existentia vero substantiæ, est in linea substantiali, & substantia per se primo solum datur, vt sit, operatio vero est in linea accidentali, & ita non potest substantia primario existentiam, & secundario operationem respicere.

Ad secundam probationem antecedentis principalis, negatur mai. Quia obiectum voluntatis est bonum, quod non diversificatur formaliter per liberam, vel necessariam attingentiam. Vnde idem obiectum charitatis attingitur in via liberè, & in patria necessariò, & ideo actus liber, & necessarius tantum materialiter distinguntur, non autem formaliter, comparativè ad voluntatem, consequenterque poterunt ab eadem voluntatę provenire.

Ad tertiam distinguo mai. comparativè ad habitum inferiorem, concedo mai. ad habitum superiorem nego mai. Quia actus practicus, & speculativus sunt diversæ lineæ, comparativè ad habitus inferiores; vnde habitus logicæ non potest esse simul practicus, & speculativus; comparativè tamen ad habitum superiorē non sunt lineæ diversæ, eo quod quæ in inferioribus sunt dispersa, possunt in superioribus adunari.

Sed instabis: quia actus scientificus, & opinativus pertinent ad lineas diuersas, etiam comparatiue ad habitum inferiorem, & tamen idem habitus logicæ potest primario actum scientificum, & secundario actum opinativum elicere: ergo actus distinctæ lineæ possunt ab eodem principio procedere.

Respondetur negando maiorem quia in illa sententia, actus scientificus, & opinativus non pertinent ad lineam formaliter diversam, sed solum materialiter distinctam;

ctam; nam vterque cadit sub eadem ratione formali abstractione videlicet ab omni materia negatiuè, & respicit vterque idem obiectum attributionis, & per eadem principia eliciuntur. Huius aliquale exemplum invenitur in actibus, quibus metaphisica attingit ens reale, & ens rationis, qui pertinent ad lineas materialiter diuersas, non tamen formaliter distinctas, vnde eadem metaphisica primariò attingit ens reale, & secundario ens rationis attingit.

§. IIII.

Vlterius probatur conclusio.

SEcundo conclusio nostra probatur. De facto homo generat hominem, mediante virtute accidentali seminis substantialis, & idem proportionabiliter in alijs agentibus contingit: ergo substantia de facto immediate operativa non est. Probatur antec. Virtus seminis est virtus hominis generantis: ergo mediante illa, alium hominem producit. Conseq. patet, & antec. probatur. Quando homo moritur post decisionem seminis, adhuc semen decisum producit hominem; sed hoc ideo est, quia virtus hominis manet in semine, in ipsoq; virtualiter remanet homo: ergo virtus seminis, & virtus hominis generantis. Eadem etiam ratione accidentia panis, & vini separata à substantia in Sacramento Eucharistiæ possunt producere substantiam, quia sunt virtutes substantiæ, medijs quibus operatur.

Respondent contrarij: semen decisum solum dispositiuè concurrere ad hominem producendum; ipsam autem substantiam solam producere immediate hominem genitum, tanquam causam efficiētē illius.

Contra tamen est: Quia quando homo moritur post decisionem seminis, aliqua causa efficiens assignanda est, respectu hominis producti: sed alia causa assignari non potest, præter hominem virtualiter in semine permanentem: ergo semen, vt virtus hominis est, efficienter concurrit ad talem generationem.

Respondebis: causam efficientem in illo eventu, esse Deum, qui respectu talis generationis, non solum est causa vniuersalis, sed etiam causa particularis est.

Sed contra est: quia si solum Deus esset causa particularis illius generationis, generatio illa miraculosa esset, nam quod solum fit à Deo, secluso agente naturali, miraculosum est, sed hoc non est admittendum, alias passim darentur generationes miraculosæ, ergo solutio nulla est.

Alij autem aliter respondent: Deum non esse causam particularem illius generationis, sed illam tanquam à causa particulari procedere à corpore circunstanti.

Hæc tamen solutio illorum venia ridicula est; nam homo genitus dicitur filius hominis mortui, non vero alicuius corporis circunstantis: ergo homo mortuus, non vero corpus circunstans, est causa particularis illius generationis. Et certe poteramus interrogare adversarios, quis corpori circunstanti v.g. aeri, pulueri, vel alijs huiusmodi, tam excellentem virtutem dedit, vt hominem generarent, hoc etiam saltim sine miraculo fieri non posset.

Rursus etiam assignanda est aliqua causa vnivoca illius hominis ita producti, quæ tamen causa non potest esse corpus circunstans, quod est specifice diversum, & aliquando valde dissimile homini producto: ergo solutio admittenda non est.

Tertio probatur conclusio. Si forma substantialis esset principium proximum immediatè operativum habens talem formam, semper operaretur in actu secundo, sed hoc experientia probat, esse falsum: ergo forma substantialis immediate operativa non est. Probatur mai. Quia anima est principium proximum, & immediatum essendi habens illam, semper existit in actu secundo, & quia est principium immediatum viuendi, illam habens, semper vivit in actu secundo: ergo si esset principium immediatum operandi, semper operaretur in actu secundo, qui talem formam haberet.

Instabis: quod forma per se ipsam vnitur materiæ, & voluntas immediate se movet quoad exercitium, sicut 1. 2. quæst. 9. Theologi communiter dicunt; & tamen materia non semper est vnita, nec voluntas semper in actu secundo se movet: ergo quamvis substantia esset immediate operativa, non infertur inde, quod semper operaretur in actu secundo.

Res-

Respondetur tamen facile: quod si substantia esset immediate operativa, non dependeret ab aliquo in operando, & ita semper operaretur in actu secundo; cuius oppositum in forma contingit, quæ vt vniatur materiæ dependet ab extrinseco, videlicet ab actione agẽtis applicantis materiam ad formam. Et similiter voluntas se movet immediatè dependenter ab amore finis, & cum amor finis aliquando deficiat, inde est, quod voluntas non semper se mouet.

Sed instabis: Etiam substantia, si esset immediate operativa, ab aliquo dependeret: ergo par ratio militat in vtroque. Probatur antec. Dependeret à concursu præuio Dei: ergo ab aliquo dependeret.

Respondetur distinguendo conseq. ab aliquo necessario, & saltim connaturaliter debito, concedo consequent. ab aliquo libero, vel debito contingenter, nego conseq. si namque substantia esset immediate operatiua, per se ipsam haberet, quidquid requiritur ad operandum, & per se ipsam esset sufficienter applicata, & ideo concursus prævius, ad semper operandum, deberetur substantiæ; sicut cuicumque causæ habenti virtutem completam, & sufficienter applicatæ ad agendum, sen per debetur concursus ad operandum.

Dices: accidens est principium immediatum operandi, in doctrina Thomistarum, & tamen non semper debetur illi concursus ad operandum; non enim semper operatur: ergo idem de substantia dicendum.

Respondetur tamen ex dictis antecedenter: quod accidens est principium immediatum operandi dependenter à substantia tanquam a principio radicali; cumque substantiæ non semper debeatur concursus ad operandum, inde est, quod talis concursus non semper accidenti debetur. Si tamen substantia esset immediatè operatiua, non dependeret à principio proximo, vel principio radicali, sed per se ipsam haberet vtrumque, essetque sufficienter applicata, & ita semper deberetur illi, & pro semper concursus ad operandũ: sicut potentiæ visiuæ sufficienter applicatæ debetur concursus ad videndum, & posito assensus pręmissarum, debetur intellectui concursus ad assensum conclusionis. Præterquamquod, si subs-

tantia esset immediate operatiua, esset simpliciter infinita, vt probabimus infra, & ita semper operaretur in actu secundo. Quæ rationes licet diuersæ sint, doctrinæ tamen connexionem habent.

§. V.

Argumentis contra conclusionem istam occurritur.

ADuersarij autem suã sententiam existimant, expressam esse in Augustino, & Bernardo; in isto, quidèm, quia in libro meditationum cap. 1. affirmat: *Tria quædam intueor in anima, memoriam, intelligentiam, & voluntatem, & hæc tria esse ipsam animam.* In illo autem, quia libro 9. de Trinitat. cap. 4. asserit: *Mens, & spiritus non relatiue dicuntur, sed essentiam demonstrant.* Et rursus in eodem cap. *Hæc tria videlicet mentem, amorem, & notitiam esse in anima, non tanquam in subiecto vt color, aut figura in corpore, aut vlla alia qualitas, aut quantitas.* Et lib. 10. cap. 12. prosequitur: *Memoriam intelligentiam, & voluntatem esse vnam vitam, vnam essentiam.* In quibus manifeste continetur, potentias proxime operatiuas non esse realiter ab anima diuersas, nec in illa vt in subiecto, sed ipsam animam per se ipsam realiter immediate, esse etiam immediate operatiuam.

In lib. etiam de spiritu, & anima cap. 13. affirmat August. quod: *Anima habet sua naturalia, & illa omnia est, potentiæ namque, & suæ vires idem sunt cum ipsa: habet accidentia, & illa non sunt suæ vires, & suæ virtutes non sunt, non est enim sua prudentia, sua temperantia, sua iustitia, sua fortitudo*: In quibus verbis idem affirmare videtur.

Nos autem magis credimus Angelico præceptori melius intelligenti Augustinum, cum ipsoque propterea explicamus authoritates prædictas. Ad primam namque Bernardi quæst. vnica de spiritualibus creaturis artic. 11. ad primum, respondet D. Thom. illa tria videlicet memoriam intelligentiam, & voluntatem esse ipsam animam, origine, vel subiecto, quatenus ab ipsa dimanant, & subiectantur in illa; sicut si diceretur, quod calidum, lucidum, & leue sunt vnus ignis, & eodem modo esse intelligendam authoritatem Aug. 10. de Trinit. asserit ibi Doct. Sanctus.

Ad secundam authori-

tas

tatem in 9. de Trinitat. respondetur: Augustin. non sentire mentem, & spiritum realiter ab anima non distingui, sed ipsum nomina proprietatum applicare substantiæ, sicut Aristot. 1. de Anima text. 65 humanum animum vocauit intellectum, & Angeli in Sacra Scriptura appellantur intellectus, & virtutes, & sic esse intelligendum Augustin. 1. part. quæst. 79. art. 1. docet Angelicus Doct.

Dices: Homo non denominatur visus, nec potest denominari sensus, vel potentia ambulatiua: non ergo poterit homo denominari intellectus, & virtus.

Respondetur tamen: potentiam intellectiuam esse virtutem principaliorem in homine, & ita maiori congruitate potest homo intellectus appellari, quam visus, vel alia potentia, eo quod in intellectu explicatur id, quod in homine principalius est, ratio videlicet, & virtus intellectiva.

Ad aliam authoritatem quæst. vnica de Anima art. 12. ad 5. respondet Angelicus Doct. quod: *Cum notitia in actu sit quodammodo cognitum, & amor in actu sit quodammodo ipsum amatum*, isti duo actus sunt vna substantia, & vna essentia obiectivè, quatenus eadem substantia animæ, & mentis est obie obiectum vtriusque, cum mens se ipsam cognoscit, & se ipsam amat, de qua mente se cognoscente, & amante loquitur August. subdit namque loco citato: *Quomodo illa tria non sint eiusdem essentiæ, non video, cum mens ipsa se amet, atque ipsa se nouerit.*

Et Augustinum non posse intelligi de identitate subiectiua amoris, & notitiæ cum anima, constat etiam ex D. Thom. de spiritualibus creaturis art. 11. ad primum per ea verba: tamen nullus vnquam opinatur, nisi in sanus, quod habitus, & actus animæ, sint ipsa eius essentia.

Eodem modo intelligendus est August. cum asserit, non esse accidentia, neque esse in anima tanquã in subiecto, sicut color, aut figura, loquendo videlicet de illis originativè, quatenus dimanativè sunt ipsa anima aqua dimanativè procedunt, & etiam sunt ipsi obiective, quatenus illam attingunt; vnde animam inuoluunt, tam ex parte principij, quam ex parte obiecti, & non præcisse vt subiectum, sicut color vel figura, aut vlla alia qualitas; quam

doctrinam 1. part. quæst. 77. artic. 1. traddere videtur D. Tho.

Si tamen in re tan gravi licet mihi ex doctrina D. Tho. discurrere, & ex contextu August. respondere auderem. August. loqui de identitate connexionis, non autem de identitate subiectiva, quatenus memoria, intellectus, & voluntas sunt realiter conexivè anima ipsa, quam in omni statu commitantur, nec vnquam ab anima realiter separantur, & ideo non sunt accidentia cō nexive, vel realiter separabilia ab anima ipsa, sicut color, & figura, & aliæ qualitates possunt à corpore separari, quam solutionem non impugnabit, vt existimo, quicumque Augustini contextum attenderit.

Iuxta hanc etiam doctrinam explicari poterat authoritas alia Aug. de spiritu, & anima; verum Angelicus Præceptor quæst. vnica de spiritualib. creaturis art. 11. ad secundam respondet, liberum illum esse apocryphum, & authorem ignorari, & multa falsa continere, vel impropriè dicta, & non intellexisse dicta sanctorum, qui talem librum composuit. Et hæc de mentè Augustini propter eius reverentiam, in quibus tamen amplius immorari, non licet.

Secundo arguitur à ratione contra conclusionem prædictam. Substantia immediate operativa est respectu suarum passionum: ergo etiam respectu cuiuscumque operationis, & effectus erit immediate operativa. Ant. probatur. Passiones immediate procedunt à substantia: ergo immediatè operativa est respectu suarum passionum.

Respondetur, negando ant. & ad probationem distinguo antec. immediatè per dimanationem, concedo ant. per veram actionem, nego antec. & conseq. licet namque passiones immediate dimanent ab essentia, non tamen procedunt ab illa per veram actionem, sed per eandem actionē, qua producitur essentia, producūtur proprietates, tanquā terminus secūdarius; cūque dimanatio nō sit vera actio, inde est, quod substantia, respectu suarum passionum, immediate operativa non est.

Sed instabis; etiam actio per dimanationem fit; quia actio non fit per aliam actionem, alias vnius actionis daretur alia, consequenterque daretur processus in infinitum: ergo poterit ac-

tio

tio immediatè à substantia procedere, ac proinde substantia poterit esse immediatè operativa.

Respondetur distinguendo ant. per dimanationem improprie talem, concedo ant. proprie talem, nego ant. & conseq. Illud namque proprie dimanat ab aliqua forma, quod se habet tanquam terminus secundarius eiusdem actionis, qua forma producitur, cum illaque saltim connaturaliter connectitur; quo modo actio non dimanat à forma, sed illi cōvenit contingenter, de illaque prædicatur, prædicatione quinti prædicabilis, & ideo actio solum impropriè á forma dimanat, quatenus forma ad vnam actionem alia non indiget, sed potius actio est ratio formalis producendi effectum, & se ipsā producendi.

Tertio arguitur. Operatio immediate procedit a substantia: ergo substantia immediate operatiua est. Probatur antec. primo. Intellectio, qua Angelus se ipsum intelligit, procedit immediate ab specie impressa, & in genere causæ efficientis, iuxta sententiam probabiliorem asserentem speciem impressam efficienter ad intellectionem concurrere, sed species impressa respectu intellectionis, qua Angelus se ipsum intelligit, est propria Angeli substantia: ergo operatio immediatè à substantia procedit.

Secundo probatur antec. Generatio substantialis non procedit immediate à virtute instrumentaria substantiæ: ergo à substantia procedit immediate; consequenterque operatio immediate a substantia procedit. Probatur antec. Tum quia alteratio, & generatio realiter distinguntur, & etiam specifice formaliter; sed alteratio procedit radicaliter a substantia, & immediate ab accidenti, quod est virtus instrumentaria substantiæ: ergo èċontra generatio procedit immediate ab ipsa substantia, & non à virtute instrumentaria substantiæ.

Tum etiam, quia actio vitalis non potest ab aliquo instrumento procedere; sed generatio est actio vitalis: ergo non procedit immediate à virtute instrumentaria substantiæ.

Respondetur negando antec. & ad primam probationem distinguo mai. tanquam à principio obiectiuo, concedo mai. subiectiuo, ego mai. & concessa min. negatur consequent. Sub eadem

dem distinctione. Licet namque operatio possit immediate procedere à substantia tanquam á principio obiectiuo, & tanquam ab specie, non tamen potest immediate à substantia procedere, tanquam à principio subiectiuo, & vt a potentia proxima, se tenente ex parte subiecti. Ratio autem ea est, quia species se tenet ex parte obiecti, cumque obiectũ non ordinetur ad operationem, sed potius operatio ad obiectum, inde fit, etiam speciem ad operationem non ordinari, nec ab illa specificari, quod maximè verum est in specie, quę per se primo est substantia, & ordinatur ad esse, non vero ad obiectum repræsentandum, & ideo substantia per modum speciei potest esse immediatè operativa; non tamen per modum potentię, & principij subiectivi, quod per se primo ad operationem ordinatur, & speciem accipit ab illa. Instantia est in essentia Divina, quæ per modum speciei concurrit efficienter cum intellectu beati ad visionem ipsam beatam; & tamen non specificatur ab illa, eo quod nullum prędicatum divinum à creatura specificari potest.

Ad secundam probationem antecedentis principalis, negatur ant. & ad primam probationem, negatur consequent. quia alteratio, & generatio formaliter, & realiter distinguuntur penes terminos, & cum terminus vtriusque sit formaliter diversus, scilicet, substantia, & accidens, inde fit prædictas operationes esse distinctas formaliter, & realiter, quamvis ex parte principij procedant ab eadem virtute instrumentaria substantiæ: Nam alteratio disponit ad formam substantialem introducendam, & ita provenire debet ab accidenti, vt à virtute substantiæ: accidens enim ratione sui ad substantiam disponere nequit.

Poteramus etiam dicere: alterationem ordinari ad effectum accidentalem, non excedentem virtutem accidentis operantis ex parte principij, & ideo procedere ab accidenti, propria virtute, & ratione sui. Generationem vero semper procedere ab accidenti, vt à virtute substantiæ, & ita in modo procedendi à principio accidentali, esse distinctas formaliter prædictas operationes.

Ad secundam probationem eiusdem antecedentis, respondetur: actionem vita-

talem non posse procedere ad instrumento separato, & riguroso, quia vivere est se movere; instrumentum vero rigurosum non se movet, sed movetur à causa principali, & ita tale instrumentum formaliter, non potest viuere, vel actionem vitalem elicere; posse tamen actionem vitalem procedere à virtute instrumentaria, quæ se ipsa, est virtus agentis principalis, & vitalis agentis, & ita agens media illa virtute potest viuere, vel elicere actionem vitalem, ac proinde actio vitalis potest immediate à virtute instrumentaria procedere.

Dices: si intellectus instrumentaliter ad visionem beatam concurreret, visio illa non esset vitalis, nec per illam viueret intellectus, sicut Thomistæ 1. part. quæst. 12. docent; & tamen intellectus est virtus instrumentaria animæ rationalis: ergo non potest actio vitalis à virtute instrumentaria procedere.

Respondetur: Thomistas solum docere, quod si intellectus tanquam verum instrumentum concurreret ad visionem beatam, illa non esset vitalis; non tamen non fore vitalem, si intellectus per modum virtutis instrumentariæ ad illam concurreret.

Dices: Intellectus nec per modum virtutis instrumentariæ potest concurrere ad beatam visionem: ergo ideo est, quia actio vitalis non potest procedere à virtute instrumentaria.

Respondetur negando causalem consequentis; non enim ideo intellectus non potest ad visionem beatam concurrere per modum virtutis instrumentariæ, quia talis modus concurrendi impediat vitalitatem; sed ex alio cap. id probant nostri Thomistæ, quia videlicet intellectus ratione sui non subordinatur Deo authori supernaturali, in operando; sicut nec illi subordinatur in essendo, consequenterque non potest intellectus esse virtus instrumentaria Dei authoris supernaturalis. Aliunde etiam non potest esse virtus instrumentaria animæ rationalis, alias subordinaretur animæ tanquam causæ principali; quod quidem esse non potest; eo quod visio excedit animam rationalem, & illius virtutem, & exigentiam; ideoque anima non potest esse causa principalis respectu visionis. Vnde intellectus non potest esse

esse virtus instrumentaria Dei, vel animæ rationalis, consequenterque nullo modo potest, tanquam virtus instrumentaria, ad visionem beatam concurrere.

Quarto arguitur. Quia accidens non potest esse principium immediate productivum respectu substantialis effectus: ergo in ordine ad effectum substantialem sola substantia erit immediatè operativa. Probatur ant. Accidens non potest intrinsecè continere substantiam: ergo non potest esse principium immediate productivũ substantialis effectus; nam quæcumque causa debet effectum præcontinere. Antec. probatur: Accidens est imperfectius, & inferius ipsa substantia: ergo illam intrinsecè præcontinere non potest.

Hoc est contrariorum fundamentum, quo sententiam nostram penitus everte re tentant, & figmenta sua dicunt plausu memoranda canoro; leue tamen est vt doctrinam nostram, & rationis pondera frangat. Et ad ipsam negatur ant. Ad probationem distinguo ant. continere tanquam causa principalis, concedo antec. tanquam virtus instrumentaria substantiæ, nego antec. & consequent. Licet namque accidens non possit esse principium radicale, & causa principalis ad producendum effectum substantialem, eo quod imperfectius, & inferius est substantia; potest tamen accidens tanquam virtus instrumentaria continere substantiam, & vt talis concurrere ad substantiam producendam.

Sed instabis: quia omne instrumentum accipit virtutem superadditam à causa principali, in ordine ad effectum, quem producit instrumentaliter; sed substantia nullam virtutem potest communicare accidenti ad producendum substantialem effectum: ergo accidens etiam instrumentaliter, vel tamquam virtus instrumentaria non potest concurrere ad substantiam producendam. Probatur min. Talis virtus non potest esse substantialis, eo quod accidens virtutis substantialis capax non est: nec potest esse accidentalis, nam in vi huius non potest accidens continere substantiam, sicut nec ratione sui: ergo substantia nullam virtutem potest cõmunicare accidenti ad producendum substantialem effectum.

Respondetur distinguen-

guendo mai. Omne instrumentum verè tale, concedo mai. impropriè tale, nego maior, & concessa min. Loquendo de virtute superaddita de nouo, nego consequent. Instrumentum namque verum, & rigurosum, & à causa principali separatum, indiget speciali motione, & virtute de nouo superaddita, ad effectum producendum, sicut serra penicillus, & alia huiusmodi instrumenta; instrumentum vero, quod rigurosum non est, sed potius est virtus instrumentaria ipsius causę principalis, non indiget noua virtute, sed potius eo ipso, quod sit coniunctum causæ principali, cuius est virtus, potest producere effectum, quem secundum se non posset producere, sicut calor coniunctus cum substantia animalis producit carnem, & calor in muliere producit lac, & coniunctus cum igne potest aliam ignem producere.

Sed instabis: accidens nequit producere substantiam, nisi accipiat a substantia superadditam virtutem: ergo si non potest virtutem superadditam accipere, non poterit etiam substantiam producere. Probatur ant. Accidens non potest producere substantiam, nisi in virtute substantiæ: ergo nequit producere substantiam, nisi accipiat a substantia superadditam virtutem.

Respondetur negando ant. & ad probationem distinguo ant. nisi in virtute intransitiva, concedo ant. transitiva, nego ant. & conseq. Accidens namque producit substantiam in virtute substantiæ, non quidem in virtute substantiæ transitivè, id est à substantia derivata, & transeunte de substantia in ipsum accidens, & in ipso de novo recepta; sed solum in virtute substantiæ intransitiua producit, quatenus accidens se ipso est virtus dimanans à substantia, & illi subordinatur, & confertur à natura ad agendum, ex qua subordinatione, & coniunctione ad substantiam, potest tanquam virtus instrumentaria aliam substantiam producere. Sicut in multorum sententia, cogitativa, ex subordinatione ad intellectum, potest circa singularia discurrere, & entia rationis imperfecta formare, & intellectus, ex coniunctione ad voluntatem, potest efficaciter mouere, absque aliqua virtute superaddita de novo.

Sed instabis primo: accidens ex coniunctione, ex su-

subordinatione ad substantiam non mutatur intrinsecè: ergo etiam ex tali subordinatione, non poterit continere intrinsecè substantiam, nec producere illam, quia accidens non potest substantiam intrinsecè continere, nisi ratione alicuius intrinseci, quo intrinsece mutetur.

Instabis secundo: accidens, vt dimanans à substantia, entitatiuè, & formaliter est accidens, quod quidem non potest in se habere virtutem substantialem, sed solum virtutem accidentalem; sed ratione huius nequit substantiam producere, neque illam continere: ergo idem quod prius.

Ad primam replicam respondetur: distinguendo antec. Intrinsece receptiuè, concedo antec. intrinsecè dimanatiuè, nego ant. & consequent. Quia quamvis accidens, ex subordinatione ad substantiam, nihil de nouo recipiat, per quod mutetur intrinsece receptivè; dimanat tamen cum maiori perfectione intrinseca, quam haberet secundum se: & ideo propter hanc maiorem perfectionem, quam habet per dimanationem à substantia, potest substantiam producere, & ipsam intrinsecè cōtinere.

Ad secundam replicam respondetur: tàm accidens, quam virtutem ipsius, entitatiuè, & formaliter esset de linea accidentis; virtualiter tamen esset de linea substantiæ, quatenus à substantia dimanat, tamquam virtus instrumentaria, à natura determinata, vt substantia per ipsam, posit *substantiam* producere.

Dices: ergo in tantum accidens est principium immediatum operandi, in quātum est virtualiter substantia: ergo iam ipsa substantia est principium immediatum operandi.

Respondetur: distinguendo secundum consequens; ipsa substantia in se, nego consequent. Ipsa substantia in sui virtute, cōcedo conseq. Accidens namque est ipsa virtus substantiæ, & in quantum talis, potest substantiam producere; ex quo non sequitur, substantiam in se ipsa esse immediate operatiuam, sed solum in sui virtute, in qua substantia est formaliter accidens, & solum virtualiter substantia, & ita quod immediate operatur, est accidens formaliter, quamvis virtualiter substantia sit.

Dices: bene valet substantia virtualiter est principium immediatum operandi;

dit: ergo substantia est imme diete operatiua. Consequenterque, si potentia immediate operativa virtualiter est substantia, iam ipsa substantia erit immediate operativa.

Respondetur: consequētiam non valere, quia arguitur in illa, à secundum quid, ad simpliciter, & ab antecedenti cum addito diminuēte, ad consequens absolutè simpliciter, eo quod esse substātiam virtualiter diminuit de ratione substantiæ, sicut esse animal potentialiter diminuit de ratione animalis. Quæ doctrina est D. Thom. opuscul. 39. cap. 10. Et nos etiam dedimus illam, de distinctione inter existētiam, & essentiam disputantes.

§. VI.

Statuitur secunda conclusio.

Substantia etiam de potentia absoluta non potest esse immediate operativa.

CONclusio ista probatur ratione D. Th. 1. p. quæst. 77. art. 1. Quia si substantia esset potentia proxima immediate operatiua, esset formaliter accidens, sed substantiam esse accidens, essentialiter repugnat, & contingere non potest; etiam de potentia absoluta: ergo attenta etiam tali potentia nō potest substantia esse immediate operatiua. Probatur mai. si substantia esset potentia proxima immediate operatiua, esset in eodem genere cum operatione sua: ergo esset formaliter accidens, sicut & ipsa operatio. Probatur antec. Actus, & potentia per se ad actum ordinata, debent esse in eodem genere; sed si substantia esset potentia proxima immediatè operativa, esset etiam potentia per se ad operationem ordinata: ergo esset in eodem genere cum operatione sua. Maior videtur principium lumine naturali notum, & explicatur sic. Nam actus, & potentia per se ad actum ordinata dividunt quodlibet genus entis, & consequenter etiam dividunt accidens in communi, eo quod accidens in communi est quoddam genus entis, sumptó genere lato modo: ergo actus, & potentia debent esse in eodem genere, quia in bona divisione, membra dividentia continentur sub diviso, & pertinent ad idem genus, si divisio essentialis est, qualiter omne ge-

nus

nus entis est essentialiter divisibile in potentiam, & actum.

Respondebis: quod si ratio facta vera esset, actus, & potentia per se ad actum ordinata deberent esse in eodem prædicamento; quod tamen falsum est. Nam generatio pertinet ad prædicamentum actionis, potentia vero proxima generandi, pertinet ad prædicamentum qualitatis, sicut dicitur in Logica in proprio prædicamento, quamvis reductivè potentia generatiua pertineat ad prædicamentum actionis, tanquam actionis principium, vt punctum pertinet ad prędicamentum quātitatis.

Hæc tamen solutio, ex prava intelligentia rationis factæ, procedit, quia actus, & potentia per se, & essentialiter dividunt omne genus physicum entis, consequenterque contineri debent in eodem genere physico, ita vt si actus est substantia, potentia per se ad actum ordinata, debeat esse substantialis, & si actus fuerit accidens, etiam erit de genere accidentis. potentia, quæ per se ordinatur ad actum; non tamen necesse est, quod actus, & potentia per se ad actum ordinata diuidant essentialiter idem genus prædicamentale, alias nec ipsa substantia esset immediate productiva actionis transeūtis, quando quidem actio transiens, & substantia pertinere non possunt ad idem prædicamentum.

Dices: esse probabilem sententiam, formam vermis geniti ex speciebus *Sacramentalibus*, recipi in ipsa quantitate, non vero in aliqua materia substantiali; in qua opinione quantitas est potentia per se ad formam substantialem ordinata; & tamen quantitas non est in eodem genere physico, in quo forma substantialis existit; siquidem quantitas illa manet accidēs entitative, & ita ad genus accidentis pertinere debet.

Sed contra est: quia potentia per se ad actum ordinata, debet esse in eodem genere physico cum actu, vel in genere inferiori, vt ita possit per se ad actum ordinari, & habere suum esse in ordine ad actum, quod quidem non repugnabit potentię, si sit in genere inferiori ad genus ipsius actus; sed illa quantitas, licet sit in genere diverso à genere actus, est tamen in genere inferiori, videlicet in genere accidentis; actus vero est in ge-

ne-

nere substantiæ: ergo poterit illa quantitas, absque vllo inconvenienti contra rationem prædictam, esse potentia per se ordinata, ad formam substantialem recipiendam. Addimus, quantitatem illam formaliter, & in munere esse substantiam, & sub genere substantiæ contineri, quidquid sit de illa materialiter accepta.

§. VII.

Vnicum argumentum contra rationem istam.

Contra rationem prædictam arguitur: quia actus, & potentia non debent esse in eodem genere: ergo ratio nititur principio falso. Probatur ant. primo. Potentia obedientialis, & eius actus non sunt in eodem genere, nam potentia obedientialis, entitativè naturalis est, & eadem realiter cum potentia naturali; actus vero illius est formaliter supernaturalis: ergo actus, & potentia non debent esse in eodem genere.

Secundo probatur ant. Compositum substantiale cõparatur ad accidentia, sicut potentia ad actum; & tamen in eodem genere non inveniuntur, vt per se manifestum est: ergo idem quod prius.

Respondetur: negando antec. Ad primam probationem, distinguo consequens. Potentia, quæ per se non ordinatur ad actum, cõcedo conseq. per se ad actum ordinata, nego conseq. quia in præsenti loquimur de potentia, quæ per se ordinatur ad actum, & habet positivam inclinationem ad ipsũ, qualis non est potentia obedientialis, quæ quidem non dicit inclinationem ad actum supernaturalem, & licet ipsum connotet, non tamen per se ordinatur ad ipsum, sed est mera non repugnantia ad illum habendum.

Dices: etiam potentia per se ad actum ordinata, non debet esse in eodem genere cum actu: ergo solutio nulla est. Probatur ant. Habitus logicæ per se ordinatur ad ens rationis, & ad ipsum tanquam ad obiectum, ordinem, & inclinationem importat; & tamen non est in eodem genere cum ipso, siquidem habitus est in genere entis realis: ergo etiam potentia per se ad actum ordinata non debet esse in eodem genere cum actu.

Respondetur negando ant. Ad probationem dis-

tinguo mai. ad ens rationis vt ad terminum pure extrinsecum, concedo mai. tanquam ad intrinsecum actum & intrinsecè perficientem, nego mai. Quia habitus logicæ solum respicit obiectum, tanquam terminum pure extrinsecum, & extrinsecè perficientem, & propterea non requiritur, quod sit in eodem genere habitus; sicut generatio substantialis per se ordinatur, ad effectum substantialem producendum, & tanquam ad extrinsecum terminum; & tamen generatio est in genere accidentis, & terminus est in genere substantiæ. Nos autem in præsenti tantum loquimur de potentia per se ordinata ad actum, vel terminum intrinsecum, intrinsecè specificantem, & intrinsecè perficientem, nam solum talis actus, & potentia dividunt essentialiter, & per se omne genus physicum entis.

Ad secundam probationem antecedentis principalis respondetur: compositum substantiale habere esse simpliciter, antecedenter ad accidentia, quæ solum dant esse secundum quid; & ita non esse potentiam per se ad accidentia ordinatam; de qua solum in præsenti sermo est.

Dices: quamvis substantia esset immediatè operativa, non esset potentia per se ad operationem ordinata: ergo non deberet esse in eodem genere cum operatione sua. Probatur ant. Quia in illo eventu substantia esset ens simpliciter, & causa principalis operationis; sed ens simpliciter, & causa principalis non per se ordinatur ad effectum: ergo substantia in illo eventu non esset potentia per se ad operationem ordinata.

Respondetur negando ant. Ad probationem distinguo mai. ens simpliciter modo repugnanti, concedo mai. modo debito, nego mai. & concessa min. Sub eadem distinctione, negatur conseq. Nam si substantia esset immediate operativa esset ens simpliciter modo repugnanti, eo quod esset ens simpliciter habens totum suum esse, non in ordine ad esse, sed in ordine ad operationem, cuius esset immediatum principium, consequenterque esset potentia, per se ad operationem ordinata, cumque hoc repugnet enti simpliciter, etiam repugnabit tali enti, esse principium immediatè operativum. In quo etiam eventu esset causa principalis ra-

di-

dicalis, quamvis modo repugnanti, quatenus per se ad effectum ordinatur.

§. VIII.

Alia ratio conclusionis proponitur.

SI substantia esset immediate operativa, specificaretur ab operatione, ab illaque essentialiter dependeret, quia potentia, per se ad actum ordinata, specificatur ab illo, sicut constat in quacumque potentia, & si substantia esset immediatè operativa, esset potentia per se ad operationem ordinata; sed substantiam specificari ab operatione essentialiter repugnat: ergo non potest esse substantia immediatè operativa; etiam de potentia absoluta. Probatur min. primo. Quia substantia essentialiter est perfectior, excessu entis simpliciter, quam accidens: ergo substantiam specificari ab operatione, essentialiter repugnat.

Secundo probatur min. substantiam non esse ens per se essentialiter repugnat; sicut etiam essentialiter repugnat substantiam nō esse substantiam; sed si substantia specificaretur ab operatione, non esset ens ad se, sed ad aliud, videlicet ad suam operationem: ergo substantiam specificari ab operatione essentialiter repugnat.

Tertio probatur min. Nam quod specificatur ab alio, respicit illud vt finem; sed substantia non potest, ad accidens tanquam ad finem ordinari, sed è contra, accidens est propter substantiam, & ad illam ordinatur tanquam ad finem: ergo idem quod prius.

§. IX.

Argumentum contra rationem solvitur.

ARguitur contra rationem prædictā. Nam ex quo substantia sit perfectior accidenti, non sequitur, quod ab illo specificari non possit: ergo ratio nititur falso principio. Probatur ant. primo. Habitus logicæ perfectior est ente rationis, & tamē specificatur ab illo: ergo ex quo substantia sit perfectior accidenti, non infertur, quod ab illo specificari non possit.

Secundo probatur ant. intellectus, & voluntas, in probabili sententia Thomistarum, sunt simpliciter per-

fectiores suis actibus; & tamen specificantur ab illis: ergo idem quod prius.

Respondetur negando ant. & ad probationem distinguo mai. Perfectior est absolutè concedo mai. excessu entis simpliciter, nego mai. & concessa min. negatur conseq. sub distinctione maioris. Non enim probamus, substantiam non posse specificari ab accidenti, ex quo magis perfecta sit, absolutè loquendo, sed ex maiori perfectione entis simpliciter substantialis, de cuius ratione est, quod sit ad se, & non sit ad aliud, & propter talem perfectionem ab alio specificari non valet; habitus autem logicæ, quāvis sit perfectior ente rationis, est tamen accidens, cui non repugnat, esse quid respectivum, & ad aliud ordinatum, quod in habitibus, & potentijs specialiter contingit.

Ad secundam probationem constat solutio; quia intellectus, & voluntas sunt potentiæ essentialiter respective, consequenterque ab alio specificari possunt, quamvis illud aliud minus perfectum sit absolute, vel in alio genere causæ.

Alijs terminis poterat responderi: actus intellectus (& idem de actibus voluntatis) esse imperfectiores intellectu, & voluntate in genere causæ efficientis, cęterum in genere causæ formalis perfectiores sunt, quod tamen nō potest habere operatio respectu substantiæ, quia genus accidentis, simpliciter imperfectius est, genere substantiæ, & ita operatio sub nulla ratione, *& in* nullo genere causæ potest simpliciter substantiam superare.

Sed instabis: substantia non est essentialiter ens ad se, sed potest bene ad alterum ordinari: ergo solutio nulla est. Probatur ant. primo, substantia ordinatur ad suam operationem: iuxta commune proverbiū. *Vnumquodque est propter* suam operationem: ergo substantia non est essentialiter ens ad se, sed potest ad alterum ordinari.

Secundo probatur ant. Principium radicale ordinatur ad propriam operationem; sed substantia est principium radicale: ergo non est ens ad se, sed potius habet esse in ordine ad operationem.

Tertio probatur anteo. Materia habet esse in ordine ad formam; sed materia prima est substantia: ergo substantia habet esse ad aliud.

Quar-

Quarto visio beata perfectior est quacumque substantia naturali; & tamen est ad aliud videlicet ad suum obiectum: ergo etiam substantia potest esse ad aliud.

Respondetur ad replicam, negando ant. cuius falsitas constat ex definitione substantiæ, & experientia compertum est, substantiam non esse similem alteri, nisi ratione qualitatis, nec dicere respectum ad locum, nisi ratione quantitatis; nec ad aliud vt purum terminum nisi tantum ratione relationis, quod signum est, substantiam essentialiter esse ens ad se, & non posse, nisi ratione alterius, ad alterum ordinari. Vnde ad primam probationem dicimus substantiam esse propter suam operationem, tanquam propter finem effectum, vel perficiendum per ipsam substantiam; ad eum modum, quo incarnatio dicitur esse propter salutem hominum, tanquam finem effectum, & consequutum ad ipsam incarnationem.

Addimus cum Caiet. vnumquodque esse propter suam operationem, id est, propter se ipsum, vt perfectum, & coniunctum cum operatione ipsa, & ita esse proverbium intelligendum;

Ad secundam probationem respondetur: principium radicale non ordinari proximè ad suam operationem, nec esse propter illam tanquam finem; sed tantum radicaliter ad eam ordinari, ex quo non infertur, quod specificetur ab illa.

Ad tertiam respondetur distinguendo conseq. ad aliud intra lineam substantiæ, concedo conseq. extra talem lineam, nego conseq. substantia namque est ens ad se contra positivè ad accidens, quod est ens in alio, & sic accidens dicit respectum ad aliud extra lineam propriam, videlicet ad substantiam: ita ab opposito substantia non dicit respectum ad aliud extra lineam substantiæ, potest tamen aliquid aliud intra lineam substantiæ respicere, sicut materia respicit formam, & creatura creatorem, ad quem omnis creatura tanquam ad causam exemplarem ordinatur.

Ad 4. respondetur: quod licet visio beata sit perfectior quacumque substantia naturali est tamen accidens, & ita non repugnat illi ad alterum ordinari.

§. X.

Vltima ratio conclusionis proponitur.

SI substãtia esset immediatè opperativa esset simpliciter infinita; sed hoc habere non potest etiam de potentia absoluta: ergo de potentia absoluta substantia non potest esse immediate operativa. Probatur mai. Si substantia esset immediate operatiua, identificaret vltimam differentiam accidentis, siquidem identificaret rationem principij proximi, quæ est vltima differentia accidentis immediatè operativi: ergo esset infinita simpliciter.

Explicatur hæc ratio. Quidquid identificat vltimam actualitatem generis dicentis perfectionem simpliciter simplicem, est simpliciter infinitum; sed si substantia esset immediate operativa, identificaret secum vltimam actualitatem generis dicentis perfectionẽ simplicẽ simpliciter: ergo euaderet infinita. Prob. min. Identificaret operationem, sed operatio est vltima actualitas, de linea operativa, dicente perfectionem simpliciter, & quæ vere reperitur in Deo: ergo min. vera est. Probatur mai. Identificaret rationem principij proximi; siquidem per se ipsam esset immediatè operativa: ergo identificaret etiam operationem, quia non minus est extra lineam substantiæ ratio principij proximi, quam operatio ipsa; consequenterque ex identitate cum primo, bene infertur identitas cum secundo. Nam si vtrumque est extra lineam substantiæ, vtriusque quantum ad identitatem eadem est ratio; sicut communiter dicitur, quod si homo identificaret differẽtiam vltimam formicæ, identificaret etiam rerum omnium vltimas differentias, eo quod omnes sunt extra lineam hominis, & ideo omnium illarum eadem ratio est.

§. XI.

Duobus argumentis occurritur.

ARg. primo contra rationem. Nam ex quo substãntia sit immediatè operativa, nulla sequitur infinitas: ergo ratio nititur falso principio. ant. probatur. Ex identitate principij proximi cum principio radicali nulla sequitur infinitas: ergo ex quo substantia esset immediatè ope-

operativa, nulla sequitur infinitas. Ant. probatur. Tum in probabili sentẽtia Thomistarum asserente, obiectum philosophiæ esse ens mobile prout abstrahit à substantia, & accidenti, in qua sententia accidens non solum est principium proximum motus naturalis, sed etiam radicale principium.

Tum etiam, nam in procemialibus quæst. 2. art. 1. diximus, motum naturalem in esse entis, radicari in accidenti, sicut intensio qualitatis in esse entis, radicatur in qualitate, quamvis non in ratione naturalis; & tamen qualitas vt principium proximum motus, etiam in esse entis accepti: ergo absque vlla infinitate potest principium proximum identificari cum principio radicali.

Respondetur ad argumentum, negando ant. Et ad probationem distinguo ant. in accidenti, concedo ant. in substantia, nego ant. & conseq. Licet namque in accidenti posit absque vlla infinitate identificari ratio principij proximi cum principio radicali, hoc tamen in substantia contingere, non potest; quia esse principium proximum operandi est de linea entis ad aliud, consequenterque est extra lineam substantiæ, & ita talem formalitatem substantia identificare non potest absque vlla infinitate; esse vero principium radicale potest indifferenter substantiæ, & accidenti convenire, eo quod ratio principij radicalis non est determinata ad lineam entis ad se; proindeque non est extra lineam accidentis.

Secundo respondetur, & verius, quod ratio principij proximi verè, & propriè efficienter concurrentis ad actum, nunquam identificari potest cum principio radicali, efficienter concurrente, absque vera infinitate, quod quidem ratio conclusionis efficaciter suadet; nec vnquam accidens est verè principium radicale, quod efficienter concurrat, sed tantum est principium radicale, non quidem phisicè, sed solum metaphisicè, & in esse scibilis, quatenus suas proprietates radicat, sicut qualitas intensibilitatem, vel motum intensionis in esse entis; quæ quidem proprietates demonstrantur de accidenti independenter à substantia, & ideo in esse scibilis à metaphisica, vel mathematica vltimo reducuntur ad ipsum.

Contra vtramque solutionem instabis: ex identita

te principij proximi cum principio radicali substantiali, & efficienter concurrente ad veram operationem, nulla sequitur infinitas: ergo vtraque solutio ruit. Probatur ant. Ex identitate obiecti cum principio proximo, in linea intelligibili passiva, nulla sequitur infinitas, sicut constat in substantia Angeli, quæ per se ipsam est species impressa, vt Angelus se ipsum intelligat, quæ tamen, vt substantia, est principium radicale intelligendi, & sub munere speciei est principiũ proximum, & verè efficienter ad intellectionem concurrit: ergo ex identitate principij proximi, efficienter concurrentis cum principio radicali substantiali, vere etiam efficienter concurrente, nulla sequitur infinitas: quia sicut ratio principij proximi est perfectio simpliciter simplex, & in Deo reperta, ita etiam ratio speciei impressæ; proindeque si ex identitate substantiæ cum specie, nulla sequitur infinitas, ex altera identitate, infinitas sequenda non est.

Respondetur: negando conseq. & ratio discriminis est, quia species creata, ex conceptu communi speciei impressæ, non petit esse accidens, nec exigit realem distinctionem ab obiecto; consequenterque extra lineã substantiæ non est, sed potest absque vlla infinitate esse substantia ipsa, quæ intelligitur, vt constat in exemplo Angeli in argumento relato. Principium vero proximum increatis habet totum esse in ordine ad aliud, & ideo semper est extra lineam ipsam substantiæ.

Sed instabis: species impressa creata ex conceptu communi non exigit realiter ab obiecto distingui: ergo principium proximũ à principio radicali substantiali distingui realiter, non exposcit.

Respondetur: negando conseq. & disparitas est, quia species creata requiritur, ad proportionandum obiectum cum ipsa potentia, & cum substantia Angeli sit per se ipsam proportionata cum intellectu proprio, propter suam immaterialitatem, & quia cum illo intimè coniuncta est. Inde fit non exigere realem distinctionem à specie impressa, qua Angelus propriam substantiam intelligit. Vt de species creata ex conceptu communi permittit distinctionem realem ab obiecto, non tamen illã positiue requirit. Principium autem proximum o-

pe-

perandi, essentialiter est ad aliud, & ita realiter debet distingui ab ente per se, vel ab ente substantiali.

Secundo arguitur. Quãvis substantia identificaret rationem principij proximi, immediatè opperatiui, adhuc tamen non identificaret operationem suam: ergo adhuc infinita non esset. Probatur antec. primo. Substantia Angeli identificat principium proximum in linea intelligibili passiua: videlicet speciem impressam; & tamen non identificat vltimam actualitatem talis lineæ videlicet verbum: ergo quamvis substantia identificaret rationem principij immediate operatiui, adhuc tamen non identificaret operationem suam.

Secundo probatur ant. Potest substantia præstare effectum principij immediatè operatiui, quin identificet vltimam differentiam potentiæ proximæ immediatè operatiuæ: ergo quamvis substantia præstaret talem effectum, & esset immediate operatiua, adhuc tamen non identificaret rationem principij proximi, & operationem suam. Probatur ant. Anima rationalis præstat gradum sensitivum, eiusdem rationis cum sensitiuo bruti; & tamen non identificat formam bruti secundum vltimam differentiam ipsius: ergo potest substantia præstare effectum principij immediatè operatiui, quin identificet vltimam differentiam talis principij, & suam operationem.

Respondetur ad instantiam, negando antec. Et ad primam probationem negatur consequent. Quia species impressa, vel principium proximum in linea intelligibili passiua non exigit esse extra lineam substantiæ, & realiter ab illa distingui, propter rationem tradditam in solutione argumenti præcedentis, & ideo ex identitate substantiæ cum specie impressa, non infertur identificatio cum vltima actualitate, vel verbo. Oppositum autem contingit in principio proximè operatiuo, quod essentialiter petit esse extra lineã substantiæ, propter rationem in eodem loco tradditam, & sæpè in articulo repetitam, & ita si substantia identificaret principium proximum, identificaret etiam operationem, cum vtriusque eadem ratio sit.

Ad secundam probationem negatur antec. & ad probationem distinguo mai. Eiusdem rationis generice, con-

concedo mai. Specifice nego mai. & concessa minor. negatur consequent. Anima namque rationalis solum cōtinet formam sensitivam æqui v.g secundum rationem communem, & propterea solum præstat effectum illius secundum rationem genericam, & communem; non tamen præstat sensitivum bruti, prout in illo est, sed sensitivum specifice perfectius, quod in homine reperitur; esse vero principium proximum operandi, est vltima differentia potentiæ proximè operatiuæ, & ita si substantia esset operatiua immediate identificaret talem vltimam differentiam, & suam operationem.

§. vltimus.

Corollaria ex dictis.

EX dictis in artic. discursu colligitur primo: accidens non posse esse virtualiter substantiam in genere causæ formalis, nec intrinsece, nec extrinsecè specificatiuè; quia accidens participare non potest, quod est perfectissimum intra lineam substantiæ; esse autem causam formalem intrinsecam, vel extrinsecam præstantem speciem substantialem; est perfectissimum in linea substantiæ, & ita ab accidenti participari non potest.

Dices: accidens potest esse virtualiter substantia in genere causæ efficientis, vt vidimus, & constat in accidentibus Eucharistiæ, & etiam in genere causæ materialis; nam quantitas potest recipere formam substantialem in probabili sententia: ergo potest accidens esse etiam virtualiter substantia in genere causæ formalis.

Negatur consequent. Quia esse virtualiter substantiam in genere causæ efficientis, est esse virtutem dimanantem à substantia, & datam ipsi ad agendum, quod quidem accidenti non repugnat. Et similiter esse causam materialem, & imperfectissimum intra lineam substantiæ, consequenterque potest participari ab accidenti perfecto, qualis est quantitas, & quod supremum infimi potest attingere infimum supremi: Esse vero substantiam in genere causæ formalis intrinsecè, & per modum formæ, est perfectissimum in linea substantiæ; & etiam esse substantiam extrinsecè specificative repugnat substantiæ, quę secundum vltimam diffe-

ren-

entiam non potest non esse ens per se, vel ad alterum ordinari.

Secundo colligitur: substantiam in actu secundo causantem constitui per suam operationem, quia per illam reducitur de actu primo ad secundum, per ipsamque in actu secundo agit. & hæc de art. isto vbi art. præcedens ad philosophum applicanda.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus concurrat simultaneo concursu ad effectum causæ creatæ?

§. I.

Relatis sententijs statuitur conclusio.

PEr concursum simultaneum intelligimus, & bene, causalitatem, qua Deus simul cum creaturis concurrit ad earum effectus, talemque concursum ponimus, vt effectus creati immediate dependeant à Deo, tanquam à prima, & vniversalissima causa; non tamen ipsum simultaneũ nominamus, quia eadem actio creaturæ sit etiam actio Divina, qua Deus in actu secundo simul cum creatura producat effectum, alias Deus vere ageret per actionem formaliter transeuntem, & formaliter in passo receptam, sicut ipsa creatura; sed concursum dicimus simultaneum, quia actio Divina increata, & infinita, simul cum actione creaturæ, concurrit ad effectum creatum, & facit, ipsum à Deo immediate dependere. Quo prænotato.

In primis fuit quorumdam antiquorum error, qui (vt refert D. Tho. 1. part. quæst. 105. art. 3. & 5.) asserebant creaturam ad nullum concurrere effectum, sed solum Deum ad effectum creatum concurrere in præsentia creaturæ, v. g. ad presentiam ignis, Deum vrere, & ad præsentiam hominis, hominem generare. Quæ sententia erronea est, & ratione convincitur, quia si creatura nullum producit effectum, frustranea esset virtus, quam Deus contulit causæ secundæ, eo quod virtus, quæ non reducitur ad actum frustranea est.

Secunda sententia fuit Durandi in 2. dist. 5. & dist. 37. quæst. 1. vbi asserit, Deum non concurrere immediatè ad effectum creaturæ, sed solũ mediatè, quaten⁹ causas secundas produxit, illique vir-

virtutem communicavit, vt effectus creatos producerent. Quam sententiam aliqui temerariam: alij erroneam: alij vt hæreticam censurant. De quo parū interest nobis, qui quæstionem solum philosophicè disputamus.

Non tamen potest sententia hæc veritatem habere, sicut ex ratione nostra constabit, & quia dicitur Isaiæ 26. *omnia opera nostra operatus est in nobis Domine.* Et actorum 12. *Non longe est ab vnoque nostrum, in ipso enim viuimus mouemur, & sumus.* Quæ verba si absolute intelligantur, dependentiam immediatam effectus creati à Deo manifeste declarant; esse vero absolutè intelligenda ex eo constat, quod ex tali intelligentia nullum sequitur inconveniens, consequēterque absolute intelligenda sunt, iuxta regulam Aug.

Tertia sententia Theologorum, & Philosophorum cū Angelico Doct. affirmat, Deum physicè immediatè, & concursu simultaneo concurrere ad effectum creaturæ. Nam vt dicitur Ioann. 5. *Pater meus vsque modo operatur*; sed quia satis clarè ex sacra pagina colligitur, authoritates omittimus.

Ratione conclusionem nostram probant aliqui: quia si Deus non concurreret immediate ad effectum creaturæ, & concursu simultaneo, nunquam posset Deus talem effectum impedire, quod tamen falsum est, & pluribus probari poterat, sufficiat autem exemplum ignis Babylonici, quem Deus impedivit, ne pueros in fornace cōbureret.

Hæc tamen ratio efficaciter non probat; nam vt Deus impediat effectū creaturæ, sufficit negare concursum prævium, quem Deus libere donat, & potest pro libertate sua negare, quo quidem non dato, causa secunda non produceret effectum, & ita tali ratione relicta aliter.

Probatur conclusio nostra: Quia Deus immediatè conservat quemcumque effectum creatum: ergo illum etiam immediatè producit; quia conservatio est continuata productio. Antec. vero probatur. Deus potest anihilare immediate quemcumque effectum creatum; nam vt Deus in nihilum redigat effectum creatum, non dependet à creatura, sed, se solo, potest hoc facere, quomodo, & quando voluerit: ergo talem effectum immediate conservat. Quia si Deus non immediatè conseruaret effe-

effectum creatum, sed mediante causa secunda, non posset, se solo, talem effectũ anihilare, sed hoc facere deberet, mediante causa secunda.

Secundo probatur conclusio. In quocumque effectu creato reperitur ratio entis, sed ratio entis solum potest immediatè à Deo causari: ergo Deus immediatè cõcurrit ad effectum creaturæ. Probatur min. Prædicatum vniuersalissimum, solum potest immediate produci ab vniuersalissima causa; nam vniuersalissimum prædicatum non potest contineri in virtute alterius causæ; sed ratio entis est prædicatum vniuersalissimum, quod ad omnia se extendit: ergo ratio entis solum potest produci immediate a Deo, qui vniversalissima causa est.

Confirm. & vrgetur: Si creatura posset producere rationem vniversalissimam entis, posset etiam se ipsam immediatè producere, siquidem ipsa sub ratione entis continetur, & qui potest rationẽ communem producere, quatenus communis est, potest etiam producere inferiora sub illa ratione contenta; sed creatura se ipsam producere non potest: ergo nequit immediate producere rationem entis, sed hæc solum à Deo immediate producibilis erit.

Tertio probatur conclusio: quilibet effectus creatus dependet à Deo immediatè: ergo Deus immediate, & concursu simultaneo concurrit ad effectum creaturæ. Probatur antec. Ens per participationem immediate dependet ab ente, quod est tale per essentiam; sed quilibet effectus creatus est ens per participationem: ergo immediatè pendet à Deo, qui est talis per essentiam. Min. cum conseq. tenet, & mai. probatur. Ens per participationem, omni modo dependet ab ente, quod est tale per essentiam: ergo immediate dependet ab illo, alias non pendebit omni modo. Ant. probatur. Inter ens per essentiam, & ens per participationem debet dari perfecta superioritas primi, & perfecta subordinatio, & dependentia secundi, sed perfecta subordinatio, & dependentia perfecta non salvatur, nisi ens per participationem omni modo dependeat ab ente, quod est tale per essentiam: ergo omni modo pendet ab illo.

Respondebis: ad perfectam subordinationem, & dependentiam sufficere effectum

tum creatum dependere à Deo mediate ad quam dependentiam salvandam, satis est, quod Deus contulerit virtutem causæ secundæ, & illam de facto per concursum prævium determinet ad agendum.

Contra tamen est. Quia perfecta subordinatio salvari non potest sine dependentia immediata: ergo solutio nulla est. Probatur ant. Perfecta subordinatio non salvatur absque omni dependentia possibili; sed dependentia immediata effectus creati à Deo, possibilis est; siquidem talis dependentia arguit in Deo maximam perfectionem: ergo absque dependentia immediata, non salvatur subordinatio pefecta.

Impugnatur secundo: quia effectus creatus immediatè habet esse participatum à Deo: ergo immediatè dependet ab illo. Probatur ant. effectus creatus tam mediatè, quam immediatè, est ens secundum, creatum, & ab alio: ergo habet esse immediatè participatum à Deo.

Tertio. Perfectior est dependentia immediata, quā mediata; sed effectus creatus perfectissimè pendet à Deo: ergo immediate ab illo dependet.

Quarto. Deus est immediate in omnibus rebus, vt docet D. Tho. 1. p. quæst. 8. art. 1. sed Deus in rebus est per suam operationem: ergo quilibet effectus creatus immediatè dependet à Deo.

Quinto. Quilibet effectus creatus continetur intrinsecè in Divina Omnipotentia: ergo non potest in rerum natura poni nisi per influxum immediatum Omnipotentiæ Divinæ.

Sexto. Quando creatura in actu secundo causat, & producit effectum, Deus voluntate efficaci vult talem effectum existere, voluntate quidem, divisa à voluntate qua dedit creaturę virtutem ad effectum producendum; sed Deus producit, & causat quidquid vult efficaci voluntate: ergo causat, & producit effectum creatum voluntate diuersa ab ea, qua virtutem contulit creaturæ, & consequenter, non solum mediate per primam voluntatem, sed etiam immediatè per secundam voluntatem producit effectum.

Addimus: ex opposita sententia sequi; dari in rerum natura effectum, quem Deus nec mediate, nec immediate conservat, non quidem immediate, vt adversarij fatentur, nec mediate, quia

quia iuxta sententia illorum, Deus mediate conservat effectum, mediante causa secunda, & potest contingere, quod aliquando sit effectus, & causa secunda non sit, vt in pluribus exemplis cernere licet.

§. II.

Solvuntur argumenta.

ARguitur primo contra conclusionem istam: causa secunda principalis non indiget concursu simultaneo: ergo nulla causa secunda talem concursum requirit, quia omnium eadem ratio est. Probatur antec. causa secunda principalis habet sufficientem virtutem ad effectum producendum; nam si vnivoca est, eiusdem est perfectionis cum effectu, si autem æquiuoca, effectum excedit in perfectione: ergo causa secunda principalis habet sufficientem virtutem ad effectum producendum.

Respondetur: negando antec. Ad probationem distinguo antec. Ad effectum sub ratione particulari, concedo ant. Sub ratione communi entis, nego antec. & conseq. Causa namque secunda principalis habet sufficientem virtutem ad producendum effectum sub ratione particulari propria talis causæ, sicut equus ad producendum equum secundũ rationem particularem equi; non tamen habet virtutem ad producendum effectum secundum rationem entis, eo quod ratio vniversalissima entis debet corresponde re vniuersalissimæ causæ, qualis Deus est.

Dices: Creatura potest producere effectum sub ratione entis, quæ reperitur in illo: ergo nulla est data solutio. Probatur antec. Ratio entis in effectu reperta non est vniuersalissima ratio entis, sed ratio particularis, & determinata ad entitatem determinatam effectus: ergo potest creatura producere effectum sub ratione entis.

Respondetur: negando antec. Ad probationem distinguo antec. Vniuersalissima ex parte rationis quæ, cõcedo antec. Ex parte rationis sub qua, nego antec. & conseq. In effectu namque creato non reperitur vniuersalissima ratio entis, in sua [vni]versalitate, sed potius reperitur ratio entis contracta, & determinata, & identificata cum alijs, quæ in effectu reperiuntur, & ita ex par-

tum creatum dependere à Deo mediate ad quam dependentiam salvandam, satis est, quod Deus contulerit virtutem causæ secundæ, & illam de facto per concursum prævium determinet ad agendum.

Contra tamen est. Quia perfecta subordinatio salvari non potest sine dependentia immediata: ergo solutio nulla est. Probatur ant. Perfecta subordinatio non salvatur absque omni dependentia possibili; sed dependentia immediata effectus creati à Deo, possibilis est; siquidem talis dependentia arguit in Deo maximam perfectionem: ergo absque dependentia immediata, non salvatur subordinatio pefecta.

Impugnatur secundo: quia effectus creatus immediatè habet esse participatum à Deo: ergo immediatè dependet ab illo. Probatur ant. effectus creatus tam mediatè, quam immediatè, est ens secundum, creatum, & ab alio: ergo habet esse immediatè participatum à Deo.

Tertio. Perfectior est dependentia immediata, quā mediata; sed effectus creatus perfectissimè pendet à Deo: ergo immediate ab illo dependet.

Quarto. Deus est immediate in omnibus rebus, vt docet D. Tho. 1. p. quæst. 8. art. 1. sed Deus in rebus est per suam operationem: ergo quilibet effectus creatus immediatè dependet à Deo.

Quinto. Quilibet effectus creatus continetur intrinsecè in Divina Omnipotentia: ergo non potest in rerum natura poni nisi per influxum immediatum Omnipotentiæ Divinæ.

Sexto. Quando creatura in actu secundo causat, & producit effectum, Deus voluntate efficaci vult talem effectum existere, voluntate quidem, divisa à voluntate qua dedit creaturę virtutem ad effectum producendum; sed Deus producit, & causat quidquid vult efficaci voluntate: ergo causat, & producit effectum creatum voluntate diuersa ab ea, qua virtutem contulit creaturæ, & consequenter, non solum mediate per primam voluntatem, sed etiam immediatè per secundam voluntatem producit effectum.

Addimus: ex opposita sententia sequi; dari in rerum natura effectum, quem Deus nec mediate, nec immediate conservat, non quidem immediate, vt adversarij fatentur, nec mediate, quia

quia iuxta sententia illorum, Deus mediate conservat effectum, mediante causa secunda, & potest contingere, quod aliquando sit effectus, & causa secunda non sit, vt in pluribus exemplis cernere licet.

§. II.

Solvuntur argumenta.

ARguitur primo contra conclusionem istam: causa secunda principalis non indiget concursu simultaneo: ergo nulla causa secunda talem concursum requirit, quia omnium eadem ratio est. Probatur antec. causa secunda principalis habet sufficientem virtutem ad effectum producendum; nam si vnivoca est, eiusdem est perfectionis cum effectu, si autem ęquiuoca, effectum excedit in perfectione: ergo causa secunda principalis habet sufficientem virtutem, ad effectum producendum.

Respondetur: negando antec. Ad probationem distinguo antec. Ad effectum sub ratione particulari, concedo ant. Sub ratione communi entis, nego antec. & conseq. Causa namque secunda principalis habet sufficientem virtutem ad producendum effectum sub ratione particulari propria talis causæ, sicut equus ad producendum equum secundũ rationem particularem equi; non tamen habet virtutem ad producendum effectum secundum rationem entis, eo quod ratio vniversalissima entis debet corresponde re vniuersalissimæ causæ, qualis Deus est.

Dices: Creatura potest producere effectum sub ratione entis, quæ reperitur in illo: ergo nulla est data solutio. Probatur antec. Ratio entis in effectu reperta non est vniuersalissima ratio entis, sed ratio particularis, & determinata ad entitatem determinatam effectus: ergo potest creatura producere effectum sub ratione entis.

Respondetur: negando antec. Ad probationem distinguo antec. Vniuersalissima ex parte rationis quæ, cõcedo antec. Ex parte rationis sub qua, nego antec. & conseq. In effectu namque creato non reperitur vniuersalissima ratio entis, in sua vniversalitate, sed potius reperitur ratio entis contracta, & determinata, & identificata cum alijs, quæ in effectu reperiuntur, & ita ex

par-

tum creatum dependere à Deo mediate ad quam dependentiam salvandam, satis est, quod Deus contulerit virtutem causæ secundæ, & illam de facto per concursum prævium determinet ad agendum.

Contra tamen est. Quia perfecta subordinatio salvari non potest sine dependentia immediata: ergo solutio nulla est. Probatur ant. Perfecta subordinatio non salvatur absque omni dependentia possibili; sed dependentia immediata effectus creati à Deo, possibilis est; siquidem talis dependentia arguit in Deo maximam perfectionem: ergo absque dependentia immediata, non salvatur subordinatio pefecta.

Impugnatur secundo: quia effectus creatus immediatè habet esse participatum à Deo: ergo immediatè dependet ab illo. Probatur ant. effectus creatus tam mediatè, quam immediatè, est ens secundum, creatum, & ab alio: ergo habet esse immediatè participatum à Deo.

Tertio. Perfectior est dependentia immediata, quā mediata; sed effectus creatus perfectissimè pendet à Deo: ergo immediate ab illo dependet.

Quarto. Deus est immediate in omnibus rebus, vt docet D. Tho. 1. p. quæst. 8. art. 1. sed Deus in rebus est per suam operationem: ergo quilibet effectus creatus immediatè dependet à Deo.

Quinto. Quilibet effectus creatus continetur intrinsecè in Divina Omnipotentia: ergo non potest in rerum natura poni nisi per influxum immediatum Omnipotentiæ Divinæ.

Sexto. Quando creatura in actu secundo causat, & producit effectum, Deus voluntate efficaci vult talem effectum existere, voluntate quidem, divisa à voluntate qua dedit creaturę virtutem ad effectum producendum; sed Deus producit, & causat quidquid vult efficaci voluntate: ergo causat, & producit effectum creatum voluntate diuersa ab ea, qua virtutem contulit creaturæ, & consequenter, non solum mediate per primam voluntatem, sed etiam immediatè per secundam voluntatem producit effectum.

Addimus: ex opposita sententia sequi; dari in rerum natura effectum, quem Deus nec mediate, nec immediate conservat, non quidem immediate, vt adversarij fateantur, nec mediate, quia

quia iuxta sententia illorum, Deus mediate conservat effectum, mediante causa secunda, & potest contingere, quod aliquando sit effectus, & causa secunda non sit, vt in pluribus exemplis cernere licet.

§. II.

Solvuntur argumenta.

ARguitur primo contra conclusionem istam: causa secunda principalis non indiget concursu simultaneo: ergo nulla causa secunda talem concursum requirit, quia omnium eadem ratio est. Probatur antec. causa secunda principalis habet sufficientem virtutem ad effectum producendum; nam si vnivoca est, eiusdem est perfectionis cum effectu, si autem æquiuoca, effectum excedit in perfectione: ergo causa secunda principalis habet sufficientem virtutem, ad effectum producendum.

Respondetur: negando antec. Ad probationem distinguo antec. Ad effectum sub ratione particulari, concedo ant. Sub ratione communi entis, nego antec. & conseq. Causa namque secunda principalis habet sufficientem virtutem ad producendum effectum sub ratione particulari propria talis causæ, sicut equus ad producendum equum secundū rationem particularem equi; non tamen habet virtutem ad producendum effectum secundum rationem entis, eo quod ratio vniversalissima entis debet correspondere vniuersalissimæ causæ, qualis Deus est.

Dices: Creatura potest producere effectum sub ratione entis, quæ reperitur in illo: ergo nulla est data solutio. Probatur antec. Ratio entis in effectu reperta non est vniuersalissima ratio entis, sed ratio particularis, & determinata ad entitatem determinatam effectus: ergo potest creatura producere effectum sub ratione entis.

Respondetur: negando antec. Ad probationem distinguo antec. Vniuersalissima ex parte rationis quæ, cōcedo antec. Ex parte rationis sub qua, nego antec. & conseq. In effectu namque creato non reperitur vniuersalissima ratio entis, in sua vniversalitate, sed potius reperitur ratio entis contracta, & determinata, & identificata cum alijs, quæ in effectu reperiuntur, & ita ex par-

tum creatum dependere à Deo mediate ad quam dependentiam salvandam, satis est, quod Deus contulerit virtutem causæ secundæ, & illam de facto per concursum prævium determinet ad agendum.

Contra tamen est. Quia perfecta subordinatio salvari non potest sine dependentia immediata: ergo solutio nulla est. Probatur ant. Perfecta subordinatio non salvatur absque omni dependentia possibili; sed dependentia immediata effectus creati à Deo, possibilis est; siquidem talis dependentia arguit in Deo maximam perfectionem: ergo absque dependentia immediata, non salvatur subordinatio pefecta.

Impugnatur secundo: quia effectus creatus immediatè habet esse participatum à Deo: ergo immediatè dependet ab illo. Probatur ant. effectus creatus tam mediatè, quam immediatè, est ens secundum, creatum, & ab alio: ergo habet esse immediatè participatum à Deo.

Tertio. Perfectior est dependentia immediata, quā mediata; sed effectus creatus perfectissimè pendet à Deo: ergo immediatè ab illo dependet.

Quarto. Deus est immediate in omnibus rebus, vt docet D. Tho. 1. p. quæst. 8. art. 1. sed Deus in rebus est per suam operationem: ergo quilibet effectus creatus immediatè dependet à Deo.

Quinto. Quilibet effectus creatus continetur intrinsecè in Divina Omnipotentia: ergo non potest in rerum natura poni nisi per influxum immediatum Omnipotentiæ Divinæ.

Sexto. Quando creatura in actu secundo causat, & producit effectum, Deus voluntate efficaci vult talem effectum existere, voluntate quidem, divisa à voluntate qua dedit creaturę virtutem ad effectum producendum; sed Deus producit, & causat quidquid vult efficaci voluntate: ergo causat, & producit effectum creatum voluntate diuersa ab ea, qua virtutem contulit creaturæ, & consequenter, non solum mediate per primam voluntatem, sed etiam immediatè per secundam voluntatem producit effectum.

Addimus: ex opposita sententia sequi; dari in rerum natura effectum, quem Deus nec mediate, nec immediate conservat, non quidem immediate, vt adversarij fatentur, nec mediate, quia

quia iuxta sententia illorum, Deus mediate conservat effectum, mediante causa secunda, & potest contingere, quod aliquando sit effectus, & causa secunda non sit, vt in pluribus exemplis cernere licet.

§. II.

Soluuntur argumenta.

ARguitur primo contra conclusionem istam: causa secunda principalis non indiget concursu simultaneo: ergo nulla causa secunda talem concursum requirit, quia omnium eadem ratio est. Probatur antec. causa secunda principalis habet sufficientem virtutem ad effectum producendum; nam si vnivoca est, eiusdem est perfectionis cum effectu, si autem æquiuoca, effectum excedit in perfectione: ergo causa secunda principalis habet sufficientem virtutem, ad effectum producendum.

Respondetur: negando antec. Ad probationem distinguo antec. Ad effectum sub ratione particulari, concedo ant. Sub ratione communi entis, nego antec. & conseq. Causa namque secunda principalis habet sufficientem virtutem ad producendum effectum sub ratione particulari propria talis causæ, sicut equus ad producendum equum secundũ rationem particularem equi; non tamen habet virtutem ad producendum effectum secundum rationem entis, eo quod ratio vniversalissima entis debet corresponde re vniuersalissimæ causæ, qualis Deus est.

Dices: Creatura potest producere effectum sub ratione entis, quæ reperitur in illo: ergo nulla est data solutio. Probatur antec. Ratio entis in effectu reperta non est vniuersalissima ratio entis, sed ratio particularis, & determinata ad entitatem determinatam effectus: ergo potest creatura producere effectum sub ratione entis.

Respondetur: negando antec. Ad probationem distinguo antec. Vniuersalissima ex parte rationis quæ, cõcedo antec. Ex parte rationis sub qua, nego antec. & conseq. In effectu namque creato non reperitur vniuersalissima ratio entis, in sua vniversalitate, sed potius reperitur ratio entis contracta, & determinata, & identificata cum alijs, quæ in effectu reperiuntur, & ita ex par-

virtutem communicavit, vt effectus creatos producerent. Quam sententiam aliqui temerariam: alij erroneam; alij vt hæreticam censurant. De quo parũ interest nobis, qui quæstionem solum philosophicè disputamus.

Non tamen potest sententia hæc veritatem habere, sicut ex ratione nostra constabit, & quia dicitur Isaiæ 26. *omnia opera nostra operatus est in nobis Domine.* Et actorum 12. *Non longe est ab vnoque nostrum, in ipso enim viuimus mouemur, & sumus.* Quæ verba si absolute intelligantur, dependentiam immediatam effectus creati à Deo manifeste declarant; esse vero absolutè intelligenda ex eo constat, quod ex tali intelligentia nullum sequitur inconveniens, consequẽterque absolute intelligenda sunt, iuxta regulam Aug.

Tertia sententia Theologorum, & Philosophorum cũ Angelico Doct. afirmat, Deum physicè immediatè, & concursu simultaneo concurrere ad effectum creaturæ. Nam vt dicitur Ioann. 5. *Pater meus vsque modo operatur*; sed quia satis clarè ex sacra pagina colligitur, authoritates omittimus.

Ratione conclusionem nostram probant aliqui: quia si Deus non concurreret immediate ad effectum creaturæ, & concursu simultaneo, nunquam posset Deus talem effectum impedire, quod tamen falsum est, & pluribus probari poterat, sufficiat autem exemplum ignis Babylonici, quem Deus impedivit, ne pueros in fornace cõbureret.

Hæc tamen ratio efficaciter non probat; nam vt Deus impediat effectũ creaturæ, sufficit negare concursum prævium, quem Deus libere donat, & potest pro libertate sua negare, quo quidem non dato, causa secunda non produceret effectum, & ita tali ratione relicta aliter.

Probatur conclusio nostra: Quia Deus immediatè conservat quemcumque effectum creatum: ergo illum etiam immediatè producit; quia conservatio est continuata productio. Antec. vero probatur. Deus potest nihilare immediate quemcumque effectum creatum; nam vt Deus in nihilum redigat effectum creatum, non dependet à creatura, sed, se solo, potest hoc facere, quomodo, & quando voluerit; ergo talem effectum immediate conservat. Quia si Deus non immediatè conseruaret effe-

effectum creatum, sed mediante causa secunda, non posset, se solo, talem effectũ anihilare, sed hoc facere deberet, mediante causa secunda.

Secundo probatur conclusio. In quocumque effectu creato reperitur ratio entis, sed ratio entis solum potest immediatè à Deo causari: ergo Deus immediatè cõcurrit ad effectum creaturæ. Probatur min. Prædicatum vniuersalissimum, solum potest immediate produci ab vniuersalissima causa; nam vniuersalissimum prædicatum non potest contineri in virtute alterius causæ; sed ratio entis est prædicatum vniuersalissimum, quod ad omnia se extendit: ergo ratio entis solum potest produci immediate à Deo, qui vniversalissima causa est.

Confirm. & vrgetur: Si creatura posset producere rationem vniversalissimam entis, posset etiam se ipsam immediatè producere, siquidem ipsa sub ratione entis continetur, & qui potest rationẽ communem producere, quatenus communis est, potest etiam producere inferiora sub illa ratione contenta; sed creatura se ipsam producere non potest: ergo nequit immediate producere rationem entis, sed hæc solum à Deo immediate producibilis erit.

Tertio probatur conclusio: quilibet effectus creatus dependet à Deo immediate: ergo Deus immediate, & concursu simultaneo concurrit ad effectum creaturæ. Probatur antec. Ens per participationem immediate dependet ab ente, quod est tale per essentiam; sed quilibet effectus creatus est ens per participationem: ergo immediatè pendet à Deo, qui est talis per essentiam. Min. cum conseq. tenet, & mai. probatur. Ens per participationem, omni modo dependet ab ente, quod est tale per essentiam: ergo immediate dependet ab illo, alias non pendebit omni modo. Ant. probatur. Inter ens per essentiam, & ens per participationem debet dari perfecta superioritas primi, & perfecta subordinatio, & dependentia secundi, sed perfecta subordinatio, & dependentia perfecta non salvatur, nisi ens per participationem omni modo dependeat ab ente, quod est tale per essentiam: ergo omni modo pendet ab illo.

Respondebis: ad perfectam subordinationem, & dependentiam sufficere effectum

tum creatum dependere à Deo mediate ad quam dependentiam salvandam, satis est, quod Deus contulerit virtutem causæ secundæ, & illam de facto per concursum prævium determinet ad agendum.

Contra tamen est. Quia perfecta subordinatio salvari non potest sine dependentia immediata: ergo solutio nulla est. Probatur ant. Perfecta subordinatio non salvatur absque omni dependentia possibili; sed dependentia immediata effectus creati à Deo, possibilis est; siquidem talis dependentia arguit in Deo maximam perfectionem: ergo absque dependentia immediata, non salvatur subordinatio pefecta.

Impugnatur secundo: quia effectus creatus immediatè habet esse participatum à Deo: ergo immediatè dependet ab illo. Probatur ant. effectus creatus tam mediatè, quam immediatè, est ens secundum, creatum, & ab alio: ergo habet esse immediatè participatum à Deo.

Tertio. Perfectior est dependentia immediata, quā mediata; sed effectus creatus perfectissimè pendet à Deo: ergo immediate ab illo dependet.

Quarto. Deus est immediate in omnibus rebus, vt docet D. Tho. 1.p. quæst.8. art.1. sed Deus in rebus est per suam operationem: ergo quilibet effectus creatus immediatè dependet à Deo.

Quinto. Quilibet effectus creatus continetur intrinsecè in Divina Omnipotentia: ergo non potest in rerum natura poni nisi per influxum immediatum Omnipotentiæ Divinæ.

Sexto. Quando creatura in actu secundo causat, & producit effectum, Deus voluntate efficaci vult talem effectum existere, voluntate quidem, divisa à voluntate qua dedit creaturę virtutem ad effectum producendum; sed Deus producit, & causat quidquid vult efficaci voluntate: ergo causat, & producit effectum creatum voluntate diuersa ab ea, qua virtutem contulit creaturæ, & consequenter, non solum mediate per primam voluntatem, sed etiam immediatè per secundam voluntatem producit effectum.

Addimus: ex opposita sententia sequi; dari in rerum natura effectum, quem Deus nec mediate, nec immediate conservat, non quidem immediate, vt adversarij fatentur, nec mediate, quia

quia iuxta sententia illorum, Deus mediate conseruat effectum, mediante causa secunda, & potest contingere, quod aliquando sit effectus, & causa secunda non sit, vt in pluribus exemplis cernere licet.

§. II.

Soluuntur argumenta.

ARguitur primo contra conclusionem istam: causa secunda principalis non indiget concursu simultaneo: ergo nulla causa secunda talem concursum requirit, quia omnium eadem ratio est. Probatur antec. causa secunda principalis habet sufficientem virtutem ad effectum producendum; nam si vnivoca est, eiusdem est perfectionis cum effectu, si autem æquiuoca, effectum excedit in perfectione: ergo causa secunda principalis habet sufficientem virtutem, ad effectum producendum.

Respondetur: negando antec. Ad probationem distinguo antec. Ad effectum sub ratione particulari, concedo ant. Sub ratione communi entis, nego antec. & conseq. Causa namque secunda principalis habet sufficientem virtutem ad producendum effectum sub ratione particulari propria talis causæ, sicut equus ad producendum equum secundũ rationem particularem equi; non tamen habet virtutem ad producendum effectum secundum rationem entis, eo quod ratio vniversalissima entis debet corresponde re vniuersalissimæ causæ, qualis Deus est.

Dices: Creatura potest producere effectum sub ratione entis, quæ reperitur in illo: ergo nulla est data solutio. Probatur antec. Ratio entis in effectu reperta non est vniuersalissima ratio entis, sed ratio particularis, & determinata ad entitatem determinatam effectus: ergo potest creatura producere effectum sub ratione entis.

Respondetur: negando antec. Ad probationem distinguo antec. Vniuersalissima ex parte rationis quæ, cõcedo antec. Ex parte rationis sub qua, nego antec. & conseq. In effectu namque creato non reperitur vniuersalissima ratio entis, in sua vniversalitate, sed potius reperitur ratio entis contracta, & determinata, & identificata cum alijs, quæ in effectu reperiuntur, & ita ex

par-

parte rationis quæ producitur, particularis est, consequenterque creatura talem rationem producit identicè, & vt identificatam cum alijs; ex parte tamen rationis sub qua, producitur sub ratione communi entis, vt solum explicat esse commune ad omnem effectum, & propterea sub hac ratione non potest à creatura produci, sed solum à Deo immediatè producibilis est.

Dices: ergo creatura ex parte rationis *quæ*, producit identice rationem entis; sed hæc ratio, non aliter producibilis est: ergo creatura producit effectum sub ratione entis, eo modo quo sub illa ratione producibilis est.

Respondetur: negando min. & consequent. Quia ratio entis est formaliter producibilis, etiam ex parte rationis *quæ*, ab illo videlicet agente, qui illam producere valet sub ratione expressa entis, ex parte rationis sub qua. Vnde creatura non producit rationem entis omni modo, quo est producibilis ex parte rationis *quæ*, sed solum identice, & materialiter illam producit, formaliter vero, etiam ex parte rationis *quæ*, à solo Deo producibilis est.

Secundo arg. Dabilis est effectus, ad quem Deus non concurrit immediatè: ergo ad nullum immediatè concurrit; nam omnium eadem ratio est. Ant. Probatur primo. Deus non potest immediate producere actum vitalem, quia actus vitalis est immediatè à principio intrinseco vitali, & vitaliter se movente per actum, & Deus non potest se movere per actum vitalem creatum, nec viuere per ipsum: ergo dabilis est effectus, ad quem Deus non concurrit immediatè.

Secundo probatur ant. effectus causæ materialis, & formalis non sunt immediate à Deo; alias Deus esset causa materialis, & formalis, quod tamen Divinæ perfectioni repugnat: ergo dabilis est &c.

Tertio. Probatur ant. Actio peccaminosa non est immediatè à Deo, alias Deus peccaret: ergo idem quod prius.

Respondetur negando ant. & ad probationem distinguo ant. actum vitalem, sub ratione vitalis concedo ant. sub ratione entis, nego ant. & conseq. Licet namque Deus non posit immediatè producere actum vitalem sub ratione sub qua particulari vitalis, sub qua ra-

ratione petit actus vitalis esse à principio intrinseco vitaliter se movente, & vivente per ipsum actum; potest tamen Deus immediatè producere actum vitalem sub ratione entis; nam sub ista formalitate, non petit actus vitalis immediate procedere à principio intrinseco vitali, se movente per actum; sed solum petit vniversalissimam causam.

Dices: ergo Deus denominatur vivens per actum vitalem, quia non stat, immediatè producere actum vitalem, & non vivere per ipsum.

Sed negatur conseq. Quia Deus ad illum concurrit solum sub ratione entis, & ita non denominatur vivens per actum prædictum; sicut Deus non denominatur credens, quamvis ad actum fidei immediate concurrat, nec discurrens, quamvis discursum producat, quia ad hæc omia concurrit solum sub ratione entis.

Ad secundam probationem respondetur: Deum non concurrere immediatè ad effectum causæ materialis, & formalis, tanquam causam materialem, & formalem, nam hoc imperfectionem importat; concurrere tamen Deum ad effectum [illegible] vtriusque causæ in genere causæ efficientis, & ita [illegible] est dabilis effectus, ad quem Deus in genere causæ efficientis immediate non concurrat.

Ad tertiam probationem respondetur: Deum non concurrere immediate ad actionem peccaminosam, quatenus mala est, & ita non peccare; concurrere tamen ad illam actionem secundam rationem entis, secundum quam rationem, mala non est, nec implicat, vnam, & eandem actionem, secundum illud quod habet de bonitate ad aliquam causam reduci, & secundum illud, quod importat de defectu non reduci in talem causam; sicut motus claudicationis secundum id quod habet de motu, & actione reducitur in animam claudicantis, & secundum illud quod habet de defectu, non in animam sed in defectum tibiæ, vel in aliud principium reducitur; de quo plura 1. 2. quæst. 111. scripsimus, & Deo dante apperiemus.

Tertio arguitur. Deus non potest immediate concurrere ad effectum creatum tanquam causa partialis, nam partialiter concurrere imperfectionem invol-

vit, nec tamquam causa totalis: ergo nullo modo potest immediate ad effectum creatum concurrere. Probatur antec. quantum ad secundam partem. Quia idem numero effectus produci nõ potest à duplici causa totali; sed creatura est causa totalis effectus creati: ergo Deus non potest tanquam causa totalis concurrere ad creatum effectum.

Respondetur: Eundem numero effectum non posse procedere à duplici causa totali eiusdem ordinis; posse tamen procedere à duplici causa totali, subordinata, & ordinis diversi; sicut idem homo procedit ab homine, & a sole, proverbio communi asserente quod sol, & homo generant hominem.

Sed instabis: quando duæ causæ vt subordinatæ concurrunt, quęlibet producit effectum sub aliqua ratione particulari; sed Deus non potest effectum producere sub aliqua ratione particulari: ergo Deus, & creatura nõ possunt ad effectum concurrere, vt causæ subordinatæ. Probatur min. Si Deus produceret effectum sub ratione aliqua particulari, esset Deus causa partialis partialitate effectus; sed implicat Deum in partem effectus influere, & non in totum effectum, quando totus effectus bonus est: ergo Deus non potest sub ratione particulari producere effectum.

Respondetur: distinguendo mai. particulari ex parte rationis sub qua, concedo mai. Ex parte rationis *quæ*, nego mai. Et sub eadem distinctione minoris negatur conseq. Causæ namque subordinatæ producunt effectum sub diversa ratione particulari sub qua. Sic sol producit hominem sub ratione corporis, & homo sub ratione hominis: ex parte tamen rationis *quæ*, omnis causa totalis producit totum effectum. Nam omnia prædicata identificantur in effectu, & ideo causa, quæ vnum producit, cætera etiam producit ex parte rationis *quæ*; vnde sol, licet sub ratione corporis, totum hominem producit.

Dices: ergo Deus, ex parte rationis *quæ*, totum producit effectum, consequenterque nihil producendum relinquit, ac proinde causa secunda superflua erit.

Respondet. Deum, ex parte rationis *quæ*, totum effectum producere, non tamen sub omni ratione sub qua, sed solum sub ratione en-

entis; & ideo sub alia ratione particulari potest idem effectus ab alia causa, Deo subordinata, produci.

Quarto arguitur. Deus, & creatura non possunt concurrere ad effectum creatum diuersa, vel eadem actione: ergo Deus nullo modo potest immediate concurrere ad effectum creaturæ. Ant. quantum ad primam partem constat ex eo, quod vnitas actionis attenditur penes vnitatem effectus; & ideo quando effectus vnus est, actio qua Deus, & creatura concurrunt, non potest esse diuersa. Rursus si actiones essent diversæ, esset prior actio divina, ac proinde prius produceret, consequenterque actio creaturæ effectum iam productum inveniret.

Quantum ad secundam vero partem probatur. Illa agentia eadem actione concurrunt ad effectum, in quibus est eadem virtus productiva; sed in Deo, & creatura eadem virtus non est: ergo Deus, & creatura nō possunt eadem actione concurrere.

Secundo probatur ant. quantum ad eandem partem. Eadem actio non potest procedere à duplici agēte, nam actio multiplicatur ad multiplicationem principij; sed Deus, & creatura sunt duo agentia, & causæ distinctæ: ergo idem quod prius.

Respondetur ad argumentum: negando ant. quantum ad primam partem, quia Deus, & creatura diversa actione, diversaque virtute concurrunt ad effectum producendum; nam actio, qua Deus producit, infinita, & increata est, nec diversitas actionis tolit vnitatem effectus, eo quod actiones istæ cum subordinatione concurrunt, & actio divina attingit effectum sub ratione vniversali: actio vero creaturæ secundum rationem particularem producit effectum; & rursus actio Divina nō est prior, quam actio creaturæ, sed simul cum illa producit effectum, sicut & ipse effectus secundum omnia prædicata, & sub omni ratione simul producitur.

Secundo poterat responderi: negando ant. quantum ad secundam partem; & ad probationem distinguo mai. Quando agentia sunt eiusdē ordinis concedo mai. si sint ordinis diversi, neg. mai. & concessa min. negatur conseq. Quando namque agentia sunt eiusdem ordinis, non possunt eadem actione, nisi in vtroque sit eadem virtus.

Vnde in Patre, & Filio, qui eadem actione spirant Spiritum Sanctum, eadem virtus reperitur; si tamen agentia sunt ordinis diversi, inter se subordinata, eadem actione possunt producere effectum, quamvis in vtroque eadem virtus non sit, & hoc modo Deus, & creatura concurrunt, & propterea eadem actio potest ab vtroque procedere; ex quo constat ad secundam probationem.

Vrgebis: *concursus Dei in nullo eventu potest non esse prior concursu creaturæ; sed hoc ipso diversa est actio vtriusque: ergo non possunt eadem actione concurrere.* Probatur mai. Concursus Dei semper subordinat sibi concursum creaturæ: ergo in nullo eventu poterit non esse prior, quia id a quo alterum dependet, cuique alterum subordinatur, debet esse prius illo.

Respondetur: negando mai. Et ad probationem, distinguo antec. concursus Dei prævius, concedo ant. simultaneus concursus, sub distinguo, subordinatione perfectionis concedo ant. causalitatis, & prioritatis nego ant. & conseq. Licet namque concursus prævius subordinet sibi concursum creaturæ, sub ordinatione causalitatis, & prioritatis, quatenus ipsum producit, & ita sit prior illo; concursus tamen simultaneus non subordinat sibi, eadem subordinatione concursum creaturæ, sed tantum subordinatione perfectionis, & excellentiæ, subordinatione autem causalitatis, & originis, tantum subordinat sibi effectum creatum. Eo quod concursus simultaneus tantum tendit immediate ad effectum productum, non tamen ad actionem creaturæ.

Ex dictis colligitur: Deum producere effectum creatum, mediante causa secunda, quatenus simul cum illa producit effectum; non tamen mediante causa secunda, mediatione excludente, quod Deus immediate concurrat.

Colligitur insuper: Deũ, etiam in genere causæ finalis concurrere immediatè ad effectum creaturæ, eo quod omnis effectus bonus immediatè finalizatur à Deo, saltim tanquam ab vltimo fine. Et hæc de articul. isto textu 35. & 38. ad Philosophum applicanda.

§§

ARTICVLVS IV.

Vtrum detur concursus præuius, vt causa secunda operetur?

§. I.

Difficultas apperitur, & sententiæ referuntur.

CElebris est inter recentiores, & Thomistas controuersia, an præter concursum simultaneum, quo Deus simul cum creatura concurrit, detur etiam concursus prævius, quo mediãte Deus causam secundam applicet, ad operandum, qui quidem concursus solet alijs terminis, appellari phisica præmotio, vel determinatio physica, qua Deus causam secundam, mouet, & determinat ad agendum; sicque concursum istum 8. physic. text. 33. Philosophus nominauit; dicens, *quod sicut vaculus non mouetur, nisi mouente manu, ita causa secunda non mouet nisi mouente prima*. Moueri autem secundam causam à Deo, vt agat, & operetur, idem est, ac à Deo præmoueri, vel prius moueri, per concursum prævium Dei, præcedentem ad actionẽ creaturę,

In hac ergo difficultate duplex sententia versatur, prima negatiua, quam omnes Iesuitæ tuentur, plurimique extra Scholam D. Thom. asserentes, talem concursum necessarium non esse, imò, & impossibilem, quia talis concursus destrueret libertatem creaturę, eo quod posito illo concurso, sequitur infallibiliter effectus, pro indeque creatura non posset, effectum non ponere, & consequenter libera non maneret.

Secunda sententia est omnium Thomistarum cum Angelico Mag. vnanimiter affirmantium, esse necessarium prævium concursum, quo Deus causam secundam præmouet, ad operandum, & ablato tali concursu, creaturam nunquam operaturam, eo quod si non moueatur à causa prima, non potest creatura se mouere. Quam doctrinam traddit D. Thom. 1. p. quæst. 105. art. 5. in corpore; vbi ait: quod primum agens mouet secundũ ad agendum, & quod Deus mouet res, ad operandum, sicut artifex applicat securim ad scindendum; & quæst. 3. de potentia art. 7. post plurima habet: sequitur de necessitate, quod Deus sit causa actionis cuiuslibet rei natu-

ralis, vt mouens, & applicans virtutem ad agendum; & alijs pluribus in locis, quæ videri possunt in venerand. Patribus Carmelitis, & in Magist. Prado in præsenti quæst. 14. per totam, & nos omittimus illa, & alia plura Sanctorum, quorum doctrina verbis, & rationibus sententiam istam probantibus, plena est, de quo similiter plura habemus 1. 2. quæst. 111. artic. vnico. Et Deo dante, dabimus. A quibus abstinemus in præsenti, dum rem istam pure phylosophicè tractamus, & ideo.

Ratione probatur primo conclusio. Causa secunda, vt operetur, debet ab aliquo determinari; sed a se ipsa determinari non potest: ergo indiget concursu prævio Dei, quo ad operandum determinetur.. Mai. patet. Nam causa secunda est indifferens ad plures operationes, specifice distinctas, si causa libera est, sicut voluntas ad amorem, & odium; vel ad operationes numero distinctas, si causa naturalis est, vt ignis ad istam, vel aliam numero combustionem: ergo idem vt operetur causa secunda determinari debet ab aliquo.

Minor vero, in qua, difficultas est, probatur primo: quia a principio indifferenti formaliter, vt tali, non potest oriri effectus, & actio determinata; sed causa secunda indifferens est ad istam, vel aliam operationem: ergo se ipsam determinare non potest, ad hanc operationem, pre alia.

Secundo probatur min. Nihil potest ad actum determinari, nisi per aliquid ratione cuius sit in actu, eo quod nihil agit, secundum quod est in potentia, sed omne agens agit secundum quod est in actu; sed causa secunda non est in actu respectu suæ operationis, & determinationis ad ipsam: ergo causa secunda non potest se ipsam determinare. Min.. probatur. Causa secunda est in potentia, & indifferens ad suam operationem, & vt determinetur, vel non determinetur ad ipsam: ergo non est in actu in ordine ad operationem, & determinationem ad ipsam, quia nihil respectu eiusdem, & secundum eandem rationem potest esse in potentia, & in actu, mouens, & motum, indifferens, & determinatum.

Respondebis: quod agens creatum determinatur per concursum simultaneū, & consequenter ad propriam determinationem nō in-

indiget concursu prævio, quo ad agendum determinetur.

Sed solutio ineficax est: quia concursus simultaneus supponit causam secundam determinatam, ad agendum: ergo per talem concursum determinari non potest. Probatur ant. Concursus simultaneus, simul est cum actione creaturæ, & propterea simultaneus appellatur; sed actio creaturæ supponit ipsam causam secundam determinatam ad actum, siquidē actio creaturæ procedit à creatura iam determinata, alias actio non procederet ab illa: ergo concursus simultaneus supponit causam secundam determinatam ad actum.

Dices: concursum simultaneum esse simul cum actione creaturæ simultate temporis, vel eiusdem instantis in quo, esse tamen priorem illa prioritate naturæ, & pro eo priori ad ipsam etiam determinare.

Sed contra: quia simultas temporis non sufficit, vt concursus simultaneus appelletur, alias etiam concursus prævius posset etiam appellari simultaneus, quando quidem talis concursus est in eodem instanti tēporis, cū actione creaturę.

Contra secundo: quia si concursus simultaneus prioritate naturæ antecederet actionem causæ secundę, pro illo priori determinaret etiam causam secundam ad suam operationem: ergo causa secunda per aliquem concursum determinaretur à Deo, priusquam ageret, quæ determinatio necessario est prævius concursus; nam per concursum prævium intelligimus illum concursum, quo creatura priusquam agat determinatur a Deo.

Secundo solutio principalis reijcitur: quia concursus simultaneus non est in causam secundam; sed in effectum illius, & adhoc datur, vt effectus immediatè dependeat a Deo: ergo per talem concursum non potest Deus causam secundam determinare ad agendum.

Tertio concursus simultaneus Dei non concurrit efficienter ad actionem creaturę, quamvis sit simul cum illa: ergo non determinat creaturam ad agendum, alias efficienter concurreret ad actionem creaturæ. Quæ doctrina est D.Thom. 1.2.q.79. in art. 2.

Secundo probatur conclusio nostra ratione, quam traddit D.Thom. in 2. dist. 37. quæst. 7. artic. 2. Quia si cau-

causa secunda non moueretur a Deo ad propriam operationem non esset causa secunda; sed hoc dicendum non est: ergo causa secunda indiget prævio concursu, medio quo, præ mouetur ad agendum. Probatur mai; Si causa secunda non moueretur à Deo, ageret, sine subordinatione ad causam primam: ergo causa secunda non esset secunda, sed esset prima causa, quod est hæresis manifesta. Probatur ant. Ageret, vt non mota à causa prima: ergo ageret sine subordinatidne ad causam primam, quia causa, quæ agit, non mota ab aliqua causa, vere, & proprie est causa prima, sicut Deus, qui in motus omnia mouet.

Respondent contrarij: Causam secundam non agere, nisi dependenter à prima per concursum simultaneum, sine quo causa secunda operari non potest, & ita ad salvandam dependentiã causæ secundæ, concursus prævius necessarius non est.

Hæc tamen solutio inefficax est; quia pro priori ad concursum simultaneũ causa secunda formaliter dependet a Deo; sed pro illo priori non dependet per concursum simultaneum, qui adhuc non est: ergo concursus iste non sufficit ad salvandam dependentiam. Minor cum consequent. tenet, & probatur mai. Pro priori ad concursum simultaneũ, causa secunda determinatur, ad operandum, nam concursus simultaneus simul est cum actione creaturæ, consequenterque supponit creaturam iam determinatam ad propriam operationem; sed in tali determinatione, creatura dependet a Deo, siquidem talis determinatio est effectus Dei: ergo pro priori ad concursum simultaneum cau causa secunda dependet à Deo.

Vrgetur: determinatio creaturæ procedit a Deo, tanquam effectus illius, nam determinatio creaturæ ad operationem bonam, etiam est bona, & consequenter a Deo procedit, alias Deus non esset largitor omnium bonorum, vt canit Ecclesia, & testatur scriptura; sed illa determinatio non procedit a Deo per concursum simultaneum, quem necessario antecedit, vtpote simul existentem cum actione creaturæ, ad quam determinatio præsupponitur: ergo per concursum simultaneum non saluatur dependentia, quam creatura, in propria determinatione, habet a Deo.

Rur-

Rursus: Concursus simultaneus sufficiens non est vt creatura formaliter dependeat a Deo: ergo solutio data nulla est. Probatur ant. Deus non operatur sine concursu causæ secundæ; & tamen inde non infertur, Deũ dependere a creatura: ergo quod creatura non possit operari sine concursu Dei simultaneo sufficiens non est, vt creatura formaliter dependeat a Deo.

Respondebis: Deum posse absolutè operari sine concursu creaturæ, & ita nõ pendere a creatura; oppositum tamen in creatura contingere.

Contra tamen est: quia Deus non potest, absolute producere actum vitalem sine concursu creaturæ, eo quod actus vitalis creatus essentialiter dependet à creatura vivente, & se movente per illum: ergo quamvis creatura operari non possit sine concursu Dei, non inde infertur, à Deo dependere formaliter.

Tertio probatur conclusio breviter, evertendo fundamẽtum contrariorum: nam concursus prævius Dei non tolleret libertatem creaturæ: ergo talis concursus admittendus est, nam ea ratione contrarij nolunt, concursum prævium admittere. Ant. probatur. Eo tolleret, quia determinat primo creaturam ad actum; sed inde non infertur: ergo non tolleret libertatem. Probatur min. Creatura in senténtia contrariorum determinat cõcursum Dei indifferentem, quem Deus offert creaturæ ad concurrendum cum illa, ad quodcumque voluerit; & tamen creatura, per talem determinationem, non tollit divinam libertatem: ergo quamvis Deus per concursum prævium determinaret creaturam ad actum, non tolleret libertatem creaturæ.

Confirm. & vrgetur; Ideo concursus prævius libertatem creaturæ destrueret, quia concursus prævius infert infallibilliter actum ponendum à creatura; sed non infertur inde, destruere libertatem: ergo idem, quod prius. Probatur min. Deus per suam actionem producit efficienter determinationem creaturæ, vt antecedenter diximus, & hæc actio Divina infallibiliter infert determinationem ipsam, quam causat, quia actio Divina infallibiliter in illo instanti, in quo est, & Deus vult, sortitur effectum; & tamen actio Divina non tollit determinationem creaturæ liberam-

ram esse: ergo idem de concursu prævio dicendum; circa quam rationem plurima habemus loco antecedenter citato philosophis non tradenda, nec alia ad Philosophiam directè pertinentia, iniuria temporis omittamus.

§. II.

Argumentis contrariorum occurritur.

ARguitur primo ex Philosopho 3. phisicorum text. 8. asserente: quod agens in quantum agens non mutatur: ergo non datur concursus prævius intrinsece receptus in causa secunda per modum qualitatis vel motus, vt ipsa ad agendum applicetur; alias per talem concursum mutaretur causa secunda, cuius oppositum Arist. affirmat.

Respondetur tamen facile: Philosophum tantum intendere agens formaliter per actionem transeuntem non mutari receptive, quia actionem transeuntem non recipit; hæc namque in passo recipitur; non tamen intendit Arist. agens per actionem non mutari elicitiue, siquidem agens intrinsecè elicit, & emittit actionem, quod est elicitiue, vel emissive mutari.

Secundo arguitur: dabilis est aliqua causa, quæ, ad operandum, non indiget prævio concursu: ergo nulla causa indiget concursu prædicto; quia omnium eadem ratio est. Antec. probatur primo. Nam causa finalis creata est vera causa; & tamen non indiget prævio concursu Dei: ergo dabilis est causa, quæ talis concursu non eget.

Secundo probatur antecced. Causa materialis non indiget præuio concursu: ergo dabilis est aliqua causa &c. Probatur antec. Materia prima habet sufficientem proportionem, vt in actu secundo per se ipsam causet, recipiat formam: ergo non indiget prævio concursu.

Respondetur: negando antec. & ad primam probationem aliqui dicunt, causam finalem non indigere concursu prævio intrinsecè in illa recepto, eo quod causa finalis solum metaphoricè mouet alliciendo voluntatem, & illam trahendo ad bonitatem suam, eiusque causalitas solum consistit in appeti, & amari, & ideo sufficienter salvatur subordinatio, per hoc, quod in actu se-

cun-

cundo, finis creatus appetatur, & ametur propter Deum tanquam propter vltimum finem: sicut apari, vt conclusio subordinetur præmissis, necessarium non est, quod aliquid intrinsecum recipiat ab illis, sed satis est, quod cōclusio intelligatur propter præmissas, & in ordine ad illas. In causa vero efficiente sine concursu prævio non potest salvari perfecta subordinatio.

Hæc est plurium Thomistarum solutio, quam tamen satis percipere non possum, quia ideo causa efficiēs indiget prævio concursu, quia indifferens est ad plures operationes, numero, vel specie diuersas, & ita indiget a Deo determinari, vt operationem determinatam eliciat; sed etiam causa finalis creata indifferens est ad plures effectus, saltim numero distinctos, vt per se manifestum est: ergo indiget concursu prævio. Min. patet; nam causa finalis non semper causat eundem numero effectum, sed quandoque vnum, quandoque alium, pro diuersitate subiectorum, & differentia in mouendo: ergo indifferens est ad plures effectus saltim numero distinctos. Vnde tali solutione relicta.

Respondetur secundo: quod sicut in causa efficienti necessarius est concursus prævius, vt auferatur illius indifferentia, & salvetur perfecta subordinatio; ita etiam propter similem, vel eandem rationem, causa finalis indiget prævio concursu. Ita Illust. Noster Herrera.

Ad secundam probationem antecedentis principalis respondetur primo: materiam concursu prævio indigere; non quidem concursu tribuente materiæ aliquam proportionem, sed solum applicante materiam, vt ipsa vniatur cum forma.

Dices primo: si Deus materiam applicaret ad formam, esset Deus causa materialis, quod tamen dicendum non est: ergo non requiritur concursus prævius Dei applicantis materiam.

Secundo instabis: Concursus præuius intrinsecè recipitur in causa, quam applicat; sed in materia recipi non potest: ergo talis concursus non requiritur in materia nec in illa poterit dari. Probatur min. Materia ante formam nihil recipere potest: ergo ille concursus, in materia recipi, non valet.

Respondetur ad primam instantiam; quod sicut agens creatum, applicando ma-

materiam ad formam, non concurrit in genere causæ materialis, sed in genere causæ efficientis, ita de Deo prævi applicante dicendum.

Ad secundam respondetur: Concursum prævium recipi in causa, quam applicat, quando causa capax est, quod tamen non habet materia, quæ ante formam nihil recipere potest, & ideo concursus prævius non recipitur in illa, sed in composito ipso recipitur, quod sufficit ad materiam applicandam, sicut dispositiones, solum in composito recipiuntur; & tamen materiam denominant dispositam ad formam, & relatio, quam materia dicit ad formam in composito, & non in materia recipitur; & tamen materiam ipsam relatam denominat. Hæc omnia Ilust. Herrera in speciali tract. quem edidit de concursu præuio.

Venia tamen huius Magistri facilius respondetur, & verius; causam creatam applicantem materiam ad formam indigere concursu prævio, non tamen ipsam materiam; eo quod materia est prima causa in genere causæ materialis, quod est imperfectissimum genus causæ, & ideo concursum prævium non requirit, nam concursus prævius solum est necessarius respectu illius, quod causa secunda est, non vero prima, qualis est materia, sicut quia homo respectu actionis peccaminosæ, est prima causa, non indiget concursu prævio determinante ad actionem peccaminosam, vt talem.

Dices: materia ex se indifferens est ad recipiendam istam, vel alteram formam; sed causa indifferens, vt talis, indiget concursu determinante: ergo materia prævio indiget concursu.

Respondetur: distinguendo mai. materia generice, vel secundum se sumpta, concedo mai. considerata numericè, & quantitate sigilata, nego mai. Quia licet materia secundum se, & ante omnem dispositionem sit indifferens ad plures formas; considerata tamen numerice, & vt disposita, vel quantitate sigilata, non habet indifferentiam, sed potius determinata est ad istam numero formā, & propterea prævio concursu non indiget. Addimus, ad tollendam indifferentiam illam communem, sufficere dispositiones, & concursum prævium minime necessarium esse.

Tertio arguitur. Causa secunda principalis non potest

test moveri à Deo: ergo concursu præuio non indiget. Probatur ant. si causa secunda principalis moveretur à Deo, esset causa instrumentalis, nam proprium est causæ instrumentalis ab alio moveri: ergo causa secunda principalis nequit à Deo moveri.

Respondetur: distinguendo ant. motione virtuosa, concedo ant. motione pure applicativa virtutis, nego ant. & conseq. Ab alio namque moveri motione virtuosa communicante virtutem, est proprium instrumenti, & ita causæ principali, in quantum tali, convenire non potest; moveri tamen ab alio purè applicante virtutem, qualiter causæ moventur per concursum prævium à Deo, bene potest causæ principali competere.

Sed vrgebis: ab alio moveri motione virtuosa communicante virtutem est proprium causæ instrumentalis, iuxta solutionem datam; sed in aliquorum Thomistarum sententia concursus prævius est motio virtuosa: ergo si causa secunda per concursum prævium movetur, causa principalis non erit.

Respondetur: distinguendo min. motio virtuosa constitutiva potentiæ elicientis, nego min. virtuosa determinativa potentiæ, concedo min. & negatur consequent. Thomistæ namque solum intendunt, concursum prævium esse motionem virtuosam in ratione determinantis, & requisitam ex parte voluntatis, vt ipsa voluntas possit, se determinare; non tamen esse virtuosam constitutivam potentiæ elicientis, eo quod voluntas per se ipsam habeat sufficientem virtutem ad eliciendum amorem, vel odium, & si motio requiratur, vt voluntas sit complete constituta, ad se determinandum ad actum.

Secundo respondetur: concursum prævium esse motionem virtuosam, in sententia illorum Thomistarum, non quidem comparativè ad substantiam, & essentiam effectus, sed solum in ordine ad effectus existentiam, nam causa secunda respectu existentiæ, quæ vltimo constituit rem extra causas, non habet sufficientem virtutē, sed potius illam producit, mediante virtute a Deo recepta per concursum prævium, qui applicat ad producendam essentiam, & virtutem præstat ad producendam existentiam, vnde crea-

tu

tura, ad producendam existentiam, non principaliter, sed instrumentaliter concurrit, in sententia prædictorum Thomistarum.

Dices: Concursus prævius communicat virtutem ad existentiam producendã, & propterea causa secunda, ad producendam existentiam concurrit instrumentaliter; sed producere effectum, est producere existentiam, siquidem essentia per existentiam constituitur extra causas: ergo concursus prævius communicat etiam virtutem, ad producendum effectum, consequenterque causa secunda, ratione concursus prævij instrumentaliter solum, ad effectum creatum concurrere potest.

Respondetur: quod in sententia horum Thomistarum, producere effectum, nõ est existentiam producere, sed potius est, essentiam ponere sub existentia, & existentiam vnire cum essentia. Sicut producere hominem non est producere materiã, vel formam, vel existentiã, sed omnia ista coniungere; quapropter quamvis creatura producat instrumentaliter essentiam, effectum tamen creatum principaliter producit, quia existentiam cũ essentia principaliter vnit

Quarto arg. causæ necessariæ non indigent concursu prævio: ergo concursus præuius necessarius non est. Probatur antec. Causæ necessariæ sunt determinatæ ad suas operationes, sicut ignis ad comburendum, & sol ad illuminandum: ergo non indigent concursu prævio; nam concursus iste, ad tollendam indifferentiam requiritur.

Respondetur: negando antec. Et ad probationem distinguo ant. Ad operationes quantum ad speciem, cõcedo antec. quantum ad individuationem, nego antec. & conseq. Quia ignis non potest habere calefactiones specie distinctas, & sol illuminationes specie diversas, & ita ad speciem operationis non habent indifferentiam; sunt tamen causæ necessariæ indifferentes ad plures operationes numero diversas, sicut ignis ad plures calefactiones. Et ita vt ad vnam potiusquam ad aliam determinentur, indigent prævio concursu.

Sed instabis: Ad hanc determinationem non indigent aliquo intrinseco: ergo prævio concursu non indigent. Probatur antec. Ad talem determinationem sufficit, Deum velle, tales cau-

sas

sis operari, quin aliquid intrinsecum superaddat: ergo non indigent aliquo intrinseco. Probatur antec. Voluntas creata mouet cæteras potentias, absque aliquo intrinseco superaddito illis, vt habet communis Theologorum sententia: ergo ad determinationem causæ secundæ necessariæ sufficit etiam, Deum velle, causam necessariam operari, quin aliquid intrinsecum superaddat. Patet conseq. quia perfectior, & efficatior est Diuina voluntas, quam creata, & consequenter, si vt voluntas creata mouet reliquas potentias, satis est velle, & aliquo intrinseco non indiget; hoc idem erit dicendum de diuina voluntate.

Secundo instabis: Dabilis est causa creata determinata ad suam operationem, etiam quantum ad indiuiduationem, & vnitatem numericam: ergo saltim in causa ista concursus prævius necessarius non est. Probatur antec. Supposito assensu præmissarum, manet intellectus determinatus ad hunc numero assensum conclusionis, quia ex assensu præmissarum, necessitatur intellectus ad assensum conclusionis, & consequenter ex assensu determinato præmissarum, necessitabitur ad assensum determinatum, & hunc numero conclusionis: ergo dabilis est aliqua causa determinata ad suam operationem, etiam quantum ad indiuiduationem, & vnitatẽ numericam.

Respondetur ad primam instantiam: negando consequent. paritatis; ratioque discriminis est, quia omnes potentiæ radicantur in eadem anima, in qua radicatur ipsa voluntas, tanquam potentia suppositi, ad amandum bonum ipsius, & mouendum alias potentias, ad boni consequutionem; & ideo vt moueat alias, non indiget aliquo intrinseco; causa vero secunda non radicatur in eodem subiecto primæ causæ, & ita dispar est ratio. Præterquam quod sententia asserens, voluntatem mouere cæteras potentias imprimendo aliquid intrinsecum, valde probabilis est.

Ad secundam instantiam respondetur: distinguendo antec. determinata, independenter à concursu prævio immediatè applicante, concedo antec. mediatè, & connexiuè applicante, nego antec. & conseq. Nulla namque causa creata ex se, & independenter à concur-

su prævio est determinata ad suam operationem, quantū ad individuationem, & veritatem numericam; nam licet intellectus, ex assensu præmissarum, necessitetur, & determinetur ad hunc numero assensum conclusionis, hoc tamen independenter à concursu prævio non habet, eo quod assensus præmissarum essentialiter, vel saltim connaturaliter, connectitur cum assensu conclusionis; & ita per eundem cōcursum prævium, mouet Deus immediate intellectū ad assensum præmissarum, & mediate ad conclusionis assensum.

Dices: Lumen gloriæ ex natura sua determinatum est ad hanc numero visionem beatam eliciendam, & hanc determinationem habet lumen gloriæ independenter à prævio concursu, ex intrinsecis prædicatis: ergo saltim causa illa creata prævio concursu non indiget.

Respondetur: lumen gloriæ esse physicè determinatum ad hanc numero visionem eliciendam; habere tamen metaphysicam indifferentiam ad illam, quia visio non est de essentia luminis, sed realiter ab illo distinguitur, & ideo vt lumen perfecte determinetur, indiget concursu prævio.

Secundo alijs terminis dicitur: lumen gloriæ esse perfecte determinatum ad hanc numero visionem, habendam debito modo, id est, cum perfecta subordinatione luminis ad ipsum Deum, quæ perfecta subordinatio non salvatur, nisi Deus in actu secundo moveat lumen ipsum, vt etiam lumen influat determinatum à Deo, ipsique subordinatum tanquam vera causa secunda.

Quinto arguitur: prævius concursus destrueret libertatem creaturæ: ergo admittendus non est. Probatur ant. De ratione agentis liberi est, quod se determinet ad actum, quia operari libere, est operari cum dominio sui actus; dominium vero est facultas vtendi re sua, prout dominus ipse volverit, id est, vti, vel non vti, elicere, vel non elicere actum, & consequenter de ratione agentis liberi est, se ad actum determinare; sed posito concursu prævio, non potest voluntas creata se determinare ad actum: ergo concursus ille destrueret libertatem. Probatur min. voluntas creata per concursum prævium determinatur à Deo, ergo posito tali concursu, non potest se ipsam determinare

nare, nam determinare se, & simul à Deo determinari, est determinare se, & non se determinare, sed determinari ab alio, quod implicationē involvit.

Respondetur: negando ant. & ad probationem distinguo mai. se determinare per modum causæ secundæ, concedo mai. per modum causæ primæ, nego maior, & distinguo min. determinatione prima, vel primæ causæ, concedo min. determinatione secunda, subordinata determinationi Divinæ, nego min. & conseq. De ratione namque agentis liberi creati solum est, se determinare per modum causæ secundæ, id est, se determinare ex determinationė Divina, subordinante determinationem creatam; agens namque liberum, iuxta propriam conditionem, debet se determinare, primo quidem, & independenter ab alio, si agens liberum primum est, sicut Deus, qui à nullo dependet; liberum vero creatum debet se determinare determinatione secunda, quæ supponit antecedenter Divinam determinationem. Quam doctrinam de corrept. & gratia dedit Aug. cap. 1. per verba: *Intelligant si filij Dei sunt spiritu Dei se agi, vt quod agendum est, agant, & cum egerint, illi, à quo aguntur, gratias agant, aguntur enim, vt agant.* Quæ verba manifestè indicant, voluntatem creatam, vt se determinet, & agat, prius debere determinari, & agi à Divina voluntate.

Sed instabis: quod non potest causare formam determinantem, non potest se ipsum determinare; sed voluntas creata, posito concursu prævio, non potest causare formam determinantem formaliter, siquidem non potest causare ipsum concursum prævium, per quem formaliter determinatur voluntas, nam concursus iste solum à Deo causatur: ergo posito concursu prævio, non potest voluntas creata se ipsam determinare.

Respond. distinguendo min. formam primo determinantem, concedo min. determinantem secundo, nego min. & conseq. Duplex namque reperitur forma determinans formaliter: vna quidem primo, quæ se tenet ex parte Dei, & hæc est concursus prævius, quem creatura non causat: alia est forma, quæ determinat formaliter, non tamen primo, sed secundo, & hæc est operatio ipsa voluntatis creatæ, qua voluntas ipsa constituitur in

actu secundo determinata formaliter, & vt voluntas creata determinet se per modum causæ secundę, satis est, quod causet hanc determinationem secundam, videlicet, ipsius operationem, qua libertas exercetur.

Sed instabis: posito concursu prævio non determinatur voluntas formaliter per propriam operationem: ergo nullam causat formam formaliter determinantem, consequenterque non se determinat creata voluntas. Probatur antec. Principium determinabile debet supponi indifferens ad formam determinantem; sed posito concursu prævio, non manet voluntas indifferens, quia iam manet determinata per concursum prævium Dei, & determinatio indifferentiam excludit: ergo posito concursu præuio non determinatur voluntas formaliter per propriam operationem.

Respondetur: negando antec. ad probationem distinguo min. Indifferens indifferentia suspensionis, concedo min. Indifferentia libertatis, nego min. & conseq. Quia posito coucursu prævio, licet voluntas non maneat indifferens indifferentia suspensionis, eo quod iam voluntas non manet suspensa, sed determinata à Deo; manet tamen voluntas indifferens indifferentia libertatis, quatenus illa determinatio divina non tollit indifferentiam iuditij, sed potius relinquit iuditium intellectus creati indifferens in regulando, & in vi talis iuditij manet etiam voluntas libera, vt posit elicere, vel non elicere actum, in quo libertatis indifferentia consistit.

Tandem poterat argüi: quod voluntas creata, posito concursu prævio non potest non ponere actum, eo quod concursus prævius habet essentialem connexionem cum actu, & illum infallibiliter infert: ergo libera non manet.

Confirmari poterat: si concursus prævius esset necessarius, non peccaret voluntas omittendo actum pręceptum, eo quod quando omitteret, non haberet concursum prævium, & causa, quæ non habet omnia requisita ad actum, non peccat omittendo; sed hoc non est dicendum: ergo concursus prævius necessarius non est:

Respondetur: distinguendo antec. non ponere actum in sensu composito, concedo antec. in sensu diviso, nego antec. & conseq.

Pe-

Posito namque concursu prævio, non potest voluntas non ponere actum in sensu composito, idest, coniungere negationem actus cum ipso actu, & cum concursu, qui datur ad actum, & infallibiliter cum illo connectitur; potest tamen non ponere actum in sensu diviso, idest, potest non ponere actum, secundum se inspectum, vel ponere negationem actus divisam, & separatam à concursu prævio. Nam voluntas creata antecedenter ad concursum prævium poterat ponere actum, vel negationem actus pro sua libertate, quam potestatem non destruit concursus prævius, licet illam determinet ad vnum extremum libertatis: vnde posito concursu prævio, manet voluntas cum eadem potestate antecedenti ad actum, & ad omisionem actus. Instantia est in contrariorum sententia, quia magis opponitur amor cum odio v.g. quam concursus ad amorem cum odio opponatur, nam concursus ad amorem solum ratione amoris, quem infert, habet oppositionem cum odio; & tamen in contrariorum sententia, amor liber non tollit potestatem ad odium: ergo concursus ad amorem non debet etiam tollere potestatem ad odium, & omissionem amoris.

Alijs terminis respondent alij voluntatem posito concursu prævio posse non ponere actum, potentia antecedenti, licet non potentia consequenti, quia concursus prævius solum habet, determinare volūtatem creatam ad actum, & ita se tenet ex parte actus secundi, propterea que non tollit, quidquid se tenet ex parte actus primi, & consequenter, non tollit potentiam antecedentem ad actum, quę antecedenter erat in voluntate creata.

Alijs terminis poterat dici; voluntatem creatā posito cō cursu prævio non posse ponere negationem actus potentia simultatis; posse tamen ponere negationem, simultate potentiæ, id est, non posse ad vtrumque simul habendum, simul tamen posse vtrumque, sicut homo simul potest sedere, & ambulare; non tamen potest, sedere, & ambulare simul, & simul potest tacere, & loqui; non tamen loqui cum tacere simul.

Ad confirmationem argumenti facile respondetur: quod vt voluntas creata pec cet, ominittendo actum præ-

ceptum, sufficit habere requisita ex parte actus primi; non tamen requiritur habere ea, quæ necessaria sunt ex parte actus secundi, inter quæ concursus prævius numeratur. Vnde concursu prævio deficiente peccavit voluntas omittendo, quia virtutem sufficientem, & potentiam habet ad actum.

Ex dictis in art. discursu colligitur concursum prævium esse receptū intrinsece in causa creata, quam determinat, ad agēdum, quia illud, quo causa secunda redditur intrinsece determinata, & applicata ad agendum, debet esse intrinsece receptum in illa, alias non mutaret illam intrinsece, nec illam intrinsece transferret de indifferenti, ad esse determinatam; sed per concursum prævium redditur causa secunda intrinsece determinata, & applicata ad agendum: ergo concursus iste recipitur intrinsece in ipsa causa secunda.

Colligitur deinde: concursum prævium non recipi in creatura, per modum habitus, vel formæ permanentis, sed per modum qualitatis formaliter transeuntis, quia concursus iste solum datur, vt causa secunda transeunter operetur, & applicetur ad actum, consequenterque solum durare debet pro tempore, vel instanti applicationis ad actus, ac proinde debet dari per modum qualitatis formaliter transeuntis, quod quidem de potentia art. 7. docet Angelicus Doct.

Et tandem infertur: concursum istum reductivè pertinere ad prædicamentum actionis, quia actio, applicatio, vel motio reducitur ad prædicamentum sui termini; sed terminus concursus prævij est ipsa actio creaturæ, quæ pertinet ad prædicamentum actionis: ergo ad idem prædicamentum debet concursus prævius reductivè pertinere. Et hæc de art. isto, vbi art. præcedens ad Philosophum applicand.

ARTICVLVS V.

Vtrum idem numero effectus possit procedere à duplici causa totali?

§. I.

Quibusdam suppositis statuitur prima conclusio.

IN difficultate præsenti vnum supponimus, & inquirimus aliud; supponimus quidem eundem

dem numero effectum procedere posse à duplici causa totali subordinata, & ordinis diversi, sicut idem numero effectus procedit à creatura de facto, & à Deo; ab homine, & a sole, quæ tamen causæ sunt inter se subordinatæ, & diversi ordinis, & illarum quælibet sub propria ratione producit effectum. Inquirimus tamen, an à duplici causa totali eiusdem ordinis, & non subordinata, posit idem effectus procedere?

Secundo supponendum est: de potentia ordinaria nõ posse eundem numero effectum à duplici causa totali, non subordinata, & eiusdem ordinis prouenire, quia natura aborret superflua, & vna causa totalis sufficit, ad effectum producendum, alias totalis non esset, siquidem non posset totum effectum producere. Vnde alia causa totalis superflua est, ac proinde non est admittenda de potentia ordinaria.

An vero de potentia absoluta posit idem numero effectus a duplici causa totali eiusdem ordinis prouenire, in præsenti disputamus: affirmant omnes fere Iesuitæ, Scoticæ plurimi, & inter Thomistas Domin. Caiet. 1. p. quæst. 22. artic. 3. & Mag. Froylan. ipsum sequitur Prado. Negant aliqui Thomistæ cum quibus sit.

§. II

Prima conclusio.

Non potest idem numero effectus à duplici causa prædicta procedere, etiam de potentia absoluta.

Omissis authoritatibus plurimis Sanctissimi Præceptoris, ratione efficaci conclusionem istam probamus: quia eundem numero effectum procedere à duplici causa prædicta, contradictionem involuit: ergo non potest contingere etiam de potentia absoluta, nam quod implicat contradictionem, non potest à Deo fieri, etiam si Deus vtatur sua absoluta potentia. Antec. probatur. Si idem numero effectus procederet à duplici causa prædicta, quæcumque ex causis esset totalis, & non esset totalis, quæ sunt prædicata contradictoria: ergo eundem numero effectum procedere a duplici causa prædicta, contradictionem involuit. Antec. quantum ad primam partẽ constat ex eo, quod

quod vtramque causam fore totalem supponitur.

Quantum ad secundam partem probatur. Causa totalis ea est, quæ totaliter producit effectum, ita vt nihil illius relinquat producendum ab altera causa; sed in illo eventu, qualibet causa relinqueret partem effectus, vel totum effectum producendum ab alia, siquidem vtraque ad illum effectum concurreret: ergo qualibet ex illis esset, & non esset to. totalis. Min. cum conseq. tenet.

Maior vero, quamvis nota reputari deberet, ad intelligentiam probatur. Nam causa ideo dicitur totalis, quia totum producit effectum, ita vt nihil relinquat, ab altera producendum, quia si aliquid relinquit producendum, illud aliquid non erat productum ab ipsa, consequenterque ipsa non fuerat totalis, quando quidem, non totum effectum produxerat.

Secundo probatur mai. causa partialis ideo talis appellatur, quia relinquit partem effectus, vel totum effectum ab altera producendum: ergo causa totalis nihil relinquit ab alia causa producendum.

Tertio corpus adæquatum cum loco taliter replet locum, quod non relinquat aliquid replendum ab alio corpore; & locus corpori adæquatus taliter circunscribit corpus, & continet ipsum, quod nihil relinquat continendum ab altero loco: ergo idem de causa totali.

Quarto. Existentia totalis, & adæquata taliter terminat, adæquatque naturam, vel essentiam terminatam, vt nihil illius relinquat terminandum ab alia existentia, & idem in pluribus alijs exemplis cernere licet: ergo causa totalis non relinquit partem effectus, vel totum effectum, ab altera producendum. Ex quo pariter habemus effectum etiam in illo eventu fore totalem, vt supponitur, & non fore totalem, quia non totus produceretur ab vna causa, sed relinqueretur etiam ab altera producendus. Vnde de ipso verificarentur eadem contradictoria.

Addimus: illam duplicem causam totalem non posse producere eundem numero effectum, per eandem actionem; quia eadem actio non potest procedere à duplici causa eiusdem ordinis, sicut nec in vtraq; causa, potest esse eadem numero virtus

tus. Et rursus operatio est vltima actualitas, & eadem vltima actualitas nequit duplicem causam realiter distinctam actuare, nisi vtraque causa per modum agentis inadæquati comparetur ad actionem.

Non potest insuper vtra que causa producere eundem numero effectum, duplici actione, quia actio est causalitas productiva effectus,& ita si esset duplex actio,quæcumque ex illis esset causalitas totius effectus productiva,& non productiva totius effectus.

Præterquamquod, illa duplex actio reciperetur in effectu,ac proinde non esset solo numero distincta, quia duo accidentia,solo numero distincta, non possunt esse in eodem subiecto; & tandem non posset illa duplex actio specifice distingui, eo quod actiones per terminos distinguntur, & terminus, vel effectus est idem. Alia vera ex argumentorum solutione patefient,eandem veritatem efficaciter suadētia.

§. III.

Argumenta diluunt.

Contra conclusionem istam poterat in primis argui: quod causa totalis nō excludit aliam totalem, & adæquatam diversi ordinis; ergo non excludit etiam aliam totalem, & adæquatam eiusdem ordinis, sed vtraque simul potest ad eundem effectum concurrere. Antec. patet in homine procedente ab alio homine, tanquam a causa adæquata,& simul a Deo,& à sole, quorum vterque causa adæquata est.

Respondetur tamen facile: concesso antecedenti, negando conseq. Quia inter causas adæquatas diuersi ordinis quælibet producit effectum secundum diuersam rationem, quorum vna sub altera continetur, & alteri sub ordinatur formaliter, v.g. sol producit hominem,sub ratione corporis,& Deus,sub ratione entis, & homo,sub ratione hominis, qui tamen harum causarum simultaneus concursus non tollit,illas esse adæquatas,& totales, quia quælibet sub propria ratione solum producit effectum, & ipsum relinquit producendum ab alia causa,non sub eadem ratione, sed sub ratione propria ad alteram pertinente; si tamen causæ totales eiusdem ordinis sunt, quælibet erit totalis,& non erit, eo quod

relinquet effectum, sub eadem ratione producendum ab alia causa; nam causæ eiusdem ordinis sub eadem ratione concurrunt ad effectum, & si sub diuersa ratione concurrerent, ad diuersum etiam ordinem pertinerent.

Argumentum etiam probat de lege ordinaria, & communi providentia, in qua idem effectus procedit à duplici causa totali subordinata, & ita à contrarijs solvendum est, qui nolunt admittere, à duplici causa totali eiusdem ordinis, posse eundem numero effectum procedere de lege ordinaria.

Secundo poterat argui: quod causa totalis adæquata intensiuè, & extensiuè, non excludit aliam, eodem modo adæquatam: ergo vtraque simul potest ad eundem effectum concurrere. Probabatur antec. Causa adæquata in eo genere, in quo adæquata est, non excludit aliam causam adæquatam: ergo causa adæquata intensiuè, & extensiuè non excludit aliã eodem modo adæquatam. Probatur antec. Causa adæquata intensiuè, non excludit aliam adæquatam intensivè, sicut constat in subsistentia Verbi Divini, quæ terminat humanitatem, adæquatè intensivè; & tamen nõ excludit aliam subsistentiã, etiam intensiuè adæquatam, videlicet subsistentiam Patris, per quam simul potest humanitas terminari: ergo causa adæquata in eo genere, in quo adæquata est non excludit alteram adæquatam.

Respondetur: negando antec. & ad probationem distinguo antec. si genus sit adæquationis simpliciter, & omnibus modis talis, nego anteced. Si tale non sit, concedo ant. & negatur consequent. Causa namque, solum intensivè adæquata, non est adæquata omnibus modis, & ita relinquit locum alteri causæ adæquatę; & ita humanitas terminata per subsistentiam Verbi, adæquatè intensivè potest etiam terminari per alteram subsistentiam divinam. Causa vero adæquata intensivè, & extensivè, simpliciter, & omnibus modis adæquata est consequenterque non potest admittere aliam causam adæquatam, alias esset, & non esset omnibus modis simpliciter adæquata.

Tertio poterat argui: Idem locus potest repleri à duplici corpore simul, casu quo duo corpora penetrentur,

tur, sicut contingere potest de potentia absoluta; sed tunc casus idem effectus procederet à duplici causa totali: ergo a duplici causa totali potest procedere idem numero effectus.

Sed hoc leve est, vt conclusionem nostram eneruet. Negatur enim suppositum, quod tunc casus, illa duo corpora se haberent per modum duorum, sed solum se haberent per modum vnius corporis. Quapropter idem numero effectus, & eadem numero repletio loci passiva non procederet nisi ab vnica causa.

Sed instabis: Corpora illa se haberent per modum duorum; ergo idem numero effectus procederet à duplici causa totali. Antec. probatur. Illa duo corpora essent duo locata, & vbicata: ergo se haberent per modum duorum. Probatur antec. Illa duo corpora haberent duplex vbi prædicamentale; ergo illa duo corpora se haberent per modum duorum.

Respondetur: distinguendo secundum ant. duo vbicata materialiter, concedo ant. duo vbicata formaliter, nego ant. & conseq. Licet enim illa corpora essent duo materialiter; essent tamen formaliter vnum, quia se haberent formaliter per modum vnius corporis locati, & similiter essent duo vbicata materialiter, & duplex vbi materialiter diversum: formaliter tamen, solum esset vnicum locatum, & vnicum vbi.

Quarto arguitur: Si duo Sacerdotes simul consecrarent, quilibet in suo altari, idem numero effectus procederet simul ab vtroque, tanquam à causa totali, sed casus iste possibilis est, & sępe numero contingit: ergo possibile est eundem numero effectum procedere simul à duplici causa totali. Probatur mai. idem numero corpus Christi produceretur ab vtroque: ergo producerent eundem numero effectum. Ant. probatur. Corpus Christi est terminus conversionis, sed corpus Christi est idem in vtraque hostia, & eadem adoratione adoratur: ergo idem numero corpus Christi produceretur ab vtroque.

Respondetur: negando mai. Ad probationem nego ant. Ad probationem distinguo mai. Idem corpus Christi in esse rei, nego mai. Idem corpus Christi, prout ex pane, concedo mai. & distinguo min. Idem in esse rei, concedo min. Idem in esse ter-

termini conversionis, nego min. & conseq. Licet enim corpus Christi in vtraque hostia sit idem absolute, & in esse rei; in esse tamen termini conversionis est formaliter numero diversum, quia non est terminus conversionis, nisi prout fit ex pane, & cum ex diverso pane fiat in vtraque hostia; inde fit, quod in vtraque est formaliter numero diversum.

Sed vrgebis: diversitas panis non obest, vt corpus Christi factū ex pane non sit numero diversum: ergo corpus Christi, in vtraque hostia, est idem formaliter in esse termini. Probatur anteç. si idem Sacerdos duas hostias consecraret simul, esset diversitas panis; & tamen corpus Christi, in esse termini, esset formaliter idem: ergo diversitas panis non obest, vt corpus Christi in esse termini sit formalissimè idem.

Dices: illam diversitatem panis esse materialem; non tamen esse formalem diversitatem.

Contra: si vnus Sacerdos duas hostias consecraret, esset diversitas panis solum materialis: ergo si duo Sacerdotes duas hostias consecrarent, esset diversitas materialis; non tamen esset formalis diversitas.

Respondetur Negando conseq. & ratio discriminis est, qui in secundo casu, vtraque hostia constitueret vnam materiam totalem, & vnum terminum à quo conversionis; vnde diversitas esset formalis: In primo vero casu, quælibet hostia esset materia partialis, & terminus partialis à quo conversionis, & sic diversitas solum esset materialis.

Quinto arguitur: Idem numero obiectum repræsentatum per vnam speciem impressam, repræsentatur etiam per speciē expressam: ergo poterit effectus procedens ab vna causa adæquata, ab alia etiam procedere.

Sed negatur conseq. quia species impressa, & expressa, cum subordinatione quadam repræsentant obiectum, impressa videlicet, per modum actus primi, & expressa per modum actus secundi; in causis vero eiusdē ordinis non reperitur aliqua subordinatio, & ita diversa est ratio.

Dices: Inter duas species expressas, nulla datur subordinatio; & tamen potest idem obiectum repræsentari per duplicem speciē expressam, vnam quidem existentem in intellectu Petri, & aliam existentem in

in-

intellectu Pauli, siquidem vterque potest idem obiectum cognoscere: ergo poterit idem effectus procedere a duplici causa totali eiusdem ordinis, quamvis inter vtramque nulla sit subordinatio.

Respondetur tamen: quod quando Petrus, & Paulus idem obiectum cognoscunt, tale obiectum est numero diversum, comparativè ad vtrumque, & per diversam numero speciem, & cognitionem attingitur; & ita secundum rationem numero diversam repræsentatur per vtramque speciem, in quo nulla implicatio invenitur. Ceterum idem effectus numero, de quo argumentum procedit, secundũ eandem numero rationem, à duplici causa procederet, in quo implicatio supra dicta continetur.

Sexto arguitur: humanitas Christi Domini adæquatè terminatur per subsistentiam filij; & tamen potest simul per subsistentiam Patris, & Spiritus Sancti, adæquatè terminari: ergo poterit etiam idem effectus procedere à duplici causa adęquata.

Respondetur: distinguendo mai. adęquata intensivè, & extensive, nego mai. adęquate intensivè, concedo mai. & min. & negatur consequent. Humanitas namque Christi Domini solum adęquate intensivè terminatur per subsistentiam filij, & ita potest adęquatè etiam terminari per subsistentiam Patris; sicut eadem relatio Patris, adęquatè etiam intensivè terminata in primo filio, eadem etiam terminatur ad secundum, quia nullus illorum adęquat relationem intensivè, & extensivè.

Dices: Potest eadem natura terminari adęquate intensivè per subsistentiam filij, quin per illam adæquatè intensivè, & extensivè terminetur: ergo poterit idem effectus procedere ab vna causa totali, & adæquata intensiuè, quæ tamen extensivè non sit adæquata, & simul ab alia procedere.

Respondetur: negando conseq. Quia subsistentiæ divinæ omnes habent virtutem infinitam in terminando, & hæc virtus æqualis in omnibus est; vnde quod vna terminet, non tollit, quod possit altera terminare eandem naturam, eo quod in omnibus eadem potestas, & virtus ad terminandum invenitur; & ita nulla illarum ter-

terminat adæquatè intensivè, & extensivè, sicut mortuo primo filio, perseverat relatio eadem Patris terminata ad secundum filium, quia in quocumque filio, & eadem formaliter ratio, & virtus, ad terminandum relationem Patris. In causis vero creatis eiusdem ordinis, non eadem numero virtus, sed virtus numero diversa reperitur, quæ quidem virtus est determinata ad individuationem effectus, & propterea continere non potest eundem numero effectum, quem continet alia, consequenterque, quæcumque causa cum proprio effectu est adæquata intensivè, & extensivè.

Hæc solutio est communis Thomistarum 3. p. quæst. 3. Verum ad propositum faciliori via argumento respondemus, quod natura humana adæquatè intensivè, & extensivè terminatur per subsistentiam filij; potest tamen terminari per subsistentiam Patris, & Spiritus Sancti, quia ab omnibus subsistentijs prædictis terminatur humanitas secundum rationes formalissimè diversis. Vnde quælibet ex illis præstat effectum formalem diversum, quia effectus formalis est forma communicata, vel terminus communicatus, qui quidem effectus diversi sunt, sicut ipse subsistentiæ, quod patet ex eo quod si tres Personæ Divinæ terminarent eandem humanitatem, essent quidem vnus homo, sed personæ essent tres, & ad invicem distinctæ: sicut etiam in Deo sunt tres personæ in vnitate naturæ; quapropter nunquam verificatur humanitatem terminatam per vnam subsistentiam divinam, posse secundum eandem rationem per alteram terminari.

Septimo arguitur: idem numero effectus procedere potest à duplici causa totali instrumentali: ergo etiam à duplici principali, quia vtriusque eadem est ratio, & eadem prædicata contradictoria de vtraque, vel de nulla verificantur. Ant. probatur. Nam in die ordinationis, quando omnes Sacerdotes simul consecrant cum Episcopo, idem numero corpus Christi producitur ab omnibus illis, & sub eisdem speciebus ergo idem numero effectus producitur a quocumque illorum, tanquam à causa instrumentali adæquata.

Respondent aliqui: eundem numero effectum posse procedere à duplici causa

totali instrumentali, quando vtraque subordinatur eidem causæ principali, sicut contingit in casu, in argumento relato, ex quo tamen non infertur, eundem numero effectum posse à duplici causa totali principali procedere.

Revera tamen disparitatem sufficientem non invenio inter vtrumque casum, quia ratio æqualiter militat in vtroque; nam de quacumque causa instrumentali verificaretur, quod esset totalis, siquidem totum produceret effectum, & simul non esset totalis, quia partem effectus, vel totum effectum relinqueret producendum ab altera causa instrumentali, quæ est ratio conclusionis, ad probandum eundem numero effectum non posse à duplici causa totali principali provenire, & ita tali solutione relicta.

Respondetur aliter iuxta doctrinam D. Tho. 3. p. quæst. 82. art. 2. quod omnes Sacerdotes cum Episcopo consecrantes, concurrunt solum per modum vnius causæ instrumentalis formaliter loquendo, eo quod omnes concurrunt per eandem virtutem causæ principalis, quę licet materialiter in omnibus diversa sit, formaliter tamen eadem est, & omnes assumuntur, ad agendum, quatenus sunt vnum in Christo, vt ibi ait D. Thom. & ideo omnes concurrunt per modum vnicæ causæ formaliter.

Secundò alijs terminis respondetur: quod licet quilibet Sacerdos ratione characteris, sit causa sufficiens in actu primo, vel habeat sufficientem virtutem designativam, vt possit assumi à Deo, tanquam instrumentum adæquatum Quilibet tamen in actu secundo sufficientem virtutem non habet, sed indiget divina virtute, de novo communicata à Deo, vt à causa principali, quam virtutem communicat Deus vnicuique, vt attemperatam cum virtute alterius, & propterea omnes concurrunt per modum vnius causæ instrumentalis, & virtute attemperata, proveniente attemperatione, non ab ipsis, sed à Deo, omnibus conferente virtutem, non vt divisivè concurrant, & vnus sine alio, sed simul, & collective, sicut aliqualiter contingit in homine, qui lapidem, se solo, portare potest, & tamen in actu secundo non vult, lapidem nisi cum alio, portare.

Vltimo arguitur: Si

duo

duo corpora luminosa vt duo, appropinquentur æqualiter, vel in eadem distantia alicui corpori solum capaci illuminationis vt duo, producerent eundem numero effectum; sed casus possibilis est: ergo possibile est, eundem numero effectum procedere à duplici causa totali. Maior probatur. Producerent illa corpora eandem numero lucem: ergo eundem numero effectum. Probatur antec. non producerent diversam numero lucem: ergo eandem. Probatur antec. si producerent diuersam numero lucem, producerent lucem vt quatuor; siquidem vtrumque corpus potest producere lucem, vt duo, & habet sufficientem virtutem, ad illam producendam, consequenterque vtrũque simul produceret lucem vt quatuor; sed hoc implicat, quia subiectum (vt supponitur) solum est capax lucis, vt duo. Et aliunde duo accidentia solo numero distincta, non possunt esse in eodem subiecto: ergo illa duo corpora non producerent lucem numero diversam.

Respondetur. Quod illa duo corpora luminosa attemperarent concursum proprium, ad producendum solum lucem, vt duo. Vnde quamvis in actu primo quodcumque ex illis haberet sufficientem virtutem ad producendam lucem vt duo, in corpore, vel in subiecto capaci, de facto tamen, propter incapacitatem subiecti, non produceret quodlibet ex illis lucem vt duo, nec ambo simul lucem, vt quatuor; sed vtrumque produceret eandem numero lucem vt duo, per modum causæ partialis. Sicut quando duo habentes sufficientem virtutem ad portandum lapidem, in actu secundo vniuntur, ad eundem lapidem portandum, attemperando concursum.

Sed instabis: Illa duo corpora sunt causæ naturales, ad lucem producendam; sed causa naturalis non potest attemperare concursum, quia causa naturalis semper operatur in quantum potest, vel secundum vltimũ suæ virtutis, & potentiæ: ergo illa duo corpora non producerent eandem numero lucem vt duo, attemperando concursum.

Respondetur: distinguendo minor. Attemperatione proveniente ab ipsa causa naturali, concedo min. ex incapacitate subiecti, nego min. & consequentiam. Licet namque causa naturalis non possit attemperare con-

concursum, attemperatione proveniente ab ipsa causa, eo quod libera non est in agendo, sed operatur, in quantum potest; virtutem tamen attemperare potest, propter incapacitatem subiecti, quod plus recipere non valet, vel totum, quod potest ipsa causa naturalis.

Dices: Si causa naturalis potest hoc modo attemperare virtutem, poterit etiam duplex forma concursum attemperare ad informandam eandem numero materiam. Nam si causa efficiens naturalis potest modo dicto attemperare concursum, non est cur causa formalis non posit concursum attemperare; sed hoc dicendum non est, alias duplex forma posset informare eandem numero materiam de potentia absoluta: ergo illa duo corpora non possunt propter incapacitatem subiecti attemperare virtutem.

Respondetur: negando mai. quia causa efficiens causam per influxum distinctum ab ipsa, & producit effectum realiter à causa diversum, & ita entitatiue invariata potest attemperare concursum, vel propter præsentiam, & coniunctionem alterius causæ, vel propter incapacitatem subiecti, ratione cuius causa naturalis non potest extendi ad totum effectum possibilem suæ virtuti; causa vero formalis causat, se ipsam communicando, & effectus illius est ipsa forma, subiecto communicata; vnde in potestate alterius est, illam applicare subiecto, semel tamen subiecto vnita, sicut tota forma vnitur, dat etiam totum effectum.

§. IIII.

Statuitur secunda conclusio.

Idem numero effectus a duplici causa totali, etiam diuisiuè, non potest procedere.

IN conclusione ista supponimus, eundem numero effectum procedentem à causa secunda, posse etiam à solo Deo produci: quia Deus continet eminenter virtutem, & actionem creaturæ, tam secundum speciem, quam secundum individuationem, & ideo producere potest, se solo, effectum, quem creatura producit.

Ab hac doctrina excipiendi tamen sunt actus vitales creati, qui à solo Deo produci non possunt: eo quod

quod essentialiter à creatura dependent, & ipsa per tales actus se movet, & se movere non posset, si solus Deus produceret illos actus. De alijs vero effectibus procedit conclusio nostra, & simul de duplici causa creata divisivè sumpta; an videlicet, idem numero effectus, qui producitur ad vna causa, illa deficiente, vel seclusa possit ab alia produci, in quo sensu est negativa conclusio.

Sententia hæc expressa est D. Tho. quodlibet. 5. art. 8. asserentis: *Impossibile esse eundem filium nasci, sine sit alius Pater, siue alia mater, sicut etiam non est idem numero sigilum, sive sit alia cera, sive aliud corpus sigilli, ex cuius impressione cera sigillatur.* Sentit ergo D. Tho. eundem numero effectum non posse à duplici causa etiam divisivè procedere.

Ratione vero probatur conclusio nostra: nam causa numericè ab alia distincta, non potest continere eundē numero effectum, quem continet alia: ergo nec simul, nec divisivè potest producere eandem numero effectū. Probatur antec. Causa numericè ab alia distincta habet virtutem numericè distinctam à virtute alterius causæ; ergo non potest continere eundem numero effectum. Patet conseq. quia virtus numero distincta est contentiva effectus, etiam numero diversi ab effectu, quem continet alia virtus. Consequenterque, si virtus est numero distincta, etiam effectus erit numero diversus. Antec. patet. Quia virtus numericè distinguitur secundum vnitatem numericam causæ, ac proinde causa numero diversa habet etiam virtutem numero distinctam.

Confirm. Quia idem numero effectus solum potest produci per eandem numero actionem, vel per alteram superiorem, in qua talis actio eminenter continetur; sed eadem numero actio nō potest procedere à duplici causa creata divisivè, vt per se manifestum est, & quia eadem numero actio non potest in actu secundo actuare duplicem causam numero distinctam; aliunde actio vnius creaturæ non potest actionem alterius eminenter continere: ergo idem numero effectus non potest à duplici causa, etiam divisivè procedere.

§§§§
§§.

§. V.

Argumentis occurritur.

ARguitur primo: quia idem numero corpus Christi producitur hodie ab vno Sacerdote, & die crastina producitur ab alio: ergo idem numero effectus potest procedere à duplici causa instrumentali diuisivè, & consequenter poterit à duplici principali, quia vtriusque eadem ratio est.

Confirmatur: Idem numero cadaver productum ab vno homine per iugulationem v. g. potest ab alio homine per suffocationem produci, sicut etiam vnus homo potest idem animal iugulare, & alter homo potest idē animal suffocare: ergo idem numero effectus potest à duplici causa produci.

Confirm. secundo: idem numero calor productus ab vno igne sæpe numero conservatur ab alio: ergo potest etiam ab alio produci: quia conservatio est continuata productio.

Respondetur ad argumentum: negando ant. quia Sacerdos non producit corpus Christi absolutè, sed tantum provt ex pane, & cum panis, quem Sacerdos consecrat hodie diuersus sit à paneque, quē, Sacerdos die crastina consecrauit. Inde fit, corpus Christi in ratione effectus, esse numero diversum. Est etiam sententia probabilis, quod ex vi consecrationis producitur modus quidam Sacramentalis ratione cuius corpus Christi hodie, & die crastina consecratum numero diversum erit.

Ad primam confirmationem respondetur: quod qui iugulat, vel suffocat animal, non est causa per se cadaveris, sed solum per accidens, quatenus remouet dispositiones præcedentes, quæ prohibebant ingressum formæ cadaveris; causæ vero per se solum est Cœlum, vel elementum, quod tunc prædominatur, in præsenti autem solum loquimur de causa per se, quia de causa per accidens nulla difficultas est.

Respondetur secundo: quod sicut duo occidentes numero distincti, diverso modo numerice disponunt materiam, ipsamque sigillant, & dispositiones numero distinctas producunt, ita etiam cadaver ex occisione diversa per iugulationē, vel suffocationem productum, numero diversum est.

Ad secundam confir-

mationem respondetur: effectum, solum conservari per se à causa producente, & ita calorem ab vno igne productum, non posse per se ab altero conservari; sed tantum per accidens conservatur ab alio remouente frigiditatem, & alia impedimenta, vt conservetur calor. Ex quo non sequitur, illum calorem posse ab alio igne produci: quia sola causa, quæ per se conservat, potest producere effectum. Et hæc omnia à pluribus adversariorum soluenda sunt, eo quod probant de facto, & sic bene probare non posse plures cõtrarij fatentur.

Secundo arg. Petrus v. g. potest producere quemcumque hominem: ergo potest producere eundem numero hominem, quem continet Paulus, consequenterque potest ad eundem numero effectum. Probatur ant. homo, secundum suam speciem, potest producere quẽcumque hominem, quia virtus speciei, sicut & ipsa species ad omnem hominem extenditur; sed species hominis reperitur in Petro: ergo Petrus potest quemcumque hominem producere.

Confirm. individuatio est prædicatum intrinsecum cuicumque effectui creato; sed prædicatum intrinsecum non potest provenire, vel regulari per causam efficientem, quæ extrinseca est; ergo vnitas numerica effectus non sumitur à causa efficiente, proindeque poterit effectus idem a duplici causa efficienti procedere.

Respondetur: negando antec. & ad probationem distinguo min. Contracta, & limitata per individualem differentiam, concedo min. non limitata, nego min. & consequent. Licet namque species hominis reperiatur in Petro, & in quolibet individuo, quantum ad conceptum specificum, reperitur tamen limitata, & coartata per individualem differentiam, & ita continere nõ potest nisi effectus individualiter determinatos, & numero distinctos ab alijs effectibus, quos alia causa numero distinctos præcontinet. Vnde Petrus nullo modo potest quemlibet producere hominem.

Dices: illa virtus ita determinata, & singularizata potest producere plures homines successivè: ergo etiam quemcumque hominem producere potest.

Sed negatur conseq. quia illa virtus licet entitativè, & formaliter eadem sit, & vna vir-

virtualiter tamen, & in potentia est multiplex. Sicut in pluribus alijs rebus contingit, & maximè in semine arboris, quod actualiter vnicum est, & virtualiter est multiplex, à quo plures rami producuntur, pluraque poma generantur; quia tamen illa virtus numericè distincta est à virtute alterius causæ, propterea non potest præcōtinere effectum, quem alia causa numero distincta, præcontinet; eo quod sicut vnumquodque constituitur per actum, non præcisivè sumptum, & in vniversali, sed per ipsum, vt determinatum, determinatione se habente vt conditione, ita vnumquodque agit, & producit effectum, in quantum est in actu, non præcisivè, sed in actu determinato per differentiam individualem propriam agentis.

Ad confirmationem vero respondetur: distinguendo min. à causa extrinseca effectui, tam in se, quam in causa, concedo min. extrinseca effectui in se ipso tantùm, nego min. & conseq. Licet namque causa efficiens extrinseca sit respectu effectus in se ipso, intrinseca tamen est respectu effectus provt in causa, imo eadem est cum effectu provt sic, nā effectus, provt in causa, nihil aliud est, quam ipsa causa, vt effectus contentiva, itaque effectus provt in causa accipit vnitatem numericam ab illa numero causa, consequenterque in alia diversa numero contineri non potest.

Tertio arguitur: Idem numero habitus productus per primam demonstrationem continetur in virtute secundæ demonstrationis: ergo idem numero, qui producitur per primam potest per secundam produci, ac proinde idem numero effectus potest à duplici causa divisivè procedere.

Respondebis: habitum productum per primam demonstrationem esse numero diversum ab habitu contento in secunda demonstratione, sicut etiam vtraque demonstratio numero diversa est.

Sed contra: si secunda demonstratio contineret habitum numero diversum, illum de facto produceret; sed hoc est falsum, alias logica non esset simplex qualitas: ergo secunda demonstratio cōtinet eundem numero habitum, & non numero diversum. Probatur mai. si secunda demonstratio contineret habitum numero diversum,

sonæ: nam persona vna tantum est, non esse tamen vnum individuum vnitate naturæ, siquidem habet duplicem naturam, numericè diversam, & ita mirum non est, duplicem habere speciem. Nos autem loquimur de individuo vno vnitate naturæ, de quo etiam adversarij loquuntur, quod quidem esse in duplici specie, implicationem involvit.

Contra doctrinam tamen principalis assumpti poterat argui: quod nulla forma est actus adæquatus respectu materiæ, siquidem materia appetit omnes formas: ergo potest duplex forma esse in eadem materia: nam idem subiectum habere duplicem actum inadæquatum nullam implicationem involvit.

Respondetur: Nullam formam esse terminum adæquatum respectu appetitus, & ita materia dum est sub vna forma, appetit aliam; quamcumque tamen formā esse terminum adęquatum, quantum ad esse: quia si semel materia habet speciem, & esse per vnam formā, non potest simul recipere aliam, propter rationes allatas.

Deinde arguitur: Vna quantitas non excludit essentialiter aliam quantitatem ab eodem loco, siquidem duo corpora de potentia absoluta possunt penetrari, & in eodem loco existere: ergo nec vna forma substantialis aliam essentialiter excludit.

Confirm. vnum contrarium, in gradu intenso, non excludit essentialiter aliud: nam contraria in gradibus intensis de potentia absoluta, possunt esse simul, in probabili sententia, quæ etiam est aliquorum Thomistarum: ergo idem de duplici forma substantiali dicendum.

Respondetur ad argumentum: expulsionem alterius quantitatis non esse effectum primarium, sed secundarium, & ita posse separari à quantitate, & vnam quantitatem cum altera penetrari, eo quod effectus secundarius de potentia absoluta potest separari à forma; expulsionem vero alterius formæ esse primarium effectum formæ substantialis, & ita ab illa separari non posse.

Dices: effectus primarius formæ substantialis, & constitutivus illius est aliquid positivum, nam vt dicitur in prædicamento substantiæ, nulla substantia potest constitui per aliquid nega-

gativum; sed expulsio alterius formæ est aliquid negativum, siquidem est negatio alterius formæ: ergo primarius effectus non est.

Respondetur: distinguendo mai. positivum, quã tum ad expresionem primam concedo mai. quantum ad secundam nego mai. & sub eadem distinctione, concessa min. negatur conseq. Nam sæpe in effectu primario formæ, ingreditur negatio alterius, sicut in effectu primario vnitatis, ingreditur carentia divisionis, & in effectu primario rationalitatis ingreditur irrationalitatis negatio, nec enim implicat effectum primarium substantiæ quantum ad secundã expresionem esse negativũ, sicut esse per se constitutivum substantiæ, quantum ad hanc primam expresionẽ, exprimit aliquid positivũ, & in expresione secunda eiusdem importatur aliquid negativũ, ipsa videlicet negatio essendi in alio, quæ substantiæ, specificè sumptæ essentialis est.

Ad confirmat. vero argumenti principalis; negatur consequent. Quia expulsio alterius contrarij v.g. frigoris, non est effectus primarius caloris, nec aliquid essentialiter cũ illo connexum, eo quod calor in summo intelligitur in sua essentia adæquatè constitutus, sine negatione frigiditatis, nec vllus phylosophorũ definivit calorẽ in summo per negationem frigoris. Oppositũ autem in forma substantiali cõtingit. Addimus oppositam sententiam esse expressam D.Thom.2.contragent.cap. 23. asserentis, quod sententia admissa in præsenti, involvit prædicata contradictoria.

Dices: Contraria in gradibus intensis, sunt dispositiones vltimæ ad formas substantiales oppositas; sed vltima dispositio non potest esse absque forma: ergo semel admisso, contraria in gradibus intensis, posse simul esse, hoc idem debemus de duplici forma substantiali cõcedere.

Respondetur primo: Vltimam dispositionem ad formam esse connaturaliter cum forma connexam, non tamen essentialiter, & ita posita vltima dispositione, posse de potentia absoluta non poni formam.

Secundo respondetur: quod si duo contraria, in gradibus intensis, simul essent, non poneretur in ratione dispositionis vltimæ ad formam, sed solum in ratione qualitatis, in quo sen-

sonæ: nam persona vna tantum est, non esse tamen vnum individuum vnitate naturæ, siquidem habet duplicem naturam, numericè diversam, & ita mirum non est, duplicem habere speciem. Nos autem loquimur de individuo vno vnitate naturæ, de quo etiam adversarij loquuntur, quod quidem esse in duplici specie, implicationem involvit.

Contra doctrinam tamen principalis assumpti poterat argui: quod nulla forma est actus adæquatus respectu materiæ, siquidem materia appetit omnes formas: ergo potest duplex forma esse in eadem materia: nam idem subiectum habere duplicem actum inadæquatum nullam implicationem involvit.

Respondetur: Nullam formam esse terminum adæquatum respectu appetitus, & ita materia dum est sub vna forma, appetit aliam; quamcumque tamen formã esse terminum adęquatum, quantum ad esse: quia si semel materia habet speciem, & esse per vnam formã, non potest simul recipere aliam, propter rationes allatas.

Deinde arguitur: Vna quantitas non excludit essentialiter aliam quantitatem ab eodem loco, siquidem duo corpora de potentia absoluta possunt penetrari, & in eodem loco existere: ergo nec vna forma substantialis aliam essentialiter excludit.

Confirm. vnum contrarium, in gradu intenso, non excludit essentialiter aliud: nam contraria in gradibus intensis de potentia absoluta, possunt esse simul, in probabili sententia, quæ etiam est aliquorum Thomistarum: ergo idem de duplici forma substantiali dicendum.

Respondetur ad argumentum: expulsionem alterius quantitatis non esse effectum primarium, sed secundarium, & ita posse separari à quantitate, & vnam quantitatem cum altera penetrari; eo quod effectus secundarius de potentia absoluta potest separari à forma; expulsionem vero alterius formæ esse primarium effectum formæ substantialis, & ita ab illa separari non posse.

Dices: effectus primarius formæ substantialis, & constitutivus illius est aliquid positivum, nam vt dicitur in prædicamento substantiæ, nulla substantia potest constitui per aliquid ne-

ga-

gativum; sed expulsio alterius formæ est aliquid negativum, siquidem est negatio alterius formæ: ergo primarius effectus non est.

Respondetur: distinguendo mai. positivum, quã tum ad expresionem primam concedo mai. quantum ad secundam nego mai. & sub eadem distinctione, concessã min. negatur conseq. Nam sæpe in effectu primario formæ, ingreditur negatio alterius, sicut in effectu primario vnitatis, ingreditur carentia divisionis, & in effectu primario rationalitatis ingreditur irrationalitatis negatio, nec enim implicat effectum primarium subs tantiæ quantum ad secundã expresionem esse negativũ, sicut esse per se constitutivum substantiæ, quantum ad hanc primam expresionẽ, exprimit aliquid positivũ, & in expresione secunda eiusdem importatur aliquid negativũ, ipsa videlicet negatio essendi in alio, quæ substantiæ, specificè sumptæ essentialis est.

Ad confirmat. vero argumenti principalis; negatur consequent. Quia expulsio alterius contrarij v.g. frigoris, non est effectus primarius caloris, nec aliquid essentialiter cũ illo connexum, eo quod calor in summo intelligitur in sua essentia adæquatè constitutus, sine negatione frigiditatis, nec vllus phylosophorũ definivit calorẽ in summo per negationem frigoris. Oppositũ autem in forma substantiali cõtingit. Addimus oppositam sententiam esse expressam D.Thom. 2. contragent. cap. 23. asserentis, quod sententia admissa in præsenti, involvit prædicata contradictoria.

Dices: Contraria in gradibus intensis, sunt dispositiones vltimæ ad formas substantiales oppositas; sed vltima dispositio non potest esse absque forma: ergo semel admisso, contraria in gradibus intensis, posse simul esse, hoc idem debemus de duplici forma substantiali cõcedere.

Respondetur primo: Vltimam dispositionem ad formam esse connaturaliter cum forma connexam, non tamen essentialiter, & ita posita vltima dispositione, posse de potentia absoluta non poni formam.

Secundo respondetur: quod si duo contraria, in gradibus intensis, simul essent, non poneretur in ratione dispositionis vltimæ ad formam, sed solum in ratione qualitatis, in quo sen-

sonæ: nam persona vna tantum est, non esse tamen vnum individuum vnitate naturæ, siquidem habet duplicem naturam, numericè diversam, & ita mirum non est, duplicem habere speciem. Nos autem loquimur de individuo vno vnitate naturæ, de quo etiam adversarij loquuntur, quod quidem esse in duplici specie, implicationem involvit.

Contra doctrinam tamen principalis assumpti poterat argui: quod nulla forma est actus adæquatus respectu materiæ, siquidem materia appetit omnes formas: ergo potest duplex forma esse in eadem materia: nam idem subiectum habere duplicem actum inadæquatum nullam implicationem involvit.

Respondetur: Nullam formam esse terminum adæquatum respectu appetitus, & ita materia dum est sub vna forma, appetit aliam; quamcumque tamen formã esse terminum adęquatum, quantum ad esse: quia si semel materia habet speciem, & esse per vnam formã, non potest simul recipere aliam, propter rationes allatas.

Deinde arguitur: Vna quantitas non excludit essentialiter aliam quantitatem ab eodem loco, siquidem duo corpora de potentia absoluta possunt penetrari, & in eodem loco existere: ergo nec vna forma substantialis aliam essentialiter excludit.

Confirm. vnum contrarium, in gradu intenso, non excludit essentialiter aliud: nam contraria in gradibus intensis de potentia absoluta, possunt esse simul, in probabili sententia, quæ etiam est aliquorum Thomistarum: ergo idem de duplici forma substantiali dicendum.

Respondetur ad argumentum: expulsionem alterius quantitatis non esse effectum primarium, sed secundarium, & ita posse separari à quantitate, & vnam quantitatem cum altera penetrari, eo quod effectus secundarius de potentia absoluta potest separari à forma; expulsionem vero alterius formæ esse primarium effectum formæ substantialis, & ita ab illa separari non posse.

Dices: effectus primarius formæ substantialis, & constitutivus illius est aliquid positivum, nam vt dicitur in prædicamento substantiæ, nulla substantia potest constitui per aliquid nega-

gativum; sed expulsio alterius formæ est aliquid negativum, siquidem est negatio alterius formæ: ergo primarius effectus non est.

Respondetur: distinguendo mai. positivum, quã tum ad expressionem primam concedo mai. quantum ad secundam nego mai. & sub eadem distinctione, concessa min. negatur conseq. Nam sæpe in effectu primario formæ, ingreditur negatio alterius, sicut in effectu primario vnitatis, ingreditur carentia divisionis, & in effectu primario rationalitatis ingreditur irrationalitatis negatio, nec enim implicat effectum primarium subs tantiæ quantum ad secundã expressionem esse negativũ, sicut esse per se constitutivum substantiæ, quantum ad hanc primam expressionẽ, exprimit aliquid positivũ, & in expressione secunda eiusdem importatur aliquid negativũ, ipsa videlicet negatio essendi in alio, quæ substantiæ, specificè sumptæ essentialis est.

Ad confirmat. vero argumenti principalis; negatur consequent. Quia expulsio alterius contrarij v.g. frigoris, non est effectus primarius caloris, nec aliquid essentialiter cũ illo connexum, eo quod calor in summo intelligitur in sua essentia adæquatè constitutus, sine negatione frigiditatis, nec vllus phylosophorũ definivit calorẽ in summo per negationem frigoris. Oppositũ autem in forma substantiali cõtingit. Addimus oppositam sententiam esse expressam D.Thom.2.contragent.cap.23.asserentis, quod sententia admissa in præsenti, involvit prædicata contradictoria.

Dices: Contraria in gradibus intensis, sunt dispositiones vltimæ ad formas substantiales oppositas; sed vltima dispositio non potest esse absque forma: ergo semel admisso, contraria in gradibus intensis, posse simul esse, hoc idem debemus de duplici forma substantiali cõcedere.

Respondetur primo: Vltimam dispositionem ad formam esse connaturaliter cum forma connexam, non tamen essentialiter, & ita posita vltima dispositione, posse de potentia absoluta non poni formam.

Secundo respondetur: quod si duo contraria, in gradibus intensis, simul essent, non poneretur in ratione dispositionis vltimæ ad formam, sed solum in ratione qualitatis, in quo sen-

sonæ: nam persona vna tantum est, non esse tamen vnum individuum vnitate naturæ, siquidem habet duplicem naturam, numericè diversam, & ita mirum non est, duplicem habere speciem. Nos autem loquimur de individuo vno vnitate naturæ, de quo etiam adversarij loquuntur, quod quidem esse in duplici specie, implicationem involvit.

Contra doctrinam tamen principalis assumpti poterat argui: quod nulla forma est actus adæquatus respectu materiæ, siquidem materia appetit omnes formas: ergo potest duplex forma esse in eadem materia: nam idem subiectum habere duplicem actum inadæquatum nullam implicationem involvit.

Respondetur: Nullam formam esse terminum adæquatum respectu appetitus, & ita materia dum est sub vna forma, appetit aliam; quamcumque tamen formã esse terminum adęquatum, quantum ad esse: quia si semel materia habet speciem, & esse per vnam formã, non potest simul recipere aliam, propter rationes allatas.

Deinde arguitur: Vna quantitas non excludit essentialiter aliam quantitatem ab eodem loco, siquidem duo corpora de potentia absoluta possunt penetrari, & in eodem loco existere: ergo nec vna forma substantialis aliam essentialiter excludit.

Confirm. vnum contrarium, in gradu intenso, non excludit essentialiter aliud: nam contraria in gradibus intensis de potentia absoluta, possunt esse simul, in probabili sententia, quæ etiam est aliquorum Thomistarum: ergo idem de duplici forma substantiali dicendum.

Respondetur ad argumentum: expulsionem alterius quantitatis non esse effectum primarium, sed secundarium, & ita posse separari à quantitate, & vnam quantitatem cum altera penetrari, eo quod effectus secundarius de potentia absoluta potest separari à forma; expulsionem vero alterius formæ esse primarium effectum formæ substantialis, & ita ab illa separari non posse.

Dices: effectus primarius formæ substantialis, & constitutivus illius est aliquid positivum, nam vt dicitur in prædicamento substantiæ, nulla substantia potest constitui per aliquid nega-

gativum; sed expulsio alterius formæ est aliquid negativum, siquidem est negatio alterius formæ: ergo primarius effectus non est.

Respondetur: distinguendo mai. positivum, quã tum ad expressionem primam concedo mai. quantum ad secundam nego mai. & sub eadem distinctione, concessa min. negatur conseq. Nam sæpe in effectu primario formæ, ingreditur negatio alterius, sicut in effectu primario vnitatis, ingreditur carentia divisionis, & in effectu primario rationalitatis ingreditur irrationalitatis negatio, nec enim implicat effectum primarium substantiæ quantum ad secundã expressionem esse negativũ, sicut esse per se constitutivum substantiæ, quantum ad hanc primam expressionẽ, exprimit aliquid positivũ, & in expressione secunda eiusdem importatur aliquid negativũ, ipsa videlicet negatio essendi in alio, quæ substantiæ, specificè sumptæ essentialis est.

Ad confirmat. vero argumenti principalis; negatur consequent. Quia expulsio alterius contrarij v.g. frigoris, non est effectus primarius caloris, nec aliquid essentialiter cũ illo connexum, eo quod calor in summo intelligitur in sua essentia adæquatè constitutus, sine negatione frigiditatis, nec vllus phylosophorũ definivit calorẽ in summo per negationem frigoris. Oppositũ autem in forma substantiali cõtingit. Addimus oppositam sententiam esse expressam D.Thom. 2. contra gent. cap. 23. asserentis, quod sententia admissa in præsenti, involvit prædicata contradictoria.

Dices: Contraria in gradibus intensis, sunt dispositiones vltimæ ad formas substantiales oppositas; sed vltima dispositio non potest esse absque forma: ergo semel admisso, contraria in gradibus intensis, posse simul esse, hoc idem debemus de duplici forma substantiali cõcedere.

Respondetur primo: Vltimam dispositionem ad formam esse connaturaliter cum forma connexam, non tamen essentialiter, & ita posita vltima dispositione, posse de potentia absoluta non poni formam.

Secundo respondetur: quod si duo contraria, in gradibus intensis, simul essent, non poneretur in ratione dispositionis vltimæ ad formam, sed solum in ratione qualitatis, in quo sen-

mationem respondetur: effectum, solum conservari per se à causa producente, & ita calorem ab vno igne productum, non posse per se ab altero conservari; sed tantum per accidens conservatur ab alio remouente frigiditatem, & alia impedimenta, vt conservetur calor. Ex quo non sequitur, illum calorem posse ab alio igne produci: quia sola causa, quæ per se conservat, potest producere effectum. Et hæc omnia à pluribus adversariorum soluenda sunt, eo quod probant de facto, & sic bene probare non posse plures cōtrarij fatentur.

Secundo arg. Petrus v. g. potest producere quemcumque hominem: ergo potest producere eundem numero hominem, quem continet Paulus, consequenterque potest ad eundem numero effectum. Probatur ant. homo, secundum suam speciem, potest producere quēcumque hominem, quia virtus speciei, sicut & ipsa species ad omnem hominem extenditur; sed species hominis reperitur in Petro: ergo Petrus potest quemcumque hominem producere.

Confirm. individuatio est prædicatum intrinsecum cuicumque effectui creato; sed prædicatum intrinsecum non potest provenire, vel regulari per causam efficientem, quæ extrinseca est; ergo vnitas numerica effectus non sumitur à causa efficiente, proindeque poterit effectus idem a duplici causa efficienti procedere.

Respondetur: negando antec. & ad probationem distinguo min. Contracta, & limitata per individualem differentiam, concedo min. non limitata, nego min. & consequent. Licet namque species hominis reperiatur in Petro, & in quolibet individuo, quantum ad conceptum specificum, reperitur tamen limitata, & coartata per individualem differentiam, & ita continere nō potest nisi effectus individualiter determinatos, & numero distinctos ab alijs effectibus, quos alia causa numero distinctos præcontinet. Vnde Petrus nullo modo potest quemlibet producere hominem.

Dices: illa virtus ita determinata, & singularizata potest producere plures homines successivè: ergo etiam quemcumque hominem producere potest.

Sed negatur conseq. quia illa virtus licet entitativè, & formaliter eadem sit, & vna vir-

virtualiter tamen, & in potentia est multiplex. Sicut in pluribus alijs rebus contingit, & maximè in semine arboris, quod actualiter vnicum est, & virtualiter est multiplex, à quo plures rami producuntur, pluraque poma generantur; quia tamen illa virtus numericè distincta est à virtute alterius causæ, propterea non potest præcōtinere effectum, quem alia causa numero distincta, præcontinet; eo quod sicut vnumquodque constituitur per actum, non præcisivè sumptum, & in vniversali, sed per ipsum, vt determinatum, determinatione se habente vt conditione, ita vnumquodque agit, & producit effectum, in quantum est in actu, non præcisivè, sed in actu determinato per differentiam individualem propriam agentis.

Ad confirmationem vero respondetur: distinguendo min. à causa extrinseca effectui, tam in se, quam in causa, concedo min. extrinseca effectui in se ipso tantùm, nego min. & conseq. Licet namque causa efficiens extrinseca sit respectu effectus in se ipso, intrinseca tamen est respectu effectus provt in causa, imo eadem est cum effectu provt sic, nā effectus, provt in causa, nihil aliud est, quam ipsa causa, vt effectus contentiva, itaque effectus provt in causa accipit vnitatem numericam ab illa numero causa, consequenterque in alia diversa numero contineri non potest.

Tertio arguitur: Idem numero habitus productus per primam demonstrationem continetur in virtute secundæ demonstrationis: ergo idem numero, qui producitur per primam potest per secundam produci, ac proinde idem numero effectus potest à duplici causa divisivè procedere.

Respondebis: habitum productum per primam demonstrationem esse numero diversum ab habitu contento in secunda demonstratione, sicut etiam vtraque demonstratio numero diversa est.

Sed contra: si secunda demonstratio contineret habitum numero diversum, illum de facto produceret; sed hoc est falsum, alias logica non esset simplex qualitas: ergo secunda demonstratio cōtinet eundem numero habitum, & non numero diversum. Probatur mai. si secunda demonstratio contineret habitum numero diversum,

non esset de facto impedita ad illum, habitum producendum, siquidem habitus producendus à secunda, non est idem numero, qui productus est per primam demonstrationem: ergo secunda demonstratio illum habitum de facto produceret.

Secundo instabis: si contineret habitum numero diversum, illius virtus esset frustranea, eo quod non esset reducibilis ad actum, ne destrueret Logicę simplicitatem; virtus autem quæ non reducitur ad actum frustra est: ergo secunda demonstratio non continet diversum numero habitum.

Ad argumentum hoc solutionem specialem habemus in proœmialibus logicę, quam dabimus, Deo auxiliante. Modo autem cum communi respōdemus, quod licet ille habitus contentus in secunda demonstratione sit numero diversus ab habitu producto per primam, est tamen eiusdem speciei, & ideo secunda demonstratio impedita est ad illum habitum producendum, eo quod duo accidentia solo numero distincta, non possunt esse in eodem numero subiecto.

Ad secundam instantiam respondetur: virtutem illam non esse frustraneam, quia quamvis non possit producere proprium habitum in sensu composito habitus producti per primam, potest tamen illum producere in sensu diviso; eo quod potest secundam demonstrationem accipere loco primæ, & ab illa sumere exordium. In quo eventu secunda demonstratio habitum proprium produceret. Aliquale exemplum est in virtute omnipotentiæ diuinæ, quæ continet omnia possibilia, & frustanea non est, quamvis non possit omnia collectivè producere, vel in sensu composito, quia omnia potest producere divisiuè, nullum quippe est possibile, quod omnipotentia divina, seorsum, & divisivè producere non possit.

§. Vltimus.

Corollaria ex dictis.

EX dictis in articuli discursu colligitur primo: eundem numero effectum non posse procedere a duplici causa totali finali, nec à duplici materiali propter easdem rationes, quia videlicet quæcumque ex illis esset, & non esset totalis.

Secundo ex dictis infertur: non posse eundem nu-

numero effectum procedere à duplici causa formali, nec materiam posse simul informari duplici forma substantiali, propter eandem rationem.

Et rursus: quia quæcumque forma substantialis est essentialiter actus primus, & consequenter essentialiter excludit aliam formam substantialem ab eadem materia, nam duo actus primi, non possunt esse simul, sicut nec simul possunt esse duo vltimi actus.

Dices: duo prima principia possunt simul esse, quia materia, & forma sunt principia materialia, & consequenter, sunt prima principia; & tamen simul inueniuntur in eodem composito: ergo etiam duo primi actus possunt esse simul.

Respondetur: Materiam, & formam esse duo prima principia in diuerso genere, materiam videlicet in genere puræ potentiæ, & principij passiui, & formam in genere actus, & principij activi, & ita posse simul esse; secus vero duas formas subsstiales, quarum quælibet est in genere primi actus.

Deinde etiam probatur assumptum principale: quia forma substantialis dat esse simpliciter; sed nequit dupiex forma simul dare esse simpliciter: ergo idem, quod prius. Probatur min. Nam forma secunda, quando advenit supponit materiam constitutam in actu per primam formam, & consequenter, supponit esse simpliciter in materia, sicut etiam accidentia supponunt esse simpliciter, quia formam substantialem in materia supponunt.

Addimus: quod si duplex forma esset in eadem materia v. g. forma equi, & hominis forma, individuum resultans esset in duplici specie hominis, & equi, ac proinde cum ex duplici specie nõ posit resultare species determinata, illud individuum non esset in determinata specie; consequenterque, non esset sub aliquo genere, nam quidquid est sub aliquo genere, debet esse in determinata aliqua specie.

Dices: quod idem individuum potest esse in duplici specie substantiali, quia Christus Dominus est vnicum individuum, & est in duplici specie, Divina videlicet, & humana, eo quod est Deus, & homo: ergo ratio facta nulla est.

Respondetur tamen: Christum Dominum esse vnicum individuum vnitate per

sonæ: nam persona vna tantum est, non esse tamen vnum individuum vnitate naturæ, siquidem habet duplicem naturam, numericè diversam, & ita mirum non est, duplicem habere speciem. Nos autem loquimur de individuo vno vnitate naturæ, de quo etiam adversarij loquuntur, quod quidem esse in duplici specie, implicationem involvit.

Contra doctrinam tamen principalis assumpti poterat argui: quod nulla forma est actus adæquatus respectu materiæ, siquidem materia appetit omnes formas: ergo potest duplex forma esse in eadem materia: nam idem subiectum habere duplicem actum inadæquatum nullam implicationem involvit.

Respondetur: Nullam formam esse terminum adæquatum respectu appetitus, & ita materia dum est sub vna forma, appetit aliam; quamcumque tamen formā esse terminum adęquatum, quantum ad esse: quia si semel materia habet speciem, & esse per vnam formā, non potest simul recipere aliam, propter rationes allatas.

Deinde arguitur: Vna quantitas non excludit essentialiter aliam quantitatem ab eodem loco, siquidem duo corpora de potentia absoluta possunt penetrari, & in eodem loco existere: ergo nec vna forma substantialis aliam essentialiter excludit.

Confirm. vnum contrarium, in gradu intenso, non excludit essentialiter aliud: nam contraria in gradibus intensis de potentia absoluta, possunt esse simul, in probabili sententia, quæ etiam est aliquorum Thomistarum: ergo idem de duplici forma substantiali dicendum.

Respondetur ad argumentum: expulsionem alterius quantitatis non esse effectum primarium, sed secundarium, & ita posse separari à quantitate, & vnam quantitatem cum altera penetrari; eo quod effectus secundarius de potentia absoluta potest separari à forma; expulsionem vero alterius formæ esse primarium effectum formæ substantialis, & ita ab illa separari non posse.

Dices: effectus primarius formæ substantialis, & constitutivus illius est aliquid positivum, nam vt dicitur in prædicamento substantiæ, nulla substantia potest constitui per aliquid nega-

ga-

gativum; sed expulsio alterius formæ est aliquid negativum, siquidem est negatio alterius formæ: ergo primarius effectus non est.

Respondetur: distinguendo mai. positivum, quãtum ad expresionem primam concedo mai. quantum ad secundam nego mai. & sub eadem distinctione, concessa min. negatur conseq. Nam sæpe in effectu primario formæ, ingreditur negatio alterius, sicut in effectu primario vnitatis, ingreditur carentia divisionis, & in effectu primario rationalitatis ingreditur irrationalitatis negatio, nec enim implicat effectum primarium substantiæ quantum ad secundã expresionem esse negativũ, sicut esse per se constitutivum substantiæ, quantum ad hanc primam expresionẽ, exprimit aliquid positivũ, & in expresione secunda eiusdem importatur aliquid negativũ, ipsa videlicet negatio essendi in alio, quæ substantiæ, specificè sumptæ essentialis est.

Ad confirmat. vero argumenti principalis; negatur consequent. Quia expulsio alterius contrarij v.g. frigoris, non est effectus primarius caloris, nec aliquid essentialiter cũ illo connexum, eo quod calor in summo intelligitur in sua essentia adæquatè constitutus, sine negatione frigiditatis, nec vllus phylosophorũ definivit calorẽ in summo per negationem frigoris. Oppositũ autem in forma substantiali cõtingit. Addimus oppositam sententiam esse expressam D.Thom. 2. contra gent. cap. 23. asserentis, quod sententia admissa in præsenti, involvit prædicata contradictoria.

Dices: Contraria in gradibus intensis, sunt dispositiones vltimæ ad formas substantiales oppositas; sed vltima dispositio non potest esse absque forma: ergo semel admisso, contraria in gradibus intensis, posse simul esse, hoc idem debemus de duplici forma substantiali cõcedere.

Respondetur primo: Vltimam dispositionem ad formam esse connaturaliter cum forma connexam, non tamen essentialiter, & ita posita vltima dispositione, posse de potentia absoluta non poni formam.

Secundo respondetur: quod si duo contraria, in gradibus intensis, simul essent, non poneretur in ratione dispositionis vltimæ ad formam, sed solum in ratione qualitatis, in quo sen-

su possuut poni sine forma.

Dices: in calore intenso in summo, identificantur realiter ratio vltimæ dispositionis, & ratio ipsa qualitatis: ergo non possunt contraria, in gradibus intensis, poni in ratione qualitatis, quin ponantur etiam, tanquam vltimæ dispositiones.

Respondetur: distinguendo consequens; in esse rei, concedo conseq. formaliter, nego cousequent. Ex duobus namque prædicatis identificatis realiter, non potest vnum poni, quin etiam entitativè, & in esse rei, alterum etiam ponatur; potest tamen formaliter vnum sine altero poni, eo quod subiectum potest esse capax vnius, & non habere capacitatem ad alterum; sicut anima rationalis, vt sensitiva est in carne formaliter, & vt vegetativa in capillis, non tamen vt rationalis. Et subsistentia relatiua Verbi Divini communicatur humanitati formaliter, vt subsistentia, non tamen vt relatio est; siquidem non reddit relatam humanitatem.

ARTICVLVS VI.

Vtrum causa physica instrumentalis habeat actionem præviam, & simul indigeat motione principalis agentis?

§. I.

Sensus difficultatis apperitur, & statuitur prima conclusio.

In præsenti difficultate sermo non est de instrumēto morali, quod physicè non influit in effectum, sed ad præsentiam illius Deus effectum producit, sicut Sacramenta legis antiquæ, ad quorum præsentiam Deus producebat gratiam. Nec etiam difficultas ista procedit de virtute instrumentaria, de qua supra diximus non indigere virtute superaddita de nouo. Quapropter solum loquimur in præsenti de instrumentis physicis, & rigurosis, quorum alia sunt naturalia, quæ deserviunt ad effectus naturales, sicut vaculus ad ambulandum &c. Alia supernaturalia ad supernaturales effectus, sicut Sacramenta ad gratiam. Alia artificialia, ad effectus artificiales, vt cultelus

lus, & ſerra, & calamus. De quibus inquirimus, an indigeant motione principalis agentis, vt ad effectus inſtrumentales concurrant? pro quo ſit.

§. II.

Prima, & affirmatiua conclusio.

SEntentia iſta expreſſa eſt D. Thom. 3. part. quæſt. 65. articul. 2. vbi aſſerit: *Quod instrumentum non operatur, niſi in quantum motum à principali agente, quod per ſe operatur, & ideo virtus principalis agentis habet permanens, & completum eſſe in natura: virtus autem inſtrumentalis habet eſſe, tranſiens, ex vno in aliud, & incompletum, ſicut & motus eſt actus imperfectus, ab agente in patiens.* Sentit ergo D. Tho. inſtrumentum phyſicum indigere virtute, & motione principalis agentis, vt concurrat ad inſtrumentalem effectum.

Ratione vero probatur concluſio noſtra: quia inſtrumentum phyſicum ex ſe non habet ſufficientem virtutem, vt concurrat ad effectum principalis agentis: ergo indiget virtute, & motione proueniente ab agente principali, quia ſe ex ſe virtutem non habet, ab agente principali debet illam habere. Ant. probatur. Si inſtrumentum à ſe ipſo haberet ſufficientem virtutem, ad effectum producendum, eſſet cauſa principalis; nam quod virtute propria concurrit ad effectum, & cauſa principalis effectus, & ſi inſtrumentum haberet à ſe ipſo virtutem, propria virtute concurreret ad effectum; ſed hoc dicendum non eſt: ergo inſtrumentum phyſicum nõ habet à ſe ipſo ſufficientem virtutem, vt concurrat ad effectum producendum.

Reſpondebis: quod vt inſtrumentum concurrat ad effectum principalis agentis, ſufficit aſsiſtentia extrinſeca cauſæ principalis, & virtus ſuperaddita neceſſaria non eſt.

Sed contra: quia ratione aſsiſtentiæ extrinſecæ, nõ redditur inſtrumentum intrinſecè potens, ad effectum producendum: ergo ad illum producendum, neceſſario indiget ſuperaddita virtute. Ant. probatur. Per extrinſecam aſsiſtentiam non mutatur inſtrumentum intrinſecè: ergo non redditur intrinſecè potens: quia non poteſt inſtrumentum reddi intrinſecè potens, niſi mute-

tetur intrinsecè. Ant. probatur non potest instrumentum intrinsecè mutari per illud, quod extrinsecum est: ergo non potest intrinsecè mutari per extrinsecam assistentiam: hæc enim extrinseca, & non intrinseca est.

§. III.

Solvuntur argumenta contra conclusionem istam.

ARguitur primo. Aliqua instrumēta perfectiora sunt, vel saltim æquè perfecta cum effectu, quem producunt, sicut malleus perfectior est clavo; & alia huiusmodi: ergo saltim hæc instrumenta habebunt à se ipsis virtutem, ad effectum producendum, & non indigebunt superaddita virtute.

Respondetur: aliqua instrumenta in esse entis esse perfectiora, quam effectus, quem producunt, sicut calamus perfectior est littera, & malleus perfectior est clavo; formaliter tamen, & in ratione causæ imperfectiora sunt, quia effectus sunt extra sphæram instrumenti, sicut effectus artificialis extra sphæram serræ, & ita instrumenta nō habent virtutem a se ad effectum producendum; in serra namque v.g. solum reperitur virtus naturalis, extra cuius sphæram est effectus artificialis, & ideo vt effectum artificialem producat, virtus noua superaddenda est.

Secundo arg. Phantasma est causa instrumentalis ad speciem intelligibilem producendam, & Sacramenta ad producendam gratiam; & tamen nullam accipiunt virtutem à causa principali: ergo instrumentum non indiget superaddita virtute. Min. probatur. Quia talis virtus non potest esse corporea, eo quod improportionata est cum effectu spirituali, quem talia instrumenta producūt. Rursus: non potest esse spiritualis virtus illa, nam virtus spiritualis non potest recipi in subiecto corporeo, qualia sunt instrumenta prædicta: ergo instrumenta enumerata nullam accipiunt virtutem ab agente principali.

Respondetur: illam virtutem esse spiritualem transeunter receptam in relatis instrumentis; quia licet virtus spiritualis non possit recipi permanenter in subiecto corporeo, bene tamen trāseunter, sicut 3. p. quæst. 63. art. 5. ad 1. docet Angelic. Doct.

Sed

Sed instabis primo: virtus corporea nec transeũter recipi potest in subiecto spirituali: ergo nec virtus spiritualis poterit transeunter recipi in subiecto corporeo, quia ita improportionata est virtus spiritualis cum subiecto corporeo, sicut virtus corporea cum subiecto spirituali.

Secundo instabis: Virtus debet proportionari cum subiecto in quo recipitur, nam vnumquodque recipitur ad modum recipientis; sed virtus spiritualis proportionata non est cum subiecto corporeo: ergo non potest recipi in illo, etiam per modum transeuntis.

Respondetur ad primam instantiam: negando conseq. & ratio discriminis est, quia virtus est perfectio subiecti, & cum virtus corporea non possit perficere subiectum spirituale, inde fit, quod non possit recipi in illo, etiam per modum transeuntis; virtus vero spiritualis perficere potest subiectum corporeũ, eo quod immaterialiter est subiecto prædicto, & ita potest in illo recipi saltim per modum transeuntis.

Ad secundam instantiam respondetur: distinguẽdo mai. proportionari in esse virtutis, concedo mai. in esse entis, nego mai. & sub eadem distinctione minoris, negatur conseq. Licet namque virtus debeat proportionari cum subiecto, in ratione virtutis, non tamen in esse entis. Et ratio est, quia virtus, vel accidens transiens, & incompletum, est via, & tendentia à termino à quo, ad terminum ad quem, & ideo non debet proportionari cũ subiecto in esse entis, sed cũ termino ad quem tendit. Consequenterque si talis terminus spritualis est, vt contingit in casu argumenti, etiam virtus spiritualis erit. Si tamen virtus fuerit completa solum est perfectio subiecti, & ita cum illo proportionanda est, considerata etiã entitativè.

Dices: quidquid recipitur ad modum recipientis recipitur: ergo quæcumque virtus in subiecto recepta debet proportionari cũ illo.

Respondetur: quod recipitur permanenter, recipi iuxta modum recipientis, quantum ad immaterialitatem, & esse; non tamen quod recipitur transeunter: quod enim sic recipitur in subiecto potest esse supra modum recipientis. Sicut virtus supernaturalis, quæ recipitur in creatura rationali, superat modum illius.

Ter.

Tertio arguitur: si instrumentum ageret per virtutem à causa principali derivatam, esset causa principalis, sed hoc dicendum non est: ergo idem quod prius. Probatur mai. virtus causæ principalis est æqualis perfectionis cum effectu: ergo si instrumentum ageret virtute causæ principalis, esset causa principalis.

Respondetur: virtutem causæ principalis, provt in causa principali, esse æqualis perfectionis cum effectu; non tamen provt in ipso instrumento receptam, in illo namque recipitur per modum formæ incompletæ vialis, & transeuntis.

Sed contra si virtus hæc, provt in instrumento recepta, non est æqualis perfectionis cum effectu, non poterit instrumentum per hanc virtutem reddi proportionatum, ad effectum attingendum, quia instrumentum cum effectu proportionari non potest, nisi per virtutem proportionatam, & æqualis perfectionis cum effectu: ergo virtus prædicta etiam prout in instrumento recepta est æqualis perfectionis cum effectu.

Respondetur: distinguendo antec. proportione æqualitatis, vel æquiparantiæ, concedo ant. proportione sufficientiæ, & continentiæ vialis, nego ant. & conseq. Per virtutem namque à causa principali receptam, non redditur instrumentum proportionatum proportione æqualitatis; eo quod virtus illa non est æqualis perfectionis cum effectu; redditur tamen per virtutem illam proportionatum, proportione sufficientiæ, & cōtinentiæ vialis, quia per virtutem derivatam à causa principali, continet vialiter instrumentum effectum illū, quem secundum se continere non poterat, ad quam continentiam imperfectam, & vialem sufficit virtus, modo imperfecto; & vialiter in instrumento recepta.

§. IV.

Secunda conclusio.

Instrumentum physicum debet habere aliquam actionem præviam.

SEnsus est intelligentiæ huius conclusionis facilis est, quod videlicet instrumentum physicum debet habere propria virtute actionem aliquam, media qua, reddatur capax, vt assumatur ab agente

SS

te principali, & qua dispositivè operetur ad effectum principalis agentis, ratione cuius habet instrumentum maiorem proportionem cum effectu determinato, v.g. in serra reperitur virtus ad scissionem, & ad scissionem vt artificiosam; secundum correspondet virtuti provenienti à causa principali: primum vero correspondet serræ propria virtute, secundum quam scindere potest, propter durum, & accutum, & propterea assummitur serra, potiusquam aliud instrumentum, ad scissionem artificiosam, & in hoc sensu.

Explicata conclusio est expressa D. Thom. 1. p. quæst. 45. artic. 5. vbi ex eo probat non posse dari instrumentũ respectu creationis, quia omne instrumentum debet habere aliquam actionem prævìam, qua dispositiue operetur ad effectum principalis agentis; quod tamen in creatione contingere nequit, eo quod creatio est productio entis ex nihilo, consequenterque non est productio ex aliquo præsupposito subiecto, quod possit disponi per actionem instrumenti. Sentit ergo D. Th. omne instrumentum habere præviam actionem.

Ratio autem id ipsum convincit, quia si instrumentum non haberet præviam actionem, ratione cuius dispositivè operaretur ad effectum principalis agentis, nihil speciale haberet instrumentum in ordine ad vnum effectum, quod non haberet etiam in ordine ad alterum, & consequenter non esset vnum instrumentum magis assumptibile in ordine ad effectum determinatum, sed quodcumque instrumentum esset æqualiter assumptibile; siquidem quodcumque instrumentum æqualem proportionem haberet cum effectu; sed hoc est falsum. Nã ad scissionem artificiosam, magis assumptibilis est serra, quam butyrum, & ad scribendum magis assumptibilis est calamus, quam virga ferrea, vel aliud huiusmodi: ergo omne instrumentum habere debet actionem præviam, qua dispositivè operetur ad effectum principalis agentis.

Dices: instrumenta supernaturalia non habere actionem præviam: ergo conclusio vniversaliter vera non est. Probatur antec. Quia vnũ instrumentum supernaturale non est magis assumptibile, quam aliud in ordine ad determinatũ effectum, quia ad gratiam producendam, æqua-

æqualiter potest Deus assumere aquam baptismalem, vel petram, vel huiusmodi aliud: ergo instrumenta supernaturalia actionem præviam non habent.

Facile tamen respondetur: instrumenta supernaturalia non habere actionem præviam determinatam ad hunc effectum potius, quam ad alterum producendum: habere tamen actionem præviam indifferentem ad hunc vel alium effectum, prout ipsi Deo placuerit; quę quidē actio prævia est proportio entis ad ens, nam quod non habet esse, instrumentum esse non poterit; si autem est ens, iam recipere potest divinam virtutem, ad quodcumque Deus voluerit.

Dices: quod instrumentum corporeum non potest habere actionem aliquam præviam, qua dispositiuè operetur ad gratiam in anima producendam: ergo in ordine ad supernaturalem effectum non est assumptibile quodcumque instrumentū, sed potius determinatum instrumentum requiritur, quod vltra proportionem entis ad ens, habeat aliam specialem proportionem. Probatur antec. Operari dispositivè ad effectum principalis agentis, est producere aliquid, quod ad talem effectum disponat; sed instrumentum corporeum non potest in anima producere aliquid, quo disponatur ad gratiam: ergo non potest habere actionem aliquam præuiam, qua dispositivè operetur ad effectum principalis agentis.

Respondetur: distinguendo ant. dispositiuè ex parte rei operatæ, concedo ant. ex parte modi operandi, neg. ant. & ad probationē dis tinguo mai. dispositivè ex parte rei operatæ, concedo mai. ex parte modi operandi, nego mai. & concessa min. negatur conseq. secundum distinctionem maioris. Nam instrumentum corporeum nihil potest in anima producere, quo disponatur ad gratiam, & ita non operatur dispositivè ex parte rei operatæ. Sicut serra, quæ facit scissionem in ligno, per quam disponitur lignum ad formam artificiosam; operatur tamen corporeum instrumentum dispositivè ex parte modi operandi, quatenus secundum suam entitatem recipit virtutem causæ principalis, & talem virtutem defert ad animam, vt in ea producatur effectus, & hæc delatio, vel actio delativa virtutis est actio prævia instrumenti, quæ illi propria

vir-

virtute correspondet; quodcumque namque instrumentum, eo ipso quod sit ens, habet sufficientem capacitatem, ad virtutem divinam deferendam ad passum, & ad virtutem divinam sic deferendam, superaddita virtute non indiget, sed propriam virtutem habet. Hæc tamen diximus, ne actio prævia instrumenti supernaturalis, totaliter à Philosophis ignoretur: plura tamen circa actionem prædictam Theologis discutienda relinquimus.

Ex dictis infertur: prophetiam non esse causam instrumentalem proprij actus, siquidem propheta vivit, & se movet per illum, & consequenter non instrumentaliter operatur. Similiter etiã actus Charitatis elicitus medio auxilio transeunte, procedit ab illo, vt à causa principali, quia licet illa virtus sit transiens, substituit tamen pro habitu permanenti, & actus nõ petit per se procedere à virtute transeunte, sed hoc contingit per accidens, quatenus habitus permanens in subiecto non est.

Secundo infertur: quod licet aliquę causæ principales operentur per virtutem acceptam ab alio, sicut luna illuminat per lucem acceptam à sole, non ideo causæ instrumentales sunt, eo quod virtus illa permanenter communicatur.

Dices: character Sacerdotalis communicatur Sacerdoti per modum formæ permanentis; & tamen Sacerdos, dum vtitur charactere ad consecrandum, instrumentaliter ad consecrationem concurrit: ergo aliquod instrumentum per virtutem permanentem operatur.

Respondetur tamen: Characterem Sacerdotalem esse qualitatem, per quam Sacerdos redditur, & designatur instrumentum permanẽter assumptibile à Deo; non tamen esse virtutem, per quã Sacerdos constituitur in actu secundo in ratione instrumenti, vel instrumentaliter operantis; sed potius hoc habet per aliquam virtutem transeuntem, & vialem, de nouo communicatam à Deo. Et hæc de artic. illo textu 27. 28. 29. ad Philosophum applicanda.

DIGRESSIO BREVIS DE casu, & fortuna.

De fortuna, & casu in fine huius libri, disputationem plurimi faciunt; quia tamen doctrina parum vtilis est, & fortuna ipsa inter causas efficientes numeratur, post

post tractatum de causa efficiente, brevissimè nobis dicendum est de fortuna, quã quidem sic Philosophus diffinivit: *Est causa efficiens per accidens in his, quæ secundum propositum fiunt, raroque contingunt.* Sicut cum aliquis fodit terram ex intentione sepeliendi mortuum, & invenit thesaurum, vel cum aliquis iter facit ad locum, & in itinere invenit argentum, tunc enim fortuna est, quæ tamen solum reperitur in his, quæ ex intentione operantur, & propter aliquem finem, quando namque aliquis propter finem operatur, & præter eius intentionem occurrit aliquod bonum, dicitur habere fortunam. In alijs vero agentibus, quæ non operantur propter finem effectus, qui per accidens sequitur non dicitur esse à fortuna, sed à casu provenire. Vnde casus diffinitur: *Causa efficiens per accidens in his, quæ præter intentionem fiunt, raroque contingunt.* Illa, namque, quæ frequenter accidunt, siue in agente intendente finem, siue non, nec à casu, nec à fortuna proveniunt, sed tanquam certò habenda, vel vt in plurimum separantur.

De facto autem dixerunt aliqui esse seriem, & ordinationem causarum naturalium, quæ inevitabili necessitate operantur effectus, consequenterque vt augerent errorem, negabant causas secundas libertatem habere, cuius falsitatem fides, & ratio, & experientia convincunt.

Alij vero asserebant: Deum non omnia futura cognoscere, vt sic salvaretur futura contingenter evenire; dicebant namque, quod si Deus illa cognosceret, illa necessario evenirent, cum scientia Dei falsificari non posit, & ideo causam secundam liberam non posse manere. Huius sententiæ princeps Cicero, qui eloquentiæ, & rationis oblitus, in præsenti sine lumine fatur. Nos tamen vt Philosophi Christiani fatum gentilium negantes, solum verum, & catholicum confitemur, quod *est infallibilis dispositio causarum creatarum, derivata à divina providentia ad executionem effectus;* de quo plura Theologi 1. part. q. 19. & 23. & hæc infallibilis ordinatio causarum creatarum non tollit libertatem creaturæ, nisi vellimus vt homines faciamus liberos, facere sacrilegos. In quibus in præsenti immorandum non est, quia difficultas est satis grauis, & Theologos

logicâ nimis, & Arist. cap. 5. punctum latissime tractat.

QVÆST. IV.

De Causa finali.

ARTICVLVS I.

Vtrum apprehensio sit ratio formalis finalizandi.

§. I.

Quibusdam suppositis statuitur nostra conclusio.

AD intelligentiam principalis assumpti primo supponendum est: Causam finalē in rerum natura dari, quia omne agens agit propter finem, iuxta probervium Phylosophi, qui in præsenti cap. 5. textu 31. & 2. metaph. cap. 2. text. 28. diffinivit finem esse: *Id cuius gratia aliquid fit*; Sicut sanitas infirmi est finis, cuius gratia, vel ratione cuius summit infirmus potionem amaram, & exequitur alia media, quæ ad sanitatem consequendam conducunt, & ita sanitas ipsa est, cuius gratia cętera fiunt.

Secundo notandum est: quod finis debet habere bonitatem, vt moueat, & alliciat voluntatem, qui si bonitatem non habet, vel veram, vel apparentem, nō mouebit voluntatem, nec ex amore illius, voluntas mouebit cæteras potentias ad ponenda media, & finis consequutionem.

Tertio supponendum est: Bonitatem illam debere cognosci, alias voluntas non posset illam amare, eo quod nihil volitum, quin præcognitum; & rursus bonitas illa debet apprehendi vt possibilis, vel consequibilis ab agente, quia si ita non apprehenditur, non poterit proponi, vt vtilis, consequenterque non erit amabilis ab agente, eo quod in impossibile formaliter vt tale non potest ferri voluntas.

Quarto supponendum est: Varias esse divisiones finis. Primo namque dividitur in finem *qui*, & finem *cui*: finis *qui* est ille, quem voluntas appetit, sicut infirmus appetit sanitatem: finis *cui* est subiectum, cui bonum desideratur, sicut infirmus est finis *cui* sanitatis, sibi namque desiderat sanitatem.

Secundo finis dividitur in finem formalem, & obiectivum, vel in finem qui, et finem *quo*: finis qui, & obiectivus est, quem appetit voluntas: finis *quo* vel formalis, est actus, quo conse-

quimur finem: sicut patet in avaro desiderante pecunias, cuius finis qui vel obiectivus sunt pecuniæ, ipse vero finis *quo*, vel formalis est actus, quo pecunias consequitur; non enim illas nisi vt consequendas appetit, & idem in nostra voluntate respectu finis vltimi contingit: finis enim vltimus obiectivus respectu nostri, est Deus ipse; visio vero, qua Deum videbimus clare, est finis formalis, vel finis, quo Deus ipse consequitur.

Tertio finis dividitur in finem operis, & finem operantis: finis operis est ad quem actus, vel operatio ex natura sua ordinatur: finis operantis est ille qui ab operante intenditur; sicut in eo qui dat eleemosinā propter vanitatem, sublevatio miseriæ proximi est finis operis: vanitas vero est finis operantis, quia actus elargiendi eleemosinam ad talem finem vanitatis ex se ordinari non potest.

Tum etiam dividitur finis in vltimum, & non vltimum: non vltimus est, qui ad alium vlteriorem ordinatur: vltimus vero, qui ad nullum ordinatur; omnia tamen ordinantur ad ipsum.

Tandem supponimus: finem esse causam realem, cuius ea ratio est, quia causa realis est illa, ad quam realiter sequitur effectus; nam causa est, ad quam effectus sequitur, & consequenter causa realis erit illa, ad quam realiter sequitur effectus; sed ad causam finalem sequitur effectus realiter per realem dependentiam ab ipsa: ergo finis erit causa realis. Probatur min. vnum ab alio realiter dependere, est habere suum esse reale propter illud; sed effectus agentis habet suum esse reale propter finem: ergo sequitur ad finem realiter per dependentiam realem ab ipso. Min. patet, quia finis est id, cuius gratia aliquid fit, sicut constat ex diffinitione finis. Tum etiam, quia divisio causæ realis in quatuor genera causæ vnivoca est, & ab omni vera causa reali realiter pendet effectus, & realiter ad illam consequitur. Rursus, quæcumque causa efficiens agit propter finem, vel cognitum à se, vel à superiori agente: ergo effectus agentis habet esse propter finem, per dependentiam realem ab ipso.

Confirm. quia voluntatem esse inclinatam realiter ad aliquid agendum, est effectus realis finis, siquidem voluntas ad agendum incli-

na-

natur, & mouetur à fine. Ergo finis est vera causa realis, ad quam vere, & realiter sequitur proprius effectus.

Dices primo: quod finis non est principium, eo quod finis, vt ipsum nomen præsefert, est vltimum ad quod cætera ordinantur: ergo non est causa realis, nam omnis causa principium est.

Dices secundo: quod finis solum metaphoricè mouet: ergo non est causa realis: nam causa realis verè, & propriè mouere debet.

Tertio instabis: Inter causam realem, & effectum datur relatio realis prædicamentalis; sed inter effectum, & causam finalem, non datur relatio ista: ergo finis nō est causa realis. Probatur minor. Quia relatio realis prædicamentalis invenitur solum inter extrema realiter existentia; sed finis dum causat, non existit realiter, sed solum in apprehensione operantis, nam finis cognitus mouet ad amorem sui: ergo inter effectum, & causam finalem non invenitur relatio prædicta.

Ad primam replicam respondetur: distinguendo antec. finis vt in executione consequitur, concedo ant. vt in apprehensione, & in intentione operantis, nego antec. & conseq. Licet namque finis prout consequitur in re, non sit principium, & causa, sed potius sit effectus agentis; quatenus tamen existit in apprehensione operantis, & vt sic mouens, est vera causa, & principium, imò prima inter omnes causas est.

Ad secundam negatur conseq. Quia movere propriè importat contactum physicum mouentis ad mobile, quem contactum finis habere non potest, dum existit in apprehensione, & sic mouet ad agendum, & ideo solum metaphoricè mouet; cum hoc tamen compatitur vere, & realiter causare, eo quod ad ipsum realiter sequitur effectus, & agens propter ipsum finem realiter operatur.

Ad tertiam instantiam dicitur: inter effectum, & causam realem, dari quidem relationem prædicamentalem fundatam supra relationem transcendentalem, & realem dependentiam effectus à causa, hæc tamen relatio solum consurgit inter effectum, & causam realem, quando realiter existit vtrũque, non tamen quando aliquod illorum realiter non existit, sicut contingit in fine, qui causat, quando exis-

tit in apprehensione operantis.

His ergo præmissis in puncto difficultatis, duplex versatur sententia: altera quidem affirmat, apprehensionem esse rationem formalem finalizandi, & movendi voluntatem, quam communiter tenent, extra scholam D. Thom. Alia vero sententia negat, & Thomistarum communis est, & ideo sit.

§. II.

Nostra conclusio.

Bonitas realis finis, & non apprehensio bonitatis, est ratio formalis finalizandi.

SEntentia hæc videtur expressa Angel. Præcep. quæst. 25. de verit. artic. 2. ad 6. vbi ait: *Quod diversitas apprehensionum per accidens se haberet ad vires appetitivas, nisi diversitati appprehensionum, diversitas apprehensorum adiungeretur, nam sensus, qui non est, nisi particularium, non apprehendit bonitatem absolutam, ex quo diversificatur appetitus inferior a superiori;* Sed si apprehensio esset ratio formalis finalizandi, sola diversitate apprehensionum, licet non adiungeretur diversitas apprehensorum, variaretur formaliter appetitus: ergo apprehensio ratio formalis finaliçandi nō est. Quam doctrinam pluribus in locis 1. p. & in 2. 2. q. 26. artic. 1. ad 1. habet Ang. Doct.

Ratione vero probatur conclusio nostra, quia ea est ratio formalis finalizandi, & movendi voluntatem, qua finis constituitur in ratione appetibilis; sed non per apprehensionem, sed per suam realem bonitatem, constituitur finis in ratione appetibilis: ergo non apprehensio, sed bonitas realis finis est ratio formalis finalizandi, & movendi voluntatem. Probatur min. Per illud constituitur finis in ratione appetibilis, per quod cum possidetur, faciat appetitum; sed non per apprehensionem, sed per sui bonitatem faciat appetitum: ergo non per apprehensionem, sed per sui bonitatem constituitur in ratione appetibilis. Probatur min. Si finis per apprehensionem faciaret appetitum, ante possessionem finis, & bonitatis illius, faciaretur appetitus, siquidem apprehensio existit ante possessionem finis, & consecutionem illius; sed hoc dicendum non est, nam dum quis non consequitur bo-

bonitatem realem finis, non satiatur, vel quietatur appetitus, sed quanto magis finē apprehendit, tanto magis illum desiderat, & in ipsum anhelat: ergo finis, non per apprehensionem, sed per sui bonitatem, satiat appetitum.

Eadem doctrina explicatur in homine avaro, qui non appetit apprehendere, & cognoscere pecunias, sed bonitatem realem; & ipsam convenientiam, quam pecuniæ afferunt; nec infirmus appetit apprehensionem sanitatis, sed eius bonitatem realem, sicut etiam famelicus non appetit apprehensionem cibi, sed illius bonitatem, qua mediante, tollitur fames, & satiatur appetitus. Quæ omnia efficaciter suadent, non apprehensionem, sed bonitatem realem obiecti finalizare appetitum voluntatis.

Respondent aliqui Thomistæ: Finem ipsum constitui appetibilem per suam bonitatem, tanquam per rationem quæ, amatur à voluntate; rationem tamen sub qua non esse bonitatem finis, sed apprehēsionem illius, ex qua simul cùm bonitate, resultat adæquata ratio finis.

Hæc tamen solutio inefficax est, & reijcitur primo: quia ea est ratio sub qua, per quam finis constituitur, ratione cuius finis consecutus satiat appetitum voluntatis; sed non per apprehēsionem, sed per propriam bonitatem, satiat finis appetitum voluntatis, vt in ratione nostra vidimus: ergo non apprehensio, sed bonitas est etiam ratio formalis sub qua, & non sola ratio quæ.

Secundo impugnatur data solutio: ea est ratio formalis sub qua finalizandi, sub qua etiam finis terminat actum voluntatis, & voluntas fertur in finem: sicut lux est ratio formalis obiecti visibilis, & potentiæ visivæ, quia potentia visiva fertur in proprium obiectum sub ratione lucidi; sed voluntas non fertur in bonum sub ratione apprehensi: ergo apprehensio non est ratio formalis sub qua finalizandi. Probatur min. voluntas fertur in bonum sub ratione convenientis, nam omnis appetitus terminatur ad obiectum sub ratione convenientis; sed non est conveniens, quia apprehenditur, sed quia id, quod apprehenditur est bonum: ergo voluntas non fertur in bonum sub ratione apprehensi. Probatur min. Bonitatem esse convenientem, non provenit ab apprehēsione, sed potius à natura bo-

nitatis, non enim cibus habet convenientiam respectu appetitus à cognitione cibi, sed à natura propria, sicut aqua à propria natura, á qua habet extinguere sitim, habet etiam esse convenientem appetitui: ergo bonum non est conveniens, quia apprehenditur, sed quia id, quod apprehenditur bonum est.

Addimus: apprehensionem esse communem, respectu boni terminantis appetitum, & amorem voluntatis, & respectu mali, quod refugit ipsa voluntas: ergo apprehensio non potest constituere obiectum in ratione finalizantis.

Tertio impugnatur data solutio: quia ratio sub qua finis debet esse de linea appetibili, eo quod ratio quæ, & ratio sub qua debent esse in eadem linea, & ratio quæ boni est in linea appetibili; sed apprehensio absolutè considerata, non est in linea appetibili, sed in linea intelligibili: ergo apprehensio non potest esse ratio sub qua finalizandi.

Respondebunt contrarij: non quamcumque apprehensionem proximam, vel actualem, qua finis in actu secundo cognoscitur, esse rationem sub qua finalizandi appetitum, sed solum hoc habere apprehensibilitatem radicalem, vel ipsum finem, vt radicaliter cognoscibilem, & proponibilem voluntati.

Contra tamen est: Quia voluntas fertur in bonum sub ea ratione sub qua, quæ pertinet ad lineam appetibilis; sed apprehensibilitas radicalis pertinet ad lineam intelligibilem, & non ad lineam appetibilem: ergo apprehensibilitas radicalis nequit esse ratio sub qua. Minorem docuit D. Thom. 1. p. quæst. 80. artic. 1. vbi ait: *Quod id, quod apprehenditur, & appetitur, est idem subiecto, differt tamen ratione, apprehenditur enim, vt est ens sensibile, vel intelligibile, appetitur enim, vt est conveniens, & bonum; diuersitas autem rationis in obiectis sufficit, & requiritur ad diversitatem potentiarum:* Ergo apprehensibilitas radicalis pertinet ad lineam intelligibilem; non vero ad lineam appetibilem.

Si autem quis dicat: D. Thom. loqui de apprehensione actuali, vel proxima, nō tamen de radicali.

Contra est: Quia D. Thom. loquitur de apprehensibilitate, quæ est eadem subiecto, idest, entitativè cū appetibilitate; sed hæc non est

est apprehensio actualis, quæ semper distinguitur realiter ab obiecto; nec proxima apprehensibilitas, quæ realiter, vt in plurimum ab obiecto distinguitur: ergo non de his, sed de apprehensibilitate radicali loquitur Angel. Doct.

Secundo probatur conclusio. Variata essentialiter ratione formali sub qua finis, etiam actus voluntatis essentialiter variantur; sed in variato essentialiter actu voluntatis, variatur essentialiter apprehensio: ergo apprehensio nequit esse ratio formalis sub qua finalizandi. Probatur min. Actus charitatis viæ, & Patriæ est vnus, & idem vnitate specifica, nã vt dicitur 1. ad Chorinth. cap. 13. *Charitas nunquam excidit, nec evacuabitur*: & tamen apprehensio, & cognitio boni in via, & in Patria, specifice diuersa est; nam in via proponitur Deus per cognitionem obscuram, & in Patria per visionem clarã, quæ cognitiones essentialiter distinguũtur: ergo invariato essentialiter actu voluntatis, variatur essentialiter apprehensio.

Respondent contrarij: Cognitiones viæ, & Patriæ esse tantum materialiter distinctas, & ita non posse distinguere actus voluntatis formaliter.

Sed contra est: quia cognitio viæ obscure proponit obiectum; cognitio vero Patriæ clarè ipsum attingit; sed cognitio clara, & obscura sunt formaliter diversæ: ergo apprehensiones illæ sũt formaliter distinctæ.]

Secundo impugnatur solutio data: non potest idẽ habitus attingere veritates revelatas, sub revelatione clara, & revelatione obscura: ergo non poterit idem habitus charitatis specificè attingere suum obiectum, sub propositione clara, & obscura, si semel propositio, vel apprehensio est ratio formalis sub qua. Patet consequent. Ideo primum contingit, quia revelatio est ratio formalis sub qua, respectu habitus fidei: ergo si propositio, vel apprehensio est ratio formalis sub qua, non poterit idem habitus charitatis sub apprehensione clara, & obscura, suum obiectum attingere.

Respondebis: apprehensiones prædictas esse distinctas formaliter inter se; non tamen comparativè ad obiectum voluntatis, & ad ipsam voluntatem, sed potius in ordine ad obiectum, convenientiam specificam habere,

& ita posse eundem habitum charitatis specificè, sub vna, & altera apprehẽsione, idem obiectum attingere.

Sed contra est: quia si prædictæ apprehẽsiones, formaliter distinctæ interse, habent specificam convenientiam in ordine ad obiectum, & ad ipsam, voluntatem, ideo erit, quia appræhensiones illæ proponunt idem obiectum, & sub eadem ratio sub qua comparativè ad habitum charitatis: ergo antecedenter ad prædictas apprehensiones, reperitur in obiecto ratio sub qua vna, & eadem formaliter, illius constitutiva; & consequenter ratio formalis sub qua non erunt apprehensiones assignatæ, sed alia formalitas, quę antecedenter ad illas, in obiecto reperitur.

§. III.

Tribus argumentis occurritur.

Contra nostram conclusionem arguunt primo Thomistæ, oppositum defendentes ex doctrina D. Tho. 1. p. quæst. 80. art. 2. dicentes: *Quod appetibili non accidit esse apprehensum per sensum, vel intellectum, sed per se ei convenit; nam appetibile non movet appetitum, nisi in quantum est apprehensum, vnde differentiæ apprehensi sunt per se differentiæ appetibilis.* Et eandem doctrinam habet etiã Doct. Sanct. 1. 2. quæst. 1. art. 1. ad primum, & art. 3. ad 2. & q. 30. art. 3. & quæst. 31. etiam art. 5. & pluribus alijs. Quæ omnia suadere videntur: apprehensionem esse rationem formalem sub qua, & diversas apprehensiones esse per se differentias appetibilis, quod non movet, nisi in quantum apprehensum, sicut corpus non movet potentiam visivam, nisi in quantum lucidum est, & propterea lux est ratio formalis sub qua, obiecti constitutiva.

Ad hæc tamen facile respondetur: esse apprehensum per se convenire appetibili, perseitate conditionis essentialiter requisitæ, vt bonum appetibile moveat voluntatem, & hoc quidem indicat illa reduplicatio, *in quantum est apprehensum*; quæ quidem solum denotat, apprehensionem tanquam conditionem, requiri, sicut dicitur, quod ignis non calefacit, nisi in quantum applicatus, eo quod applicatio ignis, ad calefaciendum, necessaria est.

Alia autem verba, quod differentiæ apprehensi sunt

per

per se differentiæ appetibilis intelligenda sunt à posteriori, vel ex consequenti; quia ex diversitate apprehensionis colligitur à posteriori, diversitas appetibilis, sicut ex diversitate operationum colligitur à posteriori, diversitas naturarum. Nunquam tamen apprehensio est ipsa ratio formalis, qua constituitur finis, sed solum hoc habet bonitas ipsa, quæ, sub ratione convenientis, movet, & terminat appetitum, & his consonant ipsa verba D. Tho. non enim asserit, quod differentiæ apprehensionis &c. sed quod *differentiæ apprehensi* sunt differentiæ appetibilis, vt ita intelligeretur, non ipsam apprehensionem, sed ipsam potius bonitatem apprehensam esse differentiam ipsius rei appetibilis. Propterea que quæst. 25. de verit. art. 2. ad 6. affirmat D. Tho. quod *diversitas apprehensionum per accidens se haberet ad vires appetitivas, nisi diuersitati apprehensionum diversitas apprehensorum adiungeretur*, & eodem modo aliæ authoritatis explicandæ sũt.

Secundo arg. Actus voluntatis distinguuntur per apprehensiones diuersas: ergo apprehensio est ratio formalis finalizandi. Probatur antec. Ex diverso actu intellectus infertur actus voluntatis essentialiter distinctus: ergo actus voluntatis distinguntur per apprehensiones diversas. Probatur anteced. Proportionabiliter discurrendum est de potentijs, & de actibus illarum; sed ex diverso essentialiter intellectu infertur voluntas essentialiter diversa, sicut 1. part. q. 19. articul. 1. dicitur: ergo ex diverso actu intellectus infertur actus voluntatis essentialiter distinctus.

Confirmat. primo: Finis est causa finalis, quatenus est prior ipso actu voluntatis, & illam ad operationem mouet; sed non est prior ratione suæ bonitatis, sed ratione apprehensionis, nam finis solum est prior in intentione, in executione vero posterior est: ergo finis in ratione causæ finalis, per apprehensionem constituitur.

Confirm. secundo: Bonitas finis non est ratio sub qua finalizandi: ergo solum est apprehensio. Probatur antec. Ratio quæ, & ratio sub qua realiter distingui debet; sed bonitas est ratio quæ: ergo non est ratio sub qua.

Respondetur ad argumentum; distinguendo antec. per diversas apprehensiones; tanquam per conditio-

tiones requisitas, & applicationes diversæ bonitatis, cõcedo antec. tanquam per rationes formales, nego antec. & conseq. Et eodem modo distinguenda est antecedentis probatio; quia diversus essentialiter actus intellectus regulariter proponit bonitatem diversam formaliter, specificantem actum voluntatis, formaliter etiam diversas apprehensiones, tanquam per conditiones, & applicationes bonitatis diuersæ distinguũtur actus voluntatis, & eodem modo ex actu intellectus diuerso, infertur actus voluntatis distinctus; & ex diuerso intellectu tanquam à principio dimanationis, infertur diuersa voluntas, quæ dimanat ab anima, mediante intellectu, & per ipsum demonstratur.

Addimus: Non semper actum intellectus essentialiter diversum, inferre actum voluntatis essentialiter distinctum, quia idem actus charitatis specificè regulatur per cognitionem fidei, & per visionem beatam, quæ sunt actus intellectus essentialiter distincti.

Ad primam confirmat. respondetur: distinguendo min. Apprehensionis per modum conditionis, concedo min. Per modum rationis formalis, nego min. & conseq. Finis namque vt causet operationem voluntatis, & sit prior operatione prædicta, requiritur, quod sit apprehensus, hæc tamen apprehensio solum est conditio, vt finis exerceat prioritatem, & causet in actu secundo; ratio tamen formalis mouendi, & causandi, est bonitas ipsa finis, ratione cuius formaliter mouet, & formaliter prioritatem exercet.

Ad secundam confirm. respondetur: negando antecéd. & ad probationem distinguo mai. distingui ratione ratiocinata, concedo mai. realiter entiratiuè, nego mai. & concessa min. negatur consequent. Bonitas namque secundum integritatem rei in se ipsa, secundum essentiam, & existentiam, est ratio, quæ finalizat, & hæc eadem bonitas, quatenus importat conuenientiam ad voluntatem, est ratio sub qua, cum sola distinctione rationis, nec inter rationem quæ, & sub qua, maior distinctio requiritur. Instantia est in ratione entis, quæ est ratio quæ, comparatiuè ad intellectum, & ratio veri est ratio sub qua, & tamen inter vtramque formalita-

litatem distinctio realis non est.

Tertio arguitur. Appetitus distinguitur formaliter penes apprehensiones formaliter diversas: ergo apprehensio est ratio sub qua finalizandi ant. probatur primo. Voluntas hominis, & Angeli essentialiter distinguuntur, solum penes apprehensiones formaliter diversas: ergo appetitus distinguũtur formaliter, penes, apprehensiones formaliter distinctas. Probatur ant. Bonum, quod est obiectum voluntatis humanæ, & Angelicæ non est diversum, quia tam voluntas hominis, quam voluntas Angeli habet pro obiecto bonum abstrahens à naturali, & supernaturali: ergo voluntates istæ solum differunt penes apprehensiones formaliter diversas.

Secundo probatur ant. Nam appetitus naturalis innatus, & appetitus elicitus essentialiter distinguũtur penes apprehensiones diuersas formaliter: ergo verum est ant. principale. Probatur ant. appetitus innatus in eo distinguitur ab elicito, quod appetitus innatus non supponit cognitionem: appetitus vero elicitus illam supponit: ergo appetitus isti differunt per apprehensiones diversas.

Tertio probatur antec. Actus spei, & charitatis distinguũtur per diversas apprehensiones: ergo idem, quod prius. Probatur ant. Idem bonum apprehensum, vt est in se specificat charitatem: apprehensum vero, vt bonum nostrum arduum, & futurum specificat spem: ergo actus spei, & charitatis differunt per apprehensiones diversas.

Quarto probatur antec. Idem bonum apprehensum, vt absens, & vt præsens specificat actus voluntatis essentialiter distinctos: nam apprehensum, vt præsens, causat gaudium; apprehensum autem vt absens causat desiderium, qui actus essentialiter distinguũtur: ergo actus voluntatis differunt formaliter per apprehensiones diversas.

Respondetur ad argumentum: negando duo antecedentia prima: & ad probationem distinguo antec. non est diversum materialiter, concedo antec. formaliter, nego antec. & conseq. Licet namque obiectum voluntatis humanæ, & Angelicæ voluntatis sit bonum abstrahens à naturali, & supernaturali; non tamen est idẽ formaliter comparatiuè ad vtramque voluntatem, eo

quod

quod voluntas humana non attingit tale bonum cum tanta perfectione, & immaterialitate, sicut Angelus illud attingit, & ita illud bonum in esse obiecti est formaliter distinctum, licet sit idem materialiter, & in esse rei, & per tale bonum sic formaliter diversum, distinguntur voluntas humana, & Angelica voluntas: per apprehensiones vero solum differunt tanquam per conditiones diversas.

Ad secundam probationem respondetur: quod appetitus innatus est determinatus ad vnum bonum: elicitus vero est indifferens ad plura bona, vel formaliter, vel saltim materiali indifferentia, quatenus appetitus elicitus potest connaturaliter tendere ad opposita bona, in vi distincti iuditij, vel duplicis necessarij, & ideo appetitus isti differunt formaliter per ipsa bona appetitum terminantia, sicut etiam appetitus rationalis, & appetitus sensitivus, eo quod obiectum appetitus rationalis est bonum abstrahens à materiali, & immateriali: obiectum vero appetitus sensitivi est bonum particulare, & sensibile.

Ad tertiam probationem respondetur: idem bonum divinum, vt specificat charitatem, & spem, esse distinctum formaliter in esse obiecti, eo quod diversa formaliter bonitas correspondet ex parte obiecti vtrique virtuti, bonitas videlicet divina, vt in se, & bonitas divina, vt bona nobis, vel vt bonum nostrum. Sicut idem Deus, quatenus timetur, & colitur, formaliter diuersus est, & vt supremus Dominus terminat actum religionis, & vt iudex terminat actum timoris, & eadem propositio per diversum medium attacta, est formaliter distincta.

Ad quartam probationem distinguo antec. idē bonum materialiter, concedo antec. formaliter, nego antec. & conseq. Bonum nāque apprehensum, vt præsēs, & vt absens, est formaliter diversum, eo quod diversam convenientiam dicit in ordine ad voluntatem, bonum vt præsens, & bonum vt absens, nam bonum vt præsens est magis cum voluntate cōiunctum, & per hæc bona sic formaliter distincta, differunt actus voluntatis formaliter, per apprehensiones autem solum differunt applicativè, tanquam per conditiones, diversam bonitatem proponentes, & applicantes.

Sed

Sed instabis primo: Absentia, vel præsentia boni provenit ex diversitate apprehensionis: ergo diuersitas inter actus voluntatis ad diversam apprehensionem reducitur.

Secundo instabis: Absentia, vel præsentia sunt modi accidentales, & accidentaliter cõvenientes bono, quod prætendit voluntas: ergo nõ ex huiusmodi, sed ex apprehensione diuersa, oritur distinctio formalis inter actus voluntatis.

Respondetur ad primã replicam: absentiam, vel præsentiam effectivè; & applicatiuè prouenire ex diversa apprehensione proponente, & repræsentante bonum, vel vt præsens, vel vt absens; facta tamen tali repræsentatione, & propositione intellectus, ipsa bona per se ipsa formaliter distinguere inter actus voluntatis.

Ad secundam replicam respondetur: modos præsentiæ, & absentiæ esse accidentales, respectu boni absolute considerati, quia per tales modos bonum in se ipso non variatur; esse tamen essentiales illos modos bono, vt specificanti, & terminanti appetitum voluntatis; nam bonum sub vno, & altero modo diversam convenientiam importat.

Dices absentia vel præsentia sunt modi accidentales respectu intellectus, iuxta opinionem probabilem asserentem, divisionem notitiæ in intuitivam, & abstractivam esse accidentalem: ergo etiam modi isti erunt accidentales respectu obiecti terminantis appetitum voluntatis.

Respondetur tamen: negando conseq. Quia voluntas tendit ad bonum, & ad rẽ provt in se, & a parte rei, & non abstrahit ab existentia, vel ab hic, & nunc, & ideo esse præsens, vel absens formaliter se habet comparativè ad voluntatem, quia in re præsenti diversam convenientiam invenit voluntas, quam non invenit in absente; intellectus autem trahit res ad se, & abstrahit ab hic, & nunc, & ita comparativè ad intellectum, præsentia, vel absentia materialiter se habet.

§. IIII.

Cæteris argumentis occurritur.

QVarto arg. contra cõclusionem nostram. Per id constituitur causa finalis in ratione talis, per quod

quod formaliter proportionatur cum voluntate, sicut lux constituit formaliter obiectum potentiæ visivæ, quia per lucem proportionatur obiectum cum potentia visiva, & abstractio in obiecto scientiæ constituit formaliter obiectum, quia per talem abstractionem obiectum cum scientia proportionatur; sed bonum per apprehensionem redditur proportionatum cum ipsa voluntate: ergo apprehensio erit ratio formalis specificandi, & finalizandi appetitum voluntatis. Probatur min. primo. Apprehensio vnit finem cum voluntate: ergo finis per apprehensionem redditur proportionatus, quia ratio vniendi est ratio proportionandi.

Secundo probatur min. Bonum, quod est voluntatis obiectum, est bonum vniversale abstrahens a spirituali, & materiali; sed bonum redditur vniversale per apprehensionem, vel operationem intellectus: ergo finis per apprehensionem redditur proportionatus.

Tertio probatur min. Finis constituitur proportionatus cum voluntate per immaterialitatem, quia per immaterialitatem distinguitur obiectum voluntatis ab obiecto appetitus sensitivi; sed finis per apprehensionem redditur immaterialis, nam in re sæpe numero finis est immersus in materia, sicut cibus, vel pecunia; ergo finis per apprehensionem redditur proportionatus.

Respondetur: negando min. Et ad primam probationem, distinguo antec. Vnit applicativè, vel illuminativè, concedo antec. Formaliter, nego ant. & conseq. Apprehensio namque vnit obiectum cum voluntate applicativè, & illuminatiuè, proponendo videlicet obiectum, vt à voluntate attingatur; non tamen apprehensio vnit obiectum formaliter, sed ratio formalis vniendi est bonitas ipsius obiecti, sicut forma semel applicata materiæ per se ipsam, tanquam per rationem formalem, cum ipsa materia vnitur.

Dices: Quia species intelligibilis vnit obiectum cũ potentia proportionat, & vnit ipsum formaliter: ergo idem de apprehensione dicendum.

Sed negatur conseq. Quia species intelligibilis est formalis similitudo obiecti, ipsumque continet in esse repræsentativo, & ideo vnit formaliter obiectum cum

po-

potentia intellectiva. Rursus etiam species est in eadem linea intelligibili cum obiecto, & ita mirum non est, quod ipsum formaliter vniat: apprehensio vero non est in linea appetibili, in qua est obiectum voluntatis, & ideo dispar est ratio.

Ad secundam probationem minoris principalis respondetur: distinguendo maior. vniuersale negatiuè, concedo mai. posʃitiuè, nego maior, & distinguo min. posʃitiue concedo min. negativè, nego min. & conseq. Obiectum namque voluntatis non est bonum vniuersale posʃitiuè abstractum ab inferioribus suis, hoc enim fit per actionem intellectus, sed est bonum vniversale negativè, idest, non determinatum ad bonum materiale, vel bonum immateriale, sed ab vtroque præscindens in conceptu expresso boni, eo quod nullum illorum explicat in ratione obiecti formaliter, & hoc per apprehensionem non habet.

Respondetur secundo, & clarius: obiectum voluntatis esse bonum vniuersale, vniuersalitate tanquam conditione se habente, quapropter ex quo per apprehensionem vniversale fiat, solum sequitur, apprehensionem esse conditionem, non tamen esse rationem formalem.

Ad tertiam probationem minoris respondetur: distinguendo mai. per immaterialitatem negativam, concedo mai. Posʃitivam, nego mai. & distinguo min. immaterialis posʃitiuè, concedo min. negatiuè, nego min. & conseq. Quamvis namque finis fiat immaterialis posʃitivè per apprehensionem, ex se tamen, & pro priori ad apprehensionem est immaterialis negatiuè, eo quod licet bonitas finis sit immersa in materia in re per identitatem, formaliter tamen, & in esse obiecti, materialis non est: nam obiectum voluntatis nullam materiam in suo conceptu importat formaliter, sed solum conceptum boni abstrahentis negatiuè, vel non explicantis materiale, aut spirituale, alias voluntas supra entia materialia eleuari non posset, & per hanc immaterialitatem negativam, quam finis ex se habet independenter ab apprehensione, redditur proportionatus formaliter cum potentia voluntatis. Et argumentum in contrarios retorquetur, quia in eorum sententia, eodem modo se habet apprehensio respectu fi-

finis materialis, & finis immaterialis; sed respectu finis immaterialis non est ratio proportionandi, cum talis finis per se ipsum immaterialis, & proportionatus sit: ergo hoc idem in ordine ad finem materialem dicendum est.

Sed instabis: obiectum voluntatis est bonum positivè immateriale; sed hoc fit per apprehensionem: ergo apprehensio est ratio formalis proportionandi. Probatur mai. obiectum, & potentia debent proportionari inter se; sed voluntas est potentia positivè immaterialis: ergo obiectum voluntatis est bonum positivè immateriale.

Respondetur tamen: proportionem inter obiectum, & potentiam non debere esse omnimodam, & in esse entis, alias sicut voluntas est immaterialis immaterialitate appetitiva, ita eius obiectum esset appetitivum, & non appetibile: proportio autem inter obiectum, & potentiam debet esse in ratione obiecti, & potentiæ, quæ sufficienter salvatur per immaterialitatem negativam, quia si obiectum, in suo conceptu formali, non importat materiam, potentia, quæ respicit ipsum prout sic, poterit attingere immateriale, & consequenter erit potentia positivè immaterialis. Instantia est in obiecto logicæ; quod in esse obiecti proportionatur cum habitu reali, cum quo in esse entis talem proportionem non habet.

Sed instabis. Potentia positivè immaterialis proportionari non potest nisi cum obiecto positivè immateriali: ergo si voluntas est positivè immaterialis, eius obiectum debet esse positivè immateriale. Probatur ant. primo. Quia intellectus est positivè immaterialis habet obiectum positivè immateriale: ergo potentia positivè immaterialis proportionari non potest, nisi cum obiecto positivè immateriali.

Secundo probatur ant. Quia sensus est positivè materialis exigit obiectum positivè materiale, & cum hoc solo proportionem habet: ergo è contra potentia positivè immaterialis proportionari non potest nisi cum obiecto positivè immateriali.

Respondetur: negando ant. & ad primam probationem, distinguo ant. immaterialis apprehensivè, concedo ant. appetitivè, nego ant. & conseq. Quia potentia im-

immaterialis apprehensiva, qualis est intellectus, trahit res ad se, nam intelligere, idem est, quod intus legere, & cum vnumquodque recipiatur ad modum recipientis, inde fit, quod sicut intellectus est potentia positivè immaterialis, ita obiectum illius debet esse positivè immateriale: potentia vero volitiva quærit bonum, & bonum in rebus est, & ita fertur ad res, provt sunt in se, proptereaque non exigit tantam immaterialitatem in obiecto, sicut habet ipsa potentia. Et instatur argumentum, nam quia intellectus est immaterialis positivè, solum potest per reflexionem attingere singularia; & tamen voluntas attingit singularia directè: ergo maiorem proportionem exigit intellectus cum obiecto, quantum ad immaterialitatem, quam ipsa voluntas.

Ad secundam probationem antecedentis, negatur conseq. Quia si potentia est positivè materialis, supra entia materialia elevari non potest, & ita exigit obiectum positivè materiale, sicut potentia sensitiva: potentia vero positivè immaterialis, entia materialia, & entia spiritualia attingere potest, & ita obiectum illius non debet esse positive immateriale, alias potentia non posset attingere materialia, nec debet esse positivè materiale, aliunde potentia non posset entia spiritualia attingere. Quapropter tale obiectum debet esse immateriale negatiuè, & ab ente positivè materiali, & spirituali positivè præscindere.

Quinto arguitur: Per id finis terminat formaliter actum voluntatis, per quod ex parte principij mouet voluntatem ad actum; sed mouet ex parte principij voluntatem ad actum per apprehensionem, vel verbum: ergo etiam apprehensio est ratio formalis terminandi, & finalizandi appetitum voluntatis. Probatur min. Verbum in creatis concurrit efficienter, vt quo ad amorem creatum: ergo finis mediante apprehensione, vel verbo mouet ex parte principij. Ant. probatur. Nam ideo 1. p. q. 36. articul. 2. probat D. Th. amorem divinum notionalem procedere à verbo, quia etiam increatis amor à verbo procedit: ergo verbum in creatis concurrit efficienter, vt quo ad amorem creatum.

Respondetur primo: Verbum in Divinis efficienter concurrere ad productionem

nem amoris, non tamen increatis, quia in Divinis Verbum accipit à Patre eandem virtutem spirativam, quam ipse Pater habet, & ideo cõstituit cum Patre vnum principium spirativum amoris; Verbum autem increatis nõ accipit eandem naturam intelligentis, nec eandem voluntatem, & ita non concurrit efficienter ad amorem. Nec Angelicus Doct. probat, amorem Divinum effectiuè à Verbo procedere, quia amor creatus effectivè procedat à Verbo, sed quia amor increatis aliquo modo à Verbo procedit, videlicet regulatiuè, & illuminatiuè; vnde colligit, quod in Divinis amor procedit à Verbo modo debito, & posibili, & quia Verbum habens eandẽ naturam cum Patre potest efficienter producere amorem, propterea infert D. Thom. quod amor in Divinis efficienter à Verbo procedit.

Secundo respondetur: Admittendo sententiã probabilem aliquorum cum Caietan. videlicet apprehensionem, vel Verbum efficienter ad amorem creatum concurrere, iuxta quam sententiam distinguitur minor; ex parte principij formaliter, concedo mai. Effectivè, nego mai. & distinguo min. mouet effectiuè, concedo min. formaliter, nego min. & conseq. In illa namque sententia apprehensio, vel Verbum solum efficienter concurrit ad amorem ex parte principij, formaliter vero determinatiuè, & motiuè solum concurrit bonitas ipsa finis, & ita hæc sola terminat formaliter, & finalizat appetitum voluntatis.

Sexto arguitur: quamvis apprehensio sit de linea intellectus potest esse ratio formalis constitutiua obiecti voluntatis: ergo potest esse ratio formalis finalizandi. Probatur antec. Forma de linea volitiva potest esse ratio formalis constitutiua obiecti pertinentis ad intellectum, vt patet in Divina veracitate, quæ est virtus de linea volitiva; & tamen est ratio formalis specificativa habitus fidei, & constitutiua obiecti credibilis: ergo pariter quamvis apprehensio sit de linea intellectiua poterit esse ratio formalis constitutiva obiecti pertinẽtis ad voluntatem.

Confirmat. Idea est causa finalis respectu artefacti, vt communiter dicitur; & tamen idea per apprehensionem constituitur: ergo etiam finis constituendus est

per apprehensionem.

Confirm. secundo, & eadem doctrina explicatur: quia sicut finis proponitur consequendus, ita idea proponitur vt imitanda, sed idea constituitur per esse apprehensum, vel esse in verbo: ergo etiam finis.

Respondetur ad argumentum: negando antec. & ad probationem, negatur cōsequenti. Quia veracitas, vt loquens, & revelans constituit obiectum reuelatum, & dictum, & consequenter credibile, & si veracitas Diuina est, constituit obiectum revelatum, & dictum per conformitatem ad mentem diuinam, quæ non potest in attingentia rerum falli, & ita constituit obiectum credibile per fidem omnino firmam. Vnde quæcumque veracitas communicat obiecto specialem veritatem formaliter in esse obiecti, eo quod reddit ipsum credibile, & attingibile per medium extrinsecum, ac proinde mirum non est, quod sit ratio formalis obiecti pertinentis ad intellectum; proportio vero, vel apprehensio obiecti non dat obiecto bonitatem, sed bonitatem existentem in obiecto proponit voluntati, & propterea nequit esse ratio formalis obiecti ad voluntatem pertinentis.

Hæc tamen doctrina intelligenda est de apprehensione comparatiuè ad bonitatem, quam proponit, non tamen de apprehensione cōsiderata formaliter obiectiuè in se ipsa, sic enim potest ad voluntatem pertinere, nā voluntas potest amare ipsam cognitionem intellectus, ratione propriæ bonitatis, quā in se ipsa habet.

Ad primam confirm. negatur min. quam, licet plurimi Thomistæ concedant, & de hoc puncto indistinctè loquantur, ipsam tamen negat Ang. Doct. 1. p. quæst. 15. art. 2. vt quisque videre poterit.

Secundo respondetur: quod quando finis identificatur cum apprehensione ipsa, vel verbo, id est, quando ipsum verbum est ipse finis, tunc finis cum apprehensione identificatur realiter, & ita in idæa contingit, nos tamen in præsenti loquimur de fine realiter ab apprehensione diverso, & ipsum constitui per apprehensionem negamus; nam in hoc eventu regulari, apprehensio solum habet proponere finem, non tamen constituere ipsum.

Ad secundam confirm. respondent aliqui: non valere conseq. quia finis proponitur,

vt consequendus, non est autem consequendus provt in apprehensione, sed provt in se, & à parte rei, quod quidem competit illi ratione propriæ bonitatis, & non ratione apprehensionis; exemplar vero, vel idæa proponitur, vt imitanda, non est autem imitanda secundum esse reale, quia sic potius imitatur, & fit, & nihil potest imitari se ipsum; vnde idæa solum proponitur imitanda secundum esse apprehensum, proindeque per tale esse constituenda est.

Dices: idem finis provt in apprehensione potest finalizare se ipsum provt in executione: ergo idæa provt in re poterit imitari se ipsam, provt in apprehensione existentem.

Sed respondent: negando ant. quia finis numquam finalizat se ipsũ provt in re existentem, sed solum finalizat media, & operationes, quibus ipse finis consequitur.

Hæc probabilia sunt. Aliter tamen respondetur: negando min. quia idæa non constituitur per esse in verbo, vel per apprehensionem, apprehensione se habente vt ratione formali, sed solum vt conditione; ratio namque formalis idææ constitutiva est respectus rationis ad idæatum, substractum vero est ipsa res imitabilis, vel in aliorum sententia, ipsa res vt imitabilis est ipsa ratio formalis idææ, respectu rationis se habente vt complemento. Quapropter apprehensio cõparativè ad idæam semper est sola conditio. Vnde eodem modo de fine, & idæa discurrimus.

Vltimo arg. apprehensio potest constituere obiectum in ratione appetibilis; ergo potest esse ratio formalis finalizandi. Probatur ant. obiectum malum in re, si apprehendatur vt bonum, fit appetibile à voluntate v.g. occidere se ipsũ, quod in re bonum non est, & à pluribus amatur, quia ab illis apprehenditur, vt bonum: ergo apprehensio potest constituere obiectum in ratione appetibilis.

Respondetur: distinguendo antec. applicativè, concedo antec. formaliter, nego antec. & conseq. Obiectum namque, quod in re bonum non est, sicut occidere se ipsum, non constituitur bonum per apprehensionem intellectus formaliter, sed solum applicativè, quatenus intellectus applicat illi bonitatem, quando illud apprehendit, vt bonum, & hæc

bo-

bonitas sic applicata est ratio formalis mouendi, & finalizandi.

Sed instabis: ratio formalis finalizandi non est bonitas applicata: ergo solum est apprehensio: probatur antec. Causa finalis vtpote vera causa realis, constitui debet per aliquid reale in ratione finalizantis, & mouentis realiter; sed bonitas illi obiecto applicata realis non est: ergo non potest esse ratio formalis constitutiua finis in ratione finalizantis.

Respondetur: negando antec. & ad probationem negatur min. Quia bonitas illa obiecto applicata realis est, licet verè, & realiter non conveniat obiecto, vnde fictio non consistit in eo, quod bonitas ficta sit, hoc enim falsum est, sed in eo quod intellectus tribuat bonitatem realem obiecto, cui realiter non conuenit bonitas. Et ideo attributio, vel applicatio talis bonitatis est ficta, bonitas vero applicata realis est. Instantia est in contrariorum sententia, nam in eorum doctrina bonitas est ratio quæ finalizandi, sed ratio quæ finis debet esse realis: ergo bonitas illi obiecto applicata realis est.

Sed instabis: quando vnio, & applicatio bonitatis est ficta, bonum in concreto resultans ex prædicta bonitate est aliquid rationis, sicut quamvis extrema montis aurei sint realia, quia tamen unio extremorum ficta est, mons aureus est etiam aliquid rationis; sed finis debet esse aliquid reale: ergo non potest per bonitatem ficte applicatam constitui.

Respondetur: distinguendo mai. Aliquid rationis, quantum ad vnionem bonitatis cum obiecto, concedo mai. quantum ad formam vnitam, nego mai. & distinguo min. Reale quantum ad formam, concedo min. quantum ad vnionem formę, nego min. & conseq. Licet namque forma, quæ est ratio formalis mouendi volũtatem, debeat esse realis, necessarium tamen non est, quod cõcretum formaliter, & reduplicativè, seu quãtum ad vnionem, sit aliquid reale. Cuius ea est ratio, quod actus voluntatis sequitur formam apprehensam, vnde forma, quæ apprehenditur esse in obiecto, quantum ad mouere volũtatem, eodem modo se habet, ac si revera esset in illo.

Sed instabis: quando concretum est aliquid rationis causalitas illius non potest esse realis, quia causali-

tas consequitur ad entitatem concreti, operari namque sequitur ad esse; sed concretum resultans ex prædicta bonitate applicata est aliquid rationis: ergo nequit esse causa realis.

Sed negatur maior. Quia causalitas sequitur ad entitatem ratione formæ; cumque forma, vel bonitas applicata realis sit, in casu argumenti; inde fit causalitatẽ esse realem.

Dices: Causalitas sequitur ad entitatem ratione formæ vt vnitæ cum subiecto; sed vnio hæc ficta est: ergo causalitas non potest esse realis.

Respondetur: distinguendo mai. vnione se habente vt ratione formali causandi, nego mai. vt conditione ad causandum, concedo mai. & min. & negatur conseq. Quia licet causalitas sequatur ad formam, vel ad bonitatem supra dictam, vt vnitam cum subiecto, non tamen ipsa vnio est ratio formalis causandi, sed solum vt conditio se habet; ratio vero formalis est ipsa bonitas, quæ verè realis est, & consequenter causalitas erit realis.

Sed instabis: si vnio illa, ficta est, complexum illud erit bonum apparenter, & non verè: ergo solum apparenter, & non verè erit causa realis.

Respondetur: negando conseq. Quia causalitas finis non sequitur ad entitatem, prout in re, sed ad illam, vt apprehensam, & illam prout sic denominat, vnde ad veram causalitatem finis, necesse non est, quod bonitas in re sit in obiecto, sed sufficit, quod apprehendatur in illo: Consequenterque bonum apparens, quamvis verè bonitatem non habeat, si tamen cum illa apprehenditur, ratione bonitatis realis apprehensæ, & applicatæ est vera causa finalis, & veram causalitatem exercet.

Ex dictis colligitur: quod licet apprehensio formaliter vt talis non sit ratio formalis obiecti appetibilis, apprehensio tamen considerata sub ratione boni, potest esse ratio formalis obiecti, nam cum quis desiderat intelligere, intellectio desiderata materialiter, & in esse rei, est in linea intellectiva; formaliter tamen vt volita est in linea boni, & appetibilis, & propterea in Patria de ipsa etiam visione beatifica datur delectatio, & fruitio. Et hęc de art. isto text. 3?. ad Philosophum applicanda.

AR-

ARTICVLVS II.

Quænam sit causalitas finis?

§. I.

Sensus difficultatis apperitur, & reijcitur quædam sententia Thomistarum.

Constat ex dictis antecedenter: causam finalem in actu primo constitui per suam intrinsecam bonitatem, sicut causam efficientem per intrinsecam virtutem constitui. Modo tamen difficultas est, per quid finis in actu secundo causet, vel quæ nam sit causalitas, per quam finis de actu primo reducitur ad secundum. In qua parte aliqui Thomistæ, quos 1. p. quæst. 1. art. 2. refert, & sequitur Montesinos, asserunt, causalitatem finis consistere in ipso actu voluntatis, secundum quod talis actus propter finem est, & à fine dependet.

Hæc tamen sententia reijcitur primo. Nam iuxta Arist. in præsenti, causalitas finis consistit in motione quadam metaphorica, qua finis movet, & excitat voluntatem; sed actus voluntatis motio metaphorica non est, sed physicè efficienter procedit ab intrinseco voluntatis: ergo causalitas finis non potest in actu voluntatis consistere.

Secundo impugnatur: quia causæ diversæ debent habere diversas causalitates; sed actus voluntatis est causalitas ipsius voluntatis in genere causæ efficientis: ergo non potest esse causalitas finis.

Tertio: effectus causæ non potest esse illius causalitas, nam causalitas est fieri effectus, & consequenter debet ab effectu distingui; sed actus voluntatis est effectus causæ finalis, siquidem voluntas elicit talem actum, quia movetur à fine: ergo actus voluntatis non potest esse finis causalitas.

Respondent contrarij Thomistæ, quod idem actus voluntatis, quatenus à voluntate procedit est causalitas illius, vt tamen est propter finem, & à fine dependet, est causalitas finis.

Hæc tamen solutio reijcitur: quia causalitas finis debet esse prior causalitate voluntatis, nam finis prius movet voluntatem, quam ipsa voluntas agat aliquid, & causet; sed actus voluntatis sub nulla formalitate est prior, quam causalitas voluntatis: ergo nullo modo

potest esse causalitas finis. Probatur min. Actus voluntatis secundum nullam formalitatem intelligi potest vsque dum intelligatur efficienter à voluntate procedens; sed quando sic intelligitur, iam intelligitur etiam vt causalitas voluntatis: ergo sub nulla formalitate potest intelligi prior, quam causalitas voluntatis.

Ex doctrina ista manifestum fit, quid sit dicendum ad aliqua exempla, quibus vtuntur contrarij de modo vnionis, & actione causæ secundæ: de modo quidem vnionis, quia iste, vt se tenet ex parte materiæ, est prior se ipso, vt se tenet ex parte formæ, & vt se tenet ex parte formæ est etiam prior se ipso, vt se tenet ex parte materiæ, sicut materia, & forma ad invicem se præcedunt in diuerso genere causæ. Vnde idem modus vnionis in illa sententia, secundum diversam considerationem prior, & posterior est: oppositum autem in actu voluntatis contingit, qui secundum nullam formalitatem potest antecedere causalitatem voluntatis: eo quod nulla est in ipso formalitas differentialis, quæ non sit ab intrinseco voluntatis, & causalitas ipsius. De operatione vero causæ secundæ negamus, esse Divinam causalitatem, & solum concedimus esse effectum causalitatis Divinæ, nam Deus non potest ad extra operari per actionem formaliter transeuntem, & his prælibatis.

Constanter defendimus: Causalitatem finis complete, & perfecte consistere in quadam motione methaphorica, qua finis movet, & excitat voluntatem, & hæc est sententia D. Thom. quæst. 22. de verit. art. 2. & de potentia art. 1.

Probatur sententia ista ratione: Illa est causalitas finis, qua finis suum producit effectum; sed finis media motione voluntatis suum producit effectum: ergo causalitas finis in hac motione consistit. Probatur min. Effectus finis est ipse actus voluntatis, & alia, quæ ad istum actum sequuntur; sed finis causat actum voluntatis, movendo voluntatem, siquidem voluntas ideo prorrumpit in actum, quia mouetur à fine: ergo finis, mediante tali motione, producit suum effectum.

Addimus: causalitatem finis mediare inter finē, & illius effectum; sed inter finem, & effectum illius, qui est ipse actus voluntatis, solum

lum mediare potest motio, & excitatio interior voluntatis à fine: ergo in motione ista causalitas finis consistit.

§. II.

Argumentis occurritur.

ARguitur primo ex D. Thom. quæst. 22. de Verit. art. 2. in corpore dicente, quod sicut influere causæ efficientis, est agere, ita influere causæ finalis est appeti, & desiderari; sed appeti, & desiderari fit per actum voluntatis: ergo causalitas finis in actu voluntatis consistit.

Confirm. finis per actum voluntatis reducitur de actu primo ad secundum: ergo causalitas finis in actu voluntatis consistit. Probatur antec. Finis constituitur in actu primo per esse appetibile; sed esse appetibile reducitur ad actum secundum, per hoc quod actualiter appetatur; ergo finis per actum voluntatis reducitur de actu primo ad secundum.

Respondet. ad argumentum: D. Thom. loqui de influxu, & causalitate finis terminatiuè accepta, non tamē sumpta formaliter; causalitas namque finis, cum consistat in motione, & excitatione voluntatis difficillimè noscitur, & ideo D. Th. explicauit illam per suum terminum, vel effectum, qui est actus voluntatis, quo finis in actu secundo appetitur, & amatur.

Dices: D. Thom. eodem modo loquitur de causa efficiente, & de causa finali, vt constat ex illa particula *sicut*; sed non loquitur de causalitate causæ efficientis sumpta terminatiuè; sed de illa sumpta formaliter: ergo in eodem sensu loquitur de causalitate finis.

Resp. negādo mai. Quia particula *sicut* in verbis Div. Thom. contenta, non denotat omnimodam, sed solum aliquam paritatem.

Secundo poterat dici: Causalitatem finis esse appeti, & desiderari initiatiue, quia quando voluntas mouetur à fine, in ipsa motione voluntatis, quæ est causalitas finis, initiatur actus voluntatis, & amor ipsius finis, & ita esse D. Thom. intelligendum.

Ad confirm. respondetur: negando antec. & ad probationem distinguo mai. per esse appetibile, vt motiuum appetitus, concedo maior. vt terminatiuum illius, nego mai. Et sub eadem distin-

potest esse causalitas finis. Probatur min. Actus voluntatis secundum nullam formalitatem intelligi potest vsque dum intelligatur efficienter à voluntate procedens; sed quando sic intelligitur, iam intelligitur etiam vt causalitas voluntatis: ergo sub nulla formalitate potest intelligi prior, quam causalitas voluntatis.

Ex doctrina ista manifestum fit, quid sit dicendum ad aliqua exempla, quibus vtuntur contrarij de modo vnionis, & actione causæ secundæ: de modo quidem vnionis, quia iste, vt se tenet ex parte materiæ, est prior se ipso, vt se tenet ex parte formæ, & vt se tenet ex parte formæ est etiam prior se ipso, vt se tenet ex parte materiæ, sicut materia, & forma ad invicem se præcedunt in diuerso genere causæ. Vnde idem modus vnionis in illa sententia, secundum diversam considerationem prior, & posterior est: oppositum autem in actu voluntatis contingit, qui secundum nullam formalitatem potest antecedere causalitatem voluntatis: eo quod nulla est in ipso formalitas differentialis, quæ non sit ab intrinseco voluntatis, & causalitas ipsius. De operatione vero causæ secundæ negamus, esse Divinam causalitatem, & solum concedimus esse effectum causalitatis Divinæ, nam Deus non potest ad extra operari per actionem formaliter transeuntem, & his prælibatis.

Constanter defendimus: Causalitatem finis complete, & perfecte consistere in quadam motione methaphorica, qua finis movet, & excitat voluntatem, & hæc est sententia D. Thom. quæst. 22. de verit. art. 2. & de potentia art. 1.

Probatur sententia ista ratione: Illa est causalitas finis, qua finis suum producit effectum; sed finis media motione voluntatis suum producit effectum: ergo causalitas finis in hac motione consistit. Probatur min. Effectus finis est ipse actus voluntatis, & alia, quæ ad istum actum sequuntur; sed finis causat actum voluntatis, movendo voluntatem, siquidem voluntas ideo prorrumpit in actum, quia mouetur à fine: ergo finis, mediante tali motione, producit suum effectum.

Addimus: causalitatem finis mediare inter finē, & illius effectum; sed inter finem, & effectum illius, qui est ipse actus voluntatis, solum

lum mediare potest motio, & excitatio interior voluntatis à fine: ergo in motione ista causalitas finis consistit.

§. II.

Argumentis occurritur.

ARguitur primo ex D. Thom. quæst. 22. de Verit. art. 2. in corpore dicente, quod sicut influere causæ efficientis, est agere, ita influere causæ finalis est appeti, & desiderari; sed appeti, & desiderari fit per actum voluntatis: ergo causalitas finis in actu voluntatis consistit.

Confirm. finis per actum voluntatis reducitur de actu primo ad secundum: ergo causalitas finis in actu voluntatis consistit. Probatur antec. Finis constituitur in actu primo per esse appetibile; sed esse appetibile reducitur ad actum secundum, per hoc quod actualiter appetatur; ergo finis per actum voluntatis reducitur de actu primo ad secundum.

Respondet. ad argumentum: D. Thom. loqui de influxu, & causalitate finis terminatiuè accepta, non tamē sumpta formaliter; causalitas namque finis, cum consistat in motione, & excitatione voluntatis difficillimè noscitur, & ideo D. Th. explicauit illam per suum terminum, vel effectum, qui est actus voluntatis, quo finis in actu secundo appetitur, & amatur.

Dices: D. Thom. eodem modo loquitur de causa efficiente, & de causa finali, vt constat ex illa particula *sicut*; sed non loquitur de causalitate causæ efficientis sumpta terminativè; sed de illa sumpta formaliter: ergo in eodem sensu loquitur de causalitate finis.

Resp. negādo mai. Quia particula *sicut* in verbis Div. Thom. contenta, non denotat omnimodam, sed solum aliquam paritatem.

Secundo poterat dici: Causalitatem finis esse appeti, & desiderari initiatiuè, quia quando voluntas mouetur à fine, in ipsa motione voluntatis, quæ est causalitas finis, initiatur actus voluntatis, & amor ipsius finis, & ita esse D. Thom. intelligendum.

Ad confirm. respondetur: negando antec. & ad probationem distinguo mai. per esse appetibile, vt motiuum appetitus, concedo maior. vt terminativum illius, nego mai. Et sub eadem distin-

potest esse causalitas finis. Probatur min. Actus voluntatis secundum nullam formalitatem intelligi potest vsque dum intelligatur efficienter à voluntate procedens; sed quando sic intelligitur, iam intelligitur etiam vt causalitas voluntatis: ergo sub nulla formalitate potest intelligi prior, quam causalitas voluntatis.

Ex doctrina ista manifestum fit, quid sit dicendum ad aliqua exempla, quibus vtuntur contrarij de modo vnionis, & actione causæ secundæ: de modo quidem vnionis, quia iste, vt se tenet ex parte materiæ, est prior se ipso, vt se tenet ex parte formæ, & vt se tenet ex parte formæ est etiam prior se ipso, vt se tenet ex parte materiæ, sicut materia, & forma ad invicem se præcedunt in diuerso genere causæ. Vnde idem modus vnionis in illa sententia, secundum diversam considerationem prior, & posterior est: oppositum autem in actu voluntatis contingit, qui secundum nullam formalitatem potest antecedere causalitatem voluntatis: eo quod nulla est in ipso formalitas differentialis, quæ non sit ab intrinseco voluntatis, & causalitas ipsius. De operatione vero causæ secundæ negamus, esse Divinam causalitatem, & solum concedimus esse effectum causalitatis Divinæ, nam Deus non potest ad extra operari per actionem formaliter transeuntem, & his prælibatis.

Constanter defendimus: Causalitatem finis complete, & perfecte consistere in quadam motione methaphorica, qua finis movet, & excitat voluntatem, & hæc est sententia D. Thom. quæst. 22. de verit. art. 2. & de potentia art. 1.

Probatur sententia ista ratione: Illa est causalitas finis, qua finis suum producit effectum; sed finis media motione voluntatis suum producit effectum: ergo causalitas finis in hac motione consistit. Probatur min. Effectus finis est ipse actus voluntatis, & alia, quæ ad istum actum sequuntur; sed finis causat actum voluntatis, movendo voluntatem, siquidem voluntas ideo prorrumpit in actum, quia mouetur à fine: ergo finis, mediante tali motione, producit suum effectum.

Addimus: causalitatem finis mediare inter finē, & illius effectum; sed inter finem, & effectum illius, qui est ipse actus voluntatis, solum

lium mediare potest motio, & excitatio interior voluntatis à fine: ergo in motione ista causalitas finis consistit.

§. II.

Argumentis occurritur.

ARguitur primo ex D. Thom. quæst. 22. de Verit. art. 2. in corpore dicente, quod sicut influere causæ efficientis, est agere, ita influere causæ finalis est appeti, & desiderari; sed appeti, & desiderari fit per actum voluntatis: ergo causalitas finis in actu voluntatis consistit.

Confirm. finis per actum voluntatis reducitur de actu primo ad secundum: ergo causalitas finis in actu voluntatis consistit. Probatur antec. Finis constituitur in actu primo per esse appetibile; sed esse appetibile reducitur ad actum secundum, per hoc quod actualiter appetatur; ergo finis per actum voluntatis reducitur de actu primo ad secundum.

Respondet. ad argumentum: D. Thom. loqui de influxu, & causalitate finis terminatiuè accepta, non tamē sumpta formaliter; causalitas namque finis, cum consistat in motione, & excitat[ione] voluntatis difficillimè noscitur, & ideo D. Th[om.] explicauit illam per suum terminum, vel effectum, qui est actus voluntatis, quo finis in actu secundo appetitur, & amatur.

Dices: D. Thom. eodem modo loquitur de causa efficiente, & de causa finali, vt constat ex illa particula *sicut*; sed non loquitur de causalitate causæ efficientis sumpta terminativè; sed de illa sumpta formaliter: ergo in eodem sensu loquitur de causalitate finis.

Resp. negādo mai. Quia particula *sicut* in verbis Div. Thom. contenta, non denotat omnimodam, sed solum aliquam paritatem.

Secundo poterat dici: Causalitatem finis esse appeti, & desiderari initiatiue, quia quando voluntas mouetur à fine, in ipsa motione voluntatis, quæ est causalitas finis, initiatur actus voluntatis, & amor ipsius finis, & ita esse D. Thom. intelligendum.

Ad confirm. respondetur: negando antec. & ad probationem distinguo mai. per esse appetibile, vt motiuum appetitus, concedo maior. vt terminativum illius, nego mai. Et sub eadem distin-

potest esse causalitas finis. Probatur min. Actus voluntatis secundum nullam formalitatem intelligi potest vsque dum intelligatur efficienter à voluntate procedens; sed quando sic intelligitur, iam intelligitur etiam vt causalitas voluntatis: ergo sub nulla formalitate potest intelligi prior, quam causalitas voluntatis.

Ex doctrina ista manifestum fit, quid sit dicendum ad aliqua exempla, quibus vtuntur contrarij de modo vnionis, & actione causæ secundæ: de modo quidem vnionis, quia iste, vt se tenet ex parte materiæ, est prior se ipso, vt se tenet ex parte formæ, & vt se tenet ex parte formæ est etiam prior se ipso, vt se tenet ex parte materiæ, sicut materia, & forma ad invicem se præcedunt in diuerso genere causæ. Vnde idem modus vnionis in illa sententia, secundum diversam considerationem prior, & posterior est: oppositum autem in actu voluntatis contingit, qui secundum nullam formalitatem potest antecedere causalitatem voluntatis: eo quod nulla est in ipso formalitas differentialis, quæ non sit ab intrinseco voluntatis, & causalitas ipsius. De operatione vero causæ secundæ negamus, esse Divinam causalitatem, & solum concedimus esse effectum causalitatis Divinæ, nam Deus non potest ad extra operari per actionem formaliter transeuntem, & his prælibatis.

Constanter defendimus: Causalitatem finis complete, & perfecte consistere in quadam motione methaphorica, qua finis movet, & excitat voluntatem, & hæc est sententia D. Thom. quæst. 22. de verit. art. 2. & de potentia art. 1.

Probatur sententia ista ratione: Illa est causalitas finis, qua finis suum producit effectum; sed finis media motione voluntatis suum producit effectum: ergo causalitas finis in hac motione consistit. Probatur min. Effectus finis est ipse actus voluntatis, & alia, quæ ad istum actum sequuntur; sed finis causat actum voluntatis, movendo voluntatem, siquidem voluntas ideo prorrumpit in actum, quia mouetur à fine: ergo finis, mediante tali motione, producit suum effectum.

Addimus: causalitatem finis mediare inter finē, & illius effectum; sed inter finem, & effectum illius, qui est ipse actus voluntatis, solum

lum mediare potest motio, & excitatio interior voluntatis à fine: ergo in motione ista causalitas finis consistit.

§. II.

Argumentis occurritur.

ARguitur primo ex D. Thom. quæst. 22. de Verit. art. 2. in corpore dicente, quod sicut influere causæ efficientis, est agere, ita influere causæ finalis est appeti, & desiderari; sed appeti, & desiderari fit per actum voluntatis: ergo causalitas finis in actu voluntatis consistit.

Confirm. finis per actum voluntatis reducitur de actu primo ad secundum: ergo causalitas finis in actu voluntatis consistit. Probatur antec. Finis constituitur in actu primo per esse appetibile; sed esse appetibile reducitur ad actum secundum, per hoc quod actualiter appetatur; ergo finis per actum voluntatis reducitur de actu primo ad secundum.

Respondet. ad argumentum: D. Thom. loqui de influxu, & causalitate finis terminatiuè accepta, non tamē sumpta formaliter; causalitas namque finis, cum consistat in motione, & excitat. voluntatis difficillimè noscitur, & ideo D. Th. explicauit illam per suum terminum, vel effectum, qui est actus voluntatis, quo finis in actu secundo appetitur, & amatur.

Dices: D. Thom. eodem modo loquitur de causa efficiente, & de causa finali, vt constat ex illa particula *sicut*; sed non loquitur de causalitate causæ efficientis sumpta terminativè; sed de illa sumpta formaliter: ergo in eodem sensu loquitur de causalitate finis.

Resp. negādo mai. Quia particula *sicut* in verbis Div. Thom. contenta, non denotat omnimodam, sed solum aliquam paritatem.

Secundo poterat dici: Causalitatem finis esse appeti, & desiderari initiatiue, quia quando voluntas mouetur à fine, in ipsa motione voluntatis, quæ est causalitas finis, initiatur actus voluntatis, & amor ipsius finis, & ita esse D. Thom. intelligendum.

Ad confirm. respondetur: negando antec. & ad probationem distinguo mai. per esse appetibile, vt motiuum appetitus, concedo maior. vt terminatiuum illius, nego mai. Et sub eadem distin-

tas consequitur ad entitatem concreti, operari namque sequitur ad esse; sed concretum resultans ex prædicta bonitate applicata est aliquid rationis: ergo nequit esse causa realis.

Sed negatur maior. Quia causalitas sequitur ad entitatem ratione formæ; cumque forma, vel bonitas applicata realis sit, in casu argumenti; inde fit causalitatẽ esse realem.

Dices: Causalitas sequitur ad entitatem ratione formæ vt vnitæ cum subiecto; sed vnio hæc ficta est: ergo causalitas non potest esse realis.

Respondetur: distinguendo mai. vnione se habente vt ratione formali causandi, nego mai. vt conditione ad causandum, concedo mai. & min. & negatur conseq. Quia licet causalitas sequatur ad formam, vel ad bonitatem supra dictam, vt vnitam cum subiecto, non tamen ipsa vnio est ratio formalis causandi, sed solum vt conditio se habet; ratio vero formalis est ipsa bonitas, quæ verè realis est, & consequenter causalitas erit realis.

Sed instabis: si vnio illa, ficta est, complexum illud erit bonum apparenter, & non verè: ergo solum apparenter, & non verè erit causa realis.

Respondetur: negando conseq. Quia causalitas finis non sequitur ad entitatem, prout in re, sed ad illam, vt apprehensam, & illam prout sic denominat, vnde ad veram causalitatem finis, necese non est, quod bonitas in re sit in obiecto, sed sufficit, quod apprehendatur in illo: Consequenterque bonum apparens, quamvis verè bonitatem non habeat, si tamen cum illa apprehenditur, ratione bonitatis realis apprehensæ, & applicatæ est vera causa finalis, & veram causalitatem exercet.

Ex dictis colligitur: quod licet apprehensio formaliter vt talis non sit ratio formalis obiecti appetibilis, apprehensio tamen considerata sub ratione boni, potest esse ratio formalis obiecti, nam cum quis desiderat intelligere, intellectio desiderata materialiter, & in esse rei, est in linea intellectiva; formaliter tamen vt volita est in linea boni, & appetibilis, & propterea in Patria de ipsa etiam visione beatifica datur delectatio, & fruitio. Et hæc de art. isto text. 31. ad Philosophum applicanda.

Ar-

ARTICVLVS II.

Quænam sit causalitas finis?

§. I.

Sensus difficultatis apperitur, & reijcitur quædam sententia Thomistarum.

Constat ex dictis antecedenter: causam finalem in actu primo constitui per suam intrinsecam bonitatem, sicut causam efficientem per intrinsecam virtutem constitui. Modo tamen difficultas est, per quid finis in actu secundo causet, vel quæ nam sit causalitas, per quam finis de actu primo reducitur ad secundum. In qua parte aliqui Thomistæ, quos 1.p. quæst. 1. art. 2. refert, & sequitur Montesinos, asserunt, causalitatem finis consistere in ipso actu voluntatis, secundum quod talis actus propter finem est, & à fine dependet.

Hæc tamen sententia reijcitur primo. Nam texte Arist. in præsenti, causalitas finis consistit in motione quadam metaphorica, qua finis movet, & excitat voluntatem; sed actus voluntatis motio metaphorica non est, sed physice efficienter procedit ab intrinseco voluntatis: ergo causalitas finis non potest in actu voluntatis consistere.

Secundo impugnatur: quia causæ diversæ debent habere diversas causalitates; sed actus voluntatis est causalitas ipsius voluntatis in genere causæ efficientis: ergo non potest esse causalitas finis.

Tertio: effectus causæ non potest esse illius causalitas, nam causalitas est fieri effectus, & consequenter debet ab effectu distingui; sed actus voluntatis est effectus causæ finalis, siquidem voluntas elicit talem actum, quia movetur à fine: ergo actus voluntatis non potest esse finis causalitas.

Respondent contrarij Thomistæ, quod idem actus voluntatis, quatenus à voluntate procedit est causalitas illius, vt tamen est propter finem, & à fine dependet, est causalitas finis.

Hæc tamen solutio reijcitur: quia causalitas finis debet esse prior causalitate voluntatis, nam finis prius movet voluntatem, quam ipsa voluntas agat aliquid, & causet; sed actus voluntatis sub nulla formalitate est prior, quam causalitas voluntatis: ergo nullo modo po-

potest esse causalitas finis. Probatur min. Actus voluntatis secundum nullam formalitatem intelligi potest vsque dum intelligatur efficienter à voluntate procedens; sed quando sic intelligitur, iam intelligitur etiam vt causalitas voluntatis: ergo sub nulla formalitate potest intelligi prior, quam causalitas voluntatis.

Ex doctrina ista manifestum fit, quid sit dicendum ad aliqua exempla, quibus vtuntur contrarij de modo vnionis, & actione causæ secundæ: de modo quidem vnionis, quia iste, vt se tenet ex parte materiæ, est prior se ipso, vt se tenet ex parte formæ, & vt se tenet ex parte formæ est etiam prior se ipso, vt se tenet ex parte materiæ, sicut materia, & forma ad invicem se præcedunt in diuerso genere causæ. Vnde idem modus vnionis in illa sententia, secundum diversam considerationem prior, & posterior est: oppositum autem in actu voluntatis contingit, qui secundum nullam formalitatem potest antecedere causalitatem voluntatis: eo quod nulla est in ipso formalitas differentialis, quæ non sit ab intrinseco voluntatis, & causalitas ipsius. De operatione vero causæ secundæ negamus, esse Divinam causalitatem, & solum concedimus esse effectum causalitatis Divinæ, nam Deus non potest ad extra operari per actionem formaliter transeuntem, & his præhibatis.

Constanter defendimus: Causalitatem finis complete, & perfecte consistere in quadam motione methaphorica, qua finis movet, & excitat voluntatem, & hæc est sententia D. Thom. quæst. 22. de verit. art. 2. & de potentia art. 1.

Probatur sententia ista ratione: Illa est causalitas finis, qua finis suum producit effectum; sed finis media motione voluntatis suum producit effectum: ergo causalitas finis in hac motione consistit. Probatur min. Effectus finis est ipse actus voluntatis, & alia, quæ ad istum actum sequuntur; sed finis causat actum voluntatis, movendo voluntatem, siquidem voluntas ideo prorrumpit in actum, quia mouetur à fine: ergo finis, mediante tali motione, producit suum effectum.

Addimus: causalitatem finis mediare inter finẽ, & illius effectum; sed inter finem, & effectum illius, qui est ipse actus voluntatis, solum

lum mediare potest motio, & excitatio interior voluntatis à fine: ergo in motione ista causalitas finis consistit.

§. II.

Argumentis occurritur.

ARguitur primo ex D. Thom. quæst. 22.de Verit. art. 2. in corpore dicente, quod sicut influere causæ efficientis, est agere, ita influere causæ finalis est appeti, & desiderari; sed appeti, & desiderari fit per actum voluntatis: ergo causalitas finis in actu voluntatis consistit.

Confirm. finis per actum voluntatis reducitur de actu primo ad secundum: ergo causalitas finis in actu voluntatis consistit. Probatur antec. Finis constituitur in actu primo per esse appetibile; sed esse appetibile reducitur ad actum secundum, per hoc quod actualiter appetatur; ergo finis per actum voluntatis reducitur de actu primo ad secundum.

Respondet. ad argumentum: D. Thom. loqui de influxu, & causalitate finis terminatiuè accepta, non tamē sumpta formaliter; causalitas namque finis, cum consistat in motione, & excitatione voluntatis difficillimè cognoscitur, & ideo D. Thom. explicauit illam per suum terminum, vel effectum, qui est actus voluntatis, quo finis in actu secundo appetitur, & amatur.

Dices: D. Thom. eodem modo loquitur de causa efficiente, & de causa finali, vt constat ex illa particula *sicut*; sed non loquitur de causalitate causæ efficientis sumpta terminativè; sed de illa sumpta formaliter: ergo in eodem sensu loquitur de causalitate finis.

Resp. negādo mai. Quia particula *sicut* in verbis Div. Thom. contenta, non denotat omnimodam, sed solum aliquam paritatem.

Secundo poterat dici: Causalitatem finis esse appeti, & desiderari initiatiue, quia quando voluntas mouetur à fine, in ipsa motione voluntatis, quæ est causalitas finis, initiatur actus voluntatis, & amor ipsius finis, & ita esse D. Thom. intelligendum.

Ad confirm. respondetur: negando antec. & ad probationem distinguo mai. per esse appetibile, vt motiuum appetitus, concedo maior. vt terminativum illius, nego mai. Et sub eadem distin-

tinctione minoris negatur conseq. Finis namque constituitur in actu primo per apprehensibilitatem, nō quidem vt potentem terminare amorem, sed vt potentem ad amorem mouere: appetibilitas vero vt potens ad amorem mouere reducitur de actu primo ad secundum per motionem actualem.

Secundo arguitur: Causa quando actualiter causat, aliter realiter se habet, ac antea, sed finis per motionem voluntatis non aliter realiter se habet, quia motio metaphorica nihil reale addit supra bonitatem finis: ergo non constituitur, finis in ratione causantis in actu secundo per motionem actualem.

Confirm. non potest finis identificare secum suam causalitatem; sed motio metaphorica realiter identificatur cum fine, eo quod metaphorica motio nihil aliud est, quam ipsa bonitas finis, vt alliciens voluntatem: ergo prædicta motio nequit esse causalitas finis. Minor cum conseq. tenet; & probatur mai. Ex identitate finis cum sua causalitate sequitur infinitas, nam causalitas finis est vltima actualitas illius, & identificare vltimam actualitatem arguit infinitatem; sed finis creatus non potest esse infinitus: ergo identificare non potest suam causalitatem.

Respondetur ad argumentum: quod finis dū causat, non aliter realiter se habet intrinsecè, & quantum ad rectum, quia nihil intrinsecum de nouo superadditur illi: extrinsece tamen aliter se habet realiter, ratione cognitionis, quam connotat, & voluntatis, quam mouet; sicut materia dum causat, non se habet aliter realiter quantum ad intrinsecam entitatem, sed solum quantum ad connotatum, quatenus videlicet connotat actionem agentis applicantis materiam, & ipsam formam, quam recipit de nouo. Instantia est in contrariorum sententia, in qua actus voluntatis est causalitas ipsius finis; & tamen finis per actum voluntatis non aliter realiter se habet intrinsecè, cum illum intrinsecè non recipiat. Idem ergo erit in nostra sententia dicendum,

Ad confirm. vero respōdetur: quod ex identitate cum vltima actualitate sequitur infinitas, quādo vltima actualitas ex conceptu formali dicit positivè perfectionem, & imperfectionem

nem non permittit in illo, sed solum in conceptu materiali, sicut contingit in operatione causæ efficientis, & existentia creata: Causalitas vero finis ex conceptu formali, & communi non dicit positivè perfectionem, sed imperfectionem permittit, quam imperfectionem habet ipse finis creatus, & causalitas illius, eo quod causalitas finis creati non procedit ab illo, & habente veram existentiam, sed ab illo, quatenus in apprehensione existit; qui modus causandi imperfectionem importat, & ideo Deus pro fine creato substituere non potest, sicut etiam substituere nequit pro obiecto præsenti creato, à quo notitia intuitiua essentialiter dependet.

Tertio arguitur: Causalitas non potest absque effectu reperiri, eo quod causalitas est fieri ipsius effectus; sed motio, & excitatio volũtatis potest dari absque actu voluntatis, qui est effectus finis; siquidem posita tali motione, manet voluntas libera; & potest non elicere actum: ergo prædicta motio non est causalitas finis.

Respond. tamen: Causalitatem finis nunquam reperiri sine effectu, quia semper ad motionem metaphoricã sequitur saltim aliquis actus inefficax in ipsa voluntate, qui quædam velleitas nominatur.

Secundo respondent alij: ad motionem prædictam semper consequi in ipsa voluntate quandam inclinationem, quæ est primus effectus finis.

Tertio, & melius respondetur: quod quando effectus causalitatis dependet ab aliqua causa libera, potest causalitas absque effectu reperiri, eo quod posita tali causalitate, adhuc causa libera potest non ponere effectum, cumque actus voluntatis dependeat à libera voluntate, inde fit, causalitatem finis posse sine tali actu reperiri.

Dices: fieri effectus non potest esse absque effectu, sed causalitas finis est fieri sui effectus: ergo nunquam potest sine effectu reperiri.

Secundo dices: causalitas finis habet saltim connexionem naturalem cum effectu: ergo nunquam potest sine effectu reperiri.

Respondetur ad primam: distinguendo mai. fieri verum, & proprium, concedo mai. fieri motivum, nego mai. & sub eadem distinctione minoris, negatur conseq. Fieri namque verum, &

pro-

proprium effectus, quod per se ipsum est productio, & formaliter dicit esse dependenter ab alia causa eliciente, non potest absque effectu reperiri; fieri vero effectus, quod est causalitas finis, non est huiusmodi, sed potius est fieri effectus, movendo voluntatem ipsam, vt libere actum eliciat, & ita cum voluntas possit non elicere actum, potest tale fieri motivum voluntatis ad actum sine effectu reperiri.

Ad secundam respondetur: distinguendo ant. connexionem exigentiæ, concedo ant. connexionem actualis convenientiæ, nego ant. & conseq. Licet namque causalitas finis semper exigat actum aliquem voluntatis, potest tamen de facto sine illo reperiri, eo quod actus pendet a libera voluntate, quæ potest non ponere actum sicut affirmant aliqui de ente rationis, quod semper exigit proprietates, potest tamen reperiri sine illis, eo quod proprietates fiunt per actum intellectus, supponentis voluntatem libere applicantem, ad proprietates fingendas.

Ex dictis colligitur: finem per suam motionem nihil reale intrinsecum imprimere voluntati, hoc enim est proprium causæ efficientis, quæ vere, & per physicum contactum influit in proprium effectum; non tamen competit fini, qui solum metaphorica motione movet, per quandā sympatiā cum ipsa voluntate, nam voluntas habet propensionem in bonum, & ita quando bonum illi proponitur, movetur statim ad amorem illius, quæ quidem motio metaphorica, & intentionalis est vera, & realis in causãdo, & etiam physica, idest, non moralis: dicitur tamen motio metaphorica per similitudinem, & metaphoram ad motionem causæ efficientis procedentem ab illa, quatenus existit in re, & per veram, & realem egressionem, sicut floriditas, & amœnitas prati, quę lætificat hominem aspicientem, dicitur risus metaphoricè, per similitudinem ad verum hominis risum, quo lætitia cordis ostenditur. Et hæc de art. isto, & 2. lib. Physicorum cum art. præcedenti ad Philosophum applicanda.

LIBER TERTIVS

PHYSICORVM.

PHYLOSOPHI accutissimus intellectus, profunditate elevatus, elevatione profundus, dignitate intelligentiæ admirandus, & admiratione dignus, passionem notissimam, & communem entis mobilis in hoc tertio libro, explicandam agreditur, & diffinire connatur; proprietatem quidem communem, videlicet motum, qui omnibus bellum cruentissimum dicit, omnibus certamina mouet, dum ipsa quietem desiderant, & motus inquietudinem amat, quies regnare tentat, & motus cum quiete pugnat, & audatia plenus gloriatur omnia sub illius pede esse ponenda vago, & suo simul colla domanda iugo. Ipse namque per vndarum guttas, flores, & gramina cuncta, arborum ramos, stellas, & omnes aristas, per dubios pelagi fluctus, per saxa, per hostes, per orbem terræ, necnon & æquora Ponti fugit inquietus, & ipsa quatit aera totus. Ad cuius velocitatem in sequendam, & naturam superandam, assistat nobis Cœli prodigium totius mundi portentum, Ecclesiastici fulmen altaris, & lumen honoris, Sanctissimus Thomas, cuius nomen lætitia est Cælo, semper venerabile mundo, cuiusque doctrina, secura via est cuiuscumque sapientis, dispositione tonantis. Quo duce non timet vultus phylosophia minaces; sed potius excuso læta pauore canit, cum quo sit quæstio prima de motu actione, & passione.

ARTICVLVS I.

Quibus competat diffinitio motus.

§. I.

Motus diffinitio proponitur.

MOtus incommuni, ex his, quæ Arist. docuit cap. 2. in hoc libro, communiter difinitur: *Actus entis in potentia, secundum quod in potentia*: In qua, prima particula ponitur loco generis, quia in ratione actus, convenit motus cum quacumque altera forma: alia vero particula entis in potentia explicat subiectum motus, videlicet mobile, quod erat in potentia ad motum: per vltimam denique particulam *secundum quod in potentia* distinguitur motus ab omni alia forma, nam motus taliter actuat subiectum mobile, quod illud relinquit in potentia ad ipsum terminum motus, quod aliæ formæ non habent.

Hæc omnia explicantur exemplo lapidis, qui antequam moveretur erat in potentia ad motum, & ideo motus lapidis est actus entis, quod prius erat in potentia; quando vero lapis movetur, iam non est in potentia ad ipsum motum; in potentia tamen est ad ipsum terminum motus, eo quod motus est fieri termini, & illius consecutio, & ita actuat lapidem, taliter quod ex modo actuandi, relinquit ipsum in potentia, ad terminum consequendum.

Sed instabis: motus non est diffinibilis: ergo non recte diffinitur. Probatur ant. motus non habet essentiam determinatam, siquidem nō pertinet directe ad aliquod prædicamentum, & per omnia divagatur: ergo diffinibilis non est.

Respondetur: motum directe non pertinere ad aliquod prædicamentum, non tamen hoc provenire, ex quo non habeat determinatam essentiam (quod quidem falsum est, cum habeat propriam speciem, per quam constituitur in se ipso, & distinguitur à quolibet alio) sed hoc provenire, ex quo motus est aliquid incompletum, & ita non pertinet ad aliquod prædicamentum directe, sed potius inter post prædicamenta numeratur. Instantia est in analogis, & æquivocis, quæ verè diffiniũtur, & tamen directè ad aliquod prædicamentum non pertinent.

Dis

Dices: solum ens completum est verè diffinibile; seu motus est aliquid incompletum: ergo verè diffiniri non potest.

Respondetur: ens incompletum verè posse diffiniri, siquidem verè constat ex prædicato communi, & ex vera differentia, quod ad veram diffinitionem sufficit, quamvis non possit ens incompletum diffiniri diffinitione ita propria, qua diffinitur ens completum.

Secundo instabis: per illam particulam *secundum quod in potentia* significatur, subiectum esse in potentia ad ipsum terminum motus; sed hoc idem significatur per aliam particulam *entis in potentia*: ergo idem significatur per vtramque, & consequenter aliqua superflua erit.

Respondetur: negando min. Quia per illam particulam entis in potentia, solum significatur, subiectum mobile esse in potentia ad ipsũ motum, non tamen ad terminum motus.

Sed contra: Subiectum esse in potentia ad motum, non est de ratione mobilis, quia cor nunquam est in potẽtia ad suum motum, sed semper in actu mouetur. ergo per illam particulam *entis in potentia*, significari non debet, subiectum esse in potentia ad motum, sed potius ad ipsum terminum motus.

Respondetur: quod cor nõ est in potentia divisionis, & carentiæ physicæ ad motum, est tamen in potentia metaphisica ad ipsum, quatenus est principium illius. & ipse motus de essentia cordis non est, sicut sol est in potentia metaphisica ad lucem, quia licet nunquam sit sine luce, ipsa tamen lux de essentia solis non est. Vnde per illam particulam *entis in potentia*, significatur, subiectum motus esse in potentia physica, vel metaphysica ad motum.

Tertio instabis: diffinitio motus convenit alijs formis tam substantialibus, quã accidentalibus: ergo convenit alijs à diffinito; & consequenter bona non est. Probatur antec. Quia calor vt quatuor relinquit subiectũ in potentia ad calorem vt quinque, & forma embrionis relinquit materiam in potẽtia ad formam hominis: ergo difinitio motus competit alijs formis.

Respondetur: negãdo antec. & ad probationem dinguo antec. per modum formæ imperfectę, quatenus

vna forma imperfecta ordinatur ad perfectam, concedo antec. per modum viæ, & tanquam fieri ipsius termini, ad quem subiectum relinquitur in potentia, nego ant. & conseq. Quia esse viam, & tendentiam, & tali modo actuare subiectum, per modum fieri termini, & ipsum relinquendo in potentia ad terminum ipsum, est propria natura motus, & nulli alteri convenit.

Ad punctum ergo difficultatis veniendo supponimus: motum posse accipi pro motu successiuo, habente partes priores, & posteriores, quarum vna alteri succedit, qualis est motus localis, & motus alterationis, in quo motu simul non est fieri termini, & illius factum esse, & ita ex vi illius relinquitur subiectum in potentia ad ipsum terminum motus; proindeque motui prædicto vere competit assignata diffinitio.

Potest insuper accipi motus pro quacumque mutatione instantanea, in qua simul est fieri termini, & illius factum esse, quæ quidem est in multiplici differentia, alia namque est intentionalis purè spiritualis, sicut intellectio Angelica: alia quidem præsuppositivè à materia dependet, sicut intellectio humana: alia vero quoad substantiam materialis est, sicut actiones sensuum externorum, & interiorum: alia tandem est mutatio instantanea, non quidem intentionalis, sed physica, & naturalis. De quibus omnibus difficultas est, an ipsis competat diffinitio. Pro quo.

§. II.

Statuitur nostra conclusio.

Nulli mutationi instantaneæ intentionali competit diffinitio; bene tamen mutationi physicæ naturali.

PRimam partem conclusionis probamus: quia mutationes intentionales prædictæ non sunt vere motus: ergo illis non convenit diffinitio. Probatur antec. subiectum motus solum imperfecte actuatur per motum, & perfectè per terminum motus; sed mutationis prædictæ non imperfectè, sed potius perfectè actuant subiectum; siquidem perfectio subiecti in ipsa mutatione intentionali consistit, sicut perfectio potentiæ visivæ consistit in videre, & perfec-

fectio intellectus in intelligere, & voluntatis in amare: ergo mutationes prædictæ non sunt verè motus.

Confirmat. & vrgetur: Motus per se ordinatur ad terminum, sicut motus localis ad vbi, & alteratio ad qualitatem; sed mutationes prædictæ non per se ad terminum ordinantur: ergo mutationes prædictæ non habent rationem motus. Probatur min. nam plures ex mutationibus asignatis nullum terminum producunt, sicut actiones sensuum exteriorum; aliæ vero, quæ producunt verbum, speciem expressam, vel idolum, non per se ordinantur ad ipsum, sed potius verbum ordinatur ad actionem ipsam; nam ideo intellectus producit verbum, vt obiectum intelligat, vel in verbo percipiat: ergo mutationes istæ non per se ad terminum ordinãtur. Ex qua doctrina facile quisque potest soluere argumenta in contrarium, quæ etiam facillima sunt.

Secundam vero partẽ, videlicet mutationi instãtaneæ Physicæ, & naturali, diffinitionem asignatam convenire probatur: quia mutatio instantanea physica, & naturalis, qualis est generatio substantialis, relinquit subiectum in potentia, secundum quod in potentia: ergo vere competit illi asignata diffinitio. Probatur ant. Prædicta mutatio est actus materiæ primæ, existentis in potentia ad formam substantialem, ad quam etiam ordinatur: ergo est actus entis in potentia, secundum quod in potentia. Probatur antec. Pro illo priori, quo intelligitur generatio substantialis intelligitur in materia fieri formæ substantialis, & via ad ipsam, non tamen intelligitur ipsa forma, sed potius intelligitur materia in potentia ad formam substantialem consequendam: ergo prædicta mutio instantanea est actus materiæ primæ existentis in potentia ad formam substantialem, ad quam etiã ordinatur.

Dices: mutatio prædicta simul est cum forma substantiali, per illam producta, & propterea dicitur mutatio instantanea, quia terminus per illam productus simul est, & in eodem instanti cum mutatione ipsa: ergo talis mutatio non relinquit materiam in potentia ad ipsam formam.

Respond. distinguendo antec. simultate instantis in quo, concedo ant. simultate instantis à quo, nego.

antec. & consequent. Licet namque mutatio ista simul fit cum forma producta in eodem instanti reali temporis, & in quo; est tamen prior forma prioritate à quo; nam quando intelligitur mutatio, nondum intelligitur forma, & ita pro illo priori intelligitur materia in potentia ad formam habendam.

Sed contra: quod est in potentia ad formam habendam, habet privationem formæ; sed materia pro illo priori generationis privationem formæ non habet: ergo non intelligitur in potentia ad formam. Probatur min. In eodem instanti reali, non potest esse forma cum ipsius priuatione, sicut lux non potest esse cum tenebris, nec cæcitas cum visu; sed in instanti reali generationis est forma: ergo pro illo priori generationis non habet materia privationem formæ.

Respond. distinguendo mai. privationem strictam, vel latam, cōcedo mai. strictam præcisse, nego mai. & sub eadem distinctione minoris, negatur conseq. Quia vt aliquid sit in potentia ad formam, non requiritur stricta privatio, vel rigurosa formæ carentia, sed sufficit privatio lata, idest, quod pro aliquo priori intelligatur subiectum, & non intelligatur forma; cumque pro priori generationis intelligatur materiam mutari, & tendere ad formam, & nondum forma intelligatur in materia, fit inde, materiam intelligi in potentia ad formam habendam.

§. vltimus.

Corolaria ex dictis.

Ex dictis in articuli discursu colligitur primo: Motum realiter distingui à subiecto mobili, quia mobile est in potentia ad motum, nihil autem est in potentia ad se ipsum.

Secundo infertur: Motum realiter distingui à termino à quo, & à termino ad quem, quia per motum destruitur terminus à quo, & adquiritur terminus ad quē, & nihil potest destruere, vel adquirere se ipsum.

Quod quidem constat insuper ex eo, quod idem terminus potest fieri per diversum motum, vel actionem diversam realiter, sicut idem numero homo factus per generationem fiet in resurrectione per actionem divinam, & idem numero cor-

pus

pus Christi factum à Beata Virgine, vel ex illa, producitur à Sacerdote per verba consecrationis, & eadem numero qualitas producta per vnam actionem potest per aliam intendi; quod quidem signum est, motum non identificari realiter cum termino producto per ipsum, aliàs duo motus, vel actiones essent idem realiter cum vno, & eodem termino, & realiter distinguerentur inter se, quod admittendum non est.

Tertio colligitur: motum non esse realiter distinctum ab actione, & passione, quia actiones multiplicandæ non sunt absque vlla necessitate; sed nulla necessitas est, vt actio motus, & passio sint entitates realiter distinctæ: ergo non distinguuntur realiter. Probatur min. Eadem actio prout egreditur ab agente, potest denominare agens, & prout recipitur in mobili, potest denominare passum, & quatenus mobile per illam mouetur, potest denominari motus. Sicut idem impulsus, quo aliquis mouet lapidem, prout egreditur ab impellente est actio, & quatenus mouet lapidem dicitur motus, & secundum quod in lapide recipitur dicitur passio: ergo nulla necessitas est, vt actio, motus, & passio sint entitates distinctæ, & multiplicatæ realiter.

Dices: Actio, & passio pertinent ad prædicamenta diuersa: ergo realiter distinguuntur, quia eadem entitas non potest ad diuersa prædicamenta pertinere.

Respondetur: Quod vt aliqua prædicata pertineant ad prædicamenta diversa, nõ requiritur distinctio realis, sed sufficit distinctio formalis per rationem, & virtualis à parte rei.

Sed contra: Quia idem in probabili sententia Thomistarum relatio distinguitur realiter à suo fundamento, quia fundamentum, & relatio pertinent ad diversa prędicamenta: ergo quæ pertinent ad diversa prædicamenta realiter distinguuntur.

Respondetur tamen: Thomistas non probare, relationem, & fundamentum esse distincta realiter, quia pertinent ad prædicamenta diversa absolutè, sed quia pertinent ad prædicamenta diversa, quorum vnum est absolutum, & alterum relatiuum; & ideo esse distincta realiter, eo quod eadem entitas non potest esse absoluta

ta, & relativa, alias haberet totum suum esse in ordine ad aliud, quia esset relativa, & simul non haberet, siquidem esset absoluta, quæ prædicata de eadem entitate verificari non possunt.

Tandem colligitur: distinctionem motus à termino esse realem modalem, quia motus est entitas modalis, vialis, & incompleta, vt ex propria natura cognoscitur: ergo solum realiter modaliter à termino distinctus est.

ARTICVLVS II.

Vtrum actio formaliter transiens recipiatur in passo?

§. I.

Sensus difficultatis apperitur, & sententiæ referuntur.

IN difficultate ista gravissima vnum supponimus, & inquirimus aliud; supponimus quidem, quod actio formaliter vt talis importat formaliter inhærentiam, quamvis solum explicet egressionem ab agente; sicut relatio formaliter vt talis, dicit inhærentiam, licet solum explicet respectum, vel tendentiam ad terminum relationis: & vtriusque eadem ratio est, quia ratio accidentis est conceptus communis ad relationem, & actionem, & ita qualibet ex illis formaliter inhærentiam importat; de subiecto tamen inquirimus, an videlicet subiectum, cui inhæret actio, sit agens, à quo procedit; vel ipsum passum? & de actione immanenti dubium nobis non est, illa namque formaliter est in agente, sicut intellectio in intellectu, & propterea dicitur immanens, quia intus manet, sicut etiam intellectus dicitur intelligens, quia intus percipit, vel legit obiectum. Solum ergo de actione formaliter transeunte difficultas ista procedit.

Prima autem in hoc puncto sententia asserit: actionem formaliter trãseuntem esse subiectivè in agente, vel inhærere illi, quam defendit Caiet. 1. p. quæst. 25. art. 1. & ipsum sequuntur aliqui antiquiores Thomistæ, & ex modernis Mag. Hortiz tract. 7. conferent. 1. eandem tenet Scotus in 4. dist. 13. quæst. 1. & dist. 43. quæst. 5. §. de tertio, cui omnes Scotistæ subscribunt, & adhærent plures alij extra Scolam D. Thom.

Secunda vero sententia asserit: actionem inchoativè esse in agente, & consummativè in passo: ita Silvius, & Reverendissimus S. Tho. cum hoc discrimine tamen, quod Silvius ait, eandem entitatem actionis in principio esse in agente, & inde transfundi ad passum: Mag. vero S. Thom. affirmat: non esse eandem entitatem, sed diversam, ordine quodam se habentem, sicut etiam subiecta ipsa ordine quodam se habent, & ex vtraque entitate conflari vnam totalem entitatem consummatam, & completam, eo quod prima est inchoatio secundæ, per quam ipsa completur, & consummatur.

Tertia vero sententia absolutè affirmat: actionem formaliter transeuntem subiectari in passo, & solum in illo recipi, vel inhærere. Ita Capreol. in 2. dist. 1. quæst. 2. & Ferrara 2. contra gentes. cap. 1. Soncin. & Soto, & venerandi Patres Carmel. quos plures alij sequuntur, & hæc nostra conclusio.

§. II.

Actio formaliter transiens recipitur in ipso passo.

SEntentiam istam traddit Angelic. Doct. 9. metaph. lect. 8. per ea verba: *Ipsa actio est in facto, vt ædificatio in eo, quod ædificatur*: & rationem reddit infra; *Quia quando per actionem potentiæ constituitur aliquod operatum, illa actio perficit operatum, & non operantem: Vnde est in operato sicut actio, & perfectio eius, non autem in operante.* Quæ verba ponderatione non indigent.

Eandem doctrinam dedit etiam quæst. 10. de potent. artic. 1. dicens: *Est autem duplex operatio, quædam quidem transiens ab operante in aliquod extrinsecum, sicut calefactio ab igne in lignum, & hæc quidem operatio non est perfectio operantis, sed operati: non enim aliquid adquiritur igni ex hoc, quod est calefaciens, sed calefacto adquiritur calor.* Quod etiam affirmat pluribus alijs in locis conformiter ad ea, quæ docet 5. physic. lect. 3. dum ait: *Quod actio, & passio non differunt subiecto à motu*: Quia tamen opposita sententia sufficienter etiam in D. Th. fundatur propterea alia testimonia D. Th. omittimus vt ad rationem veniamus.

Prima autem ratio efficax pro nostra sententia ea est, quod actio motus, & passio sunt eadem realiter entitas; sed motus, & passio realiter recipiuntur in passo: nã motus est actus, & forma mo-

bili : ergo etiam actio realiter in passo recipitur, & nullo modo recipitur in agente, quia eadem realiter entitas non potest recipi in duplici subiecto, realiter entitativè, & numericè distincto.

Confirm. actio motus, & passio sunt idem numero accidens ; sed idem numero accidens non potest recipi in duplici subiecto distincto numerice: ergo si motus, & passio recipiuntur in passo, non poterit actio recipi, & subiectari in agente. Minor probatur. Accidens receptum in duplici subiecto numericè distincto, debet etiã esse numero diversum, eo quod accidens individuatur à subiecto, & consequenter vbi subiectum est numero distinctum, debet etiam accidens esse numero diversum : ergo idem numero accidens non potest recipi in duplici subiecto distincto numericè.

Respondent contrarij: Idem numero accidens non posse recipi in duplici subiecto adæquato, & totali, numerice distincto, alias ipsum accidens esset idem numero, & non esset idem numero, siquidem accipit numericam virtutem a subiecto adæquato, & esset in duplici subiecto adæquato, numericè distincto ; potest tamen idem accidens recipi in duplici subiecto inadæquato, absque vllo inconvenienti, quia ex duplici subiecto inadæquato resultat vnum tantum numero subiectum cõpletum, & adequatum, á quo accidens accipit numericam vnitatem, & hoc modo cõparantur agens, & patiens ad entitatem actionis; & ita mirum non est, quod talis entitas in vtroque recipiatur.

Sed contra est: Quia agens, & patiens non possunt, tanquam subiecta inadæquata ad actionem comparari: ergo solutio nulla est. Probatur antec. Quando duo subiecta vt inadæquata comparantur, ex vtroque resultat vnum adæquatum subiectum, & ex vtroque etiam tanquam ex parte, resultat vnum compositum ; sed ex agente, & passo non potest vnum compositum resultare: ergo non possunt se habere vt subiecta inadæquata. Probatur min. Omne compositum importat in recto partes, ex quibus componitur, sicut patet per singula discurrendo ; sed non est assignabile compositum, quod importet in recto agens, & patiens: ergo ex agente, & passo non potest vnum, & idem

idem compositum resultare. Probatur min. Quia tale compositum non esset agens nec esset patiens, nec posset habere aliam denominationem, & esse in aliqua specie: ergo non est dabile tale compositum.

Dices.: Tale compositum non fore agens, nec patiens divisivè, & exclusivè, sed vtrumque esset in recto.

Contra tamen est: quia compositum, quod in recto sit agens, & patiens simul, & in recto per vtramque denominationem constitutum, chymæricũ est: ergo non est dabile. Probatur ant. Tale compositum esset simul, & in recto constitutum per denominationem oppositam agentis videlicet, & patientis: ergo esset chymęricum; nam compositum constitutum in recto per duplicem differentiam oppositam, chymęricum est.

Secundo solutio principalis impugnatur: subiecta, quæ inadæquatè comparantur ad aliquam formam, solum materialiter differunt; formaliter vero convenientiam important; sicut in omnibus subiectis inadæquatis cernere licet, imo, & actus inadæquati alicuius habitus, vel potentiæ, comparativè ad habitum, vel potentiam materialiter distinguuntur; sed agẽs, & patiens comparativè ad entitatem actionis, & passionis non habent convenientiam formalem cum sola distinctione materiali: ergo non comparantur vt subiecta inadæquata ad prædictam entitatem. Mai. cum conseq. tenet, & probatur min. Ea, quæ conveniunt formaliter, & solum materialiter differunt in creatis, pertinent ad idem prædicamentum, nam si ad diversa prædicamenta pertinerent, essent distincta formaliter, sicut ipsa prædicamenta; sed agens, & patiens, comparativè ad entitatem actionis, & passionis, pertinent formaliter ad prędicamenta diversa, sicut etiam actio, & passio: ergo agens, & patiens comparativè ad entitatem actionis, & passionis non habent convenientiam formalem cum sola distinctione materiali.

Tertio impugnatur solutio principalis: Eadem numero entitas accidentis non potest recipi in duobus subiectis distinctis, & ad invicem non vnitis; sed agens, & patiens sunt duo subiecta distincta, & ad invicem non vnita: ergo eadem entitas actionis, & passionis non po-

test in vtroque recipi, nec vtrumque ad illam inadæquate comparari.

Respondebis: eandem entitatem posse recipi in duobus subiectis distinctis, & ad invicem non vnitis; nã quando ignis calefacit duo ligna distincta, eadem numero entitas calefactionis recipitur in vtroque ligno, in sententia nostra asserente, quod actio recipitur in passo.

Sed contra ast: Nam illa calefactio non solum recipitur in lignis diuersis, & separatis, sed etiam recipitur in medio existente inter vtrumque, quamvis propter incapacitatem subiecti non producat in medio totum illum effectum, quem producit in ligno, semper tamen producit aliquem effectum in medio: ergo numquam eadem entitas recipitur in subiectis distinctis, & ad invicem non vnitis, alias eadem entitas posset esse à se ipsa diversa, & separata, sicut & ipsa subiecta realiter separantur.

Ex quo patet ad exemplum, quo vtuntur adversarij de modo vnionis, qui idẽ realiter recipitur in materia, & forma; quia materia, & forma non sunt ad invicem separatæ, sed potius per talem modum vniuntur, & ita mirum non est, quod idem in vtraque recipiatur.

Respondebis: eandem numero entitatem posse recipi in subiectis distinctis, & ad invicem separatis; quia eadem relatio proportionis, quam vnus numerus dicit ad alterum recipitur in omnibus vnitatibus, quamvis vnitates inter se sint diversæ, & separatæ.

Sed contra est: Quia probabilius est; relationem proportionis numeri ad numerum recipi solum in vltima vnitate, cum ordine ad vnitates præcedentes, nam vltima vnitas dat speciem numero, & fundat relationem proportionis cum habitudine ad præcedentes, & consequenter cum eadem habitudine, debet relationem recipere; ergo contradictorium solutionis probabilius est.

Secundo impugnatur data solutio: quia numerus est vnum per se vnitate ordinis, & omnes partes importat in recto, & ideo eadem relatio, quæ efficit totum recipitur in omnibus partibus saltim mediatè; sed ex agente, & passo non fit vnum ens per se, habens determinatam essentiam, & speciem

ciem, alias haberet determinatum prædicamētum, distinctum ab omnibus alijs; quod tamen est falsū: ergo eadem entitas non potest esse recepta in agente, & passo simul.

Secundo alia ratione efficaci probatur nostra conclusio: actio immanens recipitur formaliter in agente: ergo actio transiens formaliter in passo recipitur. Antec. constat, & conseq. probatur. Quia hæc est differentia, quā Div. Thom. locis antecedenter relatis, & 1. p. quæst. 18. artic. 3. ad 1. assignat inter actionem immanentem, & actionem transeuntem, quod prima est perfectio agentis, & recipitur in illo; secunda est perfectio passi, & in ipso recipitur. Quod etiam indicare videtur nominis ethimologia, nam sicut actio dicitur immanens, quia intus manet, ita appellabitur transiens, quia transit in exteriorem materiam, & recipitur in passo.

Respondent contrarij: Actionem transeuntem ab immanente distingui, non quia vna recipiatur in agente, & altera recipiatur in passo, sed quia actio transiens producit effectum ad extra; & actio immanens producit effectum ad intra.

Contra tamen est: quia actio immanens nedum producit effectum ad intra, sed etiam recipitur in agente: ergo vt actio transiens sit adæquatè ab immanenti distincta, non solum debet effectum ad extra producere, sed etiam debet ad extra, vel in passo recipi.

Secundo impugnatur solutio data: producere effectum ad extra competere potest actioni formaliter immanenti: ergo vt actio transiens sit ab immanenti distincta, satis non est, quod producat effectum ad extra, sed vltra requiritur, quod recipiatur in passo. Probatur ant. Actio intellectus, & voluntatis divinæ est actio formaliter immanens, & tamen Deus per intellectum, & voluntatem operatur ad extra formaliter: ergo producere effectum ad extra potest competere actioni formaliter immanenti.

Rursus etiam in Angelo non reperiuntur actiones formaliter transeuntes; sed tantum actiones formaliter immanentes; eo quod in Angelo solum reperitur intellectus, & voluntas, quorum actiones sunt formaliter immanentes; & tamen Angelus plures effectus ad extra producit, & plura corpora

mo-

movet: ergo producere effectum ad extra, potest competere actioni formaliter immanenti.

§. III.

Solvuntur argumenta.

ARguitur primo contra conclusionem nostram. Nam, vt actio transiens differat ab immanenti formaliter necessarium nõ est, quod recipiatur in passo: ergo non in passo recipitur. Probatur ant. Actiones non per subiecta, sed per terminos distinguuntur; eo quod actio non a subiecto, sed à termino habet speciem: ergo vt actio transiens differat ab immanenti formaliter necessarium non est, quod recipiatur in passo, sed sufficit, quod effectum aliquem ad extra producat.

Confirm. & explicatur: actio formaliter immanens non per se ordinatur ad effectum producendum ad extra, nec ab illo habet speciem: ergo vt actio transiens differat formaliter ab immanenti, satis est, quod effectum producat ad extra, & per se ordinetur ad ipsum; quia per id, quod solum convenit ipsi, & non convenit actioni immanenti, sufficienter ab illa distinguitur.

Respondetur ad argumentum: negando ant. & ad probationem distinguo ant. Per terminos formaliter, concedo ant. Connexivè, nego ant. & conseq. Quia licet actio transiens, & immanens per terminos formaliter distinguantur, connexivè tamen etiam differunt per subiecta, quatenus cum distinctione terminorum per se cõnectitur subiectorum distinctio, & vna infertur ex alia; cuius ratio est, quia actio transiens, si per se ordinatur ad terminum producendum ad extra, per se etiam ordinatur ad subiectũ ad extra perficiẽdum, media actione, & termino producto per illam, & consequenter ipsa etiam debet ad extra recipi, sicut actio immanens debet ad intra recipi, quia ordinatur ad ipsum agens, vt perficiendum per ipsam.

Addimus: quod cum actio transiens per se ordinetur ad perficiendum passum, non solum passum habet rationem subiecti, sed etiam habet rationem termini in ordine ad actionem transeuntem, & agens habet etiam rationem termini, & subiecti, comparativè ad actionem immanentem, & ita ex quo

per

per terminos distinguatur, non infertur, non posse per subiecta propria distingui, quando quidem subiecta propria rationem termini habent.

Ad confirm. negatur consequent. Quia si actio transiens per se ordinatur ad effectum producendum ad extra per se etiam ordinatur ad passum intrinsecè perficiendum, & ita in passo recipi debet, si autem in passo non recipitur, non ordinabitur etiam ad passum intrinsecè perficiendum, consequẽterque solum modo repugnanti ordinabitur per se ad effectum producendum ad extra.

Sed instabis: potest per se ordinari ad terminum producendum ad extra modo debito, & non repugnanti, quin recipiatur in passo: ergo solutio nulla est. Probatur antec. primo. Potentia generativa per se ordinatur ad terminum producendum ad extra, quia per se ordinatur ad generandum; & tamen talis potentia non est in passo, sed in agente generante: ergo potest actio per se ordinari debito modo ad terminum producendum ad extra, quin recipiatur in passo.

Secundo probatur ant. Generatio substantialis per se ordinatur ad genitum productum ad extra, & specificatur ab illo; & tamen non non in passo, sed in agente recipitur: ergo idem quod prius. Probatur min. Actio vitalis recipitur in agente, quia agens per actionem vitalem se mouet, & viuit, & non potest per illam se mouere, nisi illam recipiat, sed generatio actio vitalis est: ergo in agente recipitur.

Ad primam replicam respondet. negando antec. & ad probationem distinguo mai. per modum potentiæ, concedo mai. per modum operationis, nego mai. & concessa min. negatur conseq. Quia potentia generativa licet per se ordinetur ad effectum producẽdum ad extra (& idem de quacunque potẽtia operativa) non tamen est perfectio passi, sed solum agentis, & ita solum in gente recipitur, actio vero, si per se ordinatur ad terminum producẽdum ad extra, ordinatur etiã ad passum intrinsecè perficiendum, cõsequenterque in passo recipitur.

Ad secundam probationem respondetur generationem substantialem, quatenus est transiens formaliter, recipi in ipso passo, &

non esse vitalem formaliter; quia solum est transiens, quatenus est emissio seminis, secũdum quam rationem formaliter vitalis nõ est, sed solum præsuppositiuè, quatenus supponit applicationem vitalem, & liberam generãtis ad operationem illam.

Sed instabis: pro illo priori actionis generatiuæ non dum est passum: ergo illa actio non potest in passo recipi. Probatur antec. Passum est effectus actionis generatiuæ: ergo pro priori talis actionis nondum est passum, quia pro priori causæ nondum intelligitur effectus.

Respond. tamen: quod licet passum non intelligatur pro priori actionis generatiuæ, est tamen simul cum illa in eodem instanti reali, quod sufficit, vt illa actio recipiatur in passo. Instantia est in vltima dispositione ad formam hominis, quæ pro priori naturæ hominem antecedit; & tamen quia est in eodem instanti reali cum illo, non implicat, quod in ipso recipiatur, & de facto in ipso recipitur.

Aliter poterat dici actionem generativam, secundum conceptum *ab* præcedere passum, & in genere causæ efficientis; in genere vero causæ materialis, & secundum conceptum *in* supponere ipsum, & ita in illo recipi posse: sicut vltima dispositio in genere causæ materialis dispositivæ antecedit hominem genitum, & in genere causæ materialis receptivæ, supponit ipsum, & in illo recipitur.

Dices: actio præcedit passum secundum conceptum *ab*: ergo etiam secundum conceptum *in*, quia isti duo conceptus sunt idem realiter, & ideo si actio secundum vnum prior est, etiam secundum alterum prior erit.

Sed negatur conseq. quia licet illi duo conceptus identificentur realiter, potest actio secundum vnum illorum præcedere, & secundum alterum subsequi, sicut intellectio creata, quatenus dictio est, præcedit verbum, & quatenus contemplatio sequitur ad ipsum, & *in* peculiare in divina relatione antecedit generationem, & cõceptus *ad* ad generationem consequitur, & supra illam fundatur.

Secundo arguit. relatio prædicamentalis agentis ad passum est in ipso agente: ergo etiam actio, quæ est fundamentum relationis prædictæ, debet in agente reci-

ri, nam fundamentum relationis, & ipsa relatio in eodem subiecto reperiri debent, eo quod relatio dimanat à fundamento, & ab illo dependet in fieri.

Respondent aliqui: quod fundamentum relationis prædicamentalis agentis ad passum, non est actio, sed potentia productiva, quæ quidem recipitur in agente, sicut ipsa relatio.

Alij vero respondent fundamentum, & relationē non semper, & necessario debere reperiri in eodem subiecto, quia non minus relatio dependet à fundamento in conservari, quam dependet in fieri; & tamē relatio conservatur in subiecto in quo fundamentum illius non est, vt constat in relatione vnionis, quam materia dicit ad formam, quæ quidem non recipitur in materia, sed in toto composito, quia materia ante formam nihil recipere potest; & tamen fundamentum huius relationis in ipsa materia est: ergo, poterit relatio primo recipi, & esse in subiecto, in quo fundamētum illius non est, quæ solutiones probabiles inter nostros ad argumentum soluendum, necessariæ non sunt, & ideo.

Ad argumentum aliter respondetur: Fundamētum relationis, quatenus fundamentum illius est, debere esse in eodem subiecto, in quo est ipsa relatio; cumque relatio agentis ad passum fundetur supra actionem solum secūdum conceptum *ab*, inde fit, debere esse in illo subiecto, in quo est actio secūdum talem conceptum. Actio vero secūdum cōceptum *ab* est formaliter denominatiuè in agente, eo quod agens denominatur tale ab actione secundum conceptum egressionis ab illo, & ideo mirum nō est, quod prædicta relatio accipiatur in agente.

Tertio arguitur. Non potest agens intrinsecè per actionem mutari, nisi illam recipiat intrinsecè; quia nihil potest intrinsecè mutari, nisi per aliquid intrinsecè receptum in ipso. Vnde supra diximus, concursum præviū intrinsecè recipi in causa secunda, quia illam intrinsecè mutat; sed agens intrinsecè per actionem mutatur, vt constabit ex infra dicendis: ergo actio intrinsece recipitur in agente.

Respondent aliqui ex nostris: negando min. quia denominatio agentis solum est extrinseca denominatio, sicut denominatio visi in pa-

riete, & ita agens non mutatur intrinsecè per actionem.

Hæc tamen solutio principio nititur falso, quia omnia prædicamenta sunt aliquid intrinsecum, & præstant denominationem intrinsecam, sicut omnes fere Thomistæ in proprio loco defendunt.; sed actio secundum conceptum *ab*, & secundum egressionem ab agente, constituit speciale prædicamentum: ergo nequit esse extrinseca denominatio.

Secundo reijcitur data solutio; quia indifferentia intrinseca solum potest auferri per aliquid intrinsecum à quo proveniat intrinseca denominatio: nam ablatio intrinsecæ indifferentiæ est intrinseca mutatio, mutatio autem intrinseca solum per aliquid intrinsecum haberi potest; sed actio tollit, & aufert intrinsecam indifferentiam agentis: ergo tàm actio, quam denominatio agẽtis aliquid intrinsecum est. Probatur min. Agens antecedẽter ad operationem est indifferens, & in potentia intrinseca ad agendum, & non agendum; sed potentialitas hæc determinatur, & indifferentia tollitur per ipsam actionem, quæ est vnum extremum ipsius indifferentię: ergo actio tollit, & aufert intrinsecam indifferentiam agentis.

Respondent aliqui: prædictam indifferẽtiam nõ tolli per ipsam actionem, sed solum per concursum prævium determinantem ad illam.

Sed contra est: quia indifferentia agentis ad agendum, & non agẽdum, debet formaliter auferri per formam illam, qua constituitur agens in actu secundo operans, & de actu primo reducitur ad secundum, sed per actionem constituitur agens operans in actu secundo, & reducitur de actu primo ad secundum: ergo per talem actionem tollitur formaliter agentis indifferentia. Minor cum conseq. tenet, & probatur mai. Potentialitas, & indifferentia ad aliquam actualitatem, & formam per ipsam formam aufertur, sicut potentialitas, & indifferentia, quam ad formam habet materia tollitur per ipsam formam: ergo indifferentia agentis, ad operandum, & non operandum per ipsam operationem debet auferri, per quam agens constituitur in actu secundo operans, & de actu primo reducitur ad secundum.

Secundo impugnatur so-

Solutio data: Quia supposito concursu prævio, adhuc agens manet in potentia activa ad ipsam operationem; sed hæc potentialitas activa non tollitur per concursum prævium formaliter, sed solum applicatiuè, quatenus applicat ad operationem causæ secundæ: ergo potentialitas hæc solum tollitur formaliter per actionem.

Explicatur eadem impugnatio; quia indifferentia actus primi solum tollitur formaliter per actum secundum; sed concursus prævius non est vere actus secundus respectu agentis creati: ergo indifferentia actus primi, quæ reperitur in agente creato, non potest auferri formaliter per ipsum concursum prævium, sed per ipsam creatam actionem, quæ est verè actus secundus respectu agentis creati. Quapropter tali solutione relicta.

Respondetur ad argumentum: distinguendo mai. recipiat intrinsecè, vel intrinsecè emitat, concedo mai. recipiat determinatè, nego mai. & concessa min. negatur conseq. Nam vt agens mutetur intrinsecè per actionem, necessarium non est, quod intrinsecè illam recipiat, sed satis est, quod intrinsecè illam emitat, vel ipsa intrinsecè egrediatur ab illo, & cum actio intrinsecè egrediatur ab agente, potest agens intrinsecè per actionem mutari.

Sed instabis: non potest aliquid intrinsecè mutari per egresionem alterius ab ipso: ergo vt agens mutetur intrinsecè satis non est, quod actio intrinsecè egrediatur ab agente. Probatur antec. Quia creaturæ quando fiunt, intrinsecè egrediũtur à Deo, in quo antea intrinsecè continebantur, & tamen Deus per talem egressionem non mutatur intrinsecè: ergo non potest aliquid intrinsecè mutari per egresionem alterius ab ipso. Præterquam quod dicere aliquid intrinsecè mutari per egresionem alterius, videtur abusio terminorum, non tamen aliquid dicere verum.

Respondetur: negando ant. & ad probationem distinguo mai. per modum effectus, concedo mai. per modum actionis, nego mai. & concessa min. negatur cõseq. secundum distinctionem maioris. Creaturæ namque egrediuntur à Deo egresione generali, & per modum effectus, qua ratione omnes effectus, quando fiunt dicuntur exire extra causas, & ab illis egredi, non tamen crea-

turæ egrediuntur a Deo per modum actionis constituentis Deum operantem, & realiter ab ipso Deo distinctæ, & ita mirum non est, Deum per talem egresionem non mutari; actio vero realiter ab agente distincta, dum realiter egreditur ab illo, realiter etiam reducit ipsum de actu primo ad secundum, & tollit intrinsecam indifferentiam illius, & consequenter ipsũ intrinsecè mutat; quod quidem non est terminis abuti, sed terminos explicare, & oppositum facile probari non potest.

Arguitur quarto. Actio formaliter transiens est perfectio intrinseca agentis. ergo intrinsecè in illo recipitur. Probatur antec. primo. Actio formaliter transiens est actualitas vltima agentis in linea operatiua, & tollit intrinsecam indifferentiam illius: ergo perfectio intrinseca est.

Secundo probatur antec. Hoc concretum *agens* pertinet directè ad prædicamentum actionis, ratione formæ, quam importat, quæ est ipsa actio; sed non potest directè ad prædicamentum pertinere, nisi ratione intrinsecæ formæ, & intrinsecè perficientis: ergo idem quod prius.

Respondetur ad vtramque probationem: quod actio est perfectio intrinseca agentis, vt à quo, non tamen vt in quo, & est vltima actualitas agentis, & illius reductio, vt à quo; non tamen vt in quo, vel vt terminis Arist. vtamur, est perfectio huius ab hoc; non tamen huius in hoc, quatenus intrinsecè egreditur ab agente, & per egresionem prædictam perficit intrinsecè ipsum, & reducitur de actu primo ad secundum.

Dices primo: quia actio immanens est perfectio intrinseca agentis, intrinsecè in illo recipitur: ergo si actio transiens est intrinseca perfectio agentis, intrinsecè etiam in illo recipienda est.

Secundo dices: Sicut actio dicit *ab* & egresionem: ita relatio dicit *ad*, & respectum ad terminum; sed relatio inhæret subiecto, cui communicat *ad*, & denominat relatum: ergo actio debet inhærere subiecto, quod denominat agens, & à quo intrinsecè egreditur, & consequenter erit illius perfectio, non solum vt à quo procedit, sed etiam vt à quo est.

Respondetur ad primam replicam negando causalem, tanquam adæquatam,

sed

sed insuper quia actio immanens ordinatur ad agens intrinsece perficiendum, & ita debet esse tam egressiuè, quã inhæsiuè in agente, cuius oppositum in actione formaliter transeunte contingit.

Ad secundam replicam negatur conseq. Et ratio discriminis est, quia actio est forma vialis egrediens ab agente, & tendens ad passũ intrinsicè perficiendum, & ideo solum est egressiuè in agente, inhæsiue vero in passo; relatio vero est tendentia ad terminum, vt ad aliquid purè extrinsecum, & solum per se ordinatur ad perficiendum intrinsecè subiectum illud, quod denominat relatum, & propterea debet in tali subiecto formaliter inhærere.

Quinto arguitur. Causalitas est in eo cuius est causalitas, sed actio est causalitas agentis: ergo recipitur in agente. Probatur mai. Constitutivum debet esse in eo, quod constituit; sed causali- constituit causam in actu secundo causantem: ergo causalitas debet esse in eo cuius est causalitas.

Confirmat. primo: Forma debet esse inhæsiue in subiecto, quod denominat; sed actio denominat agens, operans in actu secundo; ergo debet esse in agente.

Confirmat. secundo: Forma communicat suum effectum primarium subiecto illi, cui intrinsecè inhæret; sed actio non communicat passo suum effectum primarium: ergo non inhæret in passo, sed potius in agente. Probatur min. Effectus primarius actionis est denominare operans in actu secũdo; sed hunc effectum non communicat passo, vt per se est manifestum: ergo min. vera est.

Respondetur: negando mai. vniuersaliter sumptam, & ad probationem distinguo mai. eo modo quo cõstituit, cócedo mai. alio modo, nego mai. & concessa min. negatur conseq. Secũdum distinctionem minoris. Constitutivum namque debet esse in eo, quod constituit eo modo, quo constituit; cumque actio constituat agens in actu secundo per egressionem ab illo, inde fit, quod debet in illo esse egressiuè, vel secundum conceptum ab, necessarium tamen non est, quod in illo sit inhæsive, hoc enim est in actione peculiare, constituere videlicet operans per egressionem ab ipso operante.

Ad primam confirm. poterat negari mai. vniver-

 sa-

tivam: ergo solutio nulla est. Probatur ant. Non potest actio communicare aliquem effectum primarium, quin cõmunicet conceptum *in*; sed non potest communicare conceptum *in*, nisi per vnionem inhæsivam; quia conceptus *in* est conceptus inhærentiæ: ergo, ant. est verum. Probatur mai. Non potest actio communicare aliquem effectum primarium specificum, & proprium actionis, quin communicet conceptum differentialem, quia effectus specificus, & primarius est proprius formæ, secundum differentialem conceptum; sed non potest communicare conceptum differentialem, quin communicet conceptum *in*: ergo mai. vera est. Probatur min. Non potest communicare conceptum differentialem, quin communicet conceptum genericum, siquidem conceptus differentialis, & genericus identificantur realiter; sed conceptus genericus est conceptus *in* omni accidenti communi: ergo non potest communicare conceptum differentialem, quin communicet conceptum *in*.

Respondent plurimi: posse actionem communicare conceptum differentialem, quin communicet conceptum genericum, vel cõmunicare *in*, quia subiectum potest esse capax conceptus differentialis, & non habere capacitatem ad conceptum communem, & quando ex duplici conceptu realiter identificato, subiectum est capax vnius, & non alterius potest forma vnum, & non alterum communicare subiecto, sicut gratia habitualis Christum hominem constituit Sanctum, & non filium adoptivum, quamvis isti conceptus realiter identificentur in gratia, & idem in anima rationali, quæ vt vegetativa communicatur capillis, non tamen vt rationalis.

Hanc tamen solutionem non possumus approbare, quia implicat, aliquod subiectum esse capax gradus rationalis, qui est differentialis in homine, & non esse capax conceptus animalis, qui est conceptus genericus, & cõmunis: ergo non potest agẽs esse capax conceptus differentialis actionis, & non esse capax conceptus *in*, qui est conceptus genericus, & cõmunis, & consequenter non poterit actio communicare agenti conceptum differentialem, quin communicet conceptum *in* genericum, & communem.

Secundo impugnatur: Quia subiectum, quod non est capax habendi conceptũ communem formæ, non est etiam capax habendi cõceptum differentialem: ergo solutio tradita nulla est. Probatur antec. Bene, & ex terminis valet: subiectum non potest habere conceptum genericum: ergo non potest habere conceptum differentialem, quia in tali conseq. arguitur a superiori ad inferius negativè, quæ conseq. ex terminis, & consequenter in omni materia bona est. Vnde quod non potest esse animal, non potest etiam esse rationale, & quod non potest esse vivens, non potest etiam esse viuens sensibile: ergo subiectum quod non est capax habendi conceptum communem formæ, nõ est capax habendi conceptum differentialem. Quapropter tali solutione relicta.

Respondetur: non posse subiectum esse capax conceptus differentialis, & non esse capax conceptus communis, & consequenter non posse agens habere capacitatem ad conceptum *ab*, & differentialem actionis, & non habere capacitatem ad conceptum communem *in*, sed potius actionem debere communicare conceptum *in*, semel communicat *ab*; non tamen necessarium esse, quod actio communicet conceptum *in* per inhærentiam formalem, sed satis esse, quod communicet talem conceptum per formalem egresſionẽ, quod quidem ita contingit, quia sicut conceptus differentialis, & *ab*, est in agente egreſsivè, ita conceptus *in* egreſsivè est in agente: Vterque namque conceptus constituit speciem actionis, & ideo actio communicat agenti vtrumque conceptum egreſsivè, & cũ vtroque formaliter egreditur ab agente.

§. Vltimus.

Corolaria ex dictis.

Ex dictis in articuli discursu colligitur primo: quod quando Arist. asserit 3. de anima text. 26. actum esse in eo, cuius est actus: intelligendus est, quod sit in eo egreſsivè, non tamen quod in illo sit inhæsive, quia actio etiam est actus agentis, vt à quo, non tamen illius vt in quo. Et similiter quando D. Thom. quæst. 1. de potent. artic. 1. ad 1. affirmat: Actionẽ transeuntem esse perfectionem agentis, explicandus est

rationalem redderet illam subsistentem, & esset vnitus formaliter cum ipsa, quamvis non redderet illam personatam, qui est aliquis primarius effectus in Divina subsistentia.

Sed instabis: non esse assignabilem effectum aliquem primarium, quem actio communicet passo: ergo si solutio vera est, non poterit in passo, sed solum in agente inhærere.

Scio, responderi posse, quod vt forma sit in aliquo subiecto formaliter, sufficit illi communicare aliquem effectum secundarium, quamvis non communicet aliquẽ effectum primarium, vt cõstat in aliquibus formis, iuxta sententias probabiles Thomistarum, & si verum sit, quod si forma nullum effectum primarium, vel secundarium communicaret, non esset in subiecto formaliter; vnde si intellectio poneretur in lapide, & gratia in natura irrationali, non essent in illis formaliter, quod etiã plures affirmant de speciebus intentionalibus, quæ in aere solum materialiter inveniuntur, quia nullum effectum formalem etiam secundarium communicant. Non tamen doctrina ista necessaria est, & ideo.

Respondetur: Actionem communicare passo aliquem effectum primarium, videlicet esse actum, seu denominationem acti.

Contra tamen est: Quia denominatio acti provenit à passione formaliter: ergo non est effectus primarius actionis. Probatur antec. Denominatio acti, & passi est eadem denominatio, vt per se manifestum videtur; sed denominatio passi provenit à passione: ergo etiam ab illa provenit denominatio acti.

Respondetur tamen: negando antec. & ad probationem distinguo mai. eadem realiter, concedo mai. eadem formaliter, nego mai. & concessa min negatur cõseq. Sicut namque actio, & passio sunt idem realiter, & formaliter distinguuntur, ita denominatio acti propria actionis, & denominatio passi sunt eadem denominatio realiter; formaliter tamen diuersa est. Quæ diversitas consistit in eo, quod denominatio acti provenit ab actione, nõ solum vt recepta in passo, sed etiam vt tangente effectivè passum ipsum, & ideo provenit ab actione cum ordine ad agens; denominatio vero passi pronenit solum ab actione, tanquam a forma

de perfectione agentis, vt a quo, vel egresiue; non tamē inhæsive, & illius vt in quo.

Secundo colligitur: quod quando D. Thom. in 2. dist. 40. quæst. 1. artic. 4. respondet dicendum: *Quod cum actio sit in agente, & passio in patiente, non potest esse idem numero accidens.* Loquitur de actione immanente, non vero de transeunte formaliter, nam ibi loquitur de malitia actionis crucifigētium Christum, quæ quidem licet executivè fuerit actio transiens, imperativè tamē erat actio immanens, videlicet actus malæ voluntatis Iudæorum.

Tertio colligitur: etiam D. Thom. loqui de actione immanenti, quando 2. contra gent. cap. 9. asserit: *Quod actio quæ non est substantia agentis, inest ei, sicut accidens subiecto:* Procedebat enim ibi de intelligere, & velle, quæ in solo Deo sunt eius substantia; in creaturis vero accidentia sunt, & eodem modo quæst. 9. de pot. artic. 9. ad 6. & quæst. 8. artic. 2. vbi similia habet intelligendus est D. Thom.

In alijs vero locis, in quibus eandem doctrinam traddere videtur, solum intendit D. Thom. actionem sumptam pro relatione agentis ad passum, subiectari in agente: quod vtique verum est: quia relatio agentis fundatur supra actionem secundum conceptum *ab*; & ita recipitur in agente, cui actio conceptum illum communicat. Vel potest D. Ang. explicari, de actione secundum esse morale: nam moralitas actus exterioris tota desumitur ab actu interiori voluntatis; & ideò tota manet in agente, quamvis actio ipsa exterior physicè considerata, recipiatur in passo: quod vtique qualiter, & in quo sensu sit intelligendum, ex antecedentibus, & subsequentibus colligendum est. Et hæc de articulo isto, in præsenti textu 20. & in 3. de Anima, & in 9. Metaphysicæ ad Philosophum applicada.

QVÆSTIO II.

De infinito.

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum à parte rei posit dari aliquod infinitum in actu?

§. I.

Sensus difficultatis apperitur.

SEcundum nominis ethimologiam, illud dicitur infinitum,

quod caret termino, & fine ad differentiam finiti, quod finem, & terminum habet; potest tamen aliquid esse infinitum absolutè, quod idem est, ac esse infinitum secundum suam essentiam; sicut Deus, qui secundum suam essentiam, & in omni genere infinitus est. Potest insuper aliquid esse infinitum in genere determinato v.g. secundum magnitudinem, vt si daretur quantum infinitæ extensionis: vel secundum multitudinem, vt exercitus constans infinita hominum multitudine. Vnde infinitum diffinitur esse *Illud, cuius semper est aliquid extra accipere*: Idest in quo quacumque parte, vel perfectione assignata, adhuc tamen alia, & alia sine termino assignabilis est.

Deinde infinitum aliud est in potentia quod infinitum syncathegorematicè nominatur, illud videlicet, quod habet terminum in actu, in potentia vero terminum, & finem non habet, sicut quantitas, quæ est divisibilis in infinitum, & quacumque parte assignata, illa eadem in alias partes divisibilis est. Infinitum vero in actu, quod infinitum cathegorematicè nominatur, illud est, *quod actualiter terminum, & finem nō habet*, sicut Deus, cuius perfectio nullis clauditur terminis, sed actualiter infinita est.

De infinito ergo secundum suam essentiam in præsenti difficultas non est, sed potius supponitur, repugnare essentialiter creaturam, quæ secundum essentiam suam infinita sit, cuius ea ratio est, quia talis creatura esset ita perfecta, sicut Deus, & consequenter repugnat, sicut repugnant plures Dij.

Secundo etiam probatur; quia quæcumque creatura composita ex genere, & differentia, clauditur terminis secundum suam essentiã, videlicet per terminũ generis, & specificæ differẽtiæ, & cõsequenter limitata est secundum essentiam suam, sed implicat creatura, quæ composita non sit ex genere, & differentia: ergo implicat creatura infinita secundum suam essentiam. Probatur minor: nam in quacumque creatura eius esse distinguitur realiter ab essentia, nam solus Deus est suum esse, & ita non esse, essentialiter repugnat: ergo repugnat etiam essentialiter creatura non cõposita ex genere, & differentia, quia quotiescumque esse distinguitur ab essentia, datur etiam compositio ex gene-

ne-

nere, & differentia.

Addimus: talem creaturam fore infinitæ virtuti, sicut essentiæ infinitæ, & consequenter esset omnipotens, & posset omnia producibilia producere; ac proinde se ipsum producere posset, quod essentialiter implicat.

Sed instabis: virtus Dei simpliciter infinita est: ergo potest producere effectum simpliciter infinitum, consequenterque erit possibilis creatura simpliciter infinita, & secundum suam essentiam.

Respondetur: distinguendo consequens. Potest potentia non repugnante ex parte virtutis, concedo conseq. ex parte effectus, nego conseq. Quia licet virtus Dei, eo quod est simpliciter infinita, possit quantum est ex se effectum infinitum producere, repugnat tamen producere ipsum ex parte effectus creati, nam effectum esse infinitum simpliciter, & esse productum, vel ab alio, essentialiter implicat.

Dices: Deus producere potest creaturam perfectissimam inter omnes possibiles, sed creatura illa est infinita simpliciter, siquidem est vltimum, quod potest infinita virtus Dei, & consequenter debet esse infinita, nam virtus Dei non potest exauriri, & exercere vltimum posse in aliquo limitato, & finito: ergo potest Deus producere creaturam simpliciter infinitã. Prob. mai. Quia Deus cognoscit comprehensivè omnes creaturas possibiles, & excessum repertum inter omnes, & quænam illarum perfectissima sit, alias non cognosceret excessum perfectissimæ creaturæ, & consequenter non attingeret omnem modum possibilem, cum ille excessus modus possibilis sit: ergo potest Deus creaturam perfectissimam inter omnia possibilia producere.

Respondetur: Deum posse producere perfectissimam creaturam possibilem, sicut etiam illam cognoscere, ex quo tamen nõ infertur virtutem Divinam exauriri in aliquo finito, & limitato, quia illa creatura producta, potest etiam Deus aliam, & aliam creaturam, vsque in infinitum, licet non ita perfectam producere.

Secundo respondetur: Posse Deum cognoscere perfectissimam creaturam, non tamen posse illam creaturam designare practicè, & effective, eo quod de ratione multitudinis infinitæ est, quod in ea non possit vltima vnitas designari, sed quæcumque par-

parte assignata, alia, & alia assignabilis est.

Sed infabis: nulla est creatura inter omnes possibiles, quæ non sit producibilis à Deo: ergo potest Deus creaturam perfectissimā producere. Probatur antec. nulla est creatura inter omnes possibiles, quæ possibilis non sit: ergo nulla est, quæ non sit prodncibilis; quia creatura, quæ à Deo produci non potest, possibilis non est.

Respdndetur: distinguendo antec. producibilis in determinatè, & syncathegorematicè concedo antec. Cathegorematicè, & determinatè, nego antec & sub ea dem distinctione negatur cō sequent. Quia inter omnes creaturas possibiles nulla est non contēta in omnipotentia Diuina, & ita nulla est, quam Deus producere non posit syncathegorematicè, & in determinate in potētia; non tamen potest perfectissimam in actu, & determinatè ponere.

Dices: ergo illa non est producibilis actu, & determinatè: ergo non est possibilis.

Respondetur: distinguēdo primum consequens, determinate, & actu ex parte continentiæ, & effectus, nego consequ. ex parte modi producendi; concedo conseq. Creatura namque perfectissima est producibilis determinatè, & in actu ex parte sui, quia creatura est, & ex parte omnipotentiæ, quia in ipsa continetur; non tamen ex parte modi continendi, eo quòd omnipotentia diuina non cōtinet illam creaturam, vt producēdam ante alias creaturas, sed vt producendam omni alia creatura producta, quia est vltimum, quod potest omnipotentia Divina, & cum Deus non posit omnem aliam creaturam in actu producere, propterea quod repugnat multitudo in actu infinita, inde est, quod non posit perfectissimam creaturam ponere in actu, repugnantia proveniente ex modo, quo talis creatura in Divina omnipotentia continetur. Exemplum invenitur in secunda die, quæ absolute possibilis, & producibilis est; & tamen non potest Deus ante primam diem, secundam diem producere.

Modo autem sit.

§.

quantitatis, & consequenter quantitas figurata infinita nō est, nam infinitum terminū habere non potest.

Ad rationem tamen istam poterant respōdere cōtrarij: quātitatem de potētia absoluta posse non habere figuram, quia figura est passio quātitatis, & passio de potētia absoluta, ab essentia separabilis est; & propterea.

sub alia forma probatur secunda pars conclusionis: quia implicat quantitatem non exigere aliquam figuram, siquidem figura est proprietas rigurosa quantitatis, & non potest aliqua essentia etiam de potentia absoluta non exigere proprietates; sed quantitas, quæ figuram exigit, necessario est limitata, & finita, quando quidem figura est terminus quantitatis, & res, quæ terminum habere petit, necessario finita est: ergo implicat, dari quantitatem in extensione infinitam.

§. III.

Argumentis occurritur.

Contra conclusionem arguitur primo. Corpus habens infinitas partes quantitatis est corpus infinitum in actu; sed continuum est corpus habens infinitas partes: ergo est infinitum in actu. Probatur min. Quia si continuum non haberet infinitas partes, non esset divisibile in illas; sed continuum est divisibile in infinitas partes: nam iuxta Physilosophorum proverbium, cōtinuum est divisibile in semper divisibilia: ergo continuum habet infinitas partes.

Respondetur: distinguendo min. infinitas syncathegorematicè, & in potentia, concedo min. in actu nego min. & conseq. In continuo namque non datur infinitæ partes in actu, sed solum in potentia, quatenus virtute agentis potest continuum dividi in plures partes quarum qualibet est in potentia divisibilis in alias, & alias partes usque in infinitum, & sine termino: sicut ex materia prima possunt fieri formæ substantiales, & ex illa educi usque in infinitum; quæ tamen formæ de facto solum in potentia, in materia continentur.

Sed instabis: prædictæ partes sunt actualiter in continuo: ergo si sunt infinitæ, ipsum continuum habebit infinitas partes in actu. Probatur antec. Partes, in quas continuum est actualiter di-

visibile, sunt actualiter distinctæ, & actualiter in continuo; sed continuum est actualiter divisibile in partes prædictas: ergo prædictæ partes sunt actualiter in continuo. Min. cum conseq. tenet, & mai. similiter constat: quia continuum non potest actualiter dividi, nisi in ea, quę de facto, & actualiter habet.

Secundo instabis: continuum habet infinitas partes in potentia: ergo potest habere infinitas partes in actu, quia potentia, quæ frustranea non est, reduci potest ad actum.

Respondetur: Ad primam instantiam: negando antec. & ad probationem negatur mai. Quia continuum est actualiter divisibile in partes, solum in potẽtia distinctas, & quas solum continet in potentia; nam sicut ipsum potest actualiter diuidi; ita partes, quæ per divisionem fiunt, sunt in potentia in ipso, quod sufficit, vt possit dividi in illas; sicut materia potest actualiter recipere formam, quam ante receptionem solum cõtinet in potẽtia. Sed de his latius infra dicemus de continuo disputãtes.

Ad secundam instantiam: negatur cõseq. Quia sicut à potẽtia ad actum non valet, ita etiam nõ valet ab infinito in potẽtia ad infinitum in actu. Vnde ex quo dentur in continuo infinitæ partes in potẽtia, non infertur, quod dentur in actu.

Dices. Omnis potentia, quæ nõ est frustranea reducibilis est ad actum. Respondetur: quod est reducibilis iuxta modum effectus, nõ tamen contra talem modum, cumque modus, & essentia cõtinui sit esse divisibile in partes, quarum quaelibet manet vltra divisibilis, inde fit, quod nõ possũt omnes partes simul esse, sed solum successiuè, & syncathegorematicè possunt infinitæ partes poni: sicut dies est divisibilis in omnes horas ipsius; nõ tamen in omnes simul exissẽtes, quia omnes horas diei simul existere, est cõtra naturam, & essentiam illius.

Secundo arguitur: Linea, quæ defacto reperitur in quantitate, est infinita secũdum lõgitudinem: ergo datur infinitum secũdum magnitudinem. Probatur ant. Si daretur linea infinita secundum longitudinem, esset eiusdem speciei cum ea, quæ defacto in quantitate reperitur, siquidem illa linea esset solum divisibilis secundum

§. II.

Secunda conclusio.

Repugnat de potentia absoluta corpus in extensione infinitum.

Conclusio hæc duplicem continet partem, vnam de corpore naturali, & aliam de corpore mathematico à materia separato, & à qualitatibus sensibilibus, & quantum ad primam partem probant plurimi conclusionem. quia ad formam determinatam, accidentia determina finita, & limitata sequuntur, inter quæ accidentia quantitas invenitur; sed forma cuiuscumque corporis naturalis finita, & limitata est, alias tale corpus haberet formam substantialem infinitam, & consequenter esset infinitum secundum suam essentiam: ergo implicat corpus naturale, cuius quantitas, & extēsio infinita sit.

Hæc tamen ratio nobis probari non potest: quia D. Tho. 1. p. quæst. 7. art. 3. in corpore asserit: *Quod dato, quod corpus esset infinitum secundum magnitudinem, non tamen esset infinitum secundum essentiam, quia sua essentia, esset determinata ad speciem per formam*: ergo sentit D. Thom. infinitam magnitudinem non arguere, corpus esse infinitum secundum esse etiam, & formam.

Secundo reijcitur ratio prædicta: quia licet accidentia, quæ sequuntur ad formam finitam debeant esse limitata, sicut etiam ipsa forma; nō tamen hoc verum est de accidentibus, quæ non sequuntur ad formam, sed solum ab extrinseco principio proveniunt; nam talia accidentia cum forma commensurari non debent: ergo poterit corpus finitum secundum formam habere quātitatem infinitam, non quidem à forma dimanātem; sed potius in ipso corpore à solo Deo productam. Quapropter hac ratione relicta.

Aliter probatur conclusio: quia repugnat corpus naturale, quod moueri non possit motu aliquo naturali locali; sed corpus infinitum nō posset moueri motu aliquo naturali locali: ergo tale corpus repugnat. Probatur min. Tale corpus nō posset moueri motu recto, quia in tali motu relinquitur vna pars loci, & adquiritur alia, & illud corpus non posset vnam partem deserere, & adquirere aliam, eo quod esset infinitum, & occuparet omnem locum. Rursus; illud corpus

visibile, sunt actualiter distinctæ, & actualiter in continuo; sed continuum est actualiter divisibile in partes prædictas: ergo prædictæ partes sunt actualiter in continuo. Min. cum conseq. tenet, & mai. similiter constat: quia continuum non potest actualiter dividi, nisi in ea, quę de facto, & actualiter habet.

Secundo instabis: continuum habet infinitas partes in potentia: ergo potest habere infinitas partes in actu, quia potentia, quæ frustranea non est, reduci potest ad actum.

Respondetur: Ad primam instantiam: negando antec. & ad probationem negatur mai. Quia continuum est actualiter divisibile in partes, solum in potētia distinctas, & quas solum continet in potentia; nam sicut ipsum potest actualiter dividi; ita partes, quæ per divisionem fiunt, sunt in potentia in ipso, quod sufficit, vt possit dividi in illas; sicut materia potest actualiter recipere formam, quam ante receptionem solum cōtinet in potētia. Sed de his latius infra dicemus de continuo disputātes.

Ad secundam instantiam; negatur cōseq. Quia sicut à potētia ad actum non valet, ita etiam nō valet ab infinito in potētia ad infinitum in actu. Vnde ex quo dentur in continuo infinitæ partes in potētia, non infertur, quod dentur in actu.

Dices. Omnis potentia, quæ nō est frustranea reducibilis est ad actum. Respondetur: quod est reducibilis iuxta modum effectus; nō tamen contra talem modum, cumque modus, & essentia cōtinui sit esse divisibile in partes, quarum quælibet manet vltra divisibilis, inde fit, quod nō possūt omnes partes simul esse, sed solum successiuè, & syncathegorematicè possunt infinitæ partes poni: sicut dies est divisibilis in omnes horas ipsius; nō tamen in omnes simul existētes, quia omnes horas diei simul existere, est cōtra naturam, & essentiam illius.

Secundo arguitur: Linea, quæ defacto reperitur in quantitate, est infinita secūdum lōgitudinem: ergo datur infinitum secūdum magnitudinem. Probatur ant. Si daretur linea infinita secundum longitudinem, esset eiusdem speciei cum ea, quæ defacto in quantitate reperitur, siquidem illa linea esset solum divisibilis secundum

§. II.

Secunda conclusio.

Repugnat de potentia absoluta corpus in extensione infinitum.

Conclusio hæc duplicem continet partem, vnam de corpore naturali, & aliam de corpore mathematico à materia separato, & à qualitatibus sensibilibus, & quantum ad primam partem probant plurimi conclusionem. quia ad formam determinatam, accidentia determina finita, & limitata sequuntur, inter quæ accidentia quantitas invenitur; sed forma cuiuscumque corporis naturalis finita, & limitata est, alias tale corpus haberet formam substantialem infinitam, & consequenter esset infinitum secundum suam essentiam: ergo implicat corpus naturale, cuius quantitas, & extēsio infinita sit.

Hæc tamen ratio nobis probari non potest: quia D. Tho. 1.p. quæst.7. art.3. in corpore asserit: *Quod dato, quod corpus esset infinitum secundum magnitudinem, non tamen esset infinitum secundum essentiam, quia sua essentia, esset determinata ad speciem per formam*: ergo sentit D. Thom. infinitam magnitudinem non arguere, corpus esse infinitum secundum essentiam, & formam.

Secundo reijcitur ratio prædicta: quia licet accidentia, quæ sequuntur ad formam finitam debeant esse limitata, sicut etiam ipsa forma; nō tamen hoc verum est de accidentibus, quæ non sequuntur ad formam, sed solum ab extrinseco principio proveniunt; nam talia accidentia cum forma commensurari non debent: ergo poterit corpus finitum secundum formam habere quātitatem infinitam, non quidem à forma dimanātem; sed potius in ipso corpore à solo Deo productam. Quapropter hac ratione relicta.

Aliter probatur conclusio: quia repugnat corpus naturale, quod moueri non possit motu aliquo naturali locali; sed corpus infinitum nō posset moueri motu aliquo naturali locali: ergo tale corpus repugnat. Probatur min. Tale corpus nō posset moueri motu recto, quia in tali motu relinquitur vna pars loci, & adquiritur alia, & illud corpus non posset vnam partem deserere, & adquirere aliam, eo quod esset infinitum, & occuparet omnem locum. Rursus; illud corpus

visibile, sunt actualiter distinctæ, & actualiter in continuo; sed continuum est actualiter divisibile in partes prædictas: ergo prædictæ partes sunt actualiter in continuo. Min. cum conseq. tenet, & mai. similiter constat: quia continuum non potest actualiter dividi, nisi in ea, quę de facto, & actualiter habet.

Secundo instabis: continuum habet infinitas partes in potentia: ergo potest habere infinitas partes in actu, quia potentia, quæ frustranea non est, reduci potest ad actum.

Respondetur: Ad primam instantiam: negando antec. & ad probationem negatur mai. Quia continuum est actualiter divisibile in partes, solum in potētia distinctas, & quas solum continet in potentia; nam sicut ipsum potest actualiter diuidi; ita partes, quæ per divisionem fiunt, sunt in potentia in ipso, quod sufficit, vt possit dividi in illas; sicut materia potest actualiter recipere formam, quam ante receptionem solum cōtinet in potētia. Sed de his latius infra dicemus de continuo disputātes.

Ad secundam instantiam; negatur cōseq. Quia sicut à potētia ad actum non valet, ita etiam nō valet ab infinito in potētia ad infinitum in actu. Vnde ex quo dentur in continuo infinitæ partes in potētia, non infertur, quod dentur in actu.

Dices. Omnis potentia, quæ nō est frustranea reducibilis est ad actum. Respondetur: quod est reducibilis iuxta modum effectus; nō tamen contra talem modum, cumque modus, & essentia cōtinui sit esse divisibile in partes, quarum quælibet manet vltra divisibilis, inde fit, quod nō possūt omnes partes simul esse, sed solum successiuè, & syncathegorematicè possunt infinitæ partes poni: sicut dies est divisibilis in omnes horas ipsius; nō tamen in omnes simul existētes, quia omnes horas diei simul existere, est cōtra naturam, & essentiam illius.

Secundo arguitur: Linea, quæ de facto reperitur in quantitate, est infinita secūdum lōgitudinem: ergo datur infinitum secūdum magnitudinem. Probatur ant. Si daretur linea infinita secundum longitudinem, esset eiusdem speciei cum ea, quæ de facto in quantitate reperitur, siquidem illa linea esset solum divisibilis secundum

§. II.

Secunda conclusio.

Repugnat de potentia absoluta corpus in extensione infinitum.

CONclusio hæc duplicem continet partem, vnam de corpore naturali, & aliam de corpore mathematico à materia separato, & à qualitatibus sensibilibus, & quantum ad primam partem probant plurimi conclusionem. quia ad formam determinatam, accidentia determina finita, & limitata sequuntur, inter quæ accidentia quantitas invenitur; sed forma cuiuscumque corporis naturalis finita, & limitata est, alias tale corpus haberet formam substantialem infinitam,& consequenter esset infinitum secundum suam essentiam: ergo implicat corpus naturale, cuius quantitas,& extẽsio infinita sit.

Hæc tamen ratio nobis probari non potest: quia D. Tho. 1.p. quæst.7. art.3. in corpore asserit: *Quod dato, quod corpus esset infinitum secundum magnitudinem, non tamen esset infinitum secundum essentiam, quia sua essentia, esset determinata ad speciem per formam*: ergo sentit D. Thom. infinitam magnitudinem non arguere, corpus esse infinitum secundum esse etiam,& formam.

Secundo reijcitur ratio prædicta: quia licet accidentia, quæ sequuntur ad formam finitam debeant esse limitata, sicut etiam ipsa forma; nõ tamen hoc verum est de accidentibus,quæ non sequuntur ad formam, sed solum ab extrinseco principio proveniunt; nam talia accidentia cum forma commensurari non debent: ergo poterit corpus finitum secundum formam habere quãtitatem infinitam,non quidem à forma dimanãtem; sed potius in ipso corpore à solo Deo productam. Quapropter hac ratione relicta.

Aliter probatur conclusio: quia repugnat corpus naturale, quod moueri non possit motu aliquo naturali locali; sed corpus infinitum nõ posset moueri motu aliquo naturali locali: ergo tale corpus repugnat. Probatur min. Tale corpus nõ posset moueri motu recto, quia in tali motu relinquitur vna pars loci, & adquiritur alia, & illud corpus non posset vnam partem deserere, & adquirere aliam, eo quod esset infinitum,& occuparet omnem locum. Rursus: illud corpus

quod caret termino, & fine ad differentiam finiti, quod finem, & terminum habet; potest tamen aliquid esse infinitum absolutè, quod idem est, ac esse infinitum secundum suam essentiam; sicut Deus, qui secundum suam essentiam, & in omni genere infinitus est. Potest insuper aliquid esse infinitum in genere determinato v.g. secundum magnitudinem, vt si daretur quantum infinitæ extensionis: vel secundum multitudinem, vt exercitus constans infinita hominum multitudine. Vnde infinitum diffinitur esse *Illud, cuius semper est aliquid extra accipere*: Idest in quo quacumque parte, vel perfectione assignata, adhuc tamen alia, & alia sine termino assignabilis est.

Deinde infinitum aliud est in potentia quod infinitum syncathegorematicè nominatur, illud videlicet, quod habet terminum in actu, in potentia vero terminum, & finem non habet, sicut quantitas, quæ est divisibilis in infinitum, & quacumque parte assignata, illa eadem in alias partes divisibilis est. Infinitum vero in actu, quod infinitum cathegorematicè nominatur, illud est, *quod actualiter terminum, & finem nō habet*, sicut Deus, cuius perfectio nullis clauditur terminis, sed actualiter infinita est.

De infinito ergo secundum suam essentiam in præsenti difficultas non est, sed potius supponitur, repugnare essentialiter creaturam, quæ secundum essentiam suam infinita sit, cuius ea ratio est, quia talis creatura esset ita perfecta, sicut Deus, & consequenter repugnat, sicut repugnant plures Dij.

Secundo etiam probatur; quia quæcumque creatura composita ex genere, & differentia, clauditur terminis secundum suam essentiã, videlicet per terminũ generis, & specificæ differẽtię, & cõsequenter limitata est secundum essentiam suam, sed implicat creatura, quæ composita non sit ex genere, & differentia: ergo implicat creatura infinita secundum suam essentiam. Probatur minor: nam in quacumque creatura eius esse distinguitur realiter ab essentia, nam solus Deus est suum esse, & ita non esse, essentialiter repugnat: ergo repugnat etiam essentialiter creatura non cõposita ex genere, & differentia, quia quotiescumque esse distinguitur ab essentia, datur etiam compositio ex gene-

ne-

nere, & differentia.

Addimus: talem creaturam fore infinitæ virtuti, ſicut eſſentiæ infinitæ, & cõſequenter eſſet omnipotens, & poſſet omnia producibilia producere; ac proinde ſe ipſum producere poſſet, quod eſſentialiter implicat.

Sed inſtabis: virtus Dei ſimpliciter infinita eſt: ergo poteſt producere effectum ſimpliciter infinitum, conſequenterque erit poſsibilis creatura ſimpliciter infinita, & ſecundum ſuam eſſentiam.

Reſpondetur: diſtinguendo conſequens. Poteſt potentia non repugnante ex parte virtutis, concedo conſeq. ex parte effectus, nego conſeq. Quia licet virtus Dei, eo quod eſt ſimpliciter infinita, poſsit quantum eſt ex ſe effectum infinitum producere, repugnat tamen producere ipſum ex parte effectus creati, nam effectum eſſe infinitum ſimpliciter, & eſſe productum, vel ab alio, eſſentialiter implicat.

Dices. Deus producere poteſt creaturam perfectiſsimam inter omnes poſsibiles, ſed creatura illa eſt infinita ſimpliciter, ſiquidem eſt vltimum, quod poteſt infinita virtus Dei, & conſequenter debet eſſe infinita; nam virtus Dei non poteſt exauriri, & exercere vltimum poſſe in aliquo limitato, & finito: ergo poteſt Deus producere creaturam ſimpliciter infinitã. Prob. mai. Quia Deus cognoſcit comprehenſivè omnes creaturas poſsibiles, & exceſſum repertum inter omnes, & quænam illarum perfectiſsima ſit, alias non cognoſceret exceſſum perfectiſſimæ creaturæ, & conſequenter non attingeret omnem modum poſsibilem, cum ille exceſſus modus poſsibilis ſit: ergo poteſt Deus creaturam perfectiſsimam inter omnia poſsibilia producere.

Reſpondetur: Deum poſſe producere perfectiſsimam creaturam poſsibilem, ſicut etiam illam cognoſcere, ex quo tamen nõ infertur virtutem Divinam exauriri in aliquo finito, & limitato, quia illa creatura producta, poteſt etiam Deus aliam, & aliam creaturam, vſque in infinitum, licet non ita perfectam producere.

Secundo reſpondetur: Poſſe Deum cognoſcere perfectiſsimam creaturam, non tamen poſſe illam creaturam deſignare practicè, & effective, eo quod de ratione multitudinis infinitæ eſt, quod in ea non poſsit vltima vnitas deſignari, ſed quacunque par-

quantitatis, & consequenter quantitas figurata infinita nō est, nam infinitam terminū habere non potest.

Ad rationem tamen istam poterant respōdere cōtrarij: quātitatem de potētia absoluta posse non habere figuram, quia figura est passio quātitatis, & passio de potētia absoluta, ab essentia separabilis est, & propterea.

sub alia forma probatur secunda pars conclusionis: quia implicat quantitatem non exigere aliquam figuram, siquidem figura est proprietas rigurosa quantitatis, & non potest aliqua essentia etiam de potentia absoluta non exigere proprietates; sed quantitas, quæ figuram exigit, necessario est limitata, & finita, quandoquidem figura est terminus quantitatis, & res, quæ terminum habere petit, necessario finita est: ergo implicat, dari quantitatem in extensione infinitam.

§. III.

Argumentis occurritur.

Contra conclusionem arguitur primo. Corpus habens infinitas partes quantitatis est corpus infinitum in actu; sed continuum est corpus habens infinitas partes: ergo est infinitum in actu. Probatur min. Quia si continuum non haberet infinitas partes, non esset divisibile in illas; sed continuum est divisibile in infinitas partes: nam iuxta Phylosophorum proverbium, cōtinuum est divisibile in semper divisibilia: ergo continuum habet infinitas partes.

Respondetur: distinguendo min. infinitas syncathegorematicè, & in potentia, concedo min. in actu nego min. & conseq. In continuo namque non datur infinitæ partes in actu, sed solum in potentia, quatenus virtute agentis potest continuum dividi in plures partes quarum qualibet est in potentia divisibilis in alias, & alias partes vsque in infinitum, & sine termino: sicut ex materia prima possunt fieri formæ substantiales, & ex illa educi vsque in infinitum; quæ tamen formæ de facto solum in potentia, in materia continentur.

Sed instabis: prædictæ partes sunt actualiter in continuo: ergo si sunt infinitæ, ipsum continuum habebit infinitas partes in actu. Probatur antec. Partes, in quas continuum est actualiter di-

visibile, sunt actualiter distinctæ, & actualiter in continuo; sed continuum est actualiter divisibile in partes prædictas: ergo prædictæ partes sunt actualiter in continuo. Min. cum conseq. tenet, & mai. similiter constat: quia continuum non potest actualiter dividi, nisi in ea, quę de facto, & actualiter habet.

Secundo instabis: continuum habet infinitas partes in potentia: ergo potest habere infinitas partes in actu, quia potentia, quæ frustranea non est, reduci potest ad actum.

Respondetur: Ad primam instantiam: negando antec. & ad probationem negatur mai. Quia continuum est actualiter divisibile in partes, solum in potētia distinctas, & quas solum continet in potentia; nam sicut ipsum potest actualiter diuidi; ita partes, quæ per divisionem fiunt, sunt in potentia in ipso, quod sufficit, vt possit dividi in illas; sicut materia potest actualiter recipere formam, quam ante receptionem solum cōtinet in potētia. Sed de his latius infra dicemus de continuo disputātes.

Ad secundam instantiam: negatur cōseq. Quia sicut à potētia ad actum non valet, ita etiam nō valet ab infinito in potētia ad infinitum in actu. Vnde ex quo dentur in continuo infinitæ partes in potētia, non infertur, quod dentur in actu.

Dices. Omnis potentia, quæ nō est frustranea reducibilis est ad actum. Respondetur: quod est reducibilis iuxta modum effectus; nō tamen contra talem modum, cumque modus, & essentia cōtinui sit esse divisibile in partes, quarum quælibet manet vltra divisibilis, inde fit, quod nō possūt omnes partes simul esse, sed solum successiuè, & syncathegorematicè possunt infinitæ partes poni: sicut dies est divisibilis in omnes horas ipsius; nō tamen in omnes simul existētes, quia omnes horas diei simul existere, est cōtra naturam, & essentiam illius.

Secundo arguitur: Linea, quæ de facto reperitur in quātitate, est infinita secūdum lōgitudinem: ergo datur infinitum secūdum magnitudinem. Probatur ant. Si daretur linea infinita secundum longitudinem, esset eiusdem speciei cum ea, quæ de facto in quantitate reperitur, siquidem illa linea esset solum divisibilis secundum

§. II.

Secunda conclusio.

Repugnat de potentia absoluta corpus in extensione infinitum.

COnclusio hæc duplicem continet partem, vnam de corpore naturali, & aliam de corpore mathematico à materia separato, & à qualitatibus sensibilibus, & quantum ad primam partem probant plurimi conclusionem. quia ad formam determinatam, accidentia determina finita, & limitata sequuntur, inter quæ accidentia quantitas invenitur; sed forma cuiuscumque corporis naturalis finita, & limitata est, alias tale corpus haberet formam substantialem infinitam, & consequenter esset infinitum secundum suam essentiam: ergo implicat corpus naturale, cuius quantitas, & extēsio infinita sit.

Hæc tamen ratio nobis probari non potest: quia D. Tho. 1.p. quæst.7. art.3. in corpore asserit: *Quod dato, quod corpus esset infinitum secundum magnitudinem, non tamen esset infinitum secundum essentiam, quia sua essentia, esset determinata ad speciem per formam*: ergo sentit D. Thom. infinitam magnitudinem non arguere, corpus esse infinitum secundum essentiam, & formam.

Secundo reiicitur ratio prædicta: quia licet accidentia, quæ sequuntur ad formam finitam debeant esse limitata, sicut etiam ipsa forma; nō tamen hoc verum est de accidentibus, quæ non sequuntur ad formam, sed solum ab extrinseco principio proveniant; nam talia accidentia cum forma commensurari non debent: ergo poterit corpus finitum secundum formam habere quātitatem infinitam, non quidem à forma dimanātem; sed potius in ipso corpore à solo Deo productam. Quapropter hac ratione relicta.

Aliter probatur conclusio: quia repugnat corpus naturale, quod moueri non possit motu aliquo naturali locali, sed corpus infinitum nō posset moueri motu aliquo naturali locali: ergo tale corpus repugnat. Probatur min. Tale corpus nō posset moueri motu recto, quia in tali motu relinquitur vna pars loci, & adquiritur alia, & illud corpus non posset vnam partem deserere, & adquirere aliam, eo quod esset infinitum, & occuparet omnem locum. Rursus; illud corpus

dum longitudinem, sicut illa, quæ defacto est: ergo etiã linea, quæ defacto reperitur, secundum longitudinem infinita est, alias non esset eiusdem speciei cum altera; quia finitum, & infinitum variant essentialiter speciem.

Respondetur tamen: quod si daretur linea infinita non posset habere figuram, quæ est terminus quantitatis, & ita non esset eiusdem speciei cum linea, quæ defacto reperitur, cuius figura est proprietas.

Dices: Illa linea poneretur in prædicamento quãtitatis, in quo omnis linea collocatur: ergo esset eiusdem speciei cum ea, quæ defacto reperitur, quia omnes lineæ in prædicamento quantitatis specifice cõveniunt, eo quod linea est species athoma sub genere prædicamentali contenta.

Respondetur tamen faciendo distinguendo antec. modo repugnanti, concedo ant. modo debito, nego antec. & conseq. Quia illa linea colocaretur in prædicamẽto quãtitatis modo repugnanti, & contra naturam lineæ prædicamentalis, eo quod linea prędicamentalis exigit habere figuram, & illa linea figuram habere non posset; & ideo esset specifice diuersa à linea, quæ defacto reperitur.

Tertio arg. Virtus Dei infinita est: ergo potest producere corpus magnitudine infinitum.

Respondetur: distinguendo conse. potẽtia virtutis conced. cons. potentia facti nego conseq. Virtus namque Diuina, quantum ex se, potest producere corpus infininitæ magnitudinis; absolutè tamen non potest, quia repugnat ex parte facti, vel corporis, propter rationes allatas.

Sed dices: Tale corpus esset mobile aliquo motu locali: ergo non repugnat ex parte facti propter rationes allatas. Probatur antec. Tale corpus esset mobile secundum aliquam partem: si namque daretur v. g. canis infinitæ magnitudinis, quamvis non posset moueri secũdum se totum; posset tamen movere pedem, eo quod pes infinitus non esset: ergo tale corpus esset aliquo motu locali mobile.

Respondetur: quamcumque partem illius corporis fore infinitam, alias ex omnibus partibus non resultaret infinitum, quia finitum additum finito, non facit infinitum; & ita corpus illud non posset etiam moveri secundum aliquam partem.

tem. Modo autem sit,

§. IV.

Secunda conclusio:

Implicat à parte rei infinitum secundum multitudinem.

Conclusio hæc probatur ratione D. Th. 1 p. quæst. 7. art. 4. quia implicat à parte rei multitudo non terminata per aliquam vltimam vnitatem, sed multitudo terminata per vltimam vnitatem, finita, & limitata est: eo quod in infinito nūquam potest ad vltimum perveniri: ergo implicat à parte rei multitudo, quæ infinita sit. Probatur mai. Implicat multitudo non contenta sub aliqua specie: nam quidquid à parte rei invenitur continetur sub aliquo genere, & cō sequenter debet sub aliqua specie contineri; sed solum vltima vnitas dat speciem numero, nam numerus fit ternarius, vel quaternarius, par, vel impar, per vltimam vnitatem: ergo implicat à parte rei multitudo non terminata per vltimam vnitatem.

Secundo probatur conclusio: quidquid producitur à parte rei, cadit sub intentione determinata creantis, & producentis, nam Deus per intentionem determinatam producit; sed quod cadit sub intentione determinata, finitum, & limitatum est, siquidem ex vi talis intentionis coartatur, & finitur: ergo implicat infinita multitudo.

Addo: quod talis multitudo ex pluribus numeris finitis fieri non potest, quia finitum additum finito non facit infinitum; sed non posset etiam fieri ex pluribus infinitis: ergo implicatoria est.

Rursus addimus: multitudinem illam non posse à Deo numerari, alias in illa multitudine perveniretur ad vltimum, & consequenter infinita non esset.

Respondebis: possibilem esse multitudinem, quam Deus numerare non possit, quia si ab æterno mundum creasset, & per singulos annos, vsque modo, produxisset vnam animam rationalem, modo essent infinitæ animæ rationalis, quia incorruptibiles sunt, & ita modo perseverarent, & illas Deus numerare non posset.

Sed contra: quia Deus non posset per singulos annos ab æterno vsque modo producere vnam animam ratio-

tio-

[illegible] producerct [illegible]udinem non conten-[illegible] aliqua specie, sicut [illegible] candem rationem, [illegible]test simul omnia pos-[illegible] producere: ergo solu-[illegible]lla est.

§. V.

[illegible]rgumenta solvuntur.

CO ntra conclusionē arg. Quia non implicat multitudo non contenta sub [illegible]a specie: ergo possibilis [illegible] Probatur antec. Omnia [illegible]entia, præterita, & futu-[illegible]nt infinita multitudo, [illegible]on cōtenta sub aliqua spe-[illegible] & tamen ab æterno phy[illegible] existunt in æternitate, [illegible] 1. p. quæst. 4. & 14. com[illegible]iter nostri defendunt: er[illegible] possibilis est multitudo nō contenta sub aliqua spe-[illegible], & idem de omnibus co-[illegible]tionibus beatorum futu-[illegible] per totam æternitatem, [illegible] infinitæ sunt, & modo [illegible] æternitate existunt.

Respondetur: multitu-[illegible] existens in mensura supe-[illegible] æternitatis, concedo an[illegible] in propria mensura, nego [illegible]c. & sub eadem distin-[illegible]one, negatur conseq. Æter[illegible]s namque est infinita in [illegible]tinēdo, & mensurando, & ideo omnia, quæ mensurantur successiuè per mensuras inferiores, simul etiam & sine aliqua successione in æternitate continentur, & ab illa mensurantur. Sicut partes temporis, quæ sibi inuicem succedunt, simul *ab* æternitate mensurantur, & ita præsentia præterita, & futura, quæ sunt infinita multitudo, simul in æternitate existunt; nō tamen multitudo illorum sub aliqua vltima vnitate continetur.

Instabis: Dabilis est in æternitate multitudo, quæ sit sub aliquo genere, & nō ab aliqua specie: ergo etiam in tempore nostro dabilis erit multitudo contēta sub genere, & non sub aliqua specie; & consequenter erit dabilis infinita multitudo, quia si in æternitate non repugnat, non videtur assignabilis ratio cur in tempore repugnet. Antec. vero probatur. Quia multitudo illa ex præteritis præsentibus, & futuris, in æternitate contenta, sub genere multitudinis continetur, & non sub aliqua specie; siquidem vltimam vnitatem non habet: ergo anteced. verum est.

Respond. tamen Multitudinem illam in æternitate contentam, non esse sub

ſpecie. Cæterum etiam ſub genere non eſt: quia multitudo, in æternitate exiſtens, genus non habet.

Dices: Multitudo eſt ratio ſuperior ad multitudinē finitam, & infinitam, vt per ſe manifeſtum eſt: nam de vtraque prædicatur; ſed ſuperior non eſt, tamquam ſpecies, vel differentia: ergo tamquam ratio generica.

Dices ſecundo: in æternitate eſt dabilis multitudo, non contenta ſub aliqua ſpecie, nec ſub aliquo genere: ergo etiam in menſura inferiori poterit dari multitudo iſta.

Reſpondetur ad primam replicam: multitudinem eſſe rationem ſuperiorē analogam ad multitudinem finitam, & infinitam; ſicut menſura prædicatum analogum eſt ad menſuram infinitam, & finitam, & ita multitudini infinitæ nullum eſt aſſignabile genus.

Ad ſecundam: negatur conſeq. Quia multitudo exiſtens in propria menſura exiſtit á parte rei extra cauſam infinitam, & ita debet eſſe ſub aliquo genere, & ſub aliqua differentia propria, nam res extra cauſam infinitam per proprium genus, & per propriam differentiam conſtituitur; eo quod extra cauſas conſtituta habet propriū eſſe in ſe ipſa, quod aliud nō eſt, quam genus, & differentia.

Secundo arguitur: quia in continuo ſunt infinitę partes: ergo datur infinitum in actu ſecundum multitudinem.

Reſpondetur ſicut antea: illas partes non eſſe infinitas in actu, ſed ſolum in potentia, & admiſſo eſſe infinitas in actu.

Reſpondetur ſecundo: Illas partes non eſſe diviſas, & ſeparatas, ſed vnitas, & per eandem exiſtentiam totius exiſtentes; & ideo faciūt vnicum ens, non tamen plura entia, nec multitudinem aliquam, quæ eſt plurium, & diſcretorum agregatio.

Sed inſtabis: Poteſt Deus continuum in omnes partes dividere, & illas ad invicem ſeparare: ergo poteſt facere multitudinem infinitam in actu.

Sed negatur ant. Quia Deus facere non poteſt contra rerum eſſentiam, & eſſentia cuiuſcumque partis continui eſt, quod ſit vltra diviſibilis, & ideo nunquam poteſt Deus totum continuum ſimul, vel aliquam partem eius in omnes dividere partes.

Sed inſtabis: vnam partem

tem esse vnitam cum altera, non est de essentia partis vnius: ergo quamvis Deus quamcumque partem separet ab altera parte, non facit contra rerum essentiam.

Secundo: quidquid Deus facit, mediante causa secunda, potest facere, se solo; sed Deus quamcumque partem continui conservat, mediante vnione cum alia; ergo potest illam sine vnione conservare, & consequenter vnam ab alia dividere.

Respondetur ad primam replicam: distinguendo ant. cum altera parte determinata, concedo antec. cum hac vel illa, nego ant. & conseq. Quia licet de essentia vnius partis non sit esse vnitam cum alia determinata, est tamen de essentia cuiuscumque partis, quod sit vnita cum vna, vel alia parte, alias divisibilis non esset.

Ad secundam respondetur: Deum posse facere se solo, quidquid facit, mediante causa secunda efficiente; non tamen mediante causa formali intrinseca, & constitutiva rei, & vnio cum aliqua parte vagè est prædicatum essentiale, constitutivum cuiuscumque partis divisibilis, & extensæ existentis in continuo. Instantia similis est in rationalitate, qua mediante, constituitur homo in esse rationalis, & tamen Deus non potest, sine rationalitate facere hominem rationalem.

§. vltimus

Corollaria ex dictis.

Ex dictis in articuli discursu infertur: non posse dari à parte rei infinitum secundum intensionem: quia subiectum receptivum accidentis est finitum, & limitatum; sed in subiecto limitato non potest recipi accidens intensionis infinitæ, quia subiectum limitat formam physicè in ipso receptam, eo quod forma recipitur iuxta capacitatem subiecti finitam, & limitatam: ergo non potest dari accidens intensionis infinitæ.

Respondent contrarij: rationem bene probare de accidenti, quod recipitur in subiecto; non tamen de accidenti, quod potest Deus creare, & conservare sine aliquo subiecto.

Sed contra est: quia licet Deus possit producere, & conservare accidens sine aliquo subiecto; non tamen potest ipsum producere, & conservare sine ordine ad su-

biectum, vt potens in illo recipi, & ex illo educi; quia talis ordo est essentialis accidenti; sed accidens intensionis infinitæ non potest dicere ordinem ad subiectum finitum, & limitatum, vt potens in illo recipi, siquidem accidenti intensionis infinitæ repugnat essentialiter recipi in subiecto limitato, vt vt vidimus: ergo non potest Deus facere accidens intensionis infinitæ.

Sed instabis: Gratia habitualis Christi est infinita intensiuè: eo quod Christo concedenda est perfectissima gratia, qualis est gratia infinita: ergo non repugnat accidens intensionis infinitæ.

Respondetur: Gratiam Christi non esse infinitam in genere physico; sed solum in genere moris, quia Christo concedenda est gratia perfectissima conducens ad finem redemptionis, & ad dignitatem redimentis, qualis est gratia infinita in genere moris; non tamen gratia intensionis physicè infinitæ, quæ essentialiter implicatoria est.

D[illegible]: Gratia recipitur in potētia obedientiali animæ Christi; sed talis potentia infinita est, quia se extēdit ad omne illud, quod contradictionem non i[illegible] cat: ergo potest gratia ph[illegible] cè infinita recipi in a[illegible] Christi.

Secundo instabis: cu[illegible] naturalitate entitatiua [illegible] cti compatitur supernatura[illegible] litas gratiæ: ergo cum limitatione subiecti compa[illegible] gratiam esse infinitam, [illegible] sequenter, quamvis s[illegible] tum limitatum sit, p[illegible] gratiam infinitam reci[illegible]

Respondetur ad p[illegible] negando min. nam po[illegible] obedientialis solum e[illegible] nita syncathegorema[illegible] quia potest accipere f[illegible] syncathegorematicè i[illegible] tas, idest, non tot, quin [illegible] res, vel quarum qualib[illegible] infinita syncathegore[illegible] cè; non tamen potentia obe[illegible] diētialis est actu entita[illegible] infinita; & ideo nō potest [illegible] cipere formam intēsion[illegible] tualis infinitæ.

Ad secundam in[illegible] tiam: negatur conseq. [illegible] inter subiectum nat[illegible] le, & formam superna[illegible] turalem invenitur propo[illegible] tio, eo quod subiectum natu[illegible] rale secundum obedientia[illegible] lem potentiam, capax est supernaturalis formæ, & per ipsam perfectibile; inter subiectum vero limitatum, & formam intensionis infinitæ, nulla proportio inveni-

tur.

tur, & ita dispar est ratio. Instantia similis est in subiecto naturali, in quo recipitur forma, quæ secundum essentiam suam supernaturalis est; & tamen forma infinita secundum essentiam, non potest recipi in subiecto limitato, vt adversarij fatentur. Et hæc de artic. isto, & de 3. Physicorum in præsenti text. 15. 18. 23. 34. & alijs concommittantibus ad Philosophum applicanda.

LIBER QVARTVS.

POSSVIT quidem tempus non in sole tabernaculum, sed in tenebris domicilium, & caligine circumfusum, eo ascendit, quod caput inter nubila condit; vt ita illius intelligentiam nulla investigatio reperiret, nulla vigilantia divulgaret: Aristoteles tamen in præsenti libro noluit difficultatem temporis suo silentio obscurare, & obscuratam silere, ne si talis Doctor explicationem omitteret, alios fallentia obtineret; cui etiam loci tractatum adiunxit, qui omnia quanta cingit, & omnia corpora tangit, & dum pedibus mutatur nostris, ipsis discumbit in astris. Vt ergo possit, extensionem, & mensuram vtriusque, debilitas nostra percurrere, adsit Thomas, quem possumus, & debemus invocare, qui luminare maius Phœbus, & in æthere lampas, Ecclesiam defendit telis, & hæreticorum cõculcat agmina plantis, qui erroris etiam fugat tenebras, & simul verberat vmbras, cumque sit quæstio prima de loco.

§§§§
§§

ARTICVLVS I.

Vtrum diffinitio loci bona sit?

§. I.

Impugnatis aliquorum sententijs statuitur affirmativa conclusio.

DAri locum in rerum natura, experientia ipsa testatur, cum videamus, corpora moveri, moveri vero est mutare locum, de vno ad alterum transeundo. Locus autem duplex est alius diffinitivus, qualis est locus Angeli, qui non continet locatum, sed potiùs continetur ab illo: alius vero est locus circunscritivus, qui continet, & circunscribit locatum, qualis est locus corporis extensi, & hic etiam alius est communis, qui non immediate; sed solum mediate continet locatum, sicut cella, vel cubiculum est locus communis respectu nostri, quia continet nos, non immediate, sed mediate aere ambiente. Alius vero est locus proprius, & particularis, qui immediate continet locatum, sicut aer, qui corpora nostra immediatè circundat,

In quo tamen ratio loci constituta sit, diuersimode opinantur Authores: aliqui namque constituunt locum in quodam spatio imaginario, in quo quasi penetratiuè est locatum. V. grat. quod locus terræ est quodam spatium maginarium, quod inter terram, & aquam intercedit.

Hæc tamen sententia falsa est, quia quod non est, non potest continere locatum; sed spatium imaginarium reuera non est, sed imaginatur, esse. Ergo non potest realiter continere locatum, nec loci rationem habere.

Secundo impugnatur; quia spatium imaginarium solum habet esse imaginarium: ergo solum poterit esse locus imaginarius; non tamen verus, nam solum eo modo, quo est potest habere rationem loci.

Tertio impugnatur: nã corpus quod est in loco, habet quantitatem extensam in ordine ad locum, vt experientia textatur, & propterea Corpus Christi non est proprie in Sacramento tãquam in loco, quia ibi extẽsum non est in ordine ad locum; sed corpus non potest habere quantitatem extensam ad spatium imaginariũ, quia

quia habere quantitatem extẽsam in ordine ad spatium, est habere quantitatem simul extensam, & coniunctam cum quantitate spatij, & spatium imaginarium quantitatem nullam habet: ergo spatium imaginarium verè locus non est. Quod etiam suadetur ex eo, quod locus est aliquid reale; spatium vero imaginarium est purum nihil, & aliquid reale non est.

Alij vero locum constituunt in spatio vero, & reali immateriali tamen, quod cum corpore penetratur.

Sed hæc sententia chymerica est, quia constituit locum chymericum; nam inter terram, & aquam nullum datur spatium verum, & reale etiam immateriale: ergo sententia hæc locum chymericum ponit.

Deinde reijcitur: Quia locus continens rem corpoream, debet habere quantitatem, cui quantitas corporis coextensa sit; sed spatium immateriale quantitatem non habet: ergo non potest rem corpoream, tanquam locus continere.

Rursus: Tale spatium non potest esse substantia, vel accidens corporeum, alias illud etiam esset in alio loco eiusdem rationis, & illud in alio, vsque in infinitum; quod tamen dicendum non est.

Tandem spatium illud penetratur naturaliter cum loco, vt adversarij fatentur: ergo saltim non potest esse locus, de quo in præsenti sermo est; nam in præsenti tantum loquimur, & inquirimus de loco, qui cum corpore naturaliter penetrari non potest.

Alij autem dicunt: Locum consistere in vbi quodã intrinseco, producto per motum localem.

Sed hoc etiam falsum est, quia prius est corpus esse in loco, quam quod illud vbi resultet; vbi namque diffinitur circunscriptio passiva corporis, ex circunscriptione activa loci proveniens: ergo illud vbi nequit esse locus. Præterquamquod locus non est in locato, sed ècontra, & illud vbi recipitur in ipso corpore. Et ex this constat falsam esse alteram sententiam constituentem locum in materia, vel forma, quia quando corpus mouetur, mutat verè locum, & materiam, & formam non mutat, sed potius illas conservat, sine quibus moueri non posset.

Dices: Locus est terminus, qui per motum localem adquiritur; moueri namque est vnum locum relinquere, &

& adquirere alium ; sed solũ vbi per motum localem adquiritur : ergo habet rationẽ loci.

Respondetur : distinguendo mai. terminus extrinsecus, concedo mai. intrinsecus, nego mai. & distinguo mai. Tamquam terminus intrinsecus omitto min. tamquam extrinsecus nego min. & conseq. Quia per motum localem duplex terminus adquiritur, vnus quidem intrinsecus, qui est ipsum vbi: & alius extrinsecus, à quo corpus continetur, & solum iste secundus obtinet rationem loci.

Dices : in illo consistit locus à quo corpus denominatur locatum ; sed tale denominatur ab vbi ; ergo in vbi consistit locus.

Respondetur: Denominationem locati aliam esse intrinsecam provenientem ab vbi, à quo corpus denominatur vbicatum intrinsecè: aliam esse extrinsecam provenientem ab exteriore corpore ambiente, & solum habet rationem loci illud, à quo provenit secunda denominatio.

His igitur statutis clarissime constat: Locum consistere solum in vltima superficie corporis continentis locatum, quia locus est illud, quod continet, & ambit corpus secundum omnem partem illius, & solum hoc habet vltima superficies corporis exterioris, circundantis, quæ quidem est contigua superficiei corporis contenti, & illi æqualis, ipsamque tangit secundum omnẽ partem illius. Vnde Phylosophus in præsenti cap. 4. diffiniuit locum: *Esse vltimum corporis ambientis immobile primum*. Quæ coincidit cum diffinitione communiter assignata, videlicet: superficies vltima corporis continentis immobilis prima. Pro quo,

§. II.

Nostra Conclusio.

Diffinitio prædicta bona est.

Assignatam diffinitionem esse bonam probatur particulas explicando. *Superficies* namque ponitur loco generis non rigurosi substitutiuè, eo modo quo in diffinitione cuiuscumque concreti accidentalis subiectum ponitur loco generis, quatenus superficies est subiectum rationis formalis constituentis locum, & sicut ex corpore, & albedine resul-

sultat album, ita ex superficie, & ex ratione formali cõstitutiva loci, resultat ipse locus. Particula vero *vltima* indicat, solum vltimam superficiem corporis continentis habere rationem loci, quia sola immediate ambit corpus locatum, & adæquatur cum illo. Particula *immobilis* ponitur loco differentiæ, & excludit superficies flexibiles, & mobiles, quæ non habent rationem loci, vt superficies concaua vasis continẽtis aquam, & superficies ambientis arborem influmine fixam, quia moueri est mutare locum, & aqua in vase cõtenta, potest in vase moueri, quin superficies concava vasis mutetur, quod signũ est, superficiem vasis materialiter sumptam non esse locum formaliter, & propter rationem oppositam, superficies ambientes arborem influmine fixam rationem loci non habent: eo quod ipsę successivè moventur, & arbor non mutat locum. Solum ergo illa superficies, quæ immobilis est secundum ordinem positionis in vniuerso, & talem, vel talem distantiam ad polos mundi, & centrũ terræ obtinet rationem loci, ex qua quidem distantia tanquam ex forma, & ex ipsa superficie, vt ex subiecto resultat locus formaliter. Particula vero *prima* denotat superficiem habentem rationem loci esse immediate coniunctam cum corpore locato, & primam, quæ ad extra in ipso corpore continente reperitur.

Dices: talem superficiem primam esse æqualem corpori locato, & ita non habere rationem loci, qui cõtinet locatum, & consequenter debet esse maior, eo quod res continens debet excedere rem contentam.

Sed contra: quia licet continens vt quod debeat esse maius re contenta; hoc tamen necessarium non est in continente vt quo, & ideo corpus continens debet esse maius corpore locato, superficies vero, ratione cuius cõtinet ipsum adæquate, non debet esse maior; sed potius alteri æqualis, & cum illo commensurata: ergo solutio nulla est.

§. III.

Vnicum argumentum solvitur.

ARguitur contra diffinitionem prædictam; quia variantur superficies, loco formaliter invariato: ergo locus non potest in superficie-

cie consistere. Probatur ant. superficies aquæ ambientes arborem in flumine fixam, passim variantur; & tamen locus arboris non variatur; sed semper arbor in eodem loco manet. Ergo variantur superficies, loco formaliter invariato.

Respondetur tamen facile: distinguendo ant. variantur materialiter, concedo ant. formaliter, nego ant. & conseq. Quia superficies ambientes arborem in flumine fixam, non variantur secundum distantiam ad pollos mundi, & centrum terræ, sed potius superficies, quæ de nouo venit, succedit in eadem distantia; vnde superficies illæ solum materialiter variantur; non tamen formaliter in ratione loci, nam locus non consistit in superficie materialiter accepta, sed in illa secundum determinatam distantiam.

Sed instabis primo: si locus pro substracto consisteret in superficie, illa materialiter variata, non maneret idem numero locus, quia vnitas numerica concreti accidentalis provenit à materia, & ita variata materia, non potest idem numero manere; sed variata superficie, manet idem numero locus, vt constat in exemplo arboris iam adducto: ergo locus pro substracto non cōsistit in superficie.

Secundo instabis: si homo moueretur in navi versus occidens ad motum navis, & ipse proprio motu cū æquali velocitate se moueret ad oriens, semper maneret in eadem distantia ad polos, nam quantum navis illum retraheret, tantum ipse per motum proprium accederet, & tamen mutaret locum, siquidem vere moueretur: ergo locus non consistit in superficie secundum determinatam distantiam.

Tertio: deficiente distantia ad polos potest subsistere locus: ergo idem quod prius. Probatur antec. si Deus destrueret polos, sicut potest deficeret distantia ad illos, quia deficiente termino distantis, deficit ipsa distantia; & tamen corpus in illo casu, in eodem loco maneret: ergo deficiente distantia ad polos potest subsistere locus.

Respondetur ad primam replicam: distinguendo mai. Illa materialiter variata in ratione substracti, concedo mai. materialiter, & in esse entis, nego mai. & sub eadem distinctione minoris, negatur conseq. Quia superficies non est substractum, & materia loci, nisi vt

de-

terminata per specialem distantiam, sub qua consideratione tribuit loco numericam vnitatem, cumque distantia non variet ur, consequens fit non variari superficiem secundum rationem substracti, & quatenus præbet vnitatem numericam, & consequenter manere eundem numero locum.

Dices: Etiam distantiam variari in casu prædicto, quia distantia est respectus transcendentalis ad polos, qui respectus identificatur realiter cum superficie, & ita illa variata, variatur.

Respondetur: Distantiam variari solum in esse entis, vel secundum entitatem, non tamen formaliter, sic enim solum variatur per recessum, vel accessum ad polos.

Dices: Respectus ille ad polos variatur, sicut ipsa superficies, cum qua identificatur realiter: ergo variatur distantia secundum rationē respectus; & consequenter distantia ipsa variatur formaliter.

Respondetur: Etiam respectum variari, sicut ipsa superficies, solum tamen variatur in esse entis, & de materiali præcise; nam respectus, qui succedit connotat eundem terminum formaliter, & ita respectus ille idem formaliter est cum respectu præcedenti; proptereaque manere debet idem recessus, vel accessus corporis ad polos mundi, idem respectus, & eadem distantia formaliter, & consequenter idem locus permanebit.

Ad secundam replicam principalem negatur min. quia ille homo nō mutaret locum, nec localiter moveretur, sed in eadem distantia semper maneret ad polos, & se haberet ad modum saltantis elevando pedem post pedem in eodem loco, qui videtur motus localis, & reuera talis non est, quia nullus locus per talem motum mutatur, & adquiritur de nouo.

Ad tertiam instantiam respondetur: quod si Deus destrueret polos, non manerent veri poli; manerent tamen poli imaginarij, per ordinem ad quos attenderetur distantia, & ratio formalissima loci.

Dices: distantia realis constitutiva loci, non potest pro termino aliquid rationis habere; sed poli maginarij sunt aliquid rationis: ergo in illo eventu, non maneret distantia realis constitutiva loci.

Ii Res-

Respondetur: negando mai. Quia distantia est respectus transcendentalis, qui non intrinsecè; sed solum extrinsecè specificatur à termino, & ita distantia realis potest habere pro termino aliquid rationis, sicut ordo realis habitus logicæ habet ens rationis pro termino. Et si diceretur, quod in illo eventu non maneret locus, in præsenti diffinitus, nihil inde contra tradditam doctrinam, quæ solum de loco, qui de facto est, & per realem distantiam constituitur, procedit.

§. vltimus.

Ex dictis colligitur primo: omnia corpora corruptibilia, tã mixta, quam, elemẽta esse in loco, cum hac tamen differentia, quod mixta possunt variare locum, sicut pisces in aqua; elementa vero locum exigunt determinatum, sicut terra aquam, aqua aerem, aer ignem, ignis vero concavum lunæ, & idem de corporibus cœlestibus mobilibus dicẽdum est, quæ etiam habent locum determinatum: prima quippe sphæra cœlestis est in secunda tanquam in loco, secunda in tertia, & tertia in quarta; vsque ad vltimam sphæram; videlicet Cœlum Empyreum, quod in loco non est, quia post tale Cœlum non datur aliud corpus, in quo possit esse tanquam in loco; est tamen in potentia in loco ratione suarum partium: quia de potentia absoluta potest vna pars ab altera separari, & in alia tanquam in loco constitui.

Sed dices: ergo etiam ratione totius est in potentia in loco. Patet conseq. quia potest Deus de potentia absoluta aliquod creare corpus, in quo Cœlum Empyreum existeret tanquam in loco.

Sed negatur conseq. Quia talis potentia est valde remota, quia tale corpus de facto non est, sicut potentia blitiri ad componendam propositionem, est valde remota, eo quod blitiri de facto significationem non habet.

Dices secundo: quod in sententia Aristot. vltima sphæra est mobilis: ergo saltim secundum suas partes mutat distantiam: ergo saltim secundum partes erit in loco.

Respondetur: secundùm partes in hac sententia mutare distantiam; non tamen

men illam mutare in aliquo corpore ambiente, & continente vltimam sphęram, & hoc modo debebat mutare distantiam, vt esset in loco.

Secundo infertur ex dictis: corpora aliqua habere loca connaturalia, in quibus naturaliter quiescunt, sicut terra in aqua, lapides in centro. Ad rationem autem loci connaturalis requiritur simbolizare, & convenire in aliquibus qualitatibus, sicut terra sicca, & frigida est in aqua frigida, & humida, & aqua in aere humido, & calido, & aer in igne calido, & sicco. Ratio vero constitutiva loci naturalis formaliter, est ordo, & dispositio vniversi, iuxta corporum naturam, & ideo terra, quæ inter elementa gravior est, omnium etiam infima est, & in aqua tanquam in loco. Et sic de singulis asserendum. Et hæc de articul. isto text. 33. 39. 41. ad Philosophum applicanda.

ARTICVLVS II.

Vtrum duo corpora possint esse penetrativè in eodem loco?

§. I.

Aliqua supponuntur.

Corpora aliqua penetrari, & sic penetrata in eodem loco existere, consistit in eo, quod vtrumque corpus sit extensum in ordine ad locum, & ab vtroque auferatur impenetrabilitas, quæ est effectus secundarius quantitatis; ita vt vnum corpus intra alterum sit, & vtrumque simul ab eadem superficie loci contineatur.

Supponimus tamen: Talem penetrationem naturaliter fieri non posse, quia impenetrabilitas est effectus secundarius quantitatis: effectus vero secundarius quãtitatis, & cuiuscumque formæ connaturaliter cum illa connectitur, & ita naturaliter ab ea separari non potest.

Dices: Quod effectus secundarius potest naturaliter à forma separari, quia facere filium adoptivum est effectus secundarius gratiæ habitualis, & naturaliter sine aliquo miraculo separatur ab illa, vt patet in Christo, quē gratia non constituit filium adoptivum: ergo ratio nititur principio falso.

Respondetur: Duplicem esse effectum secundarium;

rium; alteram quidem proprium tertio modo convenientem soli formæ; non tamen semper, & in omni subiecto; sed solum in subiecto capaci, & talem effectum posse naturaliter à forma separari, sicut facere filium adoptivum, separatur à gratia, & alij effectus in subiecto incapaci separantur à forma: alium vero esse effectum secundarium proprium quarto modo convenientem soli formæ semper, & in omni subiecto, & talem esse impenetrabilitatem quantitatis; & ita naturaliter separari non posse.

Secundo instabis: duplici experientia, prima in vase cineribus pleno, in quo recipitur tanta aqua, vel parum minus, quam si cineres non haberet, quod signum est, aquam cum cineribus penetrari.

Secundo experientia est in ferro candenti, in quo in eodem loco ferri existit etiã ignis, vt ad sensum patet.

Sed hæc facilia sunt. Quia cineres sunt valde porosi, & inter illorum partes mediat aliquid, vel multum aeris, qui expellitur quando aqua recipitur, & ideo parum minus recipere potest, quam si cineres non haberet.

Ad secundam experientiam dicitur: in ferro candenti esse etiam aliquas partes porosas, à quibus expellitur aer, & introducitur ignis.

In puncto igitur principali prima sententia est negativa, cuius princeps Durand. in 4. dist. 44. quem etiã alij sequuntur. Alia Angel. Præcept. in eadem dist. quæstio 2. art. 2. quæstiunc. 3. & hæc est.

§. II.

Nostra conclusio.

De potentia absoluta possunt corpora penetrari.

Probatur conclusio nostra ratione. Ablata impenetrabilitate, possunt corpora penetrari; sed de potentia absoluta potest impenetrabilitas auferri: ergo possunt corpora penetrari. Probatur min. Impenetrabilitas est effectus secundarius quantitatis: ergo potest de absoluta potentia a quantitate separari, quia effectus secundarius non habet essentialem; sed solum connaturalem connexionem cum ipsa forma. Vnde quia extensio in ordine ad locum est effectus

tus secundarius quantitatis, in Sacramento Eucharistiæ separatur à quantitate Christi extensio prædicta, consequenterque effectus secundarius potest à forma separari de potentia absoluta. Antec. vero probatur ex his, quæ cap. de quantit. dicuntur in logica; vbi impenetrabilitas inter effectus secundarios quantitatis numeratur. Et rursus, quia impenetrabilitas sequitur ad extensionem in ordine ad locum; sed talis extensio est effectus secundarius: ergo idem, & potiori iure de impenetrabilitate dicendum.

His connotant facta, quæ in Sacra. Scriptura numerantur, in qua dicitur, nos habere Pontificem, qui penetrauit Cœlos, Iesum, & ipse natus est transeundo per vterum virginis, salva corporali integritate, & intravit Ianuis clausis ad discipulos in Emaus, & cum lapide sepulchri penetratus est.

Ad hæc respondet Durand. partes virginis fuisse dilatatas, vt exiret Christus, & ad Discipulos in Emaus introisse per fenestram.

Sed contra: quia si partes virginis dilatatæ fuerunt, non salvatur integritas virginis naturalis, sicut non salvaretur integritas mulierum in stanta innocentiæ, quia partes dilatarentur in partu. Vnde solutio Durandi frivola est, sicut etiam altera, quæ subiungitur, non est digna impugnatione. Nam vt ait Gregor. Homil. 16. Quid mirum, si clausis Ianuis post resurrectionem suam, in æternum iam victurus intravit, qui moriturus veniens, non apperto virginis vtero exiuit.

§. III.

Argumentis occurritur.

Arguitur primo. Corpus adæquatum cũ loco excludit essentialiter aliud: ergo simul esse non possunt, etiam de potentia absoluta. Probatur antec. primo. Si duo corpora essent in eodem loco simul, haberent idem *vbi*; sed idem *vbi* nequit esse in duplici corpore: ergo corpus adæquatum cum loco, essentialiter excludit aliud.

Secundo probatur antec. Locus adæquatus corpori, essentialiter excludit aliũ locum adæquatum, respectu eiusdem; vnde non potest idem corpus esse simul in duplici loco. Et vna forma substantialis essentialiter aliã excludit ab eadem materia:

ergo corpus adæquatum cũ loco, alterum etiam essentialiter excludit.

Respondetur: negando ant. & ad probationem distinguitur mai. Idem *vbi* formaliter, concedo mai. Idẽ materialiter, nego mai. & min. secundum eandem distinctionem. Quia idem vbi formaliter, materialiter tamen diversum, bene potest esse in duplici corpore, sicut etiam corpora formaliter se habent per modum vnius in ordine ad locum, & materialiter duo sunt. Argumentum autem convinceret, si non essent duo *vbi* materialiter distincta.

Ad secundam probationem antecedentis respondetur: distinguendo ant. Alium per modum alterius, vel non penetratum cum ipso, concedo antec. per modum vnius, vel cum ipso penetratum, nego antec. & conseq. sub eadem distinctione. Licet namque vnus locus essentialiter excludat alium cum ipso nõ penetratum; non tamen excludit alium locum penetratum cum ipso; & se habentẽ per modum vnius, in ordine ad continendum locatum, sicut ipsa duo corpora penetrata se habent per modum vnius formaliter ad replendum vnicum locum.

De altero exemplo latissima disparitas est: quia vna forma substantialis non potest cum altera penetrari, in ordine ad tribuendam eãdem speciem, quia forma substantialis essentialiter habet speciem communicare, & ita qualibet forma debet speciem præstare; vnde materia esset in duplici specie, quod implicat.

Sed instabis: Etiam impenetrabilitas essentialis est quantitati; ergo non poterit à quantitate separari. Probatur antec. Effectus negativus essentialis est formæ, sicut obscuritas fidei, & carentia irrationalitatis in homine; sed impenetrabilitas est effectus negativus, qui consistit in carentia alterius corporis, vel non esse illius in eodem loco. ergo quantitati essentialis est.

Respondetur: negando ant. Ad probationem distinguo mai. Effectus negativus fundatus in positivo primario, concedo mai. In positivo secundario, nego mai. & secundum eandem distinctionem minoris, negatur cõseq. Quia effectus negativus, in quo consistit impenetrabilitas fundatur in effectu secundario quantitatis in eo videlicet, quod superficies vnius corporis conti-

tuat

trat ipsum extra aliud in ordine ad locum, & ideo negatio, vel exclusio alterius quantitati essentialis non est, licet negatio fundata in effectu posítiuo primario essentialis sit, sicut in ipsa quantitate negatio extensionis in ordine ad se, & in substantia negatio entis in alio, & in homine negatio irrationalitatis, quæ fundatur in rationalitate, quæ tanquam differentia specifica, & primaria ipsum hominem constituit.

Secuudo arg. Implicat partes temporis, videlicet præteritum, & futurum, inter se penetrari, alias essent simul præteritum, & futurum, quod implicat: ergo etiam implicat duo corpora penetrari.

Respondetur: negando conseq. Quia præteritum, & futurum important essentialiter succeßionem, & carētiam præsentis, & ita penetrari non possunt, alias præteritum, & futurum essent præsentia, quod implicat. Corpora vero permanentia possunt existere simul, & ideo bene possunt penetrari.

Sed instabis: sicut impenetrabilitas est effectus secundarius quantitatis in corpore permanenti, ita est effectus secundarius quantitatis in tempore, quia effectus secundarius rationis communis solum potest esse secundarius respectu speciei, & impenetrabilitas est effectus secundarius quātitatis in communi, abstrahentis à quantitate corporis permanentis, & temporis, & aliorum: ergo si partes temporis penetrari non possunt, nec etiam poterunt duo corpora penetrari.

Respondent aliqui: impenetrabilitatem esse effectum secundarium quantitatis temporis; non tamen posse ab illa separari, eo quod tempus est ens essentialiter succeßiuum.

Hæc tamen solutio reijcitur: quia si impenetrabilitas est effectus secundarius quantitatis succeßivè, & tamen ab ea separari non potest, non erit aßignabilis ratio, cur effectus secundarius quantitatis permanētis poßit ab ea separari.

Rursus: si effectus secundarius quantitatis succeßivæ non potest ab ea separari, habebit effectus secundarius connexionem essentialiter cum forma, & nō solum connaturalem: ergo ratio, qua conclusionem probavimus, nititur principio falso. Vnde hac solutione rejecta,

Aliter reſpondetur: Impenetrabilitatem non eſſe effectum ſecundarium quantitatis in communi abſtrahentis à quantitate permanente, & a quantitate ſucceſſiva; ſed ſolum eſſe ſecundarium quantitatis permanentis; reſpectu vero quantitatis ſucceſsiuæ eſſe effectum primarium, vel in primario eſſentialiter fundatum, in ipſa videlicet differentia eſſentiali entis ſucceſsivi, quæ eſſentialiter ſimultatem excludit.

Tertio arg. Quantitas extenſa in ordine ad locum eſſentialiter importat impenetrabilitatē cum altera quātitate: ergo non poſſunt duo corpora eſſe extenſa in ordine ad locum, & ſimul eſſe penetrata. Probatur ant. Quantitas extenſa in ordine ad locum, eſſentialiter eſt extra alteram quantitatem totalem, ſicut vna pars quantitatis eſſentialiter eſt extra alteram partem: ergo quantitas extenſa in ordine ad locum importat eſſentialiter impenetrabilitatem cum altera quantitate.

Reſpondebis: de eſſentia quantitatis totalis eſſe, quod ſit extra aliam in ordine ad ſe; non tamen in ordine ad locum, & hoc erat neceſſarium, vt cum altera penetrari non poſſet.

Sed inſtabis: Quantitas extenſa in ordine ad locum eſſentialiter debet eſſe extra alterum in ordine ad locum: ergo ſolutio nulla eſt. Probatur antec. Quantitas extenſa in ordine ad locum eſſentialiter importat ſuperficiem extenſam in ordine ad locum; ſed mediante ſuperficie conſtituitur extra aliam in ordine ad locum, quia effectus formalis ſuperficiei eſt conſtituere vnam quantitatem totalem extra aliam: ergo quantitas extenſa in ordine ad locum eſſentialiter debet eſſe extra alteram in ordine ad locum.

Reſpondebis: quod cōſtituere vnam quantitatem totalem extra alteram in ordine ad locum, non eſt effectus primarius, ſed ſolum ſecundarius ſuperficiei, & ideo ab illa ſeparabilis eſt.

Sed inſtabis primo: quia quantitas extenſa in ordine ad ſe habet pro effectu primario ponere vnam partem extra aliam in ordine ad ſe: ergo quantitas extenſa in ordine ad locum habebit pro effectu primario, vnam quantitatem extra aliam ponere in ordine ad locum.

Se-

Secundo instabis: eo modo corpora sunt extensa in ordine ad locum, quo partes sunt extensæ in ordine ad se; sed implicat duas partes esse extensas in ordine ad se, & vnam extra alteram nō esse in ordine ad se: ergo implicat esse extensas in ordine ad locum, & vnam extra alteram non esse in ordine ad locum, sed cum altera penetratam.

Respondetur ad primam: negando conseq. quia vnam partem esse extra alteram in ordine ad se, est id, quod primo in quantitate intelligitur, & ideo est effectus primarius a quantitate inseparabilis: esse vero vnū corpus extra aliud non est, quod primo intelligitur in quantitate extensa in ordine ad locum, sed prius intelligitur esse commensuratam cum loco, & illi coextensam, & adæquatam, & cum ipso physicè vnitam; postea vero impenetrabilitas secundario cō sequitur.

Ad secundam replicam dicimus: quod vt duo corpora sint extensa in ordine ad locum, necessarium est, quod partes cuiuscumque corporis sint extensæ, & vna extra aliam in ordine ad locum; non tamen necessarium est, quod partes vnius corporis sint extra partes alterius, sed potius sic extensæ poterunt esse intra partes etiam extensas alterius corporis, & cum illis penetrari, ad eundem locum replendum, & ocupandum.

Ex dictis infertur primò: quod etiam partes vnius corporis possunt penetrari inter se, & omnes simul cum vnica parte propter eandem rationem, in quo eventu totum in ordine ad locum non excederet suam partem.

Secundo infertur: Impenetrabilitatem separatam à quantitate non esse radicalem, & aptitudinalem, sed solum impenetrabilitatem actualem, vel actualem expulsionem, quæ est effectus secundarius separabilis à forma. Et hęc de art. isto cum præcedentibus ad Philosophum applicanda.

ARTICVLVS III.

Vtrum idem corpus possit esse simul in duplici loco?

§. I.

Difficultas apperitur:

SEcundum fidem certum est, idem corpus posse esse in vno loco circunscriptive,

ve, & Sacramentaliter in alio, sicut corpus Christi circunscriptivè existit in Cœlo, & in hostia Sacramentaliter, & posse simul etiam Sacramentaliter esse in pluribus hostijs, fide catholica confitemur: Quapropter difficultas solum de modo circunscriptiuo: An videlicet idem corpus circunscriptivè possit esse in duplici loco simul? Et non de lege ordinaria; sed solum de potentia absoluta difficultas ista procedit, in qua parte Scotus in 4. dist. 10. quæst. 2. asserit: hoc esse possibile, & ipsi adhærent discipuli, quos etiam Suarez tom. 3. in 3. part. disp. 48. sect. 4. & plures alij sequuntur. Alij vero affirmant: Talem existentiam corporis in duplici loco implicatoriam esse: Ita Angel. Præcept. & omnes eius discipuli, & plures etiam extra scholam D. Th. cum quibus sit.

§. II.

Nostra conclusio.
Implicat idem corpus esse circunscriptivè, in duplici loco simul de potentia absoluta.

Conclusio ista est ad mentem August. lib. 10. contra faustum cap. 11. afferentem: posse Christum simul esse in cruce, & in sole, & luna, quem impugnat August. dicens impossibile esse, & loquitur de potentia absoluta, nam de lege ordinaria illud implicare, non dubitabat hæreticus.

Eandem tradit D. Thom. quodlibet. 1. artic. 22. ad 1. per ea verba: *Vnum corpus esse localiter in duobus locis implicat contradictionem*. Et quodlibet. 3. artic. 2. asserit: quod ponere vnum corpus localiter in duplici loco, est ponere, contradictoria esse simul.

Rursus etiam in 4. dist. 44. quæst. 2. art. 2. quæstiunc. 3. ad 4. ait: *Quod vnum corpus esse simul localiter in duobus locis, non potest fieri per miraculum*: Et rationem reddit infra; *Sequeretur enim, quod esset distinctum in situ*: In quibus, & similibus verbis conclusio, & rationes nostræ expresse continentur.

Ratione autem probatur modo conclusio: Quia idem corpus esse circunscriptiuè in duplici loco simul involvolvit contradictionem: ergo à Deo fieri non potest, etiam de potentia absoluta. Probatur ant. Quilibet locus in

in illo eventu esset locus adæquatus corporis, vt supponitur, & non esset adæquatus: ergo idem corpus esse circumscriptivè in duplici loco simul involuit contradictionem. Probatur antec. quantum ad secundam partem. Locus adæquatus ille est, quem corpus non excedit, sed adæquat; sed in illo eventu corpus excederet quemcumque ex illis locis: ergo nullus illorum esset corpori adæquatus. Probatur min. Corpus in illo euentu esset extra quemlibet illorum, quia non solum repleret vnum; sed etiam extra illum se extenderet, & etiam repleret alium: ergo corpus in illo eventu quemlibet illorum excederet.

Confirmat. à paritate: Natura adæquatè terminata per vnam personalitatem nō potest de potentia absoluta per alteram terminari, & quantitas adæquatè figurata non potest terminari per alteram figuram: ergo corpus existens circunscriptivè in vno loco adæquato, non potest in altero loco constitui.

Respondent contrarij: Quod tale corpus esset in vno loco secundum potentiā naturalem, & in alio simul poneretur secundum potentiam obedientialem, quam habet, vt Deus in illo, & de illo faciat, quidquid ipse voluerit, & ideo corpus esse in duplici loco adæquato non conveniret illi secundum idem, sed potius secundum diuersam potentiam, ac proinde absque vlla contradictione.

Sed contra est: Quia natura adæquatè terminata per vnam personalitatem, non potest etiam secundum potentiam obedientialem per alteram terminari, & idem de quantitate adæquatè terminata per vnam figuram: ergo corpus adæquatum cum vno loco non potest etiam secundum potentiam obedientialem in alio loco constitui.

Secundo impugnatur: Constituere corpus in loco est effectus quantitatis extensæ in ordine ad locum in genere causæ formalis, vt per se manifestum est; sed effectus, quem forma præstat in genere causæ formalis non potest ab ea procedere secundum potentiam obedientialem: ergo corpus adæquatum cum suo loco, non potest etiam secundum obedientialem potentiam in altero loco constitui. Probatur min. Potentia obedientialis est in ordine ad ea, quæ excedunt facul-

cultatem naturæ; sed effectus, quem forma præstat in genere causæ formalis non potest excedere facultatem naturalem illius: ergo nequit ab ea provenire secundum potentiam obedientialem, sed solum secundum virtutem, & potentiam naturalē, & innatam. Probatur min. Effectus formalis formæ est ipsa forma secundum suum esse naturale, & proprium communicata subiecto: ergo non potest excedere facultatem naturalem illius. Vnde quia calor vt quatuor non continet naturaliter nisi quatuor gradus caloris, nō potest etiam de potentia absoluta constituere subiectum calidum vt quinque: nec albedo vt duo potest facere album vt octo.

Respondebis: posse formam ratione potentiæ obedientialis pręstare aliquem effectum in genere causæ formalis, quia anima rationalis est in potentia obedientiali ad animandum corpus in die resurrectionis, & non in potentia naturali, alias resurrectio naturaliter esset possibilis, & tamen animatio corporis provenit ab anima rationali in genere causæ formalis. Humanitas etiam cōstituit verbum hominem in genere causæ formalis: & tamen talem effectum non præstat per virtutem sibi cōnaturalem, alias incarnatio non esset supra totum ordinem naturæ, & illius exigentiam.

Sed contra est: quia licet anima rationalis sit in potentia obedientiali ad reunionem cum corpore, non tamen est in potentia obedientiali ad animandum corpus, sed potius talem effectum præstat ratione potentiæ naturalis, quia vnione præsupposita, anima naturaliter informat corpus, & communicat illi esse; sicut etiam præsupposita vnione humanitatis cum verbo ratione suæ potentiæ, & virtutis naturalis, habet humanitas ipsum constituere hominē in genere causæ formalis; ergo nūquam verificatur, effectum, quem forma præstat in genere causæ formalis, ab ea procedere secundum obedientialem potentiam.

Secundo respondent alij ad rationem principalem, posse corpus esse simul in duplici loco ratione diversæ præsentiæ, quod contradictionem non implicat, quia esset in vno loco adæquato secundum vnam præsētiam, & secundum alteram in alio.

Hæc tamen solutio falsa est, quia implicat effectum ra-

radicatum multiplicari, non multiplicata radice, & effectum secundarium, non multiplicato primario: eo quod effectus secundarius essentialiter à primario dependet, & adæquatur cum illo; sed præsentia localis radicatur in quantitate saltim dependenter à loco, & est effectus secundarius quantitatis: ergo in eodem corpore, & eadem quantitate implicatoria est duplex præsentia localis, ratione cuius corpus posit esse in duplici loco simul.

Respondebis: non posse multiplicari præsentiam localem proveniētem à quantitate, & in illa radicatam. Cœterum in casu præsenti illa secunda præsentia non à quantitate, sed potius ab extrinseco, à Deo videlicet proveniret.

Sed contra est: illa secunda præsentia esset eiusdē speciei cum prima, & solo numero distingueretur ab ea; sed in eodem corpore, & eadem quantitate non potest esse duplex præsentia localis solo numero distincta, quia accidentia solo numero distincta non possunt esse in eodem numero subiecto: ergo repugnat illa secunda præsentia.

Addimus: præsentiam non esse id, ratione cuius corpus constituitur in loco, sed potius est quædam relatio, quæ consurgit, ex quo corpus sit in loco, & ita esse in loco præcedit ipsam præsentiam: ergo multiplicatio præsentiæ nihil conducit, vt corpus sit in duplici loco, sed antecedenter ad præsentiam debet aliquid asignari, quod non facit data solutio.

Secundo probatur conclusio: si corpus esset in duplici loco esset idem, vt supponitur, & etiam non esset idem, sed divisum à se ipso, quod est contra rationem identitatis, nam de ratione vnius est esse indivisum in se; sed hoc contradictonem involvit: ergo idem quod antea. Probatur mai. quantum ad secundam partem primo: quia tale corpus haberet diuersas positiones partium in loco: ergo esset divisum à se ipso, quia cùm vnitate reali stare non potest diversa positio partium. Antec. probatur. Tale corpus haberet diversos situs: ergo haberet diuersas positiones partium in loco, quia situs nihil aliud est, quam positio partium in loco.

Secundo probatur eadē pars mai. Tale corpus esset sibi ipsi contiguum: ergo esset à se ipso divisum, quia cō-

tigua non sunt vnum, & idē, sed potius sunt plura, quorum vltima sunt simul. Ant. probatur. Illa duo loca, in quibus corpus existeret possent esse contigua: ergo corpus existens in illis esset sibi ipsi contiguum.

Tertio probatur eadem pars. Tale corpus duplicem quantitatem haberet: ergo non esset idem, quia in eodem corpora non potest duplex quantitas numero diuersa reperiri. Antec. probatur. Tale corpus haberet duplicem extensionem in ordine ad locum, siquidem haberet duplex esse in loco, & esse in loco habetur per extensionem localem: ergo haberet etiam duplicem quantitatē, quia effectus secundarius quantitatis, qualis est extensio localis, multiplicari non potest non multiplicata forma.

Respondent contrarij: Formam esse principium vniversale respectu effectuum prouenientium ab ipsa, sicut potentia est vniuersale principium respectu suorum actuum; & ita de ratione formæ est maior vniuersalitas, & minor multiplicatio, consequenterque poterunt effectus secundarij multiplicari, non multiplicata forma.

Sed contra est: quia implicat multiplicari proprietates, non multiplicata natura: Vnde implicat in eadem anima duplex intellectus numero distinctus, & duplex potentia risiva, vel generativa in eadem natura, & idem de cæteris proprietatibus; sed effectus secundarius se habet veluti proprietas formæ: ergo implicat multiplicari effectum secundarium, non multiplicata forma.

Secundo impugnatur data solutio: quia ad salvandam vniuersalitatem formæ, sufficit formam habere plures effectus primarios, & secundarios diversæ rationis, sicut ad salvandam vniversalitatem naturæ, sufficit radicare proprietates diversas: ergo salvatur vniversalitas formæ, quamvis idem formaliter effectus secundarius multiplicari non possit, non multiplicata forma.

Tertio impugnatur: Quantitas corporis prædicti esset divisa, & discontinuata; sed quantitas discontinuata eadem esse non potest: ergo corpus illud haberet duplicem quantitatem. Probatur mai. Inter illam quantitatem vt existentem in vno loco, & existentem in alio, intercederent plura corpora per contactum positivum cum prædicta quantitate; sed inter

eandem quantitatem realiter non divisam, & discontinuatam non possunt alia corpora mediare: ergo quantitas illa esset discontinuata, & se ipsa diuersa.

Dices: Quantitatem Christi existentem in Cœlo, & in Sacramento esse realiter indivisam: & tamen inter illam vt existentem in Cœlo, & in Sacramento plura corpora mediare.

Sed contra est: quia corpora mediare, & intercedere propriè fit per physicum contactum cum altera quantitate extrema, quo modo inter quantitatem Christi existentem in Sacramento corpora mediare non possunt, eo quod quantitatem existentem in Sacramento nullum corpus tangere potest: ergo data solutio nititur principio falso.

Tertio probatur conclusio: corpus quod potest esse de potentia absoluta in duplici loco, potest esse in infinitis si essent; sed corpus potens replere infinita loca, si essent, est formaliter infinitum in ratione locabilis, eo quod erit inexhauribile in ratione locabilis, & repletivi locorum, siquidem nullo loco exhauriretur eius virtus: ergo si corpus posset esse in duplici loco esset formaliter infinitum, quod implicat. Min. cum consequente, net, & mai. probatur ex proverbio Phylosophi, quod adducit Caiet. 3. p. quæst. 25. art. 1. ad 1. quod videlicet *Vbi pluralitas differentiam non facit nec illam faceret infinitas, si adesset*: Ergo corpus, quod posset esse in duplici, vel in pluribus locis posset etiam in infinitis existere, sicut si aliqua persona creata posset existere in duplici natura, posset etiam eadem ratione in infinitis subsistere.

Respondebis: Tale corpus posse esse in infinitis locis, non quidem propria virtute, sed solum virtute divina, quod non arguit infinitatem.

Sed contra est: esse in infinitis locis petit virtutem infinitam, & quantitatem inexhauribilem in ratione locabilis: ergo non potest corpus habere virtutem à Deo, vt sit in locis infinitis, sicut non potest creatura accipere virtutem à Deo ad creandum, quia creare virtutem infinitam requirit.

Rursus effectus, qui provenit à forma in genere caussæ formalis, non potest ab illa procedere virtute divina, sed debet ab illa provenire ratione propriæ virtutis; sed constituere corpus in loco pro-

provenire à quantitate in genere causa formalis: ergo nõ potest idem corpus secundũ eandem quantitatem esse in duplici loco per divinam virtutem, & de potentia absoluta, si semel hoc evenire non potest de lege ordinaria.

Respondent alij: Corpus esse in locis infinitis non arguere infinitatem in corpore, quia corpus Christi, quantum est ex se potest esse sub infinitis speciebus absque ulla infinitate.

Sed contra est: quia licet esse in infinitis speciebus ratione diversi principij, & quando ratio formalis essendi infinitè multiplicatur, nõ arguat infinitatem; illam tamen arguit esse in infinitis locis per eandem quantitatem, & ratione eiusdem formæ; sed corpus Christi potest esse in infinitis speciebus ratione conversionis diversæ, & per principium diversum, quod infinite multiplicaretur, si corpus Christi esset sub speciebus infinitis; Corpus vero esset in locis infinitis per eandem quantitatem: ergo licet primum infinitatem non arguat, secundum tamen infinitatem importat.

Omittimus plura alia inconvenientia necessario consequuntur, qualia sunt illud corpus habere simul motus contrarios, sursum videlicet, & deorsum, rectum, & obliquum, quæ non minus implicant, quam eundem intellectum simul assentiri, & dissentiri, & eandem voluntatem amare simul, & odio habere. Et insuper illud corpus in uno loco posset esse frigidũ, & in alio calidum; in uno loco sedere, & in altero ambulare, quod est moveri, & quiescere simul, quæ contradictionem involvunt etiam de potentia absoluta.

§. III.

Argumentis contrariorum occurritur.

Contra conclusionem nostram poterat in primis argui: quod duplex corpus potest esse in eodem loco: ergo idem corpus poterit esse in duplici loco propter candẽ rationem.

Respondetur: quod sicut duplex corpus penetratum potest esse in eodem loco, quia corpora penetrata se habent per modum unius formaliter, ita propter eandem rationem idem corpus potest esse in duplici loco, dummodo loca penetrentur.

Secundo poterat argui: Quod si corpus Christi existeret circumscriptivè in Sacramento Eucharistiæ esset in duplici loco simul, in Cœlo videlicet, & in Sacramento; sed miraculum est corpus Christi non esse circunscriptive in Sacramento, & solum ibi esse modo indivisibili: ergo miraculum est idem corpus non esse circũscriptive in duplici loco.

Respondetur: distinguendo min. Miraculum est absolutè, concedo min. Ex suppositione quod circunscriptive existat in Cœlo, nego min. & conseq. Licet namque absolutè miraculum sit, corpus Christi non existere circunscriptivè in Sacramento, quia miraculum est, quantitatem privari sua extensione locali: ex suppositione tamen, quod existat in Cœlo circunscriptivè, non est miraculum, quod eodem modo non existat in alio loco, sed potius necessariũ est, & oppositum essentialiter repugnat.

Tertio poterat argui: Corpus Christi semper est in Cœlo circunscriptivè; & tamen aliquando circunscriptivè fuit etiam in terra; nam aliquando apparuit caro Sanctissima Christi localiter extensa in hostia, & aliquando etiam Apostolis Petro, & Paulo corporaliter apparuit: ergo idem corpus potest circunscriptivè in pluribus locis existere.

Respondetur tamen negando min. & ad primum 3. p. quæst. 76. artic. 8. respondet D. Thom. veram Christi carnem non posse in propria specie apparere, nisi desinat esse in Cœlo; carnem vero aliquando apparentem in hostia non esse veram carnem, sed solum carnem apparentem quantum ad colorem, & alia, quæ divina virtute formantur in medio existẽti circa hostiam. Christum etiam non in propria persona apparuisse; sed Angelum loco Christi: quod idem dicendum est de Sanctis, qui pluribus aliquando apparuisse dicuntur in loco distantissimo ab eo, in quo ipsi habitabant.

Secundo poterat dici: Christum aliquando in propria persona apparuisse, tunc tamen in Cœlo non permanere, quod inconveniens nõ est, quia quamvis Cœlum sit sedes propria, & in æternum assumpta, potest tamen Christus ipsum aliquando transeunter, & pro morula brevi relinquere.

Dices: quod si hoc ita contingeret, perturbaretur læ-

lætitia beatorum, quam habent ex visione corporis Christi, cuius præsentia pro morula brevi deficeret.

Respondetur tamen: Christum ex illo loco, in quo apparebat, posse lætificare beatos; non enim distantia localis impedire potest lætitiam beatorum, qui lumine gloriæ, vel alio lumine infuso, etiam distantia intuentur.

Quarto arg. Non multiplicata quantitate, potest multiplicari extensio localis: ergo potest idem corpus secundum eandem quantitatem existere in duplici loco. Probatur ant. primo. Invariata extensione in ordine ad se, potest variari extensio localis, quia quando quantitas rarefit occupat maiorem locum, eo quod rarefactio est extensio à maiori ad minorem locum, sicut in cera calefacta videtur; & tamen extensio in ordine ad se non variatur, alias quantitas realiter esset distincta: ergo etiam non multiplicata quātitate, potest multiplicari extensio localis.

Secundo probatur ant. Non multiplicata extensione locali, potest multiplicari præsentia localis, vt constat in corpore existente sucessivè in diversis locis, in quo multiplicatur præsentia in loco, & non multiplicatur extensio localis: ergo etiam non multiplicata quantitate, poterit multiplicari extensio localis.

Respondetur ad argumentum: negando ant. & ad primam probationem distinguo ant. variatione accidentali, & modali, concedo ant. variatione substantiali, nego ant. & conseq. Quia quando quantitas rare fit solum variatur extensio localis accidentaliter, & modaliter; eo quod partes per rarefactionem applicantur ad maiorem locum per es latitudinem, non tamen variatur extensio localis substantialiter, & entitativè: quia nulla pars de novo superadditur quantitati, & extensioni precedenti, alias rarefactio esset augmentatio formaliter.

Dices primo: variatur extensio localis accidentaliter, quin varietur quantitas, & extensio in ordine ad se: ergo poterit etiam extensio prædicta variari substantialiter, non variata quantitate.

Secundo dices: Invariata quantitate, potest esse in illa duplex extensio localis numericè distincta: ergo invariata quantitate potest extensio localis substantiali-

ter variari. Probatur antec. in eadem quantitate in varia ta dantur plures effectus spe. cifice diversi, videlicet extensio in ordine ad se, & in ordine ad locum, & impenetrabilitas: ergo poterit etiam esse duplex extensio localis distincta solum numericè.

Respondetur ad primã: negando conseq. Quia extẽsio localis substantialiter, & entitativè sumpta est effectus secundarius quantitatis, qui vt supra vidimus, variari, & multiplicari nõ potest, non multiplicata forma. Variatio vero accidentalis extensionis est effectus proveniens ab extrinseco alterante, & introducente qualitatem calidam, media qua partes formaliter rare fiunt, & ita potest extensio localis accidentaliter variari, non variata quantitate.

Ad secundum replicã: negatur secunda cõseq. Quia in eodem subiecto possunt esse plura accidentia specifice distincta: eo quod recipiuntur in illo secundum diversas virtualitates; non tamen possunt esse plura accidentia, vel extensiones locales solo numero distinctæ; quia accidentia solo numero diversa recipiuntur in subiecto secundum eandem virtualitatem, & consequenter non essent duo, sed vnum.

Rursus etiam: quia vnum principium vel forma, licet possit habere plures proprietates specificè distinctas; non tamen plures solo numero diversas, sicut eadem natura non potest radicare duplicem intellectum solo numero distinctum.

Ad secundam vero probationem antecedentis principalis respondetur: quod in illo corpore succesivè existente in pluribus locis variatur præsentia localis, non simul, sed succesivè, & ad præsentiam localem succesivè multiplicandam, necessarium non est multiplicare entitativè extensionem localem; sed satis est diverso modo locari, & multiplicari situm, & dispositionem in loco, in qua dispositione diversa relatio etiam præsentiæ ad locum distincta fundatur.

Dices: præsentia localis potest multiplicari succesivè, non multiplicata extẽsione locali: ergo etiam simul poterit multiplicari.

Sed negatur conseq. Quia præsentia localis est accidens receptum in extensione locali quantitatis, & duplex accidens solo numero distinctum potest esse succesivè, non tamen simul in eadem

dem quantitate. Quæ doctri na intelligenda est de extensione locali pro recto, & entitate, nam si loquamur de illa pro connotato, & obliquo, etiam multiplicatur successiuè, quãdo multiplicatur præsentia localis: nam duplex præsentia localis importat essentialiter esse in duplici loco successiuè, & consequenter infert duplicem extensionem localem pro cõnotato, & obliquo.

Quinto arg. locus adæquatus non excludit essentialiter alterum adæquatum; ergo potest idem numero corpus esse simul in duplici loco. Probatur ant. primo. Vnum primum principium non excludit essentialiter aliud, quia principia entis naturalis in fieri sunt tria, & in facto esse duo: ergo vnus locus adæquatus non excludit essentialiter alterum.

Secundo probatur antec. Vnum contrarium in gradu intenso non excludit alterum essentialiter in sententia asserente, duo contraria in gradibus intensis posse simul esse de potentia absoluta: ergo idem de loco dicendum.

Tertio probatur ant. vna scientia adæquatè compræhensiva non excludit aliam adæquatè comprehensiuam eiusdem obiecti: ergo idem de loco.

Quarto, vna subsistẽtia adæquata non excludit essentialiter aliam, quia natura humana Christi adæquate terminata per subsistentiam Verbi potest simul, adæquatè terminari per subsistentiã Patris, & Spiritus Sancti: ergo idem quod prius.

Quinto: vna causa adæquata non excludit essentialiter aliam, sed potest idem numero effectus procedere à duplici causa totali subordinata: ergo idem de loco.

Respondetur ad argumentum negando antec. & ad probationem distinguo antec. aliud in diverso genere, concedo antec. in eodem genere, nego ant. & conseq. Quia principia entis naturalis sunt in genere diverso privationis, principij actiui, & passivi. Omnia vero loca sunt eiusdem ordinis in ratione loci circunscriptivi, & eãdem formam locativam respiciunt, quantitatem videlicet corporis contenti.

Ad secundam probationem negatur consequent. Quia vnum contrarium non diffinitur per negationem alterius, sed solum importat illam secundario, & effectus secundarius potest à Deo supleri, vel a forma separari; locus

eus vero adæquatus essentialiter importat æqualitatē cū corpore, & negationem excessus, & ita primario dici: negationem æqualitatis cum altero loco, ipsumque essentialiter excludit.

Ad 3. respondetur: Ex duplici scientia, quarum quælibet comprehendit obiectum, vtramque esse adæquatam intensiuè; non tamen intensiuè, & extensiuè, quia in vtraque scientia est eadem virtus sufficiens ad comprehensionem obiecti: quicumque vero locus adæquatus est intensiuè, & extensiuè adæquatus, & ideo alterum essentialiter excludit. Quæ solutio amplius ex dicendis constabit.

Secundo respondetur: illam duplicem scientiam esse solum materialiter distinctam comparativè ad obiectum in ratione termini comprehensi, & alia diversitas ad comprehensionem materialiter se habet, & ita vtraque scientia se habet per modum vnius, cuius oppositum contingit in loco. Quod argumētum solvendum est à contrarijs, quia probat defacto, idē corpus posse esse in duplici loco adæquato, sicut idem obiectum comprehenditur defacto per duplicem scientiam.

Ad 4. probationem respondetur: in omni subsistentia divina esse eandem virtutem infinitam terminandi, & ita quælibet est solum intensivè adæquata; non tamen intensiuè & extensiuè; eo quod in alia subsistentia remanet etiam virtus infinita ad terminandum secundum propriam, & peculiarem rationem, sicut quia in omnibus filijs est eadem virtus ad terminandam relationem Patris, nullus illorum est terminus adæquatus intensiuè, & extensiuè, sed eadem relatio Patris simul refertur ad omnes, & quocunque deficiente, eadem relatio perseverat. Aliam solutionē dedimus supra de causa totali disputantes, quam repetere non licet.

Aliam tamen solutionem de nouo addimus: Triplicem videlicet subsistentiam posse terminare eandē naturam, quia subsistentiæ divinæ in ordine ad terminandum subordinatè concurrunt, non quidem subordinatione imperfectionis, & dependentiæ, sed processionis, & originis: eo quod Filius à Patre, & Spiritus Sanctus ab vtroque procedit.

Dices: Filius non terminat naturam humanam vt Patri subordinatus, alias etiā Pa-

Pater incarnasset, sicut quia homo producit hominem tanquam causa subordinata Deo, etiam Deus concurrit ad hominem producēdum: ergo solutio nulla est.

Respond. distinguendo antec. Patri vt terminanti, concedo antec. Patri vt notionaliter producenti, nego antec. & conseq. Licet nā que Filius defacto terminans humanitatem non subordina tur Patri, vt actualiter, & exercite terminanti; subordinatur tamen illi, vt producenti, & tanquam primo principio originis, & processionis, quæ subordinatio semper perseverat, & ideo sufficit, vt simul concurrere possint ad eandem naturam terminandam; subordinatio autem hominis ad Deum est subordinatio dependentiæ, & præmotionis, & ita Deus simul cum homine concurrere debet ad effectum pro-ducendum.

Ad 5. probationem respondetur: Quod inter causas totales subordinatas, quælibet producit effectum sub ratione diuersa, v. g. homo sub ratione hominis, & Deus sub ratione entis, & ideo mirum non est, vtramque simul concurrere; locus vero adæquatus sub omni ratione locabili est vltimus terminus, & adæquat locatum, & propterea corpus locatum nō potest extra illum locum existere, & in altero colocari. Et argumentum solvendum est à contrarijs, siquidem probat defacto: nam idem numero effectus à duplici causa totali subordinata defacto procedit.

Dices: ergo poterit etiam idem corpus à duplici loco adæquato subordinato contineri.

Respondetur: negando suppositum consequentis, videlicet quod inter loca adæquata posit subordinatio reperiri.

Sed contra: Quia locus terræ scilicet aqua subordinatur aeri, & aer igni, & sic de cæteris ergo verum est suppositum.

Respondetur: distinguendo antec. subordinatur materialiter, concedo ant. formaliter, nego antec. & conseq. Locus namque formaliter in ratione loci, & vltimi termini non subordinatur alteri, quia locus est vltima superficies immobilis prima, quod non conuenit igni respectu terræ Vnde locus terræ solum materialiter subordinatur igni.

Dices. Vltimum terminum posse alteri subordinari formaliter, & intra eandem

lis

lineam, quia intra lineam subsistentiæ absoluta subsistentia ordinatur ad relativam: ergo locus formaliter potest alteri subordinari in ratione vltimi termini.

Respondetur tamen facile: subsistentiam absolutam & relativam non esse in eadem linea, sed potius in diversa, vna absoluta, & altera relativa, & ita potest absoluta ad alteram ordinari.

Tandem arguitur fundamento, in quo sententia contraria maxime fidit: quia non repugnat idem numero corpus esse circumscriptiuè in vno loco, & Sacramentaliter, vel indivisibiliter in alio, vt constat in corpore Christi, quod existit in Cœlo circumscriptiuè, & modo indivisibili simul existit in Sacramento: ergo non repugnat idem corpus circumscriptiue esse simul in duplici loco.

Respondetur: negando conseq. Et prima ratio discriminis est: quia vt corpus sit in duplici loco circũscriptivè, requiritur, quod esse in loco, vel extensio localis multiplicetur realiter, non multiplicata quantitate, & effectum secundarium multiplicari, non multiplicata forma essentialiter repugnat; vt tamen corpus sit in vno loco circumscriptivè, & in alio Sacramentaliter non requiritur duplex extensio localis, sed ad primum sufficit quantitas cum propria extensione locali, & ad secundum sufficit etiam eadem quantitas, & conversio Sacramentalis, ratione cuius substantia panis convertitur in substantiã corporis Christi.

Secunda ratio discriminis est: quia locus circumscriptivè adæquatus essentialiter importat æqualitatem cum corpore in linea circunscriptiva, & consequenter dicit negationem excessus, & ideo corpus non potest excedere locum prædicto modo adæquatum, & in altero colocari circunscriptivè, bene tamen indivisibiliter, quia in hoc genere non erat corpus cum primo loco adæquatum.

Sed instabis: adæquatio cũm loco circunscriptivo non tollit, quod idem numero corpus eodem modo sit in altero loco: ergo solutio nulla est. Probatur ant. primo. Adæquatio accidentis cum subiecto proprio nõ tollit, vt simul sit in extraneo subiecto: ergo idem de corpore dicendum. Probatur ant. Adæquatio accidentis cum subiecto proprio non tollit, quod accidens sit si-

ne illo, sicut constat in acci-dentibus Eucharistiæ, quæ sine proprio subiecto inve-niuntur: ergo non tollit etiam, quod accidens sit in extraneo subiecto.

Secundo probatur ant. Adæquatio corporis Christi cum hac numero hostia Sa-cramentaliter, non tollit, quod simul Sacramentaliter sit in altera hostia, quia cor-pus Christi adæquatè Sacra-mentaliter est in pluribus hostijs, quæ in sacrario con tinentur, & totum in toto, totumque in qualibet parte: ergo adæquatio cum loco circunscriptivo non tollit, quod corpus eodem modo in altero loco sit.

Tertio probatur antec. Mirabilius est vnum corpus esse in vno loco circunscrip-tivè, & in alio Sacramenta-liter, quam esse in duobus circunscriptivè; sed primum non impedit adæquatio: er-go nec secundum.

Quarto: difficilius est corpus esse in vno loco cir-cunscriptivè, & cum modo connaturali, & in alio Sacra mentaliter absque modo na-turali, quam esse in duplici loco circunscriptivè, & cum duplici modo naturali: ergo si primum non impedit adæ-quatio, secundum impedire non potest.

Quinto: adæquatio cum loco circunscriptivo non tol lit corpus existere extra ta-lem locum, quia corpus Christi est circunscriptivè a-dæquatè in Cœlo, & simul est extra Cœlum in Sacra-mento Eucharistiæ: ergo adæquatio cum loco circuns criptivo non tollit, quod corpus eodem modo sit in altero loco.

Respondetur ad repli-cam: negando duo antec. prima, & ad probationem negatur conseq. Quia acci-dens non dependet essentia-liter à subiecto proprio, eo quod solum constituitur ac-cidens per ordinem ad su-biectum; non vero per exis-tentiam in illo, & ideo po-test sine proprio subiecto re-periri; ex suppositione tamen quod habeat propriū subiec-tum, non potest esse in su-biecto extraneo, quia indi-viduatur à subiecto proprio, & ita non potest in extraneo constitui, alias esset idem, & non esset idem, quod impli-cat, consequenterque cum proprio subiecto essentialiter adæquatur.

Ad secundam proba-tionem respondetur: corpus Christi solum adæquari Sa-cramentaliter cum hac nu-mero hostia intensivè, non ta men intensivè, & extensivè,

quia

quia corpus Christi ponitur in hostia ratione conversionis Sacramentalis, & in omnibus conversionibus est formaliter eadem virtus conversiva substantiæ panis in substantiam corporis Christi: quapropter quæcumque conversio, & similiter quælibet hostia est tantum intensivè adæquata respectu corporis Christi, sicut quilibet filius est tantum terminus adæquatus intensivè relationis Patris, quia in omnibus illis est eadem filiatio formaliter, eadem etiam formaliter generatio passiva, & consequenter eadem ratio terminandi.

Addimus: Corpus Christi esse Sacramentaliter in pluribus hostijs ratione diuersæ conuersionis, quod contradictionem non implicat; corpus vero esset in loco per eãdem quantitatem, & localem extensionem, & ita esset idem, & non idem.

Ad 3. probationem: negatur conseq. Quia licet sit mirabilius, minorem tamen repugnantiam importat, sicut mirabilius est, naturam humanam subsistere per triplicem subsistentiam Divinam, quam per triplicem subsistentiam creatam; & tamen primum posibile est, secundum vero essentialiter repugnat.

Ad 4. probationem: negatur mai. Quia ad primum requiritur multiplicari effectum secundarium, non multiplicato primario, quod essentialiter implicat; ad secundum vero satis est superaddi conversionem Sacramentalem, ratione cuius corpus modo indivisibili, & sine modo connaturali ponatur in hostia, virtute divina principaliter operante.

Ad 5. distinguo antec: extra talem locum Sacramẽtaliter, concedo antec. Circunscriptivè, nego antec. & conseq. Quia adæquatio circunscriptiva essentialiter importat in genere isto æqualitatem, & negationem excessus, & ita tollit, quod corpus non posit esse circunscriptive extra talem locum; non tamen quod non posit esse Sacramentaliter, quia adæquatio circunscriptiua cum loco non dicit negationem excessus in alio genere, videlicet in genere Sacramentaliter existendi.

Dices: Corpori existenti Sacramentaliter non repugnat, prout ibi, existere circunscriptiue; sed adæquatio cũ loco circunscriptiuo non tollit, quod corpus sit in alio Sacramentaliter: ergo non tollit, quod posit esse in alio

alio circunscriptivè. Minor cum conseq.tenet, & probatur mai. Corpori existenti Sacramentaliter cum sua quantitate non repugnat extensio localis, quia cui convenit forma, non potest effectus secundarius repugnare: ergo corpori Sacramentaliter existenti, non repugnat, prout ibi, existere circunscriptiuè, & coextensum cũ loco.

Respondetur tamen: quod corpori existenti Sacramentaliter provt ibi, repugnat extensio localis, nam cui convenit forma sub aliquo modo speciali, & in aliquo subiecto, potest effectus secundarius repugnare vt constat in gratia habituali, cui prout in Christo repugnat filium adoptivum constituere.

§. vltimus.

Corollaria ex dictis.

Ex dictis infertur primo: quod si quantitas panis converteretur in quantitatem corporis Christi simul cum extensione locali esset Christus in Eucharistia circunscriptiue: non tamen esset in Coelo, nec posset esse in pluribus hostiis.

Secundo infertur: quantitatem non posse constituere corpus in loco ratione potentiæ obedientialis, eo quod effectus proveniens à forma in genere causæ formalis, nõ potest ab illa ratione potentiæ obedientialis provenire, vt in art. discursu probavimus, solutiones contrariorũ impugnantes.

Dices: Formam sublunarem de potentia absoluta posse informare materiam cœlestem, quod tamen præstare non potest per potentiam naturalem, alias Cœlum posset naturaliter admittere suam formam, & consequenter esset naturaliter corruptibile; sed informatio provenit à forma in genere causæ formalis: ergo doctrina nulla est.

Respondetur: negando mai. quia forma actuare non potest materiam non contentam intra suum ambitum, nec ab illa specificatam, & materia sublunaris non specificatur à forma Cœlestis.

Secundo respondetur: Formam sublunarem semel vnitam, & applicatã materię cœlesti illam naturaliter informare, & non ratione potentiæ obedientialis, quia tamẽ nõ potest illi naturaliter ap-

applicari, propterea Cœlum naturaliter corruptibile non est.

Dices: Sicut intellectus naturaliter non potest Deũ clare, & intuitiuè videre, ita forma sublunaris non potest naturaliter materiam Cœlestem actuare; & tamen intellectus ratione potentiæ obedientialis potest elevari ad Deum intuitiuè videndum: ergo poterit etiam forma sublunaris ad materiam Cœlestem actuandam elevari.

Sed iuxta primam solutionem negatur conseq. Quia Deus clare visus continetur intra obiectum specificativum intellectus, & ideo potest intellectus ad Deum clare videndum elevari; materia vero cœlestis non specificatur à forma sublunari, nec intra illius ambitum cõtinetur, & ideo dispar est ratio.

Secunda ratio discriminis est: quia causa efficiens elevari potest in ordine ad effectum excedentem vires naturales illius, & ita eleuatur intellectus; causa vero formalis solum causat se ipsam communicando, & ideo nequit effectus præstare, quẽ non continet propria virtute, & ratione suæ naturalis potentiæ. Et hæc de art. isto cum præcedentibus simul ad Philosophum applicãda.

QVÆSTIO II.

De Vacuo.

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum corpus possit moveri per vacuum?

§. I.

Quibusdam suppositis statuitur conclusio.

IN articulo præsenti præmittendum est: Vacuum alterum esse negativum, & alterum privativum; negativum illud est, quod non continet corpus, nec illud continere valet, eo quod est purum nihil, sicut spatium imaginarium, quod est supra omnes cœlos, & erat antequam mundus fieret, aut formaretur terra, & orbis. Vacuum vero privativum non continet aliquod corpus, illud tamen continere potest, vnde communiter diffinitur: *Locus non repletus corpore*: In qua diffinitione particula illa *locus* ponitur loco generis, sicut in diffinitione cuiuscumque cõcreti accidentalis subiectum ponitur loco generis: per aliam vero particulam diffi-

guitur vacuum privativum à loco, in quo corpus actualiter continetur.

Secundo supponendum est: Vacuum privativum nō posse naturaliter, & de lege ordinaria reperiri, quia est inutile ad bonum vniuersi, vel alterius rei in vniuerso existentis, & consequenter est frustaneum, & naturaliter dari nō potest, quia Deus, & natura nihil faciunt frustra.

Respondebis: tale vacuum esse vtile ad motum, quia si vacuum non esset, nō possent corpora moueri, nisi vnum penetraretur cum alio, quod naturaliter fieri nō potest.

Sed contra est: quia vt corpora moveantur, satis est, quod partes aeris condensentur: ergo vacuum ad motum necessarium non est.

Dices: Partes aeris tantum condensari non posse, vt simul plura corpora moveantur, & vt pluvia magna v.g. de nubibus ad terram descendat.

Sed contra est: quia partes aeris rarissimæ sunt, consequenterque possunt ita cōdensari, vt plura corpora simul, & plurima alia moveantur.

Secundo probatur suppositio nostra: quia vacuum impedit bonum naturæ: ergo est contra naturam, & consequenter naturaliter dari non potest. Probatur ant. Impedit influxum Cœlorum in hæc inferiora, quod est maximum bonum naturæ, siquidem per talem influxum corpora inferiora reguntur, & conservantur: ergo impedit naturæ bonum. Probatur antec. Vt influxus cœlorum ad inferiora descendat debent corpora inferiora esse coniuncta, vel contigua cum cœlis, eo quod agens naturale non potest agere in distans, quin prius agat in propinquum; sed vacuum prædictam contiguitatem impedit, nam contigua sunt, quorum vltima sunt simul, & si mediat vacuum corpora inferiora, & superiora non erunt simul coniuncta, & vnita: ergo vacuum impedit influxum cœlorum in hæc corpora inferiora.

Addimus: Vacuum miraculosum esse, siquidem immutat totum ordinem naturæ, & dispositionem causarum secundarum, & ideo naturaliter dari non potest. Et propter eandem rationem non poterit Angelus facere tale vacuū, quia solus Deus, qui naturam condidit potest ordinem immutare naturæ. Vnde quæst. 16. de malo,

io artic. 10. affirmat D. Th. non posse Angelos mouere terram, vel elementorum ordinem immutare.

Instabis primo: contra suppositionem istam exemplis experientiæ, quorum primum est, quia si ponatur vas plenum aqua, & per omnem partem circundetur niue, congelabitur aqua, & in medio vasis remanebit aliquod vacuum, ad quod replendum non potest ingredi aer propter niuem circundantem: ergo dabitur naturaliter vacuum.

Secundum est: si dentur duæ tabulæ perfectissimè planæ, perfectissimèque coniunctæ, & vna ad æqualitatem ab altera separetur, dabitur pro aliquo instanti vacuum in aliquo spatio inter tabulas mediante, quia aer non potest tā cito ingredi, vt in eodem instanti occupet totum spatium, quod inter tabulas mediat: ergo idem quod prius.

Respondebis ad primum: tale vas rumpendum esse per debiliorem partem, ne detur vacuum in natura.

Dices: posse contingere tales partes esse æquales in grositie, & fortitudine, in quo casu nulla erit data solutio.

Respondetur: in hoc eventu authorem naturæ determinare partem illam, quæ prius rumpenda est, ne vacuum in rerum natura detur, & experientia videmus, quod quoties aqua cōgelatur in vase, si non adest locus aeri, statim rumpitur vas.

Ad secundum exemplum dicimus: in casu illius non posse naturaliter vnam tabulam ab altera separari secundum omnem partem, sed prius separabitur secundum aliquam partem, vt paulatim ingrediatur aer.

Secundo instabis: quia Angelus propria virtute potest impedire lapidem, vel aquam ascendentem ad vacuum replendum: ergo poterit naturaliter virtute Angeli dari vacuum. Probatur ant. Quia virtus aquæ, vel lapidis est corporea, & virtus Angeli est spiritualis: ergo virtus Angeli efficatior est, & consequenter poterit Angelus aquam, vel lapidem impedire.

Respondetur: virtutem Angeli non esse potentem impedire lapidem ascendentem, quia quamvis virtus lapidis, vel aquæ materialis sit, tendit primo, & per se ad vniversale bonum, & ita solum impediri poterit à Deo, qui est author boni vniversalis, à quo solo conservatur.

Instantia est in influxu, quo generans producit essētiam, & passiones, qui corporeus, & materialis est, & tamen essentia producta non potest consequutio proprietatum ab aliqua creatura impediri.

Dices: Corpora obedire Angelis in ordine ad motum localem, sicut prima part. quæst. 110. artic. 5. docet Angel. Doct. ergo motus lapidis ab Angelo poterit impediri.

Respond. distinguo antec. & in ordine ad motū tendentem ad bonum particulare, concedo antec. Si tēdat ad bonum vniversale, nego antec, & conseq. Quia motus lapidis ad replendum vacuum, tendit ad vniversale bonum, videlicet ad naturam conservandam, & ita à creatura impediri non potest.

De potentia vero absoluta posse dari vacuum privativum, certum etiam debet esse, quia Deus potest totum elementum ignis anihilare, & impedire, ne aliquod corpus ascendat ad vacuum replendum, in quo casū concavum lunæ erit locus non repletus aliquo corpore, ac proinde erit vacuum privativè. Et quidem nulla est, assignabilis ratio, cur Deus non potuerit mundum inferiorem producere, & elemē-ta non facere, in quo casu esset vacuum privatiuum. An vero, & quomodo possit corpus per tale vacuum moueri præsens difficultas est, pro qua sit.

§. II.

Prima Conclusio.

Corpus potest moveri per vacuum.

Conclusio est D. Th. quodlib. 6. artic. 3. & 4. physs. lect. 11. & 3. p. quæst. 37. art. 4. ad 2. Vbi docet corpus Christi ascendisse supra omnes Coelos, & esse extra omnem continentiam illorum; sed ascensus per motum fit: ergo corpus potest moueri per vacuum.

Secundo probatur ratione: Tale corpus potest in vacuo conservari: ergo poterit in vacuo moueri, quia si semel conservatur, non est cur per vacuum moveri non possit, & antec. probatur: Ideo corpus non posset in tali vacuo conservari, quia conservatio illius dependet ab influentia Coelorum, quæ non posset ad corpus in vacuo descendere: sed talem influentiam potest Deus se ipso supplere: ergo poterit cor-

corpus in tali vacuo conſeruari.

§. III.

Soluuntur argumenta.

Contra concluſionem iſtam arguitur primo: Quod mobile ſecundum locum eſt in potentia ad aliquid extrinſecum ſcilicet locum; ſed corpus in vacuo exiſtens non eſt in potentia ad aliquē locum; ergo localiter moueri non poteſt.

Reſpondetur: maiorem eſſe veram de mobili motu locali regulariter contingenti; non tamen de mobili motu locali, qui fieret in vacuo ex ſuppoſitione miraculi.

Secundo poterat argui: quod corpus in operari, & moveri dependet ab influentia cœlorum, quam non poſſet in vacuo recipere: ergo.

Reſpondetur: Corpus non poſſe recipere in vacuo influentiam cœlorum; poſſe tamen Deum tale corpus ſe ſolo conſeruare.

Tertio arguitur: Motus factus in vacuo non eſſet in aliqua ſpecie: ergo implicatorius eſt. Probatur anteced. Species motus ſunt ſurſum, & deorſum; ſed talis motus non eſſet ſurſum, vel deorſum, eo quod ſurſum, vel deorſum dicuntur penes ordinem ad terminum ſuperiorem, vel inferiorem, & talis terminus in vacuo non eſt: ergo motus ille non eſſet in aliqua ſpecie.

Reſpondetur: ſurſum, & deorſum eſſe ſpecies motus, qui fit inter corpora vniuerſi, quorum aliqua ſunt ſuperiora, & alia inferiora; non tamen ſurſum, & deorſum ſunt ſpecies motus abſolutè.

Dices: non eſt aſsignabilis alia ſpecies præter ſurſum, & deorſum: ergo ſi motus non eſſet in aliqua [illegible]rum, non eſſet in ali[illegible] ſpecie.

Reſpond. talem [illegible]otum eſſe in ſpecie mot[illegible] recti, vel circularis, quia [illegible] recta, vel per modum circuli fieret.

Quarto arg. vbi eſt impoſsibilis terminus motus, etiam motus impoſsibilis eſt; eo quod motus eſt via ad terminum, & ſpecificatur ab illo; ſed terminus motus in vacuo impoſsibilis eſt; ergo etiam impoſsibilis eſt motus. Probatur min. In vacuo eſt impoſsibile vbi, quod eſt terminus motus localis, [illegible] vbi eſt circumſcriptio paſsiua corporis ex circumſcriptione actiua loci proueniens, [illegible]

va-

vacuo non est locus: ergo terminus motus in vacuo impossibilis est.

Respondent venerandi PP. Carmel. in illo corpore futurum esse *vbi*, quod resultaret ex circunscriptione activa loci communis, quia corpus illud existens in vacuo privativo contineretur à loco circundante tale vacuum.

Hæc tamen solutio non videtur vera, quia corpus non continetur formaliter à loco communi, nisi mediante loco particulari formaliter continente; sicut principium vniuersale non influit, nisi mediante principio particulari; sed corpus existens in vacuo non continetur à loco particulari formaliter: ergo non continetur formaliter à loco communi, & consequenter non habebit *vbi* resultans ex circunscriptione activa loci communis.

Deinde: quia iuxta talem solutionem non poterit corpus moveri per vacuum negativum, siquidem corpus, quod esset in tali vacuo, non contineretur ab aliquo loco communi: sed hoc dicendum non est, quia corpus in quocumque vacuo esset ab intrinseco mobile, supposita propria conservatione, nec est cur hoc illi repugnet: ergo solutio nulla est; & ideo.

Aliter respondetur: Quod in illo corpore esset *vbi* non quidem regulariter contingens, sed vbi peculiare, & præsentia particularis corporis in illo spatio.

Dices: Omne *vbi* attenditur per ordinem ad aliquod punctum; sed in vacuo negativo nullum est punctũ; quia ibi nullum est corpus, & punctum semper est in aliquo corpore: ergo ibi nullum erit *vbi*, & nulla præsentia corporis.

Respondetur: quod ibi non esset punctum verum; esset tamen punctum imaginarium, & per ordinem ad ipsum haberet corpus proprium vbi, veramque præsentiam. Et instantia est, quia si Deus destrueret pollos mũdi, solum remanerent polli imaginarij: & tamen corpora vere mouerentur, & haberent verum *vbi*: ergo punctum imaginarium sufficit ad *vbi*, & ad præsentiam veram. An vero tale corpus in vacuo moveretur in tempore, vel in instanti sufficientem difficultatẽ habet: aliqui namque asserunt movendum esse in instanti, & aliter moueri non posse: alij vero dicunt in tempore mouendũ esse, cum quibus.

§. IV.

Conclusio statuitur.

Sententia hæc expressa videtur D. Thom. in præsenti lect. 12. asserentis: *Quod subst racto tempore, quod additur ex impediente, remanet tempus naturalis velocitatis*: Ergo sentit D. Thom. quod corpus in vacuo brevius, vel tardius moveretur iuxta naturalem velocitatem ipsius, & maiorem, vel minorem gravitatem.

Ratione autem probatur: quia motus habens partem post partem, & causas veræ successionis, est vere motus successivus; sed motus corporis per vacuum haberet causas veræ successionis: ergo esset successivus. Probatur min. causæ successionis sunt resistentia medij, gravitas corporis extensio quantitativa, & limitatio mouentis; sed quamvis prima causa deficeret; aliæ tamen remanerent: ergo min. vera est.

Confirm. Motus cui sit aliqua resistentia debet esse successivus; sed motui per vacuum fieret aliquando resistentia: ergo. Probatur min. Posset aliquando motus esse sursum, & corpus esse graue; sed motui sursum resisteret corpus grave per contrariam inclinationem, quæ est ad motum deorsum: ergo min. vera est.

Dices: Si corpus moveretur à Deo per vacuum moveretur in instanti, quia Divinæ virtuti infinitæ non repugnat movere corpus in vnico instanti: ergo etiam omne corpus per vacuum in instanti movetur.

Respondetur: non repugnare Deo ex parte virtutis movere corpus in instanti; repugnaret tamen ex parte corporis: eo quod implicat corpus extensum simul esse in pluribus partibus spatij imaginarij distantibus inter se.

Secundo dices: de conceptu motus successiui non est quod in tempore fiat: ergo licet motus esset successivus, non inde infertur, quod in tempore fieret. Probatur antec. Motus, qui erit in corporibus gloriosis post diem iuditij erit successivus, & tamen non erit in tempore, quia tunc non erit motus primi mobilis, à quo desumitur tempus: ergo de ratione motus successiui nō est, quod in tempore fiat.

Respondet. tamen post diem iuditij non esse futurum tem-

tempus extrinsecum desumptum à motu primi mobilis; erit tamen tempus intrinsecum, quod consistit in intrinseca duratione successiva, & in hoc tempore esset motus.

Secundo probatur conclusio: si inter terram, & lunam esset columna defixa, & reliquum spatium vacuũ, & prope columnam descenderet bipedale corpus, illud descenderet successivè: ergo motus per vacuum successivus esset. Probatur ant. primo. Quia tale corpus secundum primam medietatem prius accederet ad medietatem columnæ, quam secundum aliam, & contrarium intelligibile non est: ergo successivè descenderet.

Secundo probatur ant. tale corpus prius esset iuxta aliquas partes columnæ, & posterius iuxta alias, quia nõ posset simul esse iuxta omnes partes, & iuxta primam, & vltimam partem inter quas tanta distantia invenitur: ergo tale corpus successivè descenderet.

Addimus: corpus minimæ quantitatis, quale est corpus bipedale, non posse simul esse iuxta omnes partes corporis magni, & longissimæ columnæ.

Secundo addimus: quod ille motus eo successivus nõ esset: quia nullam invenit resistentiam, quod tamen non obest, quia motus Cœli nullam invenit resistentiam, & tamen successivus est.

Dices: motum Cœli esse successivum propter liberam voluntatem Angeli moventis Cœlum.

Sed contra est: quia Angelus movet Cœlum sicut ipsum mobile est: ergo movet illud successivè, quia secundum propriam naturam ita moveri petit: ergo Cœlum ipsum exigit successivè moveri, quamvis ad propriũ motum nullam resistentiam inveniat.

§. V.

Argumentis occurritur.

Contra conclusionem istam arguitur primo. Quia inter motum in vacuo, & motum in pleno nulla proportio invenitur, vt asserunt D. Thom. & Phylos. in præsenti text. 71. ergo motus in vacuo non successvè, sed in vnico instanti fit, si namque successivè fieret, proportionem haberet cum altero motu.

Ad hoc tamen facile respondetur: D. Thom. & Phylos. procedere ibi contra alias

aliquos asserentes, succesionem motus solum provenire posse ab spatio, vel à resistentia medij, contra quos pro inconvenienti inferunt, quod motus in vacuo esset in instanti, & nullam proportionem haberet cum motu facto per plenum.

Secundò arguitur: in motu per vacuum nullum consummitur tempus: ergo ille motus succesivus non esset. Probatur ant. primo. Si in tali motu consumeretur tempus, posset aliquod corpus esse subtilissimum, & moveri in tempore ita brevi, sicut corpus moveretur in vacuo; sed hoc dicendum non est: ergo in motu facto per vacuum nullum consummitur tempus.

Secundo probatur ant: In vacuo nulla est resistentia medij: ergo in motu per vacuum nullum consumitur tempus. Probatur conseq. vbi est minor resistentia spatij, minus consumitur temporis: ergo si in vacuo nulla est existentia, nullum consumitur tempus in motu facto per vacuum.

Respondetur ad argumentum negando antec. & ad probationem primam dicimus nullum esse inconveniens corpus, quod movetur per plenum propter sui levitatem, & subtilitatem, ita velociter moueri, sicut corpus, quod in vacuo movetur.

Ad secundam probationem antec. negatur vtraque conseq. Quia à negatione causæ non necessariæ non benè arguitur ad negationem effectus; cumque resistentia non solum proveniat à resistentia medij; sed etiam ab alijs capitibus, inde fit, quod quamvis resistentia medij deficiat, non ideò motus erit in instanti.

Dices: quia lux solis nullam invenit resistentiam, diffunditur in instanti per totum spatium: ergo si in vacuo nulla est resistentia motus erit in instanti.

Respondetur: negando conseq. quia retardatio lucis solum potest à qualitate contraria resistente provenire, cumque lux nullam habeat contrariam qualitatem, inde est, quod in instanti diffunditur: retardatio vero motus non solum provenit à resistentia, sed ab alijs supra enumeratis, quæ in vacuo perseverant.

Sed instabis: In vacuo nulla est distantia positiva: ergo motus retardari non potest. Probatur antec. Distantia positiva fit per corpus habens extensionem loca-

calem; sed in vacuo talis extensio non est: ergo nulla est positiva distantia.

Respondent aliqui: in vacuo non esse veram distantiam, sed solum distantiam fictam; illam tamen sufficientē esse, vt motus fiat in tempore.

Hæc tamen solutio falsa est: quia motus vere successiuus vere habet, partem post partem, & consequenter veram consumit distantiam; nam si veram distantiam non consumeret, verè, & realiter haberet omnes suas partes simul: ergo si in vacuo vera distantia non est, motus ipse verè successiuus non erit.

Secundo reijcitur: qualis fuerit motus, debet esse distantia pertransibilis per motum; sed motus successiuus in vacuo est vere motus realis, & realiter successiuus: ergo debet esse vera distantia, quæ per motum pertransibilis sit. Vnde tali solutione relicta.

Aliter respondetur quod in vacuo non est vera distantia positiva per contactum positivum, & positivam corporum extensionem actualiter existentem; est tamen vera distantia positiva per ordinem ad punctum imaginarium, vt antecedenter diximus, quæ distantia potest pluribus corporibus occupari, & pluribus motibus pertransiri, & motu verè successivo, vt constat in corpore existente prope columnam à Cœlo in terram per vacuum descendentem, cuius longitudo vnico instāti pertransiri non potest.

Ex dictis infertur: quod quando corpus, quod movetur per vacuum, adquirit vnum spatium, & relinquit alterum facit vacuum negativè, quatenus corpus non manet in tali spatio; non tamen facit vacuum privativè, quia nullum relinquit verum locum, & vacuum privativè est locus corpore non repletus. Et similiter quando corpus movetur per plenum, spatium, quod relinquitur, non manet vacuum, quia idem locus occupatur ab aere, vel alio corpore circunstante. Et hæc de articul. isto in præsenti text. 71. & 75. & alijs committantibus ad Phylos. applicanda.

QVÆS-

QVÆST. III.

De tempore.

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum partes temporis solum existant ratione instantis?

§. I.

Quibusdam suppositis statuitur nostra conclusio.

DAri tempus experiētia docēte cognoscimus; videmus namque aliquas res corruptibiles minorem, & alias maiorem durationem habere, & vnum motum esse tardum, & alterum velocissimum esse: motum vero esse tardum, vel velocem est consumere plus vel minus temporis, quod quidem licet etiam accipiatur pro duratione intrinseca rerum, magis tamen communiter, & proprie summitur pro duratione motus primi mobilis, qui est magis vniformis, & ita per eius durationem omnes alij motus extrinsecè mensurantur.

In primis tamen supponendum est: Tempus esse aliquid reale, quia duratio rerum corruptibilium aliquid reale est; sed tempus in duratione rerum consistit: ergo est aliquid reale. Mai. probatur. Quia res corruptibiles, & motus illarum durant realiter. Et rursus ipsæ sunt entia realia, & duratio entis realis debet esse realis, sicut duratio rei infinitæ debet infinita esse: ergo duratio rerum corruptibilium debet esse realis.

Confirmat. Quia omnes species quantitatis sunt aliquid reale, sicut ipsa ratio communis, sed tempus est species quantitatis: ergo debet esse aliquid reale.

Sed instabis primo: quia iuxta Arist. in præsenti, si nō esset anima non esset tempus: ergo tempus non est aliquid reale, quia quod in suo esse dependet ab anima, aliquid rationis est.

Secundo instabis: quia partes temporis sunt præteritum, & futurum; sed præteritum, & futurum non sunt aliquid reale, quia præteritū iam non est, & futurum nondum existit, consequenterque non habent esse à parte rei: ergo tempus non est aliquid reale.

Respondetur ad primā instantiam: quod si non esset anima non esset tempus quantum ad simultatem partium; nam tempus habet partes

res successivè à parte rei, & solum habet illas simul in anima, vel ratione animæ simul apprehendentis illas, & ita si anima non esset, tempus etiam deficeret quantum ad simultatem partium, & ita intelligendus est Div. Thom cum Arist. simul.

Secundo respondetur: Tempus esse numerum numeratum, vt explicabimus infra, cumque in actuali exercitio numerationis dependeat ab anima vt à causa efficienter numerante, inde fit, quod si non esset anima non esset tempus, sicut si non esset intellectus non esset obiectum intelligibile, & tamen obiectum intelligibile aliquid reale est, & si non esset intellectus non esset numerus, & tamen numerus est aliquid reale, & iuxta vtramque solutionem potest intelligi D. Thom. dum asserit, tempus sine anima esse imperfecte ens, quia illi deficeret extrinsecum complementum actualis videlicet, & exercita mensuratio motus, quamvis tempus realiter, & ab intrinseco habeat esse ipsius motus mensuram.

Ad secundam instantiam respondetur: quod licet præteritum iam non sit in se, & futurum nondum sit in se ipso, sunt tamen ratione instantis, ratione cuius existit; quod sufficies, vt partes reales sint, si namque reales non essent non possint etiam per istam reale continuari, & existere. Instantia est motu cœli; cuius nulla pars actualiter est in se, sed quælibet existit ratione indivisibilis, & tamen partes, & ipse motus aliquid reale sunt.

Secundo supponendum est: Tempus consistere non posse in prima sphera, vel in alio corpore mobili, quia tempus est ens essentialiter successivum; sed prima sphæra, & omnia corpora mobilia sunt aliquid permanens, & omnes partes simul habent: ergo non potest in illis consistere tempus.

Tertio supponendum est: Tempus extrinsecum cõsistens in duratione motus primi mobilis realiter entitatiue distingui à quocumque motu corporum inferiorum, quia tempus extrinsecum est idem realiter cum motu primi mobilis vt existente, & durante, vel idem realiter cum illius duratione, sed motus primi mobilis, vel duratio illius realiter entitatiuè distinguuntur à motibus inferiorem: ergo tempus extrinsecum realiter à motibus inferiorem distinguitur.

Dij

Dices: Tempus extrinsecum non identificari realiter cum motu primi mobilis, sed solum recipi in motu prædicto tanquam in proprio subiecto, ex quo non infertur, tempus esse realiter distinctum a motibus inferiorum.

Sed cōtra est: quia tempus, vt hæc solutio concedit, recipitur realiter in motu primi mobilis tanquam in subiecto proprio; sed motus corporum inferiorum non recipitur realiter in motu primi mobilis, sed potius in corporibus inferioribus, vt per se manifestum est: ergo distinguuntur realiter, quia idem accidens non potest esse receptum, & non receptum realiter in vno, & eodem subiecto.

Secundo probatur suppositio: possunt motus esse inæquales in partibus, & æquales in duratione, & tempore extrinseco: ergo tempus extrinsecum realiter à motibus inferiorum distinguitur. Probatur ant. si mobile aliquod per spatium vnius horæ percurreret vnā leucam, & aliud mobile velotius in eodem spatio duas leucas percurreret; motus illi essent inæquales in partibus, & extensione, eo quod extensio motus ab extensione spatij desumitur; & tamen tempus extrinsecum in vtroque motu consumptum esset æquale: ergo possunt motus esse inæquales in partibus, & æquales in extrinseco tempore.

Quarto supponendum est: tempus extrinsecum non esse realiter entitatiuè distinctum à motu primi mobilis vt existente, vel ab existentia illius vt intrinsece durante, quia tempus extrinsecum est intrinseca duratio motus primi mobilis; sed intrinseca duratio non distinguitur realiter ab existentia rei durantis vt continuata, & perseverante realiter: ergo tempus extrinsecum non distinguitur realiter ab existentia motus primi mobilis vt perseverante realiter. Probatur min. Quia duratio intrinseca rerum nihil aliud est, quam illarum existentia, vt continuata: ergo duratio intrinseca non distinguitur realiter ab existentia rei durantis vt perseverante realiter. Ant. probatur, seu potius explicatur. Nam si Deus rem aliquam produceret ipsamque conservaret, talis res vere duraret, quocumque alio secluso: ergo duratio intrinseca rerum nihil aliud est, quam illarum existentia vt continuata realiter.

Aliqui tamen Thomistę asserunt: durationem intrinsecam realiter saltim formaliter esse distinctam ab ipsa existentia rerum vt continuata, & perseverante realiter; eo quod duratio connotat actionem productivam vt continuatam, quam quidem actionem non connotat existentia. Et rursus: quia duratio accidit cuicumque rei creatæ realiter existenti: ergo intrinseca duratio realiter distincta est ab existentia rerum vt perseverante realiter.

Sed contra est: quia existentiam rei continuari, & realiter perseverare est idem formaliter, atque rem ipsam intrinsecè durare, & nihil aliud per intrinsecam durationem potest formaliter intelligi, nisi rei existentia vt continuata realiter: ergo duratio intrinseca non solum entitativè, verum etiam realiter formaliter distincta non est ab existentia rei vt perseverante realiter.

Ad ea vero, quæ in solutione continentur facile respondetur: durationem connotare actionem agentis vt continuatam, quam tamen non connotat existentia, ex quo solum infertur distinctio rationis inter existentiam, & illius intrinsecam durationem. Vnio namque non distinguitur etiam realiter formaliter à materia, & forma; & tamen vnio connotat actionem agentis, quam non connotat materia.

Ad secundam respondetur: cuicumque rei creatæ existenti convenire accidentaliter prædicabiliter intrinsecam durationem; non tamen prędicamentaliter, vt probavimus, sicut vnio accidentaliter tantum prædicabiliter, & non prædicamentaliter convenit materiæ, & formæ.

Tandem supponimus: optimam esse temporis definitionem in præsenti traditam ab Arist. quod videlicet sit *numerus motus secundum prius, & posterius*: Cuius diffinitionis bonitas probatur particulas explicando, quia duplex est numerus: alius qui dicitur numerus numerans sicut duo, vel tres: alius qui dicitur numerus numeratus pro re videlicet, quæ numeratur acceptus, vt cum dicimus duo homines, equi tres, vel huiusmodi alia, & prima particula huius diffinitionis scilicet *numerus* accipitur quidem non pro nume-

vero numerante, sed pro numero numerato, quia numerus numerans est quantitas discreta; sed tempus quantitas continuata est: ergo non est numerus numerans, sed numerus numeratus.

Alia vero particula *motus* comprehendit non solum motum, sed etiam rem ipsam motui, vel mutationi subiectam, eo quod tam res ista, quam motus illius per tempus formaliter mensurantur.

Obiter tamen advertendum est: quod licet numerus accipiatur in præsenti pro extrinseca mensura, quæ est motus primi mobilis, cui cum rigore competit ratio mensuræ, eo quod per ipsum omnes motus inferiorum extrinsecè mensurantur; revera tamen numerus comprehendit intrinsecam durationem, quæ licet non ita stricte, sicut extrinseca duratio, vere tamen habet rationem mensuræ.

Vltima denique particula *secundum prius, & posterius* denotat: tempus non esse numerum motus secundum partes, quam motus habet à mobili, quæ partes simul existunt, & vna prior altera non est, sed solum esse numerum motus secundum partes, quas motus habet ab spatio, quarum vna prior est, & altera posterior, non quidem in esse, sed formaliter vt per motũ attinguntur. Vnde tempus est mensura successiva, & habet omnes partes successivas.

Sed instabis contra prædictam diffinitionem: Tempus non solum est mensura motus; sed etiam quietis, & ipsius rei mutabilis, siquidem non solum motus, sed etiam ipsa quies, & res mobilis tempore durant: ergo non bene diffinitur per esse numerum motus.

Adhoc tamen responde tur: Tempus primo, & per se esse mensuram motus, ex consequenti vero esse mensuram quietis, & rei corruptibilis, quatenus quies est privatio motus, & per durationem motus cognoscitur an maior, vel minor sit duratio quietis; res etiam corruptibilis quatenus in proprium interitum tendit, & mutationi subijcitur, à tempore mensuratur, & ideo tempus solum diffinitur per esse mensuram motus.

Secundo instabis: Tempus non est mensura motus: er-

ergo non est numerus motus. Probatur antec. primo: Mensura notior est mensurato; sed tempus notius nõ est ipso motus, siquidem tempus ignotissimum est; motũ vero sensibus experimur: ergo tempus non est mensura motus.

Secundo probatur ant. Si esset mensura esset numerus numerans, vt per se patet; hoc non concedimus: ergo idem quod antea.

Tertio probatur antec. Per motum cognoscitur tẽpus, nam per motum horologij cognoscimus, quænam hora sit: ergo tempus nõ est mensura motus; sed potius ècontra motus est mensura temporis.

Respondetur ad argumentum: negando antec. & ad probationem distinguo min. Notius non est in actu signato, & quantum ad quid est, concedo min. in actu exercito, & quantum ad an est, nego min. & conseq. Licet namque temporis quidditas, & essentia difficillime cognosci posit; existentia tamen temporis facile cognoscitur, nam sensibus experimur temporis præteritionem, & fluxum rerum, quæ tempore durant, quod sufficit, vt per temporis durationem tanquam per propriam mensuram notiorem in exercitio, omnia alia mensurentur.

Dices: Quod ad mensurandum necessaria est cognitio quidditativa mensuræ; sed cognitio quidditativa temporis difficillima est: ergo tempus nequit esse vere mensura.

Respondetur: ad mensurandum sufficere cognitionem absolutam, & quantum ad an est, & quidditativam cognitionem non requiri; Agricolæ namque modio triticum mensurant; & tamen differentiam quidditativam modij totaliter ignorant.

Ad secundam probationem negatur mai. quia licet tempus sit numerus numeratus, semel tamen facta numeratione, potest intellectus assumere tempus ad motum mensurandum.

Dices: ergo ad actualem mensurationem motus concurrit tempus vt numerans: ergo non concurrit vt numerus numeratus formaliter.

Respondetur: distinguendo primum consequens, vt

exer-

exercite, & in actu secundo mensurat, concedo conseq. in esse rei, nego conseq. Tempus namque secundum se est numerus numeratus, vt enim duo homines, ita duo anni, vel mille sunt numerus numeratus; exercite tamen, & quatenus in actu secundo mensurat, est numerus numerans, secundumquod intellectus accipit vnam partem temporis in ordine ad aliã, & per illas partes sic acceptas mensurat activè motum.

Ad tertiam probationem: distinguo antec. Per motum tanquam per signum concedo antec. tanquam per mensuram, nego antec. & cõseq. Quia per motum horologij cognoscitur tempus tanquam per signum; non tanquam per mensuram ipsius. Ex quo potius infertur motum horologij à tempore mensurari, qui signum mensuratur à signato.

His ergo prælibatis maxima difficultas est in examinando, qualiter partes temporis existant. Durand. namque Illustr. Arauxo à Martinez, & Magist. Parra affirmant partes temporis existere ratione sui, & tempus habere aliquam partem præsentem fluidam, quæ transit ad statum præteritionis. Magis autem communiter negant Mag. Froylan. Thomistæ asserentes, partes temporis, non existere ratione sui, sed solum ratione instantis. Cum quibus.

§. II.

Nostra conclusio.

Partes temporis solum existunt ratione instantis indivisibilis.

Conclusio hæc expressa videtur in Phylosopho textu 105. & ibidem lect. 18. in Angelico Magist. & in 4. physic. lect. 23. asserente: quod tempus non habet esse extra animam, nisi secundum suum indivisibile. Et 1. part. quæst. 46. artic. 3. ad 3. & quæst. 66. artic. 4. ad 5. dicente: *Modo nihil est accipere in actu de tempore, nisi nunc.*

Ratione autem probatur conclusio: si aliqua pars temporis existeret ratione sui, esset etiam ratione sui præsens; sed nulla pars temporis potest esse præsens ratione sui: ergo nulla potest ratione sui existere. Probatur antec. Partes temporis sunt præteritum, & futurum: ergo nulla ratione sui potest esse præsens. Antec. probatur primo. Quia tempus solum

llum habet partes correspondentes partibus motus, sed in motu solum reperitur pars prior, & posterior, vel præterita, & futura; non tamen pars aliqua præsēs, alias tempus non solum esset numerus motus secundū prius & posterius, sed etiam secundum præsens: ergo partes etiam temporis tantum sunt præteritum, & futurum.

Confirm. si aliqua pars temporis esset præsens ratione sui, & ratione sui duraret, instantia continuativa, & terminativa illius essent præsentia, quia nullum datur continuum præsens ratione sui sine aliquo indivisibili terminativo, & alio saltim continuativo partium; sed hoc implicatorium est, aliàs darentur duo instantia temporis præsentia, & consequēter instans temporis duraret pro tempore præsenti, & nō solum pro vnico instanti: ergo nulla pars temporis ratione sui potest esse præsens.

Secundo probatur conclusio: repugnat essentialiter partes entis successivi existere ratione sui; sed tempus est ens successivum: ergo implicat, quod partes tēporis ratione sui existant. Probatur mai. Si aliqua pars entis successivi existeret ratione sui, partes illius partis existerent simul; sed implicat partes entis successiui existere simul, quia ens successivum habet partes essentialiter sibi succedentes, & solum priores, & posteriores ad differentiam entis permanentis, quod habet suas partes simul: ergo implicat partes entis successiui existere ratione sui. Probatur mai. Quia existente toto, existunt illius partes; eo quod totum nihil aliud est præter partes simul sumptas, & vnitas; sed quælibet pars entis successivi est composita ex alijs partibus, & divisibilis actualiter in plures partes: ergo si aliqua pars entis successivi existeret ratione sui, partes illius partis existerent simul.

Respondent contrarij primo. Quod licet ens successivum non possit habere omnes suas partes simul existentes ratione sui; non tamen illi repugnat habere aliquam partem præsentem, quæ ratione sui existat.

Sed contra est: Quia si aliqua pars ratione sui existeret haberet simul omnes partes, ex quibus actualiter componitur, & in quas est divisibilis: ergo haberet omnes suas partes simul.

Secundo impugnatur ex concessis à contrarijs: quia namque tempus essen-

tialiter est successivum, non potest habere omnes suas partes simul; sed quælibet etiam pars temporis essentialiter est tempus, & totum successivum: ergo suas partes simul habere non potest.

Respondet Mag. Parra: Partes temporis posse etiam esse præsentes ratione sui, quia motus est aliquid successivum, & tamen motus habet partes ratione sui præsentes.

Sed contra est: quia si motus haberet partes ratione sui præsentes, non haberet partes essentialiter succedentes, & consequenter non esset ens successivum: ergo solutio nulla est, cui consonat Doct. Angel. opusc. 44. cap. 1. dicens: *Si ergo aliquid successivum existeret, non solum secundum aliquid indivisibile sui, sed secundum aliquam sui partem, sequitur quod multæ partes alicuius successivi simul essent, quod est contra rationem successivorum.*

Secundo respondent alij: quod licet detur aliqua pars temporis præsens, illa tamen solum in potentia cõtinet plures partes; non tamen in actu, & ideo non sequitur plures partes simul existere.

Contra tamen: quia extensio actualis petit partes actualiter repertas in toto, eo quod extensio actualis exigit vnam partem actualiter extra aliam existere, nam in hoc consistit extensio, cõsequenterque petit plures partes repertas in toto; sed illa pars de qua loquimur habet actualiter extensionem: ergo continet actualiter plures partes.

Secundo explicatur hoc idem: totum actuale actualiter habet partes, ad differentiam totius potentialis, quod solum in potentia continet partes; sed illa pars est totum actuale: ergo actualiter continet plures partes.

Tertio respondent alij, illam partem præsẽtem temporis solum existere fluide, & transeunter; non tamen permanenter, & ita non haberet partes simul existentes, sed solum transeuntes, & sibi invicem succedentes, per quod salvatur ratio entis successivi.

Sed contra primo: quia quamvis illa pars fluide, & transeunter existat, habet tamen plures partes præsentes ratione sui: ergo non erit ens formaliter successivum, quod non potest habere omnes suas partes præsentes ratione sui.

Secundo reijcitur: minus durat indivisile instans, quam

quam durat illa pars; & tamen quia indivisibile habet suum esse simul, est ens permanens permanentia indivisibilis: ergo illa pars erit etiam ens permanens, quamvis fluenter existat, si semel ratione sui existit.

Respondebis: partem prædictam non habere simul plures partes aliquotas, sed solum proportionales, & ita non esse ens permanẽs, quod debet habere simul plures partes aliquotas.

Sed contra est: illa pars est actualiter tempus, nam tempus est totum homogeneum, in quo partes habent eandem denominationem totius, sicut quælibet pars aquæ est aqua, & ideo illa pars temporis est etiam actualiter tempus; sed omne tempus habet aliquas partes aliquotas: ergo illa pars partes aliquotas habet. Probatur min. Omne compositum debet habere aliquas partes actualiter distinctas, eo quod compositio est distinctorum vnio, & consequenter actualis compositio est vnio distinctorum actualiter; sed solum partes aliquotæ sunt actualiter distinctæ; partes vero proportionales sunt partes in potentia, ac proinde solum in potentia distinctæ; sed omne tempus est actualiter totum: ergo omne tempus debet habere aliquas partes aliquotas.

Secundo impugnatur: illa pars actualiter est extensa; sed extensio provenit solum à partibus aliquotis, nam partes proportionales non ratione sui, sed ratione aliquotarum extensionem, & magnitudinem habent: ergo illa pars habet aliquas partes aliquotas.

§. III.

Argumentis contrariorum occurritur.

Contra conclusionem arguitur primo: quod res successivæ incipiunt in parte temporis, vt communiter Philosophi docent: ergo si pars temporis solum existit ratione instantis, res ipsæ successivæ incipient in instãti, cuius oppositum debet esse verum.

Resp. negando conseq. Quia licet res successiva incipiat in parte temporis existente ratione instantis, ipsa tamen inceptio non regulatur per instans, in quo res successiua nondum est, sed regulatur per partẽ; eo quod res successiva quando incipit, in hoc instanti non est, im-

Immediate tamen postea erit ad differentiam rei permanentis, cuius totum esse cõpletur, & habetur in vnico instanti.

Secundo arg. Existentia proportionari debet cum re existente per illam; sed indivisibile instans proportionatum non est cum parte divisibili temporis: ergo pars tẽporis non potest ratione instantis existere.

Respondet. distinguendo mai. Proportione termini, & vltimi complementi concedo mai. In esse entis, nego mai. & sub eadem distinctione minoris, negatur conseq. Quia indivisibile ex natura sua habet, esse principium vnius partis, & terminus alterius, & consequenter in ratione termini, & complementi habet proportionẽ cum parte divisibili temporis, licet non in esse entis. Instantia est in existentia homini, quæ entitativè indivisibilis est, & homo divisibilis, & existentia humanitatis Christi infinita est, & humanitas ipsa finita; & tamen proportionatur. Eodem ergo modo instans indivisibile, quod vnit vtramque partem divisibilem, virtualiter, & vt quo est divisibile, & in ratione termini cum parte divisibile proportionem habet.

Tertio arg. Duæ partes non possunt existere per eandem existentiam: ergo non possunt existere per indivisibile instans, quo mediãte, vna cum altera vnitur.

Respondetur: distinguendo antec. Vtraque in facto esse, concedo antec. Vna in facto esse, & altera in fieri, nego ant. & conseq. Quia per instans continuativum, quod terminat partem præteritam, & initiat futuram, existit in facto esse pars præterita, & futura existit in fieri, quod nullam implicationem involvit: Imò ant. ex terminis est falsum, nam in ente permanenti omnes partes existunt per eandem existentiam.

Quarto arg. Indivisibile existit ratione partium, quia indivisibile est modus partium, & modus in existendo à re modificata dependet: ergo partes non possunt existere ratione indivisibilis instantis.

Respondetur indivisibile esse modum partium per modum vltimi complementi, & ideo constituere posse ipsas partes existentes, sicut existentia rei permanẽtis est modus ipsius rei, & tamen illam existentem reddit, eo quod modus, qui se habet tanquam vltimum com-

complementum, non dependet ab ipsa re tanquam à forma existendi; sed solum ab illa tanquam à subiecto dependet.

Quinto arg. Si partes tẽporis existerẽt per indivisibile instans, existent simul, quia indivibile simul coniungit vtramque; sed partes temporis non possunt existere simul, sunt namque præteritum, & futurum, quæ non possunt simul esse: ergo non possunt existere per indivisibile instans.

Respondetur: distinguendo mai. simul ratione instantis concedo mai. ratione sui, nego mai. & sub eadem distinctione minoris, negatur conseq. Quia instans indivisibile est principium vnius partis, & terminus alterius, & ita ratione illius simul existunt, vna quidem in fieri, & altera in facto esse.

Addimus: quod per tale instans solum pars præterita existit absolute, eo quod solũ illa existit in facto esse, solumque dicitur absolutè existere, quod existit in facto esse; pars vero futura solum existit cum addito, id est, initiativè, & ita non verificatur absolute partes existere simul.

Sed instabis: partes temporis etiam ratione instantis non possunt existere simul: ergo solutio nulla est. Probatur ant. primo. Quia pars præterita existere non potest per instans, quo vnitur cum futura, eo quod pars præterita iam non est, sed præterivit, & quod non est non potest existere: ergo partes tẽporis ratione talis instantis non possunt simul existere.

Secundo probatur ant. Implicat partes temporis simul existere, & vnam esse priorem, alteramque posteriorem, & priori succedentem; sed si destruitur ista successio, destruitur natura temporis: ergo partes temporis etiam ratione instantis non possunt existere simul.

Respondet. negando antec. & ad probationem negatur etiam antec. Quia pars permanens existit ratione sui, & ita solum existit quando est in se; pars vero entis successivi non existit ratione sui, sed solum ratione indivisibilis terminantis, & ita cõpletè, & infacto esse non existit, vsque quo terminetur per instans, quo completur, & tunc licet sit præterita in se; est tamen præsens in complemento suo, & ratione eius existit completè, & infacto esse.

Dices: ergo est præterita, & præsens, quæ con-

contradictionem involvunt.

Respondetur: Præteritam esse in se ipsa, & præsentem ratione indivisibilis, quæ prædicata contradictoria nõ sunt; eo quod non sunt de eodem secundum idem.

Ad secundam probationem distinguitur mai. priorem, & posteriorem in se ipsa, concedo mai. ratione indivisibilis, nego mai. Quia partes illæ in se ipsis habent successionem, & vna est prior, alteraque posterior est, per quod salvatur ratio entis successiui, quamvis vtraque ratione indivisibilis continuantis simul existat, futura quidem initiatiue, & in fieri, & præterita completè, & in facto esse.

§. V.

Argumentum difficile solvitur.

TAndem arg; Datur pars temporis præsens: ergo datur pars tẽporis, quæ ratione sui existat. Probatur antec. Præteritum est, quod aliquando fuit præsens; sed in tempore datur pars præterita: ergo datur etiam pars temporis præsens.

Respondetur: negando antec. & ad probationem negatur mai. Quia vt aliqua pars temporis modo sit præterita, satis est, quod immediate antea fuerit immediate futura, hæc enim est natura entis successivi, vt nunquam habeat aliquam partẽ præsentem, sed semper vna est præterita, & altera futura, parsque futura transit in præteritam, quin fiat ratione sui præsens.

Dices: non potest pars futura transire ad statum preteritionis, nisi prius fiat præsens: ergo datur aliqua pars temporis præsens ratione sui.

Respond. distinguendo antec. præsentialitate indistincta ab immediata futuritione, concedo antec. præsentia diversa, nego ant. & conseq. Quia vt pars futura transeat in præteritam, necessum non est, quod fiat aliquando præsens præsentia distincta ab immediata futuritione; sed sicut instans reddit partem futuram, præsentem initiatiue, ita sufficit, vt eadem pars ex vi eiusdem instantis transeat ad statum futuritionis absque alia præsentia distincta.

Sed instabis: pars futura non potest transire ad præteritam, nisi fiat præsens completè, & adæquatè; sed ratione instantis initiantis illam non

non est præsens completè: ergo præsentia, quam habet ratione instantis non sufficit, vt transeat ad statum præteritionis. Probatur mai. Pars futura nequit transire in præteritam, nisi completè, & adæquatè extrahatur à statu futuritionis; sed non potest extrahi completè, & adæquatè à statu futuritionis, nisi fiat præsens completè: ergo pars futura nequit transire in præteritam, nisi fiat præsens completè, & adæquatè.

Resp. negando primam mai. & secundam min. Quia pars futura extrahitur adæquatè à statu futuritionis, non per hoc quod fiat completè, & adæquatè præsens; sed per hoc quod fiat immediate præterita, & terminatiuè præsens, quod habet ratione instantis.

Dices: inter esse adæquate præteritam, & adæquate futuram, mediat esse completè, & adæquatè præsentē; sed non est transitus de vno ad alterum extremum absque transitu per medium: ergo non potest pars futura transire ad præteritam completè, nisi fiat adæquatè, & completè præsens.

Respondet. negando mai. Quia esse immediatè præteritam completè, & immediatè futuram, non sunt extrema inter quæ datur medium præsentiæ divisibilis, sed sunt extrema divisibilia immediata, & ideo pars futura transit in præteritam completè, & adæquatè per hoc, quod ante fuerit præsens initiative, & modo sit terminatiuè præterita, vel præterita immediatè, sicut subiectum transit de forma ad illius privationem per hoc, quod immediatè antea fuerit forma, & modo sit formæ privatio.

Sed instabis: Inter partem præteritam, & futuram necessario debet dari aliqua pars diuisibilis, & præsens: ergo inter pręteritū, & futurū debet dari medium divisibile. Probatur ant. post istans, quod modo est necessario debet sequi tempus, quod immediatè post erit præsens: ergo inter partem præteritam, & futuram necessario debet mediare aliqua pars præsens. Probatur ant. Post hoc instans non sequitur immediate aliud instans, quia nec in tempore, nec in aliquo continuo dantur duo instantia immediata, alias continuum resultaret ex indivisibilibus: ergo post instans, quod modo est, necessario debet sequi tempus, quod immediate post erit præsens.

Resp.

Respondetur: negando duo ant. prima; & ad probationem distinguo ant. immediatè in esse rei, concedo ant. immediationè præsentię nego ant. & conseq. Licet namque in esse rei, & in ordine ad esse temporis post vnum instans non sequatur aliud, in ordine tamen ad præsentiam post vnum instans sequitur immediatè alterum: eo quod nihil est designabile de præsenti, nisi nunc, & pars, quæ modo est immediatè futura, in alio nunc ratione cuius dicitur immediatè præterita, existit terminativè præsens, quin aliquando fuerit in se ipsa præsens, & ratione sui de pręsenti designabilis. Quapropter nulla datur præsentia, nisi ratione instantis, quod indivisibile est.

Ex dictis colligitur: quod tempus intrinsecum, vel intrinseca duratio numero multiplicatur, quia in diversis subiectis diversa duratio intrinseca reperitur: tempus vero extrinsecum acceptum pro duratione motus primi mobilis, non multiplicatur numero, sed vna, & eadem intrinseca duratio primi mobilis omnia alia mensurat extrinsece.

Secundo ex dictis infertur: differentia, quæ versatur, inter ævum æternitatem, & tempus, quia tempus nostrum habet partes priores, & posteriores existentes successive, & ita mēsurat res mutabiles tam secundum esse, quam secundum operationem, & primo, & per se est mensura ipsius motus.

Hoc tamen tempus distinguitur ab æternitate, quæ non habet partes, sed est interminabilis vitæ tota simul, & perfecta possessio, vt Boetius diffinit, & ita est mēsura rei immutabilis tam secundum esse, quam secundum operationem. Vnde solus Deus æternitate mensuratur.

Distinguitur etiam tempus ab ævo, quia ęvum est aliqualiter successivum, & non simul coexistit omnibus, quæ mensurat, sicut ęternitas, non tamen habet formalem successionem partium, sicut tempus, sed est mensura media inter æternitatem, & tēpus, mensuratq; res immutabiles secundum esse, videlicet Angelos, & mutabiles secundum diversas operationes. Et hæc de artic. isto, & de 4. physic. in præsenti text. 101. & concommitantibus ad Philosophum applicanda.

LIBER QVINTVS.

ET VNICA QVÆSTIO de Motu.

ARTICVLVS VNICVS.

A quo motus suam vnitatem accipiat?

§. I.

Quibusdam suppositis statuitur.

Prima Conclusio.

QVæ pertinent ad librum istum, & ad quæst. præsentem facilia sunt, & ex his, quæ in prædicamentis dicuntur, solutionem, & intelligentiam habent; vt tamen breviter de natura motus, & illius vnitate aliquid dicamus.

Præmittendum est in primis ad substantiam non posse dari per se motum verè, & propriè successivum; quia motus successivus debet esse inter terminos possitivos; sed motus terminatus ad substantiam non fit inter terminos posssitivos, siquidē substantia fieri non potest ex aliquo possitivo præcedente, vel ex altera substantia, nam substantia per se solum fit ex privatione sui, sicut ignis ex non igne, vel ex privatione ignis: ergo ad substantiam non potest dari per se motus vere, & propriè successivus. Minor cum cō seq. tenet, & probatur mai. Quia motus successivus debet esse de contrario in contrarium, & requirit necessario medium successivum pertransibile per motum; sed inter terminos negativos, vel inter negativum, & possitivum non datur medium pertransibile per motum, quia termini negativi sunt nihil, & negativum, & possitivum opponuntur contradictoriè, quæ oppositio nullum medium admittit: ergo motus iste debet esse inter terminos possitivos.

Dices: Aliquem motũ ad substantiam terminatum per se fieri ex aliquo positivo, sicut forma aceti per se fit ex forma vini, & consequenter talem motum esse inter terminos positivos.

Sed contra est: quod forma aceti solum præsuppositivè, & ex conceptu materiali petit formam vini ex parte termini à quo; formaliter vero solum exigit privationem aceti: ergo nullus motus ad substantiam fit per se inter terminos positivos.

Dices: nutritionem substantialem esse motum successivum, & tamen per se ad substantiam terminari, quia nutritio producit substantiam partialem ex vi conversionis alimenti in substãtiam aliti: ergo doctrina tradita nulla est.

Respond. distinguendo maj. successivum per accidens, concedo mai. Per se nego mai. Quia nutritio non est per se motus successivus, & ex ordine ad terminum proprium formalissimè sumptum, sed solũ per accidens: eo quod simul cum nutritione datur augmentatio, quę producit quantitatem partialem successivè, & ratione talis quantitatis etiam substantia partialis per nutritionem producitur successive, vt subiectum quantitatis.

Secundo notandum est: ad actionem, & passionem non dari per se motum: quia actio, & passio identificantur cum motu, & ad ipsum motum non datur per se alius motus, alias daretur processus in infinitum. Et similiter etiam ad relationem nõ datur per se motus: quia relatio à fundamento dimanat, & per illius actionem producitur secundario, sicut passiones secundario producuntur per actionem productivam essentiæ.

Tertio supponendum est: ad situm, & habitum, & *quando* non dari per se motum: quia situs est dispositio partium corporis in loco, & ita resultat ex vbicatione in loco, vel ex vbi, quod primario terminat motum localem. Habitus etiam resultat ex actione primario terminata ad illud, quod habetur. *Quandò* similiter resultat ex duratione, vel ex coniunctione temporis ad rem, & ita producitur secundario per actionem primario terminatam ad existentiam vt continuatam in esse.

Quarto supponendum est; ad quantitatem, qualitatem, & vbi dari per se motum successivum: quia augmentatio, alteratio, & motus

tus localis sunt vere motus successiui, & primus termin a tur ad quantitatem, secundus ad qualitatem, & tertius ad vbi.

Insuper etiam quantitas per augmentationem potest fieri maior; & qualitas per intensionem magis radicatur in subiecto, & vbi importat latitudinem repertam inter locum, & locum extensum: ergo omnia ista important latitudinem gradualem successive pertransibilem; ac proinde motus ad illa erit verè successivus.

Sed instabis: quantitas, & qualitas sunt passiones substantiæ: ergo secundario producuntur per actionem terminatam ad substantiam.

Respond. quantitatem, & qualitatem in prima sui productione esse passiones substantiæ, & ita secundario produci; in secunda vero productione non esse passiones substantiæ, sed omnino accidentaliter advenire per motum verum successivum, quo quantitas, & qualitas adquiruntur in tempore, & successive.

Dices: augmentatio non est verus motus successivus: ergo etiam quantitas post primam productionem non adquiritur successive. Probatur ant. in vero motu relinquitur terminus à quo, & adquiritur terminus ad quem; sed quantitas minor, quæ est terminus à quo augmentationis, non relinquitur per augmentationem, sed potius cum ipsa augmentata perseverat: ergo augmentatio non est verus motus successivus.

Secundo dices: motum successivum esse inter terminos contrarios; sed quantitas maior, & minor non sunt termini contrarij; siquidem quantitas maior non destruit minorem, sed illam auget: ergo idem quod prius.

Respond. ad primam: quantitatem minorem esse terminum à quo augmentationis formaliter vt minorem, sub qua ratione non perseverat, quia iam non est minor, sed maior, licet entitative, & materialiter perseveret.

Ad secundam respondetur: quantitatem maiorem, & minorem non esse contraria rigurose; esse tamen contraria modo sufficienti ad motum successivum, quia sunt extrema positiva incõpatibilia formaliter: His ergo prælibatis circa vnitatem, & diversitatem motus sit.

§. II.

Prima Conclusio.

Vnitas, & diversitas formalis motus sumitur à termino ad quem.

Conclusionem istam docet Arist. in præsenti text. 31. & Angel. Doct. 1. p. q. 23. art. 1. ad 3. vbi asserunt: motum non accipere vnitatem, & diversitatem formalem à termino à quo, sed potius à termino ad quem.

Ratione vero probatur: quod est via, & tendentia ad aliquem terminum per se primo, specificatur ab illo, & ab eo accipit vnitatem, & diversitatem formalem: Nam quod est via ad aliquem terminum per se primo, est formaliter propter ipsum, & consequenter accipit ab illo speciem. Vnde potentiæ, & illarum actus, quæ per se ordinantur ad obiectum, ab illo accipiunt vnitatem, & diversitatem formalem, & vniuersaliter omnis actio creata accipit vnitatem formalem à termino: eo quod est via, & tendentia ad ipsum; sed motus est via, & tendentia ad terminum ad quem, vt per se manifestum est: ergo ab illo accipit vnitatem, & diuersitatem formalem.

Addimus: motum specificari ab eo, à quo propriam denominationẽ habet; nam quæcumque res ab eo accipit denominationem, à quo accipit esse, sicut homo denominatur rationális ab anima, à qua accipit suum esse; sed motus denominationem propriam accipit à termino ad quem, nam de albatio dicitur talis ab albedine, quã producit, & calefactio à calore: ergo motus à termino habet speciem, vnitatem, & diversitatem formalem.

Contra conclusionem istã instabis: cũ vnitate termini ad quẽ compatitur specifica diversitas motus: ergo motus non accipit vnitatẽ, & diversitatẽ formalẽ à termino ad quem. Prob. ant. primo. Augmentatio vsque ad quantitatem vnius vlnę, & diminutio à maiori quantitate vsque ad vlnam habent eundẽ terminum ad quem, vnicã videlicet vlnam: & tamen motus isti specifice distinguuntur: ergo compatitur diversitas specifica motus cum vnitate termini ad quem.

Secundo probatur ant. Motus circularis, & rectus ad eundem terminum ad quem sunt formaliter diversi, ergo idem quod prius.

Tertio probatur ant. Motus lapidis ad sphæram ignis, & motus ignis ad eandē partem spheræ habent eundē terminum; & tamen sunt formaliter diversi, quia motus lapidis est violentus, & motus ignis est naturalis: ergo idem.

Respondetur ad argumentum negando antec. & ad primam probationem distinguo mai. eundem materialiter, concedo mai. formaliter nego mai. quia eadē vlna, vt terminat motum augmentationis, est maior, & vt terminat diminutionē est minor, & consequenter in ratione termini formaliter diversa est.

Ad secundam probationem respond. similiter: Terminum ad quem motus recti, & circularis esse eundem materialiter, formaliter tamen diversum, quia fit per diversum spatium rectum, & obliquum.

Dices: diuersitatem spatij non refundi in terminum ad quē: ergo terminus ille nō est diversus formaliter à diversitate spatij. Prob. ant. Motus, qui tendit ad albedinem per fuscum, & motus, qui tendit per pallidum habent eundem specifice terminū; & tamen medium, vel spatium diversum est: ergo verum est antec.

Respondetur tamen: Illam diuersitatem spātij esse pure materialem, quia pallidum, & fuscum sunt mediū ad album, quatenus participant rationem nigri, & ita sunt medium secundum quod conveniunt formaliter, & ideo diuersitas illa pure materialis est, & in terminum non refunditur.

Ad tertiam probationē dicimus: Terminum ignis, & lapidis esse diversum formaliter, quia est contra naturam lapidis, & iuxta naturam ignis.

Secundo arguitur: mutatio instantanea, & successiva distinguuntur specie; sed distinctio ista provenit à termino à quo, & non à termino ad quem: ergo species, & vnitas formalis motus non sumitur à termino ad quem. Probatur min. Mutationes istæ propterea differunt, quia instantanea est à termino a quo primativo; successiva vero a termino à quo positivo: ergo solum differunt per terminum à quo.

Respondent aliqui negando mai. Quia mutatio instantanea, & successiva possunt tendere ad eundem terminum, idem namque calor;

lor: in prima productione fit ex privatione sui, & postea per intensionem intenditur; intensio vero motus successivus est.

Hæc tamen solutio verà non est est: quia diuersitas mutationis instantaneæ, & successivæ est penes ordinem ad terminum adquisitum in tempore, vel in instanti; sed diversitas mutationis in ordine ad terminum ad quem est diversitas essentialis: ergo mutationes prædictæ essentialiter distinguuntur.

Secundo reijcitur: quia mutationes prædictæ habent terminum à quo formalissime distinctum, videlicet positivum, & privativum; sed diversitas formalis termini à quo refunditur in terminum ad quem: ergo mutationes prædictæ habent terminum ad quem formaliter diversum, & solum materialiter vnum, quod gratis concedimus.

Respondebis: non semper diversitatem termini à quo refundi in terminũ ad quem, quia motus ab albo in nigrum, & à fusco in nigrũ habent diversum terminum à quo formaliter; & tamen terminus ad quem non est formaliter diversus.

Sed contra: Ita se habet terminus à quo in motu sicut diversitas principiorum in scientia; sed diversitas principiorum refunditur in obiectum scientiæ: ergo diuersitas termini à quo refunditur in terminum ad quem. De exemplo autem adducto dispar est ratio, quia album, & fuscum comparantur ad nigrum, quatenus cõveniunt in rationi albi formaliter in ratione termini à quo; & ideo vterque terminus solum habet differentiã materialem: proindeque mirum non est in terminũ ad quem non refundi diversitatem formalem.

Ad argumentum ergo aliter respondetur: mutationem instantaneã, & successivam differre radicaliter per terminum à quo, formaliter vero per terminum ad quem, videlicet per calorem productum, qui quatenus fit ex privatione, formaliter diversus est à se ipso, quatenus fit ex contrario, vel ex aliquo positivo. Modo autem circa numericam vnitatem.

§ :

§. III.

Statuitur secunda conclusio.

Vnitas numerica motus sumitur a subiecto mobili; ab vnitate temporis, & vnitate specifica termini ad quem.

Conclusionem istam probamus: quidquid requiritur ad continuationẽ motus, requiritur etiam ad vnitatem numericam illius, nã motus est vnus vnitate entis successiui, & continui, & ita quod requiritur ad eius continuationem, requiritur etiã ad numericam vnitatem; sed omnia prædicta requiruntur ad continuationem motus: ergo etiam ad vnitatem numericam, & consequenter ab omnibus his habet motus numericam vnitatem. Min. quantum ad primam partem probatur. Quia accidentia, quæ sunt in diversis subiectis non possunt esse continua, sed solum comtigua, sicut ipsa subiecta: ergo vnitas subiecti mobilis necessaria est ad continuationem motus. Et in super accidẽs habet vnitatẽ numericã à subiecto, siquidem individuatur ab illo; sed motus est verum accidens: ergo idem quod prius.

Quantum ad secundam vero partem probatur min. Quia si motus interrumpitur aliqua quiete iã non est continuus, sed discretus, nõ est idem, sed divisus, & diuersus: ergo ad continuationem motus vnitas temporis necessaria est.

Quantum ad tertiam partem probatur: nam ad continuationem motus requiritur vnitas specifica ipsius; sed ad vnitatem specificam eius requiritur etiam vnitas specifica termini ad quem: ergo vnitas specifica termini ad quem requiritur ad continuationem motus. Minor cum conseq. tenet, & mai. probatur. Nam quæ sunt diversæ speciei non possunt esse continua, quia continua sunt, quorum vltima sunt vnum, & quæ sunt diversæ speciei habent diversam naturam, consequenterque habent vltima diuersa, & non habent vltima vnum: ergo ad continuationem motus vnitas specifica illius necessaria est.

Ex his constat etiam: Vnitatem numericam termini necessariam esse ad vnitatem numericã motus: quia vnitas specifica termini re-

requiritur ad vnitatem numericam motus: ergo etiam vnitas numerica, quia duplex terminus formaliter idem, & solo numero diversus non potest in eodem subiecto reperiri, alias duo accidentia solo numero distincta essent in eodem subiecto.

Addimus: nihil aliud præter enumerata necessarium esse ad vnitatem numericam motus, quia si aliquid aliud necessarium esset maxime vnitas agentis, & spatij, & primum necessarium non est, nam eadem actio procedere potest à duplici agente partiali, vt constat in duobus portantibus lapidem.

Secundum vero etiam non requiritur: quia lapidem moveri per pavimentum, vel spatium lapidibus constitutum, vel tabulis non tollit motum esse eundem realiter, & numericè; & tamen spatium tabulis, vel lapidibus constitutum materialiter diversum est: ergo vnitas numerica spatij non requiritur ad numericam vnitatem motus, sed solum vnitas spatij formalis, quę in terminum ad quem refundit formalem vnitatem.

Sed instabis contra contra conclusionem istam: quia tempus est aliquid extrinsecum respectu motuum inferiorum: ergo motus non potest individuari per tempus, nec ad vnitatem numericam motus vnitas temporis necessaria erit.

Respondetur facile: vnitatem numericam motus nō desumi à tempore tanquam à principio intrinseco, sed tanquam ab extrinseco signo, quatenus ex diversitate temporis infertur bene, motum non esse continuum, & consequenter eundem numero non esse.

Secundo arg. cum diversitate numerica mobilis salvatur vnitas numerica motus: ergo vnitas numerica mobilis necessaria non est: Probatur antec. primo. Virga cuius vna medietas est viridis, & altera sicca, eodem motu movetur, & tamen mobile non est idem: quia in parte viridi reperitur forma viventis, & in altera parte forma cadaveris, & duplex forma substantialis non potest in eodem subiecto reperiri: ergo ant. verum est.

Secundo probatur ant. Mortuo homine, qui movebatur ad motum navis, continuatur motus illius, & idem numero perseverat; & tamē mobile diversum est: ergo idem. Probatur mai. Motus

non discontinuatur, nisi deficiat mobile per se, quia motus per accidens non deficit, nisi deficiat motus per se; sed motus navis non discontinuatur, quamvis moriatur homo: ergo motus hominis discontinuus non est.

Tertio probatur antec. Quādo canis proiectus à turri moritur in medio iteneris, non est idem numero mobile; & tamen motus idem numero manet, & contieuus perseverat, vsque quo canis perveniat ad terram: ergo idem.

Respondetur ad argumentum: negando antec. & primam maiorem: quia licet ad sensum videatur partem viridem, & siccam continuari, & eodem motu moveri, revera tamen ita non est, nam quæ sunt diversæ speciei continuari non possunt, & ideo motus illius virgæ non est idem numero motus.

Ad secundam probationem dicimus: motum illius hominis discontinuari propter quietem negativam, quia deficit subiectum illius, & quamvis sensus non percipiat illam quietem, ratio tamen manifestat illam; eo quod variato subiecto necessarium est accidentia variari.

Ad tertiam probationem: negatur min. Nam in illo instanti, in quo est verum dicere, *nunc* non est canis vivens, est verum dicere, *nunc* non est motus, quia quod non est, moveri non potest, & consequenter deficit idem numero motus propter defectum subiecti.

Dices: Motus ille est continuus: ergo idem numero. Probatur antec. Motus est continuus, quando immediate ante aliquod instans est motus, & immediate post tale instans etiam est motus; sed immediate ante instans formæ cadaueris est motus, & etiam immediate post illud: ergo motus ille continuus est.

Respondetur: negando antec. & ad probationem distinguitur mai. ante instans, in quo est mutatum esse mobilis, concedo mai. in quo nō est mutatum esse, nego mai. Quia vt motus sit continuus non sufficit, motum esse immediate ante aliquod instās, & immediate post, sed vltra requiritur, quod in tali instanti detur mutatum esse mobilis, quod in præsenti nō contingit, quia idem mobile in illo instanti non est, sed aliud mobile diversum, quod in illo instanti adhuc nō movetur, sed movebitur tempore immediate sequenti.

Di-

Dices: Terminus motus est mutatum esse mobilis; sed ille motus habet aliquem terminum: ergo aliquod mutatum esse.

Respondet. distinguendo mai. motus, qui per se finitur, concedo mai. qui per accidens, & propter defectum subiecti, nego mai. Licet nãque motus, qui per se finitur propter consequutionem termini habeat pro termino aliquod mutatum esse mobilis; non tamen motus, qui finitur per accidens, & quia deficit subiectum illius, vt in præsenti contingit.

Dices: motus ille debet habere aliquem terminum; sed non alium quam mutatũ esse: ergo habet aliquod mutatum esse.

Respondetur: talem motum non habere terminũ positivum, quod est mutatum esse subiecti, quia subiectum non est, sed solum habere terminum negativum, videlicet non esse motus, quem solum terminum habet motus in illo instanti, in quo deficit subiectũ, in quo erat producendus terminus positivus.

Sed instabis: quod non videtur intelligibile, & admiratione dignum est, illum motum nullum habere terminum positivum: ergo illum debet habere.

Secundo instabis: Quia motus est fieri termini, non quidem termini negativi, quia quod non est nõ potest fieri: ergo est fieri termini positivi, & consequenter motus ille positivum terminum habet.

Respondetur ad primam instantiam: nos iam dedisse rationem illius intelligentiæ de admiratione vero non curamus, quia per admirationem inventa est philosophia.

Ad secundam respond. quod sicut motus est fieri termini positivi, ita per se debet habere terminum positivum in facto esse, per accidens tamen potest nõ habere terminum positivũm in facto esse propter defectum subiecti, in quo eventu est fieri termini, & solum habet terminum positivũm in fieri, & vltra non transit ad factum completè propter incapacitatem subiecti.

Ex dictis infertur: Dari plures motus contrarios, videlicet sursum, & deorsum: Calefactionem, & frigefactionem, quæ contrarietas sumitur etiam à termino ad quem, quia vnumquodque accipit contrarietatem, & oppositionem cum alijs, à quo accipit speciem, vnum-

quodque namque alteri contrariatur ratione suæ naturæ.

Secundo infertur: Motum contrariari quieti, quæ erat sub termino à quo, quia illam essentialiter destruit, & expellit, non tamen contrariari quieti, quæ est sub termino ad quem, eo quod istā non destruit, sed potius est fieri illius.

Dices: non potest intelligi quies in termino ad quē, vsque dum cesset motus: ergo quies illa, & motus non possunt compati, sed ad invicem opponuntur.

Respondetur distinguendo consequens: opponuntur oppositione simultatis, concedo conseq. oppositione naturæ vera, & propria nego conseq. Illa namque quies, & motus non possunt esse simul, & ita opponuntur oppositione simultatis, non tamē oppositione naturæ, quia se habent tanquam imperfectum, & perfectum; tanquā terminus, & via, motusque ex propria natura non tendit ad destruendam talem quietem; sed ad illam adquirendam. Et hæc de artic. isto, & de 5. physic. text. 31. 35. 39. ad Philosophum applicanda.

LIBER SEXTVS,

ET IN EO QVÆSTIO VNICA de Continuo.

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum continuum ex solis indivisibilibus componatur?

§. I.

Sensus difficultatis apperitur.

PEr indivisibilia intelligimus in præsenti veras, & reales entitates positivas carentes partibus, & habentes pro effectu formali continuare, & vnire partes quantitatis, vel tales partes terminare, ex quibus aliqua se habent præcisse vt terminus quantitatis, quia post talia indiuisibilia non manet vltra aliqua pars diuisibilis quantitatis; alia vero mediant inter partes ip-

tas, & illis partibus copulantur; in quo sensu verum est illud Arist. asserentis: continuum esse, *Cuius partes copulantur aliquo termino communi*: Quatenus illud indivisibile, quod mediat inter partes, est principium vnius, & terminus alterius, & ita vtrique parti commune est.

Talia autem indivisibilia in continuo reperiri, manifestũ est: quia si talia indivisibilia in continuo non essent, vna pars continui non esset extra alteram partem, & consequenter continuum non haberet extensionem siquidem extensio consistit in eo, quod vna pars extra alteram sit, sed hoc non est asserendum: ergo indivisibilia in continuo reperiuntur. Probatur mai. constituere vnam partem extra alteram, est effectus formalis, & proprius indivisibilis: ergo si indivisibilia nõ essent, vna pars continui nõ esset extra alteram partem. Probatur antec. illud habet constituere vnam partem extra alteram, quod facit, ne partes se tãgant secundum se totas; sed indivisibile facit, ne partes se tangant secundum se totas, sed potius secundum extremitatem, videlicet secundum indivisibile, quod mediat inter vtramque, & quo partes vniuntur, & ad invicem se tangant: ergo constituere vnam partem extra alteram, est effectus formalis, & proprius indivisibilis.

Ex his iterum probatur assumptum: si indivisibilia non darentur in continuo, partes continui non essent continuæ, sed solum contiguæ; sed hoc asserendum nõ est: ergo idem quod prius. Probatur mai. continua sũt, quorum vltima sunt vnum, vt docet Arist. in præsenti; sed si indivisibilia nõ essent, vltima partium non essent vnum, & idem: ergo partes non essent continuæ. Probatur min. si indivisibilia nõ essent, vltima partium essent extremitates divisibiles; sed extremitas divisibilis vnius partis, non est vna, & eadem cum extremitate alterius, sed potius ab alia distinguitur: ergo si indivisibilia non essent vltima partium non essent vnum, & idem.

Addimus: quod quando globus perfectè sphericus movetur super corpus perfectè planum, tangit tale corpus secundum indivisibile tantum, quia si tangeret ipsum secundum aliquam partem, iam non esset perfectè sphæricum, sed potius esset planum pro ea parte, si-

qui-

quidem pro ea parte adæquaretur cum alia parte corporis plani: ergo in continuo indivisibilia dantur.

Respondebis: rationibus prædictis solum provari, quod in continuo dantur indivisibilia continuativa; non tamen terminativa.

Sed contra est: quia indivisibile continuativum, licet sit principium vnius partis est tamen terminus alterius: ergo si dantur indivisibilia continuativa, dantur etiam terminativa.

Secundo impugnatur: quia si terminus quantitatis non esset indivisibilis, non daretur vltimum in quantitate, sed potius daretur processus in infinitum; eo quod terminus divisibilis non est vltimus terminus, sed est amplius divisibilis in alias partes, sed hoc dicendum non est: ergo dantur indivisibilia terminantia quantitatem.

Addimus: quod si non darentur indivisibilia terminativa, duæ quantitates non se tangerent secundum extremitatem indivisibilem, sed potius secundum extremitatem divisibilem vltimam in vtraque quantitate, consequenterque naturaliter se tãgerent secundum se totas, & ita possent duæ quantitates naturaliter penetrari.

His ergo prælibatis: in puncto difficultatis fuit plurium antiquorum sententia, continuum componi ex solis indivisibilibus, quam 1. p. tract. 4. disp. 43. iterum suscitauit Herice, & ipsam plurimi Societatis tuentur Authores. Secunda sententia est negativa, quam defendunt plures extra scholam D. Th. & tenent omnes Thomistæ cum Angelico Doct. cum quibus sit.

§. II.

Nostra Conclusio.

Continuum non componitur ex solis indivisibilibus.

Omissis authoritatibus D. Thom. cuius mens in præsenti clarissima est. Ratione efficaci probatur nostra conclusio: quia omne contiuuum debet habere extensionem: eo quod omne continuum est quantum, & omne quantum est extensum, & divisibile; sed ex solis indivisibilibus nequit resultare extensum: ergo non potest continuum ex solis indivisibilibus componi. Probatur min. Indivisi-

lis

sibilia nullam faciunt extensionem: ergo ex solis indivisibilibus nequit resultare extensum. Probatur antec. primo. Quæ se tangunt secundum se tota nullam faciunt extensionem, sed potius inter se penetrantur; sed indivisibilia se tangunt secundũ se tota, & non secundum partem, quia in ipsis non est aliqua pars: ergo indivisibilia nullam faciunt extensionem.

Secundo probatur ant. Indivisibilia in se ipsis nullam habent extensionem, alias essent divisibilia, & extẽsa: ergo indivisibilia nullam faciunt extensionem.

Respondent contrarij primo: indivisibilia esse formaliter indivisibilia; esse tamen divisibilia virtualiter, & ita ex illis posse resultare extensum.

Contra tamen est: quia indivisibile formaliter solum est virtualiter divisibile, quatenus recipitur in parte formaliter divisibili, nam aliquã formam esse virtualiter talem oritur ex eo, quod recipitur in subiecto tali formaliter, sicut anima rationalis est virtualiter corporea, quia est receptibilis in materia, quæ formaliter corporea est; sed si continuum componeretur ex indivisibilibus solis, non essent in continuo partes divisibiles, in quibus indivisibilia reciperentur: ergo indivisibilia, etiam virtualiter divisibilia non essent.

Secundo reijcitur data solutio: quia non potest in continuo reperiri extensio formalis, nisi in partibus continui formalis extensio reperiatur: ergo si indivisibilia solũ virtualiter divisibilia sunt non potest ex illis extensum formaliter resultare continuum. Probatur antec. in toto homogeneo prædicatum formaliter conveniens toti debet etiam partibus convenire; sed continuum est totum homogeneum: ergo nõ potest in continuo reperiri extensio formalis, nisi partes etiam sint formaliter extensæ.

Secundo respondent alij ad rationem prædictam: vnum videlicet indivisibile ex coniunctione ad alterum posse habere divisibilitatem, & extensionem, & ideo ex solis indivisibilibus posse resultare.

Sed contra est: quia vnum indivisibile ex coniunctione ad aliud nõ potest participare quod alterum non habet; eo quod vna forma ex coniunctione ad alteram si luma participare potest quod altera habet: nam par-

participare est partem capere illius formæ, quæ participatur; sed aliud indivisibile in se ipso extensionem non habet: ergo vnum indivisibile ex coniunctione ad alterum non potest participare extensionem.

Addimus: vnam vlnam v.g. ex coniunctione ad alteram solum posse adquirere de novo extensionem alterius vlnæ, quia vlna superaddita hanc, & non maiorem extensionem habet; sed indivisibile in se ipso extensionem nullam habet: ergo vnum indivisibile coniunctum alteri nullam potest participare extensionem.

Secundo probatur conclusio: Indivisibilia sola nullo modo possunt continuari, & vniri: ergo continuum non potest ex solis indivisibilibus resultare. Probatur ant. Indivisibilia non possunt vniri mediatè, vel immediatè, non quidem immediate, quia non habent immediatam proportionem, eo quod nō se habent tanquam actus, & potentia per se ad actum ordinata; nec se habent tanquam res, & modus: nec etiam possunt vniri mediate, siquidem non possunt vniri per aliud indivisibile: ergo indivisibilia nullo modo possunt continuari, & vniri.

Dices: nullam esse assignabilem rationem, quare sicut vnum indivisibile potest coniungere, & vnire duplicem partem, non possit etiam duo alia indivisibilia coniungere.

Sed contra est: quia inter ea, quæ sunt eiusdē rationis non est maior ratio, quare vnum sit medium, & alterū extremū, quā è contra; sed omnia indivisibilia sunt eiusdem rationis, vt per se manifestum videtur: ergo vnum indivisibile non potest esse medium, vt altera indivisibilia copulentur, & vniantur.

Confirmatur ratio secunda: quia continuum est divisibile in semper divisibilia iuxta commune proverbium; sed si ex solis indivisibilibus resultaret, non esset divisibile in semper divisibilia, sed potius inindivisibilia, quia vnumquodque resolvitur, & dividitur in ea, ex quibus componitur: ergo continuum non potest ex solis indivisibilibus resultare.

Cunfirm. & explicatur eadem doctrina: quia si in continuo sola indiuisibilia darentur, mobile velocissimum, & mobile tardum possent in eodem tempore pertransire spatium æquale, eo quod si spatium haberet de-

tem indivisibilia v.g. mobile velocissimum in decem inst-tantibus pertransiret illud, & mobile etiam tardum pertransiret illud in eisdem instantibus, nam mobile quamvis tardum non potest non in quolibet instanti temporis pertransire vnum indivisibile spatijs, siquidem indivisibile vel totum attingitur, vel nihil; sed hæc absurda videntur: ergo continuum ex solis indivisibilibus resultare non potest.

§. III.

Solvuntur argumenta contrariorum.

Arguitur primo contra conclusionem nostram: quia continuum potest dividi in omnem suam partem: ergo ex solis indivisibiibus fit, nam si ex partibus divisibilibus resultaret, illæ partes essent amplius divisibiles, & sic in infinitum, & ita nunquam posset continuum in omnem dividi partem. Ant. probatur primo. Deus cognoscit omnem partem continui: ergo potest cōtinuum in omnem dividere partem.

Secundo probatur ant. si super vitrum existens in plano, & æquale ex omni parte caderet ad æqualitatem lapis magnus tale vitrū divideretur in omnem partem, eo quod non est maior ratio, vt dividatur in has, quam in alias partes, siquidem omnes sunt æquales: ergo potest continuum in omnem dividi partem.

Respond. negando ant. & ad primam probationem negatur conseq. Quia Deus agere non potest contra rerū essentias, & cum de essentia continui sit esse divisibile in semper divisibilia vsque in infinitum sincathegorematice, quod nunquam potest per divisionem exauriri; inde fit, Deum non posse diuidere continuum in omnes partes; quamvis illas omnes cognoscat. Instātia est in ipso Deo simul cognoscente omnia possibilia, & tamen non potest omnia producere simul, & etiam cognoscit Deus simul omnes horas diei, quas tamē non potest simul producere.

Ad secundam probationem respondet. illud vitrum non posse diuidi in omnem partem propter datam doctrinam, sed solum divideretur per aliquas partes; per quas vero esset facienda divisio, si essent æquales ad authorem naturæ pertineret disponentem omnia be-

benè, & iuxta rerum naturas.

Sed instabis: continuum non habet partes infinitas: ergo potest diuidi in omnem partem, nam si infinitæ non sunt, poterunt per diuisionem exauriri. Probatur ant. primo. Si haberet infinitas partes, daretur infinitum in actu secundum multitudinem, quod essentialiter implicat: ergo partes infinitas non habet.

Secundo probatur ant. Si haberet infinitas partes, haberet etiam extentionem infinitam, quod etiam est falsum: ergo idem quod prius.

Tertio probatur antec. Si spatium vnius leucæ haberet partes infinitas non esset pertransibile per motũ, quia infinitum pertransiri non potest: ergo idem.

Quarto probatur antec. si haberet infinitas partes, non esset vnum continuum altero maius, quia inter infinitas non datur excessus: ergo idem.

Respondetur: negando ant. & ad primam probationem negatur etiam ant. Quia licet partes continui sint infinitæ, non tamen sunt diuisæ, & separatæ; sed coniunctæ, & vnitæ, & ita non constituunt numerum, nec multitudinem, sed solum vnicum ens: quia multitudo est quantitas discreta composita ex pluribus separatis, & diuisis. Præterquamquod in continuo non dantur infinitæ partes in actu, sed solum infinitæ partes in potentia, quod verissimum est, & ideo non faciunt infinitam multitudinem in actu.

Ad secundam probationem respond. continuum non habere infinitas partes determinatas, & aliquotas; sed solum infinitas partes proportionales designabiles per intellectum; cumque partes proportionales nullam superaddant extensionem ad aliquotas, sed potius cum illis communicent in extensione, qua ratione *partes communicantes* à Philosophis appellantur; inde fit, continuũ non habere extensionem infinitam.

Ad tertiam respondetur: partes proportionales esse in potentia tantum in continuo, & intra partes aliquotas, & ita non superaddere extensionem ad illas; cumque partes aliquotæ finitæ, & determinatæ sint, inde est, spatium habere extensionem limitatam pertransibilem per motum.

Ad 4. respondetur: vnũ continuum esse maius altero,

ro, quia maioritas, & excessus desumitur à partibus aliquotis, & non à proportionalibus, vel à partibus in potentia, & cum vnum continuum habeat plures partes aliquotas, & determinatas, quam aliud, potest etiam aliud superare in extensione, & esse altero maius. Non tamen certum est ex terminis, vnum infinitum non esse altero maius, quia si daretur infinita multitudo parietum maior esset multitudo lapidum, & si daretur infinita multitudo hominum, maior esset multitudo capillorum.

Secundo arguitur, inter primum punctum, & secundum, non mediat aliqua pars: ergo indivisibilia sunt immediatè coniuncta in continuo, & consequenter ex solis indivisibilibus componitur. Quæ conseq. in doctrina Arist. & in super ex terminis bona est. Probatur ant. si inter primum, & secundum punctum indivisibile mediaret aliqua pars mediarent etiam alia indivisibilia, siquidem pars non potest sine indivisibilibus esse; sed inter primum, & secundum indivisibile non possunt alia mediare, alias secundum indivisibile non esset secundum, siquidem inter ipsum, & primum daretur alia: ergo antec. verū est.

Respond. negando ant. & ad provationem distinguo mai. alia proportionalia, concedo mai. alia aliquota, & determinata, nego mai. & sub eadem distinctione minoris negatur conseq. Inter primum namque indivisibile, & secundum tantum mediat vnica pars determina, & aliquota, quæ non habet alia indivisibilia aliquota præter primum, & secundum assignatum, sed solum indivisibilia proportionalia, sicut etiam illa pars habet plures partes proportionales. Et si de indivisibilibus proportionalibus argumentum facias: respondebimus: quod sicut in continuo non est assignabilis prima, pars proportionalis, & secunda, ita etiam primum vel secundum indivisibile proportionale assignari non potest, quia ibi solum in potentia continetur.

Tertio arguitur: si daretur globus sphæricus perfectè solum haberet indivisibilia; sed casus impossibilis non est: ergo potest continuum ex indivisibilibus componi. Probatur mai. si talis globus moveretur per corpus perfectè planum, non tangeret ipsum per partem divisibilem, sed totum per in-

divi-

divisibile punctum, alias non esset perfectè sphæricus ille globus, sed pro aliqua parte planus: ergo solum indivisibilia haberet; nam si haberet partes divisibiles, posset per illas tangere planum.

Confirm. spatium per quod moveretur globus ille solum haberet indivisibilia: ergo spatium etiam esset cõpositum ex indivisibilibus solis. Probatur ant. si globus motu continuo per spatium planum moveretur, tangeret totum spatium, nam motus continuus nihil relinquit intactum in spatio per quod fit; & tamen globus solum indivisibilia tangeret, alias non esset perfectè sphæricus, vt diximus: ergo spatium illud solum indivisibilia haberet.

Respondetur ad argumentum: negando mai. & ad probationem concesso antec. negatur conseq. Quia licet globus non tangeret corpus planum, nisi per pũctum indivisibile; hoc tamen non proveniret, quia planum non haberet divisibiles partes, sed ex figura, & dispositione sphærica corporis mobilis, quæ perfectè rotuntunda esset.

Ad confirmationem respondetur globum sphæricum solum tangere posse in divisibilia plani, & ita non posse per spatium planum moveri motu continuo, sed tantum motu discreto, & saltando ab vno indivisibili in aliud, & partes intermedias relinquendo.

Dices: ergo motus corporis sphærici nullo modo esset continuus, nec posset tale corpus aliquem motum continuum habere.

Respondet. concedendo conseq. de motu, qui fit per spatium planum, quia absolutè loquendo ille globus continuè moueretur per aerem, eo quod aer omnes partes globi tangeret, & ipsum adæquatè contineret.

Quarto arg. Ex indivisibilibus potest resultare extensum: ergo continuum potest ex solis indivisibilibus componi. Probatur antec. primo. Ex partibus, quarum quælibet non est homo, scilicet ex materia, & forma potest resultare homo: ergo ex partibus indivisibilibus potest resultare divisibile, & extensum.

Secundo probatur ant. ex non ente potest fieri ens, sicut ex non igne fit ignis: ergo ex indivisibilibus potest resultare extensum, quia plus distat ens à non ente, quam divisibile ab indivisibili.

Ter-

Tertio probatur antec. Ex vnitatibus indivisibilibus discrete potest resultare totū discretū: ergo ex indivisibilibus continuè potest resultare totum divisibile continuum.

Quarto probatur ant. Instans temporis est indivisibile; & tamen additum tempori facit illud longius, & maioris extensionis: ergo ex indivisibilibus potest resultare extensum. Probatur min. Res durans per vnam horam vsque ad instans terminativum inclusiuè, magis durat quam res durans per totam horam; non tamen durat in vltimo instanti terminativo horæ: ergo instans temporis indivisibile additum tempori facit illud longius, & maioris extensionis.

Respondetur: negando antec. & ad primam probationem negatur conseq. Quia prædicatum formaliter conveniens toti homogeneo, debet etiam partibus convenire, eo quod in tali toto omnes partes sunt eiusdem rationis, & denominationis, vnde quæcumque pars aquæ denominatur aqua, & cum continuum sit totum homogeneum, inde fit, quod non potest extensum denominari, nisi etiam partes denominentur extensæ, & propterea ex indivisibilibus resultare non potest; homo vero est totum etherogeneum, quod non habet partes eiusdem rationis, & denominationis, & ideo etherogeneum appellatur. Quapropter ex partibus, quarum nulla est homo potest homo resultare.

Dices: stat partem totius homogenei non habere eandem denominationem quam totum: ergo solutio nulla est. Probatur antec. primo. Quia partes componentes vlnam, non sunt vlnæ, sed palmi: ergo stat partem totius homogenei non habere eandem denominationem, quam totum.

Secundo probatur antec. Corpus denominatur extensum secundum profunditatem; & tamen superficies, & linea, quæ sunt partes corporis non sunt extensæ secundum profunditatem: ergo idem quod prius.

Respondetur ad vtramque probationem: aliquas esse denominationes proprias totius, vt distinguitur à partibus, quę denominationes non debent partibus convenire, & aliquas proprias partium, quæ toti convenire non debent, sicut pars

pars manus denominatur digitus, non tamen manus, & pars pedis non dicitur pes: alias vero esse denominationes partibus, & toti communes, quæ in toto homogeneo debent etiam partibus convenire, sicut pars aquæ dicitur aqua, & talis est denominatio divisibilis, & extensi, quæ non est propria totius vt distinguitur à partibus, sicut nec denominatio quanti; & ideo denominationes prædictæ debent partibus convenire, vel toti convenire non poterunt.

Ad secundam probationem antecedentis principalis respondetur; quod ex non ente potest fieri ens, tanquam ex termino à quo, non tamen tanquam ex parte, & ita hoc argumentum nõ probat, quod ex indivisibilibus tanquam ex partibus possit resultare divisibile, & extensum.

Ad tertiam probationem negatur conseq. Quia totum discretum est quantum, & extensum, non quidem extensione magnitudinis, sed quantitate, & extensione pluralitatis; cumque plures vnitates distinctæ faciant pluralitatem, benè potest ex illis resultare totum discretum, non tamen totum continuum, quod est quantum extensione magnitudinis, & ideo ex indivisibilibus resultare non potest, quia indivisibilia talem extensionem non habent.

Ad quartam probationem respondetur: Rem durantem per vnicam horam vsque ad instans terminativum inclusiuè magis durare altera re, non durante in vltimo instanti horæ, quia duratio abstrahit a divisibili, & indivisibili; non tamen propterea tempus esse magis longum, & extensum, quia instans superadditum extensionem nõ habet, & ideo tempori illam communicare non potest.

Sed instabis: Indivisibilia temporis possunt communicare extensionem: ergo solutio nulla est. Probatur anteced. Duratio temporis est divisibilis, & extensa; sed duratio ista resultat ex solis indivisibilibus temporis: ergo indivisibilia temporis possunt cõmunicare extensionem. Probatur min. Duratio temporis resultat ex durationibus partium; sed durationes partium sunt sola indivisibilia temporis, quia nulla pars durat nisi per vnicum instans: ergo duratio

præ-

prædicta resultat ex solis indivisibilibus temporis.

Respondetur: negando antec. & ad probationem, quæ difficilis est, distinguo mai. Extensa pro substracto, concedo mai. pro formali durationis, nego maior. & distinguo minor. Pro formali durationis, concedo min. pro substracto, nego minor, & conseq. Quia in duratione temporis potest considerari ratio, vel forma durandi, & res ipsa, quæ durat: ratio autem, & forma durandi est indivisibile instans, quod nullam extensionem communicat. Res vero durans est ipsa pars temporis, quæ extensa, & diuisibilis est, & hæc ex partibus divisibilibus componitur, non vero ex indivisibilibus instantibus solum. Vnde quando dicimus durationem temporis esse extensam non loquimur de forma durandi pro formali, sed de tēpore ipso durāte, quod quidem extensum, & divisibile est, & compositum ex partibus diuisibilibus præteritis, & futuris.

Tandem arg. Si in continuo darentur partes divisibiles indivisibilia tangerent partes; sed indivisibile non potest tangerere partem: ergo in continuo non datur pars divisibilis, sed omnia indivisibilia sunt. Probatur min. Inter contingens, & contactum debet esse proportio; sed inter divisibile, & indivisibile proportio non est: ergo indivisibile non potest tangere partem.

Respondetur primo: distinguendo min. per adæquationem cum parte, concedo min. per modum modi vnientis, vel terminantis, nego min. & conseq. Quia indivisibile non habet extensionem, & ita non potest tangere partem, nec adæquatè, nec inadæquatè per adæquationem, & coextensionē cum ipsa; potest tamen tangere illam per modum modi vnientis, vel terminantis, ad quod non requiritur alia proportio, quam habere entitatem ad hoc institutam, & determinatam à natura, sicut vnica existentia indivisibilis, & non habens partes actuat simul per modum modi, & termini materiam, & formam, & idem indivisibilis modus vnionis coniungit materiam, & formam.

Secundo respondetur solutione communi: quod licet indivisibile non possit tangere partem divisibilem adæquatè, potest tamen il-

lam inadæquate tangere, ad quod non requiritur extensio.

Dices: Indivisibile non potest tangere partem divisibilem adæquatè: ergo nec inadæquatè poterit tangere illam. Probatur conseq. Ideo primum est verum, quia illa pars est divisibilis; sed quodlibet etiam inadæquatum partis est divisibile: ergo non poterit etiam inadæquatè tangere illam.

Respondetur: negando conseq. & ad probationem distinguo causalem, ly *quia* dicente causam requisitam concedo causalem maioris: dicente causam adæquatam, nego causalem maioris, & concessa minori negatur cōseq. Vt namque indivisibile non posit tangere partem adæquatè, requiritur partem esse divisibilem; non tamen hoc est causa adæquata, sed insuper, quia si adæquatè tangeret partem non esset principium, vel terminus partis, sed potius adæquaretur cum illius extensione, quod indivisibili repugnat; tangere vero illam partem inadæquatè est illam tangere per modum principij, vel termini, quod indivisibili convenire potest, quia hoc non est tangere partem inadæquatè ex parte rei, sed solum inadæquatè ex parte modi, partem illam initiando, vniendo, vel terminando.

Ex dictis in artic. discursu infertur primo: quod si vaculus secundum medietatem contineatur ab aqua, & secundum aliam medietatem contineatur ab aere, ex parte corporis continentis vtramque medietatem non correspondet duplex superficies immediata, sed vnica tantum, quia superficies aeris, & aquæ se habent per modum vnius ad vaculum continendum.

Secundo ex dictis infertur: quod licet indivisibile secundum se totum tangant partem, non ideo penetratur cum illa, quia non tangit ipsam secundum se totam, videlicet per coextensionem ad ipsam partem, & illius quantitatem. Et hæc de artic. isto, & de 6. physicorum in præsenti text. 1. & fere per totum librum ad Philosophum applicanda.

LIBER SEPTIMVS.

ET VNICA QVÆSTIO.
de Ordine moventium.

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum gravia, & levia moveantur à se, vel à generante?

§. I.

Quibusdam suppositis statuitur conclusio.

AD articuli intelligentiam primo supponendum est: aliquid posse movere se ipsum ad sui motum per accidens, sicut remiger movens navim, se ipsum etiam movet ad motum navis; loquendo vero de motu per se, qui ratione sui convenit mobili, oppositum affirmamus.

Secundo notandum est: omne, quod movetur ab alio moveri, quod Arist. docuit per totum librum istum, & in lib. 8. text. 27. Ex quo intullit: omne, quod movetur, habere aliquod principium, consequenterque debere dari primum motorem, qui immotus omnia mouet.

Insuper etiam inductione probatur: quia viventia ab alio mouentur, sicut ab alio producuntur; non viventia vero vt grauia, & levia moventur à generante, & etiam in ipsis viuentibus pars movens, videlicet cor, realiter distinctum est à partibus, quæ moventur: ergo quidquid movetur, ab alio realiter à se distincto movetur.

Ratione autem probatur: Quia vnumquodque agit in quantum est in actu, & movetur quatenus est in potentia, siquidem motus est actus entis in potentia secundumquod in potentia; sed idem secundum idem, & respectu eiusdē non potest esse in potentia, & in actu; ergo om-

omne, quod mouetur, ab alio movetur. Probatur min. esse in actu dicit possesionem formæ, & esse in potentia im portat carentiam formæ; sed impossibile est, idem secundum idem habere formam, & simul forma carere: ergo impossibile est, esse simul in potentia, & in actu.

Respondebis: Esse in actu formali, & in potentia formali vnũ, & idem comparativè ad eandem formã, implicationem involvere; non tamen esse in actu virtuali, & in potentia formali, sicut intellectus est in potentia formali ad intellectionẽ ipsam, & virtualiter continet illam, siquidem potest illam efficienter producere.

Sed contra est: quia si vera esset ista solutio, absque vlla necessitate in viventibus distingueretur pars per se movens a parte per se mota, siquidem idem secundum idem absque distinctione reali potest efficere, & recipere motum, eo quod potest carere illo formaliter, & ipsum virtualiter continere; sed hoc asserendum non est: ergo nulla est latę solutionis doctrina.

Secundo reijcitur solutio data: nam motus, de quo loquitur Arist. in præsenti, est actus imperfecti existentis formaliter in potentia ad ipsam formam; sed quod est in actu virtuali tale, imperfectionem non habet: Vnde intellectio non est motus, qui sit actus imperfecti, sed potius est actus perfecti, & contra actum imperfecti dividitur; ergo data solutio ad propositum non est.

Dices: non esse assignabilem rationem, quare Arist. loquatur solũ de motu, qui est actus imperfecti.

Sed contra; quia huius inter alias duplex assignabiles est ratio, quarum prima est, quia Philosophi contra quos Arist. disputabat, docebant: omne movens esse mobile motu physico, & ideo Aristoteli solum incumbebat ostendere, deveniendum esse necessario ad aliquam causam mouentem, quæ nõ sit mobilis motu physico, sed potius immota physicè omnia moveat.

Secunda ratio est: quia solus physicus motus per se pertinet ad considerationẽ philosophiæ, & propterea immobilitatem physicam in primo motore ostendere, illamque ex motu probare ad Philosophum pertinebat.

Sed instabis contra suppositionem prædictam: quia essentia se ipsa causat, & recipit passiones; sed quatenus

can-

causat mouet, & quatenus recipit movetur: ergo idem potest à se ipso moueri.

Secũdo instabis intellectus est in potentia ad intellectionẽ, & sol ad illuminandũ; & tamen se ipsa mouent, & efficienter intellectionem, & illuminationem producunt: ergo illud idem, quod est in potentia, potest mouere se ipsum.

Tertio intellectus absque reali distinctione efficit intellectionem, & simul recipit illam: ergo idem potest se ipsum movere ad formã, & se ipso esse motum, & formam recipere.

Ad hæc tamen facile Thomistæ respondent. Ad primum quidem: essentiam non se movere ad producendas passiones, sed solum efficienter moveri a generante, per cuius actionem primario producitur essentia, & secundario proprietates producuntur, & ita essentiam non esse vere, & propriè principium effectivum proprietatum, sed solum principium dimanativum.

Ad secundam instantiã respondent Thomistæ: intellectum, & solem ad intelligendum, & illuminandum esse in potentia formali, & in actu virtuali, quia sunt veræ causæ efficientes, virtualiter operationes continentes, & ita possunt se mouere effectivè, & elicitiuè ad operationes prædictas, non tamen applicatiuè, sed in hoc genere semper mouentur ab alio tanquam agentia secunda & ita nihil est, quod se ipsum possit saltim applicatiuè mouere, quod satis est ad probandum, deveniendũ esse ad primum motorem, immotum omnia mouentem.

Ad tertiam instantiam respondetur: intellectũ mediante specie efficere intellectionem, & nudè sumptũ recipere illam; cumque species realiter ab intellectu distinguatur, consequens fit, intellectum vt moventem realiter distingui a se ipso, quatenus moto, vel nude cõsiderato.

Dices: Voluntas ratione sui efficit, & recipit volitionem: ergo idem secundũ idem potest mouere, & moveri.

Sed negatur antec. quia Voluntas nude sumpta recipit volitionem, illam tamen efficit, vt determinata per intentionem finis, secundum quam rationem realiter à se ipsa nudè sumpta distinguitur.

Sed contra est: ergo voluntas comparatiuè ad inten-

tionem finis ratione sui efficit, & ratione sui recipit, & consequenter secũdum idem movetur, & movet.

Respondetur: voluntatem ad intentionem finis se ipsam movere, vt determinatam ab obiecto, & applicatam á Deo, secundum quam rationem realiter à se ipsa vt recipiente, vel à se ipsa nudè sumpta distinguitur.

Hæc tamen doctrina in præsenti necessaria non est; quia Arist. in præsenti cum docet: idem secundum idem se ipsum movere non posse, non solum excludit potentiam ad se movendum applicativè, sed etiam elicitivè, siquidem ex tali doctrina infert gravia, & levia à se ipsis moveri non posse, eo quod in illis non datur pars per se movens distincta à parte per se mota; in gravibus autem, & levibus potentiam ad se movendum tam applicativè, quam elicitive negavit; non tamen Arist. loquutus est de motu non stricto, qualis est actio intellectus, & voluntatis, sed de motu stricte tali physico, & riguroso, & ideo impugnationes in operatione intellectus, & voluntatis constitutæ non procedunt contra doctrinam illius.

His ergo suppositis, circa gravia, & levia certum debet esse, quod si non impediantur ab extrinseco statim moventur in proprium locum, & centrum, & causa, quæ removet impedimẽtum motus, dicitur causa per accidens: An vero à se ipsis tanquam à causa per se propria, & speciali moveantur, præsens difficultas est: affirmant Scotus, & plurimi extra Scholam D. Thom. Negat. Ang. Doct. quem discipuli sequuntur, cuius authoritates adducunt venerandi Patres Carmel. & plurimi ex nostris, quas, quia claræ sunt, non oportet in præsenti examinare, & cum prædictis.

§. II.

Statuitur nostra conclusio.

Gravia, & levia non à se, sed à generante moventur.

Conclusionem istam probamus: quia quod est proprium viventium, quatenus à non viventibus distinguuntur, non potest non viventibus convenire; sed movere se ipsa, est proprium viventium, quatenus distinguuntur à non viuentibus; ergo non viuentibus convenire non potest. Probatur min.

min. ex Arist. lib.3. cap.4. text. 29. de gravibus, & levibus sic loquente: *est autem impossibile, quod moveantur à se ipsis; est enim hoc officium vitæ, & animatorum proprium.* Et Ang. Doct. 1. contra gent. cap. 27. asserit: quod illa sola per se moventur, quæ movent se ipsa composita ex motore, & moto, sicut animata: ergo proprium est viuentium se ipsa movere.

Eandem minorem experientia quotidiana convincit, nam tandiu vita animalis durat, quandiu animal seipsum movet, & animal mortuum non nisi ab alio movetur, & similiter planta sicca non nisi ab extrinseco levante, vel proijciente movetur, quod signum est, sola viuentia posse esse ipsa movere.

Respondent contrarij, primo: tam viuentia, quam non viuentia proxime se ipsa mouere; deficere tamen in eo, quod non viuentia remote ab alio moventur.

Sed contra est: quia ideo non viuentia remote ab alio, videlicet a generante mouentur, quia ab illo accipiunt potentias locomotivas; sed etiam viuentia accipiunt a producente potentias operativas: ergo etiam viuentia remotè mouentur ab alio, & consequenter in hoc nulla differentia est.

Secundo reijcitur solutio data ad hominem contra Scotum: quia ideo in sententia Scoti, viuentia non mouentur ab alio remote, quia habent in se principiũ intrinsecũ motus, sed iuxta solutionẽ datam, non viuentia habent in se principium intrinsecum motus: ergo nec remote mouebuntur ab alio.

Tertio impugnatur: Quia nihil secundum eandẽ partẽ potest esse mouens, & motũ in potentia, & in actu, & consequenter in omnibus, quæ se movent proxime, distinguenda realiter est pars movens a parte mota, sed in non viuentibus non potest distingui pars movens a parte mota, eo quod omnes partes sunt eiusdẽ rationis, & ita non est ratio, quare vna pars, potiusquã altera movens, vel mota sit; ergo non viuentia non possunt proxime mouere se ipsa.

Respondebis: quod non viventia non se mouent mediante cognitione, sicut viventia, & in hoc stat differẽtia inter viuentia, & non viventia, quantũ ad se mouere, vel non movere se ipsa.

Contra tamen: quia se mo-

mouere absque aliqua cognitione etiam viventibus convenit, nam plantæ viuentia sunt; & tamen absque cognitione moventur, siquidē intellectu carent, & sensibus tam internis, quam externis, & motus augmentationis, & nutritionis est vitalis in homine, & ad ipsum absque vila cognitione se mouet: ergo in hoc nulla distinctio invenitur.

Secundo probatur conclusio: Motus graviū, & levium prouenit a generante conferente naturā: ergo gravia, & levia non a se, sed à generante moventur. Probatur antec. Ab illo prouenit passio tanquam à propria, & particulari causa, à quo provenit natura, nā passiones producuntur tanquam termini secundarij per eandē actionem, qua natura producitur. Vnde ortum habuit provervbium Philosophorum, *qui dat formam, dat consequentia ad formam*; sed motus graviū, & levium est illorū passio: ergo provenit à generante dante naturā. Probatur min. Quia esse in centro, est proprietas graviū, & levium, quæ naturaliter inclinantur ad centrum, & in ipso naturaliter conservantur: ergo etiā motus ipse, quo moventur in centrum est proprietas naturalis ipsorum, quia quando terminus motus est proprietas connaturaliter debita subiecto, etiā fieri, & adquisitio termini est proprietas debita naturaliter.

Addimus: quod quando vna proprietas mediante alia dimanat, vel adquiritur mediante alia, si secunda naturaliter debetur, etiam prima debetur naturaliter; sed centrum adquiritur medio motu, quando grave extra centrum existit: ergo si centrum est debitum naturaliter, motus etiam naturaliter debetur.

Confirm. Quia constituere lapidem in centro, est effectus generantis proprius, & particularis: ergo etiam motus ipse, quo lapis adquirit centrum: nam ad idem agens, ad quod pertinet ponere finem, pertinet etiam ponere medium, quo finis ipse consequitur. Ant. probatur. Ad generans pertinet constituere lapidem, ipsumque complere cum perfectione sibi connaturaliter debita pro instanti generationis; sed centrum debetur lapidi pro instanti generationis, siquidem pro illo instanti debetur lapidi quies naturalis, quam non habet nisi in centro: ergo lapidem constituere in cētro, est effectus generantis.

§. III.

Soluuntur argumenta.

ARguitur primo contra conclusionem nostram ex Ang. Doct. quæst. 5. de verit. art. 5. dicente: *Attendendum est, quod motus Cœli non hoc modo est naturalis Cælesti corpori, sicut motus elementaris est sibi naturalis, habet enim huiusmodi motus in mobili principium non solum materiale, & receptiuum, sed etiam formale, & actiuum:* Ergo sentit D. Thom. grauia, & leuia habere in se principium intrinsecum motus, & consequenter movere se ipsa.

Respondetur tamen: Gravia, & leuia habere principium intrinsecum motus formale, & actiuum dimanationis, quia vere motus illorum ab eorum forma dimanat ad differentiam Cœli, in quo solum est principium passivum, & hoc tantum D. Thom. intendere; non vero quod gravia, & levia habeāt principium productivū motus per actionem diversam ab actione generantis, quod necessarium erat, vt se ipsa moverent.

Secundo arg. Ex quo motus gravium, & levium sit iuxta inclinationem naturalem ipsorum, non infertur, quod tribuatur generante: ergo non à generante moventur. Probatur antec. Augmentatio in planta est iuxta inclinationem naturalē ipsius, siquidem est motus naturalis conformis naturali inclinationi subiecti, & consequenter iuxta illam; & tamē augmentatio plantæ non tribuitur generanti: ergo ex quo motus gravium, & leviū sit iuxta naturalem inclinationem illorum, nō infertur, quod tribuatur generanti.

Respondetur: negando antec. & ad probationem distinguo mai. iuxta naturalē inclinationem per conformitatem ad principia naturalia, concedo mai. per modum proprietatis, nego mai. & concessa min. negatur conseq. Quia solum illud quod est iuxta inclinationem naturalem per modum proprietatis debitæ pro primo generationis instanti tribuitur generanti, & talis est motus gravium, & levium; augmentatio vero plantæ, licet sit iuxta inclinationem naturalem, non tamen per modum proprietatis debitæ in primo generationis instanti, & pertinentis ad complementum rei genitæ pro instanti generationis; & propterea

ea necessarium nō est, quod tribuatur generanti.

Dices: operatio prima Angeli debetur in primo productionis instanti; & tamen non tribuitur soli Deo, sed etiam tribuitur Angelo, qui per illam primam operationem meretur. ergo non omne, quod debetur rebus in primo productionis instanti, tribuitur generanti.

Respond. distinguendo mai. debetur tanquam primum libertatis exercitium, concedo mai. aliter nego mai. Quia prima operatio debetur Angelo in primo instanti tanquam primum exercitium libertatis, quod creaturae perfectae in primo instanti debetur; & cum exercitium libertatis debeat esse à propria voluntate, inde fit, talem operationem non solum à Deo, sed etiam ab Angeli voluntate provenire.

Tertio arguitur: gravia, & leuia causant talem motum, non instrumentaliter: ergo principaliter, quia inter causam principalem, & instrumentalem non est assignabile medium.

Respond. Dari medium inter vtramque, scilicet causare talem motum per modum principij dimanationis, quod tamen satis non est, vt motus gravi tribuatur, tanquam verae causae efficienti.

Quarto arguitur: quando grave movetur, non existit sępe numero generans: ergo talis motus à generante provenire non potest, quia quod non est, non potest effectum producere.

Respondetur: quod in illo eventu licet generans non sit formaliter in se ipso, perseverat tamen virtualiter in ipso gravi tanquam in effectu proprio, quod satis est, vt motus generanti tribuatur, sicut quando post semen decissum moritur Pater, & nascitur filius, ipse filius genitus Patri tribuitur: quia licet in se ipso non sit, in semine tamen virtualiter perseverat, & propter eandem rationem, quando destructa causa productiva fundamenti resultat relatio, causae producenti fundamentum attribuitur relatio, eo quod talis causa virtualiter in fundamento perseverat: & eadem instantia est in accidentibus Eucharistiae, quae in virtute substantiae operantur, quae ibi formaliter non est.

Sed instabis: motus gravis tribuitur generanti, vt virtualiter existenti, sed generans virtualiter existens, nihil aliud est quam ipsum grave, in quo generans virtualiter continetur: ergo mo-

motus ille tribuitur ipsi gravi.

Respondetur: quod motus ille non tribuitur generanti reduplicativè vt virtualiter existenti, sic enim non distinguitur à gravi; sed tribuitur generanti secundum se, licet ad hoc necessarium sit, quod in gravi virtualiter existat, vnde poterat distingui maior. Generanti ex parte rationis *quæ* concedo mai. ex parte rationis *sub qua* nego mai. Quia virtualis existentia est medium, vt generans possit producere, res tamen, quę producit, est generans, quod in gravi virtualiter manet.

Quinto arguitur: gravitas, & levitas sunt quid intrinsecum gravi, & levi; sed gravitas, & levitas sunt principia intrinseca motus: ergo gravia, & levia habent principium intrinsecum motus, & consequenter se ipsa movent.

Respond. gravitatem, & levitatem esse principia dimanationis, quia ab illis verè motus dimanat; non tamen sunt principia absolutè efficienter productiva.

Sed instabis: motus gravium, & levium est ab illis verè effective: ergo habent in se principium intrinsecum vere efficienter productivum. Probatur antec. motus gravium, & levium est ab illis elicitivè: ergo effectivè, quia elicere est vere efficere motum.

Respondetur: motum gravium, & levium non procedere ab illis elicitivè, sed solum dimanativè tanquam vera illorum passio.

Sed instabis: quia motus gravium, & levium non est illorum proprietas: ergo tota doctrina nititur principio falso. Probatur ant. primo. Proprietas statim, & in eodem instanti productionis sequitur ad naturam, si non ad sit impedimentum; sed motus gravium, & levium non potest in tali instanti ad naturam consequi, siquidem motus non potest incipere in instanti: ergo proprietas non est.

Secundo probatur ant. Proprietas prædicatur accidentaliter inseparabiliter de natura, semperque convenit illi; sed motus gravium, & levium non semper convenit illis, siquidem grave extra centrum reperitur sine motu: ergo idem quod prius.

Tertio probatur antec. Proprietas non potest naturaliter impediri, sed solum de potentia absoluta, quia naturaliter cum essentia connectitur; sed motus ille naturaliter impediri potest, ap-

ponendo tabulam, vel aliud impedimentum: ergo.

Quarto probatur. Vna pasio non potest cum altera opponi, & illam essentialiter excludere; sed quies in centro est pasio gravis, & motum essentialiter excludit, cum quo simul esse non potest. ergo motus pasio non est.

Quinto probatur. Carentia proprietatis est violenta subiecto; sed carentia motus, quando lapis existit in centro non est lapidi violenta: ergo motus non est pasio.

Respondetur ad replicam negando ant. & ad primam probationem dicimus: proprietatem succesivam, qualis est motus, non debere sequi ad rem in eodem instanti productionis, sed in tempore immediatè sequenti, quia res succesiva solum in tempore incipere potest.

Ad secundam probationem, distinguo mai. Proprietas absoluta, quæ non dependet ab extrinseco, concedo mai. Proprietas respectiva, quæ ab extrinseco dependet, nego mai. & concessa minori, negatur conseq. Loquendo de proprietate respectiva. Quia. licet proprietas absoluta inseparabiliter conveniat, proprietas tamen respectiva, quæ dependet ab extrinseco, non semper convenire debet, & huius generis est motus gravium, & levium, qui connotat ablationem impedimẽti, vt defacto conveniat, impedimento vero non ablato defacto nõ convenit motus. Instantia est in suppositione, quæ est proprietas termini, & tamen non semper termino convenit, quia respectiva est, & dependet ab eo, quod terminus intra propositionẽ existat.

Dices: quod prædicatur accidentaliter separabiliter, est accidens quintum prædicabile: ergo si motus iste prædicatur accidentaliter separabiliter, erit accidens quintum prædicabile, non tamen vera pasio.

Respondetur: distinguendo antec. separabiliter tàm in se, quam in sui exigentia. concedo antec. in se præcise nego ant. & conseq. Quia licet ille motus aliquando separetur à gravibus, & levibus, semper tamen exiguunt illum, & ita non est accidens quintum prædicabile, quod non solum in se ipso potest à natura separari, sed etiam non exigitur ab illa secundum prædicata specifica ipsius, & propria.

Ad tertiam probationẽ prin-

principalis antec. respondetur: proprietatem respectiuam dependentem ab extrinseco posse naturaliter impediri, & talem esse motum prædictum.

Ad quartam probationem respondetur: distinguēdo mai. Si passio conveniat subiecto absolutè, & independenter à statu determinato concedo mai. Sin autem nego mai. Quia duplex est passio, vna quidem, quæ convenit subiecto absolute, & independenter a determinato statu, sicut risibilitas convenit homini, & passio ista non potest aliam proprietatem excludere; alia vero est proprietas, quæ solum habet convenire pro determinato statu, sicut motus, de quo loquimur, qui solum potest extra centrum convenire, & ideo potest excludere aliam passionem, eo quod natura pro diuerso statu diversas, & oppositas passiones habere potest, sicut gratia in via radicat fidem, & in patria radicat visionem beatam, fidem essentialiter excludentem.

Ad quintam probationem respondetur: Caretiam proprietatis esse violentam pro illo statu, pro quo debet conuenire proprietas, cum que motus non debeat lapidi convenire, quando lapis est in centro, inde fit, carētiam motus pro illo tempore nullatenus esse violentam.

Dices: Proprietatem nā turaliter dimanare ab essentia: ergo pro omni statu, & semper debet illi convenire, proindeque illius carentia semper debet esse violenta.

Respondetur: proprietatem respectivam dependentem ab alqua conditione, vel ab aliquo statu dimanare quidem naturaliter ab essentia, non tamen extra statum illum, sed solum in illo statu, & ideo motus à lapide extra centrum existente naturaliter consequitur, & dimanat, si ab aliquo extrinseco non impediatur. Instantia est in visione beata, quæ solum in statu patriæ naturaliter dimanat à gratia.

Sexto arguitur: maior velocitas motus naturalis in centrum non provenit à generante: ergo nec ipse motus, quia vtriusque eadem ratio est. Probatur ant. si maior velocitas motus proveniret à generante, velocior esset motus in principio quā in fine, quia agens fortius agit in propinquum, quam in distans, & grave magis coniungitur generanti in principio quam in fine; sed motus

tus non in principio, sed in fine velocior est, iuxta prouerbium illud: *Motus in fine velocior*. Ergo maior velocitas motus naturalis non prouenit à generante.

Respondetur: negando ant. & ad probationem negatur mai. Quia licet agens mouens per impulsum impressū passo fortius agat in propinquum, eo quod per distantiam debilitatur, & diminuitur virtus agentis; agens vero quod movet propter productionem naturæ, & eorum, quæ sequuntur ad naturam, potest fortius agere in distans, & tale est generans grauia, & leuia, quod quidem communicat illis naturam, & proprietates, quarum vna est motus naturalis in centrum, & cum centrū sit terminus attractivus, & naturaliter conservativus lapidis, inde est, quod lapis velocius movetur, quanto magis appropinquat ad centrū, quia tanto magis virtus lapidis, & illius gravitas confortatur. Quam doctrinam 1. de Cœlo lect. 17. traddit Angel. Doct.

Dices: ergo lapis non à generante, sed ab ipso centro mouetur.

Respondetur: Quod attractive movetur à centro tanquam à termino trahente ad se lapidem ipsum; effectivè vero à solo generante movetur.

Dices: Maior velocitas prouenit ex eo, quod quanto magis coniungitur centro, tanto magis attrahitur ab illo: ergo illa maior velocitas non provenit effectivè à generante, quod postquam naturam dedit, nihil aliud facere videtur.

Sed negatur conseq. Quia illa maior velocitas dimanat à natura lapidis, quando appropinquat ad centrū, & quanto magis appropinquat, maior dimanat velocitas propter affinitatem, & propensionem ad centrum; & cum generans talem dederit naturam, & cum tali propensione, inde est, illam maiorem velocitatem provenire efficienter à generante, tanquam à producente naturam, & ea, quæ naturaliter ad naturam consequuntur.

§. IV.

Vltimum argumentum soluitur.

Tandem arguitur: motus cordis est propria passio viventis, & ipsius cordis, illique debetur in primo productionis instanti, & ta-

tamen non tribuitur generanti, sed cordi, & ipsi viuenti: ergo quamvis motus gravium, & levium sit proprietas illorum, nõ inde infertur, quod tribuatur generanti. Maior cum cõseq. tenet, quia cor, & ipsum vivens se mouet ad talem motum: ergo motus ille non tribuitur generãti, sed cordi. Probatur antec. De ratione motus vitalis est esse à principio intrinseco se movente, quia viuere est se movere; sed motus cordis vitalis est: ergo cor se movet ad talem motum.

Respondent aliqui: talem motum tribui generanti applicativè, cordi autem elicitivè, quia cor elicitivè se movet ad talem motum.

Sed contra est: quia in omni se movente debet distingui pars movens à parte mota, ne idem secundum idem sit movens, & motum; sed in corde non potest distingui pars movens à parte mota, siquidem est totum homogeneum, & habet partes eiusdem rationis: ergo non potest cor se ipsum ad talem motum movere.

Secundo reijcitur: quia talis motus est propria passio viuentis, & cordis, & tamen à corde provenit elicitivè iuxta solutionem datam: ergo poterit motus gravium, & levium ab ipsis elicitiue procedere, quamvis illorum passio sit.

Secundo respondẽt alij: illum motum dimanare à corde per naturalem resultantiam, quod non tollit illius vitalitatem, quia licet actus vitæ animalis debeant esse à principio intrinseco se movente, non tamen actus qui merè vitalis est, qualis est motus cordis.

Sed contra est: quia distinctivum actus vitalis à non vitali debet necessario convenire cuicumque actui vitali: sed motus cordis, quamvis non sit vitalis vita animalis, vere tamen vitalis est: ergo debet esse a corde se mouente ad talem motum. Vnde solutio ista nisi melius explicetur, vel reducatur ad alium, quam dabimus infra, vera esse non potest, & contra D. Th. 1. 2. quæst. 17. art. 9. procedit.

Tertio respondetur ad argumentum: negando min. & ad probationem negatur antec. & ad huius probationem distinguo mai. Motus vitalis vt quod, concedo maior. Vitalis vt quo nego mai. & distinguo minor. Vitalis vt quo concedo min. vt quod, nego minor, & claritatis gratia dis-

tinguo consequens. Si mouet vt quo concedo conseq. vt quod, nego conseq. Quia motus cordis solum est vitalis vt quo, quatenus per illum constituitur viuens potens se mouere ad alias operationes vitales, & prima operatio, quæ solum est vitalis vt quo, constituendo subiectum potens ad alias operationes vitæ exercendas, nō debet tribui vt quod, & absolute viuenti, sed illius generanti.

Dices: quod viuere est se movere; sed cor viuit per illam operationem: ergo illa operatio, vel motus debet procedere ab intrinseco viventis, & cordis, & non tribui generanti.

Respondet. distinguendo mai. Se mouere iuxta qualitatem vitæ, concedo mai. contra vitæ qualitatē, nego mai. & distinguo min. viuit vt quod, nego min. vt quo, concedo min. & distinguo consequens ab intrinseco vt quo, concedo conseq. vt quod, nego conseq. Quia sicut vnumquodque viuit, ita se mouet, & habet operationē, vel motum à se ipso; cor autem per illum primū motum solum viuit vt quo, quatenus per ipsum constituitur potens se mouere, & exercere operationes vitales, non tamē per illam operationem viuit vt quod, & perfecte, & ideo illa operatio non debet vt quod procedere ab ipso corde, sed ab eius generante.

Quarto ad argumentum alia via respondetur, & mihi non improbanda: videlicet motum cordis in primo instanti deberi, non quidem per modum proprietatis rigurosæ, sed per modum proprietatis latè sumptæ, id est, per modum primi exercitij vitalis, quo viuens constituitur potēs se movere ad alias operationes vitales, & cum de ratione exercitij vitalis sit procedere ab intrinseco viuentis, inde fit, talem motum elicitiuè efficienter prouenire ab ipso corde, & illi attribui, & solum applicatiuè prouenire à generante. Sicut in Angelo prima operatio vitalis, & libera in primo instanti debetur, & tamen non est passio rigurosa, sed elicitivè prouenit ab ipso Angelo, & a Deo dumtaxat applicativè, quia debetur per modum exercitij liberi, & vitalis, quod debet ab intrinseco provenire. Angel. autem Præcept. & Thomistę asserentes passiones, & proprietates esse tribuendas generanti tāquam vnicæ causę efficienti, de passione rigurosā loquuntur, & quæ verè, & propriè po-

potest ab essentia dimanare. Quam solutionem omnium venia, inter omnes probabiliorem existimo.

Placet tamen alia via argumento respondere: Motum videlicet cordis non esse vitalem per modum actus secundi, sed solum esse vitalem vitalitate principij, & per modum proprietatis consequentis formam vitalem; & ad vitalitatem prædictam, satis est, quod ille motus à forma vitali dimanet, & viuens, mediante illo, se moueat ad alias operationis vitales, & propterea motus iste non tribuitur viuenti, sed illius generanti.

Sed instabis: Motus ille vitalis est per modum motus; quo ipsum cor mouetur in actu secundo: ergo non solum est vitalis per modum actus primi, & vitalitate proprietatis, sed etiam per modum actus secundi, quia per principium vitale, & per veram proprietatem, nunquam potest viuens in actu secundo moueri.

Respondetur: distinguendo antec. mouetur à se ipso, nego antec. mouetur a generante, concedo ant. & negatur conseq. Vt namque motus ille vitalis sit per modum actus secundi, necessarium erat, quod per illum motum cor moueretur à se ipso, quod tamen est falsum, quia per illum motum solum efficienter à generante mouetur.

Sed instabis: Vivens per alia principia non mouetur in actu secundo, bene tamen per motum prędictum: ergo talis motus vitalis est per modum actus secundi.

Sed negatur conseq. Quia ex quo per alia principia non moveatur in actu secundo, bene tamen per illum motum, solum infertur, substractum, quod denominatur vitale esse diversum; non tamen diuersum esse modũ vitalitatis, nec vitalitatem motus cordis esse talem formaliter per modum actus secundi, ad hoc enim requirebatur, quod a principio intrinseco, se mouente, procederet, quod motus cordis nõ habet, sed sicut alia principia dimanant à natura viuentis per modum actus primi, ita motus iste per modum actus secundi, ab eadem natura dimanat.

§. Vltimus.

Corollaria ex dictis.

Ex dictis in artic. discursu infertur primo: quod si grave, quod multum distat à centro velocius moueatur in medio motus, quam alterum graue, quod parum distat a centro moueatur in quacumq; parte motus; hoc ideo est, quia licet motus velocior fiat ex propinquitate ad centrum cæteris paribus in parua tamen distantia non est tantum temporis, vt pondus, & inclinatio augeatur, & motus velocior fiat.

Secundo ex dictis infertur: quod quando aqua reducitur ad pristinam frigiditatem, illa reductio dimanatiuè provenit a natura aquæ, quæ talem exigit proprietatem, efficienter vero provenit a generante.

Tertio colligitur: Lapidem proiectũ violenter moveri per impulsum, & virtutem proijcientis, quia lapis per gravitatem, & naturam propriam resistit illi motui, & ideo vt moveatur, necessaria est virtus lapidi impressa ab impellente, per quam violenter moveatur, ad quem quidem motum maximè iuuabat aer concitatus, & propterea quamvis virtus proijcientis fortior sit in principio, quia tamen in medio motus iam aer est valde concitatus, ideo motus in medio velocior est, fortiusque percutit passum propter aeris vehementem concitationem; vnde pila plumbea fortius percutit in medio, quam in principio violenter emissa.

Quarto colligitur: agẽs, & patiens debere simul esse, vel immediatione virtutis, vel immediatione suppositi, quia agens vt agat, debet subijcere sibi passum, alias non esset maior ratio, quare in hoc passum, quam in alterum ageret; sed non potest sibi subijcere passum, nisi illud tangat contactu immediato suppositi, vel immediatione virtutis: ergo talis simultas inter agens, & patiẽs necessaria est, & ideo in agentibus, quæ agunt per virtutem diffusam, per se prius illa virtus recipitur aliquo modo in subiecto immediato, & per ipsam transit ad subiectum mediatum, & distans; vnde agens est immediate coniunctum primo passo, immediatione suppositi, alijs vero, quæ sequuntur, & distant, solum est coniunctum immediatione virtutis.

Hoc

Hoc idem confirmatur: quia si agens posset agere prius in distans, quam in passum propinquum, non haberet in agendo sphęram determinatam, sed in quacumque distantia agere posset. Ex quo etiam prouenit, quod cum virtus agentis materialiter multiplicetur in pasis recipientibus diversis, diminuitur in illis, & tandē post aliqua subiecta, quæ pertransit, finitur, & non potest vltra aliquem producere effectum, vt experientia testatur.

Dices: ignis calefacit aquam lebetis, non tamen fundum illius, quia si manus apponatur in fundo, quando aqua feruere incipit, fundū frigidum invenitur. Similiter magnes attrahit Ferrum, & non aerem immediatum, & piscis nomine Torpedo immobilitat manum piscatoris per qualitatem impresā, non tamen arundinem, & oculi fascinantium damnum inferunt pueris, non tamen alijs immediate coniunctis: ergo agentia ista prius in distans, quam in propinquum operantur.

Respondetur ad experientiam primam: ignem prius calefacere fundum lebetis, quam aquam, quia tamen calefacit profundioribus partibus aquæ ascendunt ipsæ sursum, & superiores partes infra descendunt, & infrigidant fundum, ideo quando incipit aqua feruere, ipsum fundum frigidum invenitur.

Ad alias experientias respondetur: omnia illa agētia prius agere in propinquū, quam in distans; non tamen eundem effectum causare in passo propinquo, quia propinquum capax non est eiusdem effectus, ita prauè dispo nentis; cuius tamen passum distans capax est; sicut solis virtus, quæ per aerem ad inferiora descendit, non producit in aere metalla propter eius incapacitatem, quæ tamen in terra producit.

Quinto colligitur: Mobile quiescere in puncto reflexionis: de motu quidem cordis id docet Angel. Doct. opuscul. 35. & ratio suadet, quia laboriosum valde esset tanto tempore vitæ, cor animalis non relevari per morulas aliquas, quibus motus interrumpatur, & paululum quiescat, & ita in reflexione talis motus per dilatationem, & constrictionem in puncto reflexionis aliqualiter licet brevissimè quiescit.

De alijs vero motibus certum etiam debet esse: quia

quia motus directus, & reflexus habent terminos contrarios, videlicet sursum, & deorsum, ante, & retro, destrum, & sinitrum; motus vero habens terminos specie distinctos, non potest esse continuus, & ideo necessum est, quod mobile in medio reflexionis inter vtrumque motum aliquantulum quiescat. Cuius etiam signum est, quia motus isti reflexi se invicem impediunt, & terminus, qui est ad quem respectu vnius, se habet vt a quo respectu alterius, nam vbi motus directus finitur, incipit motus reflexus, quapropter dum lapis cadens in terra sursum resilit, vel pila á pariete in parietem reflectitur, vel a terra in aerem, in illo intermedio reflexionis finitur primus motus, & mobile quiescit, & incipit motus secundus.

Sexto colligitur: impulsum aliquando deficere ex resistentia corporis contrarij, inter positi; aliquando vero ex defectu causæ conservantis, quatenus videlicet aliquando per interpositionem corporis, molis finitur influxus, sicut quando lapis in lana recipitur, & aliquando quia causa conserva tiva deficit, vt cum impulsus recipitur in subiecto non satis apto, ad impulsum conservandum.

Vazquez tamen 1. 2. disp. 81. docet: Impulsum non desinere ex defectu conservantis, sed propter contrariam formam, per quam formaliter expellitur.

Si tamen contra ipsum arguas: impulsum, quo lapis proijcitur deorsum, non invenire formam contrariam in lapide, eo quod impulsus ille non est contrarius gravitati lapidis, quæ potius ad motum deorsum inclinatur.

Respondet: terram esse quasi in bilance ponderibus libratam suis, & ideo impulsum illum a terra corrumpi, quam quidem tãgit, & movet motu quodam trepidationis.

In oppositum tamen scriptura loqui videtur Psalmo 103. in quo Deo dicitur: *Qui fundasti terram super stabilitatem suam.* Præterquam quod sensuum experientia oppositum suadet, & revera lapidem mouere terram, est contra ordinem vniversi, & insuper si ex adverso latere duo lapides proijciantur, finitur impulsus, antequam lapides per motum propriũ vertantur in terram, & ipsam movere possint; & tandem Vazquez irrisit quid

Poe-

Poeta sequentibus verb. stare negas terram, nobis miracula narras· Hæc dum scribebas, in rate forsam eras, & hæc de artic. isto octavo phy sic. text. 31. & lib. 5. text. 20. & in præsenti per totum fere librum ad Philosophum applicanda.

LIBER OCTAVVS,

ET IN EO QVÆSTIO PRIMA de inceptione mundi.

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum mundus potuerit esse ab æterno.

§. I.

Quibusdam suppositis statuitur prima conclusio.

MVndum ab æterno extitisse, Arist. docere affirmat Angelicus Præcept. 2. contragentes cap. 81. alibi tamen asserit: Arist. non illud absolute docuisse, sed tantum aliqua traddisse, quæ ad id facere videntur, contra antiquos philosophos disputando, cuiuscumque tamen sententia illa sit.

Mag. Froylan.

Substinenda non est: Quia Genes. 1. dicitur: *In principio creavit Deus Cælum, & terram*; in quibus verbis ly principium de principio, vel initio temporis à Patribus explicatur, & Ioann. 17. dicitur etiam: *Clarifica me Pater aput temetipsum claritate, quam habui antequam mundus fieret*: Quæ verba licet explicari possint de prioritate naturæ, qua verbum esset ante mundum adhuc existentem ab æterno, communiter tamen de rigurosa prioritate, & in quo, & per præcedentiam infinitam in ęternitate á Patribus intelliguntur. Quod etiam diffinitum fuit in Lateranensi Concilio sub Incent. III. ibi namque in capite firmiter de summa Trinitate habetur: Deum omni

potenti virtute simul abinitio temporis vtramque condidisse creaturam de nihilo corporalem videlicet, & spiritualem, sicut & nos in simbolo profitemur.

Ratio etiam, & congruentia suadet: quia melius cognoscitur depēdentia creaturarum à Deo, illas in tempore producendo, quam si illas faceret ab æterno, quia si in tempore fiunt, evidens est illas dependere à Deo, & nō esse à se, sed ab ipso, quod non esset ita clarum, si illas ab æterno produxisset. Et insuper clarissime cognoscitur, Deum libere producere creaturas: nam si essent ab æterno posset aliquis dubitare: An Deus creaturas libere, vel ex necessitate naturæ produxisset? Ergo Deus non produxit creaturas ab æterno, sed in tempore fecit, vt ita producendo creaturas propriam libertatem, & illarum dependentiā congruentius explicaret.

Dices: de ratione summi boni est summe se communicare; sed communicatio ab æterno maior est, quam communicatio in tempore: ergo creaturas ab æterno produxit.

Respondetur: de ratione summi boni esse summè se communicare juxta ordinem Divinæ sapientiæ, non tamen absolute, ordo vero Divinæ sapientiæ postulat, quod Deus in tempore communicetur creaturis, vt ita melius explicetur Divina libertas, & dependentia creaturarum à Deo.

Dices secundo: Materia existit ab æterno; sed materia nequit existere sine forma: ergo existit ab æterno creatura corporalis. Probatur mai. omne, quod incipit esse prius habuit potentiam ad essendum; sed talis potentia non potuit esse nisi in illius materia: ergo materia semper existit ab æterno.

Respond. omne quod incipit esse, habere prius potentiam ad essendum, non tamen physicam, & receptivam, quæ est illius materia, sed methaphisicam, vel logicam consistentem in non repugnantia quam res habet, vt producatur, & fiat, quæ necessario debet præcedere factum, quia prius est, aliquid esse possibile, quam quod producatur, & fiat.

Tertio instabis: Deus ab æterno erat causa sufficiens, ad producendum mūdum; sed posita causa sufficienti statim effectus producitur: ergo mundum ab æterno produxit.

Respondetur: posita cau-

causa sufficienti necessaria, statim effectum consequi, sicut potentia visiua debitè applicata, statim videt obiectum, & igne debite applicato, statim calefacit passum; Deus tamen non est causa necessario operans, sed liberè, & ita quando vult producit effectum, & non volvit mundum ab æterno producere, vt anteced. diximus.

Sed instabis: actio qua Deus mundum produxit, quamvis libera sit, erat tamen ab æterno: ergo mundum ab æterno produxit, quia actio non potest sine effectu reperiri.

Respondetur: actionem Divinam fuisse ab æterno entitativè, non tamen, quantum ad connotatum, & liberam terminationem ad creaturas producēdas in propria mensura.

Dices: actio Divinæ voluntatis entitativè sumpta non potest esse sine effectu, eo quod actio sumpta entitativè est fieri effectus, & fieri non potest sine effectu dari; sed actio Divina entitativè erat ab æterno: ergo mundum ab æterno produxit.

Respondetur: actionem Divinam entitativè consideratam non esse fieri effectus, sed solum consideratam secundum terminationem ad effectum, & vt virtualiter transeuntem, secūdum quam considerationem ab æterno non erat.

Sed instabis: actio illa vt terminata ad effectum erat ab æterno: ergo solutio nulla est. Probatur antec. si vt terminata ad effectum nō esset ab æterno, aliquid Deus inciperet in tempore velle, quod non voluit ab æterno; sed hoc dicendum non est: ergo actio illa vt ad effectum terminata erat ab æterno.

Respond. actionem Divinam secundum formalitatem, & denominationem volitionis esse ab æterno terminatam ad creaturas, quas Deus ab æterno decrevit; illam vero actionem secundum denominationem secūdariam vsus applicantis ad executionem effectus, non esse ab æterno; & ita mundum ab æterno non produxisse; eo quod effectus solum sequitur in executione ad actionē Divinæ voluntatis vt applicantis executivè ad productionem effectus.

Dices: illa denominatio vsus in actione Divinæ voluntatis est aliqua volitio, sicut omnis formalitas intellectionis est intellectio: ergo si secundum hanc formalitatem non æterna, sed temporalis est, aliquid Deus ince-

cœpit in tempore velle.

Respondet, distinguendo ant. volitio secundum formalitatem volitionis, nego ant. secũdum formalitatem secundariam vsus, concedo ant. & negatur conseq. Quia non omnis formalitas volitionis est volitio secundum formalitatem volitionis, sicut intellectio secundum formalitatem productionis, & dictionis, non est intellectio secundum formalitatem intellectionis, & ideo in volitione Divina distinguitur formalitas, & expressio volitionis, quæ primaria est, & formalitas vsus applicantis ad executionem operis, quæ secũdaria est, & hæc secunda formalitas temporalis est, & in tempore applicat ad effectum producendum; prima vero formalitas erat ab æterno terminata ad creaturas, proptereaque nũquam Deus incipit aliquid in tempore velle, sed solum incipit executionem in tempore, & ita exequitur, sicut ab æterno decrevit. His ergo prælibatis restat modo dificultas: an sit aliqua creatura, cui existentia ab æterno repugnet, sive inter res succesivas, sive inter res permanentes, & pro rebus permanentibus sit.

§. II.

Prima conclusio.

Res permanentes potuerunt esse ab æterno.

Conclusio ista probatur: Creaturam esse ab æterno non repugnat ex parte virtutis Dei, quæ ab æterno infinita est, nec ex parte creaturæ, quia ratio entis creati compatitur cum existentia ab æterno: ergo non repugnat, creaturam permanentẽ esse ab æterno, sed potius potuerunt res permanentes ab æterno existere de potentia Dei absoluta. Antec. quantum ad secundam partem probatur. Quia ad rationem effectus creati sufficit, quod sit posterior natura, vel origine dependentiæ à creatore, sed posterioritas naturæ compatibilis est cum existentia ab æterno, siquidem res, quæ solum natura posterior est ipso Deo est simul simultate instantis in quo, & tempore simul cum Deo: ergo ratio entis creati compatitur cum existentia ab æterno.

Confirmat. Si creatura esset ab æterno solum mensuraretur æternitate participata

ta; sed non implicat, creaturam mensurari æternitate participata, sicut constat in Visione beatifica, quæ tali æternitate mensuratur: ergo non implicat creaturam ab æterno existere. Probatur min. Æternitas, quæ potest habere finem, & ab extrinseco destrui æternitas participata est, limitata, & finita; sed æternitas, qua creatura æterno existens de facto mẽsuraretur, posset habere finem, & a Deo destrui, vel ab ipso anihilari; ergo si creatura existeret ab æterno mensuraretur solum participata æternitate.

Confirmatur secundo: non implicat creaturam esse infinitam in durando à parte post, sed potius aliquæ creaturæ, quales sunt Angeli, connaturaliter petunt durationem istam: ergo non implicat, creaturam permanẽtem esse infinitam à parte ante, quia vtriusque eadem ratio videtur.

Dices: si Angelus v.g. esset ab æterno, esset verum dicere: Deum Angelum creare, vt supponitur, & etiam Angelum non creare, quæ sunt prædicata contradictoria; sed implicat, duo contradictoria esse simul vera: ergo implicat Angelum, vel aliam creaturam permanentem esse ab æterno. Probatur mai. quantum ad secundam partem. Hæc propositio, Deus modo non creat Angelum, est vera propositio, quia Deus in tempore, & modo non creat Angelum, sed illum ab æterno creavit; sed propositio prædicta nũquam incepit esse vera: ergo semper verum fuit, Deum Angelum non creare. Probatur min. Semper fuit verum dicere, Deus non creat Angelum: ergo prædicta propositio nunquam incepit esse vera. Probatur ant. Non est dabile nunc, in quo sit verum dicere. Deus non creat Angelum, quia si ab æterno creasset, esset Angelus ante tale nunc, & antea, vsque in infinitum; ergo semper fuit verum dicere, quod Deus nõ creat Angelum.

Respondetur primo: negando mai. primam, & secundam. Quia propositio negativa, & illius propositio de in esse semper est falsa, eo quod Deus ab æterno creauit, & semper creat, sicut Verbum Divinum semper generatur, & Pater semper generat ipsum, nam quod ab æterno producitur, semper producitur, sicut 1. p. quæst. 42. art. 2. ad 4. docet Angel. Doct.

Secundo responde-

tur:

tur: negando vltimam conseq. Quia vt hæc propositio, Deus non creat Angelum, sit falsa, non requiritur, quod in aliquo instanti determinato falsificetur, sed satis est, quod Deus in aliquo instanti æternitatis intelligatur creare Angelum, & ideo possumus distinguere vltimum antec. non est dabile nunc determinatum, & in quo concedo antec. nunc intelligibile, & à quo, nego antec. & conseq. Si namque Deus creasset Angelum ab æterno, esset dabile nunc naturæ, in quo nondum Deus intelligeretur producere Angelum, & etiam esset dabile aliud nunc intelligibile naturæ posterius posterioritate à quo, pro quo esset verum dicere, Deus intelligitur creãs, pro quo esset falsum dicere, Deus non intelligitur creans Angelum, quæ omnia contradictoria non sunt.

Aliter respondetur: distinguendo illam minorẽ; nunquam incepit esse vera inceptione temporis, concedo min. inceptione causalitatis, nego min. & conseq. Quia licet non sit assignabile nunc temporis, in quo prædicta propositio inceperit esse vera; est tamen assignabile nunc causalitatis, illa videlicet posterioritas naturæ ad Deum, & primam causam, pro quo Deus Angelum produxit, quamque Deus designare potest.

Dices: ergo aliquando etiam fuit verum, Deus non creat Angelum, & consequenter fuit verum Deum creare, & non creare Angelum.

Respondetur: distinguendo consequens: non creat comparativè ad tempus, & negatione privativa, nego antec. Comparativè ad ordinem causalitatis, vel prioritatem naturæ, concedo ant. Quia quamvis nunquam fuerit verum, nunc temporis non creat Angelum; fuit tamen verum nunc naturæ, & causalitatis, & negatione sumpta præcissivè, & negativè non creat.

Secundo poterat argui: quod creatum est, transit de non esse ad esse; sed quod est ab æterno, non transit de non esse ad esse, quia quod est ab æterno, semper fuit: ergo quod est ab æterno, nõ potest esse creatum.

Respond. distinguendo mai. De non esse ad esse per exclusionem subiecti ex quo fiat, & negationem essendi in aliquo instanti naturæ, cõcedo mai. Per exclusionem essendi in aliquo instanti temporis, nego mai. & sub-

eadem distinctione minoris negatur conseq Quia vt aliquid creetur, necessarium non est, quod prius habeat non esse in aliquo instanti temporis, sed satis est, quod prius intelligatur non esse in aliquo instanti naturæ, propriori videlicet suæ causæ. Quæ autem poterant hic etiam opponi, in vltimo §. brevissimè diluentur, & ideo sit.

§. III.

Secunda conclusio.

Res successivæ non poterunt esse ab æterno.

SEntentiam oppositam communiter deffendunt Thomistæ, asserētes esse expressam D.Th.de quorum fundamento dicemus; vnus tamen vel alter pro nostra sententia est, sufficiat vero Reverendis. Mag. S.Thoma, qui pro pluribus computari potest.

Ipsam docere videtur Ang. Præcept. pluribus in locis specialiter quæst.3.de potent. art. 14. & art. 17. in quibus locis ex modo quo procedit, & argumentis respondet, cognoscitur clare, ipsum sentire, motum non posse esse ab æterno. Id ipsum docet 1.p quæst.46. art. 2. in quo repetit doctrinam traditam opusc. 17. ante medium, quæ talis est: *non repugnare, si ponatur causa producens effectum suum subito, quod non præcedat duratione suum causatum; repugnare autem in causis producentibus effectum suum per motum, quia oportet quod principium motus præcedat finem eius.* In quibus verbis expresse asserit: motum debere præcedere suum causatum, & effectum pro aliqua duratione, & consequenter mutatum esse mobilis, quod est effectus motus, non posse non duratione supponere motum, proindeque tale mutatum esse non posse esse ab æterno; sed motus non potest dari ab æterno sine aliquo mutato esse in mobili producto: ergo motus non potest esse ab æterno, & talem esse mentem Angel. Præcept. cuicumque legenti opusculum, manifeste constabit.

Respondebis: D. Tho. non loqui de quocumque effectu producto per motū; sed solum loqui de effectu diverso à mutato esse, quo motus ipse completur, & non dicitur effectus motus, sed potius complementum illius.

Sed contra est: quia ratio æqualiter convincit, motum

tum debere præcedere duratione quemcumque effectum, etiam ipsum mutatum esse: ergo de quocumque effectu, etiam de mutato esse intelligendus est D. Tho. Probatur ant. Ideo motus debet duratione præcedere effectum diversum à mutato esse, quia quæcumque etiam minima pars motus tempore durat, & talis effectus producitur in instanti; sed etiam pars motus, quæ præcedit mutatum esse tempore durat, & ipsum mutatum esse producitur in instanti: ergo ratio æqualiter convincit, motum debere duratione præcedere, & quęcumque effectum, & ipsum mutatum esse.

Respondebis secundo: causam per motum agentem debere præcedere duratione omnem effectum, etiam ipsum mutatum esse; ex quo solum sequitur, prædictum mutatum esse non posse esse ab æterno, non tamen ab æterno non posse existere motum.

Sed contra est: quia si motus existeret ab æterno, non tamen aliquod mutatum esse, iam ipse motus duratione temporis infinita pręcederet mutatum esse, nam æternum duratione infinita præcedit illud, quod æternũ non est; sed implicat, motum duratione infinita præcedere mutatum esse: ergo implicat motum esse ab æterno, non tamen mutatum esse. Probatur min. si motus duratione infinita præcederet quodcumque mutatum esse, per totam illam durationem non daretur nisi vnica pars motus, alias daretur etiam aliquod mutatum esse, quod necessario mediat inter duas partes motus; sed implicat per infinitam durationem solum existere vnicam partem motus, aliunde per durationem illam infinitam non daretur successio partium, & consequenter destrueretur essentia entis successivi: ergo implicat, motum duratione infinita præcedere mutatum esse.

Sed instabis primo: quod D. Tho. quæst. 3. de potēt. art. 17. in solutione ad 17. respondet dicendũ, *Quod illa ratio non probat, quod motus semper fuerit, sed quod motus circularis possit esse semper*: Ergo sentit D. Tho. motum existere posse ab æterno.

Secundo instabis: quia D. Thom. in eadem quæst. art. 14. ad 9. respondet: *Quod Æuum, & tempus ab æternitate differunt non solum ratione principij durationis, sed etiam ratione successionis. Tempus enim in-*

lo

se successivum est. Quibus verbis satisfacit argumento intendenti probare, creaturam non posse esse æternam, quia creatura mensuratur tempore, vel ævo, & ævum, & tempus ab æternitate differunt: ergo sentit etiam D. Tho. quod quamvis motus, & tempus essent ab æterno, adhuc essent successiva, consequenterque non est contra rationem entis successivi, quod existat ab æterno.

Verum tamen ad instantiam primam facilis est solutio: quia D. Tho. non respondet solutione approbante, vel asserente, sed tantum solutione ommittente, nec D. Tho. aliquando id affirmavit, sed semper, vel omittendo, vel ex aliorum solutione respondet, vt constabit legenti contextum, & maximè in 1. p. quæst. 46. art. 2. vbi satis clare se explicat D. Tho. si tamen quandoque asserit D. Tho. motum circularem potuisse esse ab æterno, solum loquitur ex suppositione, quod motus potuerit esse ab æterno, qua suppositione facta, nullus aptior est, quam motus circularis, vt existat ab æterno.

Dices: D. Thom. obijcere rationes contra Arist. procedentes ad probandum mundum non esse ab æterno, & affirmat, rationes prædictas efficaciter intentum non suadere, quia non repugnat, mundum fore ab æterno, consequenterque D. Th. in eodem sensu concedit, mundum possibilem ab æterno, quo ipsum Arist. concessit; sed Aristot. concessit mundum ab æterno quantum ad res successivas: ergo etiam illas posse ab æterno existere concedit D. Thom.

Respondet. tamen facile: D. Thom. tantum sentire, mundum potuisse esse ab æterno quantum ad res permanentes, & pro ea parte soluere rationes contra Aristotel. procedentes; non tamen sentit D. Thom. mundũ potuisse esse ab æterno quantum ad res successivas, sed potius in hoc ab Arist. recedit, & sic D. Thom. sentire constat ex loco citat. 1. p. & opusc. 27. ad finem ipsius.

Ad secundam instantiam respondet. tempus, & Ævum, etiam si forent ab æterno, habitura esse successionem formalem, vel virtualem, in quo ab æternitate different; non tamen tempus, & ævum haberent propria, & sibi debitam successionem pro illo signo, quo carerent principio durationis, sicut contingeret, si existerent ab æter-

æterno, quia illa pars, in qua motus produceretur a Deo, & adquireret suum esse, non posset successionem habere, vt probavimus, & statim infra dicemus, & ideo ex hac parte repugnat, motum, & alias res successivas existere formaliter ab æterno.

His ergo præmonitis circa doctrinam SS. Præcept. quæ pro vtraque parte sufficientem probabilitatem ostendit. Ratione efficaci probatur nostra conclusio: quia nulla pars motus ab æterno potuit existere: ergo motus non potuit esse ab æterno. Probatur antec. Non potuit esse ab æterno illa pars motus, quã De' ante omnes alias produxit: ergo nulla. Quia illa præcedit omnes alias, & consequenter si illa ab æterno non foret, nulla esset ab æterno. Probatur antec. Si prædicta pars esset ab æterno, tempore infinito duraret; sed implicat talem partem tempore infinito durare, alias toto illo tempore nõ daretur successio partium, quarum vna esset post alteram, quod est contra naturam, & essentiam entis successiui: ergo prædicta pars, quam Deus ante alias produxit, non potuit esse ab æterno. Min. cum conseq. tenet, & probatur mai. Si pars prædicta tempore finito duraret, altera pars, quæ immediate ad istam consequitur, esset etiam ab æterno; sed implicat, partem immediate sequutam esse ab æterno, siquidem talis pars tempore distat à Deo, quando quidem supponit aliam partem tempore præcedenti durantem, & quod Deus tempore supponit, non potest esse ab æterno: ergo si illa pars, quam Deus ante alias produxit esset ab æterno, non quidem tempore finito, sed potius tempore infinito duraret.

Ad rationem istam sub hac forma constitutam duplici via possunt respondere contrarij: primo quidem negando dari partem, quam Deus ante alias produxerit, eo quod in motu existente ab æterno non potest dari aliqua prima pars, sed potius ante quamcumque partem determinatam, debet alia, & alia vsque in infinitum præcedere.

Secundo respondere possunt: partem illam, quam Deus ante omnes alias produxit, solo tempore finito durare, ex quo non sequitur, partem immediate sequentem æternam fore, eo quod supponit alteram partẽ prius tempore existentem.

Vtraque tamen solutio in-

inefficax est: prima quidem, quia quamvis in motu existente ab æterno non sit designabilis aliqua pars, quæ sit prima determinatè, revera tamē dari debet aliqua pars, quam Deus ante alias produxerit: ergo solutio nulla est. Probatur ant. Deus producens ab æterno motum, non omnes illius partes simul producit, alias destrueret naturam, & essentiam motus exigentem successionem partium: ergo revera dari debet aliqua pars, licet vage, quam Deus ante alias produxerit.

Explicatur eadem impugnatio: quia partes motus eo modo quo existunt, fiunt, & producuntur à Deo; sed in rerum natura aliqua pars debet præcedere omnes alias, alias simul omnes existerent: ergo debet dari aliqua pars, quam Deus ante alias produxerit.

Respondebis: aliquam partem existere ante alias divisivè, non tamen ante alias collectivè.

Sed contra: quia tota collectio non simul existit, alias non esset ens successivum: ergo collectio partium prius existit in aliqua parte, consequenterque debet dari aliqua pars, quā Deus revera ante omnes alias produxerit.

Secunda vero solutio principalis impugnatur: quia quod æternum non est, distat infinite in duratione ab eo, quod est æternum, nam duratio temporalis, & æterna distant ad invicem infinitè; sed si pars, quam Deus ante omnes alias produxit, durat tempore finito, altera pars, quæ immediate ad ipsam consequitur, non distabit à præcedenti infinite, sed solum duratione finita, illa videlicet, in qua pars præcedens durat, quæ finita est, vt conceditur: ergo pars ista, quæ immediate consequitur, erit ab æterno, si altera ab æterno est, aliàs infinitè distarent, consequenterque pars præcedens non posset solo tempore finito durare.

Sed instabis contra rationem istam: non repugnat motus infinitus à parte post, in quo re vera non sit dabilis aliqua pars, quæ supponat omnes alias, & post illam altera non sit vsque in infinitum: ergo non repugnabit dari motum infinitum à parte ante, in quo non sit dabilis aliqua pars, quæ præcedat omnes alias.

Respondetur tamen: negando conseq. Quia mo-

tus infinitus à parte post nunquam amittit esse, & nunquam destruetur, sed semper perseverabit, & ita non habebit aliquam partem, quæ debeat omnes alias supponere, sed post vnam erit altera vsque in infinitum, quin vnquam perveniatur ad aliquam supponentem omnes alias; cæterum à parte ante licet motus nunquam vere, & in rigore incipiat, vere tamen accipit esse, vereque producitur, cumque non possit accipere esse in omnibus partibus simul, debet suum esse accipere in aliqua parte, quæ omnes alias præcedit.

Secundo probatur conclusio: Quia quidquid supponit aliud prioritate instantis in quo, non potest æternum esse. Vnde si ante Deum esset aliquid aliud prioritate in quo, Deus non esset æternus; sed quicumque motus supponit mobile prioritate instantis in quo: ergo nullus motus ab æterno existere potest. Probatur min. Pro instanti in quo mobile producitur a Deo, nondum est motus: ergo quicumque motus prioritate instantis in quo, debet supponere mobile. Probatur antec. Motus non potest a Deo produci, & fieri in aliquo instanti, sed suum esse adquirit in tempore: ergo pro illo instanti, in quo mobile producitur a Deo, nondũ est motus.

Respondebis: Non esse dabile instans determinatum, in quo mobile producatur a Deo, sed antè quodcumque instans esse motum, & ante motum instans vsque in infinitum sincathegorematice sine aliquo principio, quia quod æternum est, nunquam incepit.

Sed contra: Licet non sit dabile instans determinatum, & designabile, ante quod non sit alterum instans, revera tamen debet dari instans, in quo mobile producatur a Deo, alias mobile non erit a Deo creatum; sed pro tali instanti nondum est motus, qui non potest adquirere esse in instanti, sed in tempore: ergo revera datur instans, in quo motus non est, sed suum mobile pro tali instanti supponat.

Explicatur impugnatio: Cœlum, si revera esset ab æterno productum, esset productum in aliquo nunc, & instanti in quo, & in tali instanti non esset motus circularis illius: ergo motus ille supponerer

ret proprium mobile pro aliquo instanti in quo, & consequenter motus non esset æternus. Antec. constare videtur; quia res permanens, vel non fit, vel in aliquo instanti fit, & motus ipsius rei permanentis, vel nunquam est, vel in illo instanti, in quo producitur mobile, nondum est ipse motus, sed erit tempore immediate sequenti: ergo Cœlum, si revera esset ab æterno factum, esset in aliquo instanti productum, in quo nondum esset motus circularis illius.

Iterum explicatur: Motus non potest fieri in illo instanti, in quo producitur Cœlum, alias motus habebit esse in instanti: rursus non potest motus produci ante tale instans, alias esset motus ante mobile: ergo solum potest motus produci tempore immediate sequenti ad instans, in quo producitur Cœlum, cōsequenterque debet suppone re cœlum pro aliquo instanti in quo.

Respondebis: illud instans, in quo producitur Cœlum esse nunc æternitatis, quod ęquivalet instanti nostri temporis, & etiam ipsi tempori, & in ipso vt ęquivalenti instanti producitur cœlum, in illo vero vt ęquivalenti tempori producitur motus.

Sed contra est: quia secundum istam solutionem motus supponit cœlum productum in illo instanti vt ęquivalenti instanti temporis nostri: ergo supponit Cœlum prius prioritate instantis in quo, & consequenter motus non erit æternus.

Secundo impugnatur: si illud nunc æternitatis æquivalet tempori nostro, non æquivalet tempori existenti, vel possibili pro illo nunc, sed solum possibili pro duratione sequenti: ergo si motus incipit in illo instanti vt ęquiualenti tempori, incipit solum in duratione sequenti. Probatur antec. Illud nūc æternitatis solum potest æquivalere tempori nō repugnanti: sed tempus existens, vel possibile pro illo instanti in quo creatur Cœlum, chymericum est, & essentialiter repugnat; eo quod tempus nullam potest habere partem in illo instanti in quo, alias haberet partem existentem pro aliquo solum instanti, & pro illo præsentem: ergo si nunc prædictum æternitatis æquivalet tempori nostro, non æquivalet tempori existenti, vel possibili pro illo nunc;

sed solum pro duratione sequenti.

Sed contra rationem istam instabis primo: quia motus circularis, eo quod circularis est caret principio: ergo non repugnat illi, quod existat ab æterno.

Respondetur tamen facile: Motum circularem carere principio ex parte magnitudinis, in qua fit, eo quod incipit in tota magnitudine simul, & non in aliqua parte; habere tamen motum circularem principium durationis, & sine illo esse non posse, quia necessario debet adquirere esse, & produci in aliqua parte, quæ præcedat omnes alias, eo quod non potest omnes partes simul habere, & cum omnibus simul produci.

Secundo instabis: quia potuit Deus ab æterno producere ignem stupæ applicatum, qui statim combureret illam, & ignem novum generaret; sed generatio non est sine alteratione, quæ est motus successivus: ergo potuit motus vere, & proprie successivus esse ab æterno.

Respondetur etiam facile: Ignem illum, quam primum posset, comburere stupam, & alium ignem generare; non tamen posset ignis ille nisi post infinitam durationem alterare stupam, & alterum generare ignem, eo quod alteratio propter dicta non potest esse ab æterno.

Tertio instabis: Quia homo de potentia absoluta potuit ab æterno existere; sed hoc ipso etiam motus cordis existeret ab æterno, siquidem homo non potest sine motu cordis vivere: ergo motus aliquis successivus potuit esse ab æterno.

Respondetur: Hominem modo connaturali viventem, & mediante motu cordis, non potuisse habere existentiam ab æterno, sed solum miraculose conservatum à Deo sine aliquo motu cordis. Et etiam poterat dici: mundum quoad alias res permanentes potuisse esse ab æterno; non vero quantum ad hominem, qua solutione D. Th. opuscul. 27. ad finem, ad argumentum simile respondet.

§. vltimus.

Corollaria ex dictis.

EX dictis in articuli discursu colligitur primo; res corrupti-

-tibiles connaturaliter loquēdo non posse esse ab æterno, quia attenta propria natura non exigunt durationem infinitam, & si essent ab æterno in infinitum durarent, eo quod in quocumque instanti determinato desinerent, iam fuisset infinita duratio præterita; possunt tamen prædictæ res ab æterno existere modo non connaturali, & de potentia absoluta.

Secundo infertur: etiā ratione speciali non potuisse hominem ab æterno connaturaliter existere, quia species humana connaturaliter exigit per generationem propagari, quod quidem esse nō poterat, si ab æterno extitisset, nam quacumque duratione asignata infinitæ generationes præcesissent, & daretur infinita multitudo animarum, eo quod anima rationalis incorruptibilis est; implicat autem dari infinitum in actu secundum multitudinem; potuit tamē Deus viginti, vel mille homines ab æterno creare, & postea producere omnes alios, non tamen permitteret homines ab æterno propagari, ne allatum inconveniens sequeretur.

Tandem infertur: Quod si augmētatio foret ab æterno (quod posibile esse negavimus, eo quod motus successivus est) quacumque parte quantitatis augmentata etiam alia destrueretur, ne quantitas evaderet magnitudinis infinitæ, & hoc idem de qualitate affirmamus, quod non potest etiam in infinitum intendi. Et hæc de artic. isto in præsenti cap. 1. & 2. 7. & 8. ad Philosophum applicanda.

QVÆSTIO II.

De inceptione, & desitione rerum.

ARTICVLVS I.

Qualiter incipiant res.

§. I.

Sensus difficultatis explicatur.

DVplici modo possunt res creatæ incipere, vel desinere esse, intrinsece videlicet, & extrinsecè, incipere quidem intrinsecè, est incipere per primum sui esse, quando videlicet signato aliquo instanti est verum dicere nunc res est, & immediate antea non erat, qui modus incipiendi dicitur intrinsecus, eo quod res in illo instan-

tanti vere incipit esse. Modus vero intrinsecus desinẽdi est per vltimum sui esse, quando scilicet signato aliquo instanti est verum dicere, nunc est, & immediate postea non erit, & hic modus dicitur intrinsecus desinendi, quia vere in illo instanti res amittit proprium esse.

Motus autem extrinsecus incipiendi est per vltimum non esse rei, quando videlicet signato aliquo instanti est verum dicere, nunc res non est, & immediate post hoc erit, qui motus dicitur extrinsecus incipiendi, quia revera in tali instanti res non debet esse, sed illud habebit tempore sequenti.

Modus extrinsecus desinendi est per primum nõ esse rei, quando vtique signato aliquo instanti est verũ dicere nunc res non est, sed immediate antea fuit, & modus iste extrinsecus appellatur, eo quod res in illo instanti non amittit esse, sed immediate antea illud amisit. Et prædicta inceptio, & desitio explicatur per ordinem ad instans, & per ipsum regulatur, eo quod licet inceptio, & desitio prædicta fiat in tempore, quia tamen quacumque parte temporis assignata est verum dicere, quod res in alia priori incepit, nam quælibet pars est divisibilis in alias, propterea inceptio, & desitio illa regulatur per instans, quod immediate præcessit, vel sequitur immediate. Modo autem pro resolutione articuli sit,

§. II.

Prima conclusio.

Res successiva in tempore incipit, & in tempore desinit.

Conclusio ista quantũ ad primam partem probatur: quia si res successiva inciperet in instanti haberet suas partes simul, nam res successiva est, quando sunt illius partes, eo quod totum nequit esse sine partibus, & si inciperet in instanti, in eodem verè esset, & consequẽter in illo haberet suas partes, proinde omnes partes simul haberet; sed res successiva non potest simul habere omnes partes, siquidem res successiva secundum propriam naturam exigit habere vnam partem post aliam: ergo non incipit in instanti, sed in tempore incipere debet.

Se-

Secundam partem probamus: quia si res successiva in instanti desineret, in illo instanti etiam esset, & consequenter simul, & in illo instanti omnes partes haberet.

Contra conclusionem istam instabis primo: quia tempus est res successiva; & tamen non incipit in tempore, quia ante tempus non erat tempus: ergo aliqua res successiva non incipit in tempore.

Respondetur: distinguendo min. in tempore formaliter, concedo min. in tempore ęquivalenter, nego min. & conseq. Quia licet tempus non incipiat in tempore formaliter, eo quod ante tempus non datur tempus; incipit tamen in quodam nunc æternitatis, quod propter sui eminentiam æquivalet pluribus partibus temporis, & ideo incipit in tempore æquiualenter.

Dices primo: tempus non potest incipere in quodam nunc æternitatis, quia solum potest incipere in aliquo divisibili, & nunc æternitatis indivisibile est: ergo nulla est data solutio.

Dices secundo: Quælibet res incipit in propria mẽsura; sed nunc æternitatis nõ est propria mensura temporis, nam æternitas solum est mensura Dei: ergo nequit tempus in prædicto nunc incipere.

Respondetur ad primam: Quod illud nunc æternitatis formaliter indivisibile est; æquivalenter tamen est divisibile, quia ęquivalet tempori nostro, & hoc sufficit, vt in illo tempus incipiat.

Ad secundam respondetur: Æternitatem non ęsse propriam mensuram temporis, sed ipsum tempus est ratio formalis mensurandi se, & alia, sicut lux est ratio formalis ad se ipsam, & alia videnda, necessarium tamen non est, quod res incipiat in mensura propria, sed satis est, quod incipiat in mensura superiori vt æquivalenti pro proprię mensuræ, nam ęvum Angeli non incipit in altero ęvo, sed in aliquo nunc æternitatis, quod ęquivalet ipsi.

Secundo instabis contra conclusionem: quia si Deus crearet lapidem in aere, in eodem instanti creationis lapis moveretur in cẽtrum, eo quod motus lapidis est passio illius, quæ ponitur in eodem instanti in quo ponitur essentia: ergo motus ille inciperet in instanti.

Respondet. Passionem successivam non incipere in instanti, in quo incipit essen-

tia, quia non potest habere omnes partes suas simul, & propterea sufficit talem passionem poni in tempore immediate sequenti. Vnde si canis descendens de turri in medio itineris moriretur, forma cadaveris poneretur in instanti, sed motus inciperet tempore immediate sequenti.

Tertio instabis: si motus inciperet in tempore, esset infinitus a parte ante, quia data quacumque parte temporis in alia, & alia priori incipisset; hoc non est dicendum: ergo motus non in tempore incipit.

Respondetur tamen: quod licet non sit assignabilis pars, in qua primo incipit motus; est tamen assignabile instans, in quo motus nondum erat, quod sufficit, vt motus non sit à parte ante infinitus.

Quarto instabis: in illo instanti, in quo mobile primo ponitur in termino ad quem, adhuc est motus, siquidem in illo instanti est vltimum mutatum esse mobilis, & motus existit per suum indivisibile, quod est mutatum esse; & tamen motus immediate postea non est: ergo desinit in instanti.

Respondetur tamen: In illo vltimo instanti esse motum terminatiue, & in suo indivisibili, & complemento; non tamen esse in se ipso, sed fuisse in tempore immediate antecedenti, consequenterque motus ille tempore antecedenti desiuit.

§. III.

Secunda Conclusio.

Forma substantialis corruptibilis incipit in instanti, & in tempore desinit.

PRimam partem probamus: quia forma substantialis introducitur in materia, devicta omni resistentia contrarij: ergo introducitur in instanti, quia formam non fieri in instanti provenit ex resistentia contrarij, & propterea lux, quæ non habet cōtrarium in vno instanti per totum spatium diffunditur. Antec. probatur. Per alterationem disponitur materia ad receptionem nouæ formæ, & expelluntur dispositiones contrariæ: ergo forma, quæ per generationem introducitur, invenit iam devictam omnem resistentiam contrarij.

Secunda pars conclusionis probatur: in illo instanti, in quo introducitur

no-

noua forma, altera forma, quæ erat, iam non est, sed potius iam desiuit; sed non desiuit in instanti immediate antecedenti, eo quod non dantur in tempore duo instantia immediata, nec desiuit in alio instanti mediato, quia inter duo illa instantia mediat necessario tempus, & consequenter toto illo tempore mediante esset materia sine aliqua forma, quod essentialiter implicat: ergo forma quæ præcessit, solum desiuit tempore immediate antecedenti ad instans, in quo noua forma introducitur.

Addimus: quod si forma producibilis desinit per à nihilationem, desinit in instanti, quia licet a nihilatio possit fieri in tempore, Deo suspendente concursum paulatim quantum ad singulas partes substantiæ, connaturaliter tamen in vnico instãti fit, & in hoc eventu forma adveniens per accidens introducitur in tempore.

Insuper addimus: formam substantialem posse in tempore incipere quantum ad informandam partialem substantiam, sicut in nutritione contingit; vbi substantia partialis ratione quantitatis successivè producitur, & forma, quæ desinit, in instanti separatur propter rationem oppositam ad rationem conclusionis.

Et si dicas: quod vltima dispositio ad formam semper ponitur in instanti, quia est vltimus terminus ad quem alterationis, & terminus ad quem motus ponitur in vnico instanti, in quo verificatur vltimum mutatum esse mobilis: ergo etiam ipsa forma introducitur in instanti, quia forma, & dispositio in eodem instanti ponuntur.

Respondetur: vltimam dispositionem, sicut, & ipsam formam poni in tempore, quando per nutritionem super additur substantia partialis, in qua forma successivè introducitur, & eodem modo ponitur dispositio ante vltimum mutatum esse, quod semper ponitur in instanti, ad differentiam termini producti per motum, qui quãdoq; ponitur successivè.

Sed instabis contra secundam partem conclusionis; quia quidquid in tempore desinit, proportionatur cum tempore divisibili, quod contingere non potest, si illud, quod desinit, indivisibile est; sed forma substantialis est indivisibilis: ergo nõ potest in tempore desinere.

Respondetur: formam substantialem, de qua argumen-

mentum procedit, habere partes distinctas pro priori ad quantitatem, & ratione illarum esse divisibilem, & posse divisibiliter informare.

Dices: ergo saltim argumentum est efficax, si procedat de anima rationali, quæ totaliter indivisibilis est.

Respond. negando conseq. Quia licet anima rationalis formaliter, & in se indivisibilis sit, virtualiter tamen, & in ordine ad informandam materiam divisibilis est, & plures habet gradus, quos successivè communicare potest, & ratione illorum potest in tempore vniri, vel separari.

Ex dictis infertur: Angelum in instanti incipere, non autem in tempore, quia non habet partes correspondentes partibus temporis, nec diuersitatem graduum, quos communicet successive, & ita totus simul incipere debet.

Infertur secundo: Formas cœlorum absolute loquendo potuisse incipere in tempore, quia corporeę sũt, & habent partes distinctas, connaturaliter tamen exigere in instãti produci, eo quod introducuntur in materia, absque vlla resistentia formæ contrariæ, & similiter exigunt per anihilationem desinere.

Infertur insuper: quamcumque qualitatem in gradu determinato produci in instanti, & etiam in instanti desinere, quia forma in gradu determinato producitur quando mobile pervenit ad terminum ad quem, & habet mutatum esse, & mutatum esse mobilis in vnico instanti ponitur. Et hæc de art. isto cum præcedentibus ad Philosophum applicanda.

ARTICVLVS II.

De termino magnitudinis, & parvitatis.

§. I.

Aliqua supponuntur.

AD intelligentiam articuli aliqua supponenda sunt, quorum primum est; quod intra latitudinem entis naturalis datur maximũ, & minimum corpus; maximum quidem, sicut Cœlum supremum, quod suo ambitu cætera comprehendit: minimum vero corpus non percipitur à nobis, revera tamen in rerum natura datur, vt in specie equi datur equus minimus positivè, ille videli-

licet, qui ab omnibus exceditur, & minimus negativè, qui nullum alium excedit, & etiam datur maximus positiue, qui superat omnes, & maximus negative, qui à nullo superatur.

Secundo supponendũ est: viventia, & non viuentia per ordinem ad potentiam Dei absolutam non habere terminum intrinsecum magnitudinis, vel parvitatis, nam Deus potest facere hominẽ in magnitudine montis, & etiam in parvitate athomi, in qua licet non possit exercere omnes operationes connaturales, potest tamen operationes essentiales habere, sicut intelligere, & velle.

Hoc supposito difficultas est, an viuentia, & non viventia habeant terminum intrinsecum magnitudinis, & parvitatis, extra quem naturaliter conservari non possint; pro quo sciendum est, duplicẽ esse terminum magnitudinis, & parvitatis, intrinsecum videlicet, & extrinsecum; terminus intrinsecus magnitudinis dicitur maximum quod sic, & est illa quantitas, ad quam res pervenire potest, & sub illa naturaliter conservari, non tamen sub alia maiori: Terminus autem intrinsecus parvitatis dicitur minimum quod sic, & est illa quantitas, in qua res naturaliter conservari potest, non tamen sub alia minori. Terminus vero extrinsecus magnitudinis dicitur maximum quod non, & est quantitas illa, sub qua res conservari non potest, bene tamen sub quacumque alia minori: & terminus extrinsecus parvitatis dicitur minimum quod non, & est quantitas sub qua res conservari non potest, bene tamen sub alia quacumque maiori. Quibus suppositis sit.

§. II.

Prima conclusio.

Viventia habent terminum intrinsecum magnitudinis, & parvitatis.

PRo conclusione ista ex præssa est mens D. Thom. & ita pro ea indaganda laborare non oportet, ratione tamen conclusionem probamus quãtum ad primam partem: quia omne viuens habet partes organicas; sed istæ exigunt determinatam quantitatem secundum magnitudinem suã: ergo viuens debet habere quantitatem determinatam. Mai. cum conseq. tenet, & pro-

probatur min. Partes organicæ non possunt connaturaliter exercere operationes proprias in quacumque quãtitate, quia si homo haberet aures ita longas, vt per vnam leucam extenderentur, non posset connaturaliter audire, quia propter distantiam non posset species ad auditum pervenire: ergo partes organicæ determinatam exigunt quantitatem.

Confirm. augmentatio viuentium non potest semper durare, eo quod deficiente virtute augmentativa, nõ perseverat augmentatio, & virtus augmentativa non potest durare semper, quia quotidie debilitatur propter continuam reactionem caloris, & humidi radicalis: ergo viventia habent terminum intrinsecum magnitudinis.

Addimus: quod ex quo omnia viuentia pereunt, inferimus bene habere terminum durationis; sed etiam experimur, viuentia non semper augeri, sed augmentum cessare tempore determinato, sicut in sensibus contingit, quos passim minui videmus: ergo viuentia terminũ intrinsecum magnitudinis habent.

Secundo probatur conclusio: quia ad formam determinatam sequitur determinata quantitas, nam ad formam determinatam sequuntur accidentia determinata, & vnum illorum est quantitas; sed viventia habent formam determinatam: ergo etiam habent determinatam quantitatem, vltra quam conservari non possunt.

Respondebis: quantitatem non sequi ad formam, sed ad materiam, & ita rationem fundari in principio falso.

Sed contra est: quia licet quantitas sequatur ad materiam tanquam ad principium partiale, & inadæquatum, adæquatè tamen sequitur ad formam totalem, eo quod omnia accidentia sequuntur ad naturam completam, vel ad formam totalem, sed forma totalis determinata, & finita est: ergo etiam quantitas consequuta.

Secundo reijcitur: quia quantitas sequitur ad materiam vt determinatam per formam; sed materia sic determinata, determinata etiam, & finita est: ergo etiã quantitas, quamvis ad materiam sequatur, determinata, & finita erit.

Tertio: quantitas sequitur ad ad materiam tanquam dispositio requisita, vt for-

formã possit operari; sed dispositio requisita, vt forma debitè operetur, non potest non esse quantitas determinata: ergo idem.

Addimus: quantitatem esse terminum, per ordinem ad quem constituitur materia principium individuationis; sed materia non est individuationis principium, nisi per ordinem ad determinatam quãtitatem: ergo idem.

Secundo respondebis: durationem Angeli sequi ad formam limitatam; & tamen esse infinitam à parte post, consequenterque ad formam finitam posse consequi accidens non limitatum.

Contra tamen est: quia duratio Angeli sequitur ad formam, vt petentem ab intrinseco durationem perpetuam: ergo sequitur ad illam, vt infinitam formaliter in durando à parte post. Probatur ant. Duratio Angeli sequitur ad formam, vt excludentem qualitates contrarias, & omnem corruptionem; sed forma, quæ qualitates contrarias, & corruptibilitatem excludit, exigit ab intrinseco durationem infinitam à parte post: ergo duratio sequitur ad formam Angeli, vt exigentem ab intrinseco durationem perpetuam.

Secundam vero partem traditæ conclusionis probamus: quia vt forma viuentis introducatur in materia, exigit dispositiones determinatas; sed vna illarum est quãtitas: ergo exigit determinatam quantitatem, vt ipsa forma in materia introducatur, & consequenter viuentia habent terminum intrinsecum parvitatis.

Confirmatur: vt forma viuentis possit exercere operationes suas, petit determinatam quantitatem, quia homo non potest suas operationes in quantitate formicæ connaturaliter exercere: ergo forma viuentis, vt in materia sit, quantitatem etiam determinatam requirit, eo quodque vnumquodque est propter suam operationem, ac proinde si vt operetur exigit determinatam quãtitatem, illam etiam requirit vt sit, & consequenter viuentia habent terminum parvitatis.

§ III.

Argumentis occurritur.

ARguitur primo: non viuẽtia habent formam determinatam; & tamen eorum quantitas determinata non

non est: ergo ex quo in viventibus forma sit determinata, nō benè infertur, etiam quantitatem determinatam esse.

Respondent aliqui: non viuentia habere formam determinatam cathegorematicè, & quantum ad essentiam; non tamen syncathegorematicè, & in ratione principij radicantis quantitatem.

Sed contra: ideo D. Thom. probat formam esse limitatam in radicando quātitatem, quia ipsa forma quantum ad essentiam determinata, & finita est: ergo si potest forma limitari quantum ad essentiam, & non in ratione principij radicantis quantitatem, fallum erit principium Ang. Praecept. Quapropter aliter.

Respondetur: distinguendo min. determinata non est in potentia, concedo min. in actu, nego min. & distinguo consequens. Determinatam in potentia, concedo conseq. determinatam in actu, nego conseq. Quia D. Thom. ex determinatione formae quantum ad essentiam solum probat quantitatem determinatam in actu, vt ita convincat, non posse dari à parte rei infinitam magnitudinem in actu: quod vero in viuentibus forma sit determinata in radicando quantitatem, non tamen in non viuentibus, aliunde probat D. Thom. ex eo, videlicet, quod virtus augmentativa in viuentibus residet in determinata parte, sicut in animalibus in stomacho, & in arboribus in radice, & ideo quando augetur viuens non advenit nova virtus augmentativa; in non viuentibus vero virtus augmentativa non residet in parte determinata, quia sunt homogenea, & habent partes eiusdem rationis, & ideo cum nova parte materiae, & formae, nova etiam advenit virtus augmentativa vsque in infinitum syncathegorematice.

Secundo, & bene respōdetur: rationem nostram procedere de quantitate, quę consequitur ad formam; non vero de quantitate ad formam non consecuta, qualis est quantitas non viuentium, in quibus augmentum quantitatis non sequitur ad eorum formam, sed ab extrinseco provenit ex cōiunctione cum alio non viuente eiusdem speciei, sicut aqua augetur ex cōiunctione cum nova parte àquae: viuentia autem augentur per intus sumptionem, & ideo augmentum, & virtus augmenta-

ta-

tativa ad eorum sequitur formam.

Dices: Ignis augetur comburendo alia per virtutem combustivam; sed virtus combustiua sequitur ad formam: ergo etiam augmētum.

Respondetur: distinguendo mai. Combustione præsuppositivè se habente, concedo mai. formaliter se habente, nego mai. Quia licet requiratur combustio, vt ignis augeatur, non tamen augmentum formaliter in combustione consistit, sed in coniunctione alterius ignis cum igne præcedente.

Secundo arg. potest homo terminum suæ magnitudinis naturaliter excedere: ergo viventia terminū magnitudinis non bent. Probatur antec. primo. Homo existens in termino magnitudinis potest summere alimentum facilis decoctionis, & illud in propriam substantiam convertere, per quam conversionem augeretur; sed hoc naturaliter fieri potest: ergo potest homo terminum suæ magnitudinis naturaliter excedere.

Secundo probatur antec. Si homo percuteretur manu, vel ense, tumesceret, & fieret maior, siquidem pro illa parte occuparet maiorē locum: ergo terminum suæ magnitudinis potest naturaliter excedere.

Respondetur: negando antec. & ad primam probationem dicimus: hominem existentem in termino tantum deperderet de quantitate priori, quantum adquireret de noua quantitate, vt patet in senibus, qui tantum, & plus deperdunt de quantitate priori, quantum adquirunt de noua, & ideo licet nutritio duret per totam vitam, non tamen augmentatio, sicut in 3. de gener. dicitur.

Ad secundam probationem respondet. hominem via generationis, & devitæ conservationis non posse terminum intrinsecum excedere, bene tamen via corruptionis, qualiter cresceret ille homo percussus manu, vel fuste, quo mediante ad corruptionem disponeretur ab extrinseco agente.

His ergo circa viuentia statutis, ad non viventia pervenimus, quæ attento ordine vniuersi, terminum præfixum habent, quia nullum elementum potest Cœlum pertransire:

An

An vero attenta eorum natura terminum intrinsecum magnitudinis habeant, & paruitatis, non est vna phylosophorum sententia. Nos tamen affirmamus, quod.

§. IIII.

Secunda conclusio.

Non viuentia habent terminum intrinsecum paruitatis, non tamen magnitudinis.

PRima pars conclusionis nostræ probatur: quia vt forma viuentis in materia introducatur, exigit dispositiones determinatas, nam ad formam determinatam, dispositiones etiam determinatæ requirantur; sed vna illarum est quantitas: ergo quantitas determinata requiritur, & consequenter viuentia habent terminum paruitatis.

Confirm. quia quæcumque res est propter suam operationem saltim vt finem effectum; sed ignis vt operetur, quantitatem exigit determinatam: ergo etiam vt sit.

Vrgetur: quia si non viuens posset incipere in qualibet parte quantumvis minima quantitatis, data quacumque parte, in alia priori, & alia, & alia incepisset, & consequenter inciperet per vltimum sui non esse, sicut entia succesiva; sed hoc dicendum non est: ergo non viuentia vt incipiant, & fiant, quantitatem determinatam in paruitate requirunt.

Sed instabis: si minimũ lignum esset quantitas digitalis, posset vltra in minori quantitate, videlicet in media digitalitate introduci forma ignis: ergo non viuentia terminum intrinsecum paruitatis non habent. Probatur antec. Si ignis applicaretur digitalitati ligni, prius introduceret formam ignis in media digitalitate, quæ proximior est, quia agens producens formam, prius illam producit in subiecto proximiori: ergo potest forma ignis in media digitalitate introduci.

Respondetur: non posse introduci formam ignis in media digitalitate propter incapacitatem subiecti non habentis sufficientem dispositionem, debitam videlicet quantitatem.

Sed contra est: Quia potest in illa medietate introduci calor vt octo: ergo etiam forma ignis. Probatur ant.

antec. potest in illa parte introduci calor vt septem: ergo etiam calor vt octo, quia calor vt septem est vlterius intensibilis vsque ad octo, & intensio fit circa eadem partem subiecti.

Respondetur: quod licet intensio fiat, in eadem parte subiecti, non tamen potest calor vt septem intendi vsque ad calorem vt octo, nisi prius extendatur ad alias partes, eo quod illa pars non est capax caloris vt octo, nisi simul iuncta cum alijs, nam quod est incapax formæ, etiam vltimæ dispositionis incapax est.

Secundam vero partem conclusionis nostræ probamus: quia non viuentia augentur per iuxta positionem, & coniunctionem vnius cum alio, ad differentiā viuentium, quę augentur ab intrinseco, & per intus sumptionem, convertendo videlicet alimentum, vel corpus coniunctum in substantiam [illegible] entis; sed possunt tamen poni, & coniungi corpori infinita syncathegorematice: ergo non viuentia possunt in infinitum augeri, attenta propria natura, consequenterque ab intrinseco terminum magnitudinis nō habent.

Confirmatur, & explicatur: Dato igne quantumvis magno, si illi applicetur stupa comburetur ipsa, & cum igne continuabitur, & hoc vsque in infinitum fieri potest, attenta natura ignis; sed hoc ipso ignis ille fiet maior: ergo non est dabilis ignis, qui non possit amplius, & amplius augeri.

Sed instabis: Ignis per se vnus, non potest augeri: ergo habet terminum intrinsecum magnitudinis. Probatur antec. Quando ignis augetur per coniunctionem alterius, non fit vnus ignis per se, sed tantum vnus per aggregationem, quia in tali coniunctione manent duo ignes individualiter distincti: ergo ignis per se vnus augeri non potest.

Respondetur: Quod in illa coniunctione destruitur vterque ignis quantum ad individuationem, & fit vnicum individuum ex vtroque, quod quidem est vnum per se, & ita totum argumentum nititur falsa doctrina.

Sed contra est: ergo ignis, qui præexistebat non augetur, quia quod augetur, perseverat sub termino augmentationis, & ignis, qui prę existebat, postea non manet iuxta solutionem datam.

Respondetur: ignem præexistentem augeri, quia

licet non perseveret formaliter, materialiter tamen perseverat, quatenus manet entitas ignis præcedentis, quæ sufficit ad augmentum salvandum. Instantia est in quātitate minori, quæ vere augetur, & tamen non perseverat formaliter, & vt minor, sed tantum materialiter perseverat.

Ex dictis infertur: quod si minima quantitas, in qua substantia lapidis conservari potest, divideretur ab Angelo, non maneret vltra lapidis substantia ibi; & si altera forma non posset in illa parva materia remanente introduci, non posset illa quantitas etiam ab Angelo dividi, nam materiam existere sine vlla forma essentialiter repugnat.

Infertur secundo: quod si minima substantia, in qua panis conservari potest, consecraretur ab aliquo Sacerdote secundum suam medietatem adhuc permaneret in altera parte substantia panis, quia quantitas talis substantiæ esset coniuncta cum quantitate substātiæ consecratæ, quæ quidem quantitas gerit vices substantiæ, & ita sub alia parte quātitatis coiuncta cum ista posset panis conservari eodem modo, ac si propria substantia huius partis perseveraret ibi. Et hæc de art. isto, & de tota Phylosophia cum præcedentibus simul ad Philosophum applicanda: quæ omnia cedant in laudem Dei omnipotentis, qui trinus, & vnus viuit per secula Deus, in gloriam Patris, natique, & flaminis almi. In laudem Virginis, quæ partu est digna tonantis. Ecclesiæ subdicta, sine qua nolo scribere, nolo mori. In obsequium etiam Dominici Patris, Augustini, & Thomæ, & omnium Sanctorum, quos Zaphirus alit, & Divinis vtique continet ala choris.

FINIS.

IN

INDEX QVÆSTIONVM, & Articulorum, quæ in opere continentur.

QVÆSTIO I.

Procemialis.

QVÆSTIO II.

Procemialis.

LIBER I.

Physicorum.

QVÆSTIO I.

De principijs in cõmuni.

QVÆSTIO II.

De materia prima.

QVÆS-

QVÆSTIO III.

De causa efficiente.

QVÆSTIO IV.

De causa finali.

LIBER III.

QVÆST. I.

De motu, & actione.

QVÆST. II.

De infinito.

LIBER IV.

QVÆST. I.

De Loco.

QVÆST. II.

De vacuo.

QVÆST. III.

De tempore.

LIBER V.

ET VNICA QVÆSTIO de motu.

LIBER VI.

QVÆST. VNICA.

De Continuo.

LIBER VII.

QVÆST. VNICA.

De ordine mouentium.

LIBER VIII.

QVÆST. I.

De inceptione mundi.

QVÆST. II.

De inceptione, & deciſione rerum.

FINIS.

COMPLVTI.

APVD FRAN-
ciscum Garcia Fernan
dez, Typographum
Vniversitatis.

Anno Dñi. 1691.